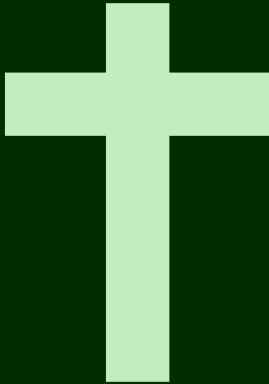

KUATE TUKU PASA

Portions of the Old Testament and The New Testament in the
Siroi Language of Papua New Guinea

KUATE TUKU PASA
Portions of the Old Testament and The New Testament
in the Siroi Language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Siroi long Niugini

copyright © 1975, 1999 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siroi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-02-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

9d2e8659-afb4-5cca-93d8-23ebf89e1709

Contents

MATEUS	1
MARKUS	77
LUKAS	123
YOHANUS	200
APOSEL	253
ROM	324
1 KORIN	360
2 KORIN	390
GALESIA	411
EFESUS	424
FILIPi	434
KOLOSI	441
1 TESALONIKA	448
2 TESALONIKA	455
1 TIMOTEUS	459
2 TIMOTEUS	468
TITUS	474
FILEMON	479
HIBRU	482
YAKOBUS	508
1 PETRUS	517
2 PETRUS	526
1 YOHANUS	532
2 YOHANUS	540
3 YOHANUS	542
YUDAS	544
DIR PASA	547

MATEUS

Mateus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madingina ta Mateus nu tanjo ta tuku ande. Nu tuku mape nyu ande Levi. Mateus nu Zu tanjo ta nu Rom gafman tuku piro tanjo minmba Zu mbal mbolnge takis kilmba minanu le Zu mbal nakmba nu kasurmba talanaig. Tanjanaig le Yesus pro nu tala ndamba madina le nu tuku dubiwanu tanjo mayok kina. (Matteus 9.9-13 kanjerap).

Mateus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenenmba. Zu mbal nane Rom mbal kumnemnge minmba gabat sunjo ande nyunu Mesias nyunu ande Kristus nu nane tuku muskil kile-tidingam tuku minde minnaig. Nane Kuate tuku pasa ambokok mbolnge dir pasa kame ta burka Kuate nu Kristus kukulwa nga tair minnaig ta nu buk prona ta nane katese ndanaig. Ta tuku Mateus nu waje te Zu mbal tuku wamdus purfeu serningam tuku kuyarna sulumba dir pasa kame sunjomba tugunu ta kuklininjmba tumningina.

*Yesus Kristus tuku mbun
kat nuje*
(Lukas 3.23-28)

¹ Yesus Kristus nu David le Abraham tuku mbun. Nu

tuku mbun Abraham tuku ndare tuturmba tenenmba kina.

² Abraham tuku kinjo nuje Isak. Isak tuku kinjo nuje Yakob. Yakob tuku kinjo kame 12 ande Yuda. ³ Yuda tuku kinjo kat nuje Peres le Sera. (Ina nakile Tamar). Peres tuku kinjo nuje Hesron. Hesron tuku kinjo nuje Ram. ⁴ Ram tuku kinjo nuje Aminadab. Aminadab tuku kinjo nuje Nason. Nason tuku kinjo nuje Salmon. ⁵ Salmon tuku kinjo nuje Boas. (Boas ina nuje Rahab). Boas tuku kinjo nuje Obed. (Obed ina nuje Rut). Obed tuku kinjo nuje Yesi. ⁶ Yesi tuku kinjo nuje David nu gabat sunjo.

David tuku kinjo nuje Solomon. (Ina nuje Uria tuku pino kuembol Davidnge tina). ⁷ Solomon tuku kinjo nuje Rehoboam. Rehoboam tuku kinjo nuje Abia. Abia tuku kinjo nuje Asa. ⁸ Asa tuku kinjo nuje Yehosafat. Yehosafat tuku kinjo nuje Yehoram. Yehoram tuku kinjo nuje Usia. ⁹ Usia tuku kinjo nuje Yotam. Yotam tuku kinjo nuje Ahas. Ahas tuku kinjo nuje Hesehia. ¹⁰ Hesehia tuku kinjo nuje Manase. Manase tuku kinjo nuje Amon. Amon tuku kinjo nuje Yosia. ¹¹ Yosia tuku kinjo gudommba ande Yehoyakin.

Ait ta mbolnge nane Israel mbal mulin kilanu tanan Babilon kilke mbol kinaig. ¹² Kinaig ka Babilonnge minnaig sulumba Yehoyakin nu Sealtiel te-pilna. Sealtiel

tuku kiŋo nuŋe Serubabel. ¹³ Serubabel tuku kiŋo nuŋe Abihud. Abihud tuku kiŋo nuŋe Eliakim. Eliakim tuku kiŋo nuŋe Asor. ¹⁴ Asor tuku kiŋo nuŋe Sadok. Sadok tuku kiŋo nuŋe Akim. Akim tuku kiŋo nuŋe Eliud. ¹⁵ Eliud tuku kiŋo nuŋe Eleasar. Eleasar tuku kiŋo nuŋe Matan. Matan tuku kiŋo nuŋe Yakob. ¹⁶ Yakob tuku kiŋo nuŋe Yosef. Piyo nuŋe Maria. Maria nu Yesus te-pilna. Yesus nyunu ande Kristus.*

¹⁷ Tanjamba Abraham tuku ait kusremba nuŋe ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le David prona.

David tuku ait kusremba nuŋe ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig sulumba muliŋ kilanu tanaŋ Babilon kinaig.

Babilonŋe minnaig ait ta kusremba ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le Kristus prona.

*Maria nu Yesus te-pilna
(Lukas 2.1-7)*

¹⁸ Yesus Kristus nu ina nuŋeŋge te-pilna ta teŋenmba. Ina nuŋe Maria. Maria nu Yosef tam tuku madinaig. Nale munŋu kile ndaka minmba Maria nu buk Tukul Guwa tuku sanŋrimbi kiŋo konmba funŋul te-mayokna ta katesena. ¹⁹ Yosef nu tam tuku madinaig ta nu wamdus tiŋreknu ŋak tukunu Maria kiko tikat ŋga nu siŋsiŋndo kusrewam tuku idusna.

²⁰ Tanjamba wamdus teroka minmba nu kiŋambi Sunŋo tuku eŋel ande pro nu sana: David tuku mbuŋ Yosef, ne piyo nane Maria tam tuku wamdus piti ndanuwa. Ne nu ta. Nu kiŋo konna ta Tukul Guwa tuku sanŋri mbolŋge nu kile funŋulok minit. ²¹ Nu kiŋo te-palmbimŋgat ta nyunu Yesus ŋga. Israel mbal une maŋaunŋe nane tidonŋgate ta nuŋge nane tuku muskil kile-tidinge niŋgamŋgat ŋga Yosef sana.

²² Wam ŋakmba mayok kine likinaig ta Sunŋo tuku pasa ande tuan tanŋonŋge te-mayokna ta kumuŋgina. Nu teŋenmba kuyarna.

²³ Tane isap. Pino mbanzo ande nu tanŋo ndon mine ndakanu minmba ma ma funŋulok minwa sulumba nu kiŋo te-palmbimŋgat.

Kiŋo ta nu tuku nyu Emanuel ŋgina. *Aisaia 7.14* Emanuel pasa ta tugunu: Kuate nu sine ndon minit.

²⁴ Yosef nu kinyna tuku abonŋa Sunŋo tuku eŋel pasa sana ta kumumba nu Maria nuŋe pinonu tina. ²⁵ Nu tina ta nu ndon kinye ndakinaik sulumba kumba ka nu kiŋo te-pilna. Nu kiŋo te-pilna le Yosef nu tuku nyu Yesus ŋgina.

2

Kila mbal nane Yesus kanŋeram pronaig

¹ Herodus nu gabat sunŋo minna ait mbolŋge Yudea ma

* 1:16: Kristus nyu ta tugunu: Kuateŋge madina tanŋo

tugu Betlehem tumbranŋe Yesus ina nuŋe te-pilna. Te-pilna le ki prote kumamŋe kila mbal afu mbai kitek kanŋermba Yerusalem tumbran sunŋo mbol pronaig sulumba kusnaŋginaig: ² Zu mbal tuku gabat sunŋo ina nuŋe te-pilna ta aningŋe minit. Nu mayok kina ta tumsingam tuku mbai ki prote kumamŋe kanŋergen sulumba sine nu mbarinam proweg ŋginaig.

³ Mandor Herodus Yerusalem mbal ŋakmba wam ta isмба wamdus pitinŋina. ⁴ Tananaig sulumba Herodus nu pris gabat mbal kusem pasa tugunu biteknŋanu mbal ŋakmba wike lika kilemanŋurka kusnaninŋina: Kuate ŋe madina tanŋo Kristus ina nuŋe te-palmbimŋgat ŋgina le ⁵ nane lafumba nu sanaig: Yudea ma tugu Betlehem tumbranŋe. Kuate tuku tuan tanŋo tenemba kuyarna.

⁶ Betlehem tumbran fudinŋdo
Yudea ma tugu
mbolŋe ne Yudea
tumbran ŋakmba
ŋgamukŋe nyu sunŋo
tamŋgat.

Ne sinamŋe tanŋo sunŋo nyu ŋak mayok kuwa sulumba yinŋe mbal Israel kulatkamŋgat. *Maika*
5.2

Tuan tanŋo tanamba kuyarna ŋga Herodus sanaig.

⁷ Kile Herodus nu kuirkuirka pasa pilna le kila tanŋo nane nu tugum pronaig le nu nane kusnaninŋina:

Mbai mayok kina ta ait giganmba kusreka ye tugum te prowaig ŋga kusnaninŋina le nane ait ta kumumba sanaig. ⁸ Sanaig le nu nane Betlehem kuwaig ŋga saninŋina: Tane kape ka kiŋo fudinŋ ta sote mayemba kanŋerap sulumba luka pro ye sayap le ye mata kumba mbarinŋ ŋgina.

⁹ Tanakina le nane gabat sunŋo tuku pasa isмба tinŋa kinaig. Kinaig le mbai buk ki prowanu kumamŋe kanŋernaig ta mayok ka nane tumailamŋe kina ka kiŋo minna ma ta mbolŋe amtinga minna le ¹⁰ nane mbai ta kanŋermba gare tormba ¹¹ kumba ka wande ta sinam kinaig sulumba kiŋo fudinŋ ina nuŋe Maria ndoŋ kanŋerka kiŋo tugumŋe dagol tidronŋa nu mbarinŋaig. Mbarinŋaig sulumba gol, minde sili soŋ mundur mayenu ŋak, gureŋ mayenu nyunu mer ta palekŋe paska nu tuku patikinaig. ¹² Tanamba nane man luka kambim ŋga furir ta nane kinambi Kuate nu nane rironŋ pasa saninŋina le nane Herodus tugum kine ndaka ndin kise tumban nantine tumbran kinaig.

Yosef nu kua ka Isip kilke mbol kina

¹³ Kila mbal luka kinaig le Yosef nu kinata Sunŋo tuku eŋel pro nu sana: Herodus nu kiŋo fudinŋ te balewam tuku nu sotam bafute. Ne pino kiŋo fudinŋ te kilmba kua ka Isip kilke mbol kaye sulumba tanŋe ye tuku pasa

tairnga ngina. ¹⁴ Tanjakina le furir ta ndo Yosef nu pino kiño kilmba kua ka Isip kina. ¹⁵ Kinaig ka tanje minnaig ma ma Herodus nu kumna.

Wam mayok kina ta Sunjo tuku pasa ande tuan tanjonje te-mayokna ta kumungina. Nu tenenmba sakina.

Yiñe Kiño nu Isipnje minna le prowam tuku ye nu wiken ngina. *Hosea 11.1*

Nane kiño kame bale far-naig

¹⁶ Herodus nu kila mbal nu yabrimba laipmba kinaig le katesemba gubra kagli firka ndek nuñe kame mbal kukulningina le Betlehemnje, Betlehem makembinje kiño kame yar armba kusrekanu afu ngumnemnje mayok kanu ta njakmba bale far sulunaig. Herodus nu buk kila mbal kusnaningina le mbai mayok kina tuku ait ta sanaig le isna. Ait ta idusmba nu tanjana. ¹⁷ Wam mayok kina ta tuan tanjo Yeremia tuku pasa sakina ta kumungina. Nu tenenmba kuyarna.

¹⁸ Rama tumbranje malmbi sunjo ngamuñgal njayo tuku zigna mayok kanjat.

Rahel nu nuñe kiño kame tuku malmbikamñgat. Nu tuku kiño ande mine nda. Wam ta tuku nane nu tuku ngamuñgal rar ta te-ibenam kumuñ kuga nga sakina. *Yeremia 31.15*

Yosef nu luka Israel kilke mbolprona

¹⁹ Herodus nu kumna le Yosef nu Isipnje minmba kiñambi Sunjo tuku enel ande nu tugum promba sana: ²⁰ Ne pino kiño kilmba luka Israel kilke mbol kaye. Tanjo nu kiño te balewam sakina ta nu buk kumna ngina.

²¹ Tanjakina le Yosef nu pino kiño kilmba man luka Israel kilke mbol pronaig. ²² Promba Herodus tuku kiño nuñe Arkelaus nu mam nuñe tuku ma tumba Yudea tuku gabat minna le Yosef nu ismba kuru-kurukina. Nu kuru-kuruka minmba nu kiñata rironj pasa ande isna sulumba nu Yudea kusremba Galilea ma tugu mbol kina ka ²³ Nasaret tumbranje minnaig. Tanjamba tuan tanjo kame nane Kuatenje madina tanjo nu Nasaretnu tanjo nginaig ta kumungina.

3

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)

¹ Ait ta mbolnje Yohanus kule pisne tanjo nu promba Yudea ma baknu mbolnje pasa kuklimba tenenmba saka minna: ² Kuate nu nuñe gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamuñgal biye mbilmba manjau njaigonu kusrekap ngina.

³ Tuan tanjo Aisaia nu ande tuku sakina ta nu Yohanus tuku sakina. Nu tenenmba kuyarna.

Ma baknu mbolŋge wi ande kuenŋka tenjenmba sakate. Sunŋo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ŋgate. *Aisaia 40.3*

⁴ Yohanus nu kamel ŋguenu ŋak tawi silika let tinŋina. Nu tuku nyamagan ta kasbur wak le ŋguimzan kulenu. Nu agan ta nyumba minanu.*

⁵ Yudea tumbraŋ yimyam Yerusalem tumbraŋ sunŋo Yordan kule patukŋge tumbraŋ mine likinaig ta ŋakmba Yohanus tugum prowe likinaig. Nane nanŋine une maŋau kile-mayokke likinaig le ⁶ nu ndek Yordan kule mbolŋge nane kule pisneniŋmba minna.

⁷ Farisi mbal Sadusi mbal nane gudommba kule pisneniŋguwa ŋga nu tugum pronaig le nu nane saniŋina: Tane mben tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanŋe riron pasa satingat le pa ta laiptiŋguwa ŋga kule pisne tam prode. ⁸ Tane sinŋka ŋgamunŋgal biye mbilmba tanŋine maŋau ŋaigonu kusrekinaig ndeta alonu kumumbi kile-mayokkap le kanŋerkube. ⁹ Tane Abraham nu sine tuku mbun ŋga payam ndakap. Ye tane kilimok satinget. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumuŋ. ¹⁰ Kuate nu sapor ail tugunu

tugumŋge pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta ŋakmba pike lika pankate le pa mbol kinig. ¹¹ Tane ŋgamunŋgal biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusrekade ta ye tane kulembi kule pisnetiŋget. Ande ye ŋgumnemŋge prowamŋgat ta nu ye tuku sanŋri lite. Ye tanŋo mayenu kuga. Ye nu tugumŋge nu tuku kupe ŋgaro kugrakam wam ŋai ta mata nu mbolŋge kam kumuŋ kuga. Nu Tukul Guwambi pambi tane tuku ŋgamunŋgal kule pisne tanŋ tinŋamŋgat. ¹² Nu wit pilenŋgam bafute. Nu pro wit mbain mbolŋge minig ta silimba bareŋmba alonu kilmba nuŋe nyamagan wande mbolŋge patikamŋgat. Nu tiglu kilmba pa mbolŋge kutuwa le ugmba minmba minamŋgat. Pa ta kupe nda ŋga nane saniŋina.

Yohanusŋge Yesus kule pisnena
(*Markus 1.9-11; Lukas 3.21-22*)

¹³ Yesus nu Galilea ma kusremba kumba ka Yohanusŋge nu kule pisnewa ŋga Yordan kule mbol ta prona sulumba ¹⁴ Yohanus sana le nu ndek peuwam bafumba sakina: Ye tanŋo mayenu kuga. Yenŋe ne kule pisnenam kumuŋ kuga. Nenŋe ye kule pisneya ta maye ŋgina.

¹⁵ Tanŋakina le nu lafumba sana: Ne mbule ndaka. Kuatenŋe maŋau dubikam tuku

* **3:4:** O buk tuan tanŋo Elia nu mata kamel ŋguenu ŋak tawi silika let tinŋanu. Zu mbal nane Elia nu ambonŋa prowamŋgat ŋga idusmba minnaig ta kuyar pasa ta Yohanus tuku sakina ta nane katese ndanaig.

tumsingit ta sine kusrekam kumuŋ kuga ŋgina. Tanjakina le Yohanus nu woka Yesus kule pisnena.

¹⁶ Nu kule silika bitekŋgina le samba talkina le Kuate tuku Guwa gami tanjaŋ ndeka nu mbolŋge minyokina le Yohanus nu kaŋgerna.

¹⁷ Tanjamba samba mbolŋge pasa ande teŋenmba mayok kina: Ande te yiŋe Kiŋo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjo tet ŋgina.

4

*Satan nu Yesus tagona
(Lukas 4.1-13)*

¹ Kile Tukul Guwaŋge Yesus wamdus tuna le nu tiŋga Satan nu tagowam tuku ma baknu mbol kina. ² Mara 40 tanjaŋ nu tanje minna sulumba nu agaŋ inum nye ndaka minna. Ait ta kugana le nu guba mayena le ³ Satan nu tugum promba sana: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋga sakate ta ndame kame te saniŋga le bret kuilkuwaig le ne kilmba nya ŋgina.

⁴ Tanjakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Tango nane bret nyade ta mbolŋge ndo abo minam kumuŋ kuga. Kuate tuku miŋge pasa ŋakmba ta turmba kilmba dubiwaig ŋga sakate ŋgina. *Lo 8.3*

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba kumba ka Yerusalem kusem wande sunjo funu kuennu ta mbolŋge pilna sulumba sana: ⁶ Ne Kuate tuku Kiŋo

ŋga sakate ta patenja o iben nzi kaye. Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Kuate nu nuŋe eŋel kame kukulninguwa le pro ne kulatkamŋgaig. Ne ndame mbolŋge nane kupe danjaŋga fetkikat ŋga nane pro waimbi ne biye-biyenamŋgaig ŋga sakate ŋgina. *Mune 91.11-12*

⁷ Tanjakina le Yesus ndek Satan sana: Kuyar pasa ande mata teŋenmba sakate.

Tangine Mbara Sunjo tago ndawap ŋgate ŋgina. *Lo 6.16*

⁸ Kile Satan nu maŋ Yesus tumba biŋ sunjo ande mbol kumba ka tanje kilke te tuku sugo ŋakmba nane tuku sanjri turmba tummba sana:

⁹ Ne ye tugumŋge dagol tidronja ye tuku nyu te-dunja mbariŋya ta ye sanjri ŋakmba te ne tanmbimŋgit ŋgina.

¹⁰ Tanjakina le nu ndek Satan sana: Kuyar ande teŋenmba minit.

Tangine Mbara Sunjo tuku nyu te-dunja nu mbariŋap. Nu tuku miŋge ndo kum-nemŋge minap ŋga sakate ŋgina. *Lo 6.13*

Tanjamba nu maŋ sakina: Satan, ne kilmba kua kaye ŋgina. ¹¹ Tanjaka sana le Satan nu kusremba kina le Kuate tuku eŋel kame promba Yesus sinzaŋnaig.

*Yesus nu Galileanje piro
tugu pilna*

(Markus 1.14-15; Lukas 4.14-15)

¹² Nane Yohanus mulin tumba wandeknge pilnaig le Yesus nu ismba nu man luka Galilea ma mbol kina. ¹³ Kina ka nuje tumbran Nasaret kusremba ka Kaperneum tumbran nge minna. Kaperneum nu Galilea kule kualin tuku piyalnge minit. Ma ta Sebulan le Naftali tuku kilke.

¹⁴ Yesus nu tumbran tanje minna ta tuan tanjo Aisaia tuku dir pasa ta kumungina. Nu tejenmba sakina.

¹⁵ Sebulan le Naftali tuku kilke Yordan kule make sim yu kumamnge minit.

Kasomok mbal tuku ma tugu Galilea.

¹⁶ Nane ma make sunjo sinamnge minig mbal ta bulu sunjo kanjeramngai.

Nane ma furir sinamnge kumanu suk minig ta bulu sunjo tinga nane kilnani ngamngat ngina. *Aisaia 9.1-2*

¹⁷ Ait ta mbolnge Yesus nu tugu pilmba pasa kuklimba tejenmba saka minna: Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamungal biye mbilmba manau njaigonu kusrekap ngina.

Yesus nu tanjo bailkamba wike likina (Markus 1.16-20)

¹⁸ Yesus nu Galilea kule kualin make dubimba kumbange nale aba nakile Simon le Andreus ndon kuman buknga minnaik le kanjerkina. Simon tuku mape

nyu inum Petrus. Nale tuku piro ta kualegan kilanu.

¹⁹ Kile Yesus ndek nale sanikina: Tale ye dubiyap le yenje tumtiki le tanjamba ndo tanjo kilamngaik nga sanikina. ²⁰ Sanikina le nale pitik ndo tinga kuman kusreka Yesus dubimba kinaik.

²¹ Yesus nu man lika kina ka nale aba nakile Yakobus le Yohanus kanjerkina. Nale mam nakile Sebedeus ndon wan ande mbolnge minyoka kuman zailnga minnaig le nu nale wikina. ²² Wikina le nale mata pitik ndo tinga mam nakile wan mbolnge kusremba Yesus dubimba kinaik.

Yesus nu guaze mbal gedommba wakeikina (Lukas 6.17-19)

²³ Yesus nu Galilea tumbran njakmba mbol lika nangine kusem wandeknge pasa tumni mbamba pasa mayenu Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba minanu. Nu tanjamba lika nane tuku guaze yeki yeki kile-tidinganu.

²⁴ Tanjamba minna le nu tuku nyu Siria kilke kumungina le nane nangine guaze mbal kilmba prowe likinaig. Afu guaze tugu kise kise, afu ngaro rar, afu bukla njaigonu njak, afu zulfareknga kumanu sukanu, afu milmailkanu ta njakmba kilmba pronaig le nu nane wakeike likina. ²⁵ Yerusalem tumbran sunjo, Dekapolis tuku tumbran 10, Galilea le Yudea ma tugu, Yordan kule

make sim ta ṅakmba tuku mbal gudomm̄ba pro Yesus dubimba likinaig.

5

Yesus nu Olif tabe mbolṅge pasa kuklina

¹ Yesus nu maṅgur sunḡo ta kaṅgerka nu tabe ponḡa minyok minna le nuṅe dubinaig mbal nu tugum pron-aig.*

Gare tugusek tuku pasa (Lukas 6.20-23)

² Nane nu tugum pron-aig le nu nane wam paguka saniṅgina:

³ Tane Kuate am mbolṅge kumuṅ kuga ṅga kamusde mbal tane gare maṅau mbolṅge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

⁴ Tane ṅgamuṅgal rar tumba malmbika minig mbal tane gare maṅau mbolṅge minap. Kuate nu tane tuku ṅgamuṅgal rar ta bul sertiṅgamṅgat.

⁵ Tane ṅgan mukuknu minig mbal tane gare maṅau mbolṅge minap. Tane kilke tugu ṅakmba kulatkam tuku minig.

⁶ Tane tiṅreknu mayok kambim tuku dirnaṅga minig mbal tane gare maṅau mbolṅge minap. Kuate nu lafunu kumumbi tiṅgamṅgat.

⁷ Tane taṅgo mapekade mbal tane gare maṅau mbolṅge minap. Kuate nu mata tane mapekamṅgat.

⁸ Tane ṅgamuṅgal purfenṅu minig mbal tane gare maṅau mbolṅge minap. Tane Kuate kaṅgeramṅgaig.

⁹ Tane taṅgo tuku gubra peuka ṅgamuṅgal mukuk niṅgig mbal tane gare maṅau mbolṅge minap. Tane Kuate tuku kiṅo kame minamṅgaig.

¹⁰ Tane Kuate dubimba maṅau tiṅreknu ke likade le afuṅge tane piti tiṅgig ta tane gare maṅau mbolṅge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

¹¹ Tane ye tuku mbal minig tukunu afuṅge tane tumail pantinṅmba piti sertiṅmba yabri pasa sunḡombambi ake tulitiṅgig ta tane gare maṅau mbolṅge minap. ¹² Nane taṅawaig kande tane gare torap. Samba mbolṅge tane tuku lafu mayenu minit. O buk nane Kuate tuku tuan taṅgo kilmba piti ndui ta ndo niṅginaig.

Sol le sati tuku yaba pasa (Markus 9.50; Lukas 14.34-35)

¹³ Tane sol kaglinu taṅaṅ kilke te mbolok mbal ṅgamukṅge minig. Sol kaglinu kugawa le sine ame agaṅmbi maṅ wakeibe le kaglinu mayok kambim kumuṅ? Kumuṅ kuga. Nu piro kugatok. Nane ake kutumba bareṅguwaig le taṅgo pinonḡe tido-tidonḡa likamṅgaig.

¹⁴ Tane sati taṅaṅ kilke te mbolok mbal kilṅaniṅgig le ndin kaṅgerde. Tum-bran ande tabe mbolṅge

* 5:1: Yesus nu Olif tabe mbolṅge pasa kuklina ta sapta 5.3 mbol tugu pilmba ka sapta 7.27 mbolṅge tiṅgina.

minit ta nu kuirka minam kumuŋ kuga. ¹⁵ Tango nane lam bulumba nza kai ndade. Nane te-mayokmba taikade le nane ŋakmba wandek sinamŋge minig ta kilŋaniŋgit. ¹⁶ Tanjamba ndo tane tango pino ŋgamukŋge sati tanaŋ buluŋga minap le nane tane kaŋgertiŋmba tanjine Mam samba mbolŋge minit nu tuku nyu teduŋguwaig.

Tukul pasa tuku pasa

¹⁷ Ye tukul pasa tuan tango kame tuku pasa pitaikam prowen ŋga idus ndawap. Ye pasa ta kumu-kumumba alonu kilemayokkam prowen. ¹⁸ Tane pasa te ise tiwap. Tukul pasa fambonu inum fudiŋndo ŋgisi ndaka minwa le ma ma wam kame te ŋakmba kumuŋguwaig le samba kilke kugawamŋgaik. ¹⁹ Ande nu tukul pasa fudiŋndo inum te-ibenmba baklel sermba afu tumŋiŋguwa ta nu Kuate tuku gageu ŋgamukŋge nyu kugatok minamŋgat. Ande nu tukul pasa ŋakmba dubika afu tumŋiŋguwa ta nu Kuate tuku gageu ŋgamukŋge nyu ŋak minamŋgat. ²⁰ Ye tane satinŋamŋgit. Tane maŋau magenu kumba Farisi le kusem pasa bitekŋganu mbal tuku maŋau magenu li ndaniŋgap ta tane Kuate kulatkate ma ta mbol kine nda.

Gubra maŋau tuku pasa

²¹ Moses nu singine wa mbuŋ kame tenjenmba saninŋina.

Tango bale ndawap. Andeŋge tango balewa kande nu pasa mbolŋge te-tiwap ŋgina. *Lo 5.17*

Pasa ta tane isnaig. ²² Ye tane tenjenmba satinŋamŋgit. Ande nu tira nuŋe tuku gubra ndo tuwa kande nu mata pasa mbolŋge te-tiwap. Ande nu tira nuŋe tumail panmba aganmor tanaŋ wamduŋ kugatok ŋga sawa ta nu pasa sungo mbolŋge te-tiwap. Ande nu nuŋe tira tapramba ŋginŋan tango ŋga sawa ta nu ma ŋayo tuku pa mbol kambim tuku minit. ²³ Ta tuku ne Kuate atraukam ŋga tira naŋe ne ndoŋ gubra ŋak minit ta idusmba kande ne Kuate atrau ndaka. ²⁴ Agan ta atrau mbain tugumŋge kusremba luka kumba ka naŋe tira ndoŋ wamduŋ tumawap sulumba luka pro Kuate atrauka.

Mbar kile-tidinŋam tuku pasa

²⁵ Tango ande ne pasa mbolŋge pilmba pasa pilewanu wande mbol kambim saka kumba ka ndinŋge nu ndoŋ pitik ndo wamduŋ tumawa. Kuga ta nu ne tumba ka pasa pilewanu tango tuku wai mbol pilwa le nuŋge ne tumba muli wande kulatkate tango ta tuwa le ne muli wandek sinamŋge palmbimŋgat. ²⁶ Ye sinŋa tane satinŋamŋgit. Naŋe mbar tuku piya sungo ta kumumba fudiŋndo lafu sulu ndawa ta

ne muli wandek sinamnge
prowe nda.

*Tango pino kuayarde tuku
pasa*

²⁷ Moses nu tenjemba sak-
ina.

Tango pino munngu kuayar
ndakap ngina. *Lo 5.18*

Pasa ta tane isnaig. ²⁸ Ye tane
tenjemba satinngamngit. Ande
nu ammbi pino kangerte su-
lumba am kikonj tingate le
wamdus nrayonu tate ta nu
buk wamdusmbi pino ta kua-
yarmba unekate.

²⁹ Ne tuku am ndinamnge
ne unekam tuku didikate
ndeta gomba buknga. Ne
tuku ngarosu inumnu tanjamba
ngisi ndakuwa le ne ngarosu
njakmba kumumbi minwaig
ta ne ma nrayo mbol kangat.
³⁰ Ne tuku wai ndinamnge ne
unekam tuku didikate ndeta
pike purmba buknga. Ne
tuku ngarosu inumnu tanjamba
ngisi ndakuwa le ne ngarosu
njakmba kumumbi minwaig
ta ne ma nrayo mbol kangat.

*Tango pino munngu purkik
tuku pasa*

*(Mateus 19.9; Markus
10.11,12; Lukas 16.18)*

³¹ Moses nu pasa ande
tenjemba sakina.

Ima nu piyo nunje pitaiwam
ndeta nu pitaiwam
tuku waje kuyarmba
tuwa nga sakina. *Lo
24.1-4*

³² Ye tane tenjemba
satinngamngit. Pino ande nu
tango ande ndonj fare mine
ndakate le tango nunenge
nu manau kise tuku pitaite
le nu kumba tango kise tate

ta nu tango ambokok tuku
mbar mbolnge nu tango kua-
yarmba unekate. Tango kitek
ta nu mata pino kuayarmba
unekate.

*Pasa sangri pilewam tuku
pasa*

³³ Moses nu wa mbun
kame pasa ande tenjemba
saninngina.

Tane pasa sangri pilede ta
kusre ndawap. Ku-
ate am mbolnge pasa
ta kumuwap ngina. *Lo
23.21*

Pasa ta tane isnaig. ³⁴ Ye
tane tenjemba satinngamngit.
Tane pasa ande sangri pile
ndawap. Tane pasa sangri
pilewam tuku samba kilke
nyu nda tap. Samba Kuate
minit tuku ma. ³⁵ Kilke
Kuate kupe patikate tuku
ma. Yerusalem mata nyu nda
tap. Tumbranj sungo ta Kuate
Sungo tuku tumbranj. ³⁶ Tane
tangine gabat mata nyu nda
tap. Ata. Tane tangine
gabat waje inum kaukauk
ko dabuk dabuk te-mayokam
tuku tane sangri kugatok.
³⁷ Tane au ngumba kande au
ndo ngap. Kuga ngumba kande
kuga ndo ngap. Tane sangri
pilewam tuku pasa tuturte ta
Satan tugumngje ilit.

*Mbar lafu manau tuku
pasa*

(Lukas 6.29-30)

³⁸ Moses nu tenjemba sak-
ina.

Tango andenge ande tuku am
gowa kande lafumba
nu tuku am mata
gowap.

Tango andenge ande tuku maketiŋ ngurwa kande lafumba nu tuku maketiŋ mata ngurap ngina. *Lo 19.21*

Pasa ta tane isnaig. ³⁹ Ye tane teŋenmba satinŋamŋgit. Tango ande nu ne ŋayo silinuwa kande ne lafu ndawa. Ande nu ne tuku dabil ndinam pannuwa ndeta ne mbilka dabil inum tawe le pannuwa. ⁴⁰ Tango ande nu ne tumba pasa mbolŋge pilmba ne tuku tawi tuwa ndeta ne naŋe tawi ande turmba tawe. ⁴¹ Tango ande nu agaŋ ande pitinu neŋge turmba diram tuku sarsarmba sanuwa kande ne agaŋ ta tumba nu ndoŋ kumba ka lukam tuku ma ta limba ka palmbim tuku ma mbol pale. ⁴² Ande nu agaŋ ande tuku yabaŋnuwa kande nu tawe. Ande nu ne tuku agaŋ tumba ngumneŋga ne luka tanmbimŋgit ŋga sanuwa ndeta mbule ndaka nu tawe.

Ngueu mbal ngamuŋgal niŋgam tuku pasa

(Lukas 6.27-28; 6.32-36)

⁴³ Moses nu teŋenmba sakina.

Tane taŋgine gulab kame tuku kume purmba taŋgine ŋgueu taŋgo kasurningap ngina.

Wok Pris 19.18

Pasa ta tane isnaig. ⁴⁴ Ye tane teŋenmba satinŋamŋgit. Taŋgine ŋgueu mbal tuku kume purap. Nane afu tane kilmba piti sertinŋig mbal nane sinanu Kuate yabaŋap. ⁴⁵ Tane taŋawap ta taŋgine Mam samba mbolokŋge

minit nu tuku kiŋo kame minmba nu tuku maŋau te-purde. Nunŋe ki singit le taŋgo magenu ŋaigonu turmba mbol prote. Nunŋe sawe singit le taŋgo tinreknu taŋgo une ŋak turmba turkate.

⁴⁶ Nane afu tane tuku kume purwaig le tane ndek nane tuku kume purmba Kuate nu wam ta tuku lafunu mayenu tinŋamŋgat ŋga idus ndawap. Takis kilanu mbal ŋaigonu nane mata wam ndui ta ndo kade tae. ⁴⁷ Taŋgine tira kame ndo kile-tawokkap ta tane Kuate ngumnede mbal li ndaninŋig. Kuate gilai mbal nane mata taŋade tae. ⁴⁸ Taŋgine Mam samba mbolŋge minit nu taŋgo ŋakmba mbolŋge maŋau magete taŋamba tane mata nane ŋakmba mbolŋge maŋau magewap.

6

Tango turkam tuku pasa

¹ Tane maŋau te rironŋkap. Tane taŋgo pinonŋe sine kaŋgersinŋuwaig ŋga nane am mbolŋge maŋau magenu kumba payam ndakap. Tane taŋawap ta tane tuku Mam samba mbolŋge minit nu lafu mayenu tinŋe nda. ² Tane sanzal mbal agaŋ ndendembi turkade ta tane yabri mbal maŋau kade taŋamba pasa sulu ndawap. Yabri mbal nane taŋgo pinonŋe nane tuku nyu kile-dunŋuwaig ŋga kusem wandekŋge ko tumbranŋ ngamuŋge nane agaŋ ndende niŋig. Ye

siŋka satinget. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ³ Tane sanzal mbal turkam ndeta tane tuku wai ŋainjamŋge katese ndawa ŋga wai ndinam kuirkuirka pirokate taŋaŋ. ⁴ Tane taŋawap le tane tuku Mam nu wam kuirok kaŋgerkate ta nuŋge ndo lafunu mayenu tiŋgamŋgat.

*Kuate yabanam tuku pasa
(Lukas 11.1-4)*

⁵ Ne Kuate ndoŋ pasata ta yabri mbal manau kade ne taŋamba ke ndaka. Afuŋge nane kaŋgerkuwaig ŋga nane kusem wandekŋge ko tumbran ŋgamuŋge tiŋga Kuate yabanam nzaliniŋgit. Ye siŋka satinget. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ⁶ Ne Kuate ndoŋ pasatam ndeta naje mata wandek sinam kumba malaŋga tukulmba nu ndoŋ pasata. Ne taŋawa le ne tuku Mam nu wam kuirok kaŋgerkate ta nuŋge lafunu mayenu tanmbimŋgat.

⁷ Ne Kuate ndoŋ pasatam ndeta kasomok mbal nane naŋgine mbara pasa alo kugatok yabanamba lato-latomba pasatade ne taŋamba ke ndaka. Nane lato-latomba wikuwaig ta mbara nu isamŋgat ŋga idusde. ⁸ Ne nane kade taŋamba ke ndaka. Ne naje Mam nda yabanŋte le nu o buk ne agan ndende denkate ta nu kila minit. ⁹ Ta tuku ne tenenmba Kuate ndoŋ pasata:

Siŋgine Mam ne samba mbolŋge minit.

Naje nyu purferŋnu ta taŋamba minmba minwa.

¹⁰ Ne naje gageu kilmba kulatkam tuku prowa.

Ne tuku nzali samba mbolŋge mayok kinit taŋamba kilke te mbolŋge mata mayok kuwa.

¹¹ Ki ait te tuku nyamagan kumumbi siŋga.

¹² Nane afu sine mbolŋge mbarde le sine ndek gilaingeg taŋamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gilainga.

¹³ Sine tagosiŋgam tuku ait prowa le piti ta peuwa.

Satan tuku sanŋri mbolŋge ne sine kilmba kile-mayokka.

[Ne ndo Gabat Sunŋo Ndindo. Ne sanŋri ŋakmba ŋak.

Ne tuku nyu sunŋo pasa ŋak. Ne taŋamba minmba minamŋgat. Son.]

Ne taŋamba Kuate yabaŋa.

¹⁴ Ne afu tuku mbar gilainga ta ne tuku Mam samba mbolŋge minit nu mata ne tuku mbar sauka gilaingamŋgat. ¹⁵ Ne taŋgo pino tuku mbar gilai ndaŋga ta ne tuku Mam mata ne tuku mbar sauka gilainge nda.

Nyamagan pinkam tuku pasa

¹⁶ Ne Kuate yabanam ŋga nyamagan pinkate ta yabri mbal manau kade taŋamba ke ndaka. Nane taŋgo pino ŋakmba kila pilwaig ŋga guba tumail pasi pilmba likade. Ye siŋka satinget. Nane ta

tuku lafunu nyu sugo ndo kile-sulude. Lafunu ande te nda. ¹⁷Ne nyamagan pinkam ndeta ngarosu wakeimba tumail pasi minyanga gabat pareña. ¹⁸Tango pino nane gilai minwaigle ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate nunge ndo ne kanjerguwa nga ne tanjawa. Tanjawa le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate ta nunge lafunu mayenu tanmbimngat.

Samba mbolok agan ndende magenu kilam tuku pasa

(Lukas 12.32-34)

¹⁹ Kilke te mbolnge agan ndende magenu kilemanjurka patikam tuku idus ndawap. Ma te mbolnge agan ndende use purka sasuka subinge ngaigo siglika kuayar tango pro kilig tuku. ²⁰Tane samba mbolnge agan ndende magenu patikam tuku idusap. Ma ta mbolnge agan ndende use purka sasuke nda. Subinge ngaigo siglike nda. Kuayar tango mata pro kile nda. ²¹Tangine agan ndende magenu minig ma ta mbolnge tangine ngamunggal mata tanje minig.

Ngarosu tuku bulu tuku pasa

(Lukas 11.33-36)

²²Tango tuku am sati tanjan ngarosu kiljawam tuku minit. Ne am mayenu minit ta ne tuku ngarosu njakmba bulu mbolnge minit. ²³Ne am njayonu minit ta ne tuku ngarosu njakmba ma make sinamnge minit. Ne tuku

ngamunggal tuku sati am njayonu tanjan minit ta ne sinja ma make sungo njayo sinamnge minit.

Tango armba dubikam tuku yaba pasa

(Lukas 16.13)

²⁴Tango ande nu gabat armba tugumnge nu pironu kumun kuga. Nu ande ngamunggal tumba ande idus ndate. Nu ande tuku nyu temayokmba ande tuku nyu temayok ndate. Tanjamba ndo ne ndametinj kilam tuku ndo iduste ta ne Kuate wamdus tambim kumun kuga.

Kuate nu sine idussingit tuku pasa

(Lukas 12.22-31)

²⁵Ta tuku ye tane satinjet. Tane ngarosu turam tuku nyamagan ko kule ko tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. Ngarosu sanjri pilewam tuku nyamagan ndo kuga. Ne maye minam tuku tawi ndo kuga. ²⁶Tane sar uman kanjerkap. Nane nyamagan nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolnge nyamagan nyam tuku pati ndakade. Tangine Mam samba mbolnge minit nunge nane nyamagan ningit. Nu tuku am mbolnge tane sar uman lininganu minig. ²⁷Wamdus piti ta kusrewap. Ande tane ngamuknge nu wamdus piti sungo tumba manau tambini nune abo minam tuku ait tuturam kumun kuga.

²⁸Ndanam tane tawi kilam tuku wamdus sulumba piti

ajak minig. Tane anja bot prode manjau ta kanjerkap. Nane tawi wakeiwam tuku piro ndakade. ²⁹ Ye tane satinjet. O buk gabat sunjo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anja bot tuku mindepiye li ndaningina. ³⁰ Anja ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbolnje pankade. Anja njagai pa mbolnje pankade ta mata Kuate nu mindepiyeningit. Nu sinja tane tawi kiletingamngat. Tane Kuate nu kumun kuga nga idusde e?

³¹ Tane wamdus teroka piti sermba sine ndanndanmba nyamagan kule kilmba nyube o ko ndanndanmba tawi kilmba tinje nga idusmba mine ndakap. ³² Nane Kuate gilai minig mbal aganj kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane aganj kame ta kugatok minam kumun kuga ta tanjine Mam samba mbolnje minit nu kila. ³³ Tane Kuate tuku gageu nu tuku minje kumnemnje minmba tinjeknu mayok kambim tuku wamdus sangrinu palpe ta Kuate nu ngarosu maye minam tuku aganj kame kumumbi tinjamngat.

³⁴ Tane indole tuku piti ta tuku kite wamdus sulu ndawap. Ki ndindo tuku piti ta ndo tane kurawam kumun.

7

*Tango pileningam tuku pasa
(Lukas 6.37-42)*

¹ Ne tango afu tuku manjau pile ndaninga le Kuate nu ne tuku manjau mata pilewe nda. ² Ne nane afu pileningit ta manjau ndui tambi Kuatenje ne pilenamngat. Ne nane afu mbolnje manjau kate ta manjau ndui tambi Kuatenje ne mbolnje kamngat. ³ Ndanam nane am mbolnje ail ban minit le ne kanjerkap ndamba nane tira tuku am mbolnje am sumbi kanjermba sakate. ⁴ Ndanam tuku ne tira ta sate: Ye ne tuku am mbolnje am sumbi ta saukamngit ngate. ⁵ Ne yabri tango ndo. Ne ambonja nane am mbolnje ail ban ta paska. Ne am purfewa le nane tira tuku am mbolnje am sumbi ta saukam kumun. ⁶ Kuate tuku wam magenu kame ta age nda ningap. Nane mbilka tane maketinjekaig. Kuate nu wam magenu tingit ta mbo tugumnje pan ndakap. Nane aganj magenu ta ake aganj nga totobekaig.

*Kuate yabanam tuku pasa
(Lukas 11.5-13)*

⁷ Ne wam ande tam tuku Kuate yabanmba dirnanja ta tanmbimngat. Ne wam ande sota mina ta te-silikamngat. Ne malanja ande katkata ta talke tanmbimngat. ⁸ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanmba dirnangate ta nu tate. Ima nu aganj ande sota minit ta nu te-silika tate. Ima nu malanja katkatmba minit ta nu talke tuwit.

⁹ Tane ngamuknje ande kinjo nuje nyamagan yabanje le nu lafumba ndame tuwit

e? ¹⁰ Ko kualegan yabanje le mbenj tuwit? ¹¹ Tane kilke mbol mbal une njak ta tanjine kinjo kame aganj magenu ningig tuku. Tanjine Mam samba mbolnje minit nu purfen nu ndo. Nu tane tuku manjau limba nu yabanje mbal aganj magenu ningit.

¹² Nane afu ne mbolnje manjau magenu kuwaig nga idusmba nzalinate tanjamba ndo ne nane afu mbolnje ka. Tukul pasa tuan tanjo kame tuku pasa tugunu not.

Malanga fudinjo tuku yaba pasa

(Lukas 13.22-24)

¹³ Tane malanga fudinjo sinam kambim tuku sanjri tinja minap. Njisikam tuku malanga sunjokanu. Ndin mata wam bada kuga. Tanjo pino gudommaba ndin ta dubimba sinam kinig. ¹⁴ Abo tugu tam tuku malanga fudinjo. Ndin mata kambim tuku minde bada. Nane ndui ndui ndo ndin ta tesilika dubimba sinam kinig.

Yabri tuan tanjo tuku pasa

(Lukas 6.43-44; 13.25-27)

¹⁵ Tane yabri tuan tanjo tuku rironkap. Nane sipsip tuku ngaro kaika sipsip magenu minet minet nga tane tugum prode ta nane age nguikok ndo. ¹⁶ Nanjine wam kile-mayokkade ta mbolnje katesewamngaig. Tane suwar ail mbolnje apasin alonu kilig e? Ko tane ulem mbolnje mar alonu kilig? ¹⁷ Tanjamba ndo ail mayenu nu alonu magenu

ndo kile-mayokkate. Ail njayonu nu alonu njayonu ndo kile-mayokkate. ¹⁸ Ail mayenu alonu njayonu kile-mayokkam kumuñ kuga. Ko ail njayonu alonu magenu kile-mayokkam kumuñ kuga. ¹⁹ Ail alo mage ndade ta njakmba pike lika pa mbolnje kile-pankade le uge sulude. ²⁰ Yabri tuan tanjo nane wam kile-mayokkade ta mbolnje tane katesewamngaig.

²¹ Nane ye nyu ta Sunjo ngade mbal ta afu Kuate kulatkate ma mbol kine nda. Ye tuku Mam samba mbolnje minit nu tuku nzali dubide mbal ndo ma ta mbol kanjaig. ²² Ait sunjo mbolnje tanjo sunjomba ye tenenmba sayamngaig: O Sunjo, sine ne tuku nyu mbolnje dir pasa biteknja bukla njayonu pitaika manjau kitek sanjrinu gudommaba ke likigen nga sayamngaig. ²³ Tanjakuwaig le ye nane kilimok saningamngit: Ye sinja tane gilai. Tane manjau njayonu kanu mbal tane kua kape ngamngit.

Wande patinu tuku yaba pasa

(Lukas 6.46-49)

²⁴ Ima nu ye tuku pasa ise mayemba ka kumu-kumute ta nu tanjo tenen. Tanjo ande nu wamdus kuyar mayenu njak wande palmbim nga ndame sugo mbolnje makek tugunu ndame patika danjgina tanjan. ²⁵ Ngumnenja sawe sunjo piymba kule sunjo ndeka bubre sanjrinu tinja wande ta kulisoknja

buruna kande wande sur ndakina. Wande ta makek ndamembi danjgina tukunu wande sanjri njak minna.

²⁶ Ande nu ye tuku pasa ismba nda dubite ta nu tanjo tenjen. Tanjo ande nu wamodus kuyar mayenu kugatok wande palmbim nga fulbul mbolnje ake makek tidinjina tanjan. ²⁷ Ngumne nga sawe sunjo piymba kule sunjo ndeka bubre sanjgrinu tinga wande ta kaduna le surka ndeka fudu njayona nga nane saninjina.

²⁸ Yesus nu pasa ta njakmba sake denjurna le manjur sunjo ta nu tuku wam pagu pasa isnaig ta tuku ndek pirerek purkinaig. ²⁹ Nu kusem pasa tugunu biteknjanu mbalnje nane tumninginaig tanjamba nu nane tum ndaningina. Nu pasa miro tanjan tumningina.

8

Yesus nu tanjo ngirnger njak wakeina
(Markus 1.40-45; Lukas 5.12-16)

¹ Yesus nu tabe kusremba ndekina le tanjo pino gudommaba nu dubinaig. ² Tanjamba kinaig le tanjo ande ngirnger njak pro nu tugumnje dagol tidronja nu sana: O Sunjo, ne kumu. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku njgarosu wakeiwa ngina le ³ nu ndek wai kuitka nu kirembe sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka ngina. Tanjakina le ngirnger ta gagulka njgarosu mayekina le ⁴ Yesus nu sana: Ye ne mbolnje manjau kit

te afu sa ndaninga. Ne kumba ka naje njgarosu pris tuma. Moses tuku tukul dubimba atrau aganj pris tawe le atraukuwa le njakmba ne mayekat ta kila pilwaig njina.

Yesus nu kame gabat tuku piro tanjo wakeina
(Lukas 7.1-10)

⁵ Yesus nu kumba Kaperneum tumbranj prona le Rom mbal tuku kame gabat ande nu tugum promba nu sarsarumba sana: ⁶ O Sunjo, ye tuku piro tanjo ande nu tuku njgarosu njakmba milmailkina le nu sinamanzer sunjo njak minit njina.

⁷ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye kumba wakeiwamngit njina le ⁸ kame gabat ta nu ndek Yesus peumba sana: O Sunjo, ye mayenu kuga. Ne ye tuku wande mbol pro ndawa. Ne sando ka le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁹ Ye sugo afu kumnemnje minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye nget ta nu kinit. Ande wika yale nget ta nu ilit. Yinje piro tanjo ande piro si ka nget ta nu kate. Ne sanjri sunjo njak ta ye kila. Sando ka ta kumu njina.

¹⁰ Yesus nu pasa ta ismba nu pirerek purka mbilka nane nu dubimba kinaig mbal saninjina: Ye sinjka tane satinjamngit. Kasomok tanjo te nu ye tuku sanjri tomba tingate. Sine Israel njgamuknje ye son manjau sanjgrinu tanjan kanjer ndawet. ¹¹ Ye

tane satinget. Kilke tugu
 njakmba mbolnge kasomok
 mbal gudommaba pro Kuate
 kulatkate ma sinam kumba
 ka Abraham Isak Yakob
 ndon minyoka isukusmba
 minamngaig. ¹² Israel afu Ku-
 ate tuku gageu minam tuku
 nyu njak minig ta nu nane
 pitaikuwa le ma njayo ma
 make sungo sinam kanngaig.
 Ma ta mbolnge minamngaig
 mbal nane malmbi sungo
 tumba maketi njaknga mi-
 namngaig njgina.

¹³ Tanjamba sanijmba nu
 ndek mbilka kame gabat ta
 sana: Ne luka kaye. Ne ye
 wam kam kumun nga idusat
 ta tanjamba mayok kuwa njgina
 le ait ta mbolnge ndo nuje
 piro tanjo mayekina.

*Yesus nu guaze mbal gu-
 dommba wakeikina*
 (Markus 1.29-34; Lukas
 4.38-41)

¹⁴ Yesus nu Petrus tuku
 wande mbol kumba Petrus
 magma nuje ngaro pa
 tingina le kinye njak minna
 le kanjermba ¹⁵ nu wainu
 kirena le ngaro pa tingina ta
 mukuna. Tanjana le nu tinga
 Yesus tuku paguna.

¹⁶ Tanjamba furirna le
 nane gudommaba bukla njak
 mbal mindeka kilmba Yesus
 tugum prove likinaig le nu
 bukla mingembi sando kina
 le nane tanjo kusreka kua ki-
 naig. Nu guaze mbal njakmba
 wakeikina le magekinaig.
¹⁷ Yesus nu tanjamba kina le
 Kuate tuku tuan tanjo Aisaia
 tuku pasa kumungina. Nu
 tejenmba sakina.

Nu sine tuku guaze yaika
 guaze tuku piti ku-
 grakina njgina. *Aisaia*
 53.4

*Tango afu Yesus dubiwam
 sakinaig*
 (Lukas 9.57-62)

¹⁸ Yesus nu manjur sungo
 nu tugumnge manjurkinaig le
 kanjerka nuje dubinaig mbal
 sanijgina: Sine kule kualinj
 sim kab njgina. ¹⁹ Tanjakina
 le kusem pasa biteknjanu
 tanjo ande nu Yesus tugum
 promba sana: Tum Tango,
 ne ma njakmba mbol kambim
 tuku saka ta ye ne ndon
 kanjik njgina le ²⁰ Yesus
 ndek nu sana: Mbo nguikok
 sar umanj nane te njak ta
 ye Ndindo Katesek Tango
 ye mabtam tuku wande
 kugatok. Ne ye ndon lika
 piti ta kurawam kumun e
 njgina le ²¹ nuje dubiwanu
 tanjo ande ndek Yesus sana:
 Sungo, ye ne ndon minam
 iduset ta ye luka kumba ka
 mam kumwa le nguki su-
 lumba ne dubinamngit njgina.
²² Tanjakina le nu lafumba
 sana: Mbal afu wamdus
 kumaknu minig nanenge
 kumanu mbal ngukuwaig
 njgina.

*Yesus nu kule le bubre peu-
 nikina*
 (Markus 4.35-41; Lukas
 8.22-25)

²³ Yesus nu wan ande
 pongina le nuje dubinaig
 mbal nu ndon ponginaig.
²⁴ Nane kule kualinj mbol
 mbol kumba minnaig le
 Yesus nu wan mbolnge

kinymba gilaingina. Kinymba gilaingina le bubre sungo tingina le kule tongel tinga wan sinam kumba minna le ²⁵ nane nu kuanemba sanaig: Sungo, ne pitik sine tursingga. Sine ngisikam bafuweg nginaig le ²⁶ nu ndek saningina: Ndanam tane wamdus fulilkade. Tane Kuate nu kumuŋ kuga nga idusde e nga saningina sulumba nu tinga bubre kule sanike likina le ma betkiremba kule basle mayena.

²⁷ Tanana le nane wam ta kangermba piriri nayoomba sakinaig: i... Tango te nu ima suk a. Bubre kule nale mata nu tuku minŋe dubide nginaig.

Yesus nu tanŋo bukla ŋak wakeikina
(Markus 5.1-20; Lukas 8.26-39)

²⁸ Nane kule kualin sim ka Gadara mbal tuku ma mbolnŋe iben kinaig le tanŋo armba bukla ŋak nale mindesin patikinaig tuku ma ndame burok sinam tanŋe mayok ka Yesus tugum pronai. Nale mara mara ndin ta tukulmba kame-kameka minanu. ²⁹ Nale wi kuenka Yesus sanaik: Kuate tuku Kinjo, ne sine ndon wamdus tuma kuga. Ne ndanam kile sine piti sersingam te prote? Ait ta kile nginaig.

³⁰ Ma ta masken suk mbo gudommba sunarka mine likinaig tukunu ³¹ bukla kame ta nane Yesus sarsarmba kusnanaig: Ne sine tanŋo te mbolnŋe pitaikumba kande sine kukulsingga le mbo kame si funŋul sinam kab

nga sanaig le ³² nu pasa lafumba tanawap ngina. Kile bukla naignonu tanŋo ar ta kusreka mbo funŋul sinam kine likinaig le nane ŋakmba sanŋri ŋak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringga kule kualin butonu sinam kumba ngisike sulunaig.

³³ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba ka tumbran sungo mbolnŋe manau mayok kina ta ŋakmba kubeu ninginaig sulumba tanŋo ar bukla ŋak nane tuku wam mata turmba sakinaig. ³⁴ Tanakinaig le tumbran sungo ta tuku mbal ndek Yesus sota kangermba nane nu sarsarmba nane tuku ma ta kusremba kuwa nga sanaig.

9

Yesus nu tanŋo ngarosu milmailkanu wakeina
(Markus 2.10-12; Lukas 5.17-26)

¹ Yesus nu wan ponŋa luka nunŋe tumbran prona. ² Prona le nane afunŋe tanŋo ngarosu milmailkanu kinye ŋak minna le sukunŋa tumba nu tugum pronai. Yesus nu nane nu tuku sanŋri tomba tinginaig ta katesemba nu tanŋo ngarosu milmailkanu ta sana: Kinjo, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ye ne tuku mbar ŋakmba sauka gilainŋet nga sana.

³ Nu tanakina le kusem pasa biteknŋanu mbal afu

nanjine wamdusmbi saki-naig: Nu Kuate le tanjakate e nga idusmba minnaig ta ⁴ Yesus nu nane tuku wamdus katesemba nu nane saningina: Ndanjam saka tane ngamuŋgal sinamnge wamdus njonu tade. ⁵ Ye tane kusnatingamngit. Ame pasa tanjo te sawam tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tinga lika kaye nget. ⁶ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kilke te mbolnge mbar saukam tuku ye sanjri njak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamngit ngina. Tanjaka nu ngarosu milmailkanu ta sana: Kile ne tinga nzanjzaj kuramba nanje tumbran kaye ngina le ⁷ nu tinga lika kumba nuje tumbran kina.

⁸ Tanjana le manjur sunjo tanje minnaig nane wam ta kanjernaig sulumba nane kuru-kuruka Kuatenge sanjri sunjo kilke mbolok tanjo tuwit nga Kuate tuku nyu tedunjinginaig.

Yesus nu Mateus wikina
(Markus 2.13-17; Lukas 5.27-32)

⁹ Kile Yesus nu tinga kumba ka takis kilanu wande mbolnge tanjo ande nyunu Mateus nu piroka minna le nu kanjermba sana: Ne ilmba ye dubiya ngina le nu ndek tinga nu dubimba kina.

¹⁰ Yesus nu nuje dubinaig mbal ndon wandeknge isukusmba minnaig le takis kilanu mbal afu mbar njak nane gudommba pro nane

ndonj minyak minnaig le ¹¹ Farisi mbal nane manjau ta kanjermba Yesus dubinaig mbal saninginaig: Ndanjam saka tanjine Tum Tanjo nu takis kilanu mbal wam njaignonu kade mbal ndon isukusit njinaig.

¹² Tanjakinaig le Yesus nu pasa ta ismba lafumba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. ¹³ Nane afu sine magenu ngade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye nane une njak mbal wika wakeikam tuku prowen. Kuate tuku pasa tuan tanjo andenje kuyarna ta tenjemba sakate: Tane ye tuku nga aganjmor kilmba atraukade ta ye sunjomba idus ndawet. Tane tanjo sinaningmba nzaliningam tuku ye sunjomba iduset ngate. Tane pasa ta kila pile mayewap ngina.

Nyamagan pinkam tuku pasa

(Markus 2.18-22; Lukas 5.33-39)

¹⁴ Mara ande Yohanus kule pisne dubinaig mbal pro Yesus kusnanaig: Sine Yohanus dubiweg mbal Farisi mbal turmba sine ait afu Kuate tuku nga nyamagan pinkeg. Ndanjam nanje dubinade mbal manjau ta ke ndakade nginaig le ¹⁵ Yesus nu nane saningina: Tanjo ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnge nu nuje mbal ndonj minit tukunu nane piti njak minam kumuŋ kuga.

Ait ande prowa le afunḡe pro taḡo ta nane ḡgamukḡe tuwaig le nane wamdus piti niḡguwa le nyamagaḡ pinka minamḡgaig. ¹⁶ Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba burok ta tukulmba zail ndaḡgate. Nu taḡawa ta kumiḡ kitek taḡe urfunu didikuwa le lato fetkamḡgat. ¹⁷ Ande nu grep kule kitek tumba agaḡmor ḡgaro urfunu sinamḡge tol ndate. Nu taḡawa ta grep kule fulilka agaḡmor ḡgaro urfunu fetkuwa le grep kule kutuka ndeke suluwamḡgat. Agaḡmor ḡgaro ta mata ḡyayḡgamḡgat. Nane grep kule kitek tumba agaḡmor ḡgaro kitek sinamḡge tolde. Taḡade le grep kule agaḡmor ḡgaro turmba mage mi-namḡgaik ḡgina.

Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina

(Markus 5.21-43; Lukas 8.40-56)

¹⁸ Yesus nu taḡamba pasata minna le taḡo sunḡo ande pro nu tugum taḡe dagol tidronḡa sana: Ye tuku kulim kile ndo kumat. Ne kumba naḡe waimbi ḡgarosu kirewa le abonḡuwa ḡga sana. ¹⁹ Taḡaka sana le nu ndek tiḡa nuḡe dubiwanu taḡo ndoḡ taḡo ta dubimba kinaig.

²⁰ Nane kumba minnaig le kile pino ande nu yar 12 mara mindek tambun guaze ḡak minna ta nu pro Yesus ḡgumnemḡge nu tuku tawi nzalenu kirena. ²¹ Nu teḡenmba idusna: Ye nu

tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamḡgit ḡga idusna. ²² Taḡamba idusmba nu tawi kirena le Yesus ndek mbilka pino ta kaḡgermba sana: Kulim, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ne ye tuku saḡgri tomba tiḡgate tukunu ne mayekat ḡgina. Taḡakina le ait ta mbolḡge ndo nu mayekina.

²³ Kile Yesus nu taḡo sunḡo ta tuku wande tugum prona. Nu pro taḡe nane gudommba malmbi wika-raumba tabu tabu fitke likinaig le saniḡgina: ²⁴ Tane kua ka sili-siliwap. Kulim te kume ndakat. Nu kinymba minit ḡgina le nane ndek nu talamba nzumilnaig. ²⁵ Taḡanaig le Yesus nu nane ḡakmba mayok kuwaig ḡga pitaika nu wandek sinam kumba ka mindesiḡ tuku wai biyna le nu tiḡgina. ²⁶ Taḡana le pasa ta sunḡoka ma ta tuku tumbran ḡakmba kumunḡgina.

Yesus nu taḡo armba am tukulok wakeikina

²⁷ Yesus nu ma ta kusremba kina le taḡo armba am tukulok nu ḡgumnem dubimba wi kuenḡka sakinaik: Sunḡo, ne David tuku mbun. Ne sile sinasikmba tursika o ḡga wika minnaik le ²⁸ Yesus nu kumba wande ponḡina le nale nu dubimba nu tugum pronaik. Taḡanaik le nu nale kusnanikina: Ye tale tuku am wakeikam kumun ḡga idusik e ḡgina le nale sakinaik: Sunḡo, ne kumun ḡginaik. ²⁹ Taḡakinaik le nu ndek nale tuku am kigreka

sanikina: Tale ye tuku sanjri tomba tingade tukunu wam ta mayok kuwa ngina le ³⁰ nale tuku am magekinaik.

Kile Yesus nu sanjrimba nale sanikina: Ye tale mbolnge wam kit ta afu sa ndaningap ngina. ³¹ Tanjamba peunikina ta nale kinaik ka nu tuku nyu saka saka kinaik le ma ta njakmba kumungina.

Yesus nu tanjo ande minje tukulok wakeina

³² Yesus nane ma ta kusrewam bafunaig le afunje tanjo ande buklanje minje tukulna ta tumba Yesus tugum pronai. ³³ Pronai le nu bukla pitaina le tanjo ta ndek pasatina le tanjo pino kanjermba pirerek purka sakinaig: Yoi. Sine Israel ngamuknje manjau tenjen mayok kinit le nda kanjereg tuku nginaig.

³⁴ Tanjakinaig le Farisi mbal ndek sakinaig: Nu bukla kame tuku gabat tugumnje sanjri tate sulumba bukla pitaik likate nginaig.

Yesus nu tanjo pino njakmba sinaningina

³⁵ Yesus nu tumbran fonfon tumbran sugo sugo njakmba mbolnge lika nane tuku kusem wande mbolnge Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta tuku pasa mayenu kuklimba saninjmba nane tuku guaze tugu yeki yeki wakeike likina. ³⁶ Tanjamba nu manjur sugo gudommba kanjerka nane sipsip kulat tanjo kugatok tana j wamdus fulilka nanjine miron njaro

turkam kumun kuga nga saka nu nane sinanu ³⁷ nuje dubiwanu tanjo saninjina: Piro mbolnge nyamagan alonu gudommba minig ta kilam tuku piro tanjo denkate. ³⁸ Tane piro miro tanjo yabanap le nu piro tanjo afu kukulninguwa le nane nu tuku nyamagan alonu kilwaig ngina.

10

Yesus nu aposel 12 madiningina

(Markus 3.13-19; Lukas 6.12-16)

¹ Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo 12 ta wika kilemanjurka nane mata bukla najgonu pitaika guaze tugu yinyam njakmba wakeikam tuku sanjri ningina.

² Aposel 12 ta nane tuku nyu nanjine tenjemba. Ande Simon nyunu ande Petrus ngade. Ande maib nuje Andreus. Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kinjo nuje. Ande Yohanus nu Yakobus maib nuje. ³ Nane afu Filipus, Bartolomeus, Tomas. Ande Mateus nu takis kilanu tanjo. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kinjo nuje. Ande Tadeus. ⁴ Ande Simon mape nyu ande Selot. Ande Yudas Iskariotnu ngumnenja nu Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus nu aposel 12 piro ningina

(Markus 6.7-13; Lukas 9.1-6)

⁵ Yesus nu nane 12 ta kukulningam bafumba saninjina:

Tane kasomok mbal tuku ma ande ko Samaria mbal tuku tumbran ande mbol kine ndakap. ⁶ Tane ka Israel mbal nane sipsip ngisikanu tajan minig nane tugum kape. ⁷ Tane kumba Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate nga saninmba likap. ⁸ Tane guaze mbal wakeika kumanu mbal kile-tidinga ngirnger jak mbal mage serninmba guwa ngaigonu pitaikap. Sangri ta piya kugatok ake tinget tukunu sangri tamba pirokap sulumba piya wi ndakap.

⁹ Tane kambim nga tangine ndametinj ¹⁰ pale fat kupe ngaro ndumndum ta jakmba kusrekap. Tane tawi tinganu ta ndo jak kape. Tane piro tanjo tukunu tane nane afu tugumnge aganj ndende kilam kumu.

¹¹ Tane tumbran ande mbol promba tanjo mayenu ande tane kulatkam tuku sota kangermba nu ndon minmba piroka ka kambim nga nu kusremba kape. ¹² Tane wande ande ponja wande tuku mbal ngamunggal mukuk jak minam tuku saningap. ¹³ Nane mbal magenu ndeta tane pasa saningig tanjamba nane ngamunggal mukuk jak minwaig. Kuga ta pasa ta luka tangine tugum prowa. ¹⁴ Mbal afu tane kilam mbulmba ko tane pasa kukliwap le isam mbulwaig kande wande ko tumbran ta kusrewam bafumba nane katesemba rironkuwaig nga nane am mbolnge tuptup

kupe mbolnge denganu minig ta paurngap. ¹⁵ Ye sirjka satinngamngit. Ait sunjo mbolnge tumbran tane pitaikate ta nu tumbran ngaigonu Sodom le Gomora tuku pa limba sunjo pasa jak tamngat.

Yesus tuku mbal nane piti kangerkamngai

(Markus 13.9-13; Lukas 12.11-12; 21.12-17)

¹⁶ Tane isap. Ye tane kukultingi le kumba sipsip tajan ngannu age nguikok ngamuknge minamngai. Ta tuku tane kurau mayemba gami tajan wamdus bafuk minap. ¹⁷ Tane rironkap. Afunge tane kilmba pasa mbolnge kile-tidinga nanjine kusem wandeknge tane pani faramngai. ¹⁸ Afunge tane didika kilmba ka gabat kame nyu sugo jak mbal tugumnge kile-tidinguwaig le tane ye tuku nga pasa mayenu saningap le gabat mbal kasomok mbal turmba ye tuku nyu isamngai. ¹⁹ Nane tanjamba tane kilmba gabat sugo tuku wai mbolnge patikuwaig ta tane wamdus fulilka ndanjmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam ait mbolnge tane tuku wamdus sinamnge pasa mayok kangat. ²⁰ Tangine wamdusmbi kuga. Mam Kuate tuku Guwange wamdus tinguwa le tane sakamngai.

²¹ Ait ta mbolnge ande nu nuje tira nuje kumam tuku ngeu mbal tuku wai mbolnge

palmbimngat. Mam nu nuŋe kiŋo mbolŋge tanjawanngat. Kiŋo kame nane ina mam kat nanjine kasurnimba kumwaig nga pasa mbolŋge patikamngaiŋ. ²² Tane yiŋe mbal tukunu nane ŋakmba tane kasurtingamngaiŋ. Ande nu sanjri tinga dirnanga minwa ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tambimngat. ²³ Tumbran ande mbolŋge nane tane kilmba piti ser-tinguwaig ndeta tane kua ka tumbran ande mbol kape. Ye sinjka satinngamngit. Tane tanjamba Israel mbal tuku tumbran afu mbol kine ndakap le ye Ndindo Katesek Tanjo prowamngit.

²⁴ Skul kiŋo nu nuŋe tisa li ndate. Piro tanjo nu nuŋe sunjo li ndate. ²⁵ Kiŋo ande nu nuŋe tisa suk ko piro tanjo ande nuŋe sunjo suk mayok kuwa ta kumuŋ. Ye tane tuku Sunjo ta nane ye bukla ŋaigonu tuku gabat Belsebul ŋgade. Ta tuku nane tane mata nyu sugo ŋaigonu tanjaŋ satinngamngaiŋ.

Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube
(Lukas 12.4-7)

²⁶ Nane tane kilmba ŋaigo siglikade mbal tuku kuru kuru ndakap. Wam kame kile tanjo am mbolŋge mine ndakade ta kilimok mayok kanjgaig. Wam afu kurok minig ta ŋakmba kila patikamngaiŋ. ²⁷ Ye kuirka tane pasa satinngat te tane pasa ta tumba manjur sinamngge sanjngap. Tane kile yabu pasa isig ta ŋakmba

isam tuku kuenka sanjngap. ²⁸ Nane tane tuku ŋgarosu bale faram sakade mbal tuku kuru kuru ndakap. Nane kanu balewam kumuŋ kuga. Kuate nu tane tuku ŋgarosu kanu turmba ma ŋayo mbolŋge pankam kumuŋ tukunu tane nu tuku ndo kuru-kurukap.

²⁹ Tanjo nu sulik sulik armba maket mbolŋge patika ndametinj fudinndo ndo tate ta sulik sulik ŋakmba sinjine Mam nu idusnimba nu wokate le ndo ande kumit. ³⁰ Nu tane tuku gabat waje giganmba ta mata nu kila minit. ³¹ Ta tuku tane wam ande tuku kuru kuru ndakap. Kuate am mbolŋge tane sulik sulik gudommba linimba mbolŋge minig.

Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku
(Lukas 12.8-10)

³² Ande nu tanjo ŋgamukŋge ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye mata yiŋe Mam samba mbolŋge minit nu am mbolŋge tanjo ta tuku nyu te-mayokamngit. ³³ Ande nu tanjo ŋgamukŋge ye tuku nyu yabukate ta ye mata yiŋe Mam samba mbolŋge minit nu am mbolŋge nu tuku nyu yabukamngit.

Tanjo Yesus mbolŋge purkade
(Lukas 12.51-53; 14.25-27)

³⁴ Tane ye wamduŋ ulendi manjau kilke mbol mbal ŋgamukŋge palmbim tuku prowen ŋga idus ndawap. Ye kame bagi tumba nane tetkam tuku prowen. ³⁵ Kiŋo

nu mam nuje ndonj ko kulim nu ina nuje ndonj ko pino nu nuje rugan nuje ndonj nane tanjamba munju purkam tuku ye prowen. ³⁶ Tanjo tuku wande tuma mbal nu tuku njeu mbal mayok kanjaig.

³⁷ Ande nu ina mam ko kinjo kat nuje tuku sunjgomba kume purmba ye tuku sunjgomba kume pur ndate ta nu ye tuku nyu njak minit ta nu denkate. ³⁸ Tanjo ande nu ye tuku nga idusmba nu nuje mironj nuje ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye tuku nyu njak minit ta nu denkate. ³⁹ Ande nu nuje abo mine mayewam tuku sunjgomba idusmba kurau mayete ta nu njesikamngat. Ande nu ye tuku nga nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu sinja nuje abo ta tumba njak minamngat.

Yesus nu lafu mayenu kilam tuku sakina
(Markus 9.36-41)

⁴⁰ Ande nu tane auktinmba wakeikate ta nu ye mbolnje mata tanjate. Ye mbol tanjate ta Mam nu ye kukulyina nu mbol mata tanjate. ⁴¹ Ande nu Kuate tuku tuan tanjo minit le andenje nu aukmba wakeite ta nu tuan tanjo ndonj lafu mayenu tamngat. Tanjo ande nu tanjo tinreknu minit le andenje nu aukmba wakeite ta nu tanjo tinreknu ndonj lafu mayenu tamngat. ⁴² Ye sinja satinjamngit. Ande nu nyu kugatok minmba ye dubianu tanjo tanjan minit le andenje nu kule tidonu

ndo tuwit ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambimngat nga saningina.

11

¹ Yesus nu nuje dubinaig tanjo 12 wam pagu pasa ninje denpurmba nu tinja ma ta tuku tumbrajan afu mbol pasa kuklimba wam pagukam kina.

Yohanus nu tanjo armba kukulnikina le Yesus tugum kinaik
(Lukas 7.18-35)

² Yohanus nu muli wandek sinamnje minmba Kristus nu wam afu ke likina ta ismba nu tuku pasa pilna le nuje dubiwanu tanjo armba ka Yesus kusnanaik: ³ Ande nu prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairngube nginaik le ⁴ nu pasa lafumba sanikina: Ye wam ke liket te takile ammbi kanjerka kilbambi isik ta luka kumba njakmba Yohanus kubeu tape. ⁵ Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe njaigonjade mbal likade. Nginnger njak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta abonja tingade. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ⁶ Ande nu ye tuku nga wamdus tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale tanjamba ka Yohanus sawap ngina.

⁷ Nale luka kinaik le Yesus nu ndek manjur sunjo ta Yohanus tuku saningina: Tane ame aganj kanjeram tuku ma baknu mbol kinaig? Bubrenje ulem waje ande

mbilmbilwa le tane kanjeram kinaig e? ⁸ Ko tane tanjo ande tawi mayenu tinganu kanjeram kinaig e? Nane tawi magenu tinganu mbal wande sugo sinamnge nyu njak minig tuku. ⁹ Tane ndanam tuku ma baknu mbol kinaig? Tane tuan tanjo ande kanjeram kinaig e? Yohanus nu tuan tanjo ta ye tane kila satinjamngit. Nu tuan tanjo ndo kuga. Nu tuan tanjo njakmba lininjmba mbolnje minit. ¹⁰ Kuyar pasa ande nu tuku tejenmba sakate.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambonga prowa sulumba ne tuku ndin wakeiyamngat ngate.
Malakai 3.1

¹¹ Ye sinjka satinjamngit. Tanjo njakmba Yohanus kule pisnenge lininjmba mbolnje minit ta Kuate tuku gageu mayok kinig mbal njakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata. ¹²⁻¹³ Moses tuku tukul tuan tanjo kame nane Kuate nu nunje gageu kulatkam tuku dir pasa ndo saka ka Yohanus mbolnje diknjinaig. Yohanus tuku ait mbolnje tugu pilmba tanjo pino gudommba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku sanjri tinga munju signa-signanga mburerika kile minig. ¹⁴ Kuate nu nunje gageu kulatkate wam ta pro ndawa le Elia nu ambonga prowam tuku kuyar pasa* sakate ta Yohanus tuku sakate. Tane pasa te ismba

son ngade e? ¹⁵ Tane kilba njak ndeta pasa te isap.

¹⁶ Tane ait te mbolnje minig mbal tane tuku manjau ta ame wam tanja njaga saki. Tane kinjo kame maket mbolnje minyoka munju wiwikade tanja. Nane tejenmba munju wiwikade: ¹⁷ Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine manj malmbikeg ta tane ndek malmbiketket njaga lok mine ndakade ngade.

¹⁸ Ata. Yohanus nu prona sulumba nyamagan ko grep kule nye ndaka minna le nu bukla njayonu njak njaga saka nu mbulnaig. ¹⁹ Ye Katesek Tanjo ye pro nyamagan le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamagan grep kule nyam tuku piririte tanjo. Nu takis kilanu mbal une njak mbal ndon gulab mayete njaga tane ye mata mbulig. Ata. Wamdu kuyar mayete tanjo wam ke likate ta mbolnje nu tinjeknu kilimok mayok kinit njaga saninjina.

Tumbran afu nane Yesus ngumnenaig

(Lukas 10.13-15)

²⁰ Tumbran afu Yesus nu buk nane ngamuknje wam kitek sanjrinu ke likina ta nane ngamungal biye mbil ndanaig tukunu kile nu nane kilmba saninje likina: ²¹ Korasin tumbran le Betsaida tumbran ose. Ye wam kitek sanjrinu tale ngamuknje ke liken ta ande

* **11:14:** Tuan tanjo Malakai nu pasa ta kuyarna (Malakai 4.5)

nu wam ndui ta Tirus le Sidon ngamuknge ke likina kande nane dal ndaka nanjine mbar tuku ngamuŋgal biye mbilmba nane tawi urfunu tinmba kuke tugu pismba tanjanaig kande. ²² Ye sinjka satinjamngit. Ait sunjo mbolnge tale Korasin le Betsaida tumbran tale Sidon le Tirus tuku pa limba tale sunjo pasa njak tamngaig.

²³ Kaperneum tumbran ne nyu sunjo njak minmba ne samba mbol kambim tuku nga iduste e? Kuate nge ne tumba buknguwa le ne kumanu mbal tuku tumbran kanjat. Ye wam kitek sangrinu tane ngamuknge ke liken ta ande nu wam ndui ta Sodom tumbran ngamuknge ke likina kande nane ngamuŋgal biye mbilmba kile minig kande. ²⁴ Ye tane satinjamngit. Ait sunjo mbolnge tane Kaperneum mbal Sodom tuku pa ta limba tane sunjo pasa njak tamngaig.

Sine ka Yesus tugumnge mabtube

(Lukas 10.21-22)

²⁵ Ait ta mbolnge ndo Yesus nu sakina: O Mam, ne samba kilke tuku Sunjo. Ye ne tuku nyu te-dunget. Afu kila sugo wamdus kuyar njak ne naje wam kame tum ndaningit. Kinjo kame tanan minig mbal ne nane ndo tumningit. ²⁶ O Mam, ne naje nzali dubimba ne tanjate ngina.

²⁷ Kile Yesus nu nane saningina: Mam nu wam njakmba ye wai mbolnge patikina. Ande nu Kuate tuku Kinjo kila mine ndakate.

Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kinjo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig nga nu tumninget ta nane mata nu kila minig. ²⁸ Tane piro karenka aganj pitinu kuramba poska minig mbal tane ye tugum te yalpe le yenge muskil kile-tidinge tinji. ²⁹ Ye wamdus bafuk njak minmba njan mukuk minet tukunu tane ye tuku pasa kumnemnge minap le tane tumtingi le tane mabtap. ³⁰ Ye tuku minge pasa ta piti kuga. Ye tane mbolnge aganj pilet ta buloknu ndo nga saningina.

12

Kusem ait mbolnge manau kam tuku pasa

(Markus 2.23-28; Lukas 6.1-5)

¹ Kusem ait ande mbolnge Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubinaig mbal gubaningina le nane wit alonu supika nyam nyam kinaig le ² Farisi mbal afunge nane kanjerka nane Yesus sanaig: Ai si. Naje dubinade mbal sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnge nane nyamagan kilig nga sanaig.

³ Tanjakinaig le nu ndek nane saningina: David nuje mbal ndon nane guba njanoningina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am mbolnge patikinaig ta afu kilmba pro nuje mbal

ndonj nyinaig. Bret ta tanjo nane nye ndakade tuku. Pris mbalnge ndo nyade tuku. ⁵Pris mbal mata nane kusem ait mindek kusem wande sunjo sinamnge pirokade ta nane mbar ndade. Moses nu nane tanjamba kam kumuŋ nga kuyarna ta tane kila. ⁶Tane isap. Ande nu kile tane ngamuknge minit ta nu kusem wande sunjo ta limba nu mbolnge minit. ⁷Kuate tuku kuyar pasa ande tenemba sakate. Tane ye tuku nga aganjmor kilmba atraukade ta ye sunjomba idus ndawet. Tane tanjo sinaniŋmba nza-lingam tuku ye sunjomba iduset ngate. Tane kuyar pasa ta tugunu katesede kande tane ye dubianu mbal te pasa mbolnge pati ndakade kande. ⁸Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kusem ait tuku gabat minet ngina.

Yesus nu tanjo wai pagranganu ta wakeina
(Markus 3.1-6; Lukas 6.6-11)

⁹Yesus nu tanjamba tinga kumba nane tuku kusem wandek sinam kina. ¹⁰Sinam tanje tanjo ande wai kummba pagranganu njak minna le Farisi mbal nane Yesus tumba pasa mbolnge palmbim saka nu kusnanaig: Sine siŋgine tukul manjau dubimba kusem ait mbolnge guaze tanjo ande wakeiwam kumuŋ e nga kusnanaig le ¹¹nu ndek nane saniŋgina: Tane tuku ande nu sipsip ndindo njak minit le kusem mbolnge nu baringa burok

sinam ndekate ta nu kusem nga idusmba tam tuku piro ndakate e? ¹²Ata. Tanjo nu siŋka sipsip lite. Ne kusem ait mbolnge ande turte ta ne tukul luka ndate nga saniŋgina.

¹³Tanjakina sulumba kile nu ndek tanjo ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. Nuŋe wai inum tanjan mayok kina. ¹⁴Tanjana le Farisi mbal nane mayok ka Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Aisaia tuku dir pasa kumuŋgina

¹⁵Yesus nu Farisi mbal tuku wamduŋ ta katesemba nu ma ta kusremba ma ande mbol kina le tanjo pino gudommmba nu dubinaig. Nu nane tuku guaze wakeike likina sulumba ¹⁶nu nane mbolnge manjau ke likina ta afu sa ndaniŋguwaig nga miŋge pipniŋgina. ¹⁷Nu tanjana ta tuan tanjo Aisaia tuku kuyar pasa ande kumuŋgina. Nu tenemba Kuate tuku miŋge kuyarna.

¹⁸Tane isap. Tanjo te nu ye tuku piro tanjo. Ye nu madiwen.

Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare toret.

Ye yiŋe Guwa nu tuwi le nu ye tuku manjau tinreknu kasomok mbal njakmba saniŋgamngat.

¹⁹Nu afu ndonj kualayau ndaka miŋge fetke nda.

Nu ndinmba sijsij likuwa le ande nu tuku pasa ise nda.

²⁰ Ande nu ulem tanja isunu baklekanu minwa le nu ngurmba bukngge nda.

Ko ande nu bulu tanja kupam bafumba fudinmba bulunga minwa le nu fuwe nda.

Nu tanjamba minmba ma ma nu wam njakmba kile-ibenka manjau tinreknu ndo te-mayokamngat.

²¹ Kasomok mbal njakmba nu sine muskil kile-tidinge singuwa nga nu tairnga minamnggaig. *Aisaia 42.1-4*

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

Yesus nu Belsebul ndon piro tuma nginaig

(Markus 3.20-30; Lukas 11.14-23)

²² Tango ande buklange nu tuku am mingge tukulnikina ta nane mindemba Yesus tugum pronaig le nu tango ta wakeina le nu mambilmba pasatina. ²³ Tanjana le tango pino njakmba pirerek purka ndek sakinaig: i ... Tango te David tuku mbun e nga saka minnaig le ²⁴ Farisi mbal nane pasa ta ismba ndek sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat Belsebulnge nu sanjri ta tuwit le nu bukla pitaikate likate nginaig.

²⁵ Kile Yesus nu nane tuku wamdus ta katesemba saningina: Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nangine nangine kame buwaig ta nane kugawamnggaig. Tumbran

mbal ko wande tuma mbal nane pur yimyamka nangine nangine kame buwaig ta nane sanjri njak minam kumuñ kuga. ²⁶ Tanjamba

ndo Satan nu nuñe mbal afu pitaikate kande nane pur yimyamka nangine nangine kame bumba Satan nu sanjri njak mine ndakate kande.

²⁷ Tane ye Belsebul tuku sanjrimbi bukla pitaikanu sakade e? Tangine mbal afu bukla pitaikade ta

nane mata Belsebul tuku sanjrimbi tanjade e? Nane kusnaningap le nane tuku pasa lafunu tamba tangine

pasa ta pilewaig. ²⁸ Ye Kuate tuku Guwa tuku sanjrimbi bukla pitaiket ta Kuate nu nuñe gageu kulatkate wam

tane ngamukngge buk prote. ²⁹ Tango sanjrinu ande nuñe wande kulatkate ta ande pro nu tuku aganj ndende

kuayaram kumuñ kuga. Nu tanjo sanjrinu ta ndaleka te-ibenwa sulumba ndo aganj ndende ta kilam kumuñ.

³⁰ Ande nu ye tuku tanjo mine ndakate ta nu ye tuku ñgueu tanjo. Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro njayo silitte.

³¹ Tane isap. Tango tuku une manjau tumail panningig manjau ta Kuate nu njakmba sauka gilaingate tuku. Ande nu Tukul Guwa tumail pante

ta Kuate nu mbar ta gilainge nda. ³² Ande nu ye Ndindo Katesek Tango tala pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilaingate tuku.

Ande nu Tukul Guwa tala

pasa tuwit ta Kuate nu ait te mbolŋge ngumneŋga mata mbar ta sauka gilainge nda.

³³ Ail alonu magenu kanŋerka ail ta ŋayonu ŋga sa ndakap. Ko ail alonu ŋaigonu kanŋerka ail ta mayenu ŋga sa ndakap. Sine ail alonu kanŋerka ail ta tuku tugu kateseweg.

³⁴ Ngamuŋgal sinamŋge wamdus minig ta miŋge mbolŋge kilimok alonu mayok kinig. Tane mberŋ ŋaigonu tuku fat. Tane tanŋo ŋaigonu tukunu tane pasa mayenu inum te-mayokam kumuŋ kuga. ³⁵ Tanŋo mayenu nu nuŋe ngamuŋgal mayenu minit sulumba nu ndek wam magenu ndo ke likate. Tanŋo ŋayonu nu nuŋe ngamuŋgal ŋayonu minit sulumba nu ndek wam ŋaigonu ndo ke likate.

³⁶ Tane isap. Tanŋo fare ake wamdusmbi sakade ta pilenŋgam tuku ait mbolŋge nane nanŋine pasa ta ŋakmba Kuate am mbolŋge kile-mayokkamŋgaig.

³⁷ Ne pasa sake likate ta mbolŋge Kuate nu ne pilenŋga lafunu tanmbimŋgat ŋga sanŋgina.

Nane wam kitek sanŋgrinu kanŋeram sakinaig

(Mateus 16.1-4; Markus 8.11-13; Lukas 11.29-32)

³⁸ Kile kusem pasa bitekŋganu mbal nane Farisi ndoŋ Yesus sanaig: Tum Tanŋo, ne maŋau kitek sanŋgrinu ande te-mayoka le sine kanŋerbe ŋginaig le ³⁹ nu ndek nane sanŋgina: Tane siŋka mbal ŋaigonu

Kuate ngumneŋde tuku. Tane ye tuku sanŋri kanŋeram idusde ta ye tane tumtiŋge nda. Wam sanŋgrinu ande tuan tanŋo Yona mbolŋge prona ta ndo tumtiŋgamŋgit. ⁴⁰ Yona nu kualegan sunŋo tuku funŋul sinamŋge mara keŋmba minna. Tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanŋo ye kilke sinamŋge mara keŋmba minamŋgit. ⁴¹ Yona nu maŋ mayok ka Nineve mbal rironŋ pasa sanŋgina le nane ndek ngamuŋgal biye mbilnaig. Ande tenŋe minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ta tuku ait sunŋo mbolŋge tane ait te mbolŋge minig mbal Nineve mbal ndoŋ tiŋgap le Nineve mbal tuku maŋau mayenunŋge tane tuku maŋau ŋayonu te-mayokamŋgat.

⁴² O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamdus kuyar mayenu isam tuku ndin kuen ŋayo dubimba nu tugum kina. Ande tenŋe minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sunŋo mbolŋge tane ait te mbolŋge minig mbal pino ta ndoŋ tiŋgap le nu tuku maŋau mayenunŋge tane tuku maŋau ŋayonu te-mayokamŋgat.

⁴³ Andenŋe guwa ŋayonu tanŋo ande mbolŋge pitaite le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakate: ⁴⁴ Yiŋe buk minen tuku wande mbol maŋ luka ka ŋgate. Nu pro nane buk firfir gurenmba

agan ndende ṅakmba kile-
tidinḡa patikinaig le wande
ta ṅgaskolnu minit le kanḡerte.
45 Nu kanḡermba sanḡri tinḡa
minam tuku ta nu kumuḡ
kuga le nu kumba ka nuḡe
kuasmbi 7 nane nu tuku
maḡau liwanu ta kilmba luka
pro wande ta mbolḡe minig.
Tanḡade le tanḡo ta tuku mine
maḡau ambokok limba kile
ḡayonu sunḡokanu sinamḡe
minit. Wam ndui ta ndo tane
maḡau ḡaigonu kade mbal
tane mbolḡe prowamḡat
ḡga saninḡina.

*Yesus ina mambo kat nuḡe
pronaig*

*(Markus 3.31-35; Lukas
8.19-21)*

46 Yesus nu tanḡamba pasata
minna le ina nuḡe mambo
kat nuḡe pro mayok tanḡe
nu tuku pasa pilnaig le
47 ande nu Yesus sana:
Ina nanḡe mambo kat nanḡe
pro kilimḡe minmba ne
kusnanḡade ḡgina. 48 Tanḡakina
le nu tanḡo ta sana: Ne yiḡe
ina yiḡe mambo kame tuku
sayate e ḡgina sulumba 49 wai
tok nuḡe dubinaig kuasmbi
deḡniḡmba sakina: Mbal te
yiḡe ina yiḡe mambo kame
tanḡan minig. 50 Yiḡe Mam nu
samba mbolḡe minit ima nu
nu tuku nzali dubite ta nu
yiḡe maib kulim ina tanḡan
minit ḡgina.

13

*Agan tumu tuku yaba pasa
(Markus 4.1-9; Lukas 8.4-
8)*

1 Yesus nu ki ndui ta
mbolḡe wande kusremba

kina ka kule kualinḡ piyal
tanḡe minyok minna le
2 maḡgur sugo nu te-
ḡgamumba maḡgurkinaig le
nu ndek waḡ ande ponḡa
ta mbolḡe minyoka pasa
niḡmba minna le nane piyal
tanḡe tinḡa pasa isnaig. 3 Nu
yaba pasambi wam gu-
dommba saninḡina sulumba
sakina:

Tanḡo ande nu agan tu-
munu bareḡningam piro
mbol kina. 4 Kina ka
bareḡningina ta tinḡu afu
ndinḡe ndeke likinaig ta sar
umaḡḡe pro nye sulunaig.
5 Tinḡu afu kilke ndame ḡak
ma mbolḡe ndeke likinaig
ta kilke fudinḡo tukunu
pitik ndo maḡḡe pronaig.
6 Pronaig ta ki sunḡo promba
pasokina le sumbailnu sinam
nzi kine ndakinaig tukunu
kareḡga kume sulunaig.
7 Tinḡu afu ma anḡa ḡaigonu
sinamḡe ndeke likinaig
ta anḡanḡe tinḡa sonḡinaig
le rure-rureka pro mage
ndanaig. 8 Tinḡu afu kilke
mayenu mbolḡe ndeke
likinaig ta ndo alo magenaig.
Tugunu mindek mbolḡe
afu alonu 100 afu 60 afu
30 tanḡamba tanḡamba alonaig.
9 Tane kilba ḡak ndeta pasa te
isap ḡga saninḡina.

*Yesus nu yaba pasambi
ndo saninḡina*

*(Markus 4.10-12; Lukas
8.9-10)*

10 Kile nuḡe dubinaig mbal
Yesus tugum promba nu
kusnanaig: Ne ndanḡam yaba
pasambi ndo nane saninḡit
ḡga kusnanaig le 11 nu ndek

nane saniŋgina: Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam afu kuirok minig ta tane kila palmbim tuku ye tane maditiŋgen. Nane afu wam ta kila pilwaig ŋga madi ndaniŋgen. ¹² Ande nu wam afu ŋak minit ta Kuatenge nu maŋ lato tuwit le nu suŋgomba ŋak minit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuatenge nuŋe wam fudiŋndo ta yaite. ¹³ Ye yaba pasambi ndo pasa saniŋget ta tugunu teŋenmba. Nane wam afu kaŋgerka alonu kaŋger ndakade. Nane isig sulumba ise ti ndamba tugunu katese ndade. ¹⁴ Tuan taŋgo Aisaia nu dir pasa kuyarna ta nane siŋka kumude. Nu Kuate tuku miŋge teŋenmba kuyarna.

Tane pasa isamŋgaig ta tugunu katesewe nda.

Tane wam afu kaŋgerkamŋgaig ta alonu kaŋger tiwe nda.

¹⁵ Mbal te nane tuku ŋgamuŋgal tukulok.

Nane kilba tukulniŋgig. Nane am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi alonu kaŋgermba kilbambi tugunu ismba wamdus puluniŋguwa le ŋgamuŋgal biye mbilmba ye tugum prowaig le wakeikamŋgit. *Aisaia 6.9-10*

Aisaia nu taŋamba kuyarna.

¹⁶ Tane Kuatenge make patikate le tane wam magenu kaŋgerka pasa mayenu isig. ¹⁷ Ye siŋka tane satingamŋgit. Tuan taŋgo kame mbal

tiŋreknu tane wam kaŋgerka isig te nane kaŋgerka isam tuku wamdus suŋgo pilmba kume farnaig ŋgina.

Agan tumu tuku yaba pasa tugunu

(Markus 4.13-20; Lukas 8.11-15)

¹⁸ Kile Yesus ndek nane saniŋgina: Taŋgo nu nyamagan tumunu bareŋniŋgina ŋgit pasa ta tugunu satingi le isap. ¹⁹ Tiŋnu afu ndinŋge ndeke likinaig ŋgit ta mbal afu taŋaŋ. Nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku pasa ta ismba katese maye ndade le Satanŋge pro nane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge pasa ta yaika tumba balete.

²⁰ Tiŋnu afu kilke ndame ŋak mbolŋge ndeke likinaig ŋgit ta mbal afu taŋaŋ. Nane Kuate tuku pasa ismba nzali suŋgo ŋak pitik ndo tade sulumba ²¹ nane sumbailnu kugatok taŋaŋ ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afuŋge piti serniŋgig le nane pitik ndo kusrede.

²² Tiŋnu afu ma anga ŋaigonu sinamŋge ndekinaig ŋgit ta mbal afu taŋaŋ. Nane Kuate tuku pasa isig ta kilke te tuku piti agan ndende kilam tuku nzali wamdus ta ŋak minig le pasa isig ta balete le alo ndate. ²³ Tiŋnu afu kilke mayenu mbolŋge ndekinaig ta nane afu Kuate tuku pasa ismba katesede taŋaŋ. Nane katesemba minig sulumba alo kile-mayokka afu alonu 100 afu 60 afu 30 taŋamba taŋamba kile-mayokkade ŋga saniŋgina.

Anja njaigonu tuku yaba pasa

²⁴ Yesus nu yaba pasa ande tenjemba saningina: Kuate nu tanjo pilenga nuje gageu kilit wam ta tanjo ande nuje piro mbolnje wit tinju bareningina tana.

²⁵ Bareningina le furirna le nane kinye sulunaig le nuje ngueu tanjonge anja njaigonu tinju kilmba pro nu tuku piro mbol tanje bareninginmba nu kua ka kina. ²⁶ Wit ta tinja ka koknaig le anja njaigonu mata kilimok mayok kinaig le nuje piro mbalnje kanjerkinaig sulumba ²⁷ kumba ka piro miro tanjo sanaig: Sunjo, ne wit tumunu magenu nguke likina ta ndanam kile anja njaigonu turmba prode nga sanaig le ²⁸ nu ndek nane saningina: A ... ngueu tanjo andenge tanjana ngina. Tanjakina le nane nu kusnanaig: Sine ka anja ta fulkuba e nginaig le nu saningina: ²⁹ Kuga. Tane anja njaigonu ta fulkam saka ka mbarmba wit turmba fulkubekaig. ³⁰ Anja njaigonu ta ulendika minwaig le ait kumunguwa le ye piro mbal tenjemba saningamngit: Tane ambonja ka anja njaigonu ta fulka pa mbolnje pannu tuku ndaleka patikap sulumba wit kilmba nyamagan wandeknje patikap nga saningamngit ngina.

Mastet tinju le yis tuku yaba pasa

(Markus 4.30-32; Lukas 13.18-21)

³¹ Yesus nu man yaba pasa ande tenjemba saningina:

Kuate tuku gageu tugeka sunjokate wam ta mastet tinju tanjo andenge tumba ka nuje piro mbolnje ngukina tana. ³² Mastet tinju ta aganj nai fudinjo aganj tumunu nakmbanje nu liwanu ta nu promba sunjoka nu kumzanjel ail nakmba lininmba nu ail sunjo tana mayok kinit. Sar umanj pro wainu mbolnje te patikade ngina.

³³ Tanjamba nu man lato yaba pasa ande tenjemba saningina: Kuate tuku gageu tanjo ngamuknje minig wam ta yis pino andenge tumba plaua sinamnje pilna tana. Yis ta plaua nakmba ulmba silina ngina.

³⁴ Yesus nu wam ta nakmba yaba pasambi ndo manjur sunjo ta saningina. Nu pasa ande te-mayokmba sa ndakina. ³⁵ Nu tanjana ta tuan tanjo ande o buk pasa sakina ta kumungina. Pasa ta tenjemba.

Ye yaba pasambi pasa sakamngit. Tugu mbolnje wam kame kuirok mine likinaig kile tanjamba minig ye wam kame ta kile-mayokkamngit. *Mune 78.2*

Anja njaigonu tuku yaba pasa tugunu

³⁶ Kile Yesus nu tinja manjur sunjo ta kusreka kina ka wande pongina le nuje dubinaig mbal pro nu sanaig: Ne anja njaigonu tuku yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasinga le sine isbe nginaig. ³⁷ Tanjakinaig

le nu ndek nane saningina: Tango wit tumunu ngukina nga sakit ta ye Ndindo Katesek Tango. ³⁸ Piro ma ta kilke te. Wit tinu magenu ta Kuate tuku gageu. Anja ngaigonu ta Satan tuku gageu. ³⁹ Ngueu tango anja ngaigonu ngukina nga sakit ta Satan. Wit alonu kilam tuku ait sakit ta kugawam tuku ait. Wit alonu kilam tuku mbal nane Kuate tuku enel kame. ⁴⁰ Nane anja ngaigonu fulka ndaleka pa mbolnge pankade ngit ta kugawam tuku ait mbolnge tanjamba mayok kangat. ⁴¹ Ye Ndindo Katesek Tango ye yiye enel kukulningi le nane pro yiye gageu mine ndaka wam ngaigonu ke likade mbal nane afu mata mbarwaig nga didikade ta nane kilmba ⁴² pankuwaig le pa sunjo mbol kangaig. Ma ta mbolnge minamngaig mbal nane malmbi sunjomba maketi tiknga minamngaig. ⁴³ Ait ta mbolnge mbal tinreknu nane nangine Mam kulatkate ma mbolnge ki tanan bulunga minamngaig. Tane kilba jak ndeta pasa te isap.

Agan mayenu yubenginaig tuku yaba pasa

⁴⁴ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa te suk. Tango ande kilke sarka agan mayenu piya o mbolnge nane kilkek sinamnge yubenginaig ta kangerna. Kangermba nu man burok tukulmba nu gare jak kumba nuje agan ndende jakmba piyate sulumba

ndametin kilmba ka kilke ta piyamba nuje tate.

Igog tin tuku yaba pasa

⁴⁵ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa ande te suk. Tango ande nane afu tugumnge igog tin magenu sota piyamba likate. ⁴⁶ Nu igog tin inum maditaknu piya o mbolnge kangermba nu kumba nuje agan ndende jakmba kilmba piyana sulumba ndametin kilmba ka igog tin mayenu ta piyamba tina.

Kuman tuku yaba pasa

⁴⁷ Kuate nu tango pilenga nuje gageu kilig wam ta yaba pasa te suk. Nane afu kuman yu sinamnge buknginaig le kualegan gudommba yeki yeki kuman sinam kinaig. ⁴⁸ Kuman kumungina le nane didika tumba tabeknge minyoka kualegan ta pilenga magenu nza sinamnge patika ngaigonu ta kilmba pankinaig. ⁴⁹ Kugawam tuku ait mbolnge manau tanjamba ndo mayok kangat. Enel kame nane pro tango pilenga magenu kusreka ngaigonu kilmba ⁵⁰ pankuwaig le pa sunjo mbol kangaig. Ma ta mbolnge minamngaig mbal nane malmbi sunjomba maketi tiknga minamngaig nga saningina.

⁵¹ Kile Yesus nu nane kusnaningina: Tane pasa kame satigit ta tane tugunu katesede e ngina le nane au nginaig. ⁵² Tanakinaig le nu ndek saningina: Kusem pasa biteknganu tango ande Kuate

tuku kuasmbi mayok kumba ye dubiyate ta nu wande miro tanjo tanjan. Nu nuje wandeknje aganj ndende urfunu kiteknu turmba kile-mayokkate tanjan ngina.

Nasaret mbal Yesus talanaig

(Markus 6.1-6; Lukas 4.16-30)

⁵³ Yesus nu yaba pasa sake denpurna sulumba nu tinga ma ta kusremba ⁵⁴ luka nuje tumbran tuguk prona. Pro tanje nu nane tuku kusem wande sinam kumba pasa kuklina le nane ndek pirerek purka sakinaig: i ... Nu ima tugumnje kila sunjo ta tina? Imanje nu sanjri tuna le nu wam sanjrinu te ke likate? ⁵⁵ Nu sine tuku wande pilit tanjo ta tuku kinjo nuje ndo. Ina nuje Maria. Nu tuku mambo kat nuje Yakobus Yosef Simon Yudas sine nane njakmba kila mineg. ⁵⁶ Kulim kat nuje mata tumbran tekok. Nu aninge sanjri ta tina nga saka minmba ⁵⁷ nu talamba gubra tinaig le nu nane saningina: Kuate tuku tuan tanjo nane njakmbanje nu tuku nyu te-mayokde. Nuje tumbran tuguk nuje tugu ndare tuma kat nuje nanenje ndo nu talade nga saningina.

⁵⁸ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu nane ngamuknje wam sanjrinu sunjomba ke ndakina.

14

Herodus nu Yohanus

balena

(Markus 6.14-29; Lukas 9.7-9)

¹ Ait ta mbolnje Yesus tuku nyu sunjoka tugekina le Galilea ma tugu kulatkanu mandor Herodus Antipas nu wam ta ismba ² nuje piro mbal saningina: Tanjo ta nu Yohanus kule pisne inde. Nu kummba man abonja tingina. Ta tuku nu sanjri kitek njak wam ta ke likate nga saningina.

³⁻⁴ Yohanus kumna ta tugunu tenemba. Herodus nu mambo nuje Filipus tuku pino Herodias yaina le Yohanus nu Herodus sawe lika sana: Ne tukul lukamba mbarte nga sawe lika minna. Tanjana le Herodus nu nane afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandeknje pilnaig. ⁵ Nu Yohanus balewam bafuna ta tanjo pino nane Yohanus tuan tanjo nginaig tukunu nu kuru-kuruka muli wandeknje ndo kusrena.

⁶ Kile Herodus ina nunenje te-pilna ait ta kumunga mayok kina le Herodias kulim nuje nu manjurkinaig mbal am mbolnje kupesna le Herodus nu nzalina sulumba sana: ⁷ Ye sinja ki am mbolnje ne sanet. Ne ame aganj nzalinu tam saka ta ye ne tanmbimngit nga sana. ⁸ Tanjaka sana le nu mayok kina le ina nuje nu wam paguna le nu pro Herodus sana: Yohanus kule pisne gabatnu nza njak sa ngina.

⁹ Herodus nu pasa ta ismba ngamuŋgal pitina ta nu buk

pasa san̄gri pilena le nane ṅakmba isnaig tukunu nu tan̄go afu kukulningina le ¹⁰ nane muli wandek kumba Yohanus ṅinfok kat purmba ¹¹ gabatnu nza ṅak tumba pino mbanzo tunaig le nu ndek tumba ka ina nuṅe tuna.

¹² Tan̄janaig le Yohanus dubiwanu kuasmbi nane waṁ ta ismba nane kumba ka min-desin̄ ta tumba ṅgukinaig sulumba ka Yesus kila sanaig.

Yesusṅge tan̄go 5,000 isukusneningina

(Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17; Yohanus 6.1-14)

¹³ Yesus nu pasa ta ismba nu tin̄ga waṅ ande pon̄ga kumba ka ma yamok kina le tan̄go pino gudomm̄ba Yesus nu kina pasa ta ismba nan̄gine tumbran̄ kusreka ndinmba nu dubinaig.

¹⁴ Kile Yesus nu ka ibeṅ ka nu tan̄go gudomm̄ba kan̄gerka nu nane sinaningina sulumba afu guaze ṅak ta wakeike likina.

¹⁵ Ki butun̄gina le nuṅe dubiwanu tan̄go pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolṅe mineg. Buk furirte. Ne man̄gur te kukulninga le kuwaig ka tumbran̄ afu mbolṅe nyamagan̄ piyanin̄mba nyuwaig ṅginaig le ¹⁶ nu ndek saningina: Tane ndan̄am nane kuwaig ṅga sakade. Tanen̄ge isukus-neningap ṅgina le ¹⁷ nane lafumba Yesus sanaig: i ... Sine bret 5 kualegan̄ karen̄ganu armba ndo ṅginaig

le ¹⁸ nu ndek nane saningina: Kilmba yalpe ṅgina.

¹⁹ Kile Yesus nu tan̄go pino nane pibi mbol tan̄ge minyokuwaig ṅga saningina. Nane minyokinaig le nu bret fon̄fon̄ kualegan̄ ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mam-bilmba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuṅe dubinaig mbal ningina le nane walmba nin̄ge likinaig le ²⁰ nane kilmba nyumba maroningina. Nane bret fetfetna ta baten̄nu kilmba sambe 12 ligneninginaig. ²¹ Isukusnaig tan̄go ta gudomm̄ba 5,000 tan̄an̄. Pino kin̄o kame afu mata turmba minnaig.

Yesus nu kule kualin̄ mbol mbol likina

(Markus 6.45-52; Yohanus 6.16-21)

²² Kile Yesus nu nuṅe dubiwanu tan̄go saningina: Tane ambonga waṅ pon̄ga luka kule kualin̄ sim kape le ye kuasmbi te kukulningi le kuwaig ṅgina. ²³ Nu tan̄go pino kukulningina le kinaig le nuṅe ndo tabe pon̄ga Kuate ndon̄ pasatam kina ka nuṅe mata tan̄ge minna le buk furirna.

²⁴ Nuṅe dubiwanu tan̄go nane waṅ ṅak kumba min-naig le bubre sun̄go tumail-am̄ṅge pro waṅ te-lukina. Nane kule kualin̄ ṅgamun̄ge minnaig le kule mbalo waṅ katmba minna. ²⁵ Tan̄jamba minna le ma ma mafewam patukina le Yesus nu kumba kule mbol mbol lika nane

tugum kina. ²⁶ Nane nu kule mbol mbol lika ilna ta kanđer ti ndamba mindekanu ande ilit nģa nane kuru kuru nģayomba wikaraunaig le ²⁷ Yesus nu pitik ndo wika nane saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenģe. Tane wamdus bulka piti ndatinguwa nģina le ²⁸ Petrus nu ndek sana: Sunģo, sińka nenģe e? Tanģamba kande ne ye saya le ye mata ne sota kule mbol mbol ili nģina le ²⁹ nu ndek yale nģina. Yale nģina le Petrus nu wań ta kusremba gurduknģa kule mbolnģe tinģa lika Yesus tugum kina.

³⁰ Nu kumba minna sulumba nu bubre sunģo ta kanģermba kuru-kuruka nu buto kambim bafuna sulumba wika sakina: Sunģo, ye turya nģina. ³¹ Tanģakina le nu pitik ndo Petrus pakarka biymba te-dunģa nu sana: Ne ndanģam ye tuku sanģri tuku wamdus terokate? Ne ye kumunģ kuga nģa iduste e nģina.

³² Tanģamba nale wań pońģinaik le kule bubre kugana le ³³ wań mbolnģe minnaig mbal nu mbarinģmba sanaig: Ne sińka Kuate tuku Kińo nģinaig.

Yesus nu Genesaretnģe guaze afu wakeikina
(Markus 6.53-56)

³⁴ Nane kumba ka kule kualinģ pakarka Genesaretnģe ibenģ kinaig. ³⁵ Ibenģ kinaig le Genesaret mbal nane Yesus kila pilmba afu kukulninginaig le nanģine

tumbranģ nģakmba kumba ka kila saninginaig le guaze mbal nģakmba kilmba nu tugum prowe likinaig. ³⁶ Nane Yesus sarsarmba guaze mbal nu tuku tawi nzalenu ndo kiremba mayekam tuku sanaig. Tanģamba nane nu tuku tawi nzalenu kirenaig mbal ta nģakmba mageke likinaig.

15

Wa kat nanģine tuku tukul
(Markus 7.1-13)

¹ Farisi kusem pasa biteknģanu mbal ndonģ Yerusalemnģe ndeka Yesus tugum promba nu kusnanaig: ² Ndanģam saka ne dubinade tanģo wa mbunģ kame tuku tukul lukamba nane wai minya ndanģa isukusig nģa sanaig le ³ nu ndek nane saningina: Ye mata tane kusnatingamnģit. Ndanģam saka tane sinģine wa mbunģ kame tuku tukul dubikade sulumba Kuate tuku tukul afu lukakade. ⁴ Kuate nu tukul ande pilna ta teńenmba sakate. Tane ina mam tuku nyu kurauka minģe kumnemģe minap. Ande nu ina mam nuńe tapra pasa sanikuwa kande nu balewap nģate. ⁵ Tane tukul pasa ta lukamba teńenmba sakade. Ande nu ina mam kat nuńe aganģ afu nikam mbulmba ye yińe aganģ nģakmba buk Kuate tuku nģa madiwen nģate le tane nu mam nuńe aganģ nda tuwa nģade. ⁶ Ata. Tane sinģine wa mbunģ kame tuku manģau

ndo dubikade sulumba Kuate tuku tukul te-side. ⁷ Tuan tanjo Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tejenmba Kuate tuku minje kuyarna.

⁸ Mbal te nane minjembi ndo ye kumnemnje minanu sukde. Nane tuku ngamunggal ye maskenje minig.

⁹ Nane ye mbarinyade ta alo kugatok.

Nane tanjo tuku wamdus te-mayokmba Kuate tuku pasa tanja tumningig. *Aisaia 29.13*

Aisaia nu tanjamba kuyarna nga saningina.

Ngamunggal njaigo siglikam tuku pasa
(Markus 7.14-23)

¹⁰ Kile Yesus nu manjur sunjo ta wika yalpe nga saningina: Tane pasa te ismba katese mayewap. ¹¹ Tanjo nu aganj tumba nyate tanje nu tuku ngamunggal kutur tuwe ndakate. Nu minjembi ndo wam kile-mayokka ngamunggal kutur tuwit ngina.

¹² Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo kame nu tugum promba sanaig: Ne tanjamba sakat le Farisi mbal nane ne tuku wamdus palsejningat ta ne kamus ndate e nga sanaig le ¹³ nu ndek yaba pasambi saningina: Yije Mam samba mbolnje minit nu aganj afu ngu ndakina le ake prode ta nu sinja goninmba pankamngat. ¹⁴ Tane Farisi mbal idus ndaningap. Nane am tukulok minmba

tugusemba tanjo pino tum ndaningig. Tanjo am tukulok ande nu inum am tukulok ta tumba ndin tumam tuku kinit ta nale arnej baringa burok sinamnje ndekade nga saningina.

¹⁵ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Tanjo kutur tuwit tuku ne yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasinga le isbe ngina le ¹⁶ nu ndek sakina: Tane Farisi tanja wamdus karenju minig e? ¹⁷ Tanjo nu aganj nyate ta falngu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit. Tane wamdus pulu ndatingit e? ¹⁸ Tanjo nu ngamunggal sinamnje iduste sulumba minjembi te-mayokte wam tanje nu kutur tuwit. ¹⁹ Tanjo tuku ngamunggal sinamnje manjau afu tejenmba. Wamdus njaigonu, tanjo bale manjau, pino kuayar, tanjo pino ndon fare une manjau, kuayar manjau, yabri pasambi afu ndalekam tuku, wane pasa. ²⁰ Wam njaigonu jakmba tanje tanjo tumba kutur tuwig. Tanjo nu wai minya ndanga isukusit manjau tanje nu kutur tuwe ndakate nga saningina.

Kasomok pino ande Yesus tala ndana
(Markus 7.24-30)

²¹ Kile Yesus nu tinja Tirus le Sidon patuknje ma tugu ta mbol kina. ²² Nu kumba ka ma ta prona le Kanannu pino ande pro Yesus wika sana: O Sunjo, ne David tuku mbun. Ne ye sinanu turya. Yije

kulim buklanje wanena le sinamanzer sunjo njak minit nga sana.

²³ Tanjakina le Yesus nu nda isanu sukmba minna le nuje dubinaig tanjo pro nu sarsarumba sanaig: Pino te nu sine dubika wika wika ilit. Ne sawa le luka kuwa nga sanaig le ²⁴ nu ndek nane saningina: Ye Israel mbal sipsip ngisikanu tanaj minig nane tugumnje ndo pirokam tuku yije Mam nu ye kukulyina ngina.

²⁵ Kile pino ta pro Yesus tugumnje dagol tidronga sana: O Sunjo, ne ye turya ngina le ²⁶ nu ndek lafumba sana: Ande nu kiyo kame tuku nyamagan yaika age niigit ta nu wam maye ndate ngina.

²⁷ Tanjakina le pino ta nu man sana: Sunjo, ta son ta age nane mata tanjo tuku nyamagan fambonu mbain kumnemnje ndekade le nyade tuku nga sana.

²⁸ Tanjaka sana le nu pasa lafumba sana: Pino, ne sinja ye tuku sanjri tomba tingate. Ne ye wam kam tuku nzalinate ta tanjamba ndo mayok kuwa ngina le ait ta mbolnje ndo kulim nuje mayekina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

²⁹ Kile Yesus nu tinga Galilea kule kualij make dubimba kumba tabe ponga minyokina le ³⁰ tanjo kuasmbi gudommba nu tugum prowe likinaig. Kupe najgonu, kupe wai isu kigikagonganu, am tukulok, pasate ndakanu ta njakmba

kilmba Yesus tugumnje patikinaig le nu nane wakeike likina. ³¹ Wakeikina le pasate ndakanu ta pasatinaig. Kupe wai isu kigikagonganu ta magekinaig. Kupe najgonganu ta likinaig. Am tukulok ta nane mambilnaig. Tanjanaig le manjurka minnaig mbal wam kame ta kanjerka nane pirerek purka Israel mbal tuku Mbara nyu te-dunjingaig.

Yesus tanjo 4,000 isukuseneningina

(Markus 8.1-10)

³² Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal ta wika yalpe nga saningina: Mbal te pro ye ndon manjurka minig te ki kenjmba buk kugade. Nanjine nyamagan ta buk nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. Ye nane kukulningi le gubak kuwaig ta nane ka ndinje gubanu baklelbekaig nga saningina.

³³ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo nu sanaig: Sine ndanjbe. Ma baknu te anije nyamagan kumumbi manjur sunjo te niybe le nyuwaig nginaig le ³⁴ nu ndek nane kusnaningina: Tane bret giganmba njak e ngina le nane lafumba sakinaig: Sine bret 7 kualegan karenjanu fonfon ndui ndui ndo njak nginaig.

³⁵ Tanjakinaig le Yesus nu manjur sunjo ta minyokuwaig nga saningina sulumba ³⁶ bret fonfon 7 kualegan turmba kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba fetfetmba nuje dubiwanu

tanjo ningina le nane kilmba walmba ninge likinaig. ³⁷ Ningge likinaig le nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Aganj fetfetna batenju ta kilmba nane sambe 7 ligneninginaig.

³⁸ Isukusnaig tanjo ta gumdomba 4,000 tananj. Pino kiyo kame afu mata turmba minnaig.

³⁹ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu wan ponga kumba Magadan ma mbol kina.

16

Nane wam kitek sanjgrinu kanjeram sakinaig

(Mateus 12.38-42; Markus 8.11-13; Lukas 11.29-32; 12.54-56)

¹ Kile Farisi mbal Sadusi mbal ndek Yesus tugum promba nu tagowam tuku samba mbolok sanjgri ande te-mayokuwa le kanjeram sanaig. ² Tanjamba sanaig le nu lafumba sakina: Tane ki butungam bafute le tane sakade: Indole ki pro mayewamngat. Ma njakmba gurkate ngade. ³ Maratukuk tane sakade: Kite sawe piyamngat. Gaunge ma songate ngade. Samba mbolnge aganj mayok kinig ta tane kanjerkade. Wam kame ait te mbolnge kilimok mayok kinig ta tane kanjerka katese ndade e? ⁴ Tane sinja mbal njagonu Kuate ngumnede tuku. Tane ye tuku sanjgri kanjeram tuku idusde ta ye tumtinge nda. Wam sanjgrinu ande tuan tanjo Yona mbolnge

prona ta ndo tumtingamngit ngina. Tanjakina sulumba nu tinga nane kusreka kina.

Farisi le Sadusi mbal tuku manjau

(Markus 8.14-21)

⁵ Yesus nane wan ponga kumba ka kule kualinj simnge iben kinaig ta nunge dubiwanu tanjo nane bret afu kile ndaka kinaig. ⁶ Nane tanje minnaig le Yesus nu nane saningina: Tane Farisi le Sadusi mbal tuku yis ta rironkap ngina. ⁷ Nu tanjakina le nane nanjine nanjine saka ismba sine bret afu nda kilgig ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba saningina: Tane ndanam bret kile ndakaig ta tuku saka minig. Tane ye kumunj kuga nga idusde? ⁹ Tane wamdus pulu ndatingit? Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? Ye bret 5 tambitanjo 5,000 isukusneningen le batenju sambe giganmba ligneninginaig? ¹⁰ Ko bret 7 tambitanjo 4,000 isukusneningen le batenju sambe gigannaig? ¹¹ Ye Farisi le Sadusi mbal tuku yis rironkap nga satngit ta bret tuku sandatingit. Ndanam saka tane wam ta kila pile ndakade nga saningina.

¹² Nu tanjakina le nane wamdus puluningina. Nu bret tuku yis rironkam tuku sandakina. Nu Farisi le Sadusi mbal tuku tum manjau rironkam tuku sakina.

Petrus nu Yesus Kuatenge madina tanjo ngina
(Markus 8.27-30; Lukas 9.18-21)

¹³ Yesus nane Sesarea Filipi ma tugu mbol pronaig sulumba nu nuje dubinaig mbal kusnaningina: Tanjo pino nane ye Ndindo Katesek Tanjo ye ima ngade nga kusnaningina le ¹⁴ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisnenge ngade. Afu ne Eliange ngade. Afu sakade ne Yeremia ko tuan tanjo ambokok ande nginaig.

¹⁵ Tanjakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le ¹⁶ Simon Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenge madinina tanjo. Kuate nu abo minit ne nu tuku Kiŋo nga sana le ¹⁷ nu ndek Petrus sana: Simon, Yona tuku kiŋo, Kuate nu sinjka ne make pilit. Ne tanjo tugumnge wamdus ta te ndakate. Yiŋe Mam nu samba mbolnge minit nunge wamdus ta te-mayokmba tumnate. ¹⁸ Ye ne sanamngit. Ne tuku nyu Petrus.* Ye ndame ta mbolnge yiŋe kuasmbi patiki le kume tuku sangringe nane kile-ibenkam kumuŋ kuga. ¹⁹ Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta te-mayokam tuku ye ne sanjri tanmbimngit. Ne wam afu kilke te mbolnge peuninga ta samba mbolnge mata wam ta peuningamngat. Ne wam afu kilke te mbolnge peu ndaninga ta samba mbolnge mata peuninge nda

nga Petrus sana. ²⁰ Tanjamba nu nuje dubinaig tanjo nu Kuatenge madina tanjo ta afu sa ndaninguwaig nga sanjrimba peuningina.

Yesus nu nuje kumam tuku saningina

(Markus 8.31-9.1; Lukas 9.22-27)

²¹ Ait ta mbolnge ndo Yesus nu tugu pilmba nuje dubiwanu mbal saningina: Ye mbumba Yerusalem kangit. Ye ka le tanje Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa biteknganu mbal nane ye tumba piti gudommba suwaig le afunge ye baleyamngaiŋ. Ye kumi le mara keŋnu mbolnge Kuate nu te-tiyamngat nga saningina. ²² Tanjakina le Petrus nu Yesus tumba te Yamokmba sawe lika sana: A ... Sunjo. Ndo kuga. Kuate nu ne kulatkate. Wam ta ne mbol prowe nda ngina le ²³ nu mbilka Petrus sana: Satan, ne kua kaye. Ye tuku ndin tukul ndawa. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tanjo tuku wamdus ndo dubite ngina.

²⁴ Tanjakina sulumba Yesus nu nuje dubiwanu tanjo saningina: Ima nu ye tuku tanjo minam idusmba kande nu nuje nzali kusreka nuje mironj nuje ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁵ Ima nu nuje abo mine mayewam tuku sunjomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ima nu ye tuku nga nuje abo mine

* **16:18:** Petrus ta Grik pasa. Nyu ta tugunu ndame.

mayewam tuku idus ndate ta nu nuŋe abo ta tumba ŋak minamŋgat. ²⁶ Ande nu kilke te tuku agan ndende ŋakmba kilwa le nuŋe kanu ŋgisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. Ande nuŋe kanu ŋgisikuwa ta ame aganmbi piyamba maŋ luka tam kumuŋ? ²⁷ Ye Ndindo Katesek Taŋgo ye yiŋe Mam tuku kilŋa sanŋri ŋak nuŋe eŋel kame ndoŋ luka prowamŋgit. Prowi sulumba ye taŋgo yimyam ŋakmba nane maŋau ke likinaig ta lafunu niŋgamŋgit. ²⁸ Ye siŋka satingamŋgit. Tane teŋge tiŋ minig mbal afu kume ndaka minap le ye Ndindo Katesek Taŋgo yiŋe gageu kulatkam tuku prowi le tane kaŋgeryamŋgaig.

17

*Yesus nu ŋgarosu kitek tina
(Markus 9.2-13; Lukas
9.28-36)*

¹ Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus le maib nuŋe Yohanus nane kilmba nanenŋe ndo tabe sunŋo ande poŋginaig. ² Ka taŋge nane keŋ ta mambilmba minnaig kande Yesus tuku ŋgarosu mbilka kisémba mayok kina. Nuŋe tumail pasi ki tuku kilŋa suk. Nu tuku tawi kauknu uge liŋnu ndo mayok kina. ³ Taŋana le Moses le Elia nale mayok ka Yesus ndoŋ pasata minnaik le nane kaŋgerkinaig.

⁴ Taŋamba Petrus nu ndek Yesus sana: Sunŋo, sine teŋge mineg te mayenu ndo. Ne

woka le ye baibai keŋmba ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku patiki ŋga sana.

⁵ Petrus nu taŋamba saka minna le gau ande uge liŋnu ndo pro nane kainingina le gau ta sinamŋge pasa ande mayok ka teŋenmba sakina: Ande te ye tuku Kiŋo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunŋo tet. Tane nu tuku pasa ise mayewap ŋga sakina le ⁶ Petrus nane miŋge pasa ta ismba kuru kuru mayemba ndek kilke mbolŋge truk kinaig. ⁷ Taŋamba minnaig le Yesus nu pro nane kigreka saningina: Tane kuru kuru ndakap. Tane tiŋgap ŋga saningina le ⁸ nane tandeka mambilmba Yesus nuŋe ndo minna le kaŋgernaig.

⁹ Nane tiŋga Yesus ndoŋ luka ndek ka ndinŋge Yesus nu nane peuniŋmba saningina: Ye Ndindo Katesek Taŋgo ye kummba maŋ tiŋgi le ndo tane wam kiŋatanu suk kaŋgeraig ta afu saningap ŋgina.

¹⁰ Kile nuŋe dubiwanu taŋgo keŋ ta nu kusnanaig: Ndanam kusem pasa bitekŋganu mbal nane Elia nu amboŋga prowa le ndo Kristus nu prowamŋgat ŋga sakade ŋginaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Son. Elia nu amboŋga prowa sulumba wam ŋakmba kuaneka kiletidingam tuku ta ¹² ye tane teŋenmba satinget. Elia nu buk mayok kina le nane nu kila pile ndakinaig. Nane nu tumba nanŋine

nzali dubimba nayo silinaig. Tanjamba ndo nane ye Ndindo Katesek Tango mata nayo siliyamngaig nga saningina le ¹³ nuje dubiwanu tango pasa ta ismba nu Yohanus kule pisne tuku saningina ta nane wamodus puluningina.

Yesus nu kiyo ande bukla njak wakeina

(Markus 9.14-29; Lukas 9.37-43)

¹⁴ Nane kej ta Yesus ndon manj luka ka manjur sunjo ta tugum pronaig le tango ande pro Yesus tugumnge dagol tidronga nu sana: ¹⁵ O Sunjo, ne ye tuku kiyo sinanu tura. Zulbarek manjau nu mbol prote le nu sinamanzer sunjo njak minit. Manjau tanje nu tate le ait afu nu pa mbol ndekate. Ait afu nu kule sinamnge ndekate. ¹⁶ Ye nu tumba nanje dubinade tango te tugum prowit ta nane nu wakeiwam fuguwaig nga sana. ¹⁷ Tanjakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ngamunggal son tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndon minamngit? Kiyo ta tumba yalpe ngina. ¹⁸ Tanjakina le nane kiyo ta tumba pronaig le nu bukla nyanu ta sawe likina le nu kiyo ta kusremba kua kina le kiyo ta mayekina.

¹⁹ Tanjamba Yesus nuje ndo minna le nuje dubiwanu tango nane nu tugum promba kusnanaig: Ndanjam sine bukla ta pitaiwe fuguwig nga kusnanaig le ²⁰⁻²¹ nu ndek nane sanjina: Tane

ngamunggal son tugusek kugatok ta tuku. Ye sinjka satinjet. Tane Kuate tuku sanjri tomba tingade manjau ta mastet tinu tanjan fudinndo ndo minwa ta tane tabe te samba ne goka ka ma si kaye nga sawap ta nu tanjawamngat. Ngamunggal son manjau tamba tane wam njakmba kanjerkam kumu. [Ande nu nyamagan pinka ndo Kuate yabanje sulumba nu bukla pitaikam kumu.]

Yesus nu nuje kumam tuku sanu arna

(Markus 9.30-32; Lukas 9.43-45)

²² Yesus nane Galilea ma tugu mbolnge kine promba minmba nu nuje dubiwanu kuasmbi saningina: Nane ye Ndindo Katesek Tango tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolnge pilwaig le baleyamngaig. ²³ Baleyuwai le ye kumi sulumba mara kejnu mbolnge Kuate nu ye kuaneyuwa le tinungit nga saningina. Tanjakina le nane pasa ta ismba piti sunjo njak minnaig.

Yesus nu takis ndametin pankina

²⁴ Yesus nane Kaperneum tumbran pronaig le kusem wande sunjo tuku ndametin kilanu mbal pro Petrus kusnanaig: Tane tuku tum tango nu kusem wande sunjo tuku takis ndametin patikate e nginaig le nu au ngina. ²⁵ Tanjakina sulumba nu manj luka wande mbol kina le Yesus nu katesemba Petrus kusnana: Simon, kilke te

mbolok gabat sugo nane ima tugumŋge takis ndametiŋ kilig? Nane nanŋine kiŋo kame tugumŋge kilig e ko mbal afu tugumŋge kilig ŋga Petrus kusnana le ²⁶ nu ndek Yesus sana: Nane mbal afu tugumŋge kilig ŋgina. Tanjakina le nu Petrus sana: Ta tuku gabat sunŋo tuku kiŋo kame takis patinu tuku piti ta nane mbolŋge mine ndakate ta ²⁷ sine kusem wande sunŋo ta tuku takis ndametiŋ pan ndakube ta nane afu gubra tubekaig. Ta tuku ne kule kualinŋ nzi mbol kumba kuku tilainŋa kualeganŋ ambonga tamŋgat ta minŋenu kakerka takis ndametiŋ kumumbi kanŋeramŋgat. Ndametiŋ ta tumba ye tuku takis nane turmba patika ŋga sana.

18

Tanŋo ŋgamukŋge ima nu sunŋo minit

(Markus 9.33-37; Lukas 9.46-48)

¹ Ait ta mbolŋge Yesus du-biwanu tanŋo nane nu tugum promba nu kusnanaig: Kuate kulatkate mbal ŋgamukŋge ima sunŋo minit ŋga kusnanaig le ² nu ndek kiŋo ande tumba nane ŋgamukŋge tetimba nane saninŋina: ³ Ye sinŋa satinŋamŋgit. Tane mbilka kiŋo kame tanŋan mayok ndakape ta tane Kuate kulatkate ma mbol kine nda. ⁴ Ande nu kiŋo tenen nyu kugatok minam iduste ta nu Kuate tuku gageu ŋakmba ŋgamukŋge nu sunŋo

minit. ⁵ Ande nu ye tuku ŋga idusmba kiŋo tenen tate ta nu ye mata tate. ⁶ Kiŋo ande tenen ye tuku son ŋgate le andenŋge didikate le nu ye ŋgumneyate ta tanŋo ta ose. Nu kiŋo didi ndaka minwa le ambonga afunŋge wit firfiranu ndame sunŋo tumba ŋinfok tur kusmba bukŋginaig le yu buto ka kumna kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tanŋo pino Kuate ŋgumnewaig ŋga tago afu sinŋa prowamŋgaig ta ima nu tanjamba tanŋo tagoninŋgit le nane Kuate ŋgummede ta ose. Nu pa sunŋo tamŋgat.

⁸ Ne tuku wai ko kupe ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba bukŋga. Ne wai ko kupe ndindo ŋak minmba Kuate tugumŋge abo tugu kanŋera ta maye. Ne wai ko kupe armba ŋak mina le Kuatenŋge ne tumba bukŋguwa le ne ugmba minmba minam tuku ma ta mbol kaye ta ŋayo. ⁹ Ne tuku am ande nu ne unekam tuku didikate ndeta gomba bukŋga. Ne am ndindo ŋak minmba Kuate tugumŋge abo tugu kanŋera ta maye. Ne am armba ŋak mina le Kuatenŋge ne tumba bukŋguwa le pa sunŋo mbol kaye ta ŋayo.

¹⁰⁻¹¹ Tane kiŋo ande tenen talamba ake aganŋ ŋga idus ndawap. Kiŋo kame kulatkanu enel kame mara mara samba mbolŋge yinŋe Mam am mbolŋge minig. [Ye Ndindo Katesek Tanŋo ye ŋgisikanu minig mbal

muskil kile-tidingam tuku ye prowen.]

Sipsip ande ngisikina tuku yaba pasa

(Lukas 15.3-7)

¹² Tane wam te ismba tane ndanmba idusde. Tanjo ande nu sipsip 100 njak ndindo inum ngisikate le nu tanjaig njgate nga idusde? Kuga. Nu sipsip afu 99 ta kilmba ka tabe ande mbolnje kusreka nu luka kumba ande ngisikate ta sotate. ¹³ Ye sinjka satinjgamngit. Nuje sipsip 99 ngisi ndakade ta nu nane tuku gare fudinmba tate. Sipsip ndindo ngisikate le sota luka tate sulumba nu ta tuku gare sunjo tate. ¹⁴ Tanjamba ndo tanjine Mam nu samba mbolnje minit nu kirjo inum tenjen mata nu ngisi ndakuwa njga iduste.

Tira tanjo tuku mbar te-tiwam tuku pasa

¹⁵ Tira ande nu ne mbolnje mbar ande kuwa ndeta ne kumba sinjindo nu ndo sawa. Nu ne tuku pasa pitai ndamba ngamunjal biye mbilwa ndeta maye. Manjau tambi ne nane gulab manjau luka tate. ¹⁶ Ko nu ne tuku pasa isam mbulwa kande ne tira ndindo ko armba kilmba nu tugum kape sulumba nu ndonj pasa te-tiwap. Tane ar ko tane kejj pasa ta sawap ta maye. ¹⁷ Tanjo ta nu nale tuku mata isam mbulwa kande kile ne Kuate tuku kuasmbi njakmba saninja le iswaig. Nu nane tuku mata isam mbulwa kande nu kasomok tanjo ko takis

kilanu tanjo tanjan nu ndonj ulendi ndakap.

¹⁸ Ye sinjka satinjgamngit. Tane wam afu kilke te mbolnje peuninggap ta samba mbolnje mata wam ta peuninggamngat. Tane wam afu kilke te mbolnje peuninggap ta samba mbolnje mata peuningga nda.

¹⁹ Ye manj satinji le isap. Tane tuku armba nale wam dus ulendimba wam ande tuku Kuate yabanwaik ta yinje Mam nu samba mbolnje minit nu wam ta kamngat. ²⁰ Tanjo armba ko kejjmba nane ye tuku nyu mbolnje manjurkade ta ye nane ngamuknje minet nga saninjina.

Mbar gilaingam tuku pasa

²¹ Kile Petrus nu Yesus tugum promba nu kusnana: Sunjo, yinje tira ande nu ye mbolnje mbar giganwa le ye gilainji. Nu mbaram 7-wa le ye mbar ta gilainji e nga kusnana le ²² nu lafumba sana: Kuga. Ne nu tuku mbar 7 ndo gilainga ta kumun kuga. Ne nu tuku mbar 77 tanjamba gilainga.

²³ Tane isap. Kuate nu nuje gageu kulatkate manjau ta wam kube te suk. Tanjo sunjo ande nuje piro mbal afu nane nu tuku ndametin kilnaig ta luka lafuwaig nga sakina. ²⁴ Nu lafunu kilam tuku tugu pilna le tanjo ande nu lafuwam tuku ndametin soj 100,000 tanjan nane nu tumba pronaj. ²⁵ Nu ndametin ta lafuwam

kumuŋ kuga tukunu taŋgo suŋgo nu nane afu saniŋgina: Tane taŋgo te tumba nuŋe pino kiŋo kat nuŋe ndoŋ agaŋ ndende ŋakmba turmba afu tugumuŋge piro agaŋ taŋaŋ minam tuku piyamba ndametiŋ kilmba pro nuŋe ndametiŋ lafuwap ŋgina.

²⁶ Tanakina le nu suŋgo tugumuŋge ndeka dagol tidroŋga sarsarmba sana: O suŋgo, ne ait tutura le ye lafunu ta kumumbi kilmba tanbimŋgit ŋga sana. ²⁷ Tanaka sana le taŋgo suŋgo nu sinanu lafuwam tuku wamdus kusremba nu ake kukulna le kina.

²⁸ Nu kumba ka nuŋe piro tuma ande nu tuku soŋ ndindo lafuwam tuku minna ta kaŋgerna. Kaŋgermba nu biye timba ŋinfok pipka ye tuku ndametiŋ lafuwa ŋga sana.

²⁹ Tanakina le nuŋe piro tuma ta ndek nu tugumuŋge truk ka nu sarsarmba sana: Ne ait tutura le ye lafunu ta te-kumumbimba tanbimŋgit ŋga sana. ³⁰ Tanamba sana ta nu mbulmba nu tumba ka muli wandekŋge pilmba nu tuku ndametiŋ ta ŋakmba lafuwe suluwa sulumba ndo nu mayok kuwa ŋgina.

³¹ Kile nuŋe piro tuma mbal afu nu wam kina ta kaŋgermba nane pitiniŋgina le nane kumba ka naŋgine suŋgo ta kubeu tunaig le ³² nu pasa ta ismba piro taŋgo ta wikina sulumba sana: A ... ne siŋka taŋgo ŋayonu. Ne ye sarsaryat le

ne ndametiŋ lafuwam tuku ta ye wamdus kusrewit. ³³ Ye taŋamba ne sinanu mapeniŋ ta ndaŋam saka naŋe piro tuma taŋgo ta sinanu mape ndawat ŋga sana. ³⁴ Tanaka nu gubra tormba taŋgo ta tumba muli wande kulatkanu mbal tuku wai mbolŋge pilmba saniŋgina: Nu ye tuku ndametiŋ ŋakmba lafuwe suluwa le nu mayok kuwa ŋga saniŋgina.

³⁵ Tane taŋamba ndo taŋgine tira tuku mbar tugusemba wamdus gilai ndaŋgap ta yiŋe Mam nu samba mbolŋge minit nu mata tane mbolŋge taŋawamŋgat ŋgina.

19

Taŋgo pino munŋu purkik tuku pasa

(Markus 10.1-12)

¹ Yesus nu pasa ta sake denpurmba nu tiŋga Galilea ma kusremba kumba Yudea ma tugu mbol promba Yordan kule sim kina le ² taŋgo pino gudommmba nu dubinaig le nu taŋge nane tuku guaze wakeikina.

³ Tanamba minna le Farisi taŋgo afu Yesus tagowam tuku pro nu kusnanaig: Sine siŋgine tukul maŋau dubimba ande nu piyo nuŋe mbar ande mbolŋge pitaiwam kumuŋ e ŋga kusnanaig le ⁴ nu ndek sakina: Tane Kuate tuku kuyar pasa bur ndakade e? Pasa ta teŋenmba sakate. Tugu mbolŋge Kuate nu taŋgo pino kile-mayokka nu ŋgarosu kise kise wakeikina sulumba sakina:

5 Tango nu ina mam nuŋe kusreka piyo nuŋe ndoŋ munŋu kiledeŋga minwaik. Nale ŋgarosu ndindo mayok kanŋaik ŋgina. *Mulum Pasa 2.24*

Kuyar pasa nu tanakate.

6 Ta tuku nale armba mine ndakik. Nale agan ndindo tanan minik. Ku-ate nu agan kilmba ulendinikit ta tanŋonge nale pur ndanikuwa ŋgina.

7 Tanakina le Farisi nane ndek nu sanaig: Tanamba ta ndanam Moses nu tukul pasa tenemba sakina: Ande nu piyo nuŋe pitaiwam ŋga waŋe ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumuŋ ŋga sakina le ⁸ nu ndek nane saningina: Tane wamdus karenu ŋak. Ta tuku Moses nu tango pino pitaikam tuku wokina. Tugu mbolŋge manau ta mine ndakina. ⁹ Ye tenemba satinŋamŋgit. Pino ande nu tango ndoŋ fare mine ndakate le tango nuŋe manau kise tuku nu pitaimba pino kise ndoŋ munŋu kilik ta nu pino kuayarmba unekate ŋga saningina.

¹⁰ Tanakina le nuŋe du-biwanu tango ndek Yesus sanaig: Tango pino kilmba man pitaikam tuku tukul sangrinu tanamba minwa kande sine tango pino kile ndakube ŋga sanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Tango ŋakmba munŋu kilam tuku minig. Kuate nu manau ta laipam tuku afu sanŋri

ningit nane ndo munŋu kile ndakade. ¹² Afu nane ina sinamŋge agan afu denkanu mayok kinig tukunu nane pino kile ndakade. Afu tango manambibi nane tuku ŋgarosu ŋaigo siglikinaig. Afu nane Kuate tuku gageu tugekuwa ŋga piro ta kumba pino kilam tuku wamdus ta kugatok. Ande nu manau ta dubiwam kumuŋ ndeta dubiwa ŋga saningina.

Yesus nu kiŋo kame nyaro ningina

(Markus 10.13-16; Lukas 18.15-17)

¹³ Nane afu kiŋo kame fonfon kilmba Yesusŋge wai nane mbol patika Kuate yabanwa ŋga Yesus tugum pronaig le nuŋe dubinaig mbal tange nane saningina lika kile-luka minnaig. ¹⁴ Tananaig le Yesus nu nane saningina: Kiŋo kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kiŋo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig ŋgina. ¹⁵ Tanamba nu wai nane mbol patika sulumba tinŋa kina.

Tango ande agan ndende gudommba ŋak

(Markus 10.17-31; Lukas 18.18-30)

¹⁶ Mara ande tango inum Yesus tugum promba nu kusnana: Tum Tango, ye ame manau mayenu ki sulumba abo tugu tumba minmba minamŋgit ŋga kusnana le ¹⁷ nu lafumba sana: Ndanam ne manau mayenu tuku kusnate. Kuate nu ndo mayenu.

Ne minmba minam tuku abo tugu ta tam idusmba kande ne Kuate tuku tukul dubika nga sana.

18 Tanjaka sana le tanjo ta nu kusnana: Ye tukul pasa ndan dubiki ngina le nu lafumba sana: Tanjo bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Agan ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. 19 Ina mam nane tuku nyu kurauka minje kumnemnje mina. Ne nane ngarusu tuku wamdus sunjo jak minit tanjamba ndo nane ne tugumnje minig mbal tuku kume purmba mina nga sana le 20 tanjo mo ta ndek nu sana: Ye tukul ta jakmba dubika minet. Ame manau ye mbol denka te ngina le 21 Yesus lafumba ndek nu sana: Ne abo tugu ta tam idusmba kande ne kumba ka nane agan ndende jakmba piyamba ndametin kilmba sanzal mbal ninmba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta ne samba mbolnje agan ndende magenu jak minamngat nga sana le 22 tanjo mo nu pasa ta ismba nu agan ndende sunjomba jak tukunu nu wamdus piti jak Yesus kusremba kina.

23 Nu kina le Yesus nu nune dubiwanu tanjo saningina: Ye sinja satinngigit. Agan ndende sunjomba jak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo. 24 Aganmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tanjo nu agan ndende sunjomba jak ta nu

ngumneninjmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku manau ta sinja minde bada sunjokanu ngina.

25 Tanjakina le nune dubiwanu tanjo pasa ta isnaig sulumba nane piriri njayomba sakinaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndanndanjmba sine afu abo minam tuku ndin tesilikamngig nginaig le 26 Yesus nu nane kanjerka saningina: Tanjo nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta jakmba kam kumu njga saningina.

27 Kile Petrus lafumba Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku njga sinjine agan ndende jakmba kusreka ne dubineg. Sine ame agan tanngig njga kusnana le 28 nu ndek nane saningina: Ye sinja satinngigit. Kilke kitek mayok kuwa le ye Ndindo Katesek Tanjo yije minyo mbili maditaknu mbolnje minyoka jakmba kulatkamngit ta tane ye dubiyade mbal mata minyo mbili 12 mbolnje minyoka Israel tuku tugu 12 ta kilmba pilenngamngigaig. 29 Ande nu ye tuku njga nune wande, tira kat nune, kulim kat nune, ina mam kat nune, kutu kat nune, nune kilke agan kame tanan kusrekate ta nu agan kusrekate ta kitek gudommba kilmba nu abo tugu jak minmba minamngat. 30 Ata. Nane afu kile tumailamnje minig ta nane ngumnem kanngaig. Afu kile ngumnemnje minig ta nane tumailam kanngaig ngina.

20

Piro tanjo piya kilnaig tuku yaba pasa

¹ Kile Yesus nu sakina: Kuate nuje gageu lafunu ningit wam ta piro miro tanjo ande wam kina tanaj. Nu maratukuk tinga ki nda promba minna le mbal afu nu tuku grep piro mbolnje pirokam tuku sota kilam kina. ² Nu kina ka afu kanjerka ki ndindo tuku piya ningam tuku saningina le nane woka tanjo ta tuku piro mbol kinaig.

³ Ki kanum 9 mbolnje nu manj kumba ka maket mbolnje afu nane ake minnaig ta kanjerka saningina: ⁴ Tane pirokam idusmba kande tane ye tuku piro mbol kape le ye tane piya kumumbi tingamngit nga saningina le nane kinaig.

⁵ Ki kanum 12 mbolnje ki kanum 3 mbolnje nu manj wam ndui ta ndo kina. ⁶ Tanamba ki kanum 5 mbolnje nu manj kumba ka afu ake minnaig ta kanjerka saningina: Ndanam tane ake tinj minig le ka furirte nga saningina le nane nu sanaig: ⁷ Afunje sine piro nda singig nginaig le nu ndek saningina: Tane kumba ye tuku piro mbolnje pirokap ngina le nane kinaig.

⁸ Ki butunga furirna le miro tanjo nu nuje piro kulat tanjo sana: Piro mbal wika nane piya ninga. Ngumne nga prowaig ta mbolnje tugu pilmba ka ka maratukuk

prowaig mbolnje biteknga nga sana le ⁹ piro kulat tanjo nu mbal afu furiram piro tugu pilnaig ta wika ki ndindo tuku piya kumumbi ninge likina.

¹⁰ Tanana le mbal maratukuk pronai ta nane wam ta kanjermba sine ndametin manj lato kilamngig nga idusnaig ta kuga. Nane mata ki ndindo tuku piya ndo kilnaig. ¹¹ Tanamba nane gubra tumba ka piro miro tanjo sanaig: ¹² Mbal te nane ait fagnu ndo pirokaig a. Sine maratukuk tinga piro tugu pilmba ka ka kinge sine pasoka mundusimmba piro karenkigig le furirte. Ndanam saka ne sine nane ndon piya kumu kumu singat nga sanaig le ¹³ piro miro tanjo nu nane tuku ande lafumba sana: Mata, ye ne mbolnje mbar ndawit. Ne ye ndon pasa katmba nane piro tuku ki ndindo tuku piya tam tuku wokat tae. ¹⁴ Ne nane ndametin ta tumba kaye. Ye yije nzalimbi nane afu furiram prowaig ta ne ndon kumu kumu ndametin ningam iduset. ¹⁵ Ndametin te yije ndametin. Ye afu ningam bafuwi ta ningam kumu. Ndanam saka ye waknyumba minet le ne ye tuku gubra tat nga sana.

¹⁶ Kile Yesus nu tenemba saningina: Afu ngumnemnje minig ta tumailam kanjaig. Afu tumailamnje minig ta ngumnem kanjaig nga saningina.

Yesus nuŋe kumam tuku sanu keŋna
(Markus 10.32-34; Lukas 18.31-34)

¹⁷ Yesus nane Yerusalem kumbange nu nuŋe dubiwanu tanjo 12 ndo kilmba kile Yamokka saningina: ¹⁸ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kanjig. Ka ambenge nane afu ye Ndindo Katesek Tanjo tumba pris gabat kusem pasa biteknganu mbal tuku wai mbolnge pilwaig le nane ye te-tiyumba kumwa nga sakamngaig. ¹⁹ Nane kasomok mbal tuku wai mbolnge ye pilwaig le nane ye maim maim tesumba ngusyuaig sulumba ail kazrai mbolnge ye baleyamngaig. Ye kumi le mara keŋnu mbolnge Kuate nu manj ye te-tiyamngat nga saningina.

Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik
(Markus 10.35-45)

²⁰ Sebedeus tuku kiŋo armba Yakobus le Yohanus ina nakilenge nale kilmba ka Yesus tugumnge dagol tidronga nu aganj yabanja le ²¹ nu ndek kusnana: Ame aganj tuku ne ye yabanyate ngina le nu ndek sana: Ne yiŋe kiŋo ar te ma nika le ne nane gageu kulatka mina le inum ne tuku ndinamnge inum najamnge minyokuwaig nga iduset ngina.

²² Tanakina le Yesus nu lafumba sanikina: Tale wam yabankik ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyam kumun e nga sanikina le nale

sakinaik: Au. Sile kumun nginaik. ²³ Tanakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyamngaik ta ye tuku ndinamnge ko najamnge afu tanamba kileminyokam tuku ta ye miro kuga. Yiŋe Mam nu tanjo afu madiningina nane ndo ma ta mbolnge minyokamngaig nga sanikina.

²⁴ Nu dubiwanu tanjo 10 wam ta isnaig sulumba nale aba nuŋe tuku palsejningina le ²⁵ Yesus nu nane te yalpe nga wika saningina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane pasa sangrinu jak minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemnge minig ta nane mata tanjo pino nane kukul te-ninmba matuk kinig ta ²⁶ tane manjau ta ke ndakap. Tane ngamuknge ima nu sunjo minam idusmba ndeta nu tane jakmba tuku piro tanjo minwa. ²⁷ Tane ngamuknge ima nu kulat tanjo minam idusmba ndeta nu tane jakmba tuku piro tanjo tanaj minwa. ²⁸ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye mata tanjo pino ye sinzanyuwaig nga pro ndawen. Ye nane sinzanyinmba yiŋe ngarosu kumam tuku pilmba nane gudommba muskil kiletidinge ningam tuku prowen nga saningina.

Yesus nu tanjo armba am tukulkanu wakeikina
(Markus 10.46-52; Lukas 18.35-43)

²⁹ Yesus nane Yeriko kusrewam bafunaig le tanjo gudommba nu dubimba kinaig.

³⁰ Tanjo armba nale am tukulok ndin makembinge minnaik. Nale Yesus kina ta afunje sanikinaig le ismba nale ndek wi kuenka sanaik: David tuku mbun sunjo, ne sile sinanu tursika nga sakinai. ³¹ Tanjakinaik le manjur sunjo nale maninkuwaik nga sanike likinaig kande nale lato lato wika sakinaik: David tuku mbun sunjo, ne sile sinanu tursika nga saka minnaik.

³² Tanjamba saka minnaik le Yesus nu tinga nale kusanikina: Ye aŋe wam tale mbolŋe ki nga idusik ŋgina le ³³ nale ndek nu sanaik: O Sunjo, sile tuku am wakeika ŋginaik. ³⁴ Tanjakinaik le Yesus nu nale sinanikmba nale tuku am kigrekina kande am maranŋa mambilnaik sulumba nu dubimba kinaik.

21

Yesus nu gabat sunjo tanjan Yerusalem kina
(Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)

¹ Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi tumbraŋ Olif tabe patumba Yesus nu nuŋe dubinaig tanjo armba sanikina: ² Tale tumbraŋ si kumba bitekŋga donki ande fat ŋak pannaig le tinj minik ta kanŋerkamŋgaik. Kanŋerka muli kuklinikmba kilmba ye tugum te yalpe. ³ Ande nu tale kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sunjo nu donki te

piro ŋak nga sawap. Tanjakap le nu pitik ndo maye kilmba kape nga satikamŋgat ŋgina.

⁴ Yesus nu nale tanjamba wam pagukina ta o buk tuan tanjo ande pasa sakina ta kumunŋina. Nu teŋenmba kuyarna.

⁵ Sion tumbraŋ sunjo sawap le nuŋe tanjo sunjo kanŋerwa. Nu ŋgannu nyu kugatok tanjan donki fat mbolŋe minyoka donki ŋak nu tugum prote ŋgina.
Sakaria 9.9

⁶ Yesus nu nuŋe dubinaig tanjo ar ta wam pagukina le nale ka kumunaik. ⁷ Nale donki nuŋe fat ndonj kilmba Yesus tugum pronaik sulumba nanŋine kuminj kilmba muskilnu mbolŋe farnaig le Yesus nu ponŋa minyokina.

⁸ Tanjana le manjur sunjo ta nane nanŋine kuminj kilmba ndinŋe farninmba afu nane ail wai kugerka kilmba pro ndinŋe farninŋe likinaig. ⁹ Tanjamba kile afu Yesus tumailamŋge afu ŋgumnemŋge nane kumbanŋe wikaraumba sakinaig:

Sine David tuku mbun tuku nyu te-dunŋube o.

Tanjo te Sunjo tuku nyu mbolŋe prote.

Nu Sunjoŋge nyaro tuwa o.

Sine Sunjo Kuate tuku nyu te-dunŋube o ŋginaig.

Mune 118.26

¹⁰ Nane tanjamba kumba minnaig le Yesus nu donki ŋak Yerusalem bitek prona le tumbraŋ sunjo ta tuku tanjo pino ŋakmba pirerek

purka tanjo ta imanjo ngingaig le ¹¹ nane manjur sunjo nu dubinaig ta nane ndek sakinaig: Tanjo te Yesus. Nu tuan tanjo. Nu Nasaretnu Galilea ma tugu mbolok ngingaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo wakeina

(Markus 11.15-19; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)

¹² Kile Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo ta sinam kumba ka kawan tanje nane afu aganj ndende piyaninginaig afu piyanimba kilnaig ta nane njakmba kogronkina sulumba nane ndametiñ munju walka minnaig mbal tuku mbain kilmba kile-panka afu umanj kurinum piyawam tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kile-panka pitaike likina. ¹³ Tanjamba nu nane saniñgina: Kuyar pasa nu tenjemba sakate.

Ye tuku wande ta mbarinyam tuku wande.

Tane wande te mbilmba kuaryan tanjo tuku wande tananj pilig ngate. *Aisaia 56.7; Yeremia 7.11*

Yesus nu tanjamba nane saniñgina sulumba ¹⁴ nu kusem wandek sinam tanje minna le afu am tukulok afu kupe nagonu nane gundomba nu tugum pronaig le nu nane wakeike likina.

¹⁵ Tanjana le kinjo kame nane kusem wandek sinam tanje wikaraumba sakinaig: Sine singine sunjo David tuku mbun tuku nyu te-dungube o nga saka minnaig.

Tanjamba minnaig le pris gabat kame kusem pasa biteknjanu afu ndon Yesus nu wam kitek sanjrinu ke likina le kanjerka kinjo kame tuku zigna ta ismba nane palseñningina le ¹⁶ nane Yesus sanaig: Nane ne tuku sakade ta ne nda isit e ngingaig le Yesus nu lafumba saniñgina: Ye iset. Tane kuyar pasa ande bur ndakade e? Pasa ta nu tenjemba sakate.

Ne kinjo kame fonfon kinjo dabronu turmba tumningit le ne tuku nyu kumumbi te-dungade ngate. *Mune 8.3*

¹⁷ Tanjamba saniñmba Yesus nu nane kusreka mayok ka tumbran sunjo kusremba ka Betani tumbran promba tanje minna.

Yesus nu ail ande taprana (Markus 11.12-14,20-24)

¹⁸ Mafena le nane manjuka Yerusalem kambim saka kumba ka ndinñge Yesus nu gubana le ¹⁹ nu fik ail ande ndin makembinje tin minna ta alonu kilmba nyam saka tugum kumba mambilna kande kuga. Nu wanjenu ndo kanjerkina. Tanjamba nu fik ail ta sana: Ne manj alowe nda nga sana. Nu tanjaka sakina le ait ndui ta mbolñge ndo ail ta wanjenu karenje sulunaig.

²⁰ Tanjanaig le nuñe dubinaig mbal nane piriri njayomba sakinaig: i ... Ame manjau tananj a. Fik ail te pitik ndo wanjenu karenje suluwaig ngingaig le ²¹ nu lafumba nane saniñgina: Ye

siŋka satinŋamŋgit. Tane Kuate nu kumuŋ nga wamdus tero ndakap ta ye fik ail mbolŋge maŋau kit taŋamba tane mata kam kumuŋ. Ta ndo kuga. Tane tabe si samba ne goka tinŋa yu buto sinam kaye nga sawap ta nu taŋawamŋgat. ²² Tane Kuate nu kumuŋ nga yabaŋap ta nu kumumbi tinŋamŋgat nga saninŋina.

Imaŋge Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig

(Markus 11.27-33; Lukas 20.1-8)

²³ Yesus nu maŋ kusem wande sunŋo sinam kumba ka taŋge pasa kuklimba tumniŋmba minna le pris gabat kame Israel mage mage afu pro nu kusnanaig: Imaŋge ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imaŋge ne saŋgri tinmba kukulnina nga kusnanaig le ²⁴ nu ndek nane saninŋina: Ye mata tane wam ande kusnatiŋgi le kumumbi lafuwap ta imaŋge ye wam kame te kam tuku kukulyina ta tane kila satinŋamŋgit. ²⁵ Imaŋge kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenŋe e ko taŋgoŋge ŋgina.

Taŋakina le nane ka kasomŋge naŋgine naŋgine munŋu kusnaŋga sakinaig: Sine ndaŋmba sabe. Sine Kuatenŋe nga sabe ta ndaŋam tane Yohanus tuku son nda ŋginaig ŋgamŋgat. ²⁶ Ko sine taŋgoŋge ndo ŋgube ta taŋgo pino nane sine mbolŋge wam ŋayonu kamŋgaig. Maŋgur sunŋo te nane ŋakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan

taŋgo nga idusde ŋginaig. ²⁷ Taŋamba nane Yesus tuku pasa lafumba sakinaig: Iyo. Sine gilai ŋginaig le nu ndek nane saninŋina: Ariya. Ye mata imaŋge kukulyina le wam kame ke liket te satinŋe nda ŋgina.

Kiŋo armba tuku yaba pasa

²⁸ Yesus maŋ lato sakina: Tane pasa te ismba ndaŋmba idusamŋgaig. Taŋgo ande nu kiŋo armba ŋak minna. Nu kumba ka nuŋe kiŋo mulum ta sana: Kiŋo, kite ne kumba ka grep piro mbolŋge piroka nga sana le ²⁹ kiŋo ta mam nuŋe sana: Ye mbulit ŋgina. Taŋakina ta mine minemba nu wamdus biye mbilmba tinŋa pirokam kina.

³⁰ Kile taŋgo ta nu maŋ kumba ka maib nuŋe pasa ndui ta ndo sana le nu lafumba sakina: Ta maye. Ye kaŋgit ŋgina ta nu kine ndakina. ³¹ Tane ndaŋmba idusde. Kiŋo ndaŋ mam nuŋe tuku pasa kumumba kina nga kusnanaig le nane ndek lafumba sakinaig: Kiŋo mulumŋge ŋginaig.

Taŋakinaig le Yesus nu kusem gabat mbal ta saninŋina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Takis kilanu mbal pino taŋgo didik farde mbal nane tane litiŋmba ambonŋa Kuate tuku gageu mayok kinig. ³² Yohanus nu maŋau tinŋreknu tumtingina le tane son nda ŋginaig. Takis kilanu mbal pino nane taŋgo didik farde nane nu tuku

pasa ismba son nga nanjine manjau njaigonu kusrekinaig. Nane tanjanaig le tane wam ta kanjerkinaig sulumba ngamunggal biye mbilmba nu tuku pasa mata son nda nginaig nga saninjina.

Piro tanjo njaigonu tuku yaba pasa

(Markus 12.1-12, Lukas 20.9-19)

³³ Yesus nu manj sakina: Tane yaba pasa ande te mata isap. Kilke miro tanjo ande nu grep piro nguka fondembi kormba nu grep alonu fir-firmba kulenu kilam tuku ngururj wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuennu o mbolok pilna. Piro njakmba denjpurmba nu piro mbal kilmba patika nu tinga kilke kise mbol kina.

³⁴ Kina ka tanje minmba ma ma grep alonaig le kamusmba alonu kilam tuku nu mbal afu kukulningina le piro tanjo tugum kinaig.

³⁵ Kumba ka pronaig le nane kanjerka kilmba ande tumba panjntumba inum tumba balemba ande ndamembi balemba tanjamba tanjamba ke likinaig. ³⁶ Nane tanjanaig le kilke miro nu ambonga kukulningina ta limba manj gudommba kukulningina le nane mbolnje mata wam ndui ta ndo ke likinaig.

³⁷ Tanjanaig le piro miro nu nuje kinjo nuje kukulna le nane tugum kina. Nu tejenmba isdusna: Nane nu kanjermba ye tuku kinjo nga mapewamnjagaig nga idusna. ³⁸ Tanjana le piro mbal

nane nu prona le kanjermba sakinaig: Tanjo ilit si nu mam nuje tuku aganj ndende njakmba kilam tuku nyu njak. Sine nu balebe sulumba piro te singine tube nga sakinaig. ³⁹ Tanjaka nane nu biye timba buknginaig le kilim kina le tanje balenaig le kumna.

⁴⁰ Ye tane kusnatinget. Piro miro tanjo nu tanjo kame ta tugum promba nane mbolnje ame wam kamngat nga kusnaningina le ⁴¹ nane afu nu sanaig: Nu piro mbal njaigonu ta kume njayonu ninjguwa sulumba nu piro tanjo afu kitek kilmba patikamngat. Alonu kilig ait mbolnje nane alonu kilmba nu tumba minamnjagaig njinaig.

⁴² Tanjakinaig le Yesus nu nane saninjina: Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e?

Ndame sunjo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnje sanjri tingade.

Sunjo nuje wam ta kina le sine kanjermba pirerek purka gare toreg ngate. *Mune 118.22*

⁴³ Ta tuku ye tane satinjamngit. Kuate nu tane Israel kile-sika mbal kise nuje gageu tuku madininguwa le alonu kumumbi kile-mayokkamnjagaig njina. ⁴⁴ [Ande nu ndame sunjo ta mbolnje baringa ndekuwa ta nu isu ngurjgurmba nu kumamngat. Ndame sunjo ta tanjo ande

mbolŋge ndekuwa ta nu du firfiramŋgat.]

⁴⁵ Pris gabat kame Farisi mbal ndoŋ nane yaba pasa kame sake likina le ismba nu nane tuku sakina ta katesenaig sulumba ⁴⁶ nane nu biye tiwam tuku ta maŋgur sungo nane nu tuan taŋgo ŋga saki-naig tukunu nane taŋgo pino tuku kuru-kurukinaig.

22

Pagumba nye sungo tuku yaba pasa

(Lukas 14.15-24)

¹ Yesus nu maŋ yaba pasa ande saniŋmba sakina:

² Kuate nu nuŋe gageu wike likate wam ta gabat sungo ande nuŋe kiŋo pino tam tuku pagumba nye sungo pilna taŋaŋ. ³ Ait kumuŋgina le nu nuŋe piro taŋgo kukulningina le kumba ka buk saniŋgina mbal ta kilam kinaig. Nane kumba nane saniŋginaig kande nane ŋakmba mbule sulunaig.

⁴ Kile gabat sungo nu piro taŋgo afu saniŋgina: Tane kumba ka mbal buk saniŋgen ta teŋenmba saniŋgap. Nu makau ande pailnu fatnu afu kuya ŋak turmba bale farmba nyamagaŋ kilmba pagumba kile tane tairŋga minit. Nuŋe kiŋo pino tam tuku pagumba nye ta mbol prowap ŋga saniŋgap ŋgina le ⁵ nane kumba ka saniŋginaig kande nane ismba ake pasa sakanu sukmba ande nu tiŋga nuŋe piro mbol kina le ande nu tiŋga nuŋe ndametiŋ piro kam kina le ⁶ nane afu

tiŋga nu tuku piro mbal ta kilmba ŋaigo siglika bale farnaig. ⁷ Taŋanaig le gabat sungo nu wam ta ismba nu gubra tumba nuŋe kame mbal kukulningina le nane kumba ka nane bale far sulumba nane tuku tumbraŋ piynaig le uŋa.

⁸ Kile nu nuŋe piro mbal afu saniŋgina: Pino tam tuku pagumba nye buk kuanekit ta saniŋgen mbal ta nane nda prowaig. ⁹ Tane kumba ka tumbraŋ sungo tuku ndin ŋakmba dubike lika taŋgo ŋakmba kaŋgerka pagumba nye te mbol prowam tuku saniŋgap ŋgina.

¹⁰ Taŋakina le nane kinaig ka ndin ŋakmba dubike lika mbal magenu ŋaigonu turmba kile-siglika ŋakmba kilmba pronaig le pino tam tuku pagumba nye ta tuku wande kumuŋgina.

¹¹ Gabat sungo nu pronaig mbal ta kaŋgerkam wandek sinam kumba ande nu pagumba nye tuku kumiŋ tiŋge ndaka ake kumiŋ tiŋgina ta kaŋgerna sulumba ¹² taŋgo ta sana: Mata, ne ndaŋam ake te prowat. Ne pagumba nye tuku kumiŋ tiŋgam kuga ŋga kusnana le nu kikonu maninok minna.

¹³ Kile gabat sungo ta nuŋe piro mbal saniŋgina: Taŋgo te kupe wai ndaleka bukŋgap le mayok ka ma make sungo sinam kuwa. Ma ta mbolŋge minamŋgaig mbal nane malmbi sungomba maketiŋ tikŋga minamŋgaig ŋgina.

14 Kuate nu nane gu-dommba nuŋe gageu minam tuku wikate ta nane ndui ndui ndo nu tuku gageu minam tuku madiningit nga saniŋgina.

Takis pankam tuku pasa
(Markus 12.13-17; Lukas 20.20-26)

15 Farisi mbal nane kumba ka nanŋine nanŋine saka ismba nu ame pasa mbarwa le biye tibe nga ndin sotinaig.

16 Tanjamba nane nanŋine dubinaig mbal afu Herodus dubinaig mbal afu ndon kukulninginaig le Yesus tugum promba sanaig: Tum Tango, ne tango tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tango nyu ŋak tuku kuru kuru ndakate. Tango ŋakmba Kuate tuku maŋau dubikam tuku tumsingit. 17 Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul maŋau dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumuŋe? Ne ndanmba iduste nginaig.

18 Nane Yesus yabri pak-naig ta nu katesemba nane saniŋgina: Tane yabri tango ndo. Ndanam ye tagoyade?

19 Takis ndametiŋ ande tumba pro ye tumyap ngina le nane ndametiŋ ande tumba pro nu tunaig. 20 Tanjanaig le nu ndek nane kusnaniŋgina: Ndametiŋ te mbolŋge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga saniŋgina le 21 nane ndek sakinaig: Sesar tuku nginaig le Yesus nu nane tejenmba saniŋgina: Ata. Tane gabat sunŋo Sesar kumnemŋge minig. Nu

tambim tuku agan sakate ta nu tape. Kuate nu agan tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina.

22 Tanjakina le nane pasa ta ismba pirerek purka nu kusremba luka kinaig.

Kummba maŋ abonŋam tuku pasa

(Markus 12.18-27; Lukas 20.27-40)

23 Ki ndui ta mbolŋge Sadusi tanŋo afu Yesus tugum pronaiŋ. Sadusi mbal nane tanŋo kummba maŋ tinŋe nda nga idusmba minig tuku. Nane Yesus kusnanaig:

24 Tum Tango, Moses nu tejenmba kuyarna: Tanŋo ande kummba pino kuembol kiŋo kugatok kusrewa le maib nuŋenŋe pino ta tumba aba nuŋe tuku kiŋo te-pilwa nga kuyarna. 25 Ariya. Ma te mbolŋge tanŋo ande maib kat nuŋe 7 minnaig. Aba nanŋine pino ande tina sulumba minna ma ma kiŋo kugatok kumna le mambo nuŋe dubiknu nu pino ta tina. 26 Nu tumba minmba ma ma nu mata kiŋo kugatok kumna le mambo nuŋe keŋnu nu mata tanjana. Tanjamba tanjamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba ka ka kiŋo kugatok kume farnaig le 27 ngumnerŋga pino kuembol nu mata kumna. 28 Ata. Ne kumanu mbal tinŋamŋgaig nga sakate ta tanŋo 7 ngamukŋge nu ima tuku pino minamŋgat? Nane ŋakmba pino ndui ta ndo tinaig nga Yesus sanaig.

29 Tanjakinaig le nu nane saniŋgina: Tane Kuate tuku

kuyar pasa nu tuku sangri tane wamdus pulu ndatingit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ³⁰ Nane kumanu mbal abonga tinga Kuate tuku enjel suk minamngaig. Nane munngu kile nda. ³¹ Tane kumanu mbal tinge nda nga idusmba sakade ta pasa ande sine jakmba isam tuku Kuate nu sakina ta tane bur ndakade e? Pasa ta tenjemba sakate. ³² Ye Abraham Isak Yakob nane tuku Mbara Sungo minet nga sakate. Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Nu abo jak minig mbal tuku Mbara nga saningina.

³³ Tanakina le mangur sungo Yesus tuku tum pasa ta isnaig sulumba piriri njayonaig.

Tukul pasa sangrinu

(Markus 12.28-34; Lukas 10.25-28)

³⁴ Yesus nu Sadusi mbal tuku pasa te-ibenja le nane pasa kugatok minnaig ta Farisi mbal nane wam ta ismba nane jakmba pro Yesus tugumnge mangurkinaig. ³⁵ Tanjamba nane tuku ande nu kusem pasa biteknga sakanu tanjo Yesus tagowam tuku kusnana: ³⁶ Tum Tanjo, tukul ndan tukul jakmba linjamba mbolnge minit nga kusnana le ³⁷ nu lafumba sana: Tanjine Sungo Kuate tane nu tuku kume purmba tanjine ngamungal abo guwa wamdus jakmba nu tape. ³⁸ Tukul pasa ta tukul jakmba linjingit.

³⁹ Tukul ande tanjan nu dubiknu tenjemba. Tane tanjine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnge minig mbal tuku kume purap. ⁴⁰ Tukul armba ta tukul pasa afu tuan tanjo kame tuku pasa ta jakmba tuku tugu minik nga sana.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaningina

(Markus 12.35-37; Lukas 20.41-44)

⁴¹ Farisi mbal nane tanje mangurka minnaig le Yesus nu nane kusnaningina: ⁴² Kuatenge madina tanjo Kristus nu ima tuku mbun nga idusde nga kusnaningina le nane sakinaig: Nu David tuku mbun njinaig.

⁴³ Tanakinaig le nu nane saningina: Ta son ndeta Tukul Guwa nu ndanam David wamdus tuna le nu Kristus tuku saka nu ye tuku Sunjo nga tenjemba kuyarna.

⁴⁴ Sunjo Kuate nu ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenge sangri jak minyok mina le ma ma yenge ne tuku ngueu mbal jakmba kile-ibenka ne tuku kupe kumnemnge patikamngit njina. *Mune 110.1*

⁴⁵ David nu tanjamba kuyarmba nu ye tuku Sunjo njina. Ata. Nu David tuku mbun ndo e ko nu David tuku Sunjo njina. ⁴⁶ Nu tanjamba kusnaningina ta jakmba nu tuku pasa lafuwam fugumba maninok minnaig. Tanjamba

nane ki ait ta mbolŋge ŋgumneŋga mata nu kuru-kuruka wam ande kusna ndanaig.

23

Israel gabat kame tuku manjau

(Markus 12.38-40; Lukas 11.43-46; 20.45-46)

¹ Kile Yesus nu nuŋe dubi-wanu taŋgo manjur sungo ta turmba saningina: ² Kusem pasa tugunu bitekŋganu mbal Farisi mbal nane Moses taŋaŋ tukul pasa bitekŋga sanu tuku ndo piro ta biyig ta ³ nane sakade pasa ta nane kumu ndade. Tane nane sakade ta dubikap sulumba nane tuku manjau dubi ndakap. ⁴ Nane tukul manjau gudomma agan pitinu taŋaŋ taŋgo mbolŋge patika minde bada sungo niŋgig ta nane naŋgine miron fudinmba tur ndakade.

⁵ Nane afunŋe kaŋgerkuwaig ŋga nane taŋgo am mbolŋge wam magenu kade. Nane tukul pasa patinu tuku niŋgot wakeika tukul pasa kuyarka sigrika tumail mbol wai mbol kusmba ŋak likade. Naŋgine tawi mbolŋge nzale kugennu wakeikade. ⁶ Nane pagumba nye sungo ko kusem wandekŋge nane taŋgo tumail-amŋge minyokam tuku nzaliniŋgit. ⁷ Nane maket mbolŋge lika taŋgo nane sugo ŋga kaiyeniŋguwaig ŋga kilba pilig. Afunŋe nane kaŋgerka tum taŋgo ŋgade le nane gare sungoniŋgit.

⁸ Tane taŋa ndawap. Ande nu tane tum taŋgo ŋguwa

kande tane nu peuwap. Ndindo ndo nu Tum Taŋgo minit. Tane ŋakmba kumu kumu tira minig. ⁹ Kilke te mbolŋge gabat taŋgo ande yiŋe mam nda ŋgap. Tane tuku Mam ndindo nu samba mbolŋge minit. ¹⁰ Afunŋe tane sugo ŋguwaig kande tane nane peuniŋgap. Tane tuku Sungo ndindo ndo minit. Nu Kristus.

¹¹ Tane ŋgamukŋge ima nu sungo minam idusmba ndeta nu tane ŋakmba tuku piro taŋgo taŋaŋ minwa. ¹² Ande nu nuŋe nyu payamkuwa ta Kuatenŋe nu tuku nyu te-ibenamŋgat. Ande nu nuŋe nyu yabukuwa ta Kuatenŋe nu tuku nyu temayokamŋgat.

Kusem gabat mbal tuku yabri manjau

(Markus 12.40; Lukas 11.39-44; 20.47)

¹³ Kusem pasa tugunu bitekŋganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri taŋgo ndo. Tane nane afu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ndin tukulde. Tane Kuate tuku gageu mayok kambim mbulmba nane afu mayok kambim bafude le nane peuniŋgig.

¹⁴ [Osese. Kusem pasa bitekŋganu mbal Farisi mbal tane pino kuembol kame tuku agan ndende didika kile-suluwe niŋgig. Taŋgine ŋayonu ta yabukam tuku taŋgo am mbolŋge Kuate yabaŋ kuende. Ta tuku tane pa lato tamŋgaig.]

15 Osese. Kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal tane tanjine dubikanu tanjo ndindo ndo te-silinu tuku yu mbol mbol kilke mbol mbol sota ma masken kinig. Ande tane dubikate le tanjine yabri manjau ta tumde le nu tane litiŋmba pa sunjo njayo tam tuku minit.

16 Tane am tukulok minmba tugusemba ndin tum ndaningig mbal ose. Tane tenenmba sakade. Ande nu nuŋe pasa sanjri pilewam tuku kusem wande nyun tate ta ake. Nu kusem wande sinamŋe golmbi wakeikinaig aganj kame nyun kilig ta nu nuŋe pasa ta kumuwa ngade. 17 Tane am tukulok nginngan mbal ndo. Gol kame ta Kuate tuku wande sinamŋe minig tukunu nane tukul. Kuate tuku wande ta gol kame liningit.

18 Tane tenenmba mata sakade. Ande nu nuŋe pasa sanjri pilewam tuku Kuate tuku atrau mbain nyun tate ta ake. Nu atraukam tuku aganj mbain mbolŋe minit ta nyun tate ta nu nuŋe pasa ta kumuwa ngade. 19 Tane sinjka am tukulok mbal ndo. Atraukam tuku aganj ta atrau mbain mbolŋe minit tukunu nu tukul. Atrau mbain ta atrau aganj lite. 20 Ta tuku ande nu nuŋe pasa sanjri pilewam tuku atrau mbain nyun tate ta aganj mbain mbolŋe minit ta turmba nyun tate. 21 Ande nu nuŋe pasa sanjri pilewam tuku wande sunjo nyun tate ta Kuate nu wande ta mbolŋe

minit nu turmba nyun tate. 22 Ande nu nuŋe pasa sanjri pilewam tuku samba nyun tate ta nu Kuate tuku minyo mbili sunjo turmba nyun tumba Kuate nu ta mbolŋe minit nu mata nyun tate.

23 Kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tane tukul ande dubimba piro karenka aganj fonfon nguna ilinzu njakmba manjur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tanjade sulumba tane tukul manjau sugo kusreka manjau tinreknu mape manjau tanjo pino ngamukŋe ke ndaka tanjine piro tugusemba biye ndakade. Tane tukul sugo ta turmba kade kande maye kande. 24 Tane am tukulok minmba tanjo pino tugusemba ndin tum ndaningig. Tane ngailmbo kule sinamŋe kanjermba pitaide sulumba kamel kule sinamŋe minit ta kanjer ndamba kule tur njinkade.

25 Kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tane tanjine waim nza sanjilnu minya mayede ta tanjine ngamungal aganj ndende gudommba kilam tuku piririmba aganj terokam tuku wamodus lig-anu minig. 26 Farisi mbal tane am tukulok minig. Tanjine waim nza sinanu kutur njakmba ta sauka minya mayewap le sanjilnu turmba kau prowa.

27 Kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tanjo

kumu mbolŋge ndame suku kaukauk mindepiye mayenu prote ta sinam tanŋe isu menŋa mundurkate tanaŋ tane minig. ²⁸ Tane tanŋo am mbolŋge tiŋreknu ndo minig. Tanŋine ŋgamuŋgal sinamŋge yabri maŋau kutur maŋau ligmba menŋa minig.

²⁹ Kusem pasa bitekŋganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanŋo ndo. Tane tuan tanŋo kame tuku kumu mbolŋge ndame magenu patika tanŋo tiŋreknu tuku kumu mbolŋge mindepiye mayenu patika sakade: ³⁰ Sine tuku mbuŋ kame tuku ait mbolŋge sine mingen kande nane tuan tanŋo kame tuku ndare kutuwe niŋginaig ta sine nane ndoŋ ulendi ndakigen kande ŋgade. ³¹ Tane tanŋamba pasa sakade ta tanŋine tugu te-mayokde. Kuate tuku tuan tanŋo kame bale farniŋginaig mbal ta tane nane tuku fat ŋgade. ³² Ese. Tane tanŋine mbuŋ kame tuku maŋau ŋaigonu ta tuturap le sunŋokuwa. ³³ Tane mbenŋ ŋaigonu tuku fat. Tane pa ŋayonu tam tuku minig. Tane pa ta laipam tuku ndin kuga. ³⁴ Ta tuku ye tuan tanŋo kame tanŋo wamdus kuyar magenu Kuate tuku pasa kukliwam tuku kukulniŋgi le tane tugum prowaig le tane nane afu kilmba bale farka afu ail kazrai mbolŋge patikamŋgaig. Afu tanŋine kusem wandekŋge ŋgusniŋmba afu kilmba am-sesekap le nane kua ka sili-silimba tumbranŋ ŋakmba

mbol kine prowamŋgaig.

³⁵ Tane tanŋawap le tanŋo tiŋreknu kilke te mbolŋge bale farde ta nane ŋakmba tuku ndare tanŋe tane pasokamŋgat. Abo abo tanŋo tiŋreknu Abel nu tugu pilmba ndare kutukina. Ta tuturmba kumba ka nane Berekia tuku kiŋo nuŋe Sakaria nu Kuate mbariŋam tuku mbain atrau mbain ŋgamukŋge minna le nane pro nu balemba ndare kutunaig. ³⁶ Ye sinŋa satinŋamŋgit. Nane ŋakmba ndare kutuniŋge likinaig ndare tanŋe tane pasokamŋgat ŋga saniŋgina sulumba sakina: ³⁷ O Yerusalem, Kuate nu buk tuan tanŋo kame kukulniŋgina le ne kilmba bale farmba afu ndamembi bale farniŋgina. Teg inonu fat kilmba tawo sirite tanaŋ ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁸ Tane isap. Kile Kuate nu tane ŋgamukŋge mine ndakate. ³⁹ Ye tane satinŋet. Tane ye nda kanŋeryap sulumba maŋ kanŋeryumba ndek sakamŋgaig. Ne Sunŋo tuku nyu mbolŋge prote. Sunŋonŋe ne nyaro tinwa ŋga sakamŋgaig ŋgina.

24

Yesus nu kusem wande ŋayonŋam tuku sakina (Markus 13.1-21; Lukas 21.5-6)

¹ Yesus nu mayok ka kusem wande sunŋo ta kusremba kumba minna le nuŋe dubinaig mbal nane nu tugum promba kusem

wande sunjo ta tuku wande magenu njakmba kanjerkuwa nga nu samba tumnaig le ² nu ndek nane saningina: Ye sinja satinjamngit. Tane wande njakmba kanjerkade te ngumneja ndame njakmba munju sailka mine nda. Afunje sambrinjuwaig le njakmba kutusewamngaig ngina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa

(Markus 13.3-37; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu minyokina le nuje dubinaig tanjo nanenge ndo nu tugum promba sanaig: Ne kusem wande njayongamngat nga sasingat ta ginu mara prowamngat. Sine ame manjau kanjermba ne prowam tuku ait kilke te kugawam tuku ait patukate nga idusmba katesewamngig nginaig le ⁴ nu ndek lafumba saningina: Tane rironj mayewap. Nane afu gudommba pro tane yabritinmba ⁵ ye tuku nyu tumba ye Kristus Kuatenge madiyahina tanjo nga nane gudommba didikuwaig le ndenunjaig. ⁶ Tane kame sugo maskenenge mayok kuwaig le pasa ismba ko tanjine tugumnge kame zigna afu ismba wamdus te-sulu ndawap. Wam kame ta sinja prove likamngaig ta kugawam tuku ait ta kile. ⁷ Kilke ande tinga kilke kise ndonj kame buwamngaik. Gabat ande nuje gageu

kilmba gabat kise tuku gageu ndonj kame buwamngaig. Ma yimyam mbolnge guba mumni prove likamngaig. ⁸ Piti kame ta pino kutu tepalmbim tuku ngaro rar Tate tanjan prowamngaig.

⁹ Afunje tane bige tidinga piti sunjo tam tuku gabat afu tuku wai mbolnge patikuwaig le nane tane kilmba bale faramngaig. Tane yije mbal tukunu kilke tugu njakmba tane kasurtinjamngaig. ¹⁰ Piti ta sinamnge nane gudommba ye kusreyumba ndeka nanjine nanjine munju kupet minmba munju kasurka minamngaig.

¹¹ Yabri tuan tanjo gudommba mayok kuwaig sulumba tanjo gudommba didikuwaig le nane yabri manjau dubikamngaig. ¹² Ait ta mbolnge manjau najgonu tugeka sunjokuwa le tanjo nane nanjine nanjine munju iduska munju turke nda. ¹³ Ande nu ye kusre ndayumba minmba ka kumwa ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tambimngat. ¹⁴ Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta kilke tugu njakmba mbolnge kukliwe likuwaig le njakmba iswaig le kugawam tuku ait prowamngat.

¹⁵ Tuan tanjo Daniel tuku pasa ngumneja kumunjuwa le ande njule parak tukul ma mbolnge mayok ka tukul kuerka kutur tambimngat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdus pulutinjuwa).

16 Tane Daniel tuku pasa kumunguwa le kanjermba Yudea mbal nane kua ka tabe ponjuwaig. 17 Ande nuje wande kawanje minmba kande nu wandeknje aganj ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. 18 Ande nu nuje piro mbolnje minmba kande luka pro nuje tawi tam idus ndawa.

19 Ait ta mbolnje pino fungulok pino kinjo dabronu amo nyanu njak ose. Nane piti sunjo kanjeramngai. 20 Tane Kuate yabanap le murke ait mbolnje ko kusem ait mbolnje manjau ta pro ndawa.

21 Ait ta mbolnje piti sunjo pasa njak prowamngat. O buk tugu mbolnje ka kile mata piti afu tananj kanjer ndakeg. Piti ta kugawaig le man piti tananj prowe nda. 22 Kuate nu nane kilam tuku madiningina mbal idusnjmba piti ait kuen ta kuerkina le ait fagnu ndo piti ta prowamngat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le tanjo njakmba njgisike sulude kande.

23 Ande nu tane satijnmba kanjera Kristus Kuatenje madina tanjo minit te ko nu minit si nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. 24 Yabri tanjo prowaig sulumba afu ye Kristus ngumba afu ye Kuate tuku tuan tanjo ngamngai. Nane Kuate madiningina mbal yabrinjmba didikube nga wam kitek sanjrinu ke likamngai. 25 Wam kame

ta sinja prowamngai. Ta tuku ye tane wam pagutinjget. 26 Nane afu Kristus nu ma baknu mbolnje minit nga satinguwaig kande nu kanjeram kine ndakap. Ko afu nu wande te sinamnje kuirka minit nga satinguwaig kande tane nane tuku yabri pasa ta ise ndakap. 27 Teli nu ki prote ma mbolnje telijnmba pinderka kumba ka ki butungate kumam kumba samba njakmba kiljate tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo prowamngit. 28 Aganj ande kumanu merja mundur kinit le wir tanje minig.

29 Sina manzer ait sunjo ta kugawa le ki mukumba dabunungat. Tambun mata bulunge nda. Samba tuku sanjri njakmba pirpurka buru-burukuwaig le mbai njakmba guroromba ndeke lika minamngai. 30 Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tanjo ye samba mbolnje mayok kangit. Mayok ka ye kilja sanjri sunjo pasa njak gau mbolnje ndeki le kilke mbolok mbal njakmba ye kanjeryumba wikaraumba malmbi njayowamngai. 31 Tabil wi sunjo ande mayok kuwa le ye yije enel kame kukulningi le kilke tugu njakmba mbolnje Kuatenje nuje madiningina mbal kilemanjgurkamngai.

32 Tane fik ail kanjerap. Nunje tumtingamngat. Tane kuzrunu kitek promba

nzude le kanjerka katesemba sakade: Ki ait patukate ngade. ³³ Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjerka ye prowaig tuku ait patukate ta kila palmbimngaig. ³⁴ Ye sinjka satinjamngit. Ait te mbolnje minig mbal kume ndakuwaig le wam kame njakmba ta prowaing. ³⁵ Kilke tugu samba tugu ngisinungaig. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamngat.

³⁶ Ginu mara ki kanum ndan wam kame ta prowaing ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolnje enjel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kinjo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. ³⁷ Noa tuku ait mbolnje manau pronaig tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowaig tuku ait mbolnje manau ndui ta mayok kanggaig. ³⁸ Kule sunjo pro ndana le nane nyamagan kule nyumba pino piyamba kilmba tanjamba tanjamba minnaig ma ma Noa nu wan pongina. ³⁹ Wan pongina le ndo kule sunjo promba nane njakmba ma gurenmba kile-butokina le nane wamdus puluningina. Tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowi le ndo nane ye idus ndayade mbal wamdus puluningamngat.

⁴⁰ Ait ta mbolnje tango armba piro ndindo mbolnje minwaik le ye inum tumba inum kusrewamngit. ⁴¹ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum

kusrewamngit.

⁴² Tanjine Sunjo nu ginu mara prowaing ta tane gilai. Ta tuku tane mambimba tairnga minap. ⁴³ Wande miro tanjo kuayar tanjo prowaig tuku ait pasa isit kande nu wande kulatka minmba kuayar tanjo pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁴ Tane kuaneka ye tairnga minap. Ye Ndindo Katesek Tango tane mata ait gilai minap le ye prowaing nga saningina.

Piro tanjo mayenu njayonu tuku yaba pasa

(Lukas 12.41-48)

⁴⁵ Yesus nu man lato sakina: Tanjo ande wamdus kuayar mayenu njak piro mayete ta tanjo sunjo nu tumba nune piro mbal kulatka ait kumunguwa le nyamagan walmba ningam tuku nu pilit. ⁴⁶ Tanjo ta nune piro kumba minwa le nune sunjo promba kanjerwa le nu gare njak minamngat. ⁴⁷ Ye sinjka satinjamngit. Nune sunjo tanjamba nu kanjermba nu nune agan ndende njakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimngat.

⁴⁸ Ko piro tanjo ta njayonu ndeta yije sunjo dalkate ya nga saka ⁴⁹ nu ndek kulatkate mbal pani farmba kule kamenu nyade mbal ndon ulendika nyamagan kule kamenu nyumba ⁵⁰ nune sunjo luka prowaig tuku ait idus ndamba minwa le nu prowaing. ⁵¹ Nu promba nu piti sunjo tumba pitaiwa le ma njayo yabri mbal

ngamukŋge minamŋgat. Ma ŋayo ta mbolŋge minamŋgaig mbal nane malmbi sunŋgomba maketiŋ tikŋga minamŋgaig ŋgina.

25

Pino mbanzo 10 tuku yaba pasa

¹ Yesus nu maŋ tenemba sakina: Kuate nu nuŋe gageu kilam tuku prowamŋgat ta wam kube te suk. Pino mbanzo 10 nane taŋgo ande pino tam tuku prowam bafuna le nu te-silikam tuku naŋgine lam kilmba kinaig.

² Pino mbanzo 5 ta nane wamdus kugatok. Nane 5 afu ta nane wamdus kuyar mayenu ŋak.

³ Pino wamdus kugatok ta nane kambim ŋga naŋgine lam kilmba kule kile ndaka kinaig le ⁴ pino wamdus kuyar mayenu ŋak ta nane kambim ŋga naŋgine lam kilmba kule turmba kilmba kinaig. ⁵ Nane kinaig ka taŋgo pino tam tuku ta nu dalka pitik nda prona le minde ma ma ginyumningina le kinynaig.

⁶ Furir ŋgamu wi ande mayok kina: Ai si. Taŋgo pino tam tuku prote si. Tane mayok ka kaŋgerap ŋgina le ⁷ pino kame ta ŋakmba aboŋga naŋgine lam bulu sunŋowam tuku wik wilnu mbilninginaig.

⁸ Taŋanaig sulumba pino kame wamdus kugatok taŋge nane ndek pino wamdus ŋak ta saninginaig: Sine kule afu sinŋap. Sine tuku lam kupam

bafude ŋga saninginaig le ⁹ wamdus kuyar mayenu ŋak mbal ndek nane saninginaig: i ... Sine tane kule tiŋbe ta tane sine turmba lam kupe likamŋgaig. Tane luka kumba stua mbolŋge kule afu sota piyawap ŋga saninginaig.

¹⁰ Nane lam kule piyawam kinaig le taŋgo pino tam tuku ta nu prona le pino 5 nane nu tairŋga minnaig ta nu ndoŋ pagumba nye sunŋo tuku wande sinam kumba malaŋga tukulnaig.

¹¹ Malaŋga tukulmba minnaig le pino 5 ta luka pro malaŋga katmba sakinaig: Sunŋo, malaŋga talka. Sine prowig o ŋginaig kande

¹² taŋgo ta nu pasa lafumba saningina: Tane ima kate. Ye sinŋa tane gilai ŋga saningina.

¹³ Yesus nu taŋamba ndek lato sakina: Ait ta ginu mayok kaŋgat ginu mara ki kanum ndaŋ mbolŋge ye prowamŋgit ta tane gilai tukunu tane ye tairŋga mambilmba minap ŋgina.

Piro taŋgo keŋmba ndametiŋ kilnaig
(Lukas 19.11-27)

¹⁴ Yesus nu maŋ sakina: Kuate nu nuŋe gageu kilam tuku prowamŋgat ta wam kube te suk. Taŋgo ande nu kilke masken ande mbol kambim ŋga nuŋe agaŋ ndende kulatkam tuku nuŋe piro mbal tuku wai mbolŋge patikina sulumba ¹⁵ nu nane tuku maŋau kaŋgerka kumumbi piro walmba ningina. Nu piro taŋgo ande ndametiŋ

soŋ 500 tumba ande soŋ 200 tumba ande soŋ 100 tuna. Nane ndametiŋ tambi pirokuwaig ŋga nu tiŋga ma masken kina.

¹⁶ Piro taŋgo nu soŋ 500 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametiŋ tambi piroka minna ma ma soŋ 500 maŋ lato kilna. ¹⁷ Wam ndui ta ndo piro taŋgo nu soŋ 200 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametiŋ tambi piroka minna ma ma soŋ 200 maŋ lato kilna le ¹⁸ piro taŋgo nu soŋ 100 kilna ta nu kumba ka kilke sarka burok ta sinamŋge ndametiŋ patika yubengina le taŋge minnaig.

¹⁹ Taŋamba minnaig ma ma sungo nu luka promba nuŋe ndametiŋ piro mbal niŋgina ta kilam tuku saniŋgina. ²⁰ Taŋakina le ande nu soŋ 500 tuna ta nu pro sana: Sungo, ne buk soŋ 500 ye sina. Ai te. Ye tambi piroka maŋ soŋ 500 lato kilen ŋgina le ²¹ nuŋe taŋgo sungo nu sana: Ese. Ne piro taŋgo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku agan fudiŋndo kulat mayena tukunu kile ne piro sungo kulatkam tuku ye ne palmbimŋgit. Ne yale. Ne ye ndoŋ sile gare-garekamŋgik ŋgina.

²² Kile ande nu soŋ 200 tuna ta nu pro sana: Sungo, ne buk soŋ 200 ye sina. Ai te. Ye tambi piroka maŋ soŋ 200 lato kilen ŋgina le ²³ nuŋe taŋgo sungo nu sana: Ese. Ne piro taŋgo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku agan fudiŋndo kulat mayena

tukunu kile ne piro sungo kulatkam tuku ye ne palm-bimŋgit. Ne yale. Ne ye ndoŋ sile gare-garekamŋgik ŋgina.

²⁴ Kile ande nu soŋ 100 tuna ta nu pro teŋenmba sana: Sungo, ne taŋgo wamdus karenŋnu ŋak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro alonu ake kilit. Afu agan tumunu ŋgukade le ne pro goniŋgit. ²⁵ Ye ne tuku kuru-kuruka naŋe soŋ 100 ta ŋgisikikat ŋga kilmba kilke sarka burok sinamŋge yubengen. Naŋe soŋ 100 ta noten ŋgina. ²⁶ Taŋakina le nuŋe taŋgo sungo ndek nu sana: Ne siŋka piro taŋgo ŋayonu. Ne kanyum taŋgo ndo. Nane afu pirokade le ye pro alonu ake kilet ŋga iduste? Afu agan tumunu ŋgukade le ye pro goniŋget e? ²⁷ Yiŋe maŋau ne kila ta ndaŋam saka ye tuku soŋ 100 beŋ mbolŋge pile ndakina. Ne taŋana kande ye pro yiŋe ndametiŋ lafunu lato kilet kande ŋgina.

²⁸ Taŋamba nu nuŋe piro mbal saniŋgina: Soŋ 100 yaimba taŋgo nu soŋ 1,000 ŋak ta tape ŋgina. ²⁹ Ande nu agan afu ŋak minit ta andeŋge nu maŋ lato tuwit le nu sungomba ŋak minamŋgat. Ande nu agan denkanu minit ta andeŋge nu tuku agan fudiŋndo ta yaite. ³⁰ Piro taŋgo kanyum sambek ta tumba kilimŋge bukŋgap le ma make sungo mbol kuwa. Ma ta mbolŋge nane malmbi sungomba maketiŋ tikŋga minamŋgaig ŋgina.

Pileningam tuku ait

³¹ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye yiŋe kilŋa sunjo eŋel kame ndoŋ prowi sulumba ye yiŋe minyo mbili maditaknu mbolŋge minyokamŋgit.

³² Ye minyoki le kilke tugu ŋakmba pro ye tugumŋge maŋgurkamŋgaig. Nane taŋawaig le sipsip kulatkanu taŋgo nu sipsip meme lislis minig le pilenŋa kise kise patikate taŋaŋ ye maŋgur ta paplamba kuasmbi armba patinunŋgit. ³³ Taŋamba ye sipsip kilmba yiŋe ndinamŋge patiki sulumba meme kilmba yiŋe ŋaiŋamŋge patinunŋgit.

³⁴ Ye Sunjo ye yiŋe ndinamŋge minamŋgaig mbal ta teŋenmba saninŋamŋgit: Yiŋe Mam nu sinŋa tane make patikate. Tane yalpe. Nu kilke te te-mayok ndana ait mbolŋge tane nuŋe gageu mayok ka nu ndoŋ minam tuku maditiŋgina. ³⁵ Ye gubayina le tane nyamagaŋ sinaig. Ye kule parayina le tane kule sinaig. Ye rawe taŋgo taŋaŋ minen le tane ye tumba kulatkinaig. ³⁶ Ye tawi kugatok minen le tane tawi sinaig. Ye guaze ten le tane ye turyinaig. Ye muli wandekŋge minen le tane ye kaŋgeryam tuku pronaig.

³⁷ Ye taŋamba nane saninŋi le nane tiŋreknu mbal ta lafumba sayamŋgaig: Sunjo, sine ginu ne gubak minna le kaŋgernumba nyamagaŋ tingeŋ. Ko ne kule paranina le kule tingeŋ. ³⁸ Ginu ne rawe taŋgo taŋaŋ minna

le ne tumba kulatkigeŋ. Ko ginu ne tawi kugatok minna le ne tawi tingeŋ. ³⁹ Sine ginu ne guaze ŋak ko muli wandekŋge minna le ne kaŋgernam tuku progeŋ ŋga kusnayamŋgaig. ⁴⁰ Taŋakuwaig le ye Sunjo ye pasa lafumba saninŋamŋgit: Tane yiŋe mbal nyu kugatok turkinaig ta tane ye turyanu taŋaŋ ŋga saninŋamŋgit.

⁴¹ Kile ye yiŋe ŋaiŋamŋge minamŋgaig mbal ta teŋenmba saninŋamŋgit. Tane pa sunjo tam tuku minig mbal tane ye kusreyumba kape. Kuate nu o buk Satan nuŋe eŋel kame ndoŋ minam tuku pa kuanekina ta mbol kape. ⁴² Ye gubak minen le nyamagaŋ se ndakinaig. Kule parayina le tane kule se ndakinaig. ⁴³ Ye rawe taŋgo taŋaŋ minen le tane ye kulat ndakinaig. Ye tawi kugatok minen le tane ye tawi se ndakinaig. Ye guaze ŋak ko muli wandekŋge minen le tane pro ye kaŋger ndayinaig ŋga saninŋamŋgit.

⁴⁴ Ye taŋamba saninŋi le nane mata pasa ndui ta ndo lafumba sayamŋgaig: Sunjo, ne ginu mara gubak ko kule paranina ko rawe taŋgo taŋaŋ minna ko tawi kugatok ko guaze ŋak ko muli wandekŋge minna le kaŋgernumba tur ndanigeŋ ŋgamŋgaig. ⁴⁵ Nane taŋakuwaig le ye nane teŋenmba saninŋamŋgit: Ye sinŋa satinget. Tane yiŋe mbal nyu kugatok tur ndakinaig

ta ye tur ndayanu tanjaŋ nga saningamngit. ⁴⁶ Mbal te nane ma nayo mbol kumba rar kamusmba minmba minamngaig. Rar ta kugawe nda. Mbal tiŋreknu nane abo tugu ŋak minmba minamngaig. Kume nda.

26

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)

¹ Yesus nu pasa ŋakmba saningde denpurmba nu nuŋe dubiwanu tanjo saningina:

² Ki ait armba kugawaik le pagumba nye sunjo Pasowa prowamngat ta tane kila. Prowa le nane afunje ye tumba ail kazrai mbolŋge kumi nga afu tuku wai mbolŋge palmbimngaig ngina.

³ Ait ta mbolŋge pris gabat mbal Israel mage ndon pris sunjo Kaiafas tuku wande mbol manjurkinaig sulumba

⁴ nane Yesus kuirkuirka biye timba balewaig nga ndin soti-naig.

⁵ Nane tejenmba sakinaig: Sine pagumba nye tuku manjur sunjo sinamnge nu biye tibe ta nayo. Kame zigna sunjo mayok kakat nga saka minnaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolŋge gurenj kutuna

(Markus 14.3-9; Yohanus 12.1-8)

⁶ Betani tumbraŋge Yesus nu tanjo ande buk ngirnger ŋak nyunu Simon nu tuku wandeŋge isukusmba minna. ⁷ Isukusmba minna le

pino ande ndame botol gurenj mundur mayenu ŋak piyanu o mbolŋge ta tumba Yesus tugum promba nu tuku gabat mbolŋge gurenj ta kutuna.

⁸ Tanjana le nuŋe dubiwanu tanjo wam ta kanjermba nane palseŋningina le sakinaig: Ndanjam saka gurenj mayenu ake kutuwat a.

⁹ Nu gurenj ta tumba nane afu mbolŋge piyana kande nu ndametiŋ sunjo tina le ndametiŋ tamba sine sanzal mbal turkeg kande nga sakinaig.

¹⁰ Tanjakinaig le nu pasa ta ismba ndek saningina: Ndanjam tuku tane pino te piti serde. Nu ye mbolŋge wam mayewat. ¹¹ Sanzal mbal mara mara tane ngamukŋge minamngaig. Ye tane ndon ait kuennu mine nda. ¹² Pino nu gurenj mayenu tembi ye tuku ngarosus pisnewat ta nu ye ngunu tuku ngarosus wakeiyat.

¹³ Ye sinjka satingamngit. Kilke tugu ŋakmba mbolŋge nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamngaig ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo

(Markus 14.10-11; Lukas 22.3-6)

¹⁴ Kile nane 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu ka pris gabat mbal tugum promba saningina: ¹⁵ Ye Yesus tumba tane tuku wai mbolŋge pili ta piyanu giganmba ye samngaig ngina le nane ndek silwa ndametiŋ soŋ keŋmba nu tunaig. ¹⁶ Tunaig le Yudas

nu kumba ka Yesus tumba nane tuku wai mbolŋge palmbim tuku ait mayenu ande tairŋga minna.

Yesus nu nuŋe dubinaig tango ndoŋ Pasowa nyinaig
(Markus 14.12-21; Lukas 22.7-13,21-23; Yohanus 13.21-30)

¹⁷ Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonŋanu mbolŋge Yesus dubiwanu tango nu tugum promba kusnanaig: Sine aninŋe ne ndoŋ Pasowa nyam tuku ka kuanekube ŋginaig le ¹⁸ nu ndek saninŋina: Yerusalem tumbraŋ sunŋo mbol kape. Tango ande ye tane satinŋi le nu tugum kumba sawap: Tum Tanŋonŋe nuŋe ait buk patukate ŋgat. Nuŋe dubinaig tango ndoŋ ne tuku wandekŋge Pasowa nyam tuku sasingat ŋga sawap. ¹⁹ Yesus nu tanjamba sakina le nuŋe dubinaig tango nane tanjamba kumba ka Pasowa nyam tuku agaŋ ndende kuanekinaig.

²⁰ Furirna le Yesus nu nuŋe dubiwanu tango ¹² ndoŋ kumba ka isukusmba minmba ²¹ nu ndek sakina: Ye sinŋa satinŋamŋgit. Tane ŋgamukŋge ande nu ye tuku kupet minit ŋgina. ²² Tanjakina le nane wamdus ŋaigonŋa ndui ndui nu kusnanaig: i ... Sunŋo ne yenŋe ŋga iduste e ŋga kusnanaig le ²³ nu lafumba sakina: Ande nu ye ndoŋ nza tuma bret kule pak mbilmba nyat ta not. ²⁴ Ye Ndindo Katesek Tango ye kuyar pasa kumumba

kumamŋgit ta ande nu ye tumba nane wai mbolŋge palmbimŋgat ta ose. Nu piti sunŋo tamŋgat. Ina nuŋenŋe te-pile ndakina kande maye kande ŋgina.

²⁵ Tanjakina le nuŋe kupet tango Yudas nu ndek sakina: i ... Tum tango, ne yenŋe ŋga iduste e ŋgina le Yesus nu lafumba sana: Ne sakate not ŋgina.

Yesus nu pasa nyam tuku manŋau te-mayokna
(Markus 14.22-26; Lukas 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²⁶ Nane isukusmba minmba Yesus nu manŋ bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nuŋe dubiwanu tango niŋmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yiŋe ŋgarosu ŋgina.

²⁷ Tanjamba nu grep kule murko ŋak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba nane niŋmba sakina: Tane ŋakmba grep kule te tumba nyap. ²⁸ Te yiŋe ndare. Ndare ta mbolŋge pasa kitek Kuate nu tango ndoŋ o buk katna ta alonu mayok kanŋat. Ye yiŋe ndare kutuwi le Kuate nu nane gudommba tuku une saukamŋgat. ²⁹ Ye tane satinŋamŋgit. Ye manŋ grep kule tenŋen nye ndaki ma ma yiŋe Mam kulatkate ma mbolŋge ye grep kule kitek manŋ tane ndoŋ nyamŋgit ŋgina. ³⁰ Tanjaka denŋpurmba nane mune ande ulnaig sulumba tinŋa Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kumbange Yesus nu nane saningina: Furir te mbolnge tane njakmba kua ka ye kusreyamngaig. Kuyar pasa tenemba sakate.

Kuatenge sipsip kulat tango balewa le sipsip pururumba sili-siliwamngaig ngate.
Sakaria 13.7

³² Ye kummba manj tingi sulumba ye ambonga Galilea ma tugu mbol ka le tane ngumne nga prowamngaig nga saningina.

³³ Tanjakina le Petrus nu ndek sana: Nane njakmba kuru-kuruka kua ka ne kusrenuwaig ta yenge ndo ne kusrene nda ngina le ³⁴ nu Petrus sana: Ye sinjka ne sanamngit. Furir te mbolnge teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina. ³⁵ Tanjaka sana le Petrus nu ndek lafumba sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye sinjka ne tuku nyu yabuke nda ngina le nuje dubinaig mbal njakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

Yesus nu Kuate ndon pasatina

(Markus 14.32-42; Lukas 22.39-46)

³⁶ Yesus nane kumba ka ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuje dubinaig tango saningina: Tane tenge minap. Ye ka sinje Kuate yabanamngit

ngina. ³⁷ Tanjaka nu ndek Petrus le Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus Yohanus nane kenj ta kilmba kina ka tanje nu ngamunggal piti sunjo kamusmba wamdus fagka minna. ³⁸ Tanjamba nu nane saningina: Ye wamdus njayonga piti sunjo ye toyate le kamuset. Tane tenge ye ndon mambilmba minap ngina.

³⁹ Tanjamba saka nu dirdirka kumba ngurngurka ndek truk ka Kuate yabanmba sakina: O Mam, kumun ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa nget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nanje nzali ndo dubiwa ngina.

⁴⁰ Tanjamba nu luka ka nuje dubiwanu tango kanjerkina ta nane kinymba minnaig le nu ndek Petrus sana: Ne ait fagnu te ye tuku nga idusmba mambilmba minam kuga e? ⁴¹ Satan tuku tago tane mbol prowikat tukunu tane abo minmba yabanmba minap. Tangine ngamunggal Kuate yabanjam tuku idusde ta ngarosumbi dubiwam tuku ta piti ngina.

⁴² Yesus nu manj lato kumba ka yabanmba sakina: O Mam, kule murko te ye laipyam kumun kuga ta ye nyamngit. Nanje nzali ta ndo dubiwa ngina. ⁴³ Tanjamba nu manj luka prona ta nane ginyumnge am piti patikinaig le kinymba minnaig le ⁴⁴ nu nane kanjerka nu manj nane kusreka luka kumba ka pasa ndui ta ndo yabanja. ⁴⁵ Yaban denpurmba nu pro

nuŋe dubiwanu taŋgo kus-
naningina: Tane mabtumba
kinymba minamŋgaig? Ait
buk patukate. Andenŋe
ye Ndindo Katesek Taŋgo
tumba une ŋak mbal tuku
wai mbolŋe palmbim tuku
bafute. ⁴⁶ Ai si. Ye tuku kupet
prote si. Tane tingap le sine
nane tugum si kab ŋgina.

*Yudas nane Yesus biye
tinaig*

*(Markus 14.43-50; Lukas
22.47-53; Yohanus 18.1-12)*

⁴⁷ Nu taŋamba pasata
minna le taŋgo 12 ta tuku
ande Yudas nu taŋgo gu-
dommba kame bagi sibugi
kilmba ŋak pronaiŋ. Pris
gabat mbal Israel mage
nanenŋe taŋamba kukul-
ninginaig le pronaiŋ. ⁴⁸ Yesus
tuku kupet taŋgo nu nane kila
palmbim tuku buk tenemba
wam paguningina: Ye ka ande
mumuwi ndeta not. Taŋgo ta
biye tiwap ŋgina.

⁴⁹ Kile nane promba Yudas
nu pitik ndo Yesus tugum
kumba Tum Taŋgo kaiye ŋga
sakina sulumba nu mumuna
le ⁵⁰ nu ndek Yudas sana:
Mata, ne wam idusmba te
prowat ta pitik ka ŋgina.
Taŋamba sakina le nane pro
Yesus biymba biye denaiŋ.

⁵¹ Kile Yesus dubiwanu
taŋgo ande nuŋe kame bagi
gomba tumba pris sunŋo
tuku piro taŋgo kilbanu pike
welna. ⁵² Taŋana le Yesus nu
taŋgo wam kina ta sana: A
... naŋe kame bagi tumba
nuŋe ma mbolŋe pale. Taŋgo
nane kame bagimbi kame
bude ta afunŋe nane kame

bagimbi bale faramŋgaig.
⁵³ Ye yiŋe Mam yabanŋi ta
nu pitik ndo ejel kuasmbi
gudommba kukulninguwa le
ye turyam prowamŋgaig ta
ne idus ndate? ⁵⁴ Ye taŋawi
ta Kuate tuku kuyar pasa ye
tuku sakina ta kumuŋe nda
ŋga sana.

⁵⁵ Kile Yesus nu maŋgur
sunŋo ta saningina: Ndanŋam
saka ye kuayar taŋgo taŋaŋ
tane bagi sibugi kilmba ŋak
ye biye tiyam prode. Ye mara
mindek kusem wande sunŋo
sinamŋe taŋgo pino wam
paguka minyok minen tamb
tane ye biye tiyam kuga e?
⁵⁶ Wam ŋakmba mayok kinig
te tuan taŋgo kame nane
Kuate tuku pasa kuyarnaig
ta kumude ŋgina. Taŋakina le
nuŋe dubinaig taŋgo ŋakmba
nu kusremba sili-silimba kua
kinaig.

*Nane Yesus tumba kusem
gabat mbal tugum kinaig*

*(Markus 14.53-65; Lukas
22.54-71; Yohanus 18.13-14;
19.24)*

⁵⁷ Nane Yesus biye tinaig
mbal ta nu tumba pris
gabat sunŋo Kaiapas tuku
wande mbol kinaig. Wande
ta mbolŋe kusem pasa
bitekŋganu mbal Israel
mage mage nane buk pro
maŋgurkinaig. ⁵⁸ Petrus nu
maskenŋe Yesus dubimba
kina ka pris gabat sunŋo tuku
fonde sinam kina ka wande
mab taŋe ame wam Yesus
mbolŋe kuwaiŋ le kaŋgeram
tuku nu kame mbal ndon
minyok minna.

59 Pris gabat mbal Israel gabat sugo pasa pilewanu mbal njakmba Yesus balewam tuku afunje yabri pasa temayokuwaig nga sotinaig le 60 nane gudommba tinja yabri pasa tumba Yesus mbaranu nginaig ta nu kumam tuku pasa ande mayok nda kina. Nane tanjamba pasa ndin sotinaig ma ma kile tanjo armba tinja sakinaik: 61 Tanjo te tenjamba sakina le sile iskenj. Kusem wande sunjo ye sambriwi sulumba mara kenmba mbolnje manj palmbim kumunj nga sakina le sile iskenj nginaik.

62 Tanjakinaik le pris gabat sunjo nu tinja Yesus kusnana: Nane ne mbaranu nga sakade te ne ndanjamba iduste. Ne nane tuku pasa lafuwe nda e ngina ta 63 nu minje tukulmba maninok minna le pris gabat nu manj kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kinjo e? Kuate nu abo minit ne nu am mbolnje lafuwa le sine isbe ngina le 64 Yesus nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye ne sanamngit. Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sangri Nayo nu tuku ndinamnje minyok mini sulumba gau mbolnje ndeki le tane ye kanjeryamngai ngina.

65 Tanjakina le pris gabat sunjo nu pasa ta ismba palsejna le nu ndek nuje tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nu Kuate tuku nyu njayo silite. Tane nu tuku pasa njayonu te ismba 66 tane

ndanjamba idusde ngina le nane sakinaig: Nu tanjo njayonu. Nu kumwa nginaig. 67 Tanjamba nane afu tinja ka Yesus tumailnu nguspemba nu waimbi katmba sanaig: 68 Imanje ne katnate? Ne Kuatenje madinina tanjo ndeta nyun ta le sine isbe nginaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(Markus 14.66-72; Lukas 22.54-62; Yohanus 18.15-27)

69 Petrus nu wande mab tanje minyok minna le pino ande nu tugum promba sana: Ne mata Galileanu tanjo Yesus ndonj minna tuku ngina. 70 Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnje nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye nginjanket ngina.

71 Kile nu tinja kumba ka fonde malanja ta tugumnje tinj minna le piro pino ande nu kanjermba nane nu tugumnje minnaig mbal saningina: Nu Nasaretnu tanjo Yesus nu ndonj minna tuku ngina le 72 Petrus nu sangri tinja manj Yesus tuku nyu yabukina: Ye Kuate am mbolnje saket. Ne tanjo sakate ta ye sinja nu gilai ngina.

73 Tanjamba minmba tanjo afu Petrus tugumnje minnaig ta nane pro nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tanjo ande. Ne mata Galileanu tanjo tuku pasa njin tugu sine iseg nginaig le 74 nu nuje miroj nuje njaro

taprana sulumba sakina: Tanjo ta ye sinja gilai ngina. Tanjakina le pitik ndo teg witina. ⁷⁵ Tanjana le Yesusnge Petrus pasa sana ta nu idusna: Teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat nga sana. Nu pasa ta idusmba nu tinga mayok ka malmbi nayoana.

27

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Markus 15.1-5; Lukas 23.1-2; Yohanus 18.28-32)

¹ Mafena le maratukuk tinga pris gabat mbal Israel mage mage nane njakmba manjurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa saka ismba minnaig. ² Pasate denpurmba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sunjo Pilatus tuku wai mbolnje pilnaig.

Yudas nu kumna
(Aposel 1.18-19)

³ Yesus tuku kupet tanjo Yudas nu Yesus balewam tuku pasa sanjri pilenaig le ismba nu wamdus biye mbilmba silwa ndametin soj kenmba ta kilmba pro pris gabat mbal Israel mage mage saningina: ⁴ Tanjo te ye tane tuku wai mbolnje pilen ta nu mbar kugatok. Ye sinja mbaren ngina le nane nu sanaig: Tanjaig. Piti ta nane nginaig. ⁵ Tanjakinaig le kusem wande sunjo sinam tanje ndametin baremba nu mayok ka kina ka nuje njinfok muli panmba kuiknga kumna.

⁶ Kile pris gabat mbal nane ndametin ta tanjermba kilmba sakinaig: Ndametin te tanjo kumwa nga patikigen. Ta tuku kusem wande sinamnge ndametin minig te tur ulendi ndabe nginaig. ⁷ Tanjamba nane pasa saka kine inummba minnaig sulumba rawe mbal kumwaig le ngunu tuku kilke ande piyanaig. Kilke ta waim wakeikanu tuku tanjo kame tuku kilke. ⁸ Ta tuku kilke ta kile nyunu ndare kutukina tuku kilke ngade.

⁹ Wam ta mbolnje tuan tanjo Yeremia tuku pasa ande kumungina. Pasa ta tenenmba sakate.

Nane nu kanjermba piyanu silwa ndametin soj kenmba kumumbi patikinaig ta ¹⁰ nane silwa ndametin ta kilmba waim wakeikanu mbal tuku kilke ande piyanaig. Sunjo nu nane tanjamba kam tuku ye sayina ngate. *Sakaria 11.12-13*

Pilatus nu Yesus tuku pasa isna

(Markus 15.2-5; Lukas 23.3-5; Yohanus 18.33-38)

¹¹ Yesus nu Rom mbal tuku gabat ta tugumnge tingina le nu Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le Yesus ndek nu sana: Ne sakate not ngina.

¹² Tanjakina le pris gabat mbal Israel mage mage nane pasa gudommba kilmba Yesus mbolnje patika nu mbaranu nga saka minnaig

le nu nane tuku pasa ande lafu ndana le ¹³ Pilatus nu kusnana: Ai te. Ne mbar gudommba kanu sakade ta ne nda isit e ngina.

¹⁴ Nane nu mbar gudommba kanu sakinaig ta Yesus nu pasa ta inum lafumba gabat tanjo sa ndana le nu wam ta tuku pirerek purkina.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(Markus 15.6-15; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16)

¹⁵ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnge nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulin kilanu tanjo ande paska tam tuku sawanu le nu paska ninjanu. ¹⁶ Ait ta mbolnge tanjo mbaranu ande nyunu Barabas nu muli wandeknge minna.

¹⁷⁻¹⁸ Tanjo njakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolnge pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nane pro nu tugumnge mangurkinaig le nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Ye Yesus nane Kristus ngade nu paska tingi e ko tanjo njayonu Barabas paska tingi nga kusnaningina.

¹⁹ Pilatus nu nuje minyo mbili maditaknu ta mbolnge minyoka Yesus pilemba minna le piyo nuje nu tanjo ande kukulna le nu tugum promba sana: Piyo naje nu tejenmba sakat. Ne tanjo tinjeknu ta kusrewa. Ye

nu tuku kinjatit sulumba ye wamdus fulilka minet nga sakat ngina.

²⁰ Pris gabat mbal Israel mage mage nane tanjo pino sisenjinmba wam pagukinaig le Barabas paska te-luka ninmba Yesus balewam tuku Pilatus sanaig. ²¹ Tanjamba sanaig le gabat tanjo nu man kusnaningina: Ye nale tuku ima paski le mayok kuwa nga idusde ngina le nane Barabas nginaig.

²² Tanjakinnaig le Pilatus nu nane saningina: Ye Barabas paski sulumba Yesus nane Kristus ngade te ye nu ndani nga idusde ngina le nane njakmba lafumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil danjguwaig nginaig.

²³ Tanjakinnaig le nu ndek sakina: Ndanjam. Nu ame wam mbarna ngina le nane man sunjgomba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil danjguwaig nga saka minnaig.

²⁴ Kile zigna sunjo mayok kambim bafuna le Pilatus nu kanjgermba nuje pasambi nane tuku wamdus kile-ibenkam kumuñ kuga ta katesemba nu kule tumba pro mangur sunjo ta nane am mbolnge nuje wai minyanja sakina: Tanjo te kumwa ta ye tuku mbar kuga. Mbar ta tanjine ngina le ²⁵ nane njakmba ndek sakinaig: Ta maye. Nu tuku ndare ta sine sinjine kiño kame turmba pasokuwa nginaig.

²⁶ Nane tanjamba sakinnaig le Pilatus nu Barabas

paska tumba Zu mbal niŋgina sulumba kame mbal saniŋgina le nane Yesus tumba muli karennumbi ŋgusnaig. Tanjanaig le Pilatus nu nane saniŋgina: Tanjo te tumba ail kazrai mbolŋge palpe ŋgina.

Kame mbal nane Yesus tumba ŋayo silinaig
(Markus 15.16-20; Yohanus 19.2-3)

²⁷ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sunjo ŋgirpem tanje pilmba kame tanjo ŋakmba wikinaig le pro manjurkinaig. ²⁸ Kile nane Yesus tuku tawi paska tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba ²⁹ muli nzapo ŋak pirka gabat kaimba dido tumba nu tuku wai ndinam mbolŋge pilmba nu usre kupetmba pro dagol tidronga sakinaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunjo ŋginaig. ³⁰ Tanjamba nane nu ŋguspemba dido ta yaimba gabatnu katanu. ³¹ Nane tanjamba usre kupetmba nzumil te-tumba denpurmba tawi ta man paska nuŋe tawi siluk tumba ail kazrai mbolŋge palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolŋge pilnaig
(Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27)

³² Kinaig ka ndinŋge Sire-nenu tanjo Simon te-silika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa ŋga sangrimba sanaig le nu kurana. ³³ Tanjamba nane kumba ka ma nyunu Golgota pronaiŋ. Nyu ta

tugunu Tanjo Gabat Murko. ³⁴ Pro tanje nane ndek marasin kaglinu ande ŋgaro rar mukuwam tuku grep kule tur mbilmba nyuwa ŋga tunaig ta nu fudinmba tagomba mbulna.

³⁵ Kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig sulumba nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba ³⁶ ail kazrai tugum tanje minyoka nu kulatka minnaig.

³⁷ Gabat funŋge nu balenaig tuku pasa gabat tenemba kuyarnaig: *Tanjo te nyunu Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sunjo* ŋga kuyarnaig. ³⁸ Nane kuayar tanjo armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamŋge ande ŋainjam kumamŋge ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig.

³⁹ Nane afu munŋu lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba nduku-ndukumba sanaig: ⁴⁰ Tanjo nu Isra-rael kusem wande sunjo sambrimba mara kenmba mbolŋge man palmbim tuku sakina ta kile aninŋe. Ne nanje miron nanje ŋgarosu tura. Ne Kuate tuku Kiŋo kande ail kazrai kusremba iben kaye ŋga samba minnaig.

⁴¹ Pris gabat mbal nane kusem pasa bitekŋganu mbal Israel mage mage nane mata Yesus nunumba piŋgil mer te-tumba sakinaig: ⁴² Nu tanjo afu tuku muskil kile-tidingina. Kile nu nuŋe muskil te-tiwam kumuŋ kuga. Nu Israel mbal tuku gabat sunjo minmba ndeta

kile ail kazrai ta kusremba ndekuwa le sine son ngube. ⁴³Ye Kuate tuku sanjri tomba tinget nga sakina. Ye nu tuku Kinjo ngina. Ariya. Kuate nu nzalinu kande nu tuku muskil te-tiwe tuwa nga saka minnaig le ⁴⁴kuayar tanjo armba Yesus tugumngge ail kazrai mbolngge danjnginaig ta nale mata manjau ndui tambu nu tumail pannaik.

Yesus nu kumna

(Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30)

⁴⁵Ki kanum 12 mbolngge ma njakmba ma furir sunjo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolngge kugana.

⁴⁶Ki kanum 3 tanjan Yesus nu wi kuenka sakina: *Eli, Eli, lama sabaktani* ngina. (Pasa ta tugunu tenenmba. Yinje Mbara, yinje Mbara, ndanjam ne ye kusreyat).

⁴⁷Tanjakina le nane afu tanje minnaig ta ndek sakinaig: Tango te nu Elia wikate nginaig le ⁴⁸pitik ndo tanjo ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mbolngge tolna sulumba Yesus nyuwa nga didombi te-dunja nu tuku minje mbolngge pilna le ⁴⁹nane afunje ndek sakinnaig: Yauk. Elia nu pro nu paska te-ibenjamngat inde nginaig. ⁵⁰Kile Yesus nu man sunjgomba witina sulumba nu kumna.

⁵¹Yesus nu kumna le kusem wande sunjo sinamngge tukul wande tukulanu tawi sunjo ta mbolngge fetka ibenngge bitekngina.

Mumni sunjo prona le ndame sugo afu fetke likinaig. ⁵²Ndame burok afu mindesin ngukanu ta kakerke likinaig le Kuate tuku mbal gudommba o buk kume likinaig tuku man abonja tinginaig. ⁵³Yesus nu man tingina le nane ndame burok kusreke lika mayok kumba Yerusalem tumbran sunjo ta kine likinaig le tanjo gudommba nane kanjerkinaig.

⁵⁴Kame mbal tuku gabat nuje kuasmbi ndon Yesus kulatka minnaig ta nane mumni kamusmba wam afu pronaig ta kanjerka nane kuru-kuruka sakinaig: i ... Tango te nu sinja Kuate tuku Kinjo nginaig.

⁵⁵Pino afu gudommba maskenngge mambimba nu kanjermba minnaig. Yesus nu buk Galilea kusremba Yerusalem kina ta nane nu dubimba sinzanjaig. ⁵⁶Nane ngamukngge ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yakobus le Yosef nale tuku ina nakile. Ande Sebedeus tuku kinjo ar ta tuku ina nakile.

Tango ande Yesus tuku mindesin wakeina

(Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42)

⁵⁷Ki ait ta furiram maror tanjo ande Arimateanu nyunu Yosef nu prona. Nu Yesus dubiwanu tanjo ande minna. ⁵⁸Nu Pilatus tugum kumba Yesus tuku mindesin tam tuku sana le Pilatus nu woka mindesin nu tape nga saniingina.

28

59 Saniŋgina le Yosef nu mindesiŋ tumba tawi kaukauk purfeŋnumbi sonŋgina sulumba⁶⁰ nu tumba ka nuŋe ndame burok ande kitek buk sarka wakeina tuku ta sinamŋge pilna. Pilna sulumba ndame sunŋo ande barimba pro burok miŋge ta tukulmba nu kina.

61 Nu kina le Maria Magdalanu nale Maria kise ndoŋ nale ndame burok tumailam taŋge minyok minnaik.

Kame taŋgo nane Yesus tuku mindesiŋ kulatkinaig

62 Yesus nu kumna le mafena le pris gabat mbal Farisi mbal ndoŋ kumba ka Pilatus tugum promba maŋgurka sakinaig: 63 Sunŋo, yabri taŋgo ta nu minna ait mbolŋge pasa ande sakina ta sine kile maŋ iduseg. Nu teŋenmba sakina: Ye kumi sulumba mara arba kusreka keŋnu mbolŋge maŋ tiŋgamŋgit ŋgina. 64 Ta tuku ne naŋe kame mbal kukulniŋga le nane kumba ka ki ait keŋmba mbolŋge nu tuku kumu kulatkuwaig. Kuga ta nuŋe dubinaig taŋgo nane nu tuku mindesiŋ kuayar tumba ka yubeŋga nu buk tiŋgat ŋga taŋgo pino saniŋguwaig le nuŋe yabri ambokok ta sunŋo ŋayowikat ŋga sanaig.

65 Taŋaka sanaig le Pilatus nu ndek nane saniŋgina: Tane kame mbal afu kilmba ka nu tuku kumu ta kulat mayewap ŋga saniŋgina le 66 nane kumba ka ndame ta mbolŋge katesewam tuku wasik pilmba kame mbal taŋge patikinaig.

Yesus nu maŋ tiŋgina

(Markus 16.1-10; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-18)

1 Naŋgine kusem ta kugana le piro tugu palmbinu ait mbolŋge maratukuk tiŋga Maria Magdalanu nale Maria ande kise ndoŋ nale tiŋga ndame burok mindesiŋ pilnaig ta kaŋgeram kinaik. Kumba ka ta pronaik le 2 mumni sunŋo prona le Sunŋo tuku eŋel ande samba mbolŋge ndeka ndame sunŋokanu burok miŋge tukulnaig ta barina le kasom kina le ndame ta mbolŋge minyok minna. 3 Eŋel ta tuku tumail pasi uge liŋnu ndo teliŋ tuku bulu taŋaŋ. Nu tuku tawi ta kauknu ndo. 4 Kame mbal ta nane nu kaŋgermba kuru-kuruka ŋgarosu piririmba ŋgurnŋgurka ndeka taŋgo kumanu taŋaŋ minnaig.

5 Taŋamba minnaig le eŋel pino ar ta sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Yesus nane nu tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig ta tale nu sotade ta ye kila. 6 Nu teŋge mine ndakate. Nu buk sakina taŋamba nu tiŋgat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma mbol te kuga. 7 Tale pitik luka kumba ka nuŋe dubiwanu taŋgo teŋenmba saniŋgap: Yesus nu kumna ta maŋ tiŋgat. Nu amboŋga Galilea ma tugu mbol kuwa le tane ka taŋge kaŋgeramŋgaig ŋga saniŋgap. Ye pasa ta tale satikam prowit ŋgina. 8 Nu taŋakina le nale kuru-kuruka

gare njak pitik ndo ndame burok ta kusremba nuje dubiwanu mbal saningam tuku pinderkinaik.

⁹ Nale pinderka kinaik le Yesus pro ndinje nale kile-siglika kaiyenikina le nale ndek dagol tidronga nu tuku kupe biymba nu tuku nyu te-dunjinai. ¹⁰ Tanjanaik le nu nale sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Tale kumba yiye tira kame saningap le Galilea ma tugu kuwaig. Tanje nane ye kangeryamngai nga saningap njina.

¹¹ Pino ar ta kumba min-naik le kame mbal Yesus tuku kumu kulatkinaig ta afunje kumba ka Yerusalemnge wam njakmba mayok ke likinaig ta pris gabat mbal wam kubeu ninginaig. ¹² Kubeu ninginaig le pris gabat kame Israel mage mage ndon mangurkinaig sulumba wam ta tuku saka ismba denpumba ndametin afu kilmba kame mbal ta njmba saninginaig: ¹³ Tane tanjo pino tenemba saningap. Sine furir kinymba gilainig le nuje dubiwanu tanjo afunje pro nu tuku mindesin kuayar tumba kaig nga saningap. ¹⁴ Gabat sunjo Pilatus nu wam te iswa ta sine ka nu tugum kumba pasa kumumbi te-tibe le tane pa kangere nda njinaig.

¹⁵ Tanjakinaig le kame mbal ta ndametin yaika ka wam pagukinaig pasa ta kumunaig. Wam kube ta

Zu mbal ngamuknge sunjoka kumungina le kile saka minig.

Nuje dubiwanu tanjo afu Yesus kangernaig

(Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49; Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)

¹⁶ Nuje dubiwanu tanjo 11 nane Galilea ma tugu mbol kinaig ka tanje Yesus nu o buk nane tabe ande saningina ta nane ta ponjinaig. ¹⁷ Nane tabe ta mbolnje Yesus kangermba nu tuku nyu te-dunjinai ta nane afu tanjo kise nga wamdus terokinaig.

¹⁸ Kile Yesus pro nane saningina: Sanjri njakmba kilke mbolnje samba mbolnje Kuate nu ye tuku wai mbolnje pilna. ¹⁹ Ta tuku tane kape sulumba kilke tugu njakmba mbolnje tanjo pino njakmba ye dubiyam tuku tumningap. Tanjawap sulumba nane Mam tuku nyu mbolnje Nindo nuje tuku nyu mbolnje Tukul Guwa tuku nyu mbolnje kule pisne ningap sulumba ye pasa afu tane dubikam tuku saka tumtingen ta njakmba nane tumningap. ²⁰ Tane tanjawap le ye tane ndon minmba mini le ma ma kilke te kugawam tuku ait prowamngat nga saningina.

Son.

MARKUS Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tango 12 madingina ta Markus nu nane tuku ande kuga. Yesus nu luka samba mbol kina le Paulus nu Barnabas ndonj pasa mayenu saka likinaig ta nu nale turkina. Markus tuku mape nyu ande Yohanus. (Aposel 13.1-4 kanjerap).

Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tejenmba. Nane kasomok mbal nane yabri mbara sungomba mbarinjinginaig ta Yesus nu nane jakmba linimba mbolnge minit ta nane katesewaig nga nu pasa mayenu te kuyarna sulumba Yesus nu manau sangri kitek sungomba ke likina ta te-mayokmba nane tumningina.

*Yohanus kule pisne tango
pasa kuklina*

(Mateus 3.1-12; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)

¹ Kuate tuku Kinjo Yesus Kristus tuku pasa mayenu ta ² tuan tango Aisaia nu tejenmba kuyarna le minit.

Ne isa. Ye tango ande kukuli le nu ambonga promba ne tuku ndin wakeiyamngat.

³ Ma baknu mbolnge wi ande kuenjka tejenmba sakate. Sungo tuku

ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ngate. *Aisaia 40.3*

⁴ Yohanus kule pisne tango nu pasa ta kumumba ma baknu mbolnge minmba pasa kuklimba tango nane ngamungal biye mbilmba manau njaigonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat nga saka minna.

⁵ Nu tanjamba minna le Yerusalem mbal Yudea tumbran yimyam nane jakmba nu tugum prowe likinaig. Nane nangine une manau kile-mayokke likinaig le Yohanus nu ndek Yordan kule mbolnge nane kule pisnenimmba minna.

⁶ Yohanus nu kamel nguenu jak tawi silika let tinmba nu kasbur wak alonu nguimzan kulenu kilmba nyumba tanjamba minna sulumba ⁷ pasa kuklimba saningina: Ande nu ye ngumnemnge prowamngat ta nu ye tuku sangri lite. Ye tango mayenu kuga. Ye nu tugumnge loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naj ta mata ye nu mbolnge kam kumu kuga. ⁸ Ye tane kulembi kule pisnetinget. Nu tane Tukul Guwambi tane tuku ngamungal kule pisne tanan tingamngat nga saningina.

*Yohanusnge Yesus kule pis-
nena le Satan nu Yesus tagona
(Mateus 3.13-17; 4.1-11;
Lukas 3.21-22; 4.1-13)*

⁹ Ait ta mbolŋge Yesus nu Galilea ma Nasaretnge Yohanus tugum prona le Yohanusŋge nu Yordan kule mbolŋge kule pisnena. ¹⁰ Kule pisnena le nu tabek kina le pitik ndo samba talkina le Tukul Guwa gami taŋaŋ ndeka Yesus mbolŋge minna le kaŋgerna. ¹¹ Taŋana le samba mbolŋge pasa ande promba tenjamba sakina: Ne yiŋe Kiŋo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sunjo tet ŋgina.

¹² Nu kule pisne tina le kile ndo Tukul Guwa Yesus nu ma baknu mbol kuwa ŋga kukulmba sana le nu ndek kina. ¹³ Ma ta mbolŋge aganmor ŋguikok ndo minnaig.

Nu kumba ka mara 40 tanje minna le Satan nu pro ndek Yesus tago-tagona. Taŋawe denjurna le Kuate tuku eŋel ndeka Yesus sinzaŋnaig.

Yesus nu tanjo bailkamba wike likina

(Mateus 4.12-22; Lukas 4.14-15)

¹⁴ Nane Yohanus muliŋtumba wandekŋge pilnaig le Yesus nu pro Galileanŋge Kuate tuku pasa mayenu kuklimba sakina: ¹⁵ Kile ait kumungate le Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ŋgamunjal biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusreka pasa mayenu ismba son ŋgap ŋgina.

¹⁶ Kile Yesus nu Galilea kule kualinj make dubimba kumbanŋe nale aba nakile

Simon le Andreus ndon kumanŋ bukŋga minnaik le kaŋgerkina. Nale tuku piro ta kualeganŋ kilnaik tuku.

¹⁷ Yesus nu nale kaŋgerka ndek sanikina: Tale ye dubiyap le yeŋge tale tumtiki le taŋamba tanjo kilamŋgaik ŋga sanikina. ¹⁸ Sanikina le nale pitik ndo tinja kuman kusreka nu dubimba kinaik.

¹⁹ Yesus nu maŋ fudiŋmba kumba ka Sebedeus tuku kiŋo ar Yakobus nale maib nuŋe Yohanus ndon kaŋgerkina. Nale nakile waŋ mbolŋge minyoka kuman zailŋga minnaik le ²⁰ nu kaŋgerka nale wikina le nale mam nakile Sebedeus nuŋe piro tanjo ndon waŋ mbol tanje kusreka nu dubinaik.

Yesus nu tanjo ande bukla ŋak wakeina

(Lukas 4.31-37)

²¹ Nane kinaig ka Kaperneum tumbranŋ pron-aig. Pro kusem ait mbolŋge Yesus nu kusem wandek sinam kumba tanje nane pasa tumniŋmba minna.

²² Nu kusem pasa bitekŋganu mbaŋge pasa tumniŋgig taŋamba tum ndaniŋgina. Nu pasa miro tanjo taŋaŋ pasa saniŋgina le nane ŋakmba pirerek purkinaig.

²³ Nanŋine kusem wandek sinam tanje tanjo ande bukla ŋak minna. ²⁴ Nu ndek witimba sakina: Yesus Nasaretnu, ne sine ndon wamodus tuma kuga. Ne sine bale faram tuku prote e? Ne Kuate tuku Kiŋo ta ye kila ŋgina le ²⁵ nu ndek bukla ta

sawe lika sana: Ne maninka. Tanjo ta kusremba mayok ka kaye ngina. ²⁶ Tanjakina le bukla tanjo ta kusrewam bafumba witimba ngarosu zulbareknga nu mayok ka nu kusremba kina le ²⁷ nane njakmba ndek pirerek purka munju kusnanginaig: Ame wam tenjen. Pasa te kitek. Nu sanjri njak tanjan bukla mata sanjngit le nane nu tuku pasa isig nginaig.

²⁸ Tanjamba Yesus tuku nyu Galilea ma njakmba kumunje likina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina
(Mateus 8.14-17; Lukas 4.38-41)

²⁹ Kile Yesus nane ndek kusem wande ta kusremba Yakobus le Yohanus kilmba ka Simon le Andreus tuku wande mbol kinaig ka tanje ³⁰ Simon magma nunje nu guaze njak ngaro pa tingina le nu kinye njak minna le nane ndek Yesus kila sanaig. ³¹ Tanjakinaig le nu pro pino ta wainu biyamba te-tina le ngaro pa tingina ta mukumba nu mayekina. Tanjamba nu tinga nane tuku paguna.

³² Ki butungam bafuna le nane afunje nanjine mbal guaze tugu yimyam njak afu bukla njak ta kilmba mindeka Yesus tugum prowe likinaig. ³³ Tumbran ta tuku mbal njakmba wande mab tanje manjurkinaig le ³⁴ Yesus nu gudommba guaze tugu kise kise njak kile-tidinga bukla najgonu njak ta pitaike likina. Bukla kame nane Yesus kila tukunu nu nane tuku minje

pipningina le nu tuku sa ndakinaig.

Yesus nu Galileange pasa kuklina
(Lukas 4.42-44)

³⁵ Mafemba minna le Yesus nu abonga tinga mayok kumba ka ma yamoknje Kuate ndon pasata minna. ³⁶ Pasata minna le Simon nane nu sotinaig. ³⁷ Sota kumba ka tanje nu te-silika sanaig: Nane njakmba ne sota kusnangade nginaig le ³⁸ nu ndek nane sanjngina: Sine tinga tumbran patuk patuk ta kab. Ye tanje mata pasa kukliwamngit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina ngina. ³⁹ Tanjamba nu Galilea tumbran njakmba mbolnje lika nanjine kusem wande mbolnje pasa kukliwe lika bukla gudommba pitaike likina.

Yesus nu tanjo ngirnger njak wakeina
(Mateus 8.1-4; Lukas 5.12-16)

⁴⁰ Tanjo ande ngirnger njak Yesus tugum promba dagol tidronga nu sarsarumba sana: O Sunjo, ne kumunj. Ne nzal-inuwa ndeta ye tuku ngarosu wakeiwa ngina le ⁴¹ nu tanjo ta kanjermba sinamba ndek wai kuitka kirembe sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka ngina. ⁴² Tanjakina le ngirnger gagulka ngarosu mayekina le ⁴³ Yesus nu kukulmba pasa sanjrinu sana: ⁴⁴ Ye ne mbolnje manjau kit te afu sa ndaninga. Ne mayekat tukunu ne kumba ka Moses tuku tukul dubimba atrau

agan pris tawe le atraukuwa le njakmba ne mayekat ta katesewaig ngina.

⁴⁵ Tanjamba peuna ta nu kina ka wam ta saka saka likina. Ta tuku Yesus nu kile tumbran sugo afu ngamuknge ake likam kumuŋ kuga. Nu ma yamok ta mbolnge ndo minanu le nane tumbran tumbran njakmba nu tugum prowe likanu.

2

Yesus nu tanjo ngarosu milmailkanu wakeina

(Mateus 9.1-8; Lukas 5.17-26)

¹ Mara afu kinaig le Yesus nu man luka Kaperneum promba wande ande mbolnge minna le nane pasa ismba ² nane gudommba pro wande ta sinamnge mangurka wande mab ta mata kumuŋgina.

³ Kile nane afunje tanjo ngarosu milmailkanu mindemba nane tuku bailkamba nu sukunŋa pronaiŋ ta ⁴ tanjo gudommbanŋe ma tukulnaiŋ tukunu Yesus tugum prowam kumuŋ kuga le nane ndek wande ponga Yesus gabat funŋe wande fu tetka guaze tanjo nzanzanŋ njak ta muli panmba pilnaiŋ le ndekina. ⁵ Tanjana le Yesus nu nane nu tuku sanŋri tomba tinŋinaig ta katesemba nu ndek tanjo ngarosu milmailkanu ta sana: Kiŋo, ye ne tuku mbar njakmba sauka gilainŋet ngina.

⁶ Tanjaka sana le wandek sinam tanŋe kusem pasa

biteknganu mbal afu minnaig ta nane nanŋine wamdusmbi sakinaig: ⁷ Ndanam saka tanjo te tanjamba sakate. Nu Kuate le tanjo tuku mbar saukate e? Kuatenŋe ndo mbar saukam kumuŋ nŋa idusmba minnaig le ⁸ nu pitik nane tuku wamdus kamusmba ndek saningina: Ndanam saka tane wamdus te-pilemba minig. ⁹ Ye tane kusnatingamngit. Ame pasa ye tanjo ngarosu milmailkanu te sanu tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainŋet ko tinŋa nanŋe nzanzanŋ kuramba lika kaye nŋet. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tanjo kilke te mbolnge mbar saukam tuku ye sanŋri njak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamngit ngina. Tanjaka nu tanjo ngarosu milmailkanu ta sana: ¹¹ Ye ne sanet. Tinŋa nzanzanŋ kuramba nanŋe tumbran kaye ngina.

¹² Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnge pitik ndo tinŋa nuŋe nzanzanŋ kuramba mayok ka kina le nane wam ta kanŋermba pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu te-dunŋa sakinaig: i ... Sine wam kitek tenen kanŋer ndaweg nginaig.

Yesus nu Levi wikina

(Mateus 9.9-13; Lukas 5.27-32)

¹³ Yesus nu mayok kumba ka man kule kualin piyal tanŋe minna le nane gudommba pro nu te-ngamunaig le nu nane pasa tumningina.

¹⁴ Pasa tumninge denpurmba nu tingga kumba ka takis kilanu wande mbolnge Alfeus tuku kinjo Levi piroka minna le kanjermba sana: Ne ilmba ye dubiya ngina le nu ndek tingga nu dubimba kina.

¹⁵ Kile Yesus nuje dubiwanu mbal ndonj Levi tuku wande mbol kinaig le takis kilanu mbal nane afu une njak nane gudommba nu dubimba kinaig. Nane isukusmba minnaig le nu dubinaig mbal afu mata nu ndonj isukusnaig.

¹⁶ Tanjanaig le kusem pasa biteknjanu mbal Farisi afu nane Yesus mbal njaigonu ta ndonj isukusmba minna le kanjermba ndek nu dubiwanu kuasmbi saninginaig: Ndanjam saka nu takis kilanu mbal wam njaigonu kade mbal ndonj isukusit nginaig le ¹⁷ nu pasa ta ismba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. Afu sine magenu ngade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye une njak mbal wika wakeikam tuku prowen ngina.

Nyamaganj pinkam tuku pasa

(Mateus 9.14-17; Lukas 5.33-39)

¹⁸ Mara ande Yohanus kule pisne dubiwanu mbal Farisi mbal nane Kuate tuku nga nyamaganj pinka minnaig le nane afu pro Yesus kusnanaig: Yohanus dubiwanu mbal Farisi dubikanu mbal

ait afu nyamaganj pinkade. Ndanjam nane dubinade mbal manjau ta ke ndakade nginaig le ¹⁹ nu lafumba saningina: Tango ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnge nu nuje mbal ndonj minit tukunu nane nyamaganj pin ndakade. ²⁰ Ait ande prowa le afunge pro tango ta nane ngamuknge tuwaig le nane pitinu nyamaganj pinkamnggaig.

²¹ Ande nu tawi urfunu burokuwa le kuminj abonu tumba burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta kuminj kitek tanje urfunu didikuwa le lato fetkamngat.

²² Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamnge tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka aganjmor ngaro urfunu fetka grep kule kutuke suluwamngat. Grep kule aganjmor ngaro tur ngisikamngat. Nane grep kule kitek tumba aganjmor ngaro kitek sinamnge tolde ngina.

Kusem ait mbolnge manjau kam tuku pasa

(Mateus 12.1-8; Lukas 6.1-5)

²³ Kusem ande mbolnge Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubiwanu mbal wit alonu supika nyam nyam kinaig le ²⁴ Farisi tango afunge nane kanjerka Yesus sanaig: Ai si. Ndanjam saka nane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnge nyamaganj kilig nginaig le ²⁵ nu lafumba saningina: David nuje mbal ndonj nane

guba n̄aigoningina le wam pile paskinaig sulumba nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ²⁶ Abiatar nu pris sun̄go minna le David nu Kuate tuku wandek kina sulumba tukul b̄ret Kuate am mbol̄nge patikinaig ta afu kilm̄ba nyumba nūje mbal mata nīngina le nyinaig. Bret ta tan̄go nane nye ndakade tuku. Pris̄nge ndo nyade tuku n̄gina sulumba ²⁷ sakina: Kuate nu kusem ait tan̄gon̄ge kulatkuwa n̄ga pilna. Kusem ait̄nge tan̄go kulatkuwa n̄ga tan̄go te-mayok ndana. ²⁸ Ye Ndindo Katesek Tan̄go ye kusem ait tuku gabat mata minet n̄gina.

3

Yesus nu tan̄go wai pagrīnganu wakeina

(*Mateus 12.9-14; Lukas 6.6-11*)

¹ Yesus nu māj kusem wandek sinam kina. Sinam tan̄ge tan̄go ande wai kummba pagrīnganu n̄ak minna.

² Farisi nane nu kusem ait mbol̄nge tan̄go wakeiwa le pasa mbol̄nge palmbim tuku nu kulatka minnaig le ³ nu tan̄go wainu kummba pagrīnganu n̄ak ta sana: Ne ilm̄ba n̄gamu ten̄ge tin̄ga n̄gina.

⁴ Tan̄akina sulumba Yesus ndek nane san̄ngina: Sine sin̄gine tukul dubika kusem ait mbol̄nge sine afu mbol̄nge wam mayebe ko n̄ayobe? Ande wakeibe ko balebe n̄ga kusnanīngina le nane maninok minnaig.

⁵ Tan̄janaig le Yesus nu gubra tumba mbilmbilka nane kan̄gerkina ta nane n̄gamun̄gal karen̄ganu n̄ak tukunu nu n̄gamun̄gal pitina sulumba tan̄go ta sana: Ne wai kuitka n̄gina le nu wai kuitka wai mayekina.

⁶ Tan̄jana le Farisi mbal pastin̄ga mayok ka Herodus dubinaig mbal ndon̄ man̄gurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Nane gudomm̄ba Yesus dubim̄ba kinaig

⁷ Yesus nūje dubiwanu mbal ndon̄ ma ta kusremba Galilea kule kualin̄ tugum kinaig le Galilea mbal gudomm̄ba nu dubim̄ba kinaig. ⁸ Yudea ma tugu Yerusalem tumbran̄ sun̄go Idumia ma Yordan kule make sim Tirus le Sidon patuk̄nge tumbran̄ fon̄fon̄ ta tuku mbal gudomm̄ba Yesus wam ke likina ta ism̄ba nu tugum prowe likinaig.

⁹⁻¹⁰ Nane prowe likinaig mbal Yesus nu guaze tan̄go wakeike likina ta kila tukunu guaze mbal promba nu kirewam tuku mun̄gu signan̄ginaig le Yesus nu ndek nūje dubiwanu mbal san̄ngina: Ye tuku wāj ande madiwap. Nane gudomm̄ba mun̄gu signa-signan̄ga ye pipkade n̄gina.

¹¹ Mara mindek bukla n̄aigonu nane Yesus kan̄germ̄ba ka nu tugum̄nge baringe lika wikaraumba sakanu: Ne Kuate tuku Kin̄o n̄ganu le ¹² nu

ndek nane minje pipniŋmba nu tuku nyu te-mayok ndawaig nga saniŋmba minanu.

Yesus nu aposel 12 madiniŋgina

(Mateus 10.1-4; Lukas 6.12-16)

¹³ Yesus nu tabe ande poŋgina sulumba nuŋe nzalimbi tanjo wike likina le nane ndek nu tugum pronaig. ¹⁴ Tanjanaig le nu nane ngamukŋge tanjo

12 nu ndoŋ minam tuku madiniŋgina. Nu nane kukulniŋguwa le nuŋe pasa kuklimba ¹⁵ bukla pitaikam tuku sanjri tam tuku nga nu nane madiniŋgina.

¹⁶ Nane tuku nyu kat nanjine ta teŋenmba. Ande Simon Yesusŋge nyu kitek Petrus ŋgina. ¹⁷ Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kiŋo nuŋe. Ande Yohanus nu Yakobus tuku maib nuŋe. (Nale ar ta Yesus nyu ande Boanesis ŋgina. Nyu ta tugunu Kuaila).

¹⁸ Nane afu Andreus, Filipus, Bartolomeus, Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kiŋo nuŋe. Ande Tadeus. Ande Simon mape nyu nuŋe Selot. ¹⁹ Ande Yudas Iskariotnu. Ngumneŋga nu Yesus tuku kupet tanjo mayok kina.

Yesus nu Belsebul ndoŋ piro tuma ŋginaig

(Mateus 12.22-32; Lukas 11.14-23; 12.10)

²⁰ Kile Yesus nu tinjaka wande mbol kina ta nane gudommaba maŋ pro maŋgurkinaig le Yesus nane

isukusam mata kumuŋ kuga. ²¹ Yesus tuku ndare tuma wam ta ismba nu itilu ŋginŋgankate nga idusmba nane nu tam kinaig.

²² Kile kusem pasa bitekŋganu mbal afu Yerusalemŋge ndekinaig ta ndek sakinaig: A ... bukla Belsebulŋge nu tate. Bukla kame tuku gabat Belsebulŋge sanjri ta tuwit le nu bukla pitaikale likate nga sakinaig.

²³ Tanjakinaig le Yesus nu ndek te yalpe nga yaba pasa afu nane saniŋgina sulumba sakina: Satan nu nuŋe mbal pitaikam kumuŋ e? ²⁴ Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane sanjri ŋak minam kumuŋ kuga. ²⁵ Wande ande tuku mbal nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane mata sanjri ŋak minam kumuŋ kuga. ²⁶ Tanjamba ndo Satan nu nuŋe mbal pitaika pur yimyamka nane ndoŋ kame bute kande nu mata sanjri ŋak mine ndaka ŋgisikam bafute kande.

²⁷ Tanjo sanjrinu ande nuŋe wande kulatkate ta ande pro nu tuku agan ndende kuayaram kumuŋ kuga. Nu tanjo sanjrinu te-ibenmba nu ndalekuwa sulumba ndo agan ndende kilam kumuŋ.

²⁸ Ye sinjka satinjamŋgit. Tanjo tuku une maŋau tumail pan maŋau ta ŋakmba Kuate nu sauka gilaingate tuku. ²⁹ Ande nu Tukul

Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainge nda. Nu mbolnge minmba minamngat ngina. ³⁰ Nane Yesus nu bukla njak nginaig tukunu nu tanjamba nane rironj pasa ningina.

Yesus ina mambo kat nuje pronaig

(Mateus 12.46-50; Lukas 8.19-21)

³¹ Kile Yesus ina nuje mambo kat nuje ndonj nane pro wande tugum tanje tinga pasa pilnaig le ³² nane manjur Yesus te-ngamumba minnaig ta nane nu sanaig: Ina naje mambo kat naje kulim kat naje nane pro kilimnge tinga ne kusnangade nginaig. ³³ Tanjakinnaig le Yesus nu nane saningina: Tane yije ina yije maib kame tuku sayade e ngina sulumba ³⁴ nu mbilka nane nu tugumnge minyokinaig mbal ta saninjmba sakina: Mbal te yije ina yije mambo kame tananj minig. ³⁵ Ima nu Kuate tuku nzali dubite ta nu yije maib yije kulim yije ina tananj minit nga saningina.

4

Aganj tumu tuku yaba pasa

(Mateus 13.1-9; Lukas 8.4-8)

¹ Mara ande kule kualinj piyal tanje Yesus nu man nane pasa tumninjmba minna le manjur sunjo nu te-ngamumba manjurkinaig. Tanjanaig le nu wanj ande kule mbolnge faitka minna ta ponja minyokina le nane manjur njak ta piyalnge

minnaig. ² Tanjamba Yesus nu yaba pasambi wam gudommba nane tumninjmba pasa ande tenjmba saningina: ³ Tane isap. Tango ande nu aganj tumunu bareningam piro mbol kina. ⁴ Kina ka bareningina le tinju afu ndinje ndeke likinaig ta sar umanje pro nye sulunaig. ⁵ Tinju afu kilke ndame njak ma mbolnge ndeke likinaig ta kilke fudinjo tukunu pitik ndo manje pronaig. ⁶ Pronaig ta ki sunjo promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu karenja kume sulunaig. ⁷ Tinju afu ma anga najgonu sinamnge ndeke likinaig ta anjanje tinga songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tinju afu kilke mayenu mbolnge ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Manje pro magemba kumba ka tugunu mindek mbolnge afu 30 afu 60 afu 100 tanjamba tanjamba alonaig. ⁹ Tane kilba njak ndeta pasa te isap nga saningina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saningina

(Mateus 13.10-17; Lukas 8.9-10)

¹⁰ Nane njakmba sili-silinaig le Yesus nuje ndo minna le nuje dubiwanu tanjo afu nu tugumnge minnaig ta nane yaba pasa kame ta tuku kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam kuirok minit ta tane kila

palmbim tuku ye tane madi-tingen. Nane afu kasomnge minig ta nane yaba pasa ndo isig. ¹² Nane wam afu kanjerkade ta alonu kanjer tiwe nda. Nane pasa isig ta tugunu katesewe nda. Nane katesemba ngamunggal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilainge ninjikat nga ye yaba pasambi ndo saningit ngina.

Agan tumu tuku yaba pasa tugunu
(Mateus 13.18-23; Lukas 8.11-15)

¹³ Kile nu nane saningina: Yaba pasa satinjit ta tane katese ndade ta ye ndanmba man yaba pasa afumbi satinji le katesewamngaig? ¹⁴ Agan tumunu tanjo bareningina ta Kuate tuku pasa. ¹⁵ Tinu ndinnye ndekinaig nga sakit ta mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa isig le Satan nu pitik ndo pro nane tuku ngamunggal sinamnye pasa ta yaika tumba balet. ¹⁶ Tinu afu kilke ndame njak mbolnye ndekinaig ngit ta mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sunjo njak pitik ndo tade ta ¹⁷ sumbailnu kugatok tana ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afunye piti serningig le nane pitik ndo kusrede. ¹⁸ Tinu afu ma anja njaigonu sinamnye ndekinaig ngit ta mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa isig ta ¹⁹ kilke te tuku piti, agan ndende kilam tuku nzali, nzali afu wamdus

ta njak minig le pasa isig ta balet le alo ndate. ²⁰ Tinu afu kilke mayenu mbolnye ndekinaig ngit ta mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa isimba tumba dubimba afu alo 30 afu 60 afu 100 tana tana alo kile-mayokkade nga saningina.

Tango nu lam bulumba mayoknye pilit
(Lukas 8.16-18)

²¹ Yesus nu man saningina: Tango lam bulumba tumba nza ko mbain kumnemnye palmbim tuku idus ndate. ²² Tana ndo wam afu tango am mbolnye kuirok minig ta njakmba kilimok mayok kangaig. ²³ Tane kilba njak ndeta pasa ta isap ngina.

²⁴ Tana nu man lato saningina: Tane pasa isig te ise mayewap. Tane nane afu mbolnye manau kade ta manau ndui tamba ndo Kuate nu tane mbolnye kumba man lato kamngat. ²⁵ Ande nu wam afu njak minit ta Kuatenye nu man lato tuwit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuatenye nu tuku wam fudinndo ta yaite ngina.

Agan tumunu prowam tuku yaba pasa

²⁶ Yesus nu pasa ndui ta tutumba sakina: Kuate nu nune gageu tugeka sunjokate wam ta yaba pasa te suk. Tango nu agan tumunu kilmba kilke mbolnye bareningit. ²⁷ Bareninge denpurmba ka furir nu kinymba ki ait

mbolnġe abonġa likate. Nu tanġamba lika minit le agan barenniġit ta manġe promba ka ka sugokade. Manġe ta ndanġndanġamba sugokade ta nu katese ndate. ²⁸ Kilkenġe kulatkate. Manġe prode sulumba kuzru waġe-waġeka sugoka kumba ka alode. ²⁹ Ait kumuġga manderkade le nu pitik ndo ka alonu kilit nġa sakina.

Mastet tiġnu tuku yaba pasa

(Mateus 13.31-32; Lukas 13.18-19)

³⁰ Kile Yesus nu maġ sakina: Kuate nuġe gageu tugeka sunġokate wam ta mastet tiġnu tuku maġau suk. ³¹ Mastet tiġnu nu agan nġai fudiġndo. Agan tumunu afu nġakmbanġe nu lide ta ³² tanġo nu tumba nġukate le nu promba sunġoka kumzanġel ail nġakmba liniġit. Wainu sugokade le sar umaġ te patika nzan tanġe minig tuku nġgina.

³³ Yesus nu tanġamba yaba pasa afu gudomm-bambi pasa tumniġganu. Nane ismba katesewanu le nu maġ yaba pasa ande saniġganu. ³⁴ Nu pasa ande te-mayokmba sa ndaniġganu. Nu nuġe dubiwanu tanġo ndoġ minmba nane ndo pasa alonu saniġganu.

Yesus nu kule le bubre peunika

(Mateus 8.23-27; Lukas 8.22-25)

³⁵ Mara ait ndui ta ki butunġam bafuna le Yesus nu nuġe dubiwanu mbal

saniġgina: Sine kule kualin sim kab nġgina. ³⁶ Tanġaka nane manġur sunġo ta kusreka Yesus minna waġ ta poġga kinaig le nane afu waġ kise poġge lika nu ndoġ kinaig.

³⁷⁻³⁸ Kumba minnaig le Yesus nu waġ pine mbolnġe gabat tatu pilmba nu kinymba gilainġina. Kinymba gilainġina le bubre sunġo tiġgina le kule tonġel tiġga mbalo sugo tiġge lika waġ katmba kule waġ sinam kumba ligam bafuna le nane ndek nu kuanemba sanaig: Tum Tanġo, sine nġisikam bafuweg te ne idus ndate e nġginaig le ³⁹ nu abonġa tiġga bubre kule ta sanike likina sulumba sakina: Maninka ibeġ ka baslenġap nġgina le bubre ndek mukumba ma betkiremba kule basle mayena.

⁴⁰ Tanġana le Yesus nu mbilka nane saniġgina: Ndanġam tane wamduš fulilkade. Tane Kuate nu kumuġ kuga nġa idusde e nġgina le ⁴¹ nane ndek kuru-kuruka nanġine nanġine sakinaig: i... Tanġo te nu ima suk a. Bubre kule mata nu tuku pasa isik nġginaig.

5

Yesus nu tanġo bukla nġa wakeina

(Mateus 8.28-34; Lukas 8.26-39)

¹ Kile Yesus nane kule kualin sim ka Gerasa mbal tuku ma ta mbol pronaig. ² Ma ta mbolnġe tanġo ande

bukla ñak mindesin patiki-naig tuku ma mbolñge minanu. ³ Tanjo kame nane nu biye timba muli karennumbi mata ndalekam kumun kuga.

⁴ Nane afunje muli karennu kilmba nu tuku wai kupe ndalekanu ta nu mburerika wai kupe mbolñge muli ta purpurnimba minanu le nane nu te-ibenam fugunaig.

⁵ Nu furir mafen mindek mindesin patikanu ma mbolñge tabe pon pilemba witimba ndamembi nunen ngaro katmba minanu.

⁶ Nane ma ta mbol promba Yesus nu wan kusremba iben kina le tanjo bukla ñak ta maskenñge nu kanjermba pinderka nu tugum promba dagol tidrongina. ⁷⁻⁸ Tanjana le Yesus nu bukla sana: Guwa ñayonu, ne tanjo te kusremba mayok kaye ngina le bukla tanje nu wi kuenka sarsarmba sana: Yesus, Sunjo Kuate tuku Kinjo, ne ye ndon wamdu tuma kuga. Ye Kuate am mbolñge ne sanet. Ne piti ser ndaya ngina.

⁹ Tanjakina le Yesus ndek nu kusnana: Nanen nyu ima ngina le nu lafumba sakina: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi. Sine gudommba tenge mineg ngina. ¹⁰ Tanjakina sulumba nu sangri tinga sarsarmba sana: Ne kukulsinga le ma kise ande mbolnda kab ngina.

¹¹ Tabe ta mbolñge mbo afu sunjarka mine likinaig le ¹² guwa ñaigonu nane Yesus sarsarmba sanaig: Sine kukulsinga le mbo kame si tuku funjul sinam

kab nginaig le nu wokina. ¹³ Wokina le ñaigonu tanjo ta kusremba kumba ka mbo funjul sinam kine likinaig le nane sangri ñak pinderpindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualin butonu sinam kumba ngisike sulunaig. Mbo kame ta gudommba 2,000 tanjan.

¹⁴ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinderpindermba kinaig ka tumbran sunjo mbolñge tumbran kilimñge nane ñakmba saninginaig le nane afu isnaig sulumba nane suk agan ta kanjeram kinaig ka ¹⁵ Yesus tugum promba tanjo bukla ñak minna ta kile nu tawi tinmba wamdu kuyar mayenu ñak minna le kanjermba nane piriri ñayonaig. ¹⁶ Tanjanaig le nane wam ambonga kanjernaig mbal tanje nane pronraig mbal tanjo bukla ñak ta tuku wam, mbo manjau ke likinaig ta ñakmba kubeu ninginaig le ¹⁷ ismba nane ndek Yesus sarsarmba nu nane tuku ma kusremba kuwa nga sanaig.

¹⁸ Yesus nu wan ponga minna le tanjo ambonga bukla ñak minna ta nu Yesus ndon kambim tuku sarsarna le ¹⁹ nu peumba sana: Ne luka nanen tumbran kaye sulumba Sunjo nu ne sinanumba ne mbolñge wam mayewat ta nanen gulab kame kubeu ninga ngina. ²⁰ Tanjakina le nu luka kumba Dekapolis tumbran 10 ta mbolñge lika Yesus nu mbolñge wam mayenu

kina ta kubeu ningina le nane njakmba ismba pirerek purkinaig.

Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina

(Mateus 9.18-26; Lukas 8.40-56)

²¹ Yesus nu manj luka wanj mbol mbol kule kualinj tem ilna ta nane manjur njak pro nu te-ngamunaig le nu piyal tanje minna. ²² Minna le kusem wande kulatkanu tanjo ande nyunu Yairus nu pro Yesus kanjermba nu tugumnje ngurngurka ndeka sarsamba sana: ²³ Ye tuku kulim tawo ndo minit. Ne kumba nane waimbi ngarosu kirewa le nu abonja mayekuwa ngina. ²⁴ Tanjakina le Yesus nu ndonj kina le nane gudommba nu te-ngamumba dubimba kinaig.

²⁵ Pino ande nu mara mindek tambun guaze njak minmba minna le yar 12 kina. ²⁶ Nu dokta gudommba tugum kina le nane nu wakeiwewe pisenjinaig. Nu nane piyanijmba nuje ndametin mata panke suluna ta guaze sunjoka njayona. ²⁷ Pino ta nu Yesus tuku nyu isna sulumba nu tanjo ngamuk kina ka Yesus ngumnemnje nu tuku tawi kirena. ²⁸ Kiremba nu tenjmba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamngit nga idusna. ²⁹ Nu tanjamba tawi kirena le guaze ta kugana le kamusna.

³⁰ Yesus tuku sanjri ande nu kusrena le kamusmba nu mbilka nane kusnaningina: Imanje ye kireyat ngina

le ³¹ nuje dubinaig mbal ndek Yesus sanaig: Ai ta. Nane gudommba ne te-ngamunumba signanade. Ndanam imanje ye kireyat ngate nginaig. ³² Tanjakinaig le Yesus nu mbilka aganj nu kirena ta kanjeram tuku sotina. ³³ Sota minna le pino nu mayekina ta katesemba nu kuru-kuruka ngarosu piririmba mayok kumba Yesus tugumnje ngurngurka ndeka pasa njakmba kilemayokkina le ³⁴ nu ndek sana: Kulim, ne ye tuku sanjri tomba tingate tukunu ne mayekat. Ne wamdus bulok njak kaye ka maye mina ngina.

³⁵ Nu pasa ta saka minna le kile nane afu Yairus tuku wandeknje pro nu sanaig: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinanj Tum Tanjo te piro karenj tuwe ndaka nginaig ta ³⁶ Yesus nu pasa ta nda isanu sukmba kusem wande kulatkanu tanjo ta sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku sanjri tomba tingate ta ndo idusmba mina ngina.

³⁷ Tanjakina sulumba nu nane njakmba nu ndonj kinaig ta peunijmba Petrus Yakobus maib nuje Yohanus nane ndo kilmba kina. ³⁸ Nane kusem wande kulatkanu tanjo tuku wande tugum pronaj ta nane gudommba malmbi wika-raumba zigna sunjo mayok kina le kanjerkina.

³⁹ Kile Yesus nu wandek sinam kina ka nane saningina: Ndanam tane sunjomba malmbika zigna

tinga minig. Kulim te kume ndakat. Nu kinyмба minit nga saniᅅgina le nane ndek nu nzumilnaig. ⁴⁰ Tanjanaig le Yesus nu nane ᅅakmba mayok kuwaig nga pitaika kulim tuku ina mam nu ndoᅅ minnaig mbal turmba kilmba mindesiᅅ tugum kinaig. Kulim ta nu yar 12 ᅅak.

⁴¹ Kile Yesus nu mindesiᅅ tuku wai biyмба sana: *Talita kum* ᅅgina. (Pasa ta tugunu: Kulim ne tinga). ⁴² Tanjakina le nu pitik ndo aboᅅga tinga lika minna le nane kaᅅgernaig sulumba pirerek purka wamdus sulunaig le ⁴³ Yesus nu nane peuniᅅмба afu wam ta kubeu nda niᅅgap ᅅgina sulumba sakina: Kulim nyamagaᅅ tape le nyuwa ᅅgina.

6

Nasaret mbal Yesus talanaig

(*Mateus 13.53-58; Lukas 4.16-30*)

¹ Yesus nu tinga nuᅅe dubiwanu mbal ndoᅅ ma ta kusremba luka nuᅅe tumbranᅅ tuguk pronā. ² Pro kusem mbolᅅge nu nane tuku kusem wande sinam kumba nu tinga nane pasa tumniᅅмба minna le nane pasa isnaig mbal pirerek purka sakinaig: i ... Saᅅgri ta imaᅅge nu tuna. Ima tugumᅅge kila suᅅgo ta tina. Nu nuᅅe waimbi wam saᅅgrinu kitek ke likate a. ³ Taᅅgo te nu wande pilit tuku taᅅgo. Nu Maria tuku kiᅅo. Yakobus Yosef Yudas

Simon nu nane tuku aba naᅅgine. Kulim kat nuᅅe mata tumbranᅅ tekok nga saka nane Yesus talamba gubra tinaig.

⁴ Tanjanaig le Yesus ndek nane saniᅅgina: Kuate tuku tuan taᅅgo nane ᅅakmbaᅅge nu tuku nyu te-mayokde. Nuᅅe tumbranᅅ tuguk nuᅅe ndare tuma nuᅅe tira kat nuᅅe nanᅅge ndo nu talade nga saniᅅgina.

⁵⁻⁶ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu wamdus teroka nane ᅅgamukᅅge wam saᅅgrinu afu ke ndakina. Nu guaze mbal ndui ndui ndo nuᅅe waimbi kigreka nane wakeikina.

Yesus nu aposel 12 piro niᅅgina

(*Mateus 10.5-15; Lukas 9.1-6*)

Yesus nu tumbranᅅ ᅅakmba wam paguniᅅмба lika minмба ⁷ nu nuᅅe taᅅgo 12 ta wika kile-maᅅgurka nane guwa ᅅaigonu pitaikam tuku saᅅgri niᅅgina sulumba ar ar kukulniᅅgam bafumba saniᅅgina: ⁸ Tane kambim nga taᅅgine ndametiᅅ pale fat nyamagaᅅ ta ᅅakmba kusreka ndumndum ndo biyмба kape. ⁹ Kupe ᅅgaro patikap sulumba tawi ndindo ndo silikap. ¹⁰ Tanjamba tane kape sulumba wande ndaᅅ poᅅga ndeta taᅅge ndo minмба piro ka ka kambim nga wande ta maᅅ kusrewap. ¹¹ Tumbranᅅ ande tane kilam mbulмба ko pasa kukliwap le pitaiwaig kande tane kambim bafumba nane

katesemba rironkuwaig nga tuptup kupe sina mbolnge dernganu minig ta nane am mbolnge paurngap ngina.

¹² Nu wam pagu denpurmba nane kukulningina le kumba ka pasa kuklimba tango pino ngamuŋgal biye mbilmba manjau njaigonu kusrekuwaig nga saninmba minnaig.
¹³ Nane bukla pitaike lika nane gudommba guaze njak gabat mbolnge gurenj kutunaig le mageke likinaig.

Herodus nu Yohanus balena
(*Mateus 14.1-12; Lukas 9.7-9*)

¹⁴ Yesus tuku nyu sunjoka tugekina le nane afu ismba sakinaig: Yohanus kule pisne tango kumna ta nu manj abonnga tingina. Ta tuku nu sanjri kitek njak wam ta ke likate nga saka minnaig.
¹⁵ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu Eliange nginaig le afunje nu tuan tango ande ambokok tanaŋ nginaig le ¹⁶ mandor Herodus nu pasa ta ismba ndek sakina: Yohanus buk njinfok kat puren ta nu manj abonngina nga sakina.

¹⁷⁻¹⁸ Yohanus kumna ta tugu tenenmba. Herodus nu mambo nuje Filipus tuku pino Herodias yaimba nuje pinonu tina le Yohanus ndek nu sawe lika sana: Ne mambo naje tuku pino yaimba tina ta ne tukul lukamba mbarte ngina. Ta tuku Herodus nu afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandeknje pilnaig le minna.

¹⁹ Herodias nu Yohanus tuku gubra tumba nu balewam tuku ndin sotina ta kumuŋ kuga. ²⁰ Ta ndanam? Yohanus nu tango tinjeknu. Nu Kuate tuku tango tukunu Herodus nu kuru-kuruka nu kulatka minna. Herodus nu Yohanus tugum kambinu le nu Kuate tuku pasa sawanu le ismba nu wamdus te-sulumba pitina ta nu Yohanus tuku pasa manj lato isam tuku nzali sunjo njak minna.

²¹ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Herodias nu Yohanus balewam tuku ndin kangerna ta tenenmba. Herodus ina nuŋenge te-pilna ait ta mayok kina le nu pagumba nye sunjo pilmba nu kumenenje minnaig mbal kame gabat sugo sugo Galilea nyu njak ta njakmba wike likina le pronaiŋ. ²² Nane isukusmba minnaig le Herodias kulim nuje pro nane am mbolnge kupesna le Herodus nuje gulab kat nuje ndonj nu tuku kupes ta kangermba nzaliningina. Kile mandor Herodus nu ndek kulim ta sana: Ne ame aganj nzalinu saya ta ye ne tanmbimngit.
²³ Ye ki am mbolnje ne sanet. Ye yije aganj ndende kulatket te ngamuŋge fetka inumnu tam tuku saya ta mata ye ngailne nda ngina. ²⁴ Tanjakina le kulim ta kilim ka ina nuje tugum kumba ndek kusnana: Ina, ye ame aganj nu yabanji e ngina le nu lafumba sakina: Yohanus kule pisne gabatnu yabanja ngina le ²⁵ nu manj luka gabat sunjo tugum

kumba sana: Ne kile ndo Yohanus kule pisne gabatnu nza njak sa njgina.

²⁶ Tanjamba sana le Herodus nu ismba nu ndek ngamunggal piti sunjo tina ta nu buk nuje pasa sangri pilena le nane njakmba isnaig tukunu nu nuje pasa kuerka pitaiwe fuguna. ²⁷ Tanjamba nu ndek kame tanjo ande Yohanus gabatnu tumba te prowa nga kukulna le nu muli wande mbol kina sulumba Yohanus njinfok kat purna. ²⁸ Kat purmba gabatnu nza njak tumba pro kulim mbanzo ta tuna le nu ndek tumba ka ina nuje tuna.

²⁹ Yohanus nuje dubinaig tanjo nane wam ta ismba ka nu tuku mindesinj tumba kumba ka ndame burok sinamnje pilnaig.

Yesus nu tanjo 5,000 isukusneninjina

(Mateus 14.13-21; Lukas 9.10-17; Yohanus 6.1-14)

³⁰ Kile Aposel kame nane luka Yesus tugum promba nane pasa tumnjamba wam afu ke likinaig ta njakmba kubeu tunaig.

³¹ Ma ta mbolnje nane gudommba Yesus tugum luluka minnaig le nane isukusam kumunj kuga tukunu nu nuje dubiwanu tanjo saninjina: Sine ma yamok mbol kab sulumba mabtube njgina.

³² Nane wanj ponja ma yamok ande mbol kambim bafunaig ta ³³ nane gudommba Yesus nane

kambim bafunaig ta katesemba nanjine tumbraj kusreke lika ndinmba pinderpindermba ma kambim bafunaig ta mbol ambonga pronai. ³⁴ Kile Yesus nane ka iben ka nu tanjo pino gudommba kanjerka nane sipsip kulat tanjo kugatok tanaj nga nane sinaningina. Tanjamba nu ndek wam gudommba tumnjina.

³⁵ Tanjamba minna le ki butungam bafuna le nuje dubiwanu tanjo pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnje mineg. Buk furiramngat. ³⁶ Ne nane kukulninga le kuwaig ka tumbraj afu patuknje wande afu kasomnje nane tanje nyamagan piyanjamba nyuwaig njinaig le ³⁷ nu ndek sakina: Tanenje nyamagan ningap le nyuwaig njina. Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Yoi. Sine soj 20 kilmba ka bret gudommba piyanjabe nga iduste e njinaig le ³⁸ nu ndek saninjina: Tane bret giganmba njak minig? Kape ka mambilap njina le nane kinaig ka bret 5 kualegan karenjanu armba ndo kanjerka pro Yesus kila sanaig.

³⁹ Kile Yesus nu tanjo pino njakmba manjur nduik nduik pibi mbol tanje minyokuwaig nga saninjina le ⁴⁰ nane afu 50 afu 100 tanjamba tanjamba minyoke likinaig. ⁴¹ Minyoke likinaig le Yesus nu bret fonfon 5 kualegan ar ta kilmba

tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuŋe dubiwanu tanŋo niŋgina le nane walmba niŋge likinaig. Kualegan ar ta mata nu fetfetmba walmba nane niŋgina le ⁴² nane ŋakmba kilmba nyinaig le maroniŋgina. ⁴³ Nane kualegan bret fetfetna ta baten nu kilmba sambe 12 ligneniŋginaig. ⁴⁴ Bret nyinaig mbal ta gudommba tanŋo ndo burkinaig ta 5,000.

Yesus nu kule kualin mbol mbol likina

(Mateus 14.22-33; Yohanus 6.16-21)

⁴⁵ Kile Yesus nu manŋur sunŋo ta kukulniŋmba nane nanŋine tumbran tumbran kuwaig ŋa saniŋgina sulumba ndek nuŋe dubiwanu tanŋo ambonga waŋ poŋga luka kule kualin sim Bet-saida kuwaig ŋa saniŋgina. ⁴⁶ Nane kine sulunaig le nu tinŋa kumba ka tabe ande poŋga Kuate ndoŋ pasatam kina.

⁴⁷ Furirna le nuŋe dubinaig tanŋo waŋ ŋak kule kualin fandonŋe minnaig le Yesus nu nuŋe mata ibenŋe minmba ⁴⁸ bubre nane tumail-amŋe prona le nane piro karenka koika kumba minnaig le kanŋerkina.

Mafewam patukina le Yesus nu tinŋa ka kule mbol mbol lika kumba ka ka nane tugum promba nane liniŋgam idusna. ⁴⁹⁻⁵⁰ Nane nu kule mbol mbol lika ilna le kanŋermba mindekanu ande ilit ŋa kuru kuru

ŋayomba wikaraunaig le nu pitik ndo saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenŋe. Tane wamduŋ bulka piti ndatinguwa ŋgina.

⁵¹ Tanakina sulumba Yesus nu waŋ poŋga nane ndoŋ minna le bubre mukuna. Tanana le nane wam ta kanŋermba piriri ŋayomba am go sulumba minnaig. ⁵² Tandanam? Yesus nu buk nane gudommba bret niŋgina wam ta nane kanŋermba ŋgamunŋal tukulok minmba nu tuku sanŋri katese ndanaig tukunu nane piriri ŋayonaig.

Yesus nu Genesaretŋe guaze afu wakeikina

(Mateus 14.34-36)

⁵³ Nane kumba ka kule kualin pakarka Genesaretŋe iben ka waŋ ta muli pannaig. ⁵⁴ Nane iben kinaig le mbal afu pitik ndo Yesus prona ta kanŋermba ⁵⁵ pinder-pindermba tumbran ŋakmba pasa pilmba pilmba kinaig le nane Yesus minna ma ta isnaig sulumba guaze mbal nzananzaŋ mbolŋge patika sukunŋa kilmba nu tugum prowe likinaig.

⁵⁶ Nu tumbran sugo sugo ko tumbran fonfon mbol prowe likanu ta nane nanŋine guaze mbal kilmba manŋur ma mbolŋge patika Yesus tuku tawi ndo kirewam tuku nu sarsaranu. Tanamba nu tuku tawi kirenaig mbal kame ta ŋakmba mageke likinaig.

7

Wa kat nanŋine tuku tukul (Mateus 15.1-9)

¹ Kusem pasa biteknanganu mbal afu Yerusalemnge ndekinaig ta nane Farisi tango afu ndon pro Yesus tugumnge manjurka minnaig. ² Tanjamba minmba Yesus dubiwanu tango afu nane tukul dubi ndamba wai minya ndanga isukusnaig le kanjerkinaig. ³ Farisi tango Zu mbal njakmba wa kat nangine tuku tukul dubimba wai minya ndanga kutur njak isukuse nda. ⁴ Nane pro maket mbolnge luka kumba ka kule pisig sulumba ndo isukusig. Nane wa kat nangine tuku tukul gudomma tanjamba dubikade. Tukul afu waim nza ta njakmba minya mayemba ndo patikade.

⁵ Kile Farisi tango kusem pasa biteknanganu mbal Yesus kusnanaig: Ndanam saka nane dubinade mbal nangine mine manjau mbolnge singine wa kat singine tuku tukul manjau lukade. Nane wai kutur njak isukusig nginaig le ⁶ nu ndek nane saningina: Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tenemba Kuate tuku minje kuyarna.

Mbal te nane mingembi ndo ye kumnemnge minanu sukde. Nangine ngamungal ye maskenng minig.

⁷ Nane ye mbarinyade ta alo kugatok. Nane tango tuku wamdus temayokmba Kuate tuku

pasa tananj tumningig.
Aisaia 29.13

⁸ Tane Kuate tuku tukul kusreka tango tuku tukul ndo kilmba dubikade ngina.

⁹ Yesus nu man lato saningina: Tane singine wa kat singine tuku tukul kulat mayemba Kuate tuku tukul kusrekam tuku wamdus kuyar mayenu njak. ¹⁰ Moses nu Kuate tuku tukul ande tenemba sakina: Tane ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemnge minap. Ande nu ina mam nuje tapra pasa sanikuwa kande nu balewap nga sasingina. ¹¹⁻¹² Tane tukul ta lukamba tenemba sakade. Ande nu ina mam nuje sanikit: Ye aganj afu tikam tuku ta yije aganj ndende njakmba ta o buk Kuate tuku nga madiningen ngate le tane nu aganj kame ta ina mam nuje nike ndaka turkam tuku ndin tukulde. ¹³ Tanjamba tane singine wa kat singine tuku manjau ndo dubikade sulumba Kuate tuku pasa kile-sikade. Tane manjau tananj gudomma ke likade nga saningina.

Ngamungal njaigo siglikam tuku pasa

(Mateus 15.10-20)

¹⁴ Kile Yesus nu nane minnaig mbal ta manj te yalpe nga saningina: Tane njakmba pasa te ismba kila pile mayewap. ¹⁵ Tango nu aganj mayoknge minit le tumba nyate aganj tanje nu tuku ngamungal kutur tuwe ndakate. Nu nuje wam njaigonu ngamungal sinamnge kile-mayokkate tanje ngamungal kutur tuwig.

16 [Tane kilba ñak ndeta pasa ta isap ñgina.]

17 Tanjakina sulumba Yesus nu nane kusreka wande mbol kina le nuñe dubinaig tanjo nane yaba pasa ta tuku Yesus kusnanaig le 18 nu ndek saniñgina: Tane mata kila kugatok minig e? Tanjo nu agañ mayokñe minit le tumba nyate tanje nu tuku ñgamuñgal kutur tambim kumuñ kuga. Tane wamdus pulu ndatingit e? 19 Nyamagan tanjo tuku ñgamuñgal sinam kine ndakate. Falñgu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit ñgina. Nyamagan ñakmba tukul kugatok ñakmba sine nyam tuku minig ta Yesus nu yaba pasa tembi sine tumsingina.

20 Nu mañ lato nane saniñgina: Tanjo nuñe wam ñaigonu kile-mayokkate tanje nu kutur tuwig. 21 Tanjo tuku ñgamuñgal sinamñe wamdus ñaigonu, fare mañau kutur ñak, kuayar mañau, tanjo bale mañau, 22 pino kuayar, afu tuku agañ ndende kilam tuku piriride, wam ñaigonu, yabri mañau, kiko kugatok une mañau, afu tuku mine mayenu tuku am kikon tingade, wane pasa, mbe mbol mbol wam, ñginñgan mañau 23 wam ñaigonu ñakmba tanje tanjo sinamñe mayok ka nu tumba kutur tuwig ñga saniñgina.

Kasomok pino ande Yesus tala ndana
(Mateus 15.21-28)

24 Kile Yesus nu tinja Tirus ma tugu mbol kina ka tanje wande ande ponja nane afu nu minna ta katese ndawaig ñga idusna ta kumuñ kuga. 25 Pino ande kulim nuñe bukla ñak ta nu buk Yesus tuku nyu ismba pro nu tugumñe dagol tidronja lokina. 26 Pino ta kasomok pino. Nu Finisianu Siria ma mbolok pino ande.

Buklanje kulim nuñe tina ta Yesusñe pitaiwa ñga nu sarsarmba minna le 27 nu ndek pino ta sana: Ande nu kiño kame tuku nyamagan yaika age ningit ta nu wam maye ndate. Nu ambonja nuñe kiño kame isukusneniñguwa ñgina.

28 Tanjakina le pino ta ndek nu sana: Sunjo, ta son ta age nane mata kiño kame tuku nyamagan fambonu mbain kumnemñe ndekade le nyade tuku ñgina le 29 nu ndek sana: Ne tanjamba sakate tukunu ne luka kaye. Bukla ta kulim nanje buk kusrewat ñgina le 30 nu tinja luka ka nuñe wande mbolñe kulim nuñe kinyam mbili mbolñe minna le kanjerna ta bukla buk kulim kusrena.

Yesus nu kilba tukulok tanjo wakeina

31 Yesus nu tinja Tirus ma tugu kusremba Sidon limba Dekapolis sinamñe tumbran 10 ta ñgamu fetka Galilea kule kualin tugum kina. 32 Ka ta prona le nane afu tanjo ande mane gileb gileb kilba tukulok mindemba Yesus tugum promba nuñe tanjo

ta mboln̄ge wai pilwa nga sarsarmba minnaig le ³³ nu tan̄go ta tumba te-yamokmba waitok kilba burok sirmba ndek nguspeka nu tuku mane kirena sulumba ³⁴ samba mbol ambe tandeka mabsen supimba tan̄go ta sana: *Efata* ngina. (Pasa ta tugunu: Ne buroka). ³⁵ Tan̄akina le kilba buroka mane bulka pasa purfen̄nu tina.

³⁶ Yesus nu pasa san̄grimba nane wam ta kube ndawaig nga peuningina ta nane ndek saka saka lika ³⁷ nane wamdus te-sulumba sakinaig: Tan̄go te nu wam njakmba ke mayete. Kilba tukulok nane mata pasa isig. Minge tukulok pasa purfen̄nu sakade nginaig.

8

Yesus tan̄go 4,000 isukus-neningina

(*Mateus 15.32-39*)

¹ Ait ta mboln̄ge tan̄go gudomm̄ba man̄ pro Yesus tugum̄nge man̄gurka nyamagan̄ kugatok minnaig le nu nuñe dubinaig tan̄go te yalpe nga san̄ningina: ² Mbal te pro ye ndon̄ man̄gur minig te ki ken̄mba buk kugade. Nan̄gine nyamagan̄ ta nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. ³ Ye nane gubak kukulningi le kuwaig ta nane nan̄gine tumbran̄ kambim nga ka ndin̄ge gubanu baklelbekeig. Afu nane tumbran̄ maskenok ngina.

⁴ Tan̄akina le nuñe dubiwanu mbal ndek nu sanaig:

Ma baknu te anin̄ge nyamagan̄ kilmba nin̄be le nyuwaig nginaig le ⁵ nu ndek nane kusan̄ningina: Tane bret giganmba njak e ngina le nane lafumba sakinaig: Sine bret 7 ndo njak nginaig.

⁶ Kile Yesus nu nane man̄gur sun̄go ta minyokuwaig nga san̄ningina sulumba bret fon̄fon̄ 7 ta kilmba Kuate gare pasa tumba nu fetfetmba nuñe dubiwanu tan̄go nin̄gina le nane kilmba walmba nin̄ge likinaig. ⁷ Kualegan̄ karen̄ganu fon̄fon̄ ta mata kilmba Kuate gare pasa tumba nuñe dubiwanu tan̄go nin̄mba njakmba walap ngina. ⁸ Nane tan̄amba walnaig le tan̄go pino njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Agan̄ fetfetna baten̄nu ta kilmba nane sambe 7 ligneninginaig. ⁹ Isukusnaig mbal ta gudomm̄ba 4,000 tan̄an̄.

¹⁰ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu pitik ndo nuñe dubinaig tan̄go ndon̄ wan̄ ponga Dalmanuta ma mbol kinaig.

Nane wam kitek san̄grinu kan̄geram sakinaig

(*Mateus 12.38-42; 16.1-4; Lukas 11.29-32*)

¹¹ Farisi tan̄go afu pro Yesus ndon̄ kualeyauka minnaig sulumba nu tagowam tuku wam kitek san̄grinu ande te-mayokuwa le kan̄geram sanaig. ¹² Tan̄amba sanaig le Yesus nu wamdus piti tumba mabsen supimba san̄ningina: Tane ait te mboln̄ge minig mbal tane ndan̄am ye tuku san̄gri kan̄geram idusde?

Ye sinjka satinjamngit. Ye tane wam kitek sanjgrinu ande tumtinge nda ngina. ¹³ Tanjamba nu nane kusreka nu manj waj ponja kule kualinj sim kina.

Farisi le Sadusi mbal tuku manjau

(Mateus 16.5-12)

¹⁴ Nane prepreka bret sunjgomba kile ndakinaig. Bret ndindo ndo waj mbolnje minna.

¹⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Tane Farisi mbal le Herodus tuku yis ta rironjkap ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane nanjine nanjine saka ismba sine bret kugatok ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ¹⁷ nu nane tuku wamdus katesemba saningina: Ndanjam tane bret kile ndakaig ta tuku saka minig? Tane minanu ndui ta ndo minmba ye tuku sanjgri katesemba wamdus pulu ndatingit? Tane ngamunjal tukulok minig kande. ¹⁸ Tane am kugatok tananj aganj kanjer nda kade. Tane kilba kugatok tananj pasa ise ndakade. Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? ¹⁹ Ye nane 5,000 tuku bret 5 fetfeten ta tuku batenjnu sambe giganmba ligeneninginaig nga kusnaningina le nane lafumba sakinaig: Sambe 12 nginaig le ²⁰ nu manj lato kusnaningina: Bret 7 nane 4,000 tuku fetfeten ta tuku batenjnu sambe giganmba ligeneninginaig ngina le nane ndek sakinaig: Sambe 7 nginaig. ²¹ Tanjakinaig le Yesus

nu nane kusnaningina: Kile tane katesede e ngina.

Yesus nu Betsaidanje tango am tukulok wakeina

²² Kile nane kumba ka Betsaida tumbranj pronaij. Pronaij le nane afu tango am tukulok mindemba pro Yesusnge kirewa nga sanjgri tinga nu sarsarmba minnaig. ²³ Tanjamba minnaig le nu ndek tango am tukulok ta waimbi biymba tumbranj kusremba kilim kinaik. Kinaik ka tanje nu tango ta tuku am nguspenu sulumba nuje wai nu tuku am mbolnje patika kusnana: Ne aganj ande kanjerte e ngina le ²⁴ nu tandeka mambilmba sakina: Ye tango kanjerket ta nane ail likanu suk kanjerket ngina.

²⁵ Tanjaka sana le Yesus nu manj wai am mbolnje patikina le nu am tidinga mambilmba am mayekina le nu aganj njakmba kanjer magekina le ²⁶ nu tango ta sana: Ne tumbranj te nda kaye. Nane njakmba laipnijmba nanje tumbranj tuguk kaye ngina.

Petrus nu Yesus Kuatenje madina tango ngina

(Mateus 16.13-20; Lukas 9.18-21)

²⁷ Yesus nu nuje dubiwanu tango ndonj kumba ka Sesarea Filipi ma tugu tuku tumbranj afu mbol kine likinaig. Kumbanje nu nuje dubiwanu mbal kusnaningina: Tango pino nane ye ima ngade ngina le ²⁸ nane ndek nu sanaig: Afu ne Yohanus kule pisnenje

ngade. Afu ne Eliange ngade. Afu sakade ne tuan tanjo ande nginaig. ²⁹ Tanjakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenge madinina tanjo ngina. ³⁰ Tanjakina le nane nuje nyu ta afu sa ndaningam tuku peuningina.

Yesus nu nuje kumam tuku saningina

(Mateus 16.21-28; Lukas 9.22-27)

³¹ Kile Yesus nu tugu pilmba nane wam paguka saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo piti gudommba kilamngit. Israel mage mage pris gabat kusem pasa biteknganu mbal nane ye pitaiyuwaig le afunge ye baleyamngaig. Ye kumi sulumba mara ken nu mbolnge tinungit ngina.

³² Yesus nu piti ta temayokmba saningina le Petrus ndek nu tumba temayokmba sawe lika minna.

³³ Tanjamba minna le nu mbilka nuje dubiwanu tanjo afu kanjerka Petrus sawe lika sana: Satan, ne kua kaye. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tanjo tuku wamdus ndo dubite ngina.

³⁴ Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo mangur sunjo ta turmba te yalpe nga saningina: Ima nu ye tuku tanjo minam idusmba kande nu nuje nzali kusreka nuje miroj nuje ail kazrai kuramba ye dubiyuwa.

³⁵ Ima nu nuje abo mine

mayewam tuku sunjomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ima nu ye tuku ko pasa mayenu tuku nga nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuje abo ta njak minamngat.

³⁶ Ande nu kilke te tuku aganj ndende njakmba kilwa le nuje kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ³⁷ Ande nuje kanu ngisikuwa ta ame aganjmbi piyamba man luka tam kumun? ³⁸ Nane ait te mbolnge minig mbal nane une sugo kumba Kuate ngumnede tuku. Ima nu nane ngamuknge ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye yije Mam tuku kilja sanjri njak enel kame ndoj ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamngit ngina.

9

¹ Yesus nu man lato saningina: Ye sinjka satinngamngit. Tane kile tenje tinga minig mbal afu kume ndakap le Kuate nu nuje gageu kulatkate wam sanjrinu temayokuwa le kanjeramngaig ngina.

Yesus nu ngarosu kitek tina
(Mateus 17.1-13; Lukas 9.28-36)

² Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus Yohanus nane kilmba tabe sunjo ande ponjinaig. Ka tanje nane ken ta mambilmba minnaig le Yesus tuku ngarosu mbilka kisémba mayok ka ³ nu tuku tawi ta kauknu uge linu ndo mayok kina. Ma tugu

ɲakmba mbolŋge ande nu kumiŋ kauknu minyanŋate le taŋamba kau prowam kumuŋ kuga.

⁴ Kile Elia nale Moses ndoŋ mayok ka Yesus ndoŋ pasata minnaik le ⁵⁻⁶ nuŋe dubiwanu taŋgo nane kaŋgerka kuru kuru suŋgonaiŋ. Taŋamba Petrus nu ndaŋmba saki ŋga wam pile paska ake fare Yesus sana: Tum Taŋgo, sine teŋge mineg te mayenu ndo. Sine baibai keŋmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku ŋga sana.

⁷ Taŋakina le gau ande pro nane kainiŋgina le gau ta sinamŋge pasa ande mayok ka teŋenmba sakina: Ande te yiŋe Kiŋo. Ye nu tuku wamdus suŋgo ɲak minet. Tane nu tuku pasa ise mayewap ŋgina. ⁸ Taŋamba sakina le Petrus nane pitik ndo mbilka mambilnaiŋ kande Yesus nuŋe ndo tiŋ minna le kaŋgernaiŋ.

⁹ Kile nane luka ndeka ndinŋge Yesus nu nane peuniŋmba saniŋgina: Ye Ndindo Katesek Taŋgo ye kummba maŋ tiŋgi le ndo tane wam kaŋgeraiŋ ta afu saniŋgap ŋgina le ¹⁰ nane ndek wamdus sinamŋge idusmba ame pasa nu kummba tiŋgamŋgat ŋga sakat ŋga naŋgine naŋgine saka minnaiŋ.

¹¹ Taŋamba nane Yesus kusnanaig: Ndaŋam kusem pasa bitekŋganu mbal nane Elia nu ambonŋa prowa le ndo Kristus nu prowamŋgat ŋga sakade ŋginaig le ¹²⁻¹³ nu

lafumba ndek saniŋgina: Elia nu ambonŋa prowa sulumba wam ɲakmba kuaneka kile-tidiŋgam tuku ta ye tane satinŋamŋgit. Elia nu buk prona le kuyar pasa nu tuku sakate taŋamba nane afuŋge naŋgine nzali dubimba nu tumba ɲayo silinaig. Kuyar pasa taŋge ye Ndindo Katesek Taŋgo tuku ame wam sakate? Ye piti sugo kili le nane ye talayumba kasuryamŋgaig ŋga saniŋgina.

Yesus nu kiŋo ande bukla ɲak wakeina

(Mateus 17.14-21, Lukas 9.37-43)

¹⁴ Yesus nane tabe mbolŋge ndeka minnaiŋ le taŋgo maŋgur suŋgo pro nuŋe dubiwanu taŋgo afu ta kile-kogorka kusem pasa bitekŋganu mbal nane ndoŋ kualeyauka minnaiŋ le kaŋgerkinaig. ¹⁵ Kile maŋgurkinaig mbal ndek Yesus kaŋgermba pirerek purka ɲakmba pinder-pindermba kumba ka Yesus kaiyenaig le ¹⁶ nu nane kusnaniŋgina: Tane ame wam tuku kualeyauka minig ŋgina le ¹⁷ taŋgo ande maŋgur sinam taŋge lafumba ndek sana: Tum Taŋgo, yiŋe kiŋo bukla ɲayonu andeŋge miŋge tukule tuna tukunu ye nu tumba ne sota prowit. ¹⁸ Buklaŋge nu biye timba bukŋgate le baringa miŋge subal promba maketiŋ gigermba ngarusu pargin prote. Ye ne tuku dubinanu taŋgo afu teŋge pitaiwaiŋ

nga saniŋgit ta nane pitaiwe fuguwaig ŋgina le ¹⁹ nu ndek nane saniŋgina: Tane Kuate talade mbal. Ye ait giganmba tane ndoŋ minamŋgit? Tane ye piti seryade. Kiŋo ta tumba yalpe ŋgina.

²⁰ Tanakina le nane kiŋo ta tumba Yesus tugum pronaig le bukla Yesus kaŋgermba pitik ndo kiŋo ta zulbarek serna le nu kilke mbolŋge ndeka biri-bariŋga miŋge subal kutukina. ²¹ Tanana le Yesus nu mam nuŋe kusnana: Nu ait giganmba agaŋ te ŋak minna ŋgina le nu sana: Nu kiŋo fudiŋndo minna le agaŋ te nu tina. ²² Ait gudommmba nu kiŋo balewam saka nu tumba pa mbolŋge kule buto mbolŋge bukŋga taŋate. Ne kumuŋ kande sine sinasiŋmba tursiŋga ŋgina le ²³ nu ndek lafumba sana: Ne ye kam kumuŋ ŋga kusnayate e? Ande nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgate ta nu wam ŋakmba kaŋgerkam kumuŋ ŋgina. ²⁴ Tanakina le kiŋo ta mam nuŋe pitik ndo wika sana: Ye Kuate tuku saŋgri tomba tiŋget wam ta kumuŋ kuga tukunu ne ye turya ŋgina.

²⁵ Kile nane gudommmba pinder-pindermba pro Yesus te-ŋgamuwam bafunaig le nu kaŋgerka ndek bukla sawe lika sana: Ne miŋge kilba tukulte tuku bukla yenje ne sanet. Kiŋo te nduiye kusremba nu sinam maŋ kine ndaka ŋgina. ²⁶ Tanakina le bukla ta witimba kiŋo ta

zulbarek ser ŋayona sulumba nu kusrena le kiŋo kumanu sukmba minna le nane gudommmba nu kaŋgermba nu kumat ŋga saka minnaig ta ²⁷ Yesus nu ndek wainu biyumba nu te-tina le nu tiŋgina.

²⁸ Yesus nu nuŋe dubiwanu taŋgo ndoŋ wande mbol promba naŋgine ndo minmba nane nu kusnanaig: Ndanam sine bukla pitaiwe fuguwig ŋginaig le ²⁹ Yesus nu lafumba nane saniŋgina: Kuate yabaŋam tuku maŋau ta ndo bukla pitaikam kumuŋ. Ndin ande mine ndakate ŋgina.

Yesus nu nuŋe kumam tuku sanu arna
(*Mateus 17.22-23; Lukas 9.43-45*)

³⁰ Kile Yesus nu nuŋe dubiwanu taŋgo ndoŋ ma ta kusremba afuŋge nane katese ndaniŋguwaig ŋga Galilea ma tugu make kuerka kinaig. ³¹ Tanamba nu nuŋe dubiwanu taŋgo 12 wam pagu pasa saniŋmba sakina: Ande nu ye Ndindo Katesek Taŋgo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolŋge pilwa le baleyamŋgaig. Baleyuwaiŋ le ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge ye maŋ tiŋgamŋgit ŋgina. ³² Tanakina ta nane pasa ta ismba tugunu katese ndanaig sulumba nu kusnawam tuku ta wamdus pitiniŋgina.

Taŋgo ŋgamukŋge ima nu sungo minit
(*Mateus 18.1-5; Lukas 9.46-48*)

33-34 Yesus nane Kaperneum kumba ka ndinŋge nuŋe du-biwanu tanŋo nane nanŋine nanŋine munŋu tulinŋa ima nane ŋgamukŋge sunŋo minam tuku ta saka minnaig. Ka Kaperneumŋge wande ande ponŋa Yesus nu nane kusnaninŋina: Tane ame wam ndinŋge tanŋine tanŋine munŋu tulinŋa sakaig ŋgina le nane sanu fugumba maninok minnaig.

35 Tanjanaig le Yesus nu minyoka tanŋo 12 ta te yalpe ŋga saninŋina: Tane ŋgamukŋge ima nu sunŋo minam idusmba ndeta nu tane ŋakmba tuku kumnemŋge minmba tane tuku piro tanŋo minwa ŋgina. 36 Tanjakina sulumba nu kiŋo ande tumba nane ŋgamukŋge te-timba bagailmba saninŋina: 37 Ande nu ye tuku ŋga idusmba kiŋo tenen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ŋgina.

Ande nu ŋgueu kuga ta nu sine tuku gulab
(Lukas 9.49-50)

38 Kile Yohanus nu Yesus sana: Tum Tanŋo, sine tanŋo ande ne tuku nyu mbolŋge bukla afu pitaikina le kanŋermba nu peugen. Nu sine tuku kuasmbi kuga ŋgina le 39 nu lafumba sana: Nu peu ndawap. Ande nu ye tuku nyumbi wam ande kitek sanŋrinu kate ta nu pitik ndo ye tuku ŋgumnem pasa sake nda. 40 Ande nu sine tuku ŋgueu tanŋo mine ndakate

ta nu sine tuku gulab. 41 Ye sinŋa satinŋamŋgit. Ande nu tane Kristus tuku tanŋo ŋga kule tidonu tinŋuwa ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambimŋgat ŋgina.

Une tuku piti
(Mateus 18.6-9; Lukas 17.1-2)

42 Yesus nu man saninŋina: Kiŋo ande tenen ye tuku son ŋgate le andenŋe didikate le nu ye ŋgumneyate ta tanŋo ta ose. Nu kiŋo ta didi ndakina le ambonŋa afunŋe wit firfiranu ndame sunŋo tumba ŋinfok tur kusmba bukŋginaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

43 Ne tuku wai inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba bukŋga. Ne wai ndindo ŋak Kuate tugumŋge abo tugu kanŋera ta maye. Ne wai armba ŋak mina le Kuateŋge ne tumba bukŋguwa le ne ma ŋayo mbol kaye ta ŋayo. Ma ŋayo ta pa ugmba minmba minamŋgat. 44 [Ma ta mbolŋge kuin ŋgarosu nyumba minmba minamŋgaig. Pa ta ugmba minmba minamŋgat.]

45 Ne tuku kupe inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba bukŋga. Ne kupe ndindo ŋak Kuate tugumŋge abo tugu kanŋera ta maye. Ne kupe armba ŋak mina le Kuateŋge ne tumba bukŋguwa le ma ŋayo mbol kaye ta ŋayo. 46 [Ma ta mbolŋge kuin ŋgarosu nyumba minmba

minamŋgaig. Pa ta ugmba minmba minamŋgat.]

⁴⁷ Ne tuku am ande ne unekam tuku didikate ndeta ne am ta gomba bukŋga. Ne am ndindo ŋak Kuate kulatkate ma mbol kaye ta maye. Ne am armba ŋak mina le Kuatenge ne tumba bukŋguwa le ma ŋayo mbol kaye ta ŋayo. ⁴⁸ Ma ta mbolŋge kuin ŋgarosu nyumba minmba minamŋgaig. Pa ta ugmba minmba minamŋgat.

⁴⁹ Nane aganmor kilmba Kuate atraukam tuku sol tumba pisneningig tanjamba ndo Kuate nu pambi tanjo ŋakmba tuku ŋgamuŋgal kule pisne tanjan ninjamŋgat. ⁵⁰ Sol nu agan mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganmbi man wakeibe le kaglinu man prowamŋgat? Kumun kuga. Tane kurauka sol kaglinu minit tanjan mine mayewap sulumba tangine tangine ŋgamuŋgal mukuk ŋgan minap ŋgina.

10

Tango pino mungu purkik tuku pasa

(Mateus 19.1-12)

¹ Yesus nu ma ta kusremba Yudea ma tugu mbol kina ka Yordan kule sim kina le nane gudommba man nu teŋgamunaig. Nu nuŋe manau dubimba wam paguniŋmba minna le ² Farisi tanjo afu nu tagowam tuku pro kusnanaig: Sine singine tukul manau dubimba ande nu piyo nuŋe pitaiwam kumuŋ ŋga kusnanaig le ³ nu ndek

nane kusnaningina: Moses nu wam ta tuku ndanmba kuyarmba wam pagusingina e ŋgina le ⁴ nane nu sanaig: Moses nu ande nu piyo nuŋe pitaiwam ŋga wane ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumuŋ ŋga sakina ŋginaig.

⁵ Tanjakinaig le Yesus nu nane saningina: Tane wamdu karenu ŋak. Ta tuku Moses nu pasa ta kuyarna. ⁶ Abo abo Kuate nu agan ndende kile-mayokkina ta nu tanjo pino ŋgarosu kise kise wakeikina. ⁷ Ta tuku tanjo nu ina mam nuŋe kusreka piyo nuŋe ndon mungu kile-denga minwaik. ⁸ Nale ŋgarosu ndindo mayok kanŋaik. Kuyar pasa nu tanjakate. Nale armba mine ndakik. Nale agan ndindo tanjan minik. ⁹ Kuate nu agan kilmba ulendinikit ta tanjonge nale purndanikuwa ŋga saningina.

¹⁰ Yesus nu ka wande mbolŋge minna le nuŋe dubiwanu tanjo wam ta tuku nu kusnanaig le ¹¹ nu ndek saningina: Ande nu piyo nuŋe pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. ¹² Pino ande tanjo nuŋe pitaimba tanjo kise tate ta nu tanjo kuayarmba unekate ŋgina.

Yesus nu kiŋo kame nyaro ningina

(Mateus 19.13-15; Lukas 18.15-17)

¹³ Nane afu kiŋo fonfon kilmba Yesusŋge wai nane mbol patikuwa ŋga pronaig

le nuṅe dubiwanu tanḡo tanḡe nane saninḡe lika kile-luka minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yesus nu wam ta kanḡermba palseṅna le saninḡina: Kiṅo kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kiṅo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁵ Ye sinḡa satingamḡgit. Nane afu kiṅo kame teṅen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda ḡgina. ¹⁶ Tanjakina sulumba nu kiṅo kame kilmba bagail-ninḡmba wai nane mbol patika nane nyaro ninḡgina.

Tanḡo ande aganḡ ndende gudommmba ḡak

(Mateus 19.16-30; Lukas 18.18-30)

¹⁷ Yesus nu kambim saka ndin prowam bafuna le tanḡo ande pinderka pro nu tugumḡge dagol tidronḡa kusnana: Tum Tanḡo mayenu, ye ndanḡi sulumba abo tugu tumba minmba minamḡgit ḡgina le ¹⁸ nu ndek sana: Ndanam ye mayenu ḡga sakate. Kuate nu ndo mayenu minit. ¹⁹ Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Tanḡo bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Aganḡ ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Aganḡ ande yabuka te ndaka. Ina mam naṅe tuku nyu kurauka miḡge kumnemḡge mina. Tukul kame ta ne kila ḡgina le ²⁰ tanḡo ta ndek nu sana: Tum Tanḡo, ye kiṅo ndo minen sulumba tukul ḡakmba ta dubika kile minet ḡgina.

²¹ Kile Yesus nu tanḡo ta kanḡer timba nu tuku kume purmba sana: Wam ndindo ndo ne kumu ndate. Ne ka naṅe aganḡ ndende piyaninḡmba ndametinḡ kilmba sanzal mbal ninḡa sulumba ye dubiya. Ne tanḡawa ta samba mbolḡge ne aganḡ ndende magenu ḡak minamḡgat ḡgina le ²² nu pasa ta ismba nu aganḡ ndende sunḡomba ḡak tukunu nu wamduḡ piti tumba ainḡel pasi kume ḡgurḡgurka kina.

²³ Nu kina le Yesus nu mbilka nuṅe dubiwanu tanḡo saninḡina: Aganḡ ndende sunḡomba ḡak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunḡo ḡgina le ²⁴ nuṅe dubiwanu tanḡo nane pasa ta ismba pirerek purkinaig le nu manḡ lato saninḡina: Kiṅo kame, Kuate tuku gageu mayok kambim tuku manḡau ta minde bada sunḡo. ²⁵ Aganḡmor sunḡo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunḡo kuga. Tanḡo nu aganḡ ndende sunḡomba ḡak ta ḡgumneninḡmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta sinḡa minde bada sunḡo ḡjayo ḡgina.

²⁶ Tanjakina le nane piriri ḡjayomba sanaig: Yoi. Tanḡamba ndeta ndanḡndanḡmba sine afu abo minam tuku ndinḡ te-silikamḡgig ḡginaig le ²⁷ nu nane kanḡerka saninḡina: Tanḡo nane wam te ke fugude ta Kuate nu kumuḡ. Nu wam ḡakmba kam kumuḡ ḡgina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus

sana: Ai te. Sine ne tuku nga sinjine agan ndende njakmba kusreka ne dubineg ngina le ²⁹ nu ndek sakina: Ye sinjka satinjamngit. Ima nu pasa mayenu idusmba ye tuku nga nuje wande, tira kat nuje, kulim kat nuje, ina mam kat nuje, kutu kat nuje, nuje kilke agan kame tajan kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolnje minit sulumba nu wande, tira kame, kulim kame, ina, kutu kame, kilke ta njakmba kitek gudommmba kilamngat. Tanjawa le afunje nu ye tuku tango nga piti seramngai. Ngumne nga nu kilke kitek mbolnje abo tugu njak minmba minamngat. ³¹ Ata. Afu kile tumailamnje minig ta nane ngumnem kanngai. Afu ngumnemnje minig ta nane tumailam kanngai ngina.

Yesus nuje kumam tuku sanu kenja
(*Mateus 20.17-19; Lukas 18.31-34*)

³² Yesus nane ndin dubimba Yerusalem kumbange nu pitik Yerusalem kambim nga ambongina. Tanjana le nuje dubinaig mbal nane gagingina le wamdus tesulunaig le afu nu ngumnem dubinaig mbal nane kuru-kuruka minnaig.

Kile Yesus nu nane 12 ndo kilmba kile-yamokka nu mbolnje manau prowamngat ta te-mayokmba saningina: ³³ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kanngig. Ka ambenje ande nu ye Ndindo Katesek Tango tumba pris

gabab kusem pasa biteknganu mbal tuku wai mbolnje pilwa le nane ye te-tiyumba kumwa nga saka kasomok mbal tuku wai mbolnje palmbimngai. ³⁴ Pilwaig le nane ye maim maim te-sumba nguspeyumba ngusyuwaig sulumba ye baleyamngai. Ye kumi sulumba mara ken nu mbolnje man abonga tingamngit ngina.

Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik
(*Mateus 20.20-28*)

³⁵ Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus le Yohanus nale Yesus tugum promba sanaik: Tum Tango, sile wam ande ne ka nga idusmba minek nginaik le ³⁶ nu ndek nale kusnanikina: Ye ame wam tale mbolnje ki ngina le ³⁷ nale nu sanaik: Sile ma sika le ne nanje kilja sangri njak mayok kaye le ande ne tuku ndinamnje ande njainamnje minyokupe nginaik.

³⁸ Tanjakinaik le nu ndek nale sanikina: Tale agan yabanjade ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata kule kaglinu ta nyam kumu e? Ko ye kule silikamngit ta tale mata kule ta silikam kumu e ngina le ³⁹ nale sakinaik: Au. Sile kumu nginaik. Tanjakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyamngai. Ye kule silikamngit ta tale mata silikamngai ta ⁴⁰ ye tuku ndinamnje ko njainamnje afu tanjamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga.

Kuate nu tanjo afu madinjingina nane ndo ma ta mbolnje minyokamnjaig nga sanikina.

⁴¹ Nuje dubiwanu tanjo 10 wam ta isnaig sulumba Yakobus le Yohanus tuku palsejningina le ⁴² Yesus nu nane te yalpe nga sanjingina: Kasomok mbal tuku gabat kame nane minje karenjaigo njak minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemnje minig ta nane mata tanjo pino nane kukul te-ninjmba matuk kinig. ⁴³ Tane manjau ta ke ndakap. Tane ngamuknje ima sunjo minam idusmba kande nu tane njakmba tuku piro tanjo minwa. ⁴⁴ Tane ngamuknje ima kulat tanjo minam idusmba kande nu tane njakmba tuku piro aganj tanjan minwa. ⁴⁵ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye mata tanjo pino ye sinzanyuwaig nga pro ndawen. Ye nane sinzaninjmba yije njarosu kumam tuku pilmba nane gudommba muskil kiletidinge ninjam tuku prowen ngina.

Yesus nu tanjo am tukulok wakeina

(Mateus 20.29-34; Lukas 18.35-43)

⁴⁶ Yesus nuje dubiwanu tanjo afu gudommba ndon Jeriko promba tumbran ta kusrewam bafunaig le Timeus kinjo nuje Bar-timeus* nu am tukulok ndin makembinje aganj yabanja minna.

⁴⁷ Nasaretnu tanjo Yesus ilna ta afunje nu sanaig le ismba nu ndek wi kuenja sakina: Yesus, David tuku mbun sunjo, ne ye sinanu turya ngina. ⁴⁸ Nu tanjamba wikina le nane afu gudommba nu maninkuwa nga sawe likinaig ta nu man lato wika sana: David tuku mbun sunjo, ne ye sinanu turya ngina.

⁴⁹ Wika minna le Yesus nu tinga sanjingina: Nu sawap le ye tugum te ilwa ngina le nane am tukulok ta sanaig: Ariya. Kile tinga kaye. Nu ne wikate nginaig le ⁵⁰ nu pastinga kuminj kaikanu ta gagulmba buknga Yesus tugum kina le ⁵¹ nu ndek sana: Ye ame wam ne mbolnje ki nga iduste ngina le tanjo am tukulok nu sana: Tum Tanjo, ye mambilam tuku sunjomba iduset ngina le ⁵² nu ndek am tukulok ta sana: Ne kaye. Ne ye tuku sanjri tomba tingate tukunu ne mayekat ngina. Tanjaka sana le pitik ndo nu am maranja purfena le Yesus dubimba kina.

11

Yesus nu gabat sunjo tanjan Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)

¹ Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi le Betani tumbran Olif tabe patumba Yesus nu nuje dubiwanu tanjo armba sanikina: ² Tale tumbran si kumba biteknga donki fat ande pannaig le tinj minit

* 10:46: Bar pasa ta tugunu Kinjo

afunġe muskilnu mbolġe minyo ndakinaig ta tale kaŋgeramġgaik. Kaŋgermba muli kuklimba tumba ye tugum te prowap. ³ Ande nu tale ndaŋam taŋawik ŋga kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sunġo nu doŋki te piro ŋak. Piro kugawa le sile pitik ndo tumba luka te prowamkik ŋga sawap ŋgina.

⁴ Taŋaka nu nale kukulnikina le nale kinaik ka doŋki fat wande malaŋga tugumġge pannaig le ndinġge tiŋ minna le kaŋgernaik. Nale muli kuklimba minnaik le ⁵ afu tugum taŋge nale kusnanikinaig: Tale ndaŋam doŋki fat ta muli kukliwik ŋginaig le ⁶ Yesus nale wam pagukina taŋamba saninġinaik le nane ndek sakinaig: Ta maye tumba kape ŋginaig.

⁷ Nale doŋki fat ta tumba Yesus tugum promba nakile tawi afu kilmba doŋki muskil mbolġe farnaik le Yesus nu poŋga minyokina. ⁸ Taŋana le nane gudommba naŋgine kumiŋ kilmba ndinġge farniŋmba afu ail wainu waŋe magenu ŋak duŋġe kugerkinaig tuku ta kilmba pro ndinġge farniġge likinaig. ⁹ Taŋamba nane afu Yesus tuku tumailamġge afu ŋgumnemġge nane kumbanġe wikaraumba sakinaig:

Sine Kuate tuku nyu tedunġube o.

Tanġo te Sunġo tuku nyu mbolġe prote.

Nu Sunġonġe nyaro tuwa o.

¹⁰ Nu sinġine mbuŋ David tuku ma mbolġe nuŋe gageu kulatkamġgat.

Sine Kuate tuku nyu tedunġube o ŋginaig.
Mune 118.26

¹¹ Yesus nu taŋamba Yerusalem prona sulumba nu kusem wande sunġo sinam kumba taŋge nu mbilmbilka agaŋ ndende ŋakmba kaŋgerkina. Taŋamba ki butunġina le nu tanġo ¹² ta kilmba luka Betani kinaig.

*Yesus nu ail ande taprana
(Mateus 21.18-19)*

¹² Mafena le nane Betani kusremba kinaig ka ndinġge Yesus nu gubana. ¹³ Nu maskenġge fik ail ande kaŋgerna ta waŋenu gudommba ŋak le nu alonu mambilam kina ta alowam tuku ait kuga tukunu waŋenu ndo kaŋgerkina. ¹⁴ Taŋamba nu ndek fik ail ta sana: Ne maŋ alowe nda. Afu ne tuku alonu maŋ nye nda ŋgina. Taŋakina ta nu dubiwanu tanġo mata pasa ta isnaig.

*Yesus nu Yerusalem kusem wande wakeina
(Mateus 21.12-17; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)*

¹⁵ Kile nane Yerusalem pronaig sulumba Yesus nu kusem wande sunġo sinam kumba ka kawaŋ taŋge afu agaŋ ndende piya niŋginaig afu piyaniŋmba kilnaig ta nane ŋakmba kogronġa pitaikina. Taŋamba nu ndametin muŋgu walka minnaig mbal nane tuku mbain kilmba kile-panka umaŋ kurinum piyawam tuku patikinaig

mbal tuku minyo mbili mata kile-pankina sulumba¹⁶ nane aganj kilmba kusem wande sinam sinam ndin tananj dubimba kinaig ta peuningina sulumba¹⁷ nu nane wam paguka saningina: Kuyar pasa nu tejenmba sakate: Ye tuku wande ta kilke mbol mbal njakmba ye mbarinyam tuku wande njgate. Tane wande te mbilmba kuayar tanjo tuku wande tananj pilig njgina.

¹⁸ Tanjo pino njakmba nu tuku tum pasa tuku pirerek purka saka minnaig le pris gabat mbal kusem pasa biteknganu mbal nane Yesus nu wam kina ta ismba nu tuku kuru-kuruka nu balewam tuku ndin sotinaig.

¹⁹ Furirna le Yesus nane tumbran sunjo ta kusremba kinaig.

Yesus nu yabanjam tuku tumningina

(Mateus 21.20-22)

²⁰ Mafena le maratukuk nane luka kumba fik ail ta liwam bafumba kangernaig ta karenga sumbailnu turmba kumna. ²¹ Kile Petrus nu Yesus pasa sakina ta idusmba nu sana: Tum Tanjo, ai si. Kubele ail taprana si kummba karengina njgina le ²² nu ndek nane saningina: Tane Kuate tuku sanjri tomba tinjgap. ²³ Ye tane satinjet. Ande nu Kuate yabanjmba wamdus tero ndaka wam ta sinja mayok kangat nga idusmba nu tabe si samba ne goka tinga yu buto sinam kaye njga sawa ta nu

tanawamngat. ²⁴ Ta tuku ye satinjet. Ne Kuate yabanjmba ye sinja wam ta tamngit nga idusa ta ne tamngat. ²⁵ Ne Kuate yabanjmba minit ta ande ne mbolnge mbarte ta ne gilainga. Ne tanjawa ta ne tuku Mam samba mbolnge minit nu mata ne tuku mbar sauka gilaingamngat. ²⁶ [Ne ande tuku mbar gilai ndanga ta ne tuku Mam samba mbolnge minit nu ne tuku mbar mata gilainge nda njgina.]

Imanje Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig

(Mateus 21.23-27; Lukas 20.1-8)

²⁷ Nane manj mbumba Yerusalem kinaig sulumba Yesus nu kusem wande sinamnge kine promba minna le pris gabat kame kusem pasa biteknganu afu Israel mage mage nane njakmba pro nu kusnanaig: ²⁸ Imanje ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanje ne sanjri tinmba kukulnina nga kusnanaig le ²⁹ nu ndek saningina: Ye mata tane wam ande kusnatingi le lafuwap ta imanje wam kame te kam tuku kukulyina ta ye tane kila satinjamngit. ³⁰ Imanje kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenge e ko tanjonge ta tane ye sayap njgina.

³¹ Tanjakina le nane ka kasomnge nanjine nanjine munju kusnanga sakinaig: Sine ndanjmba sabe. Sine Kuatenge nga sabe ta ndanjam tane Yohanus tuku son nda

nginaig ngamngat. ³² Ko sine tanjonje ngube ta mata kumuŋ kuga nginaig.

Tango ŋakmba Yohanus nu sinja Kuate tuku tuan tango ande ŋga saka minnaig le gabat mbal nane tango pino tuku kuru-kurukinaig. ³³ Ta tuku nane Yesus sanaig: Iyo sine gilai nginaig le Yesus nu ndek nane saniŋgina: Ata. Ye mata imanje sayina le wam kame ke liket te satinje nda ngina.

12

Piro tango ŋaigonu tuku yaba pasa

(Mateus 21.33-46; Lukas 20.9-19)

¹ Yesus nu yaba pasambi wam afu saniŋgina sulumba sakina: Tango ande nu grep piro nguka fondembi kormba nu grep firfirmba kulenu kilam tuku nguruŋ wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuenu o mbolok pilna. Piro ŋakmba denpurmba nu piro mbal kilmba patika nu tinja kilke kise mbol kina.

² Ait kumuŋgina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tango ande kukulna le piro mbal tugum kina. ³ Ka prona le nane nu biye timba paninŋa pitainaig le nu ake luka kina. ⁴ Tanjana le piro miro tango nu man tango ande kukulna le nane nu gabat mbolŋge kat buromba ŋayo silinaig. ⁵ Nu man tango inum kukulna le nane nu tumba balenaig. Tanjamba tanjamba nu nane gudommba

kukulniŋge likina le nane afu pani farmba afu bale farnaig.

⁶ Kile tango ndindo ndo piro miro tango ndon minna. Tango ta nuŋe kiŋo. Nu kiŋo ta tuku kume purmba minna. Ngumne tukulmba nu kiŋo ta kukulna sulumba sakina: Nane nu kanŋermba ye tuku kiŋo ŋga mapewamngaiŋ ŋga kukulna le kina. ⁷ Nu kumba piro mbal tugum prona le kanŋermba sakinaig: Tango ilit si nu mam nuŋe tuku agan ndende kilam tuku nyu ŋak. Sine nu balebe sulumba piro te sinjine tube nginaig. ⁸ Tanjaka nane nu biye timba balenaig sulumba mindesin tumba buknginaig le kilim kina.

⁹ Tane ndanmba idusde. Grep piro miro tango nu ndanamngat? Nu pro piro mbal ta bale farmba piro kulatkam tuku kuasmbi kise patikamngat. ¹⁰ Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e? Ndame sungo ande wande pilig mbal gisleknu ŋga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame ŋakmba nu mbolŋge sanŋri tinjade.

¹¹ Sungo nuŋe wam ta kina le sine kanŋermba pirerek purka gare toreg ngina. *Mune 118.22*

¹² Gabat mbal nane yaba pasa ta ismba Yesus nu nane tuku sakina ta katesemba nu biye tiwam tuku ta nane tango pino tuku kuru-kuruka nu kusremba kinaig.

Takis pankam tuku nane

Yesus kusnanaig

(*Mateus 22.15-22; Lukas 20.20-26*)

¹³ Kile gabat kamenge Farisi tanjo Herodus dubiwanu tanjo afu kukulninginaig le Yesus tagowaig le nu pasa ande mbarwa le nu biye tiwam tuku kinaig. ¹⁴ Nane pro nu sanaig: Tum Tanjo, ne tanjo tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tanjo nyu njak tuku kuru kuru ndakate. Ne tanjo njakmba Kuate tuku manjau dubikam tuku tumsingit. Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul manjau dubimba Rom tuku gabat Sesar takis tambim kumuñ e? Sine takis patikube e ko mbulbe nga sanaig le ¹⁵ Yesus nu nane tuku yabri pasa katesemba saningina: Ndanam tane ye tagoyade? Ndametin ande tumba pro ye tumyap le kanjeri ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane ndametinj ande tumba nu tumnaig le nu ndek kusnaningina: Ndametin te mbolnge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga kusnaningina le nane lafumba sakinaig: Sesar tuku nginaig. ¹⁷ Tanjakinaig le Yesus nu ndek tenjenmba saningina: Ata. Tane gabat sunjo Sesar kumnemnge minig. Nu tambim tuku aganj sakate ta nu tape. Kuate aganj tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina le nane pasa ta ismba pirerek purkinaig.

tuku pasa

(*Mateus 22.23-33; Lukas 20.27-40*)

¹⁸ Kile Sadusi tanjo afu Yesus tugum pronai. Sadusi mbal nane tanjo kummba manj tinge nda nga idusmba minig tuku. Nane pro Yesus kusnanaig: ¹⁹ Tum Tanjo, Mosesnge tenjenmba kuyarna: Tanjo ande kummba pino kuembol kinjo kugatok kusrewa le maib nuñenge pino ta tumba aba nuñe tuku kinjo tepilwa nga kuyarna. ²⁰ Ariya. Mambo kat nuñe ndon nane 7 minnaig. Aba nanjine pino ande tina sulumba minna ma ma kinjo kugatok kumna. ²¹ Kumna le maib nuñe nu dubiknu pino ta tina. Nu tumba minna ma ma nu mata kinjo kugatok kumna le maib nuñe kerñnu mata tanjana. ²² Tanjamba tanjamba nane 7 pino ndui ta ndo tumba kinjo kugatok kume farnaig. Ngumnenja pino kuembol nu mata kumna. ²³ Ata. Ne kumanu mbal tingamngaig nga sakate ta tanjo 7 ngamuknge nu ima tuku pino minamngat e? Tanjo 7 ta pino ndui ta ndo tinaig nginaig.

²⁴ Tanjakinaig le nu nane saningina: Tane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku sanjri tane wamdus pulu ndatingit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ²⁵ Nane kumanu mbal abonga tinga Kuate tuku enjel suk minamngaig. Nane munju kile nda. ²⁶ Kumanu mbal manj tinge nda nga idusmba sakade ta Moses tuku wam kube mbolnje ail

Kummba manj abongam

fudiŋndo pa bulu ŋak wam ta tuku tane bur ndakade e? Kuate nu Moses teŋenmba sana: Ye Abraham Isak Yakob ye nane tuku Mbara Sunŋo minet ŋgina. ²⁷ Abraham nane kume likinaig ta nduiye ŋgisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara ŋga Moses sa ndana kande. Nu abo ŋak minig mbal tuku Mbara. Ta tuku tane kumanu mbal kummba maŋ tinŋe nda ŋga sakade ta tane siŋka wamdus mbarde.

Tukul pasa sanŋrinu

(Mateus 22.34-40; Lukas 10.25-28)

²⁸ Nane Yesus ndoŋ kua-leyauka minnaig le kusem pasa bitekŋganu tanŋo ande pro nu nane tuku pasa lafu mayete ŋga nu mata Yesus kusnana: Tukul ndaŋ tukul ŋakmba liniŋganu minit ŋgina le ²⁹ nu ndek sakina: Tukul nu mbolŋge minit ta teŋenmba sakate. Israel mbal tane ise mayewap. Siŋgine Kuate nu Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. ³⁰ Tanŋine Sunŋo Kuate tane nu tuku kume purmba tanŋine ŋgamuŋgal abo guwa wamdus sanŋri ta ŋakmba nu tape ŋga sakate.

³¹ Tukul ande nu dubiknu teŋenmba sakate. Tane tanŋine ŋgarosu tuku kume purde taŋamba ndo tane tugumuŋge minig mbal tuku kume purap ŋgate. Tukul pasa armba ta tukul pasa ŋakmba liniŋganu minik ŋgina.

³² Tanŋakina le kusem pasa bitekŋganu tanŋo nu Yesus

sana: Tum Tanŋo, ne kumumbi sakate. Kuate ndo Mbara. Ande mine ndakate. ³³ Ima nu Kuate tuku kume purmba nuŋe ŋgamuŋgal wamdus sanŋri ta ŋakmba nu tuwit sulumba nuŋe ŋgarosu tuku kume purte taŋamba ndo nuŋe tugumuŋge minig mbal tuku kume purwa ta nu maŋau mayete. Maŋau ar tanŋe agaŋmor kilmba bale farmba atraukade maŋau ta liniŋgit ŋgina.

³⁴ Tanŋakina le Yesus nu tanŋo te wamdus temayemba pasa kumumbi lafuwat ŋga nu sana: Ne Kuate tuku gageu inum mayok kambim bafute ŋgina. Tanŋakina le nane Yesus kusnawam tuku kuru-kuruka maŋ kusna ndanaig.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaniŋgina

(Mateus 22.41-46; Lukas 20.41-44)

³⁵ Yesus nu kusem wande sunŋo sinamuŋge wam paguka nane saningina: Ndanam kusem pasa bitekŋganu mbal nane Kuatenŋe madina tanŋo Kristus nu David tuku mbuŋ ŋga sakade? ³⁶ Tukul Guwanŋe David wamdus tuna le nu teŋenmba sakina:

Sunŋo Kuatenŋe ye tuku Sunŋo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenŋe sanŋri ŋak minyok mina le ma ma yenŋe ne tuku ŋgueu mbal kilmba kile-ibenŋka ne tuku kupe kumnemŋge

patikamngit ngina.
Mune 110.1

³⁷ David nu tanjamba kuyarumba Kristus nu ye tuku Sunjo ngina. Ata. Nu David tuku mbunjo ndo e ko nu David tuku Sunjo ngina.

Israel gabat kame tuku manjau

(Mateus 23.1-36; Lukas 20.45-47)

Manjur sunjo ta nane Yesus tuku pasa isam tuku nzaliningina le ³⁸ nu wam afu tumningmba saningina: Kusam pasa biteknganu mbal tuku manjau rironkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliningit. Nane maket mbolnge lika tanjo nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. ³⁹ Kusam wandeknge pagumba nye sunjo mbolnge nane mbili tumailamnge minyokam nzaliningit. ⁴⁰ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende didika kile-suluwe ningig. Nane nangine manjau njayonu ta yabukam tuku tanjo am mbolnge Kuate yabanjo kuende. Ta tuku nane pa lato tamnjagaig ngina.

Pino kuembol ande nuje ndametinj Kuate tuna

(Lukas 21.1-4)

⁴¹ Yesus nu kusam wande sinamnge ndametinj patikam tuku ma ta tumail tumba minyoka nane ndametinj pankinaig le kanjerka minna. Nane aganj ndende sunjomba njak mbal ndametinj sugokanu pankinaig le ⁴² kile pino kuembol ande aganj ndende kugatok promba

nuje toea armba ndo kilmba pro patikina le ⁴³ Yesus ndek nuje dubiwanu tanjo wikina sulumba saningina: Ye sinjo satinjet. Pino kuembol te aganj ndende kugatok ta nu ndametinj fudinjo patikat ta nane afu pankaj ta linjgat. ⁴⁴ Ta ndanam? Nane ndametinj gudommba njak ta afu ndo patikaj ta pino kuembol te nu aganj ndende kugatok nuje ndametinj njakmba panke suluwat. Nu nyamaganjo piyawam tuku ande mata mine ndakate ngina.

13

Yesus nu kusam wande njayonjam tuku sakina

(Mateus 24.1-2; Lukas 21.5-6)

¹ Yesus nu mayok ka kusam wande sunjo ta kusrewam bafuna le nuje dubiwanu tanjo andenge nu sana: Tum Tanjo, ai te. Kusam wande te tuku wande kame magenu ndo. Nane ndame magenumbi patike likinaig ngina le ² nu ndek sana: Ne wande sugo njakmba kanjerkate te ngumne nga ndame njakmba munjo sailka mine nda. Afunge sambrininguwaig le njakmba kutusewamnjagaig ngina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa

(Mateus 24.3-44; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu kusam wande tumail tumba minyok minna le

Petrus Yakobus Yohanus Andreus nanenḡe ndo promba Yesus kusnanaig: ⁴ Ne kusem wande ḡayonḡamḡgat ḡga sasiḡgat ta ḡinu mara prowamḡgat. Sine ame aḡaḡ kaḡgermba ait ta buk patukate ḡga idusmba katesewamḡgig ḡginaig le ⁵ nu pasa tugu pilmba nane wam paguniḡgina: Tane rironḡ mayewap. Afu pro tane yabritinḡbekaig. ⁶ Nane afu ye tuku nyu tumba ye Kuateḡge madiyina taḡo ḡga gudommba didikuwaig le ndenunḡgaig. ⁷ Tane kame sugo maskenḡge mayok kuwaig le pasa ismba ko taḡgine tugumḡge kame zigna ande ismba tane wamdus fulil ndakap. Wam kame ta siḡka prowe likamḡgaig ta kugawam tuku ait kile.

⁸ Kilke ande tinḡa kilke kise ndonḡ kame buwamḡgaik. Gabat ande nuḡe gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndonḡ kame buwamḡgaig. Ma yimyam mbolḡge mumni guba prowe likamḡgaig. Piti kame ta pino kutu tepalmbim tuku ḡgaro rar tate tanaḡ prowamḡgaig.

⁹ Tane taḡgine rironḡ mayewap. Afunḡe tane kilmba pasa mbolḡge kiletidinḡuwaig le afu naḡgine kusem wandekḡge tane pani faramḡgaig. Afu tane kilmba ka gabat sugo sugo nyu sugo ḡak mbal tugumḡge kiletidinḡuwaig le tane ye tuku ḡga pasa mayenu saniḡgap le nane ye tuku nyu isamḡgaig. ¹⁰ Pasa mayenu kilke tugu

ḡakmba mbolḡge kukliwap le ndo kugawam tuku ait prowamḡgat.

¹¹ Nane taḡamba tane kilmba pasa mbolḡge patika mbal sugo wai mbolḡge patikuwaig le wamdus fulilka ndanḡmba sakube o ḡga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam tuku ait mbolḡge tane tuku wamdus sinamḡge pasa afu mayok kaḡgaig ta ndo sakap. Tukul Guwa nu wamdus tinḡuwa le pasa sakamḡgaig. Taḡgine wamdusmbi kuga.

¹² Ait ta mbolḡge ande nuḡe tira nuḡe kasurmba kumam tuku ḡgueu mbal tuku wai mbolḡge palmbimḡgat. Taḡo nu nuḡe kiḡo mbolḡge mata taḡawamḡgat. Kiḡo kame nane ina mam kat naḡgine kumwaig ḡga nane pasa mbolḡge patikamḡgaig. ¹³ Tane ye tuku taḡo tukunu nane ḡakmba tane kasurtingamḡgaig. Ande nu ye kusre ndayumba minmba ma ma kumwa ta Kuateḡge nu tuku muskil te-tiwe tambimḡgat.

¹⁴ Ngumnenḡa ande nu ḡule parak tukul ma mbolḡge mayok ka tukul kuerka kutur tambimḡgat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdus pulutinḡuwa). Wam ta mayok kuwa le kaḡgermba kame sunḡo prote ḡga Yudea mbal nane kua ka tabe ponḡuwaig. ¹⁵ Ande nu wande kawanḡge minmba kande nu pitik kua kumba wandekḡge aḡaḡ kilam idus ndawa. ¹⁶ Ande nu piro mbolḡge minmba

kande luka nuŋe tawi tam idus ndawa.

¹⁷ Ait ta mbolŋe pino fungulok pino kiŋo dabro amo nyanu ŋak ose. Nane piti sunŋo kaŋgeramŋaig. ¹⁸ Tane Kuate yabaŋap le murke ait mbolŋe maŋau ta pro ndawa. ¹⁹ Ait ta mbolŋe piti sunŋo pasa ŋak prowamŋat. Kuate nu agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina ait mbolŋe ka kile ait te mbolŋe mata piti afu taŋaŋ kaŋger ndakeg. Ngumneŋga mata piti taŋaŋ ande prowe nda. ²⁰ Kuate nu nuŋe kilam tuku madiniŋgina mbal idusniŋmba piti ait kuen ta kuerkina le ait fagnu ndo piti prowamŋat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le taŋo ŋakmba ŋgisike sulude kande.

²¹ Ande nu tane satiniŋmba kaŋgera Kristus Kuatenŋe madina taŋo minit te ko nu minit si ŋguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. ²² Yabri taŋo prowaig sulumba afu ye Kristus ŋgumba afu ye Kuate tuku tuan taŋo ŋgamŋaig. Nane Kuatenŋe madiniŋgina mbal yabrininiŋmba didikube ŋga nane wam kitek saŋgrinu ke likamŋaig. ²³ Tane mambilmba rironka minap. Wam kame ta prowamŋaig. Ta tuku ye tane wam pagutiŋget.

²⁴ Sina manzer ait sunŋo ta kugawa le ki mukumba dabunŋat. Tambun mata bulunŋe nda. ²⁵ Samba tuku saŋgri ŋakmba pirpurka buru-burukuwaig le mbai ŋakmba

samba mbolŋe guroromba ndeke lika minamŋaig. ²⁶ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Taŋo ye saŋgri sunŋo kilŋa ŋak gau sinamŋe prowi le nane ye kaŋgeryamŋaig. ²⁷ Ye ndeka eŋel kame kukulniŋgi le kilke tugu ŋakmba mbolŋe Kuate nuŋe madiniŋgina mbal kile-maŋgurkamŋaig.

²⁸ Tane fik ail kaŋgerap. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kaŋgerka katesemba sakade: Ki ait patukate ŋgade. ²⁹ Taŋamba ndo wam kame sakit te prowaig le kaŋgerka ye prowam tuku ait patukate ta kila palmbimŋaig. ³⁰ Ye siŋka satiniŋgamŋit. Ait te mbolŋe minig mbal kume ndakuwaig le wam kame ŋakmba ta prowamŋaig. ³¹ Kilke tugu samba tugu ŋgisikamŋaig. Ye tuku pasa ande ŋgisike nda. Minmba minamŋat.

³² Ginu mara ki kanum ndaŋ ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolŋe eŋel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kiŋo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. ³³ Ait ta ginu mayok kaŋgat ta tane gilai tukunu tane rironka mambilmba minap. ³⁴ Wam ta yaba pasa te suk. Taŋo sunŋo ande ma ande kambim ŋga nuŋe piro mbal piro walmba ande wande kulatkam tuku pilmba sate: Ye mambilmba tairiŋga mina ŋgate. ³⁵ Wande miro taŋo ginu mara prowamŋat ta tane gilai. Furiram e ko

furir ngamu e ko teg kaglinu ulwa le ko maratukuk ta tane gilai tukunu mambilmba tairnga minap. ³⁶ Tane idus ndamba minap le nu pitik ndo pro kanđerikikat. ³⁷ Ye tane satinjet pasa te tanjamba ndo nane njakmba saninjet. Tane mambilmba minap njgina.

14

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(*Mateus 26.1-5; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53*)

¹ Pagumba nye sungo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ki ait armba minnaig le pris gabat mbal kusem pasa biteknjanu mbal ndon kuirkuirka Yesus biye timba balewam tuku ndin sotinaig sulumba ² sakinaig: Sine pagumba nye tuku mangur sungo sinamnge nu biye tibe ta njayo. Kame zigna sungo mayok kakat njginaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolnge gurenj kutuna

(*Mateus 26.6-13; Yohanus 12.1-8*)

³ Betaninge Yesus nu tanjo ande buk ngirnger njak nyunu Simon nu tuku wandeknge isukusmba minna. Nu isukusmba minna le pino ande ndame botol gurenj mundur mayenu njak piyanu o mbolnge ta tumba Yesus tugum promba botol ndumor njgurmba nu tuku gabat mbolnge gurenj ta kutuna. ⁴ Kutuna le nane afu wam ta kanđermba palsejningina le nanjine nanjine sakinaig:

Ndanjam saka gurenj mayenu ake kutuwat a. ⁵ Nu gurenj ta tumba piyana kande nu ndametinj sonj 30 limba kilna le sine sanzal mbal turkeg kande njginaig.

Nane tanjamba pino ta tumba sawe likinaig le ⁶ Yesus nu ndek nane saninjina: Tane mbulap. Ndanjam tane pino te piti serde. Nu ye mbolnge wam mayete. ⁷ Sanzal mbal mara mara tane njgamuknge minamnjgaig. Tane nane turkam idusmba ndeta turkam kumunj. Ye tane ndon ait kuennu mine nda. ⁸ Pino te nu ye mbolnge nuje manjau kumumba gurenj mayenu te ye pisneyat. Nu ye njgunu tuku njgarosu wakeiyat. ⁹ Ye sinjka satinjamngit. Kilke tugu njakmba mbolnge nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamnjgaig njgina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo

(*Mateus 26.14-16; Lukas 22.3-6*)

¹⁰ Kile nu dubiwanu tanjo 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu Yesus tumba pris gabat mbal wai mbolnge palmbim nga nane sota kina le ¹¹ nane nu tuku pasa ismba gare tumba pasa katmba ndametinj afu nu tambim tuku sanaig. Sanaig le Yudas nu Yesus tumba nane tuku wai mbolnge palmbim tuku ait mayenu ande tairnga minna.

Yesus dubiwanu tanjo armba Pasowa kuanekinaik (Mateus 26.17-25; Lukas 22.7-13; 22.21-23; Yohanus 13.21-30)

¹² Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonjanu mbolnje Zu mbal nane sipsip fat bale farmba nyanu. Ait ta prona le nuje dubiwanu tanjo ndek Yesus kusnanaig: Sine aninge ne ndonj Pasowa nyam tuku ka kuanekube nginaig le ¹³ nu ndek nuje dubiwanu tanjo armba sanikina: Tale tumbranj sunjo mbol kape. Kumba ka prowap le tanjo ande waim kule njak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. ¹⁴ Nu kumba wande pongamngat ta tale wande ta tuku miro tanjo tenjemba sawap: Tum Tanjonje sakat nu nuje dubiwanu tanjo ndonj wande rum ndan mbolnje Pasowa nyamngig nga sawap. ¹⁵ Tanjakap le nu rum sunjo ande o mbolnje aganj ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtikamngat. Tanjawa le tale rum ta sinamnge sine Pasowa nyam tuku kuanekap nga sanikina. ¹⁶ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo ar ta tumbranj sunjo mbol kinaik ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nale Pasowa nyam tuku aganj ndende kuaneka manj luka kinaik.

¹⁷ Furirna le Yesus nu tanjo 12 ta kilmba kumba ka kuanekinaik wande ta ponginaig. ¹⁸ Ka tanje nane isukusmba minmba Yesus nu

sakina: Ye sinjka satinjamngit. Tane ngamuknje ande ye ndonj isukusit te nu ye tuku kupet minit ngina. ¹⁹ Tanjakina le nane wamdus najonja ndui ndui nu kusnanaig: i ... Ne yenge nga iduste e nginaig le ²⁰ nu ndek nane saningina: Ande tane 12 ngamuknje nu ye ndonj nza tuma bret kule pak mbilmba nyate ta not. ²¹ Ye Ndindo Katesek Tango ye kuyar pasa kumumba kumamngit ta ande nu ye tumba nane wai mbolnje palmbimngat ta ose. Nu piti sunjo tamngat. Ina nujenge te-pile ndakina kande maye kande ngina.

Yesus nu pasa nyam tuku manau te-mayokna

(Mateus 26.26-30; Lukas 22.14-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Nane isukusmba minmba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nuje dubiwanu tanjo ninmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yije ngarosus ngina. ²³ Tanjamba nu grep kule murko njak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba ningina le yaimba nyinaig. ²⁴ Tanjanaig le nu ndek saningina: Te yije ndare. Ndare ta mbolnje pasa kitek Kuate nu tanjo ndonj o buk katna ta alonu mayok kangat. Ye nane gudommba tuku nga ye yije ndare kutuwamngit. ²⁵ Ye sinjka satinjet. Ye manj grep kule tenjen nye ndaki ma ma Kuate kulatkate ma mbolnje

ye grep kule kitek nyamngit ngina.

²⁶ Tanjaka denpurmba nane mune ande ulnaig sulumba tinga Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana (Mateus 26.31-35; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)

²⁷ Kumbanqe Yesus nu nane saningina: Tane njakmba kua ka ye kusreyamngaig. Kuyar pasa tejenmba sakate. Kuatenqe sipsip kulat tanjo balewa le sipsip pururumba sili-siliwamngaig nga sakate. ²⁸ Ye kummba manj tingi sulumba ye ambonga Galilea ma tugu mbol ka le tane ngumnenngamngaig nga saningina.

²⁹ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Nane njakmba kua ka ne kusrenuwaig ta ye ndo ne kusrene nda ngina le ³⁰ nu Petrus sana: Ye sinjka ne sanamngit. Furir te mbolnqe teg witiwam ar ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat ngina. ³¹ Tanjaka sana le Petrus nu sangri tinga sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye sinjka ne tuku nyu yabuke nda ngina le nuqe dubinaig mbal njakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

Yesus nu Kuate ndon pasatina (Mateus 26.36-46; Lukas 22.39-46)

³² Nane ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuqe dubiwanu tanjo

saningina: Tane tenqe minap. Ye ka sinje Kuate yabanamngit ngina. ³³ Tanjaka nu Petrus Yakobus Yohanus nane kenj ta kilmba kina ka tanqe nu ngamunggal piti sunjo kamusmba wamdus fagkina le isu sangri kugana. ³⁴ Tanjamba nu nane saningina: Ye wamdus njayonga piti sunjo ye toyate le kamuset. Tane tenqe mambilmba minap ngina. ³⁵ Tanjamba saka nu dirdirka kumba ngurngurka ndek truk ka piti ta nu laipam kumun e nga nu Kuate yabanmba sakina: ³⁶ O Mam ne wam njakmba kam kumun. Kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa nget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nane nzali ndo dubiwa ngina.

³⁷ Tanjamba nu luka ka nane kanjerkina ta nane kinymba minnaig le nu ndek Petrus sana: Simon, ne kinyit e? Ne ait fagnu te mambilmba minam kuga e? ³⁸ Satan tuku tago tane mbol prowikat. Abo minmba yabanmba minap. Tanjine ngamunggal Kuate yabanam tuku idusde ta ngarosumbi dubiwam tuku ta piti ngina.

³⁹ Tanjamba sake denpurmba nu luka kina ka pasa ndui ta ndo manj yabanmba sakina. ⁴⁰ Tanjamba nu manj luka prona ta nane ginyumnge am piti patikinaig le kinymba minnaig le kanjerkina le nane piririmba ame pasa lafube o nga wam pile paskinaig.

⁴¹ Yesus nu manj kumba ka yabanj kenja sulumba

promba man kusnaningina: Kile mata mabta kinymba minig e? Kile kumungat. Ait buk prowat. Andenje ye Ndindo Katesek Tanjo tumba une njak mbal tuku wai mbolnje palmbim tuku bafute. ⁴² Ai si. Ye tuku kupet tanjo prote. Tane tinjap le sine nane tugum si kab ngina.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Mateus 26.47-56; Lukas 22.47-53; Yohanus 18.1-12)

⁴³ Nu tanjamba pasata minna le tanjo 12 ta tuku ande Yudas nu tanjo gudommaba kame bagi sibugi kilmba njak pronai. Pris gabat mbal kusem pasa biteknjanu mbal Israel mage nanenje tanjamba kukulninginaig le pronai. ⁴⁴ Yesus tuku kupet tanjo nu nane kila palmbim tuku buk tejenmba wam paguningina: Ye ka ande mumuwi ndeta not. Tanjo ta biye timba tumba kape ngina. ⁴⁵ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo Yesus tugum kumba Tum Tanjo kaiye ngina sulumba mumuna le ⁴⁶ nane pro Yesus biymba biye denai.

⁴⁷ Ande nu tugumnje minna tanje nune kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro tanjo kilbanu pike welna. ⁴⁸ Tanjana le Yesus nu nane saningina: Ndanam saka tane ye kuayar tanjo tanjan bagi sibugi kilmba ye biye tiyam prode. ⁴⁹ Ye mara mindek tane ngamuknje kusem wande sunjo sinamnje tanjo

pino wam paguka minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kuate tuku kuyar pasa kumumba mayok kuwa ngina.

⁵⁰ Tanjakina le nu dubinaig tanjo njakmba nu kusremba sili-silimba kua kinaig le ⁵¹ tanjo mbanzo ande nu tawi kaukauk ndindo tinmba Yesus dubimba kina le nane ndek nu biye tinaig. ⁵² Biye tinaig le nu mbil bunja tawi gagulmba kusremba wagek kua kina.

Nane Yesus tumba gabat mbal tugum kinaig

(Mateus 26.57-68; Lukas 22.54-55,63-71; Yohanus 18.13-14,19-24)

⁵³ Kile nane Yesus tumba pris gabat sunjo tugum kinaig. Pris gabat mbal Israel mage kusem pasa biteknjanu mbal nane njakmba buk pro tanje manjurkinaig. ⁵⁴ Petrus nu maskenje Yesus dubimba kina ka pris gabat sunjo tuku fonde sinam kumba ka wande mab tanje nu kame mbal ndon pa likmba minnai.

⁵⁵ Pris gabat mbal Israel pasa pilewanu sugo njakmba Yesus balewam tuku pasa gabat ande sotete pisenginaig le ⁵⁶ nane gudommaba yabri pasa tumba Yesus mbaranu nginaig ta pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁵⁷ Kile nane afu tinja nu mbolnje pasa pilmba yabri pasa tejenmba sakinaig: ⁵⁸ Nu tejenmba sakina le isgenj. Kusem wande sunjo

tango waimbi pilnaig te ye sambriwi sulumba mara kenmba mboln̄ge kise ande waimbi pile ndakanu ta palmbim̄ngit nga sakina le isgen̄ nginaig ta ⁵⁹ pasa ta mboln̄ge mata pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁶⁰ Kile pris gabat sun̄go nu nane ngamukn̄ge tin̄ga Yesus kusnana: Nane ne mbaranu nga sakade te ne ndan̄mba iduste. Ne nane tuku pasa lafuwe nda e ngina ta ⁶¹ nu pasa ande sa ndaka min̄ge tukulmba maninok minna le pris gabat sun̄go nu mañ Yesus kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kin̄o e ngina le ⁶² nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye Ndindo Katesek Tango Kuate San̄gri N̄ayo nu tuku ndinam̄nge minyok mini sulumba gau mboln̄ge ndeki le tane ye kan̄geryam̄ngaig ngina.

⁶³ Tan̄jakina le pris gabat sun̄go pasa ta ismba palsēna le nu ndek nuñe tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. ⁶⁴ Tane nu Kuate tuku nyu n̄ayo silita pasa te ismba tane ndan̄mba idusde ngina le nane ñakmba sakinaig: Nu tango n̄ayonu. Nu kumwa nginaig.

⁶⁵ Kile nane afu tin̄ga ka Yesus nguspemba amnu songa waimbi katmba sanaig: Iman̄ge ne katnate e? Ne tuan tango ndeta nyun ta le sine isbe nginaig. Tan̄jakinaig le polis kamen̄ge mata nu tumba katnaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu

yabukina

(*Mateus 26.69-75; Lukas 22.56-62; Yohanus 18.15-18,25-27*)

⁶⁶ Petrus nu wande mab tan̄ge minna le pris gabat sun̄go tuku piro pino ande promba ⁶⁷ Petrus pa likmba minna le nu kan̄ger timba sana: Ne mata Nasaretnu tan̄go Yesus ndon̄ minna tuku ngina. ⁶⁸ Tan̄jakina le nu ndek Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye ngin̄nganket ngina sulumba nu tin̄ga kilim ka malan̄ga tugum tan̄ge minna le teg ande witina.

⁶⁹ Kile piro pino ta mañ pro nu kan̄germ̄ba nu tugum̄nge minnaig mbal san̄ngina: Tango te mata nu tuku tango ande ngina le ⁷⁰ nu mañ Yesus tuku nyu yabukina. Tan̄jamba minmba mañ tango afu Petrus tugum̄nge minnaig ta nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tango ande. Ne Galileanu nginaig le ⁷¹ nu nuñe miron̄ nuñe ngaro tapramba sakina: Tane tan̄go sakade ta ye sin̄ka gilai ngina.

⁷² Tan̄jakina le pitik ndo teg witiwam arna le Petrus Yesusnge pasa sana ta nu idusna: Teg witiwam ar ndawa le ne ambon̄ga ye tuku nyu yabukam ken̄am̄ngat nga sakina. Nu pasa ta idusmba malm̄bi n̄ayona.

15

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(*Mateus 27.1-2; Lukas 23.1-5; Yohanus 18.28-38*)

¹ Maratukuk tinja pris gabat mbal Israel mage mage kusem pasa biteknganu mbal pasa pilewanu sugo jakmba pitik ndo pro mangurka pasa wakeimba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sungo Pilatus tuku wai mbolnge pilnaig. ² Tanjanaig le Pilatus ndek nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sungo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not ngina.

³ Kile pris gabat mbal nane pasa gudommba kilmba Yesus mbolnge patika nu mbaranu nga sanaig le ⁴ Pilatus nu man kusnana: Ai te. Ne mbar gudommba kanu sakade ta ne pasa kugatok e? Ne nane tuku pasa ande lafuwe nda e ngina. ⁵ Pilatus nu tanjamba kusnana kande Yesus nu pasa ande lafu ndana le nu pirerek purkina.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(Mateus 27.15-26; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16)

⁶ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnge nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulin kilanu tanjo ande paska tam tuku yabananu le nu paska ninganu. ⁷ Ait ta mbolnge tanjo afu nane gabat kame ndonj kame bumba ande balenaig le nane kilmba muli wandeknge patikinaig le minnaig. Nane tuku ande Barabas.

⁸ Kile Zu mbal gudommba pro Pilatus tugumnge mangurka sanaig: Ne wam kate tanjamba kile mulin

kilanu tanjo ande paska sinja nginaig. ⁹⁻¹⁰ Tanjo jakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolnge pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Tane ye Zu mbal tuku gabat sungo te paska tinji nga idusde e ngina le ¹¹ pris gabat mbal ndek tanjo pino sisenningmba wam pagukinaig le Barabas teluka tam tuku Pilatus sanaig.

¹² Tanjakinaig le Pilatus nu man saningina: Ye Barabas paski sulumba tane Zu mbal tuku gabat sungo ngade tanjo te ye nu ndanji nga idusde ngina le ¹³ nane lafumba wikaraumba sakinnaig: Ail kazrai mbolnge nil danjguwaig nginaig.

¹⁴ Pilatus nu man lato sakina: Ndanjam. Nu ame wam mbarna ngina le nane man sunjgomba wikaraumba sakinnaig: Ail kazrai mbolnge nil danjguwaig nga sakinaig.

¹⁵ Tanjakinaig le Pilatus nu mangurkinaig mbal ta gareninguwa nga Barabas paska tumba Zu mbal ningina sulumba kame mbal saningina le Yesus tumba muli karennumbi ngusnaig. Ngusmba tumba ail kazrai mbolnge pilwaig nga saningina.

Kame mbal nane Yesus tumba njayo silinaig

(Mateus 27.27-31; Yohanus 19.2-3)

¹⁶ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sunjo

ngirpem tanje pilmba kame tanjo njakmba wikinaig le pro manjurkinaig. ¹⁷ Nane tawi gurgur mindepiye mayenu tumba Yesus kai tumba muli nzapo njak pirka gabat kainaig. ¹⁸ Tanjanaig sulumba nane ndek nu nzumilmba gabat sunjo mbolnje manjau kade tanjamba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunjo nginaig. ¹⁹ Tanjamba nane ndek didombi gabatnu katmba nguspemba nu tugumnje dagol tidronginaig.

²⁰ Nane tanjamba Yesus usre kupetmba nzumil te-tumba denjurmmba tawi gurgur ta paska nuje tawi siluk tumba ail kazrai mbolnje palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje pilnaig

(Mateus 27.32-44; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27)

²¹ Kinaig ka ndinnje Sirenenu tanjo Simon ma kasomnje minna tuku tesilika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa nga sanjrimba sanaig le nu kurana. Nu Aleksander le Rufus tuku mam nakile. ²² Nane Yesus tumba ma nyunu Golgota pronaj. Nyu ta tugunu Tanjo Gabat Murko. ²³ Pro tanje nane ndek ngaro rar mukuwam tuku marasin grep kule tur mbilmba nyuwa nga tunaig ta nu mbulna.

²⁴⁻²⁵ Maratukuk ki kanum 9 mbolnje kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolnje nil danjginaig. Tanjamba nane nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba nu

tuku tawi inum inumnu kilelikinaig. ²⁶ Ail kazrai mbol tanje balenaig tuku pasa gabat ta tenjemba kuyarnaig: *Zu mbal tuku gabat sunjo nga kuyarnaig.*

²⁷ Nane kuayar tanjo armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamnje ande njainam kumamnje ail kazrai mbolnje nil danjginaig. ²⁸ Wam ta mbolnje kuyar pasa ande kumumba mayok kina ta tenjemba sakate.

Nane nu kanjermmba wam njagonu kanu mbal ndonj ulendide nga sakate. *Aisaia 53.12*

²⁹ Nane afu munju lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba nduku-ndukumba sanaig: Tanjo nu Israel kusem wande sunjo sambrimba mara kenmba mbolnje manj palmbim tuku sakina ta kile aninje. ³⁰ Ne nane muskil te-timba ail kazrai kusremba ibenj kaye njginaig.

³¹ Pris gabat kusem pasa biteknjanu mbal nane mata Yesus nunumba pingil mer te-tumba nanjine nanjine saka minnaig: Nu tanjo tuku muskil kile-tidingina. Kile nu nuje muskil te-tiwam kumunj kuga. ³² Nu Kuatenje madina tanjo Israel mbal tuku gabat sunjo minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba ibenj kuwa le sine son njube njginaig le tanjo armba nu tugumnje ail kazrai mbolnje danjginaig ta nale mata nu tumail pannaik.

Yesus nu kumna

(*Mateus 27.45-46; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30*)

³³ Ki kanum 12 mbolŋge ma ŋakmba ma furir sunŋo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolŋge kugana.

³⁴ Ki kanum 3 mbolŋge Yesus nu wi kuenŋka sakina: *Eloi, Eloi, lama sabaktani* ŋgina. (Pasa ta tugunu tenŋemba. Yiŋe Mbara, yiŋe Mbara, ndaŋam ne ye kusreyat).

³⁵ Taŋakina le nane afu tanŋe minnaig ta ndek sakinaig: i ... Nu Elia wikate ŋginaig le ³⁶ tanŋo ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mbolŋge tolna sulumba Yesus nyuwa ŋga didombi te-dunŋa nu tuku miŋge mbolŋge pilna sulumba nane saniŋgina: Yauk. Elia nu pro paska te-ibenamŋgat inde ŋgina. ³⁷ Kile Yesus nu maŋ sunŋomba witina sulumba nu kumna.

³⁸ Yesus nu kumna le kusem wande sunŋo sinamŋge tukul wande tukulanu tawi sunŋo ta mbolŋge fetka ibenŋge bitekŋgina.

³⁹ Kame mbal tuku gabat ail kazrai tumail tumba minna ta Yesus nu taŋamba kumna le kaŋgermba ndek sakina: i ... Tanŋo te nu siŋka Kuate tuku kiŋo ŋgina.

⁴⁰ Pino afu mata nane maskenŋge mambilmba nu kaŋgermba minnaig. Nane ŋgamukŋge ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yoses le Yakobus fudiŋ nale tuku ina

nakile. Pino ande nyunu Salomi. ⁴¹ Yesus nu Galilea ma mbolŋge minna le pino kame tanŋe nane nu sinzaŋmba dubiwanu. Pino afu Yesus ndoŋ Yerusalem pronaig ta turmba tanŋe minnaig.

Tanŋo ande Yesus tuku mindesiŋ wakeina

(*Mateus 27.57-61; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42*)

⁴² Ait ta nanŋine kusem kuanekanu ait. ⁴³ Furirna le Arimateanu tanŋo Yosef nu Pilatus tugum kambim tuku gagna ta nu sanŋri tinŋa kumba Yesus tuku mindesiŋ tam tuku yabaŋna. Yosef nu tanŋo pinonŋe nu mayenu ŋginaig. Nu Israel mbal pasa pilewanu sugo nane tuku ande.

⁴⁴ Pilatus nu pasa ismba nu kume ndakate ŋga idusmba nuŋe kame gabat wikina sulumba nu buk kumat e ŋga kusnana le nu ndek sakina: Au. Nu buk kumat ŋgina. ⁴⁵ Taŋakina le Pilatus nu kila pilmba Yosef sana: Maye tumba kaye ŋgina.

⁴⁶ Kile Yosef nu tawi kaukauk ande piyamba ka Yesus tuku mindesiŋ paska tawimbi sonŋa tumba kumba ka ndame burok o buk sarkinaig tuku sinam tanŋe pilna. Pilna sulumba ndame sunŋo ande barimba pro burok miŋge tukulna. ⁴⁷ Taŋamba minna le Maria Magdalanu Maria kise Yoses ina nuŋe nale pilna ma ta kaŋgermba minnaik.

16

Yesus nu manj tingina

(Mateus 28.1-8; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-10)

¹ Nanjine kusem ta kugana le furiram Maria Magdalanu, Maria kise (nu Yakobus tuku ina nuŋe), Salomi nane keŋ ta Yesus tuku mindesiŋ pisnewam tuku gureŋ mundur mayenu piyamba patikinaig.

² Mafena le piro tugu palmbinu ait mbolŋge maratukuk tinga nane ndame burok tugum kinaig.

³ Nane kumbaŋge muŋgu kusnaŋginaig: Brok miŋge mbolŋge ndame sunjo ta imanje talke singamŋgat o ŋginaig. ⁴ Tanjamba saka kinaig ka mambilnaig kande ndame sunjo buk talka barinaig le kasomŋge minna le kaŋgernaig.

⁵ Kile nane burok sinam kumba mambilnaig kande tanjo mo kumiŋ kuen ŋayo kaukauk ŋak mindesiŋ minnambi ndinamŋge minyok minna le kaŋgermba nane piriri ŋayonaig le ⁶ nu ndek nane saniŋgina: Tane piriri ndawap. Tane Nasaretnu tanjo Yesus ail kazrai mbolŋge nil danjginaig ta sotade ta nu tenje mine ndakate. Nu o buk tingat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma tam te kuga. ⁷ Tane luka kape sulumba nuŋe dubiwanu tanjo kame Petrus turmba tejenmba saniŋgap: Nu ambonja Galilea kuwa le tane ka tanje nu kaŋgeramŋgaig ŋga o buk nane saniŋgina tae ŋgina.

⁸ Tanjakina le nane pirerek purka ndame burok kusremba kua kinaig. Nane kuru-kurukinaig tukunu ndinŋge afu sa ndaniŋginaig.

Nane gudommba Yesus kaŋgernaig

⁹ [Piro tugu palmbinu ait ndui ta mbolŋge mafena le Yesus nu tinga ambonja nu Maria Magdalanu tugumŋge mayok kina. Yesus nu buk bukla 7 pino ta mbolŋge pitaikina tuku.

¹⁰ Nu Yesus kaŋgermba kumba ka nu ndoŋ minnaig mbal nane wamduŋ ŋaigoŋga malmbi ŋakmba minnaig ta saniŋgina: ¹¹ Yesus nu buk abonja ye tugum prowat le kaŋgerit ŋga saniŋgina ta nane nu tuku pasa son nda ŋginaig.

¹² Ki ndui ta mbolŋge nale ar ta ma kasom kinaik le ndinŋge Yesus nu ŋgarosu kise tumba nale tugumŋge mayok kina. ¹³ Nane keŋ kinaig ka ka nale nu kila pilnaik sulumba luka kumba ka Yesus ndoŋ minnaig mbal afu saniŋginaik ta mata nane son nda ŋginaig.

¹⁴ Ngumneŋga nuŋe dubiwanu tanjo 11 nane isukusmba minnaig le Yesus nu nane tugumŋge mayok kina. Nane nu tingina le kaŋgernaig mbal tuku wam kube ismba ŋgamuŋgal tukulmba son nda ŋginaig tukunu nu nane ŋgamukŋge mayok ka nane kilmba saniŋge likina.

¹⁵ Tanjamba nu nane wam paguka saniŋgina: Tane kumba ka ma tugu ŋakmba

mbolŋge pasa mayenu kukliwap. ¹⁶ Ima nu ismba son ŋga kule pisne tuwa ta Kuate nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tambimŋgat. Ima nu son nda ŋguwa ta nu ŋgisikamŋgat. ¹⁷ Nane ye tuku sanjri tomba tingade mbal nane wam kitek tejen ke likamŋgaig. Nane ye tuku sanjrimbi bukla pitaika pasa kuale kitek sakamŋgaig. ¹⁸ Nane kame mbenj kigreka ko kumam tuku kule nyuwaig ta nane kume nda. Nane guaze mbal mbolŋge wai patika kile-tidingamŋgaig ŋgina.

¹⁹ Sunjo Yesu nu nane pasa ninge denjurna le Ku-ateŋge nu te-dunja ka samba mbolŋge nuŋe ndinam kumamŋge pilna le minyokina. ²⁰ Tanjana le nuŋe dubiwanu tanjo nane tumbraj ŋakmba mbol kine lika pasa mayenu kuklinaig le Sunjo nu nane ndonj minmba wam kitek sanjrinu kile-mayokka nane tuku pasa sanjri pileningina.]
Son.

LUKAS

Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Lukas nu Zu tango kuga. Nu Grik tango minmba dokta piroka minna ta nu nuje ammbi Yesus kanjer ndana. Nu nane afunge Yesus tuku kubeu tunaig le nu nane tuku pasa ismba son nga Yesus tuku sanjri tomba tinjina.

Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tejenmba. Nu nuje mbal Yesus tuku son nguwaig nga nu waje te kuyarna. Nane Grik mbal nane manau tinjeknu jak minam tuku sunjomba idusnaig tukunu nu Yesus tuku manau tinjeknu ta tuku sunjomba te-mayokmba kuyarmba tumningina.

Lukas nu waje te Teofilus tuku kuyarmba pilna sulumba ngumnga nu man lato waje ande turmba nu tuku kuyarna ta Aposel kame tuku piro ngeg.

¹ Yije gabat Teofilus kaiye.

Wam afu buk sine ngamuknge mayok ke likinaig ta tango gudommmba wam ta ulendimba kuyarningam tuku tagonaig. ² Afu nane nangine ammbi abo abo wam kanjerkinaig sulumba pasa mayenu kuklimba sasinmba minnaig ta nane pasa ta dubimba kuyarnaig.

³ Ye ait kuennu nane tuku kuyar pasa ta tugusemba burka ise timba minet ta ye mata ne tuku kuyaram nga tugu mbolnge kubemba ka ka bitekngamngit. ⁴ Ne burkumba ne buk wam kubeu tinnaig ta ngamungal son ngam tuku ye ne tuku waje te kuyaret.

*Yohanus prowam tuku
pasa mayok kina*

⁵ Herodus nu Yudea ma tuku gabat sunjo minna le pris ande nyunu Sakaria minna. Sakaria nu Abia tuku kuasmbi ande. Piyo nuje nu pris Aron tuku tugu. Pino ta nyunu Elisabet. ⁶ Sakaria nale Sunjo Kuate tuku wam pagu pasa nu tuku nzali jakmba dubi magekinaik sulumba nale nu am mbolnge tinjeknu minnaik. ⁷ Elisabet nu pino mbanzonu ninjina tukunu nale kinjo kugatok minnaik ma ma buk saibo patikinaik.

⁸ Kile Sakaria tuku kuasmbi tuku ait prona le nane Kuate tumailamnge pris piroka minnaig. ⁹ Tanjamba minnaig sulumba pris mbal nane nangine manjambi kinaig le Sakaria tuku nyu mayok kina le nu Sunjo tuku wande sinam kumba pa mundur mayenu piyna. ¹⁰ Piymba minna le tango pino gudommmba kilimnge Kuate yabanmba minnaig.

¹¹ Sakaria nu piroka minmba mambilna kande Sunjo tuku enjel ande mundur mayewam tuku atrau mbain ndinamnge tinj minna le

kanjerna. ¹² Nu eñel ta kanjermba piririmba wam pile paskina le ¹³ eñel nu sana: Sakaria ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne tuku yabañ pasa isat. Piyo nañe Elisabet nu ne tuku kiño te-palmbimngat. Tepilwa le ne nyunu Yohanus nga ngina. ¹⁴ Nu mbolnge ne ngamunggal gare tumba wamdus bulok minamngat. Nane gudommba gare sungo tamngai nga ngina.

¹⁵ Tanjakina sulumba eñel nu mañ sana: Kuate am mbolnge nu tanjo sungo minamngat. Nu grep kule le kule kamenu nye nda. Nu ina sinamnge Tukul Guwa ñak te-pilwa le nu tuku ngamunggal kumungamngat. ¹⁶ Nu pasa kukliwa le Israel mbal gudommba ngamunggal biye mbilmba nanjine Sunjo Kuate tugum kanjaig. ¹⁷ Nu Elia tanañ mayok ka Tukul Guwa tuku sanjrimbi piroka nu Sunjo tuku ambongamngat. Mam kame kiño kame tetkanu minig ta nunge ngamunggal ulendiwe ningamngat. Nu mbolnge Kuate tuku pasa ngumnede mbal nane mbilka mbal tinjeknu ndon ulendikamngai. Nu tanjo tuku ngamunggal wamdus kile-tidinguwa le Sunjo prowamngat nga Sakaria sana.

¹⁸ Tanjakina le nu ndek lafumba sana: Ye buk saibo pilen. Ye tuku pino mata tanañ. Ye ndanmba ne tuku pasa ta son ñgi ngina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ye Gabriel.

Ye Kuate tumailamnge tin minet tuku tanjo. Nunge ye kukulyat le pasa mayenu te sanet. ²⁰ Ait kumunguwa le pasa te alonu mayok kanjat. Ne ye tuku pasa te son nda ngate tukunu ne minge tukulkuwa le pasate ndaka mina ma ma Kuate tuku pasa kumunguwa le ne mañ pasatamngat nga sana.

²¹ Tanjo pino nane kilimnge Sakaria tair minmba ndanmba nu kusem wande sinamnge dalka minit o nga idusmba minnaig le ²² kile nu mayok ka waimbi ndo pasa saninmba pasatam kumun kuga le nane nu kanjermba nu wandek sinamnge kinatanu suk agañ kanjerat nga katesenaig.

²³ Sakaria tuku piro ait kugana le nu luka nuñe tumbran kina ka ²⁴⁻²⁵ tanje minnaik sulumba piyo nuñe kiño konna le nu ndek sakina: Ye kiño kugatok nane ñakmba am mbolnge kiko ñak minen ta Kuatenge ye ranjun mayenu sumba ye tuku kiko pitaina ngina. Tanamba nu tanjo am mbol li ndaka minna le tambun wai inum sulumba kina.

Yesus prowam tuku pasa mayok kina

²⁶ Tambun 6 Elisabet nu fungulok minna le Kuate nu eñel Gabriel mañ kukulna le Galilea ma tugu Nasaret tumbran kina sulumba ²⁷ nu pino mbanzo ande tugum pronan. Pino ta nyunu Maria. Nu tanjo ande ndon mine ndakina tuku. Nane tanjo ande

nu tuwa nga buk madinaig. Tanjo ta nyunu Yosef. Nu David tuku ndare.

²⁸ Kile Gabriel nu pro Maria sana: Kaiye. Sunjo nu ne nyaro tinmba nu ne ndonj minit ngina. ²⁹ Tanjamba sana le Maria nu pasa ta ismba wamdus pilemba nu ngamunggal pitimba ame pasa tanjamba sayate o nga idusmba minna le ³⁰ enjel ndek nu sana: Maria, ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne make pilit. ³¹ Ne fungul njak mina sulumba kiyo ande te-palmbimngat. Kiyo ta nyunu Yesus nga. ³² Nu nyu sunjo njak minwa le nane nu tuku nyu Kuate o mbolnje minit nu tuku Kiyo ngamngai. Sunjo Kuate nje nu tuku mbun David o buk nyu sunjo njak minna tanan nyu sunjo tuwa le ³³ nu Yakob tuku ndare kulatka minmba minamngat. Nu tuku nyu sunjo ta ngisike nda. Minmba minamngat nga Maria sana.

³⁴ Tanjakina le nu ndek enjel kusnana: Ye tanjo kugatok minet. Ndanmba wam ta mayok kangat nga kusnana le ³⁵ nu sana: Tukul Guwa nu ne mbol kumunguwa le Kuate tuku sanjri ne kainamngat. Tanjawa le ne Kuate tuku Kiyo te-palmbimngat. Kiyo ta nu purfen nu ndo. ³⁶ Ne isa. Nanje tugu Elisabet nu ninjina sulumba o buk saibo pilna ta kile nu ngaro piti njak minit le tambun 6 kinit. ³⁷ Ata. Kuate nu wam njakmba kam kumun ngina.

³⁸ Tanjakina le Maria nu la-

fumba sana: Ye Sunjo tuku minje kumnemnje minet. Ye pasa kuga. Ne wam sakat ta ye mbolnje tanjamba mayok kuwa ngina le enjel nu kusremba kina.

Maria nu Elisabet tugum kina

³⁹ Ait ta mbolnje Maria nu tinja pitik ndo Yudea ma tabe njak ta tumbran ande kina ka ⁴⁰ Sakaria tuku wande ponga Elisabet kanjermba kaiyena. ⁴¹ Elisabet nu kaiye pasa isna le kiyo fungul sinamnje patengina le Tukul Guwa nu Elisabet wamdus tuna le ⁴² nu pasa kuenjka sakina: Kuate nu pino njakmba ngamuknje ne make pilit. Kiyo ne tuku fungul sinamnje minit ta Kuate nje nu mata make pilit. ⁴³ Ye pino mayenu kuga. Ndanam yije Sunjo tuku ina nuje ne ye tugum te prowat. ⁴⁴ Ne kaiyeyat ta ye isit le kiyo ye tuku fungul sinamnje nu gare sunjo tumba patengat. ⁴⁵ Ne Sunjo tuku pasa ismba son ngina tukunu ne gare sunjo njak mina le pasa ta ne mbolnje kumu-kumumba mayok kangat nga Maria sana.

Maria tuku mune

⁴⁶ Kile Maria nu sakina:

Ye Sunjo tuku nyu tedunget.

⁴⁷ Ye Kuate tuku gare sunjogoyate.

Nunje ye muskil te-tiwe sate.

⁴⁸ Ye nu tuku minje kumnemnje kuirkuirka minet le nu ye idusyumba te-mayokoyate.

Kile Kuate nu ye make pilit ta saka ismba tutur-tuturmba minmba minamngaig.

49 Sunjo Sangri Nayo nu ye mbolnge wam magete.

Nu tuku nyu purfenunu ndo.

50 TANGO ngamuknge afu nu tuku nyu kurauka dubide mbal nu nane jakmba mapekate.

51 Kuate nu nuje sangri sunjo te-mayokmba wam kumumbi tenemba ke likate.

Nu nangine nyu kiledungade mbal wam kam idusde ta kugerKate le kua ka sili-silide.

52 Nu kilke tuku gabat sugo kile-ibenKate sulumba kuirkuirka minig mbal kile-mayokkate.

53 Nu gubak minig mbal agan ndende magenu ningit le nane maroningit.

Nu agan ndende jak mbal manau inum nda ningit le ake minig.

54-55 Nu singine mbun pasa sangrinu saningina ta kumumba nu nuje piro mbal Israel sine tursingit.

Nu Abraham nuje ndare jakmba mapeka minmba minamngat ngina ta nu nuje pasa ta gilai ndangate.

Maria nu tanjamba mune ulna.

56 Nu Elisabet ndonj tambun kenmba minnaik sulumba nu tinga luka nuje tumbran kina.

57 Ait kumungina le Elisabet nu kiyo te-pilna. 58 Te-pilna le nu tugumnge minnaig mbal nuje ndare tuma ndonj wam ta ismba Kuate nu Elisabet rangun mayenu tuna nga nu ndonj gare-garekinaig.

59 Mara 8 mbolnge nane nangine tukul dubimba kiyo ngaro pikam tuku manjurkinaig. Nane mam nuje Sakaria waukam tuku saka minnaig kande 60 Elisabet ndek saningina: Kuga. Nu Yohanus ngap ngina le 61 nane ndek nu sanaig: i ... Tanjamba kuga. Ne tuku ndare ande nyunu tanjamba mine ndakate nginaig.

62 Tanjamba nane nuje mam nuje kiyo ta nyu ima waukuwa nga waimbi kusnanaig le 63 nu kuyaram tuku waje ande tuwaig nga waimbi saningina le tunaig le nu tenemba kuyarna. Nu tuku nyu Yohanus ngina le nane jakmba ndek pirerek purkinaig.

64 Kile ndo Sakaria tuku mane bulkina le nu pasatumba Kuate tuku nyu tedungina. 65 Tanjana le nane nu tugumnge minnaig mbal jakmba kuru-kurukinaig le wam ta Yudea ma tabe jakmba mbol kumungina.

66 TANGO pino pasa ta ismba wamdus te-sulumba Sunjo tuku sangri kiyo ta mbolnge minna ta kila pilmba nu sungoka ndanndanamngat o nga idusmba minnaig.

Yohanus kule pisne tanjo prona

Sakaria tuku dir pasa

67 Sakaria nu Kuate tuku nyu te-dunġina le Tukul Guwa nu mbol kumunġina le nu dir pasa teġenmba sakina:

68 Sine Israel mbal singine Sunġo Kuate tuku nyu te-dunġube.

Nu sine nuġe mbal tugum te promba muskil kile-tidġinge sinġit.

69 Nu ande sanġri nġayo singine muskil kile-tidġinge singam tuku nuġe piro tanġo David tuku ndare mbolġe te-mayokte.

70 Kuate nu o buk tanġamba nuġe tuan tanġo kame tuku miġe mbolġe sakina.

71 Nu sine tuku nġueu mbal sine kasursinġig mbal ta nġakmba kile-ibenġka muskil kile-tidġinge singamġgat.

72 Nu singine mbuġ kame mapekamġgit nġa saninġina ta kile kumute.

Nu nane ndoġ wamduš ulendika pasa sanġrinu saninġina ta ġilai ndanġina.

73-75 Nu sine Israel tuku nġueu mbal wai mbolġe kile-luka kil-amġgat. Tanġawa le sine kuru kuru kugatok nu tuku piro biymba nu am mbolġe tiġreknu minmba ma ma kumamġgig.

Nu tanġamba sinġine mbuġ Abraham pasa sanġrinu sana.

76 O kiġo, ne Kuate Sunġo tuku tuan tanġo.

Ne ambonġa kumba Sunġo tuku ndin wakeimba kuanekamġgat.

77 Ne sine tumsinġa le Ku-ate nu nuġe mbal tuku une sauka ġilainġa muskil kile-tidġinge sinġam tuku ndin kanġeramġgig.

78 Kuate nu sinġka sine mapekam tuku iduste.

Nu samba tumbranġ tuku mafewam tuku bulu kukulwa le sine tugum prowamġgat.

79 Promba sine kilnġasinġuwa le sine ma make sinamġge kume tuku sanġri kum-nemġge mineġ mbal ndin kanġermba nġamunġal gare tumba wamduš bulok minamġgig.

Sakaria nu tanġamba dir pasa sakina.

80 Kiġo dabro ta minna ma ma sunġoka wamduš sanġrinu nġak tinġina. Nu sunġoka kumba ma baknu mbolġe minna le ma ma ait kumunġina le Israel nġamukġge mayok kina.

2

*Maria nu Yesus te-pilna
(Mateus 1.18-25)*

1-3 Ait ta mbolġe Sesar Augustus nu ma tugu nġakmba mbolġe tanġo pino tuku nyu kuyarke likam tuku sakina le nane nġakmba ndek nyu kuyarkam tuku nanġine tumbranġ tuguk kine likinaig. (O buk mandor Kuirinius nu Siria ma tugu kulatkam tuku gabat minna le nane manġau ta tugu pilnaig).

4 Yosef nu David tuku ndare tukunu nu tinġa Galilea ma Nasaret tumbranġ kusremba David tuku tumbranġ tuguk Betlehem Yudea

ma tugu mbol kina. ⁵ Nunge pino madiwe tunaig ta nu tumba nakile nyu kuyarkam tuku kinaik. Maria nu buk fungulok.

⁶ Nale kumba ka Betlehemnge promba tanje minmba Maria nu kiŋo tepalmbim bafuna ta ⁷ tanjo kinyam tuku wande kumungina le nu aganmor tuku wandek sinam tanje kiŋo mulum tepilna. Tepilna sulumba kumiŋmbi songa aganmor isukusanu nza mbol tanje pilna le minna.

Enjel kame sipsip kulatkanu mbal tugum mayok kinaig

⁸ Tumbran ta kasomnge sipsip kulat mbal afu furir nanjine sipsip kulatka minnaig. ⁹ Kulatka minnaig le Sunjo tuku enjel ande nane tugum tanje mayok kina le Sunjo tuku bulu sangrinu nane kiljaningina le murkuka kuru kuru sunjo tinaig. ¹⁰ Tanjanaig le enjel nu ndek saningina: Tane kuru kuru ndakap. Ye pasa mayenu satngam prowet. Tanjo pino njakmba mbolnge gare sunjo mayok kanjat. ¹¹ Furir te mbolnge David tuku tumbran tuguknge pino ande kiŋo tepalet. Nu Sunjo nu Kuate nge madina tanjo Kristus. Nunge tane muskil kile-tidinge tingamngat. ¹² Tane nu kila palmbim tuku tejenmba. Kiŋo ande kumiŋmbi songanu njak aganmor isukusanu nza mbolnge kinye njak minit ta not ngina.

¹³ Tanjamba saka minna le pitik ndo samba mbolok enjel kuasmbi sunjo pro nu ndon ulendika Kuate tuku nyu tedunja tejenmba sakinaig:

¹⁴ Samba mbolnge Kuate tuku nyu sunjo mayok kuwa.

Kilke mbolnge Kuate nge make patikate mbal ngamungal wamdus bulok minwaig nginaig.

¹⁵ Kile enjel kame tanje nane kusreka luka samba mbol kinaig le sipsip kulatkanu mbal nanjine nanjine sakinaig: Sine wam mayok ket le Sunjonge sasingat ta ka Betlehemnge kanjerbe nginaig.

¹⁶ Tanjaka nane pastinga pinder-pindermba ka Maria le Yosef kile-siglika kiŋo aganmor isukusanu nza mbolnge kinye njak minna le kanjernaig. ¹⁷ Kanjernaig sulumba wande kusremba kilim kumba enjel nu kiŋo tuku saningina ta njakmba kubeu ninginaig le ¹⁸ nane sipsip kulatkanu mbal tuku pasa ismba pirerek purkinaig le ¹⁹ Maria nu pasa njakmba wamdus sinamnge idus tidinga minna.

²⁰ Sipsip kulatkanu mbal nane luka ndek kumba enjel pasa saningina tanjamba kanjerkinaig tukunu nane Kuate tuku nyu tedunja kinaig.

Yesus nyu pilnaig

²¹ Kussem ndindo kugana le nane kiŋo tumba ngaro pikmba nyunu Yesus nginaig. Maria nu kiŋo kon ndana le

enjel nu tanjamba kiŋo nyun tuwa nga wam paguna.

Yesus tumba kusem wande sungo sinam kinaig

²² Moses tuku tukul dubimba ina nuŋe ngarosu purfeŋnu mayok kuwa nga Ku-ate atraukam tuku ait kumunŋuwa le nale kiŋo tumba Kuate tuku madimba nu tambim nga mbumba Yerusalem kinaik. ²³ Sungo tuku kuyar mbolŋge tukul ta tejenmba minit: Kiŋo mulum prowa ta Sungo tuku madimba nu tambim tuku ngate. ²⁴ Kuyar pasa ande ta gami armba ko kurinum fat armba kilmba Kuate atraukam tuku sakate. Nale tukul ta kumuwam tuku kinaik.

²⁵ Yerusalemŋge tanŋo tiŋreknu ande Kuate dubina tuku nyunu Simeon minna. Nu Israel mbal tuku muskil kile-tidiŋge niŋgam tuku tanŋo tairŋga minna. Tukul Guwa nu ŋak minna. ²⁶ Nu Tukul Guwaŋge buk sana: Ne kume ndaka mina le Sungoŋge madina tanŋo Kristus prowa le kanŋeramŋgat ŋgina.

²⁷ Ait ta mbolŋge Tukul Guwaŋge Simeon wamdus tuna le nu tiŋga kusem wande sinam kina. Nu ka tanŋe minna le Maria le Yosef Yesus tumba tukul dubimba manau ta kam saka pronaik le ²⁸ Simeon nu ndek kiŋo yaimba bagailmba Kuate tuku nyu te-duŋga tejenmba sakina:

²⁹ O Sungo, ne ye pasa sayina ta kumunŋat tukunu kile ye ne tuku piro tanŋo

ngamuŋgal wamdus bulok kumamŋgit.

³⁰ Yiŋe ammbi sine muskil kile-tidiŋgam tuku tanŋo kanŋeret.

³¹ Ne kilke mbol mbal ŋakmba am mbolŋge nu te-mayokna.

³² Nu kasomok mbal kilŋaniŋuwa le nane ne kila palmbimŋgaig.

Nu mbolŋge sine Israel nyu mayok kanŋat ŋgina.

³³ Simeon nu tanjamba sakina le ina mam nuŋe wamdus pirerek purkinaik.

³⁴⁻³⁵ Kile nu nale nyaro nikmba man inu nuŋe Maria sana: Kiŋo te Kuatenŋge pilna le nu mbolŋge Israel afu bariŋga ndekamŋgaig. Afu tiŋgamŋgaig. Nu Kuate tuku nzali te-mayokuwa le nane gudommba nu kasurwaig le nane tuku wamdus kilimok mayok kanŋat. Ne nu tuku ngamuŋgal rar sungo tamŋgat nga Maria sana.

³⁶ Tuan pino ande nyunu Ana nu mata tanŋe minna. Nu Fanuel kulim nuŋe Aser tuku ndare ande. Nu saibo pile mayena. Nu yar 7 tanŋo ŋak minna sulumba ³⁷ tanŋo nuŋe kumna le nu kuembol minmba ma ma yar 84 kusrena. Nu furir ki kidemmba kusem wande sungo ta sinamŋge minmba nu Kuate mbariŋmba mara afu nyamagan pinka Kuate yabanmba minna. ³⁸ Ait ta mbolŋge ndo nu mata kusem wande mbol promba kiŋo kanŋermba Kuate tuku nyu te-duŋgina. Nane afu Yerusalem

muskil te-tiwam tuku tairnga minnaig mbal nu kinjo ta tuku nane saninjmba minna.

Nale luka Nasaret kinaik

³⁹ Yosef le Maria nale Sunjo tuku tukul njakmba ke sulumba nale luka Galilea kumba nakile tumbrañ Nasaret kinaik ka ⁴⁰ tanje kinjo nu sunjokina le Kuate nu make pilna le nu sangri pilmba wamdus kuyar mayenu njak tingina.

Yesus nu kinjo mo kusem wande sinam kina

⁴¹ Pagumba nye sunjo Pasowa tuku kusem ait mbolnje yar kidemba Maria le Yosef mbumba Yerusalem kumba minanu. ⁴² Yesus nu yar 12 njak minna le ait ta kumungina le nale nakile ait ta dubimba mañ mbumba Yerusalem kinaik ka ⁴³ tanje Pasowa ait kugana le nale luka ndek kinaik le Yesus nu Yerusalemnje minna ta nale wam ta katese ndanaik. ⁴⁴ Nu afu ndonj kinit nga idusmba kumba ka ndinnje ait ndindo kugana le furirna le nale nakile ndare tuma gulab kame ngamuknje kusnanga nu sota kinaik ka ⁴⁵ tanje kanjer ndamba luka mañ nu sota mbumba Yerusalem kinaik.

⁴⁶ Pro Yerusalemnje nu sota ka mara kenju mbolnje kusem wande sunjo sinamnje tum tanjo ngamuknje nu minyoka pasa ismba nane kusnakusaninjmba minna le kanjernaik. ⁴⁷ Nu kila sunjo njak minmba kumumbi

lafuna le njakmba pirerek purkinaig.

⁴⁸ Kile nale nu kanjermba piriri njayonaik sulumba ina nuñe sakina: Kinjo, ndanam ne sile piro karenj sikit le sile mam nane ndonj ngamungal fulilka ne sota minek ngina le ⁴⁹ nu ndek nale sanikina: Tale ndanam ye sota piro karenjik. Tale ambonga yinje Mam tuku wande te mbolnje ndanam nda mambilaik ngina le ⁵⁰ nale nu tuku pasa ismba tugunu katese ndanaik.

⁵¹ Kile Yesus nu tinga nale ndonj luka ndek Nasaret kumba ka tanje nale tuku minje kumnemnje minna. Ina nuñe nu wam njakmba mayok kinaig ta wamdus sinamnje idus tidinga minna.

⁵² Yesus nu sunjokina le Kuateñje nu make pilna. Nu ngamungal kuyar mayenu njak tingina le tanjo pino njakmba nu make pilnaig.

3

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(*Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Yohanus 1.19-28*)

¹ Sesar Tiberius nu Rom mbal kulatka yar 15 njak minna le Pontius Pilatus nu Yudea ma tugu kulatka minna. Herodus nu Galilea ma tugu kulatka minna le maib nuñe Filipus nu Iturea le Trakonitis ma tugu kulatka minna. Lisaniyas nu Abilene ma tugu kulatka minna.

² Anas nale Kaiafas ndonj pris gabat sugo minnaik. Ait ta mbolnje Sakaria tuku kinjo

nuje Yohanus nu ma baknu mbolnje minna le Kuate nu tugum promba wam paguna le ³ nu tinja tumbrañ afu Yordan kule patuknje mine likinaig ta ñakmba mbol kumba pasa kuklimba tanjo nane ngamuñgal biye mbilmba manjau ñaigonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat nga saka minna. ⁴ Tuan tanjo Aisaia nu pasa ande kuyarna le Yohanus mbolnje kumuñgina ta tenemba.

Ma baknu mbolnje wi ande kuenka tenemba sakate.

Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekap.

Nu likam tuku ndin te-tiwap.

⁵ Nguruj ñakmba kilke diñningam tuku.

Taba ñakmba saika kile-ibenkam tuku.

Bañajok ta kile-tidinge likam tuku.

Ndin mbuter ñakmba sai basleningam tuku.

⁶ Tanamba kile-tidingap le Kuate nu tanjo muskil kile-tidinge ningam tuku ndin kilke mbol mbal ñakmba kangeramngaig. *Aisaia 40.3-5*

Aisaia nu tanamba kuyarna.

⁷ Mbal gudommba kule pisneninguwa nga Yohanus tugum prowe likinaig le nu nane saningina: Tane mbeñ tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanje rironj pasa satingat le pa ta laiptinguwa nga kule pisne

tam prode. ⁸ Tane sinja ngamuñgal biye mbilmba tanjine manjau ñaigonu kusrekinag kande alonu kumumbi kile-mayokkap le kangerkuba. Abraham nu sine tuku mbun nga payam ndakap. Ye tane kilimok satinet. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumuñ. ⁹ Kuate nu sapor ail tugunu tugumnje pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta ñakmba pike lika pankate le pa mbol kinig nga saningina.

¹⁰ Tanakina le manjur sunjo ta ndek Yohanus kusnanaig: i ... Sine ndañamngig nginaig le ¹¹ nu lafumba saningina: Ande nu tawi armba ñak kande inum tumba tawi kugatok si tuwa. Nyamagan mata tanjawan ngina.

¹² Takis kilanu mbal afu kule pisneninguwa nga nu tugum promba nu kusnanaig: Tum tanjo, sine ndañamngig nginaig le ¹³ nu ndek nane saningina: Tane takis kilmba kumumbi ndo kilap ngina.

¹⁴ Kame tanjo afu mata nu kusnanaig: Sine mata ndañamngig nginaig le nu sakina: Tane tanjo afu tuku ndametiñ didikam tuku pani farmba ko pasa mbolnje yabri pasa sa ndakap. Tanjine mundu tuku piya biyimba tala ndakap ngina.

¹⁵ Tanjo pino nane Kristus prowam tuku minde minnaig sulumba Yohanus tuku wamdus teroka Kuateñge

madina tanjo ta noten e ko noten kuga nga saka minnaig le ¹⁶ nu katesemba ndek nane njakmba saningina: Ye kulembi tane kule pisne tinjet. Ande ye ngumnemnge prowamngat ta nu ye tuku sanjri liwamngat. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnge nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naj ta mata nu mbolnge kam kumuñ kuga. Nu pro Tukul Guwambi pambi tane tuku ngamungal kule pisne tanaj tingamngat. ¹⁷ Nu wit pilengam bafute. Nu pro wit mbain mbolnge minig ta silimba barenmba alonu kilmba nuje nyamagan tuku wande mbolnge patikamngat. Nu tiglu ta kilmba pa mbolnge kutuwa le ugmba minmba minamngat. Pa ta kupe nda ngina. ¹⁸ Tanjamba Yohanus nu nane wam paguka pasa mayenu kuklimba minna.

¹⁹ Mara ande mandor Herodus nu maib nuje tuku pino Herodias yaimba wam najgonu afu turmba ke likina le Yohanusnge nu tumba sawe likina le ²⁰ nu ndek Yohanus tumba mulinjumba wandeknge pilna. Wam ta mbolnge nu nuje mbar njakmba linjmba mbar sungona.

Yohanusnge Yesus kule pisenena
(*Mateus 3.13-17; Markus 1.9-11*)

²¹ Yohanus nu muli wandek sinamnge mine ndaka nu tanjo kuasmbi sungomba kule piseneningina sulumba Yesus turmba kule pisenena. Yesus

nu kule pisne tumba Kuate ndon pasata minna le samba talkina le ²² Tukul Guwa ngarosu te-mayokmba gami tanaj ndeka nu mbolnge minna. Kile samba mbolnge pasa ande promba tenemba sakina: Ne yije Kiño. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sunjo tet ngina.

Yesus tuku mbun kat nuje
(*Mateus 1.1-17*)

²³ Yesus nu yar 30 njak minmba nu piro tugu pilna. Nane njakmba nu Yosef tuku kiño ndo nga idusnaig. Yosef tuku ndare tuturmba tenemba lukina.

Yosef nu Hilai tuku kiño. ²⁴ Hilai nu Matat tuku kiño. Matat nu Levi tuku kiño. Levi nu Melki tuku kiño. Melki nu Yanai tuku kiño. Yanai nu Yosef tuku kiño. ²⁵ Yosef nu Matatias tuku kiño. Matatias nu Amos tuku kiño. Amos nu Neam tuku kiño. Neam nu Esli tuku kiño. Esli nu Nagai tuku kiño. ²⁶ Nagai nu Meat tuku kiño. Meat nu Matatias tuku kiño. Matatias nu Semen tuku kiño. Semen nu Yosek tuku kiño. Yosek nu Yoda tuku kiño. ²⁷ Yoda nu Yoanan tuku kiño. Yoanan nu Resa tuku kiño. Resa nu Serubabel tuku kiño. Serubabel nu Sealtiel tuku kiño. Sealtiel nu Neri tuku kiño. ²⁸ Neri nu Melki tuku kiño. Melki nu Adi tuku kiño. Adi nu Kosam tuku kiño. Kosam nu Elmadam tuku kiño. Elmadam nu Er tuku kiño. ²⁹ Er nu Yosua tuku kiño. Yosua nu Elieser

tuku kiŋo. Elieser nu Yorim tuku kiŋo. Yorim nu Matat tuku kiŋo. Matat nu Levi tuku kiŋo. ³⁰ Levi nu Simeon tuku kiŋo. Simeon nu Yuda tuku kiŋo. Yuda nu Yosef tuku kiŋo. Yosef nu Yonam tuku kiŋo. Yonam nu Eliakim tuku kiŋo. ³¹ Eliakim nu Melea tuku kiŋo. Melea nu Mena tuku kiŋo. Mena nu Matata tuku kiŋo. Matata nu Natan tuku kiŋo. Natan nu David tuku kiŋo. ³² David nu Yesi tuku kiŋo. Yesi nu Obed tuku kiŋo. Obed nu Boas tuku kiŋo. Boas nu Salmon tuku kiŋo. Salmon nu Nason tuku kiŋo. ³³ Nason nu Aminadab tuku kiŋo. Aminadab nu Admin tuku kiŋo. Admin nu Arni tuku kiŋo. Arni nu Hesron tuku kiŋo. Hesron nu Peres tuku kiŋo. Peres nu Yuda tuku kiŋo. ³⁴ Yuda nu Yakob tuku kiŋo. Yakob nu Isak tuku kiŋo. Isak nu Abraham tuku kiŋo. Abraham nu Tera tuku kiŋo. Tera nu Nahor tuku kiŋo. ³⁵ Nahor nu Serak tuku kiŋo. Serak nu Riyu tuku kiŋo. Riyu nu Pelek tuku kiŋo. Pelek nu Eber tuku kiŋo. Eber nu Sela tuku kiŋo. ³⁶ Sela nu Kanan tuku kiŋo. Kanan nu Arfaksat tuku kiŋo. Arfaksat nu Sem tuku kiŋo. Sem nu Noa tuku kiŋo. Noa nu Lamek tuku kiŋo. ³⁷ Lamek nu Metusala tuku kiŋo. Metusala nu Enok tuku kiŋo. Enok nu Yaret tuku kiŋo. Yaret nu Mahalalel tuku kiŋo. Mahalalel nu Kenan tuku kiŋo. ³⁸ Kenan nu Enos tuku kiŋo. Enos nu

Set tuku kiŋo. Set nu Adam tuku kiŋo. Adam nu Kuate tuku kiŋo.

4

Satan nu Yesus tagona (Mateus 4.1-11)

¹ Yohanus nu Yesus kule pisenena le Tukul Guwa nu mbolŋge kumungina. Kile Tukul Guwa nu wamdus tuna le nu tinja Yordan kule kusremba ka ma baknu mbolŋge minna le ² Satan pro mara 40 tanjaŋ nu tago-tagomba minna. Yesus nu agaŋ inum nye ndaka minna le ait ta kugana le nu guba mayena.

³ Kile Satan nu Yesus sana: Ne Kuate tuku Kiŋo nga sakate ta kile ndame te sawa le bret kuilkuwa le ne tumba nya nga sana. ⁴ Tanjakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tango nane bret nyade ta mbolŋge ndo abo minam kumuŋ kuga nga sakate ngina. *Lo 8.3*

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba ka biŋ sungo ande mbol kumba ka pitik ndo kilke te tuku sugo ŋakmba tummba sana: ⁶ Nyu sugo sanŋri ŋakmba mine likade te ŋakmba ye tuku wai mbolŋge minig. Ye ande tambim idusmba ta tambimŋgit. ⁷ Ne ye tuku nyu te-dunŋa mbariŋya ta sanŋri ŋakmba te ne tanmbimŋgit ngina le ⁸ nu lafumba sana: Kuyar ande tejenmba minit. Tangine Sungo Kuate nu tuku nyu te-dunŋa nu mbariŋap. Nu

tuku minje ndo kum-
nemnje minap nga
sakate ngina. *Lo*
6.13-14

⁹ Kile Satan nu Yesus tumba
ka Yerusalem kusem wande
sunjo funu kuennu ta
mbolnje pilna sulumba sana:
Ne Kuate tuku Kinjo nga
sakate ta patenja o iben nzi
kaye. ¹⁰ Kuyar pasa ande
tejenmba sakate.

Kuate nu nuje enjel kame
kukulninguwa le pro
ne kulatkamnjaig
ngate tukunu ne maye
minamngat.

¹¹ Ne ndame mbolnje naje
kupe danja fetkikat
nga nane pro waimbi
ne biye-biyenamnjaig
ngate. *Mune 91.11-12*

¹² Tanjakina le nu ndek Sa-
tan sana: Kuyar pasa ande
tejenmba sakate.

Tanjine Sunjo Kuate tago
ndawap nga sakate
ngina. *Lo 6.16*

¹³ Satan nu tanjamba Yesus
mbolnje tago njakmba ke su-
lumba nu kusremba nu manj
tagowam tuku ait mayenu
ande tairnja minna.

*Yesus nu Galileanje piro
tugu pilna*

*(Mateus 4.12-17; Markus
1.14-15)*

¹⁴⁻¹⁵ Yesus nu Tukul Guwa
tuku sanjri njak tinja luka
Galilea ma mbol kumba
tanje minna. Nu nane tuku
kusem wande sinam kine
lika pasa kuklina le njakmba
nu tuku nyu te-dunjaigaig. Ma
patuk patuk njakmba nu tuku
nyu ise likinaig.

*Nasaret mbal Yesus ta-
lanaig*

*(Mateus 13.53-58; Markus
6.1-6)*

¹⁶ Yesus nu kumba nuje
sunjokina tuku tumbran
Nasaret prona. Pro tanje
nuje manjau dubimba kusem
ait mbolnje kusem kanjeram
kina ka tanje Kuate tuku
pasa burkam tuku tinjina.

¹⁷ Andenje tuan tanjo Aisaia
tuku kuyar ta tuna le nu ndek
wane kuklimba pasa sota
ka ande kanjermba tejenmba
burkina.

¹⁸ Sunjo tuku Guwa nu ye
mbolnje minit.

Nunje ye madiyahina le ye piro
tejenmba kam tuku
minet.

Ye sanzal mbal tugumnje
pasa mayenu kukli-
wamngit.

Ye saningi le mulinj kilanu
tanjo minig ta nane
mayok kanjaig. Am
tukulok mbal am
maranjamnjaig.

Ye sinamanzerka minig mbal
muskil kile-tidinge
ningamngit.

¹⁹ Kuate nu kilke mbol mbal
turkam tuku ait prote
nga saningamngit. *Ai-
saia 61.1-2*

²⁰ Yesus nu kuyar ta burka
wane manj filfilmba luka
piro tanjo tumba minyok-
ina. Minyokina le kusem
wandeknje minyok minnaig
mbal nane njakmba nu kanjer
timba minnaig le ²¹ nu pasa
tugu pilmba saningina: Kuyar
pasa burkit le isaig ta ki ait te
mbolnje alonu mayok kinit
njgina.

22 Nu minje bulokmbi pasa purfernu kuklina le nane njakmba nu tuku saka minmba pirerek purka sakinai: i ... Tango te Yosef tuku kinjo. Ndanmba nu pasa tejen kuklite nga saka minnaig le 23 nu ndek nane saningina: Ye kila. Tane yaba pasa ande tejenmba sayam idusde. Dokta, nane mironj ngarusu wakeiya nga idusde. Kaperneum tumbranje manjau sangrinu ke likina le isgenj ta kile nane tumbranj tuguk tenge ka le sine kanjerbe nga sayam idusde ngina.

24 Yesus nu manj lato saningina: Ye sinjka satinjamngit. Tuan tango ande nuje tumbranj tuguknje pasa kukliwa ta nane nu talawamngaig. 25 Tuan tango Elia nu minna le yar kenmba tambun 6 sawe piye ndakina le ma tugu njakmba mbol guba sunjo prona. Ait ta mbolnje Israel pino kuembol gudommmba minnaig ta Kuate nu Elia kukulna le nane tuku inum tugum kine ndakina. 26 Kasomok pino kuembol ande Sarefat tumbranj Sidon ma mbolok ta tugum kina. 27 Tuan tango ande Elisa minna le Israel tango gudommmba ngirnger njak minnaig ta Elisa nu nane tuku inum wakei ndana. Sirianu kasomok tango Neaman ndo wakeina nga saningina.

28 Yesus nu tanjamba saningina le kusem wandekeje minnaig mbal ndek gubra sunjo tinaig sulumba

29 nane pastinga Yesus biye timba didika kumba ka tumbranj kusremba nanjine tumbranj tabe ndumor mbolnje bukngam kinaig kande 30 nu nane kusreka ngamuk ngamuk kina.

Yesus nu tango ande bukla njak wakeina

(Markus 1.21-28)

31 Kile Yesus nu Galilea ma mbol kumba ka Kaperneum tumbranj prona. Pro kusem ait mbolnje nu nane pasa tumningmba minna le 32 nane ismba nu pasa miro tango tana tumningina tukunu nane pirerek purkinaig.

33 Kusem wandeke sinam tanje bukla njak tango ande minna. Nu wi kuenjka sakina: 34 Yesus Nasaretnu, ne sine ndonj wamdus tuma kuga. Ne sine bale faram prote e? Ye kila. Ne Kuate tuku Kinjo ngina le 35 nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Tango ta kusremba mayok ka kaye ngina le bukla ta nane ngamuknje tango ta tumba te-buknga nu njayo sili ndamba mayok ka nu kusremba kina. 36 Tanjana le nane njakmba ndek pirerek purka munju kusnanjinaig: Pasa ta ame pasa tana. Nu sanjri njak gabat sunjo tana bukla saningit le kua ka tango kusreka kinig nginaig.

37 Kile Yesus tuku nyu ma ta tuku tumbranj njakmba kumunje likina.

Yesus nu guaze mbal gudommmba wakeikina
(Mateus 8.14-17; Markus 1.29-34)

³⁸ Yesus nu kusem wande kusremba ka Simon tuku wande mbol kina. Simon tuku magma nuje ngaro sunjomba pa tingina le nane Yesusnge nu turwa nga nu sanaig le ³⁹ nu ka ngaro pa tingina ta sawe likina le ngaro mukumba nu mayekina. Tanjamba nu pitik ndo tinga nane tuku paguna.

⁴⁰ Ait ta mbolnge ki butungam bafuna le afunge nangine mbal guaze tugu yimyam ta njakmba kilmba mindeka Yesus tugum prove likinaig le nu njakmba waimbi kigrekin le mageke likinaig. ⁴¹ Nu bukla njak mbal mata wakeikina le bukla nane kusreka wikaraumba sakinaig: Ne Kuate tuku Kinjo nginaig. Bukla nane Yesus nu Kuaternge madina tanjo ta kila tukunu nu nane minje pipningina le nu tuku sa ndakinaig.

⁴² Mafemba minna le Yesus nu tinga ma yamok kina le nane afu nu sota ka tesilika nu nane ndon minam tuku ngailkinaig le ⁴³ nu ndek nane saningina: Kuga. Ye tumbran afu mbolnge Kuate nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta kukliwamngit. Kuate nu ta tuku ye kuku-lyina ngina. ⁴⁴ Tanjakina sulumba tinga kumba ka Yudea mbal tuku kusem wande njakmba mbolnge pasa kuklimba saninjmba minna.

5

*Yesus nu nane afu nu dubi-
wam tuku madiningina
(Mateus 4.18-22; Markus*

1.16-20)

¹ Yesus nu Genesaret kule kualinj tuku piyalnge minna le nane gudommba Kuate tuku pasa isam tuku munju signa-signanga nu pipka minnaig. ² Tanjamba minnaig le nu wanj armba tabeknge minnaik ta kanjerkina. Kualegan kilanu mbal nane wanj ta kusreka nane kumanj minyanga minnaig.

³ Kile Yesus nu Simon tuku wanj pongina sulumba wanj mbitiwa le piyal kusremba dir si kuwa nga sana ta nu kumuna. Tanjana le nu wanj mbol tanje minyok minmba tanjo pino pasa tumningmba minna.

⁴ Nu pasa saninge denjurmba kile nu ndek Simon sana: Wanj mbitimba ka fando sinje kualegan kilam tuku kumanj panke likap ngina le ⁵ nu lafumba sakina: Sunjo, sine furir te mbolnge kualegan sotigig ta afu nda kilig ta nenje sakate tukunu ye kumba manj kumanj bukngamngit ngina.

⁶ Tanjaka sana le nane kumba ka kumanj buknginaig ta kualegan gudommba sinam kinaig le kualegan pitinunje kumanj sambriwam bafunaig le ⁷ nane ndek nangine piro tuma wanj ande mbolnge minnaig ta waimbi aukninginaig le nane pro kualegan kilmba wanj arnen lignenikinaig le wanj buto kambim bafunaik.

⁸⁻¹⁰ Petrus nane nu ndon minnaig mbal turmba kuale-

gaŋ gudomm̄ba kilnaig ta kaŋgerka piriri ŋayomba min-naig. Yakobus le Yohanus, Simon ndoŋ piro tuma nale mata taŋanaik.

Kile Simon Petrus nu ndek Yesus tugum taŋge dagol tidroŋga nu sana: Suŋgo ne ye kusreyumba kaye. Ye mayenu kuga. Ye une ŋak ŋgina le nu ndek Simon sana: Ne kuru kuru ndaka. Ngumneŋga ne taŋgo pino taŋamba kilamŋgat ŋgina. ¹¹ Taŋakina le nane waŋ koika tabek kinaig sulumba agaŋ ndende ŋakmba kusreka Yesus dubimba kinaig.

Yesus nu taŋgo ŋgirŋger ŋak wakeina
(*Mateus 8.1-4; Markus 1.40-45*)

¹² Yesus nu tumbran suŋgo ande mbolŋge minna le taŋgo ande ŋgarosu ŋakmba ŋgirŋger ŋak Yesus kaŋgermba pro nu tugum taŋge truk ka nu sarsarmba sana: O Suŋgo, ne kumuŋ. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ŋgarosu wakeiwa ŋgina le ¹³ nu ndek wai kuitka nu kirem̄ba sana: Au. Ye ne wakeinet ŋgina. Taŋakina le ŋgirŋger gagulka ŋgarosu mayekina le ¹⁴ Yesus nu miŋge pipmba nu sana: Ye ne mbolŋge maŋau kit te afu sa ndaniŋga. Ne kumba ka naŋe ŋgarosu pris tuma. Ne mayekat ta Moses tuku tukul dubimba atrau agaŋ pris tawe le atraukuwa le ŋakmba ne mayekat ta kila pilwaig ŋgina.

¹⁵ Miŋge pipna ta Yesus tuku nyu saka kubeumba

kinaig le taŋgo kuasm̄bi gudomm̄ba mara mara nu tuku pasa isam tuku guaze wakeikuwa ŋga nu tugumŋge maŋgurke likinaig. ¹⁶ Taŋanaig le Yesus nu yamok kumba Kuate ndoŋ pasatina.

Yesus nu taŋgo ŋgarosu mil-mailkanu wakeina
(*Mateus 9.1-8; Markus 2.1-12*)

¹⁷ Mara ande Yesus nu nane pasa tumniŋmba minna le Farisi taŋgo kusem pasa bitekŋganu taŋgo afu nane taŋge minnaig. Nane Yerusalem tumbran suŋgo Galilea ma tugu Yudea ma tugu ta tuku tumbran foŋfoŋ ŋakmba mbolŋge prowe likinaig. Guaze wakeikam tuku Yesus nu Suŋgo tuku saŋgri ŋak minna.

¹⁸ Kile taŋgo afuŋge taŋgo ande ŋgarosu milmailkanu sukuŋga Yesus tugum palm-bim saka tumba pronaiŋ. ¹⁹ Pronaiŋ le taŋgo gudommbaŋge ma tukulnaig le nane wandek sinam kambim kumuŋ kuga le nane ndek wande poŋga funu tetka guaze taŋgo nzaŋnzaŋ ŋak ta muli panmba taŋgo ŋgamukŋge Yesus tumailam taŋge pilnaiŋ. ²⁰ Taŋanaig le Yesus nu nane nu tuku saŋgri tomba tiŋginaig ta katesemba nu ndek taŋgo ta sana: Mata, ye ne tuku mbar ŋakmba sauka gilaiŋget ŋgina.

²¹ Taŋakina le kusem pasa bitekŋganu mbal Farisi ndoŋ nu talamba idusnaiŋ: Nu Kuate le taŋakate e? Kuatenge ndo mbar saukam kumuŋ

nga idusmba minnaig le
 22 nu nane tuku wamdus
 kamusmba ndek saningina:
 Ndanam saka tane wamdus
 te-pilemba minig. Ye tane
 kusnatingamngit. 23 Ame pasa
 ye tanjo te sawam tuku wam
 bada? Ye ne tuku mbar sauka
 gilainget ko tinja lika kaye
 nget. 24 Ye Ndindo Katesek
 Tanjo kilke te mbolnje mbar
 saukam tuku ye sanjri njak.
 Tane wam ta kila palpe nga
 ye kile pasa wam bada te
 sawamngit ngina. Tanjaka nu
 tanjo ngarosu milmailkanu ta
 sana: Ye ne sanet. Ne tinja
 nzanjan kuramba nanje
 tumbran kaye ngina.

25 Tanjakina le nu nane
 njakmba am mbolnje pitikndo
 tinja nzanjan kuramba lika
 kumba Kuate tuku nyu te-
 dunja nuje tumbran kina
 le 26 nane wandek tanje
 minnaig mbal pirerek purka
 wai makemba Kuate tuku
 nyu te-dunja nu tuku kuru-
 kuruka sakinaig: i ... Sine
 ki ait te mbolnje wam kitek
 sanjri njayo kanjergig nginaig.

Yesus nu Levi wikina
 (Mateus 9.9-13; Markus
 2.13-17)

27 Kile Yesus nu mayok ka
 kumba takis kilanu wande
 mbolnje takis kilanu tanjo
 ande Levi piroka minna le
 kanjermba sana: Ilmba ye du-
 biya ngina le 28 nu tinja agan
 njakmba kusreka nu dubimba
 kina.

29 Levi nu nuje wande
 mbolnje Yesus tuku
 pagumba nye sunjo ande
 kina le nane gudommba

afu takis kilanu afu mbal
 kise tanje isukusnaig.
 30 Isukusmba minnaig le
 Farisi nane kusem pasa
 biteknjanu mbal afu ndon
 gubra tumba Yesus dubinaig
 mbal saninjmba sakinaig:
 Ndanam saka tane takis
 kilanu mbal wam njagonu
 kade mbal ndon isukusig
 nginaig le 31 Yesus nu ndek
 lafumba saningina: Guaze
 kugatok mbal nane dokta
 tugum kine ndakade. Guaze
 njak mbal ndo nu tugum kinig.
 32 Afu sine magenu ngade ta
 nane ngamungal mbilwaig nga
 ye pro ndawen. Ye une njak
 mbal ngamungal mbilwaig
 nga prowen ngina.

*Nyamagan pinkam tuku
 pasa*

(Mateus 9.14-17; Markus
 2.18-22)

33 Nane afu pro Yesus
 sanaig: Yohanus dubide
 mbal nane ait gudommba
 nyamagan pinka Kuate
 yabanmba minig. Farisi
 mbal dubikade mbal nane
 mata tanjade. Ndanam ne
 dubinade mbal mara min-
 dek isukusmba ndo minig
 nginaig le 34 nu ndek lafumba
 saningina: Tanjo ande nu
 pino tam tuku pagumba
 nye mbolnje nu nuje mbal
 ndon minit tukunu nane
 nyamagan pin ndakade.
 35 Ngumnenja nane afunje
 pro tanjo ta nane ngamuknje
 tuwaig le nane wamdus
 pitininguwa le nyamagan
 pinkamngigaig ngina.

36 Tanjamba nu yaba
 pasambi nane saningina:

Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba fudinmba kuerka burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta tawi kitek ta njayo siliwamngat. Kuminj abonu kuminj urfunu mata katlisam kumuŋ kuga.

³⁷ Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamngge tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka aganjmor ngaro urfunu fetka grep kule kutuka ndeke suluwamngat. Aganjmor ngaro mata njayongamngat.

³⁸ Nane grep kule kitek tumba aganjmor ngaro kitek sinamngge tolde. ³⁹ Tanjo nu grep kule ambokok nyate ta nu grep kule kitek nyam idus ndate. Grep kule ambokok ta kikonnu ngate ngina.

6

Kusem ait mbolngge manjau kam tuku pasa

(*Mateus 12.1-8; Markus 2.23-28*)

¹ Kusem ande mbolngge Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuŋe dubinaig mbal nane wit alonu supika waimbi ngisneka nyam nyam kinaig le ² Farisi tanjo afu nane kanjerka saninginaig; Ndanjam saka tane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolngge nyamagan kilig nginaig le ³ Yesus nu pasa ta lafumba saningina: David nuŋe mbal ndonj nane guba njaigoningina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate

am mbolngge patikinaig ta afu kilmba nyumba nuŋe mbal mata ningina le nyinaig. Bret ta tanjo nane nye ndakade tuku. Pris mbalngge ndo nyade tuku nga saningina sulumba ⁵ sakina: Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kusem ait tuku gabat minet ngina.

Yesus nu tanjo wai pagranganu ta wakeina

(*Mateus 12.9-14; Markus 3.1-6*)

⁶ Kusem ait ande mbolngge Yesus nu kusem wandek sinam kina sulumba nu nane pasa tumniŋmba minna. Sinam tanje tanjo ande wai ndinam kummba pagranganu njak minna.

⁷ Kusem pasa biteknganu mbal Farisi ndonj Yesus nu kusem ait mbolngge tanjo wakeiwa le pasa mbolngge palmbim tuku nu kulatka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba wai kummba pagranganu njak tanjo ta sana: Ilmba tenge tinga ngina le nu ka nane ngamukngge tingina.

⁹ Kile Yesus nu nane saningina: Ye tane kusnatingamngit. Sine singine tukul dubika kusem ait mbolngge nane afu mbolngge wam mayebe ko njayobe? Ande wakeibe ko kusrebe le kumwa nga kusnaningina. ¹⁰ Tanjaka nu mbilka nane njakmba kanjerkina sulumba nu tanjo ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. ¹¹ Tanjana le nane ndek Yesus tuku gubra suk suk nda tinaig sulumba

nanjine nanjine sakinaig: Sine nu mbolŋge ndanbe ŋginaig.

Yesus nu aposel 12 madiningina

(Mateus 10.1-4; Markus 3.13-19)

¹² Ait ta mbolŋge Yesus nu Kuate yabanam saka tabe ande mbol kumba ka tanje Kuate ndon pasata minna le ka mafena. ¹³ Mafena le nu dubinaig mbal ŋakmba kilemanjurka nane ŋgamukŋge tanjo 12 madiniŋmba nane aposel nyu niŋgina.

¹⁴ Nane tuku nyu kat nanjine ta teŋenmba. Ande Simon Yesusŋge nyu kitek Petrus ŋgina. Ande maib nuŋe Andreus. Nane afu Yakobus, Yohanus, Filipus, Bartolomeus, ¹⁵ Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus kiŋo nuŋe. Ande Simon mape nyu ande Selot. ¹⁶ Ande Yakobus tuku kiŋo nuŋe Yudas. Ande Iskariotnu tanjo Yudas. Nu ŋgumneŋga Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina
(Mateus 4.23-25)

¹⁷⁻¹⁸ Yesus nu nane 12 ndon tabe mbol ndekinaig sulumba ma guton ande mbol pronaig le Yesus dubinaig mbal gudommba pasa isam tuku guaze wakeikuwa ŋga Yesus tugum prowe likinaig. Nane afu Yerusalemnu afu Yudea ma tugu mbolok. Afu Tirus le Sidon piyal tuku tumbraŋ armba takok. Nane afu piti sugo bukla ŋak ta nu nane

mata turka bukla pitaikina. ¹⁹ Nu nuŋe sanjrimbi guaze mbal wakeikina le ŋakmba nu kirewam bafumba minnaig.

Gare tugusek tuku pasa
(Mateus 5.3-12)

²⁰ Kile Yesus nu mam-bilmba nu dubinaig mbal kanjerka saniŋgina:

Tane sanzal minig mbal tane gare maŋau mbolŋge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

²¹ Tane kile gubak minig mbal tane gare maŋau mbolŋge minap. Kuate nu kumumbi tinjamngat.

Tane kile malmbika minig mbal tane gare maŋau mbolŋge minap. Tane nzu-milnuŋgaig.

²² Tane ye Katesek Tanjo tuku mbal minig tukunu afunje tane kasurtinmba pitaika tumail pantinmba nyu kile-ibenkade ta tane gare maŋau mbolŋge minap.

²³ Nane tanjawaig le tane gare-gareka pate-patengap. Samba mbolŋge tane tuku lafu mayenu minit. Ata. Nanjine mbun kat nanjine tanjamba Kuate tuku tuan tanjo kame kilmba piti ndui ta niŋginaig.

²⁴ Tane agan ndende den ndaka minig mbal ose. Tangine mine mayewam tuku buk te-sulunaig.

²⁵ Tane kile maro ŋak minig mbal ose. Tane guba sunjo tamŋgaig.

Tane kile nzumil ŋak minig mbal ose. Tane wamdus piti tumba malmbinunŋgaig.

²⁶ Nane njakmba tanjine nyu kile-dunnguwaig ta tane ta tuku rironjkap. Ata. Nanjine mbun kat nanjine tanjamba yabri tuan tanjo tuku nyu kile-dunginaig.

*Ngueu mbal ngamunggal
nijingam tuku pasa
(Mateus 5.38-48)*

²⁷ Tane ye tuku pasa isig mbal ye pasa afu tane satinjingamngit. Tanjine ngueu mbal tuku kume purap. Tane tuku gubra kagli firkaide mbal manau mayenumbi lafuwap. ²⁸ Nane kasur pasa tingig mbal pasa bafuknu ninjap. Nane tane tumail pantingig mbal tane nane sinanu Kuate yabanjap.

²⁹ Ande nu ne dabil pan-nate ta dabil inum tuma le pannuwa. Ande nu ne tuku tawi tate ta ne naje tawi inum ngail ndaka ta mata turmba tawe. ³⁰ Ande ne aganj inum yabanjate ta nu tawe. Ande nu ne tuku aganj afu kilit ta ne aganj ta kile-luka kilam tuku sa ndawa. ³¹ Nane afu ne mbolnje manau magenu kuwaig nga nzalinate tanjamba ne afu mbolnje ka.

³² Nane afu tane tuku kume purwaig kande tane ndek nane tuku kume purmba sine tanjo magenu nda njap. Mbal njaignonu nane mata tanjade. Afu nane tuku kume purde le nane ndek nane tuku kume purde.

³³ Nane afu tane mbolnje wam magewaig le tane ndek nane mbolnje wam magemba sine tanjo magenu

nda njap. Mbal njaignonu nane mata tanjade.

³⁴ Tane lafunu kilam idusmba aganj inum tape sulumba sine tanjo magenu nda njap. Mbal njaignonu nane mata nanjine nanjine lafunu kilam tuku tanjade.

³⁵ Tane tanjine ngueu mbal tuku kume purka nane mbolnje wam magenu kap. Lafunu kilam idus ndamba aganj ake ninjap. Tanjawap le tane lafunu sunjo tamnngaig. Tane tanjine Sunjo Kuate tuku manau te-purmba nu tuku kinjo kame minamnngaig. Ta ndanam? Nu wam njaignonu kade mbal Kuate gare pasa nda tuwig mbal nu nane mbolnje wam magete.

³⁶ Tanjine Mam nu tanjo njakmba mapeningit tanjamba tane mata tanjawap.

*Tanjo pileningam tuku pasa
(Mateus 7.1-5)*

³⁷ Tane tanjo afu tuku manau pile ndaningap. Tanjawap le Kuate nu tane tuku manau mata pilenje nda. Ande nu mbarwa ndeta pitai ndawap. Tanjawap le tane mbarap le Kuate tane pitaike nda. Afu tane mbolnje mbarwaig kande nane tuku mbar gilainjap. Tanjawap le Kuate nu tane tuku mbar mata sauka gilainjamingat. ³⁸ Tane waknyap le Kuate nu tane mbolnje sunjomba lato lato waknyamingat. Tane nane afu mbolnje manau kade ta manau ndui ta Kuate nu tane mbolnje kamngat ngina.

³⁹ Kile Yesus nu yaba pasa ande saningina: Tanjo ande am tukulok inum am tukulok ta tumba ndin tumam kumuŋ kuga. Nale arneŋ bariŋga burok sinamŋge ndenuŋgaik. ⁴⁰ Skul kiŋo nu nuŋe tisa li ndate. Nu tisa tugumŋge kila ŋakmba tate sulumba nuŋe tisa tanjaŋ mayok kinit. ⁴¹ Ndanjam naŋe am mbolŋge ail baŋ minit le ne kaŋger ndamba naŋe tira tuku am mbolŋge am sumbi kaŋgermba sakate? ⁴² Ndanjam tuku ne tira ta sate. Ye ne tuku am mbolŋge am sumbi ta saukamŋgit ŋgate. Ne yabri tanjo ndo. Ne ambonŋa naŋe am mbolŋge ail baŋ ta paska. Ne am purfewa le tira naŋe tuku am mbolŋge am sumbi saukam kumuŋ ŋgina.

Sine ail alonu mbolŋge ail pileŋgeg

(Mateus 7.15-20; 12.33-35)

⁴³ Kile Yesus ndek sakina: Ail mayenu nu alo ŋaigonu kile-mayok ndakate. Ko ail ŋayonu nu alo magenu kile-mayok ndakate. ⁴⁴ Sine ail alonu kaŋgerka ail ta tuku tugu kateseweg. Tane suwar ail mbolŋge apasin alonu kilig e? Ko ulem mbolŋge mar alonu kilig e? ⁴⁵ Tanjamba ndo tanjo mayenu nu wamdus mayenu ŋak minit sulumba nu wam magenu ndo ke likate. Tanjo ŋayonu nu wamdus ŋayonu ŋak minit sulumba nu wam ŋaigonu ndo ke likate. Ngamunŋgal sinamŋge wamdus minig ta miŋge mbolŋge alonu kilimok te-mayokte ŋgina.

Wande patinu tuku yaba pasa

(Mateus 7.24-27)

⁴⁶ Kile Yesus nu maŋ nane saningina: Ndanjam tane ye nyun ta Sunjo ŋgade sulumba ye tuku miŋge kumnemŋge mine ndakade. ⁴⁷ Ima nu ye tugum promba ye tuku pasa ismba ka kumu-kumute ta nu tanjo tenen. ⁴⁸ Tanjo ande nu wande palmbim ŋga burok sarka sinam nzi kina le makek tugu ndame patika danŋgina tanjaŋ. Ngumnerŋga kule sunjo ndeka wande tumba kulisokŋgam kumuŋ kuga. Wande ta makek ndamembi danŋgina tukunu sanŋri ŋak minna.

⁴⁹ Tanjo ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndate ta nu tanjo tenen. Tanjo ande wande palmbim ŋga nu burok sarka makek tugu ndame pati ndaka ake kilkembi ndo diŋna tanjaŋ. Kule sunjo ndeka wande kaduna le surka ndeka fudu ŋayona ŋga saningina.

7

Yesus nu kame gabat tuku piro tanjo wakeina

(Mateus 8.5-13)

¹ Yesus nu pasa niŋge denpurmba nu tiŋga Kaperneum tumbraŋ kina. ² Tumbraŋ tanje Rom mbal tuku kame gabat ande minna. Tanjo ta tuku piro tanjo ande guazeŋga buk kumam ba-funa. Nu tanjo ta tuku nzali sunjo ŋak minna.

³ Tanjamba nu Yesus tuku nyu ismba nu Zu mage mage

wika nane Yesus kusnawaig le nu pro piro tanjo wakeiwa nga kukulningina le kinaig. ⁴Nane kinaig ka Yesus tugum promba nu sarsarmba sanaig: Sine tuku kame gabat ta nu mayenu. Ne nu turam kumuŋ e? ⁵ Nu sine Israel mbal tuku wamdus sunjo ŋak minit. Sine tuku kusem wande nuŋe ndametiŋmbi pilna nga sanaig.

⁶ Tanakinaig le Yesus nu ndek nane dubika kame gabat tuku wande patuna le nu nuŋe gulab afu kukulningina le ka nu sanaig: Nu tejenmba sakat. Sunjo nu piro karenka ye tugum te pro ndawa. Ye tanjo mayenu kuga. Ye tuku wande mbol te nu nda prowa. ⁷ Ye mata nu tugum prowe nda. Nu sando kuwa le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁸ Ye sugo afu kumnemŋge minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye ŋget ta nu kinit. Ande wika yale ŋget ta nu ilit. Ye yiŋe piro tanjo ande ka piro si ka ŋget ta nu kate. Nu sanjri sunjo ŋak ta ye kila. Sando kuwa ta kumuŋ. Nu tanjamba pasa palet nga Yesus sanaig.

⁹ Yesus nu pasa ta ismba nu pirerek purka mbilka manjur sunjo nu dubimba kinaig ta saningina: i ... Ye tane satinjamŋgit. Kasomok tanjo te nu ye tuku sanjri tomba tinjgate. Sine Israel ngamukŋge son manjau sanjrinu tanjaŋ kanjer ndawet ngina.

¹⁰ Kame gabat kukulningina ta nane luka nuŋe

wande tugum pronaiŋ ta piro tanjo nu buk mayekina le pro kanjernaig.

Yesus nu Nain tanjo ande kumna le te-tina

¹¹ Mafena le Yesus nu manj tinja Nain tumbran kina le nu dubinaig mbal tanjo kuasmbi gudommba nu ndoŋ kinaig. ¹² Kinaig ka tumbran fonde malanja patunaig le kile nane tanjo mindesiŋ ande ngunu saka sukunja pronaiŋ. Tanjo kumna ta pino kuembol ande tuku kiŋo nuŋe ndindo. Nain mbal gudommba pino ta dubimba pronaiŋ. ¹³ Pronaiŋ le Sunjo nu pino ta kanjermba sinanu nu sana: Ne malmbi ndaka ngina.

¹⁴ Kile nu ka ter kirena le tanjo mindesiŋ sukunjinginaig ta nane tinjinginaig le nu ndek sakina: Tanjo mo, ye ne sanet ne abonja tinja ngina. ¹⁵ Tanjamba sana le tanjo kumna tuku ta abonja tinja minyoka pasatina le Yesus ndek nu tumba ina nuŋe ndoŋ minwa nga sana.

¹⁶ Kile nane ndek kuru kuru sunjo tumba Kuate tuku nyu te-dunja sakinaig: Tuan tanjo sunjo ande sine ngamukŋge mayok ket. Kuate nu nuŋe mbal sine tursingam tuku te prowat nginaig. ¹⁷ Tanjamba pasa ta Yudea ma ŋakmba kumuŋa ma patuk patuk ŋakmba ise likinaig.

Yohanus nu tanjo armba kukulnikina le Yesus tugum kinaik

(Mateus 11.1-19)

18 Yohanus kule pisne tanjo dubinaig mbal pro Yesus nu wam njakmba ke likina ta nu ndonj kubenaig le nu ndek nuje dubinaig tuku tanjo armba sanikina: 19 Tale kumba ka Sunjo kusnawap. Ande prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairngube nga kusnawap ngina.

20 Tanjo ar ta kinaik ka Yesus tugum promba nale ndek nu kusnanaik: Ande nu prowam tuku ta ne e ko sine ande tairngube? Yohanus kule pisne tanjo tanjaka sasikmba kukulsikat nginaik.

21 Nale tanje minnaik le Yesus nu gudommmba afu guaze njak afu bukla najgonu njak wakeike lika afu am tukulok am maranje ningina. 22 Tanjamba nu nale sanikina: Tale luka ka wam ke liket te takile ammbi kanjerka kilbambi isik ta njakmba Yohanus kubeu tape. Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe najongade mbal likade. Ngirnger njak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta abonga tingade. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. 23 Ande nu ye tuku nga wamdus tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale tanjamba ka Yohanus sawap ngina.

24 Yohanus tuku tanjo ar ta luka kinaik le Yesus nu ndek manjur sunjo ta Yohanus tuku saningina: Tane ame aganj kanjeram ma baknu

mbol kinaig? Bubrenge ulem waje ande mbilmbilwa le tane kanjeram kinaig e? 25 Ko tane tanjo ande tawi mayenu tinganu kanjeram kinaig e? Nane tawi magenu tinmba aganj magenu njak mbal wande sugo sinamnge nyu njak minig tuku. 26 Tane ame aganj kanjeram ma baknu mbol kinaig? Tane tuan tanjo ande kanjeram kinaig e? Yohanus nu tuan tanjo ta tane kila satinjamngit. Nu tuan tanjo ndo kuga nu tuan tanjo njakmba liningit. 27 Kuyar pasa ande nu tuku tenemba sakate.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambonga prowa sulumba ne tuku ndin wakeiwamngat ngate.

Malakai 3.1

Tanjo ta Yohanus. 28 Ye satingi le isap. Tanjo njakmba Yohanusnge liningmba mbolnge minit ta nane Kuate tuku gageu mayok kinig mbal njakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata nga saningina.

29 Tanjakina le tanjo pino takis kilanu mbal nane Yohanusnge o buk kule piseneningina tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba Kuate nu kumumbi sine tuku mbar te-mayokmba tumsingit nginaig. 30 Nane Farisi mbal kusem pasa biteknganu mbal Yohanusnge buk kule pisne ndaningina tukunu nane Kuatenge turningam tuku ndin ta mbulmba pitainaig.

31 Yesus nu manj sakina: Ait te mbolnge minig mbal

ye tane tuku manjau ame wam tanaŋ nga saki. ³² Tane kiŋo kame maket mbolŋge minyoka muŋgu wiwikade tanaŋ. Nane tenjenmba muŋgu wiwikade: Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine malmbikeg ta tane ndek malmbiketket nga lok mine ndakade ŋgade. ³³ Ata. Yohanus kule pisne nu prona sulumba nyamagan le grep kule nye ndaka minna le nu bukla ŋak nga saka nu mbulnaig. ³⁴ Ye Katesek Tango ye pro nyamagan le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamagan grep kule nyam tuku piririte tango. Nu takis kilanu mbal une ŋak mbal ndoŋ gulab mayete nga tane ye mata mbulig. ³⁵ Ata. Wamdus kuyar mayete tango wam kile-mayokkate ta mbolŋge nu tinreknu kilimok mayok kinit nga saniŋgina.

Yesus nu Farisi tango ndoŋ isukusna

³⁶ Mara ande Farisi tango ande nyunu Simon nu Yesus ndoŋ isukusam sana le nu kumba wande poŋga nu ndoŋ isukusmba minnaik. ³⁷ Tumbran ta tuku une pino ande minna. Yesus nu Farisi ndoŋ isukusmba minnaik le nu ismba ndame botol gurenj mayenu ŋak tumba wande ta poŋgina. ³⁸ Poŋga Yesus ŋgumnemŋge nu tuku kupe tugum tanje malmbikina le am kule guroromba Yesus tuku kupe mbain mbolŋge ndekinaig le nu ndek nuŋe

gabab waŋembi kupe saukina sulumba Yesus tuku kupe bigmba gurenj tumba nu tuku kupe mbolŋge kutu-kutuna.

³⁹ Tana le Farisi tango nu wam ta kanjermba idusna: Tango te nu tuan tango kande une pino nu kirete te nu kila pilit kande nga idusna.

⁴⁰ Yesus nu ndek katesemba nu tango ta sana: Simon, ye ne ndoŋ pasa ŋak ŋgina le nu lafumba sana: Tum Tango, maye. Ye saya le isi ŋgina le ⁴¹ Yesus nu sana: Tango armba tango inum tuku ndametiŋ lafuwam tuku minnaik. Ande nu soŋ 50 lafuwam tuku ande nu soŋ 5 lafuwam tuku ŋak minnaik.

⁴² Nale ndametiŋ kiringinaik le nu nale arneŋ tuku wam ta gilaingina. Tango ar ta ima nu tango sungo tuku wamdus sungo ŋak minamŋgat ŋgina le ⁴³ nu ndek sakina: Ye iduset nu ndametiŋ sungo ŋak nu lafuwam tuku gilaingina nuŋge ŋgina le Yesus nu sana: Ne son sakate ŋgina.

⁴⁴ Tana nu mbilka pino ta kanjermba Simon sana: Ne pino te kanjera. Ye ne tuku wande poŋgit le ne ye kupe minyanŋam tuku kule nda sat. Pino te pro nuŋe am kulembi ye tuku kupe minyanŋa nuŋe gabab waŋembi ye kupe sauke sat.

⁴⁵ Ne ye kanjeryumba gare ŋak mumu ndayat. Pino te ye prowit le ye tuku kupe mumbamba minit. ⁴⁶ Ne ye tuku gabab gurenj pisne ndawat. Nu ye tuku kupe mbolŋge gurenj mayenu kutuwat. ⁴⁷ Ye

ne sanamngit. Pino te ye nu tuku une sunngomba sauka gilaingit le nu ye tuku kume purmba ye mbolngge wam mayekat. Ande nu une fudinndo kate le sauket ta nu ye tuku sunngomba kume pur ndate ngina.

⁴⁸ Kile Yesus nu pino ta sana: Ye ne tuku une njakmba sauka gilainget ngina. ⁴⁹ Tanjakina le nane nu ndon tuma isukusmba minnaig mbal nane ndek nanngine nanngine munngu kusnannginaig: Tanngo te ima le nu une sauka gilainganu nga sakate nginaig. ⁵⁰ Yesus nu pino ta man sana: Ne ye tuku sanngri tomba tingate tukunu ye ne tuku muskil te-tiwe tinit. Ne ngamunngal mukuk njak kaye ngina.

8

Pino gudommba Yesus dubimba nu sinzannginaig

¹ Mara afu kuganaig le Yesus nu tinga tumbran fonfon tumbran sugo sugo afu mbol kine lika Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta sanngmba kine promba lika minna. Yesus madiningina kuasmbi 12 nane nu ndon kinaig. ² Pino afu buk guaze njak afu bukla njak nu wakeike likina ta nane mata nu dubimba kinaig. Ande Maria nu Maria Magdalanu nginaig. Yesus nu mbolngge bukla 7 pitaikina. ³ Pino ande Yohana nu Herodus tuku piro kulatkanu tanngo Susa nu tuku piyo nuje. Ande

Susana. Pino gudommba afu turmba nane nanngine agan ndendembi Yesus nane sinzanngimba nane dubika kinaig.

Agan tumu tuku yaba pasa (Mateus 13.1-9; Markus 4.1-9)

⁴ Mara ande tanngo pino gudommba tumbran kise kise mbolngge prowe lika Yesus tugumngge manngurkinaig le nu ndek yaba pasa ande sanngina: ⁵ Tanngo ande nu nuje agan tumunu barengningam piro mbol kina. Kina ka barengningina le tinnu afu ndinngge ndeke likinaig le tidonga likinaig ta sar umanngge pro nye sulunaig. ⁶ Tinnu afu kilke ndame njak ma mbolngge ndekinaig sulumba manngge promba tinginaig ta kilke njairnu kugatok tukunu karennga kume sulunaig. ⁷ Tinnu afu ma annga njagonu sinamngge ndeke likinaig ta annganngge tinga songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tinnu afu kilke mayenu mbolngge ndeka pro magemba tugunu njakmba mbolngge alonu sunngomba mayok kinaig nga sanngina sulumba nu wi kuenjka sakina: Tane kilba njak ndeta pasa te isap ngina.

Yesus nu yaba pasambi ndo sanngina

(Mateus 13.10-17; Markus 4.10-12)

⁹ Kile nu dubinaig mbal nane yaba pasa ta tugunu isam tuku kusnanaig le ¹⁰ nu ndek sanngina: Kuate nu

nunje gageu kulatkate wam afu kuirok minig ta tane kila palmbim tuku ye tane madi-tingen. Afu nane yaba pasa ndo isig. Nane wam kanjerka alonu kanjer tiwe nda. Nane pasa ismba tugunu katesewe nda nga saningina.

Agan tumu tuku yaba pasa tugunu

(Mateus 13.18-23; Markus 4.13-20)

¹¹ Kile Yesus ndek nane saningina: Yaba pasa satinjit ta tugunu tenenmba. Agan tumunu sakit ta Kuate tuku pasa tana. ¹² Tinu ndinje ndekinaig nga sakit ta mbal afu nane Kuate tuku pasa isig tana. Satanje nane son nguwaig le Kuatenje muskil kile-tidinge ningikat nga nu pro nane tuku ngamungal sinanje pasa ta yaika tumba balete. ¹³ Tinu afu kilke ndame jak mbolnje ndekinaig ngit ta mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sunjo jak tade ta nane sumbailnu kugatok tana ait fagnu ndo son nga dubide. Tagoningam tuku ait prote le nane pasa ta kusrede. ¹⁴ Tinu afu ma nga jaigonu sinanje ndekinaig ngit ta nane mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa ismba kilke te tuku piti gare manau agan ndende ta jakmba sunjomba idusde le pasa isig ta balete le alo mage ndade. ¹⁵ Tinu afu kilke mayenu mbolnje ndekinaig ngit ta mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa ismba nane wamdu mayenu sanjri jak

tukunu pasa biyig sulumba nane dirnanga alonu kilemayokka minig ngina.

Tango nu lam bulumba mayoknje pilit

(Markus 4.21-25)

¹⁶ Yesus nu man lato sakina: Tango lam bulute ta nu tumba nza kaimba ko mbain kumnemnje pile ndakate. Kuga. Nu lam bulunje tango afu prowaig le kiljaninguwa nga te-mayokmba mbolnje taikate. ¹⁷ Wam afu kile tango am mbolnje kuirok minig ta jakmba kilimok mayok kanjaig.

¹⁸ Tane ye tuku pasa ismba kuraukap. Tane ise maye ndabekaig. Ande nu wam afu jak minit ta Kuatenje nu man lato tambinjat. Ande nu wam denkanu minmba ye wam jak nga iduste ta wam fudinndo ta Kuatenje yaiwamjat ngina.

Yesus ina mambo kat nunje pronaj

(Mateus 12.46-50)

¹⁹ Yesus nu tanje minna le nunje ina mambo kat nunje nane pro nu tugum kambim tuku ta nane gudommaba ma tukulnaig. ²⁰ Tananaig le nane afunje Yesus sanaig: Ina nanje mambo kat nanje pro kilimnje minmba ne kusanngade nginaig le ²¹ nu ndek nane tenenmba saningina: Nane Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane yije ina yije mambo kame tana minig ngina.

Yesus nu kule le bubre peunikina

(*Mateus 8.23-27; Markus 4.35-41*)

²² Mara ande Yesus nu sine kule kualin sim kab nga nuje dubinaig mbal ndon waj ande ponginaig.

²³ Nane waj ponga kinaig ka Yesus nu am kaikaina le kinye gilaingina. Kinymba minna le bubre sunjo tingina le kule tongel tinga waj sinam kumba minna le nane ngisikam bafunaig sulumba ²⁴ nane ka Yesus kuanemba sanaig: Sunjo, sine ngisikam bafuweg nginaig. Tanjakinaig le nu abonga tinga bubre kule mbalo sanikina le nale ndek mukumba ma betkirembe kule basle mayena.

²⁵ Tanjana le nu nane saningina: Tane Kuate tuku sanjri tomba tingade ta aninge palgig ngina le nu dubinaig mbal nane kuru-kuruka pirerek purka nanjine nanjine munju kusanjinaig: i... Tango te nu ima suk a. Bubre kule sanikat ta nale mata nu tuku pasa isaik nginaig.

Yesus nu tanjo bukla njak wakeina

(*Mateus 8.28-34; Markus 5.1-20*)

²⁶⁻²⁹ Gerasa mbal tuku ma mbolnje tanjo ande bukla najgonunje wanena. Ait kuennu nu wagek minmba wande ande mbolnje mine ndaka nu mindesin patikinaig tuku ma ndame burok sinamnje minanu. Nu ait kuennu ait mindek bukla tanje tanu le nane afunje muli karenu kilmba nu

tuku wai kupe kusanu ta nu purpurmba bukla tanje nu wamdus tambinu le nu kua ka dunje kumba minna.

Yesus nane kumba ka Gerasa mbal tuku kilke Galilea ma tumail tumba minit tanje iben kinaig. Iben ka Yesus nu kina le tumbran sunjo ta tuku tanjo guwa najgonu njak tanje nu kanjermbe witimba pro nu tugumnje dagol tidrongina. Tanjana le nu ndek bukla ta sana: Tanjo ta kusrembe mayok kaye ngina le nu kuenka sarsamba sana: Yesus, Sunjo Kuate tuku Kinjo, ne ye ndon wamdus tuma kuga. Ye piti ser ndaya ngina.

³⁰ Tanjaka sana le Yesus nu kusnana: Naje nyu ima ngina. Bukla gudommbe nu mbolnje minnaig tukunu nu lafumba sana: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi ngina. ³¹ Tanjakina le bukla kame nane Yesus sarsamba sanaig: Ne kukulsinga le ma buto njayo ta sinam nda kab nginaig.

³² Tabe ta mbolnje mbo gudommbe sunjarka minnaig tukunu bukla kame nane Yesus sarsamba sanaig: Ne sine kukulsinga le sine mbo kame si tuku funjul sinam kab nginaig le nu wokina. ³³ Wokina le bukla najgonu tanjo ta kusrembe kumba mbo funjul sinam kine likinaig le nane sanjri njak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualin butonu sinam kumba ngisike sulunaig.

34 Tanjanaig le mbo kulatkanu mbal wam ta kanjermba kua ka pinderpindermba kinaig ka tumbran sunjo mbolnge kilimnge jakmba saninginaig le 35 nane afu isnaig sulumba nane suk aganj ta kanjeram kinaig ka Yesus tugum promba tanjo bukla najonunge nu kusrenaig le nu tawi tinmba Yesus tugumnge minyoka wamdus mayenu jak minna le kanjermba piriri najonaig. 36 Tanjanaig le wam ta ambonga kanjernaig mbalnge pronaig mbal Yesus nu bukla jak tanjo wakeina ta kubeu ninjinaig.

37 Kile Gerasa ma patuk patuk nane jakmba kuru kuru suk suk ndanaig sulumba pro Yesus nane kusreka kuwa nga sanaig. Tanjakinaig le nu wan pongina le 38 nu bukla jak tanjo wakeina ta nu ndon kambim tuku sarsarna. Sarsarna le nu peumba sana: 39 Ne luka nanje tumbran kaye sulumba Kuate nu ne mbolnge wam mayewat ta wam kubeu ninja ngina. Tanjakina le nu ndek luka tumbran tumbranngge Yesus nu mbolnge wam mayenu kina ta jakmba kubeu ninmba likina.

Yesus nu kulim ande timba pino ande wakeina

(Mateus 9.18-26; Markus 5.21-43)

40 Yesus nu wan mbol mbol luka kule kualinj tem ilna le nane gudommba nu tairnga minnaig mbal nu kanjermba gare-gareka nu

tinaig. 41 Tanjamba kusem wande kulatkanu tanjo ande nyunu Yairus nu pro Yesus tugumnge ngurngurka ndeka nu tuku wande mbol kuwa nga sarsarmba minna. 42 Nu kulim ndindo yar 12 jak tananj kumam tuku tawo ndo minna. Yesus nu ndek tanjo ta dubimba kina le nane gudommba nu te-kornaig.

43 Pino ande nu mara mindek tambun guaze jak minmba minna le yar 12 kina. Dokta jakmba nu wakeiwe pisenginaig. 44 Nu pro Yesus ngumnemnge nu tuku tawi nzalenu kirena le guaze ta kugana. 45 Tanjana le Yesus nu kamusmba kusanjina: Imanje ye kireyat ngina le nane jakmba ndek sinenge kuga nga sakinaig le Petrus nu sana: Sunjo, nane gudommba ne te-ngamunumba ne signanade tae ngina le 46 nu ndek nu sana: Kuga. Andenge ye kireyat. Ye tuku sanjri ande kusreyat le kamusit ngina. 47 Tanjakina le pino ta yabukam fugumba nu ngarosu piririmba pro Yesus tugumnge ngurngurka ndeka nane jakmba am mbolnge nu guaze jak Yesus kirembe pitik ndo mayekina ta sakina. 48 Sakina le nu ndek pino ta sana: Kulim, ne ye tuku sanjri tomba tingate tukunu ne mayekat. Ne ngamunjal mukuk jak kaye ngina.

49 Yesus nu pasata minna le kile tanjo ande Yairus tuku wandeknge pro nu sana: Ne tuku kulim buk

kumat. Ne ake sinan Tum Tanjo piro karen tuwe ndaka ngina le ⁵⁰ Yesus nu pasa ta ismba ndek Yairus sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku sanjri tomba tingate tukunu kulim nanje abongamngat ngina.

⁵¹ Kina ka Yairus tuku wande tugum promba Yesus nu nane njakmba peunimmba Petrus Yakobus Yohanus kulim tuku ina mam nane ndo kilmba wandek sinam kina. ⁵² Nane gudommba kulim ta tuku malmbi wika-raumba minnaig le Yesus ndek nane saningina: Tane malmbi ndakap. Nu kume ndakat. Nu kinymba minit ngina le ⁵³ nane ndek nu sinjka kumat nga nu nzumil-naig. ⁵⁴ Tanjanaig le nu ka mindesin tuku wai biymba sana: Kulim, ne abonga tinga ngina kande ⁵⁵ nu tuku guwa man mindesin sinam kina le nu abonga tingina. Tanjana le Yesus ndek sanikina: Nyamagan tape le nyuwa ngina.

⁵⁶ Ina mam nuje nale pирerek purka minnaik le Yesus nale minje pipnikmba nane afu sa ndaninguwaik nga peunikina.

9

Yesus nu aposel 12 piro ningina

(Mateus 10.5-15; Markus 6.7-13)

¹ Kile kile-manjurka nane bukla najgonu njakmba pitaika guaze tugu yimyam wakeike likuwaig nga piro tuku sanjri

ningina. ² Nane kumba ka Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba guaze mbal wakeikuwaig nga nane kukulningam bafumba ndek wam paguka saningina: ³ Tane kambim nga tanjine pale fat nyamagan ndametinj ta njakmba kusrekap. Tawi silikanu ta ndo njak kape sulumba ⁴ wande ande ponga tanje ndo minmba piroka ka kambim nga wande ta kusrewap. ⁵ Tumbran ande tane kilam mbulwaig kande tane kambim bafumba nane katesemba rironkuwaig nga tuptup kupe mbolnje denganu minig ta nane am mbolnje paurngap ngina.

⁶ Wam pagu denjpurmba nu nane kukulningina le tinga kumba ka tumbran njakmba mbolnje pasa mayenu kuklimba guaze mbal wakeike lika minnaig.

Herodus nu Yesus tuku nyu isna

(Mateus 14.1-2; Markus 6.14-16)

⁷ Yesus nane wam ke likinaig ta afu ismba Yohanus kumna ta man abonga tingina nginaig. ⁸ Afunje Elia nu man mayok kina nginaig le afunje tuan tanjo ambokok ande man abonga tingina nginaig. ⁹ Pasa ta Herodus Antipas nu ismba wamdus te-sulumba sakina: Yohanus njinfok buk kat puren ta kile pasa iset ta tanjo ta ima nga Yesus kanjeram tuku wamdus sunjo njak minna.

Yesusnge tanjo 5,000 isukusneningina

(Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44; Yohanus 6.1-14)

¹⁰ Aposel kame nane luka wam ke likinaig ta Yesus kubeu tunaig le nu nane kilmba Betsaida tumbran tuku ma yamok kinaig. ¹¹ Kinaig le nane gudommaba nu kina pasa ismba nu dubimba kinaig le nu nane kanjerka ndek kaiyenimmba wikina sulumba Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa ta kuklimba afu guaze njak ta wakeike likina.

¹² Nu tanjamba minna le ki buk butungina le nane 12 ta pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnje mineg. Ne manjur sunjo te kukulinnga le kuwaig ka tumbran afu patuknje wande afu kasomnje nane tanje nyamagan kilmba kinyam tuku mbili kile-likuwaig nga sanaig. ¹³ Tanjaka sanaig le nu ndek nane saningina: Tanenge nyamagan ningap le nyuwaig ngina le nane ndek nu sanaig: i ... Sine bret 5 kualegan karenok armba ndo. Ne sinenge nane tuku nyamagan piyabe nga iduste e nginaig. ¹⁴ Nane minnaig mbal gudommaba tanjo 5,000 tanjan.

Kile Yesus nu nuje dubinaig tanjo ta saningina: Tanjo pino njakmba paplaka 50, 50 tanjamba minyokuwaig nga saningap ngina. ¹⁵ Tanjakina le nane ndek saninginaig le tanjamba minyoke likinaig. ¹⁶ Kile Yesus nu bret fonfon

5 kualegan ar ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba nyamagan ta fetfetmba nuje dubinaig mbal ningina le nane walmba ninje likinaig. ¹⁷ Nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Nyamagan fetfetna ta batenju kilmba sambe 12 ligneninginaig.

Petrus nu Yesus Kuatenje madina tanjo ngina

(Mateus 16.13-20; Markus 8.27-30)

¹⁸ Mara ande Yesus nu Kuate yabanja sulumba nu dubinaig tanjo nanenge ndo minnaig le nu nane kusnaningina: Tanjo pino nane ye ima ngade e ngina le ¹⁹ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisnenje ngade. Afu ne Eliange ngade. Afu sakade ne tuan tanjo ambokok ande man abonga tingina nginaig.

²⁰ Tanjakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenje madinina tanjo ngina. ²¹ Tanjamba sana le nane nuje nyu ta afu sa ndaninguwaig nga sangrimba peuningina.

Yesus nu nuje kumam tuku saningina

(Mateus 16.21-28; Markus 8.31-9.1)

²² Yesus nu man saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo piti gudommaba kilamngit. Israel mage mage pris gabat kame kusem pasa biteknganu mbal nane ye pitaiyuwaig le

afunje ye baleyamngai. Ye kumi le mara kenju mbolnje Kuate nu te-tiyamngat ngina.

²³ Kile nu nane afu saningina: Ima nu ye tuku tanjo minam idusmba kande nu nuje nzali kusreka nu ki mindek nuje ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁴ Ima nuje abo mine mayewam tuku sunjomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ima nu ye tuku nga nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuje abo ta njak minamngat.

²⁵ Ande nu kilke te tuku aganj ndende njakmba kilwa le nuje kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ²⁶ Ye Ndindo Katesek Tanjo yiye Mam tuku kilja nuje enel kame tuku kilja yiye turmba njak ndenungit. Ande nu nane afu ngamuknje ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamngit ngina. ²⁷ Ye sinja satinngamngit. Tane tenge tin minig mbal afu kume ndakap le Kuate nuje gageu kulatkate wam te-mayokuwa le tane kangeramngai ngina.

Yesus nu ngarosu kitek tina (Mateus 17.1-13; Markus 9.2-13)

²⁸ Yesus nu pasa ta saningina sulumba mara 8 tana kugana le nu Petrus Yohanus Yakobus nane kilmba Kuate ndon pasatam tuku tabe ande mbol kinaig. ²⁹ Ka tanje nu Kuate ndon

pasata minna le Petrus nane am kaikainingina le kinynaig. Kinymba minnaig le Yesus tuku tumail pasi mbilka kisemba mayok ka nu tuku tawi kauknu uge linu ndo mayok kina. ³⁰ Tanjana le tanjo armba Moses nale Elia pro nu ndon pasata minnaik. ³¹ Nale samba mbolok kilja njak mayok ka Yesus nu Kuate tuku pasa kumumba Yerusalemnje kumamngat ta tuku saka minnaig.

³² Kile Petrus nane abonga mambilnaig kande Yesus tuku kilja tanjo armba nu ndon tin minnaik ta turmba kangerkinaig. ³³ Tanjo ar ta nu kusrewam bafunaik le Petrus nu wam pile paska ake fare sana: Sunjo, sine tenge mineg te mayenu ndo. Sine baibai kenmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku nga sana.

³⁴ Nu pasa ta saka minna le gau ande pro nane kainingina le nane kuru kuru sunjo tinaig. ³⁵ Kile gau sinamnje pasa ande mayok ka tenjemba sakina: Ande te yiye Kiyo. Ye nu madiwen. Tane nu tuku pasa ise mayewap ngina. ³⁶ Pasa ta kugana le Yesus nuje ndo tin minna le kangerinaig.

Tanjamba nane wam kangerinaig ait ta mbolnje afu ndon wam kube ndanaig.

Yesus nu kiyo ande bukla njak wakeina

(Mateus 17.14-21; Markus 9.14-29)

³⁷ Mafena le nane tabe ta kusremba ndekinaig

le tanjo pino kuasmbi gudommba Yesus tugum pronaig. ³⁸ Tanjamba nane ngamuknge tanjo ande wi kuenka sarsamba sana: O Tum Tanjo, ne ilmaba ye tuku kiŋo ndindo te kanjermba sinanuwa. ³⁹ Bukla njonu andenje nu tate le pitik ndo nu sunjomba witite. Nu zulbarek serte le minje supika subal promba nu paninŋa pitik nu kusre ndate. ⁴⁰ Ye ne dubinade mbal nane nu pitaiwaig nga sarsarninŋit ta nane pitaiwe fuguwaig ngina.

⁴¹ Tanjakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ngamunjal son tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndon minamngit ngina sulumba mbilka tanjo ta sana: Nane kiŋo ta tumba yale ngina. ⁴² Nu kiŋo ta tumba ilmaba minna le bukla tanje kiŋo tumba zulbarek sermba bukngina le Yesus nu bukla sawe lika pitaina sulumba kiŋo ta tumba mam nuje tuna le ⁴³ nane njakmba Kuate tuku sanjri sunjo ta kanjermba pirerek purka minnaig.

Yesus nu nuje kumam tuku sanu arna
(*Mateus 17.22-23; Markus 9.30-32*)

Nane njakmba Yesus nu wam ke likina ta tuku pirerek purka minnaig le nu ndek nuje dubinaig mbal ta saninŋina: ⁴⁴ Tane pasa te ngamunjal sinamnge pile mayewap. Nane ye Ndindo

Katesek Tanjo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolnge palmbimnngaig ngina.

⁴⁵ Nane pasa ta isnaig ta tuguu kurok minna le katese ndanaig. Nane nu man kusnawam tuku ta wamdus pitiningina.

Tanjo ngamuknge ima nu sunjo minit

(*Mateus 18.1-5; Markus 9.33-37*)

⁴⁶ Nuje dubinaig mbal nane ima nane ngamuknge sunjo minit ta tuku munjo tulinŋinaig le ⁴⁷ Yesus nu nane tuku wamdus ta katesena sulumba nu kiŋo ande tumba nuje tugum tanje te-timba saninŋina: ⁴⁸ Ande nu ye tuku nga idusmba kiŋo tenen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite. Ata. Ande tane ngamuknge nyu kugatok minit ta nu sunjo ngina.

Ande nu ngueu kuga ta nu sine tuku gulab

(*Markus 9.38-41*)

⁴⁹ Kile Yohanus nu ndek Yesus sana: Sunjo, tanjo ande ne tuku nyu mbolnge bukla afu pitaikina le kanjermba nu peugen. Nu sine tuku kuasmbi kuga ngina le ⁵⁰ nu ndek Yohanus sana: Nu peu ndawap. Ande nu ngueu mine ndakate ta nu sine tuku gulab ngina.

Samaria mbal tuku tumbraŋ ande Yesus talanaig

⁵¹ Kuate nu Yesus tedunja samba mbol kambim tuku ait patukina

le nu wamdus ndindo pilmba Yerusalem kambim tuku kina. ⁵² Tanjamba nu tanjo afu kukulningina le nane ambonga kumba nu tuku ma wakeiwam tuku Samaria mbal tuku tumbran ande mbol kinaig ta ⁵³ tumbran mbal nane Yesus nu Yerusalem kambim sakina ta isnaig sulumba nu pitainaig.

⁵⁴ Tanjanaig le nu dubinaik tanjo ar Yakobus le Yohanus nane wam kinaig ta kanjermba ndek sanaik: Sunjo, ne woka le sile sakupe le samba mbolnje pa ndeka pasokuwa nga sanaik. ⁵⁵ Tanjakinaik le Yesus nu mbilka nale sanike likina. ⁵⁶ Tanjamba nane tinja tumbran kise kinaig.

Tanjo afu Yesus dubiwam idusnaig

(Mateus 8.18-22)

⁵⁷ Kumbanje tanjo ande Yesus sana: Ne ma njakmba mbol kambim saka ta ye ne ndon kanjik ngina le ⁵⁸ nu ndek sana: Mbo nguikok sar umanj nane te njak ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndon lika piti ta kurawam kumunj e ngina.

⁵⁹ Tanjamba nu tanjo kise ande sana: Ne ye dubiya ngina le nu ndek sana: Sunjo, ye luka kumba ka mam kumwa le nguki sulumba ne dubinamngit ngina. ⁶⁰ Tanjakina le Yesus nu sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenje kumanu mbal ngukuwaig. Ne tinja kumba

Kuate nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba saka lika ngina.

⁶¹ Tanjo kise ande nu sana: Sunjo, ye ne dubinam iduset ta ye ambonga kumba ka yije mbal ndon pasata minap ninmba pro ne dubinamngit ngina le ⁶² nu ndek sana: Tanjo ande nu piro tugu pilmba ka ngamunje nu wamdus kise tuwa ta nu Kuate tuku gageu minit ta nu denkate.

10

Yesus nu tanjo 72 kukulningina

¹ Kile Sunjo nu tumbran afu kambim bafuna sulumba nu tanjo 72 madininmba ar ar kukulningam bafumba wam paguka saningina: ² Piro mbolnje nyamagan alonu gudommmba minig. Kilam tuku piro tanjo denkate. Tane piro miro tanjo yabanap le nu piro tanjo afu kukulninguwa le nane nuje nyamagan alonu kilwaig. ³ Ye tane kukultingi le tane sipsip fat tanjan ngannu age nguikok ngamuknje minamngaig. ⁴ Tane kambim nga tanjine ndametinj pale fat kupe ngaro ta njakmba kusrekap. Tane kumba ka ndinje afu pasa sunjomba sa nda ningap. ⁵ Tane wande ande ponga ambonga wande ta tuku mbal saningap: Tane ngamungal mukuk minap nga saningap. ⁶ Tanjo inum ngamungal mukuknu tanje minwa ta tane pasa sakade tanjamba nu ngamungal bulka minamngat.

Kuga ta pasa ta luka tanjine tugum prowamngat.

⁷ Tane wande ande mbolnje minap le nyamagan afu tinjguwaig le yaika nyumba minap. Tane piro tanjo tukunu afu tugumnje aganj ndende kilam kumuņ. Wande ndindo ta mbolnje minap. ⁸ Tane tumbran ande prowap le tumbran mbal tane kaiyetinjmba yalpe nguwaig kande tane tanje minap. Nyamagan afu tinjguwaig le tane yaika nyap. ⁹ Nane tuku guaze mbal wakeikap sulumba nane saningap: Kuate nu nuņe gageu kulatkate wam kile tane tugum prote nga saningap.

¹⁰ Tumbran ande tane pitaitinjguwaig ndeta tane tumbran ngamunje saningap: ¹¹ Ata. Tumbran te tuku tuptup sine tuku kupe mbolnje denganu minig te sauke suluweg. Tanjine mbar rironkap. Kuate nu nuņe gageu kulatkate wam ta tane tugum prote le tane pitaide nga saningap ngina.

¹² Kile Yesus nu saningina: Ye tane satinjgamngit. Ait sunjo mbolnje tumbran tane pitaikate ta Sodom tumbran tuku pa limba nu sunjo pasa njak tamngat.

Tumbran afu nane Yesus ngumnaig

(Mateus 11.20-24)

¹³ Yesus nu man sakina: Korasin le Betsaida tumbran ose. Ye wam kitek sangrinu tale ngamuknje ke liken ta tale ngamungal biye mbil ndanaik.

Ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon tumbran ngamuknje ke likina kande nane dal ndaka nanjine mbar idusnijmba tawi urfunu tinjmba kuke tugu pisma ngamungal biye mbilnaig kande. ¹⁴ Ait sunjo mbolnje tale Korasin le Betsaida tumbran tale Tirus le Sidon tuku pa limba tale sunjo pasa njak tamngaik.

¹⁵ Kaperneum tumbran ne nyu sunjo njak minmba ne samba mbol kambim tuku iduste ta Kuatenje ne tumba buknguwa le ne kumanu mbal tuku tumbran kanjat ngina.

¹⁶ Kile Yesus nu nuņe mbal saningina: Ande tane tuku pasa isit ta nu ye tuku mata isit. Ande tane pitaikate ta nu ye mata pitaiyate. Ye pitaiyate ta ande nu ye kukulyina nu mata pitaite ngina.

Tango 72 ta man luka Yesus tugum pronaig

¹⁷ Kile nane 72 ta gare sunjo njak luka Yesus tugum promba ndek sanaig: Sunjo, sine ne tuku nyu mbolnje pirokigen ta bukla kame mata sine tuku pasa isnaig nginaig le ¹⁸ nu ndek nane saningina: Samba mbolnje telinj bitek promba ndekate tananj Satan nu baringina le kangeren. ¹⁹ Tane isap. Ye tane sanjri tinjen tukunu tane mbenj njaigonu zinjajsail ngueu tanjo Satan tuku sanjri njakmba tidongap ta tane njaigo siglike nda. ²⁰ Guwa njaigonu tane tuku pasa isnaig ta tuku gare-gare ndakap. Tane

Kuate tuku mbal mayok kinaig le nu samba mbolŋge tane tuku nyu kuyarŋgina le tane abo ŋak minmba minam tuku nyu ŋak minig. Tane wam ta tuku gare-garekap ŋgina.

*Yesus nu gare sungo tina
(Mateus 11.25-27)*

²¹ Ait ta mbolŋge ndo Yesus nu Tukul Guwa tugumŋge gare tumba Kuate yabanmba sana: O Mam, ne samba kilke tuku Sungo. Ye ne tuku nyu te-dunget. Afu kila sugo wamdus kuyar ŋak ne nanje wam kame tum ndaningit. Kiŋo kame tanan minig mbal ne nane ndo tumningit. O Mam, ne nanje nzali dubimba ne tanate ŋgina.

²² Kile Yesus nu nane saningina: Mam nu wam ŋakmba ye wai mbolŋge patikina. Ande nu Kuate tuku Kiŋo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kiŋo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig ŋga nu tumninget ta nane mata nu kila minig ŋgina.

²³ Tanaka Yesus nu mbilka nuŋe dubinaig mbal saningina: Kuate nu tane make patikate le tane wam magenu kanŋerkade. ²⁴ Ye satinŋamŋgit. Tuan tanjo kame gabat sugo tane wam kanŋerka isig te nane kanŋerka isam tuku wamdus sungo pilmba kume farnaig ŋgina.

*Samaria tanjo ande nuŋe
ŋgueu tanjo turna*

²⁵ Kile kusem pasa bitekŋganu tanjo ande nu tinja Yesus tagowam tuku nu kusnana: Tum Tanjo, ye ame wam ki sulumba abo tugu tumba minmba minamŋgit ŋgina le ²⁶ nu ndek sana: Tukul pasa kuyar mbolŋge ndanmba sakate. Ne pasa ta burka ndanmba iduste ŋgina le ²⁷ nu lafumba sana: Moses tuku tukul pasa tejenmba sakate. Tangine Sungo Kuate tane nu tuku kume purmba tangine ŋgamunŋal abo guwa sanŋri wamdus ta ŋakmba nu tape. Tane tangine ŋgarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumŋge minig mbal tuku kume purap ŋgina. ²⁸ Tanakina le Yesus nu ndek sana: Ne pasa kumumbi lafumba sakate. Ne tanjamba ka ta ne abo tugu ŋak minamŋgat ŋgina.

²⁹ Kile kusem pasa bitekŋganu tanjo ye pasa kusnanŋit ta manŋur te ye talayubekaig ŋga nu man kusnana: Ye tugumŋge minig mbal ta ima kate ŋgina le ³⁰ nu ndek sana: Zu tanjo ande Yerusalem kusremba Yeriko kambim saka ndek kina le ndinŋge kuayar tanjo afu nu biye timba paninŋa nu tuku tawi agan ndende kuayar kilmba kua kinaig le kumam bafumba minna. ³¹ Tanjamba minna le pris ande ndin dubimba ndek kumba nu tanjo ta kanŋerna sulumba nu laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³² Levi tuku ndare ande kusem wande pirokanu nu mata pro kanŋermba nu

laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³³ Kile Samarianu tanjo ande nu ma ta promba Zu tanjo ta kanjermba nu sinana sulumba ³⁴ nu ndek nu tugum kumba grep kule gurenj tur kilmba nu tuku we minyanja kuse lika nu tumba nuñe aganjmor mbol pilmba ka badbaid ande sinamnje pilmba kulatka minna le mafena. ³⁵ Mafena le nu kambim saka nu badbaid tuku miro tanjo ndametinj soñ inumnu tumba sana: Ne tanjo te kulatka mina. Nane piya afu nu tuku nga panka ta ye luka prowi sulumba lafuwamnjgit ngina.

³⁶ Ariya. Ne ndanjmba iduste. Kuayar mbalnje tanjo kat njayonaig ta nane kenj ta imanje nu tugumnje minit tuku tanjo tananj nu turna ngina le ³⁷ kusem pasa biteknjanu tanjo nu sana: Tanjo ande nu sinanu wakeina nuñe ngina le nu sana: Ne kumba manjau ndui ta ka ngina.

Yesus nu Marta le Maria tugum kina

³⁸ Yesus nane kumba tumbran ande pronaig le pino ande nyunu Marta nu pro Yesus tumba nuñe wande mbol kina. ³⁹ Yesus nu tanje minna le Marta tuku maib nuñe Maria nu Yesus tuku kupe tugum tanje minyoka nu tuku pasa ismba minna. ⁴⁰ Marta nu paguwam tuku mburerika nu ndek Yesus tugum promba sana: Sunjo, yinje maib ye kusreyat le

yinje ndo wam tormba minet ta ye kanjer ndayate? Nu sawa le ye turyuwa ngina le ⁴¹ nu ndek sana: O Marta, ndanjam ne wamdus sunjomba teroka pitinate. ⁴² Ne wamdus ndindo njak minit kande maye. Maria nu wamdus ndindo mayenu madimba dubite ta andenje nu peuwam kumunj kuga.

11

Kuate yabanjam tuku pasa (Mateus 6.5-15; 7.7-11)

¹ Mara ande Yesus ma ande mbolnje Kuate ndonj pasata minna. Nu pasate denjurna le nu dubina tanjo ande nu sana: Sunjo, Yohanus nu nuñe dubide tanjo yabanjam tuku tumningina. Tanjamba ne sine mata tumsinga ngina le ² nu ndek nane saningina: Tane tenjemba Kuate ndonj pasatap.

Singine Mam, nane nyu purfen nu minmba minwa.

Ne nane gageu kilmba kulatkam tuku prowa.

³ Ki kidemba nyamagan kumumbi singa.

⁴ Nane afu sine mbolnje mbarde le sine ndek gi-laingeg tanjamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gi-lainga.

Sine tagosingam tuku ait prowa le ne piti ta peuwa.

Tane tanjamba Kuate ndonj pasatap ngina.

⁵ Yesus nu manj saningina: Tane ngamuknje ande furir ngamu nu tinja nuñe gulab tugum kumba wika sate. Tira, bret kenjmba ye sa. ⁶ Yinje le

gulab ande nu prowat ta ye nyamagan kuga ngate. ⁷ Gulab nuje wandek sinam tanje nu sate: A ... ye minde bada nda sa. Ye kinyam saka wande buk suwit. Yinje kinjo kame mata buk kinyaig. Ye tinga aganj ande tanmbim kumunj kuga ngate. ⁸ Ye tane satinjamngit. Nu gulab nuje ta tuku idusmba nda tuwit. Nu wam saka kuakinga wika dirnangate ta tuku ndo nu tinga aganj sakate ta tuwit.

⁹ Ye tane satinjamngit. Ne wam ande tam tuku Kuate yabanmba dirnanga ta tanmbimngat. Ne wam ande sota mina ta te-silikamngat. Ne malanga ande katkata ta talke tanmbimngat. ¹⁰ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanmba dirnangate ta nu tate. Ima nu aganj ande sota minit ta nu te-silika tate. Ima nu malanga katkatmba minit ta nu talke tuwit.

¹¹ Tane ngamuknge ande kinjo nuje kualeganj yabanje le nu lafumba mbenj tuwit e? ¹² Ko teg tinj yabanje le nu lafumba zinjansail tuwit e? ¹³ Tane kilke mbol mbal une njak ta tanjine kinjo kame aganj magenu ningig tuku. Tanjine Mam samba mbolnge minit nu purfenju ndo. Nu tane tuku manau limba nu yabanje mbal Tukul Guwa ningit nga saningina.

Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma nginaig
(Mateus 12.22-30; Markus 3.20-27)

¹⁴ Tanjo ande buklange minje tukulna le Yesus

nu bukla pitaina le nu manj pasatina. Tanjana le tanjo pino nane pirerek purkinaig ta ¹⁵ nane Farisi tenenmba sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat Belsebulnge nu sangri tuwit le nu bukla pitaike likate nginaig le ¹⁶ nane afu pro Yesus tagowam tuku samba mbolok sangri ande temayokuwa le kanjeram tuku sanaig.

¹⁷ Tanjakinaig le Yesus nane tuku wamdus katesemba ndek saningina: Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane kugawamngaij. Nanjine wande njakmba simbri-sambriwe suluwamngaij. ¹⁸ Ye Belsebul tuku sangrimbi bukla njagonu pitaikanu nga sakade ta son kande Satan nu nuje mbal ndonj pur yimyamka nanjine nanjine kame bumba Satan nu sangri njak mine ndakate kande. ¹⁹ Tanjine mbal afu bukla pitaikade ta nane mata Belsebul tuku sangrimbi tanjade e? Nane kusnaningap le nane tuku pasa lafunu tambi tanjine pasa ta pilewaig. ²⁰ Ye Kuate tuku sangrimbi bukla pitaiket ta Kuate nu nuje gageu kulatkate wam tane ngamuknge prote.

²¹ Tanjo sangrinu ande tui mbanduwanj bigmba nuje wande kulatka minit ta nuje aganj ndende mine mayede. ²² Ande nu tuku sangri lite ta pro nu ndonj kame bumba nu te-ibenmba nu tui mban-

duwan payamkate ta yaite sulumba nu tuku gabis agan ndende kilmba afu walmba niŋgit.

²³ Ande nu ye tuku tanjo mine ndakate ta nu ye tuku ŋgheu tanjo. Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro ŋayo silitte.

²⁴ Andenŋe guwa ŋayonu tanjo ande mbolŋge pitaiwa le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakamŋgat: Yiŋe buk minen tuku wande mbol luka ka ŋgamŋgat. ²⁵ Nu pro nane buk firfir gurenmba agan ndende ŋakmba kile-tidinga patiki-naig le kanŋerkumba ²⁶ nu sanŋri tinŋa minam tuku ta nu kumuŋ kuga le nu kumba ka nuŋe kuasmbi 7 nane nu tuku maŋau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mbolŋge minamŋgaig. Tanawaig le tanjo ta tuku mine maŋau ambokok limba kile ŋayonu sunŋokanu sinamŋge minamŋgat ŋga saninŋina.

Gare sunŋo tam tuku pasa

²⁷ Yesus nu tanjaka saka minna le pino ande nane ŋgamukŋge wika nu sana: Pino ne te-pilmba amo tinna ta nu gare sunŋo ŋak minit ŋgina. ²⁸ Tanjakina le nu ndek sakina: Ta son ta Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane siŋka gare sunŋo ŋak minamŋgaig ŋgina.

Nane wam kitek sanŋrinu kanŋeram sakinaig

(*Mateus 12.38-42; 16.1-4; Markus 8.11-13*)

²⁹ Kile tanjo pino lato-latomba pro maŋgurkinaig le nu ndek nane saninŋina: Ait te mbolŋge minig mbal tane ŋaigonu ndo. Tane ye tuku sanŋri kanŋeram idusde ta ye tumtinge nda. Wam sanŋrinu ande tuan tanjo Yona mbolŋge prona ta ndo tumtingamŋgit. ³⁰ Nineve mbal Yona mbolŋge Kuate tuku sanŋri kanŋernaig. Nu kualeganŋ funŋul sinamŋge ait armba minmba keŋnu abo ŋak mayok kina. Tane ye Ndindo Katesek Tanjo mbolŋge wam tanjan kanŋeramŋgaig.

³¹ O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamduŋ kuyar mayenu isam tuku ndin kuen ŋayo dubimba nu tugum kina. Ande tenŋe minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sunŋo mbolŋge tane ait te mbolŋge minig mbal pino ta ndoŋ tinŋap le nu tuku maŋau mayenunŋe tane tuku maŋau ŋayonu temayokamŋgat.

³² Yona nu Nineve mbal rironŋ pasa saninŋina le nane ndek ŋgamunŋal biye mbilnaig. Ande nu tenŋe minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ait sunŋo mbolŋge tane ait te mbolŋge minig mbal Nineve mbal ndoŋ tinŋap le nane tuku maŋau mayenunŋe

tane tuku manjau njayonu temayokamngat nga saningina.

Ngarosu tuku bulu
(*Mateus 5.15; 6.22-23*)

³³ Kile Yesus manj lato sakina: TANGO nane lam bulumba mbain kumnemnge pile ndakade. Ko nane nza kai ndade. Lam bulunge tango prowaig le kiljaninguwa nga temayokmba mbolnge taikade. ³⁴ Ne tuku am sati tana ngarusu kiljawam tuku. Ne am maye minit ta ngarusu jakmba bulu mbolnge minit. Ne am njayo minit ta ngarusu jakmba ma make sinamnge minit. ³⁵ Ne rironka. Ne tuku ngamuŋgal tuku sati am njayonu tana minikat. ³⁶ Ne tuku ngarusu ma make fudinndo mine ndakate ta ngarusu jakmba kilja jak. Sati bulu ne kiljanate tana ngina.

Yesus nu kusem gabat mbal saninge likina
(*Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40*)

³⁷ Yesus nu pasata minna le Farisi tango ande nu ndon isukusam tuku sana le nu ka nu ndon isukusmba minnaik. ³⁸ Nu wai minya ndanga isukusna le Farisi tango nu tukul lukate nga pirerek purkina le ³⁹ Sungo nu sana: Tane Farisi mbal tango waim nza sanjilnu ndo minya mayede ta tango ngamuŋgal agan ndende gudommba kilam tuku piririmba wam njagonu kam tuku wamdus liganu minig. ⁴⁰ Tane nginngan tango ndo. Kuate nu

agan sanjilnu ndo wakeika sinanu nu wakei ndakina e? ⁴¹ Tange ngamuŋgal sanzal mbal ningap le tange agan jakmba purfennu tana minamngai.

⁴² Ose. Farisi mbal tane tukul ande dubimba piro karenka agan fonfon nguna ilinzu jakmba manjur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tana sulumba tane tango pino mbolnge manjau tinreknu ke ndaka Kuate tuku kume pur ndade. Tane tukul sugo ar ta turmba dubide kande maye kande.

⁴³ Ose. Farisi mbal tane kusem wande mbolnge tango tumailamnge minyonu tuku nzalitingit. Maket mbolnge tane sugo nga kaiyetingam tuku kilba pilig. ⁴⁴ Tane rironkap. Tane mindesin yubengade ma tana. Tango nane ma ta gilai tukunu ta mbolnge likade ngina.

⁴⁵ Yesus nu tana le kusem pasa biteknganu tango ande nu sana: Tum TANGO ne tana sakate ta sine tuku nyu turmba njayo silite ngina le ⁴⁶ nu ndek sana: Kusem pasa biteknganu mbal ose. Tane tukul gudommba agan pitinu sugo tana tango mbolnge patika minde bada sungo ningig. Tane fudinmba nane tur ndakade.

⁴⁷ Ose. Tane rironkap. Tuan tango kame tango mbun kame bale farnaig ta tane nane tuku kumu mbolnge ndame magenu patike likade. ⁴⁸ Tane wam kade tamba tango mbun

kame tuku manjau njayonu ta magenu njgade. Nane tuan tanjo kame bale farnjinaig le tane nane tuku kumu mindepiyeningig. ⁴⁹ Ta tuku Kuate nu nuje wamdus kuyar mayenumbi tenjenmba sakina: Ye tuan tanjo aposel kame afu kukulningi le nane kilmba amseseka afu bale faramnjaig njina. ⁵⁰ Tanjapaw sulumba ait te mbolnje minig mbal tane ndare tanje pasokamngat. Nane o buk kilke te-mayokna ait mbolnje tuan tanjo kilmba ndare kutuwe njinaig ta tanjamba ndo kile tane minig tukunu nane njakmba tuku ndare tanje tane pasokamngat. ⁵¹ Abo abo Abel nu tugu pilmba ndare kutukina. Ta tuturmba kumba ka Sakaria nu mbarinjam tuku mbain atrau mbain njgumuknje minna le nane pro tanje nu balemba ndare kutunaig. Ye sinja satinjamngit. Nane njakmba ndare kutuninge likinaig ta ndare tanje tane pasokamngat.

⁵² Kusem pasa biteknganu mbal ose. Tane Kuate tuku pasa kila palmbim tuku ndin tukulde. Tanjine kila palmbim mbulmba nane afu kila palmbim idusde le nane tukulningig njina.

⁵³ Yesus nu pasa denjpurmba mayok kina le kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal nane gubra tormba sanjri tinga pasa sunjgomba kusnakusnanaig. ⁵⁴ Nu pasa inum mbarwa le nu tumba pasa mbolnje palmbim njga nane

nu kulatka minnaig.

12

Yabri manjau rironjakap
(Mateus 10.26-27)

¹ Ait ta mbolnje tanjo suk suk kuga pro manjurka munju tido-tidonginaig le Yesus nu pasa tugu pilmba nu dubinaig mbal ta saningina: Farisi mbal tuku yis aganj ta rironjakap. Yis ta nane tuku yabri manjau. ² Wam kame kile tanjo am mbolnje mine ndakade ta kilimok mayok kanjaig. Wam afu kile kuirok minig ta njakmba kila patikamnjaig. ³ Tane pasa afu kuirka sakinaig ta njgumneja manjur sinamnje sakamnjaig. Tane wandek sinamnje yabu sakinaig ta njakmba isam tuku kuenja sakamnjaig njina.

Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube
(Mateus 10.28-31)

⁴ Yesus nu manj saningina: Tira kame, ye tane satinjamngit. Afu tane bale faram sakade ta nane tuku kuru kuru ndakap. Nane tane kilmba bale farwaig sulumba tane mbolnje wam inum kam kumuñ kuga. ⁵ Ande tane kuru-kurukam tuku ye tane rironj pasa satinjamngit. Kuate nu tanjo balemba kanu mata balemba ma njayo mbol bukngam kumuñ tukunu tane nu ndo kuru-kurukap.

⁶ Tanjo nu sulik sulik wai inum sulumba maket mbolnje patika ndametinj fudiñndo ndo tate ta sulik

sulik ndindo mata Kuate nu iduste. ⁷ Nu tane tuku gabat waje giganmba ta mata nu kila minit. Ta tuku tane wam ande kuru kuru ndakap. Kuate am mbolŋge tane tuku ande sulik sulik gudommba liniŋmba mbolŋge minit nga saniŋgina.

Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku

(Mateus 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Yesus nu manj lato sakina: Ye tane satinŋamŋgit. Ande nu tanjo ŋgamukŋge ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mata Kuate tuku ejel kame ŋgamukŋge nu tuku nyu te-mayokamŋgit. ⁹ Ande nu tanjo ŋgamukŋge ye tuku nyu yabukate ta ye mata Kuate tuku ejel kame ŋgamukŋge nu tuku nyu yabukamŋgit. ¹⁰ Ande nu ye Ndindo Katesek Tanjo kasur pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilainŋamŋgat. Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainŋe nda. ¹¹ Nane tane kilmba kusem gabat mbal ko gabat sugo sugo tugumŋge kiletidinŋuwaig le wamdus fulilka sine ndanmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. ¹² Pasa te-tiwam tuku ait mbolŋge ndo Tukul Guwanŋge pasa sakam tuku tumtinŋuwa le sakamŋgaig ŋgina.

Tanjo nu agan sunjomba ŋak tuku yaba pasa

¹³ Manjur sunjo ŋgamukŋge tanjo ande Yesus sana: Tum Tanjo, ne yiŋe aba sawa

le mam tuku agan ndende kuembolnu paplamba afu ye suwa ŋgina le ¹⁴ nu ndek sana: Ye tane piletinmba agan ndende paplamba tinŋam tuku ta ye tuku piro kuga ŋgina.

¹⁵ Kile Yesus nu nane saniŋgina: Tane rironŋkap. Tane agan ndende kilam tuku piririmba minbekaig. Tanjo nu agan ndende sunjomba kilit ta nu agan ndende ta mbolŋge nu abo minmba minam kumuŋ kuga ŋgina.

¹⁶ Tanjaka nu yaba pasa ande saniŋgina: Agan ndende sunjomba ŋak tanjo ande nu tuku piro mbolŋge nyamagan sunjomba mayok kinaig le ¹⁷ nu kanŋerkina sulumba sakina: Nyamagan te ndanndanmba patinunŋgit. Patinu tuku wande ŋakmba buk ligig ŋgina. ¹⁸ Nu tanjamba wamdus tumba sakina: Kile ye iduset. Nyamagan patinu tuku wande sambrininmba ye kitek sugokanu patika nyamagan agan ndende ŋakmba ta sinamŋge patikamŋgit.

¹⁹ Tanjawi sulumba ye wamdus bulok minmba yar gudommba agan ndende ta mbolŋge minamŋgit. Ye mabte mayemba kuapi kikonu kule mayenu nyumba gare ŋak minamŋgit nga idusna. ²⁰ Nu tanjamba idusmba minna le Kuate nu tanjo ta sana: Ne ŋgin nŋan tanjo ndo. Furir te mbolŋge ne kumamŋgat. Ne agan ndende patikina ta imanŋge kulatka nyumba minamŋgat

ngina.

²¹ Kile Yesus nu saningina: Ande nu agan ndende gumomba kilmba Kuate am mbolnge denkanu minit ta nu nginjangan tango ndo ngina.

*Kuate nu sine idussingit
(Mateus 6.25-34)*

²² Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal saningina: Ye wam ande idusmba tane satिंगamngit. Tane tangine ngarosu turam tuku nyamagan tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. ²³ Ngarosu sangri tingam tuku nyamagan ndo kuga. Nu maye minam tuku tawi ndo kuga.

²⁴ Tane sar uman kangerkap. Nane nyamagan nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolnge nyamagan nyam tuku pati ndakade. Kuatenge nane nyamagan ningit. Ata. Nu am mbolnge tane sar uman lininganu minig. ²⁵ Ande nu tane ngamuknge wamdus piti sungo tumba manau tambu nu nuje abo minam tuku ait tuturam kumu kuga. ²⁶ Wam naj ta tane kam kumu kuga. Ndanam tane wam sugo tuku pititingig.

²⁷ Tane anga bot prode ta kangerkap. Nane tawi wakeikam tuku piro ndakade. Ye tane satिंगamngit. O buk gabat sungo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anga bot tuku mindepiye li ndaningina. ²⁸ Anga ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbol

pankade. Anga najai pa mbolnge pankade ta mata Kuate nu mindepiyeningit. Nu sinka tane tawi kiletingamngat. Tane Kuate nu kumu kuga nga idusde e?

²⁹ Tane nyamagan kule nyam tuku wamdus piti ser ndawap. ³⁰ Kuate dubi ndade mbal agan kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane agan kame ta kugatok ta tane minam kumu kuga ta tangine Mam nu kila. ³¹ Tane Kuate tuku gageu nu tuku minge kumnemnge minam tuku wamdus sangrinu palpe le Kuate nu ngarosu mine mayewam tuku agan ndende kumumbi tingamngat.

³² Tane Kuate tuku sipsip tana tangine miron ngarosu kulatkam kumu kuga ta tane ta tuku kuru kuru ndakap. Tangine Mam nu kulatkate ma tane tingam tuku wamdus sungo naj minit. ³³ Tane tangine agan ndende piyaningmba ndametinj kilmba sanzal mbal ningap. Tane piya kise najo ndangate ta tairnga samba mbolok agan ndende ngisi ndakade ta kilam tuku kuanekap. Ma ta kuayar tango pro ndade. Subinge mata agan najo sigli ndade tuku. ³⁴ Tangine agan ndende magenu ma ndan mbolnge minig ta tangine ngamungal mata ma ta mbolnge minig nga saningina.

Piro mbal nangine gabat tairnga minam tuku

³⁵⁻³⁶ Kile Yesus nu man sakina: Tango sungo ande

pino tam tuku pagumba nye sungo ande mbol kina sulumba nuje piro mbal nane nu luka pro malanga katwa le pitik talkam tuku nane tawi tinmba lam bulumba nu tairnga minwaig nga saningina. Tane mata nane tajar tangine Sungo prowam tuku kuaneka tairnga minap. ³⁷ Tajo sungo nu promba nane abo minwaig le kanjerkuwa ta nu nane gareningamngat. Ye sinja satngamngit. Nu piro tawi tinmba nane mbain mbolnge minyokuwaig nga nu nyamagan ningamngat. ³⁸ Nu pitik pro ndawa le ka furir ngamu ko mafewam patukuwa le nu promba nane abo minwaig le kanjerkuwa ta nane nu tugumnge gare tamngaig.

³⁹ Tane wam te idusap. Wande miro tajo nu kuayar tajo prowam tuku ait kila kande nu kuayar tajo pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁰ Tane kuaneka ye tairnga minap. Ye Ndindo Katesek Tajo tane mata ait gilai minap le prowamngit ngina.

Piro tajo mayenu tuku yaba pasa

(Mateus 24.45-51)

⁴¹ Kile Petrus ndek nu kusnana: Sungo, ne yaba pasa sakate ta sinenge ndo rironj pasa isam tuku e ko nane afu turmba e ngina le ⁴² Sungo nu sana: Tajo ande wamdus kuyar mayenu njak piro mayete ta nuje gabat sungonge nu tumba nuje piro mbal kulatka minwa le

ait kumunguwa le nyamagan walmba ningam tuku nu pilit. ⁴³ Tajo ta nuje piro kumba minwa le nuje gabat luka promba nu kanjerwa le nu gare njak minamngat. ⁴⁴ Ye sinja satngamngit. Nuje gabat nu nuje aganj ndende njakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimngat.

⁴⁵ Ko nu idusmba yije gabat dalkate ya nga nu ndek piro tajo pino afu pani farmba nyamagan kule kamenu nyumba nginnganka ⁴⁶ nu nuje gabat luka prowam tuku ait idus ndamba gilai minwa le nu prowamngat. Nu promba nu piti sungo tumba pitaiwa le nu ma njayo mbol kumba kukul pisude mbal ndon minamngat.

⁴⁷ Piro tajo ande nuje gabat tuku pasa ise mayemba piro ta ke ndakate ta nuje gabat nu tumba sungomba panjntate. ⁴⁸ Piro tajo inum nuje gabat tuku pasa ise maye ndamba wam ande mbarte ta nu fudinmba panjntate. Kuate nu tajo ande wam sungo tuwit sulumba nu tugumnge manj alonu sungo kilam tuku iduste. Nu tajo ande wam sungo ande wai mbolnge pilit sulumba nu tugumnge lafunu lato kilam iduste ngina.

Tajo Yesus mbolnge purkade

(Mateus 10.34-36)

⁴⁹ Yesus manj lato sakina: Ye tajo ngamuknge pa

dikngam prowen. Pa ta kile bulunguwa nga ye wamdus sungo njak minet. ⁵⁰ Ye rar sungo tumba kule tana silikamngit. Ye rar ta suluwi sulumba ndo ngamunggal bulkamngat.

⁵¹ Ye ngamunggal ulendi manau kilke mbol mbal ngamuknge palmbim tuku prowen nga idus ndawap. Ye tane satngamngit. Ye tane tetkam tuku prowen. ⁵² Kile wande tuma mbal wai inum sulumba nane ye tuku nga purkamngaig. Nale ar nane keŋ ta tuku ngueu minamngaig. Nane keŋ ta nale ar ta tuku ngueu minamngaig. ⁵³ Mam nu kiŋo nuŋe ndoŋ kiŋo nu mam nuŋe ndoŋ purkamngaik. Ina nu kulim nuŋe ndoŋ kulim nu ina nuŋe ndoŋ purkamngaik. Pino nu rukan nuŋe ndoŋ rukan nu pino ta ndoŋ purkamngaik ngina.

Agan kanjerka kila palm-bim tuku
(Mateus 16.2-3)

⁵⁴ Kile Yesus nu mangur sungo ta saningina: Fando singe gau pilit le tane pitik ndo kila pilmba sakade: O sawe piyamngat ngade le sinka sawe piyit. ⁵⁵ Bubrenge gau njakmba gagulte le tane kila pilmba sakade: O ki prowamngat ngade le sinka ki prote. ⁵⁶ Tane yabri tanjo. Tane kilke samba mbolnge agan mayok kinig ta burkam kumuŋ. Ndanam ait te mbolnge wam kame kilimok mayok kinig ta

tane burka kila palmbim kumuŋ kuga. Ndanam tane wamdus tijreknumbi manau pile ndangade?

⁵⁷ Ande nu ne tumba pasa pilewanu tanjo tugum tumba kambim bafute ta tale kumba ndinngge gubra ta nu ndoŋ te-tiwe tumap. ⁵⁸ Ne tana ndawa ta nu ne didika tumba pasa pilewanu tanjo wai mbol pilwa le nuŋe ne tumba kame tanjo tuwa le nuŋe ne mulintumba wandeknge palmbimngat. ⁵⁹ Ye tane satngamngit. Ne nane mbar tuku piya sungo ta kumumba fudinndo lafu sulu ndawa ta ne muli wande sinamngge prowe nda ngina.

13

Ne mbil ndaka ngisinungat

¹ Ait ta mbolnge nane afunge pro Galilea mbal afu tuku Yesus wam kubeu tumba sanaig: Nane aganmor bale farmba Kuate atrauka minnaig le Pilatus nu afu saningina le nane ka bale farninginaig le ndare ta aganmor ndare tur liskina nginaig. ² Tanjakinaig le nu ndek saningina: Nane Galilea mbal afu linimba une sungo kinaig ta tuku nane kume njayonu ta tinaig nga idus ndawap. ³ Tane ngamunggal biye mbil ndawap ta tane mata kume njayonu tanamba tamngaig.

⁴ O buk Siloamngge wande kuen ande ngurka ndekina sulumba Yerusalem tanjo 18 bale farna. Tanjo kame ta Yerusalem mbal afu

lininmba une sungo kinaig ta tuku nane kume n̄ayonu ta tinaig n̄ga idus ndawap. ⁵ Tane n̄gamun̄gal biye mbil ndawap ta tane mata tan̄amba kume n̄ayonu tam̄ngaig n̄ga sanin̄gina.

Ail alo kugatok tuku yaba pasa

⁶ Yesus nu yaba pasa ande sakina: Tan̄go ande nūn̄e piro mbol̄n̄ge fik tin̄nu n̄gukina le promba tin̄gina. Nu pro fik alonu sotina kande kuga le ⁷ nu nūn̄e piro tan̄go sana: Ai te. Fik ail te yar ken̄mba alonu sotet ta kuga. Ne pikmba buk̄n̄ga. Nu kilke n̄air ake nyate ta n̄ayo n̄gina. ⁸ Tan̄akina le tan̄go ta ndek nu sana: Sun̄go, yar te mbol̄n̄ge ndo mapewa le ye tugunu tugun̄n̄ge kilke pikmba agan̄mor sumbi n̄guke tumi. ⁹ Yar ande si alowa ndeta minwa. Alo ndawa ndeta pikmba buk̄n̄ga n̄gina.

Yesus nu pino ande wakeina

¹⁰ Kussem ait ande mbol̄n̄ge Yesus nu kussem wande ande sinam̄n̄ge pasa tum̄nin̄mba minna. ¹¹ Tan̄ge pino ande guwa n̄ayonu nu mbol̄ kina le yar 18 guaze n̄ak minna. Nu tuku muskil isu ban̄an̄gina le posok minna.

¹² Kile Yesus nu kan̄germba nu wika sana: Pino, ye ne tuku guaze pitaiwet n̄gina. ¹³ Tan̄akina sulumba nu ka waimbi kirena le nu pitik ndo tin̄ga muskil te-timba mayeka gare-gareka Kuate tuku nyu te-dun̄gina.

¹⁴ Kussem kulatkate gabat ta Yesus nu kussem ait mbol̄n̄ge guaze wakeina tukunu nu kan̄germba palsēna le nu nane sanin̄gina: Ki ait 6 pironu tuku. Mara ta mbol̄n̄ge prowap le nu tane wakeikuwa. Kussem ait mbol̄n̄ge pro ndawap n̄gina. ¹⁵ Tan̄akina le Sun̄go nu sana: Tane yabri tan̄go ndo. Kussem ait mbol̄n̄ge tane mata tan̄gine agan̄mor tuku wande sinam̄ kumba ka muli kuklin̄in̄mba kule nin̄gam tuku kilmba kinig tae. ¹⁶ Pino te Abraham tuku tugu. Satan̄n̄ge n̄ayo silina le yar 18 buk̄ kinaig. Ye kussem ait mbol̄n̄ge muskil te-tiwe tuwit ta wam n̄ayowit e n̄gina. ¹⁷ Tan̄aka sanin̄gina le nūn̄e n̄gueu mbal kiko sun̄go tinaig le tan̄go pino nu man̄au magenu san̄grinu ke likate n̄ga gare sun̄go tinaig.

Mastet tin̄nu le yis tuku yaba pasa

(Mateus 13.31-33; Markus 4.30-32)

¹⁸ Kile Yesus nu nane sanin̄gina: Kuate nu nūn̄e gageu tugeka sun̄gokate wam ta agan̄ te suk. ¹⁹ Mastet tin̄nu tan̄go anden̄ge tumba nūn̄e piro mbol̄n̄ge n̄gukina tan̄an̄. Nu promba ail suk tin̄gina le sar uman̄ afu pro ail ta wainu mbol̄n̄ge te patikinaig n̄gina.

²⁰ Nu pasa tuturmba man̄ sanin̄gina: Kuate tuku gageu tan̄go n̄gamuk̄n̄ge minig wam ta agan̄ te suk. ²¹ Yis pino anden̄ge tumba plaua sinam̄n̄ge pilna tan̄an̄. Yis ta plaua n̄akmba ulmba silina n̄gina.

Malanga fudiŋndo tuku yaba pasa

(Mateus 7.13-14; 7.21-23)

²² Kile Yesus nu Yerusalem kambim ŋga tumbran sugo fonfon ta ŋakmba mbolŋge pasa kuklimba tumniŋmba kina le ²³ tanŋo ande pro nu kusnana: Tum Tanŋo, Kuatenŋe tanŋo pino ndui ndui ndo kilmba muskil kile-tidinŋamŋgat e ŋgina le ²⁴ nu ndek nane ŋakmba saninŋina: Tane malanga fudiŋndo sinam kambim tuku sanŋri tinŋa minap. Ye tane satinŋamŋgit. Nane gudommmba malanga ta sinam kambim tuku tagowamŋgaig ta nane kumuŋ kuga. ²⁵ Wande miro tanŋo nu tinŋa malanga suwa le tane kilimŋge tinŋa malanga katkatmba sawamŋgaig: Sunŋo, ne malanga talke sinŋa ŋga sawamŋgaig le nu tane satinŋamŋgat: Ye tane gilai. Tane anikok mbal ŋgamŋgat. ²⁶ Tanjawa le tane ndek nu sawamŋgaig: A ... ne sine kila. Sine ne ndon tuma isukusgen tuku. Ne sine tuku tumbran sinamŋge pasa kuklimba tumsinŋina ŋga sawamŋgaig le ²⁷ nu tane satinŋamŋgat: Ye sinŋa tane tuku tumbran gilai. Tane wam ŋaigonu ke likade mbal ye kusreyumba kua ka kape ŋgamŋgat.

²⁸ Ait ta mbolŋge Abraham Isak Yakob tuan tanŋo ŋakmba ndon Kuate kulatkate ma mbolŋge minwaig le tane kanŋerkamŋgaig. Kanŋerkap ta tane peutinŋuwa le kilimŋge maketin tikŋga malmbi

sunŋomba minamŋgaig. ²⁹ Kilke tugu ŋakmba mbolŋge kasomok mbal gudommmba pro nuŋe gageu minam tuku Kuate kulatkate ma sinam kumba ka isukusmba minamŋgaig. ³⁰ Ata. Afu kile ŋgumnemŋge minig ta nane tumailam kanŋaig. Afu kile tumailamŋge minig ta nane ŋgumnem kanŋaig ŋga saninŋina.

Yesus nu Yerusalem tuku sina sunŋona

(Mateus 23.37-39)

³¹ Ait ta mbolŋge ndo Farisi tanŋo afu pro Yesus sanaig: Ne ma te kusremba kua kaye. Herodus nu ne balenam sakate ŋginaig le ³² nu ndek saninŋina: Tane kumba kurauf ta sawap. Ye kite indole guwa ŋaigonu pitaika guaze mbal wakeika mini sulumba aspile yiŋe piro suluwamŋgit. ³³ Nu tenŋe ye baleyam sakate e? Nu tenŋe baleye nda. Ye kite indole aspile ndin dubimba piroka Yerusalem kanŋit. Yerusalem mbalŋge ye baleyamŋgaig. Nanenŋe Kuate tuku tuan tanŋo kame bale farnaig tuku.

³⁴ O Yerusalem, Kuate nu o buk tuan tanŋo kame kukul-ningina le nenŋe nane kilmba bale farka afu ndamembi bale farninŋina. Teg in-
onu fat kilmba tawo sirite tanŋan ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁵ Tane isap. Kile Kuate nu tane ŋgamukŋge mine ndakate. Ye tane satinŋamŋgit. Tane

ye nda kangeryap sulumba maŋ kangeryumba ndek sakamŋgaig: Ne Sunŋo tuku nyu mbolŋge prote. Sunŋonge ne nyaro tinwa ŋga sakamŋgaig ŋgina.

14

Yesus nu tanŋo ŋgaro fulil ŋak wakeina

¹ Kusem ait ande mbolŋge Yesus nu kumba Farisi gabat tanŋo ande tuku wande mbolŋge isukusam kina le nane afu nu buro-buromba minnaig. ² Minnaig le tanŋo ande ŋgaro fulil ŋak Yesus tumailam tanŋe tinŋina le ³ nu ndek Farisi le kusem pasa bitekŋganu mbal kusnaniŋgina: Sine siŋgine tukul dubimba kusem ait mbolŋge guaze mbal wakeikam kumuŋ e ŋga kusnaniŋgina. ⁴ Kusnaniŋgina ta nane miŋge tukulmba minnaig le nu ŋgaro fulil ŋak tanŋo ta tumba wakeina sulumba nu kukulna le kina.

⁵ Tanjana le Yesus nu nane kusnaniŋgina: Kusem ait mbolŋge tanŋine kiŋo ande ko agaŋmor ande bariŋga kule burok sinam kinit le nu pitik tam tuku piro ndakade e ŋgina le ⁶ nane nu tuku miŋge lafuwam fugunaig.

Tanŋo nu nuŋe nyu te-ibenŋwa

⁷ Farisi gabat nane wikina le isukusam pronaig mbal nane kumba mbili tumailamŋge madiniŋmba minyokinaig le Yesus nu maŋau ta kaŋgermba nane saniŋgina: ⁸ Tanŋo ande pino tam tuku

pagumba nyam tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili tumailamŋge minyo ndaka. Pagu miro tanŋo nu tanŋo inum ne tuku nyu lite ta nu turmba wikuwa le prowikat. ⁹ Tanjawa ta pagu miro tanŋo nu pro sanamŋgat: Ne tinŋa mbili te kusrewa le tanŋo te minyokuwa ŋga sanuwa le ne tinŋa kiko sunŋo tumba kumba ŋgumnemŋge minyokamŋgat.

¹⁰ Tanŋo ande pagumba nye ta tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili ŋgumnemŋge minyoka. Ne tanjawa ta nu ne sanamŋgat: Tira, ne tinŋa mbumba mbili tumailam tenŋe minyoka ŋga sanuwa le nane isukusig am mbolŋge ne nyu sunŋo mayok kangat. ¹¹ Ande nu nuŋe nyu payamkuwa ta Kuatenŋe nu tuku nyu te-ibenamŋgat. Ande nu nuŋe nyu yabukuwa ta Kuatenŋe nu tuku nyu temayokamŋgat ŋgina.

¹² Kile Yesus nu pagu miro tanŋo sana: Ne pagumba nye sunŋo pilmba kande naŋe gulab kame, tira kat naŋe, naŋe tugu ndindo, naŋe tumbranŋ tuma agaŋ ndende ŋak nane wi ndaka. Ne tanjawa ta nane ne tuku nyamagan kumumba lafuwamŋgaig. ¹³ Afu sanzalnu afu kupe wai isu kigi-kagonŋganu afu kupe ŋaigonu afu am tukulok ne nane wika isukusnaniŋga. ¹⁴ Nane ne tuku nyamagan lafuwam kumuŋ kuga tukunu ne gare sunŋo tamŋgat.

Ngumneŋga ait sunŋo mbolŋe mbal tinreknu tinŋuwaig le ne lafu mayenu tamngat ŋgina.

Pagumba nye sunŋo tuku yaba pasa

(Mateus 22.1-10)

¹⁵ Tanŋo inum nu nane ndoŋ isukusmba minna ta nu pasa ta ismba nu sana: Tanŋo ande Kuate kulatkate ma sinam tanŋe isukusmba minwa sulumba nu gare sunŋo tamngat ŋgina le ¹⁶ Yesus nu ndek yaba pasa ande sana: Tanŋo ande pagumba nye sunŋo palmbim saka nane gudommmba tuku pasa patike likina. ¹⁷ Pagumba nye ait kumunŋina le nuŋe piro tanŋo kukulna le kumba ka buk saniŋgina mbal ta tugum kina ka saniŋgina: Tane prowap. Nu buk kuanekat ŋgina kande ¹⁸ nane ŋakmba pasa ta ismba mbulmba nanŋine piro kise kise tuku sakinaig.

Ande nu sakina: Mata, ye kambim tuku ta kilke kitek piyawit ta kile kanŋeram kanŋit. Ne ka tanŋamba sawa ŋgina. ¹⁹ Ande nu sana: Mata, ye pironu tuku makau 10 piyawen ta piro tagoniŋgam kanŋit. Ne ka tanŋamba sawa ŋgina. ²⁰ Ande nu mata tenŋemba sakina: Ye ailfu ndo pino kitek ten tukunu ye kambim kumuŋ kuga ŋgina.

²¹ Kile piro tanŋo nu luka nuŋe gabat kila sana le nu gubra sunŋo tumba sana: Pitik tumbraŋ sunŋo mbol si kumba ndin sugo fonfon dubika kumba afu sanzalnu afu kupe wai isu kigi-kagonŋanu

afu am tukulok afu kupe ŋaigonu ta ŋakmba kilmba prowa ŋgina.

²² Piro tanŋo nu tanjana sulumba nu maŋ luka pro tanŋo sunŋo sana: Sunŋo, ne pasa sakat ta ye buk tanjawit ta minyokam tuku mbili kumu ndanŋat ŋgina. ²³ Tanjakina le tanŋo sunŋo nu ndek sana: Ne tumbraŋ sunŋo kilim si kumba ndin sugo fonfon dubika kumba ne sanŋri tinga nane ŋakmba saniŋga le wande te lignewaig. ²⁴ Ye ne sanamngit. Ye ambonŋa saniŋgen mbal nane sinŋka ye tuku nyamagan nye nda ŋgina.

Tanŋo wamduŋ te-mayewa sulumba Yesus dubiwa
(Mateus 10.37-39)

²⁵ Nane kuasmbi gudommmba Yesus dubimba kinaig le nu mbilka nane saniŋgina: ²⁶ Ande nu ye ndoŋ minam idusmba kande nu ye tuku sunŋomba kume purwa sulumba mam nuŋe, ina nuŋe, piyo nuŋe, kiŋo kat nuŋe, tira kat nuŋe, kulim kat nuŋe, nuŋe ŋgarosu turmba tuku sunŋomba kume pur ndawa. Maŋau ta mbolŋe ndo nu ye dubianu tanŋo minam kumuŋ. ²⁷ Ande nu ye tuku ŋga idusmba nu nuŋe mironŋ nuŋe ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye dubianu tanŋo minam kumuŋ kuga.

²⁸ Tane tuku ande wande sunŋokanu palmbim ŋga ambonŋa nuŋe ndametin burkate. Ye wande ta suluwam kumuŋ e ko kumuŋ

kuga nga iduste. ²⁹ Nu taja ndamba pitik ndo makek kilmba pro sigrika wande te-timba nu ndametin denkuwa ta wande ta suluwe nda. Taja le nane afunje kanjermba nu talamba nzu-milmba sakamngaig: ³⁰ A ... tango wande sunjo pile sulute tuku tango nga talawamngaig.

³¹ Ko kilke gabat sunjo ande kilke gabat ande ndon kame buwam nga nu ambonga wamdus te-mayete. Nu tuku kame tango 10,000 njak ande tuku kame tango 20,000 njak kile-ibenkam kumu e ko kumu kuga nga iduste. ³² Sine kumu kuga nguwa ta ngueu tango ma maskenje minit le nu ndon pasa kamba wamdus tumade.

³³ Ta tuku ande tane ngamuknje nu nuje agan ndende njakmba tuku wamdus sunjo kusrewa sulumba ndo ye dubiyanu tango minam kumu.

³⁴ Sol nu agan mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganmbi man wakeibe le kaglinu mayok kambim kumu. ³⁵ Nu ake minit. Kilke njair kitek wakeiwam kumu kuga. Aganmor sumbi tur mbilam mata kumu kuga. Nane ake kutumba pankade. Tane kilba njak ndeta pasa ta isap nga saningina.

15

Sipsip le ndametin ngisikina tuku yaba pasa
(Mateus 18.12-14)

¹ Takis kilanu mbal wam ngaig ke likanu tango afu ndon mara mara Yesus tugumnje pasa isam tuku pro manjurka minanu. ² Tamba minnaig le Farisi kusem pasa biteknganu mbal ndon nane Yesus tuku gubra pasa sakinaig: A ... tango si nu wam ngaig kade mbal kaiyenmba nane ndon isukusig tuku nga saka minnaig.

³ Tamba minnaig le nu ndek yaba pasa ande saningina: ⁴ Ande tane ngamuknje sipsip 100 njak ndindo inum ngisikate le nu tajaig nda ngate. Nu 99 ta ma ngamu tanje kusreka nu kumba ande ngisikate ta sota ma ma te-silika tate. ⁵ Tate sulumba gare-gareka sipsip tumba kailmane mbolnje pilmba ka ⁶ tumbranje nuje tumbran tuma nuje gulab kame kile-manjurka saningit: Ai te. Yine sipsip ngisikina ta te-silikit sulumba tane ye njak gare-garekap ngate.

⁷ Ye tane satngamngit. Manau ndui tajan tango 99 ngamungal biye mbilam tuku wam ande ke ndaka tinreknu minig ta samba mbol mbal nane tuku fudinmba gare tade. Tango njayonu ande ngamungal biye mbilte ta nane nu tuku gare sunjo tade.

⁸ Ko pino ande ndametin 10 njak ndindo inum ngisikate le nu tajaig nda ngate. Nu lam bulumba kumbri tumba wande gurenmba sota ma ma te-silika tate. ⁹ Tumba nuje

tumbran tuma gulab kame kile-manjurka saningit: Ai te. Yinje ndametinj ngisikina ta tesilika gare sunjo tet ngate.

¹⁰ Ye tane satinjamngit. Manjau ndui tana tango njonu ande ngamunggal biye mbilte le Kuate tuku enjel kame nane nu tuku gare sunjo tade ngina.

Kinjo ande ngisikina tuku yaba pasa

¹¹ Yesus nu manj pasa inum sakina: Tango ande nu kinjo armba njak. ¹² Maib nunenge mam nune sana: Mam, ne nane aganj ndende paplamba ye tuku patikina ta ye kilamngit ngina. Tanjakina le mam nune aganj ndende njakmba paplana ta kilmba nale walmba nikina.

¹³ Tanjana le kile kinjo fudin ta nune aganj ndende njakmba piyaninmba ndametinj kilmba tinja kilke masken ande kina ka tanje minmba nune maim maim manjambi ake sinanj ndametinj kusreka minna. ¹⁴ Tanjamba minna ma ma ndametinj kuganaig le ma ta mbolnje guba sunjo prona le nu aganj njakmba denkina.

¹⁵ Tanjamba nu ma takok tango ande tugum kumba sarsarna le kukulna le nu tuku mbo kulatka minna. ¹⁶ Nu funjul burso nzim ka mbo aganj nyinaig ta nyam tuku wamdus sunjo njak minna ta andenje nu aganj inum nda tuna.

¹⁷ Tanjamba minna ma ma wamdus puluna le nu ndek wamdusmbi sakina: Yinje mam tuku piro tango

nane nyamaganj gudommba nyumba batennu mata patikade. Tenje guba nu ye baleyam bafute. ¹⁸ Ye tinja luka ka mam sawamngit: O mam, ye Kuate am mbolnje ne am mbolnje mbar sunjo ken. ¹⁹ Ye mayenu kuga. Ye ne tuku kinjo minam kumu nj kuga. Ye ne tuku piro tango ndo minamngit nga sawamngit ngina.

²⁰ Tanjamba idusmba nu tinja mam nune sota kambim tuku kina. Nu kumba ka ndin maskenenge ilmba minna le mam nune nu kanjermba sina sunjona le nu pinderka kumba kinjo nune bagailmba mumuna. ²¹ Tanjana le kinjo ta ndek mam nune sana: O mam, ye Kuate am mbolnje ne am mbolnje mbar sunjo ken. Ye tango mayenu kuga. Ye ne tuku kinjo minam kumu nj kuga ngina kande ²² mam nune piro mbal wika saningina: Tane pitik kumba tawi mayenu ande tumba ilmba siluk tape. Wai tok yubi mayenu pile tumba kupe ngaro kilmba pro siluk tape. ²³ Makau fat kuya njak ta balemba tumba kuapi kikonnu wakeiwap. Sine nu ndonj tuma isukusmba gare-garekuba. ²⁴ Yinje kinjo te kumanu tana manj abongat. Nu ngisikanu tana mayok ket ngina. Tanjakina sulumba nane nu ndonj gare-gareka minnaig.

²⁵ Tanjamba minnaig le kinjo mulum piro mbolnje promba tumbran makembinje nane kupesmba mune

wikarau minnaig le isna.
²⁶ Isna sulumba nu piro tanjo ande wika kusnana: Tane ame manjau sunjokanu kade ngina le nu lafumba sana:
²⁷ Maib naje luka prowat le mam naje nu ngisi ndakina nga gare-gareka makau fat kuya njak ta balemba kuapikat ngina. ²⁸ Tanjamba sana le nu ismba gubrana le wandek kine ndakina.

Tanjana le mam nuje nu mayok ka nu sinam kuwa nga sarsarna le ²⁹ kiyo nu mam nuje sana: Ye yar gudommba ne tuku minje kumnemnge piroka ne tuku pasa ande luka ndawet. Ne meme fat ande sate le ye yije gulab kame ndon pagumba nyumba gare-gareka mine ndaket. ³⁰ Ne kiyo naje ta naje ndametin tuna le une pino mbolnje panke suluna ta ne nu tuku nga makau fat kuya njak balewat ngina. ³¹ Tanjakina le mam nuje ndek nu sana: O kiyo, ne ye ndon mara mindek minit. Ye tuku aganj ndende te ne tuku. ³² Maib naje nu kumanu tananj manj abongat. Nu ngisikanu tananj mayok ket. Ta tuku sine ake minbe ta mayenu kuga. Sine nu tuku nga gare-garekube ngina.

16

*Piro tanjo nu wamdus
 kuen njayo njak*

¹ Yesus nu nuje dubinaig mbal saningina: Maror tanjo ande nu tanjo ande madina le nu tuku aganj ndende kulatkina. Tanjamba minna le

nane afunje pro tanjo sunjo ta sanaig: Nu aganj ndende kumumbi kulat ndakate le ngisikade nginaig le ² nu pasa ta ismba tanjo ta wikina le ilna le nu kusnana: Ne ndante le ye pasa iset. Ne piro ta manj biye nda. Ne ka nane aganj ndende piyade le kuyarte waje ta tumba prowa le kanjeri ngina.

³ Tanjaka sana le aganj ndende kulat tanjo nu idusna: Yije gabat nuje piro te mbolnje pitaiyuwa le ye ndani. Ye tag tumba sanjri tinja kilke pikam kumun kuga. Ye afu tugumnje ndametin yabanji ta kikoyikat nga idusna. ⁴ Nu tanjamba idusmba minna ma ma kile nu sakina: Ese. Kile ye iduset. Yije gabatnje pitaiyuwa le ye nane afu tuku wandeknje mine mayewam tuku kile wam ande kamngit ngina.

⁵ Tanjamba idusmba nu nuje gabat tuku aganj ndende kile-likinaig mbal ta njakmba wike likina le pronaig. Pronaig le nu ndek ande kusnana: Yije gabat tuku aganj ndende ne tugumnje lafunu giganmba minig ngina le ⁶ nu ndek sana: Ye guren dram 100 manj lafuwam tuku minig ngina. Tanjakina le nu tanjo ta sana: Pitik naje kuyaranu waje ta tumba dram 50 kusreka 50 ndo kuyara ngina. ⁷ Kile nu manj tanjo ande kusnana: Ne tugumnje lafunu giganmba minig ngina le nu ndek sana: Ye wit bek 100 lafuwam

tuku minig ngina. Tanjakina le nu tanjo ta sana: Naje kuyaranu waje ta tumba wit bek 20 kusreka 80 ndo kuyara ngina.

⁸ Nuje gabat nu manjau ta ismba nuje kulat tanjo njayonu nu wamdus kuennu nga nu tuku nyu saka minna.

Tane isap. Kilke te tuku manjau dubide mbal nane wamdus kuennu njak minmba munju turkade sulumba tane bulu mbolnje minig mbal litingig. ⁹Ye tane satinjamngit. Tane mata kilke mbolok ndametinmbi tanjine kuasmbi afu turka gulab magenu patikap. Tane tanjapaw ta ngumne nga ndametin ta kugawaig le minmba minam tuku wande tamjgaig.

¹⁰ Tanjo ande nu aganj fudinndo tumba kulat mayete ta nu aganj sungokanu mata kulat mayewam kumu. Ande nu aganj fudinndo tumba kulat maye ndate ta nu aganj sungokanu mata tumba kulat mayewam kumu kuga. ¹¹Ne kilke te mbolok aganj tamba ne piro mayewam fugute ta ne samba mbolok aganj kateseknu tamba mata pirokam kumu kuga. ¹²Ne ande tuku aganj ndende kilmba kulat mayewam fugute ta naje aganj ndende kulat mayewam mata kumu kuga.

¹³ Tanjo ande nu gabat armba tugumnje nu pironu kumu kuga. Nu ande ngamunggal tumba ande idus

ndate. Nu ande tuku nyu temayokmba ande tuku nyu temayok ndate. Tanjamba ndo ne ndametin kilam tuku ndo iduste ta ne Kuate wamdus tambim kumu kuga nga saningina.

Yesus nu wam pagu pasa afu saningina

(Mateus 5.31-32; 11.12-13; 19.9; Markus 10.11-12)

¹⁴ Farisi mbal nane ndametin kilam tuku nzali sunjo njak minnaig tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba pingil mer te-tunaig. ¹⁵Tanja naig le nu ndek nane saningina: Tane tanjo am mbolnje tinjeknu minam tuku piro karenkade ta Kuate nu tane tuku ngamunggal kila. Kilke mbolok mbal manjau afu magenu ngade ta Kuate am mbolnje wam ta njule parak.

¹⁶ Tukul pasa tuan tanjo kame tuku pasa minnaig le ka ka Yohanus prona. Yohanus tuku ait mbolnje tugu pilmba Kuate nuje gageu kulatkate pasa mayenu kuklide le gudommmba nu tuku gageu mayok kambim tuku mburerika sanjri tinjgade.

¹⁷ Samba tugu kilke tugu njakmba ngisikamngajig. Moses tuku tukul pasa fambonu inum fudinndo ngisike nda.

¹⁸ Ande nu piyo nuje pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. Tanjo ande nu andenje pino pitaita le tate ta nu mata pino kuayarmba unekate ngina.

Maror tanjo le Lasarus tuku pasa

19 Maror tanjo ande nu mara mindek kumiŋ piyanu o mbolŋge ta tiŋmba kuapi kikoŋnu nyumba gare ŋak minanu. 20 Tanjamba minanu le sanzal tanjo ande nyunu Lasarus nu we gudommba ŋak maror tanjo ta tuku wande malaŋga tugum tanje 21 nu maror tanjo isukuswa le nyamaganj fambonu ndekuwaig le nyam tuku idusmba minanu. Tanjawanu le agenje pro we nuŋe ndoŋga minanu.

22 Nu tanjamba sinamanzerka minna ma ma nu kumna le eŋel kame pro nu tumba kumba ka Abraham tugumŋge pilnaig le minna.

23 Tanjamba minna le ma ma maror ta nu mata kumna le ŋgukinaig. Nu kumanu mbal tuku tumbranj kina ka tanje rar sunjo tumba nu maskenje mambilna kande Lasarus nu Abraham ndoŋ minna le kaŋgerkina. 24 Tanjamba kaŋgerkina sulumba nu wika sana: Mam Abraham, ne ye sinayumba Lasarus kukula le wai tokmbi kule kiremba pro ye tuku miŋge mbolŋge pilwa le mane tugu fudiŋmba tido pilwa. Ye pa te sinamŋge rar sunjo tet ŋgina le 25 nu ndek sana: Kiŋo, ne isa. Ne abo minna sulumba mine mayenu tina ta buk kugana. Lasarus nu mine sinamanzer tina ta mata buk kugana. Kile nu ŋgamuŋgal mukuk ŋak minit le ne rar sunjo ŋak minit.

26 Kuateŋge ndin tukulna sulumba ŋguruŋ sinam nzikok sile minek tuku ma ŋgamuŋge pilna. Ande mbol tekok ne tugum ndekam kumuŋ kuga. Ande ibeŋ takok mata mbol te mbambim kumuŋ kuga ŋgina.

27 Tanjakina le nu maŋ Abraham sana: Mam, tanjamba ndeta ne Lasarus kukula le nu yiŋe mam tuku wande mbol kuwa sulumba 28 yiŋe maib 5 minig ta rironj pasa niŋguwa. Nane mata ma te mbol promba rar sunjo tubekaig ŋgina le 29 Abraham ndek nu sana: Kuga. Nane Moses tuku pasa tuan tanjo ŋakmba tuku kuyar pasa ŋak minig. Nane pasa ta ismba dubiwaig ŋgina le 30 nu lafumba sana: O mam Abraham, ta kumuŋ kuga. Tanjo kumanu ande kumba ka nane saniŋguwa le nane siŋka ŋgamuŋgal biye mbilamŋgaig ŋgina le 31 nu ndek sana: Nane Moses tuku pasa tuan tanjo kame tuku pasa isam mbulmba minig ta kumanu andenje luka kumba ka saniŋguwa ta mata nane son ŋge nda ŋgina.

17

Une tuku piti
(Mateus 18.6-7; 18.21-22;
Markus 9.42)

1 Kile Yesus nu nuŋe dubinaig mbal ta saniŋgina: Tanjo pino Kuate ŋgumnewaig ŋga tago afu siŋka prowamuŋgaig. Ima nu tanjamba tanjo tagoniŋgit le nane Kuate ŋgumnede ta tanjo ta ose. Nu

pa sunḡo tamḡgat. ² Ande nu ye tuku kiḡo inum didikate le ye ḡumneyate ta taḡo ta ose. Nu kiḡo didi ndakina le ambonḡa afunḡe wit firfiranu ndame sunḡo tumba ḡinfok tur kusmba bukḡḡinaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

³ Tane rironḡ mayewap. Nanḡe tira ande mbarwa ndeta nu sawe lika kilba buro tawe. Nu ḡgamunḡal biye mbilwa kande nu tuku mbar ḡilainḡa. ⁴ Nu ki ait ndindo ne mbolḡḡe mbar 7 ke lika ta ḡakmba ne tugum promba sanuwa: Tira, ye ne mbolḡḡe mbarit ta ye kikoyate ḡa sanuwa kande ne nu tuku mbar ḡakmba ḡilainḡa ḡgina.

Kuate tala ndawam tuku manḡau

⁵ Tanḡakina le aposel kame nane Sunḡo sanaig: Sine Kuate tuku sanḡri tomba tinḡam tuku sanḡri pilesinḡa ḡginaig le ⁶ nu lafumba saninḡina: Tane Kuate tuku sanḡri tomba tinḡade manḡau mastet tinḡu tanḡan fudinḡo minwa ta tane kumzanḡ ail nzi samba ne goka ka yu sinam sinḡe manḡ tinḡa prowa ḡa sawap ta nu tanḡawamḡgat.

⁷ Ande tuku piro tanḡo nu kilke pikit tuku ko sipsip kulatkate tuku nu furirte le luka prote ta nuḡe gabatḡḡe ne kile wandek ka isukusa ḡa sa ndate. ⁸ Nu tenḡemba sate: Ne ye tuku nyamaganḡ wakeimba kutumba sa le nyi le ne ka isukusa ḡgate. ⁹ Piro tanḡo nuḡe sunḡonḡe piro

sate le kate ta nuḡe sunḡo ne mayewat ḡa sa ndate. ¹⁰ Tane mata Kuate pasa satinḡit le kade ta sine piro tanḡo magenu ḡa sa ndakap. Nu piro sinḡit ta ndo keg ḡap ḡgina.

Yesus nu tanḡo 10 ḡgirḡer ḡak wakeikina

¹¹ Yesus nu Yerusalem kambim ḡa Samaria le Galilea ma tugu ta ḡgamuk ḡgamuk kina. ¹² Nu tumbranḡ ande bitekḡḡina le tanḡo 10 ḡgirḡer ḡak nane kasomḡḡe tinḡa ¹³ wi kuenḡka nu sanaig: Sunḡo Yesus, ne sine sinanu turka ḡginaig le ¹⁴ nu nane kanḡerka ndek saninḡina: Tane kumba tanḡine ḡgarosu pris tumningap ḡgina. Tanḡakina le nane ka ndinḡḡe ḡgirḡer gagulke sulunaig.

¹⁵ Kile nane tuku ande nuḡe ḡgaro mayekina ta kanḡermba luka kumba minḡe fetka Kuate tuku nyu tedunḡina. ¹⁶ Nu luka Yesus tuku kupe tugumḡḡe truk ka gare pasa tuna. (Tanḡo ta nu Samaritanu). ¹⁷ Tanḡana le nu ndek sana: Tanḡo 10 magekaig ta nane 9 ta animbi kagig. ¹⁸ Ande Kuate tuku nyu tedunḡam tuku luka pro ndawat. Rawe tanḡo te ndo prowat ḡgina sulumba ¹⁹ nu tanḡo ta sana: Ne ye tuku sanḡri tomba tinḡate tukunu ne mayekat. Ne tinḡa kaye ḡgina.

Kuate nu nuŋe gageu kulatkate tuku pasa

(*Mateus 24.23-28; 24.37-41*)

²⁰⁻²¹ Mara ande Farisi tango afu pro Yesus kusnanaig: Ginu mara Kuate nuŋe gageu kulatkam tuku prowamngat nginaig le nu nane saningina: Nane afu nu prowat te ko prowat si nga satinŋe nda. Kuate nuŋe gageu kulatkam prowa ta tanŋine ammbi nu kaŋgere nda. Tane isap. Kile tane ngamukŋge Kuate nuŋe gageu kulatka minit ngina.

²²⁻²⁵ Kile Yesus nu nuŋe dubinaig mbal saningina: Ait te mbolŋge minig mbal ye Ndindo Katesek Tango pitaiyumba rar sunŋomba samŋgaig. Ait ande prowa le tane ki ait ndindo mbolŋge ye Katesek Tango nu kaŋgerbe ko nga idusap ta ye kaŋgerye nda. Afuŋge tane satinmba nu minit te ko nu minit si nguwaig kande nane dubi ndakap. Teliŋ bulu pinderka samba ŋakmba kilŋate taŋamba ye Ndindo Katesek Tango prowamngit.

²⁶ Noa tuku ait mbolŋge maŋau ke likinaig taŋamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowam tuku ait mbolŋge maŋau ndui ta ke likamŋgaig.

²⁷ Nane nyamagan kule nyumba pino piyamba kilmba taŋamba minnaig ma ma Noa nu waŋ poŋgina. Waŋ poŋgina le ndo kule sunŋo promba nane ŋakmba ma gurenmba kile-butokina.

²⁸ Lot tuku ait mbolŋge nane mata taŋanaig. Nane

nyamagan kule nyumba agan ndende muŋgu walka piyaninmba kilmba agan tumu nguke lika wande patike lika taŋamba taŋamba minnaig. ²⁹ Lot nu Sodom kusremba kina ait ta mbolŋge ndo samba mbolŋge pa soŋ paknu sawe taŋan ndeka nane pasokina le uge sulunaig. ³⁰ Taŋamba ndo ye Ndindo Katesek Tango mayok ka le ndo nane ye idus ndayade mbal wamodus puluningamngat.

³¹ Ait sunŋo ta mbolŋge tango wande kawaŋge minmba kande nu wandekŋge agan ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. Ande piro mbolŋge minmba kande luka nuŋe wande mbol kambim idus ndawa. ³² Tane Lot piyo nuŋe nu maŋau kina ta idusap. ³³ Ande nu nuŋe abo mine mayewam tuku ndin sotate ta nu ngisikamngat. Ande nu nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nuŋe abo ta ŋak minamngat.

³⁴ Tane isap. Furir ta mbolŋge tango armba mbainŋge kinywaik le ye inum tumba inum kusrewamngit. ³⁵ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum kusrewamngit.

³⁶ Tango armba piro ndindo mbolŋge minwaik le ye inum tumba inum kusrewamngit ngina.

³⁷ Taŋakina le nu dubinaig mbal ndek nu kusnanaig: Sunŋo, wam ta aning taŋamba mayok kaŋgat

nginaig le nu yaba pasambi nane saniŋgina: Aŋaŋ ande kumanu menŋa mundur kinit le wir tanŋe maŋgurka minig ŋgina.

18

Pasa pilewanu tanŋo tuku yaba pasa

¹ Yesus nu dubinaig mbal nane kanyum ndamba dirnanŋa Kuate yabaŋam tuku yaba pasa ande tumniŋgina sulumba sakina: ² Tumbranŋ sunŋo ande mbolŋge pasa pilewanu tanŋo ande minna. Nu Kuate kuru kuru ndaka tanŋo afu mata idus ndaniŋgina. ³ Tumbranŋ sunŋo ta mbolŋge pino kuembol ande minna. Nu mara mara tanŋo pilewanu tugum luluka samba minna: Ande nu ye piti pileyate ta ne ye turyumba nu tumba pasa mbolŋge pale ŋga samba minna ta ⁴ tanŋo ta nu mbulmba minna ma ma mara ande nu idusna: Ye Kuate kuru kuru ndaka tanŋo mata idus ndaniŋget ta pino kuembol te nu ye ndagari seryate. ⁵ Ye nu turamŋgit. Kuga ta nu mara mara luluka minwa le ye sanŋri kugawikat ŋga idusna.

⁶ Sunŋo nu wam kube ta saniŋge denpurmba ndek saniŋgina: Tane pilewanu tanŋo ŋayonu ta tuku pasa ta idusap. ⁷ Kuate nuŋe madingina mbal turniŋguwa ŋga ki furir mindek nu wikade ta nu dalke nda. ⁸ Nu pitik ndo lafumba turniŋgit ŋgina sulumba saniŋgina: Ye

Ndindo Katesek Tanŋo ait sunŋo mbolŋge kilke te mbol ndeki sulumba nane Kuate tuku son ŋga minig e ko kuga ta ye kanŋerkamŋgit ŋgina.

Farisi tanŋo le takis kilanu tanŋo tuku yaba pasa

⁹ Tanŋo afu nane nanŋine mine maŋau idusmba sine tiŋreknu ŋga tanŋo afu talaniŋginaig ta Yesus nu katesmba yaba pasa tembi saniŋgina: ¹⁰ Tanŋo armba Kuate ndonŋ pasatam kusem wande sunŋo mbol kinaik. Ande Farisi tanŋo ande takis kilanu tanŋo. ¹¹ Farisi tanŋo ta nu nuŋe wamduŋmbi Kuate sana: O Kuate, ye tanŋo afu ŋgamukŋge ye tuku mine kise. Ye kuayar ndawet tuku. Ye pino kuayar ndawet. Ye tiŋreknu ndo minet. Ye takis kilanu tanŋo teŋen kuga. Ta tuku ye ne gare pasa sanet. ¹² Kusem mindek tuku piro ait mbolŋge ye ait armba ne idusnumba nyamaganŋ pinka minet. Yiŋe piya ŋakmba maŋgur 10 patika ande ne tinet ŋga Kuate sana.

¹³ Tanŋakina le takis kilanu tanŋo nu kikonu maskenŋge tiŋga nu tandekam mbulmba nu tawo katmba sakina: O Kuate, ye une tanŋo. Ne ye sinanu mapeya ŋgina.

¹⁴ Ye tane satingamŋgit. Takis kilanu tanŋo ta Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok ka luka nuŋe tumbranŋ kina le Farisi tanŋo ta nu ake luka kina.

Ande nu nuŋe nyu payamkuwa ta Kuateŋge

nu tuku nyu te-ibenamngat. Ande nu nuje nyu yabukuwa ta Kuatenge nu tuku nyu temayokamngat nga saningina.

Yesus nu kiŋo kame nyaro niŋgina

(Mateus 19.13-15; Markus 10.13-16)

¹⁵ Ina mam afu kiŋo kame kilmba Yesusnge wai nane mbol patikuwa nga pronaig le nuje dubinaig mbal tanje nane kanjerka saniŋge lika kile-luka minnaig. ¹⁶ Tanjanaig le Yesus nu kiŋo kame ta wikina sulumba sakina: Kiŋo kame peu ndaniŋgap. Nane ye tugum te prowaig. Kiŋo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁷ Ye siŋka satinŋamngit. Nane afu kiŋo kame tenjen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda ŋgina.

Tango ande agaŋ gudumba ŋak

(Mateus 19.16-30; Markus 10.17-31)

¹⁸ Mara ande kulat tango inum Yesus tugum promba kusnana: Tum Tango mayenu, ye ndaŋi sulumba abo tugu tumba minmba minamngit ŋgina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ndaŋam ye mayenu sayate. Kuate nu ndo mayenu minit. ²⁰ Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Pino kuayar ndawa. Tango bale ndawa. Agaŋ ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Ina mam naŋe tuku nyu idusnikmba wakeika ŋgina.

²¹ Tanjakina le tango ta nu sana: Ye buk kiŋo ndo minen sulumba tukul ŋakmba ta dubika kile minet ŋgina le ²² nu pasa ta ismba nu sana: Wam ndindo ne kumu ndate. Ne ka naŋe agaŋ ndende ŋakmba piyaniŋmba ndametiŋ kilmba walmba sanzal mbal niŋga sulumba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta samba mbolŋge agaŋ ndende magenu ŋak minamngat ŋgina le ²³ tango ta nu pasa ta ismba nu agaŋ ndende suŋgomba ŋak tukunu wamduŋ piti suŋgo tumba maninok minna.

²⁴ Tanjamba minna le Yesus nu kanjermba sakina: Nane agaŋ ndende suŋgomba ŋak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada suŋgo. ²⁵ Agaŋmor suŋgo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada suŋgo kuga. Tango nu agaŋ ndende suŋgomba ŋak ta nu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta siŋka minde bada suŋgokanu ŋgina.

²⁶ Tanjakina le nane Yesus tuku pasa isaig mbal ndek sakinaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndaŋndaŋmba sine afu abo minam tuku ndiŋ tesilikamngig ŋginaig le ²⁷ nu lafumba sakina: Tango nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta kam kumuŋ ŋgina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine siŋgine agaŋ ndende ŋakmba kusreka ne dubineg ŋgina le ²⁹ nu ndek nane saningina: Ye siŋka satinŋamngit. Tango ima nu nane afu Kuate tuku

gageu prowaig nga piroka nuje wande, piyo nuje, tira kat nuje, ina mam kat nuje, kiyo kat nuje, aganj kame tananj kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolnje minmba nu aganj afu kusrekate ta kitek gudommba kilamngat. Ngumnga nu kilke kitek mbolnje abo tugu njak minmba minamngat nga saningina.

Yesus nuje kumam tuku sanu kenja

(Mateus 20.17-19; Markus 10.32-34)

³¹ Yesus nu nuje dubinaig tanjo 12 ndo kilmba kile-yamokka saningina: Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kanjig. Ka ambenge tuan tanjo kamenje ye Ndindo Katesek Tanjo tuku wam njakmba kuyarninge likinaig ta kumungamngat. ³² Afu ye tumba kasomok mbal wai mbolnje pilwaig le nane ye maim maim tesumba tumail panyumba nguspeyumba ³³ ngusyuwaig sulumba ye baleyamngaig. Ye kumi le ngukuwaig le mara kenju mbolnje ye man abonga tinungit ngina.

³⁴ Yesus nu tanjamba sakina ta pasa ta tugunu kuirok minna le nane katese ndanaig.

Yesus nu tanjo am tukulok wakeina

(Mateus 20.29-34; Markus 10.46-52)

³⁵ Yesus nu kumba ka Yeriko tumbran sunjo patuna le tanjo am tukulok ande ndin makembinje aganj

ndende yabanja minna. ³⁶ Nu tanjamba minmba nane gudommba kinaig le nu kupe fudu ismba kusnaningina: i ... Ta ame zigna sunjo tanjamba ngina le ³⁷ nane ndek nu sanaig: Nasaretnu tanjo Yesus kinit si nginaig. ³⁸ Tanjakinaig le nu ndek wi kuenja sakina: Yesus, David tuku mbun sunjo, ne ye sinanu turya ngina.

³⁹ Tanjamba wikina le nane afu ambonginaig tanje nu maninkuwa nga sawe likinaig ta nu man lato wika sana: David tuku mbun sunjo ye sinanu turya ngina le ⁴⁰ nu tinja nane saningina: Tumba ye tugum te prowap nga saningina. Nane tanjo am tukulok ta tumba nu tugum pronaig le nu kusnana: ⁴¹ Ye ame wam ne mbolnje ki nga ne iduste ngina le nu ndek sakina: Sunjo, ye mambilam tuku sunjomba iduset ngina.

⁴² Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Am maranja mambila. Ne ye tuku sanjri tomba tinjate tukunu ne mayekat ngina le ⁴³ nu pitik ndo am maranja mambilmba Kuate tuku nyu te-dunga Yesus dubimba kina. Tanjana le nane njakmba wam ta kanjermba Kuate tuku nyu te-dunginaig.

19

Sakeus tuku wam kube

¹ Kile Yesus nu Yeriko tumbran sunjo ngamu fetka ka kusrewam bafuna. ² Tumbran sunjo tanje tanjo ande nyunu Sakeus minna. Nu takis kilanu mbal tuku

gabat. Nu aganj ndende sunjomba njak.

³ Tango ta nu Yesus prona le tango te ima nga nu kanjeram bafuna ta tango pino sunjomba minnaig le nu fagnu tukunu Yesus kanjere fuguna sulumba ⁴ nu ambonga pinderka ka Yesus kambim tuku ndin kuermba ail ande ndin make mbolnje minna ta ponjina.

⁵ Ail mbol tanje minna le Yesus nu pro ail tugum tanje tinga ndek tandeka nu wika sana: Sakeus, ne pitik ibej kaye. Kite ye ne tuku wande mbolnje minamngit njina. ⁶ Tanjakina le nu pitik ndo ibej ka gare sunjo tumba Yesus tumba nuje wande mbol kina le ⁷ nane afu wam ta kanjermba gubra tumba Yesus talamba sakinaig: Ndanam saka nu tango njayonu ta tuku wande mbol kumba nu ndonj minit njinaig.

⁸ Kile Sakeus nu tinga Sunjo sana: Sunjo, ne isa. Yije aganj ndende njakmba minig ta paplamba sanzal mbal walmba ninje likamngit. Ye nane afu tuku ndametin ndui ndui kuayaren ta lafunu bailka bailka tanjamba ninjamngit njina le ⁹ nu ndek sakina: Ki ait te mbolnje Kuatenje wande te tuku mbal muskil kile-tidinge ningat. Tango te mata Abraham tuku tugu ande. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tango ngisikanu minig mbal sota muskil kile-tidinge ningam tuku prowen njina.

Piro tango 10 ndametin kilnaig

(Mateus 25.14-30)

¹¹ Nane pasa ta ismba minnaig le Yesus nu Yerusalem patuna le nane afu wamdus mbarmba Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait kile ndo mayok kanjat nga idusnaig. Ta tuku Yesus nu yaba pasa tembi saningina:

¹² Tango ande nyu njak nu manj lato nyu sunjo tam tuku gabat inum sota kilke masken kambim tuku sakina. Nu kumba luka pro nuje mbal kulatkam idusna. ¹³ Nu kambim nga nuje piro tango 10 wika ndametin soj ndui ndui ninjamba saningina: Tane ndametin tembi piroka minap le ye luka prowamngit nga saninjamba nu kina. ¹⁴ Nuje mbal afu nu kasurmba minnaig ta nu kina le afu kukulninginaig le nane ka gabat sunjo sanaig: Nu sine kulatkam tuku sine nu mbulig njinaig.

¹⁵ Tanjamba minnaig ma ma tango ta nu gabat nyu tina sulumba luka nane tugum prona sulumba nu nuje piro mbal buk ndametin ninjina ta nane piroka ndametin giganmba kilnaig ta kila palmbim tuku nga nane wike likina. ¹⁶ Tanjana le piro tango ande promba nu sana: Sunjo, ye ne tuku ndametin soj ndindo tamba piroka minen ma ma ndametin soj 10 kilen njina. ¹⁷ Tanjakina le nu sana: Ese. Ne piro tango mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku aganj fudinndo kulat mayena

tukunu kile ne tumbran 10 kulatkamngat ngina.

¹⁸ Kile piro tanjo ande pro nu sana: Sunjo, ye ne tuku ndametiŋ soŋ ndindo tambi piroka minen ma ma ndametiŋ soŋ 5 kilen ngina le ¹⁹ nu ndek nu sana: Ne tumbran 5 kulatkamngat ngina.

²⁰ Kile piro tanjo inum pro nu sana: Sunjo, ne tuku ndametiŋ soŋ ndindo naŋe noten. Ye ndametiŋ ta ngisikikat nga kumiŋmbi so mayemba pilen. ²¹ Ne wamdus karennu ŋak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro alonu ake kilit. Afu tumunu ngukade le ne pro nyamagan ake kilit. Ye ne kuru-kuruka tanjawan ngina. ²² Nu tanjakina le tanjo sunjo nu sana: Ne piro tanjo ŋayonu. Ne naŋe pasa tambi ne pasa mbolŋge palmbimngit. Ye wamdus karennu ŋak e? Afu pirokade le ye pro alonu ake kilet nga iduste? Afu tumunu ngukade le nyamagan ake kilet e? ²³ Ye tuku manjau ne kila ta ndaŋam saka ye tuku ndametiŋ beŋ mbolŋge pile ndakina. Ne tanjana kande ye pro yiŋe ndametiŋ lafunu lato kilet kande ngina.

²⁴ Tanjakina sulumba tanjo sunjo nu nane afu saniŋgina: Ndametiŋ soŋ ndindo ta yaimba tumba tanjo nu ndametiŋ soŋ 10 ŋak ta tape ngina le ²⁵ nane afu nu kusnanaig: Sunjo, nu ndametiŋ soŋ 10 ŋak ta ndaŋam nu tambim tuku

sakate e nginaig le ²⁶ nu lafumba saniŋgina: Ande nu agan afu ŋak minit ta andeŋge nu manj lato tuwit. Ande nu agan denkanu minit ta andeŋge nuŋe agan fudiŋndo ta mata yaite. ²⁷ Ariya. Nane afu ye kumnemngge minam mbulmba ye tuku ŋgueu minig ta kilmba pro ye tuku am mbolŋge bale farap ngina. Yesus nu tanjamba yaba pasambi saniŋgina.

Yesus nu gabat sunjo tanjan Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Yohanus 12.12-19)

²⁸ Kile Yesus nu tinja mbumba Yerusalem kina. ²⁹ Nu kumba ka tumbran armba Betfasi le Betani Olif tabe patumba ta tugum prona sulumba nuŋe dubinaig tanjo armba sanikina: ³⁰ Tale tumbran si kumba biteknga donki fat ande panaig le tinj minit afu muskilnu mbolŋge buk minyo ndakinaig ta tale kangeramngaik. Kanjermba muli kuklimba tumba ye tugum te prowap. ³¹ Ande tale ndaŋam muli kukliwik nga kusnatikuwa kande tenjemba sawap. Sunjo nu donki te piro ŋak nga sawap ngina.

³² Tanjakina le nale kumba ka nu sanikina tanjamba kangernaik. ³³ Nale donki fat muli kuklimba minnaik le donki miro tanjo nane nale kanjerka kusnanikinaig: Ndaŋam tale donki fat muli kukliwik nginaig le ³⁴ nale ndek sakinaik: Sunjo nu donki te piro ŋak nginaik.

35 Nale donki fat tumba Yesus tugum pronaik sulumba kumiŋ afu kilmba donki muskil mbolŋge farniŋmba Yesus tumba mbolŋge pilnaig le minyokina. 36 Nu donki ŋak kina le nane naŋgine tawi kilmba ndinŋge farniŋginaig.

37 Yesus nu Yerusalem patumba Olif tabe te-tiram bafuna le nuŋe dubinaig mbal nane taŋgo kuasmbi sunŋomba ndoŋ nu buk wam saŋgrinu ke likina le kaŋgerkinaig ta idusniŋmba gare-gareka Kuate tuku nyu te-duŋga wikaraumba sakinaig:

38 Ese. Nu gabat sunŋo. Nu Sunŋo tuku nyu mbolŋge prote.

Nu Sunŋoŋge nyaro tinwa o. Ese. Samba mbolŋge sine tuku gubra kile kugate. Sunŋo Kuate tuku nyu sunŋo mayok kuwa o ŋginaig. *Mune 118,26*

39 Taŋakinaig le Farisi afu maŋgur ŋgamukŋge Yesus sanaig: Tum Taŋgo, ne dubinade mbal te saniŋge lika peuniŋga ŋginaig le 40 nu ndek saniŋgina: Ye tane satinŋamŋgit. Ye nane peuniŋgi ta ndame minig tenŋe wikarauwamŋgaig ŋgina.

41 Taŋakina sulumba Yesus nu Yerusalem patuna sulumba kaŋgermba malmbika sakina: 42 Yerusalem tumbraŋ ose. Ki ait te mbolŋge ne ŋgamunŋgal mukuk minam tuku wamdus pulunuwa ko. Ne wamdus pulune nda. 43 Ait ande prowa le ne tuku

ŋgueu mbal promba ne kornumba te-sinamnamŋgaig. 44 Nane ne tuku mbal ŋaigo siglika ne tuku ndame wande sambriniŋguwaig le ndame ande nu munŋgu sailka mine nda. Kuatenŋe ne turnam tuku ait buk prote ta ne wamdus pulu ndanate ŋgina.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sunŋo wakeina

(Mateus 21.12-17; Markus 11.15-19; Yohanus 2.13-22)

45 Yesus nu Yerusalem kusem wande sunŋo sinam kumba ka kawaŋ taŋge nane afu ndametiŋ piroka agaŋ ndende piyaniŋmba minnaig ta kaŋgerka kogronŋka pitaikina sulumba 46 saniŋgina: Kuyar pasa ande nu tenŋemba sakate.

Ye tuku wande ta mbariŋyam tuku wande. *Aisaia 56.7*

Tane wande te mbilmba kuaryar taŋgo tuku wande taŋaŋ pilig. *Yeremia 7.11*

Kuyar pasa nu taŋamba sakate ŋgina.

47 Yesus nu mara mindek kusem wande sunŋo sinam taŋge taŋgo pino pasa tumniŋmba minna le pris gabat kame kusem pasa bitekŋganu mbal nyu ŋak mbal ta ŋakmba nu balewam tuku ndin sotinaig ta 48 taŋgo pino ŋakmba Yesus tuku pasa isam tuku kilba pilmba minnaig le nane nu balewam tuku ndin kiringinaig.

20

Imanje Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig

(Mateus 21.23-27; Markus 11.27-33)

¹ Mara ande Yesus nu kusem wande sungo sinamnge pasa mayenu kukulimba tanjo pino tumnijmba minna le pris gabat kame kusem pasa biteknjanu mbal Israel mage mage nane pro nu kusnanaig: ² Imanje kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanje ne sanjri tinmba kukulnina. Saka le sine isbe nginaig le ³ nu ndek nane saningina: Ye mata tane wam ande kusnatingi le tane sayap le isi. ⁴ Imanje kule pisne piro Yohanus tuna. Kuatenge e ko tanjonje ngina.

⁵ Tanakina le nane ka kasomnge nanjine nanjine munju kusnanga sakinaig: Sine ndanjmba sabe. Sine Kuatenge nga sabe ta ndanam tane Yohanus tuku son nda nginaig ngamngat. ⁶ Ko sine tanjonje ngube ta tanjo pino ndamembi sine bale farsingamngag. Nane jakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan tanjo ande ngade nginaig.

⁷ Tanamba nane ndek Yesus tugum kumba nu tuku pasa lafumba sanaig: Iyo. Kuatenge Yohanus kukulna e ko imanje kukulna ta sine gilai nginaig. ⁸ Tanakinaig le nu ndek nane saningina: Ariya. Ye mata tanamba imanje kukulyina le wam kame ke liket te satinje nda ngina.

Piro mbal ngaionu tuku yaba pasa

(Mateus 21.33-46; Markus 12.1-12)

⁹ Kile Yesus nu yaba pasa te saningina: Tanjo ande nu grep piro ande nguka piro mbal kilmba patika nu ait kuen njayo minam tuku kilke ande mbol kina. ¹⁰ Ait kumungina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tanjo ande kukulna le piro mbal tugum kina. Ka prona le nane nu biye timba paninta pitainaig le nu ake luka kina. ¹¹ Tanjana le piro miro tanjo nu man tanjo ande kukulna le nane nu mata tumba paninta njayo silimba pitainaig le nu ake luka kina. ¹² Kile nu man tanjo inum kukulna le nu tumba kat buromba pitainaig. ¹³ Tanjanaig le piro miro tanjo ye ndanjndanjmba ki nga idusmba sakina: Ye yije kinjo tuku kume purmba minet te nu kukuli le nane nu kanjermba ye tuku kinjo nga nu mapewamngag nga idusna.

¹⁴ Tanamba nu kinjo nunje kukulna le kina le piro mbal nane nu kanjermba sakinaig: Tango ilit si nu mam nunje tuku aganj ndende jakmba kilam tuku nyu jak. Sine nu balebe sulumba piro te singine tube nginaig. ¹⁵ Tanaka nane nu tumba buknginaig le kilim kina le tanje balenaig.

Tane ndanjmba idusde? Piro miro tanjo mbal ta mbolnge ame wam kamngat nga idusde. ¹⁶ Nu nane bale farnijmba piro kulatkam tuku kuasmbi kise

patikamngat nga saningina le nane afu pasa ta ismba sakinaig: i ... Nu tanawe nda nginaig le ¹⁷ nu nane kanjer tidinga saningina: Tane nu tanawe nda nga sakade ta kuyar pasa ande nu tenenmba sakate.

Ndame sungo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnge sangri tingade ngate.
Mune 118.22

¹⁸ Ande nu ndame sungo ta mbolnge baringa ndekuwa ta nu isu ngurngurmba nu kumamngat. Ko ndame sungo ta tango ande mbolnge ndekuwa ta nu du firfiramngat nga saningina.

¹⁹ Kussem pasa biteknanganu mbal pris gabat kame nane yaba pasa ta ismba nu nane tuku sakina ta kila pilmba nu biye tiwam tuku ta nane tango pino tuku kuru-kurukinaig.

Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig
(Mateus 22.15-22; Markus 12.13-17)

²⁰ Gabat kame nane Yesus kulatka minmba nane yabri tango afu tango kateseknu sakuwaig nga kukulninginaig le Yesus tugum pronai. Nu pasa ande mbarwa le nu tumba gafman wai mbolnge palmbim idusnaig.

²¹ Tango kame ta pro nu sanaig: Tum Tango, ne tugusemba ndo pasata sine wam pagusingit. Ne tango tuku nyu pile ndaninmba

tango njakmba Kuate tuku manjau dubikam tuku tum-singit. ²² Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumun e nginaig le ²³ nane nu yabri paknaig ta nu katesemba saningina: ²⁴ Ndametin ande tumba pro ye tumyap ngina le nane ndametin ande tumba pro tumnaig. Tanjanaig le nu nane kusnaningina: Ndametin te mbolnge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga kusnaningina le ²⁵ nane ndek sakinaig: Sesar tuku nginaig. Tanjakinaig le nu ndek saningina: Ata. Tane gabat sungo Sesar kumnemnge minig. Nu tambim tuku aganj sakate ta nu tape. Kuate nu aganj tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina.

²⁶ Tanjakina le nane tango pino am mbolnge nunje pasa tambu ndalenu tuku ndin ande kanjer ndamba nu pasa lafuna ta tuku pirerek purka minje tukulmba minnaig.

Kummba manj abongam tuku pasa
(Mateus 22.23-33. Markus 12.18-27)

²⁷ Kile Sadusi tango afu Yesus tugum pronai. Sadusi mbal nane tango kummba manj tinje nda nga idusmba minig tuku.

²⁸ Nane pro nu sanaig: Tum Tango, Mosesnge tenenmba kuyarna. Tango ande kummba pino kuembol kinjo kugatok kusrewa le maib nunjenje pino ta tumba aba

nuje tuku kiŋo te-pilwa
 ŋga kuyarna. ²⁹ Ariya.
 Tanjo ande maib kat nuje 7
 minnaig. Aba nanjine pino
 ande tina sulumba minna
 ma ma kiŋo kugatok kumna.
³⁰ Kumna le mambo nuje
 dubiknu nu pino ta tina ma
 ma nu mata kiŋo kugatok
 kumna. ³¹ Kile mambo
 nuje nu dubiknu nu mata
 tanjana. Tanjamba tanjamba
 nane 7 ta pino ndui ta ndo
 tumba kiŋo kugatok kume
 farnaig le ³² ŋgumneŋga pino
 kuembol ta nu mata kumna.
³³ Ata. Ne kumanu mbal
 tinjamŋgaig ŋga sakate ta
 tanjo 7 ŋgamukŋge nu ima
 tuku pino minamŋgat? Nane
 ŋakmba pino ndui ta ndo
 tinaig ŋga Yesus sanaig.

³⁴ Tanjakinaig le nu nane
 saninŋina: Kilke te mbolŋge
 tanjo pino munju kilig
 tuku. ³⁵ Kumanu mbal
 Kuatenge nane tinreknu ŋga
 kile-tidinŋuwa le kilke kitek
 mbolŋge minamŋgaig ta nane
 maŋ munju kile nda. ³⁶ Nane
 maŋ kumam kumuŋ kuga.
 Nane eŋel tanjaŋ minamŋgaig.
 Kuate nu nane kile-tidinŋuwa
 le nane nu tuku kiŋo kame
 minamŋgaig.

³⁷ Kumanu mbal maŋ
 aboŋga tinjam tuku Moses
 nu mata sine tumsinŋit. Nu
 ail fudin pa bulu ŋak wam
 ta tuku kuyarmba Abraham
 Isak Yakob Kuate nu nane
 tuku Mbara Sunjo minit
 ŋga kuyarna. ³⁸ Abraham
 nane kume likinaig ta nduiye
 ŋgisikinaig kande Kuate ye
 nane tuku Mbara ŋga Moses

sa ndana kande. Kuate nu
 abo ŋak minig mbal tuku
 Mbara kumanu mbal tuku
 Mbara. Nane abo tugu
 ndui ta ŋak minamŋgaig ŋga
 saninŋina.

³⁹⁻⁴⁰ Yesus nu tanjamba sak-
 ina le kusem pasa bitekŋganu
 mbal afu nane maŋ kus-
 nawam tuku ta nane kuru-
 kuruka sakinaig: Tum Tanjo,
 ne pasa kumumbi sakate
 ŋginaig.

*Yesus nu Kristus tuku nane
 kusnaninŋina*

*(Mateus 22.41-46; Markus
 12.35-37)*

⁴¹ Kile Yesus nu nane
 saninŋina: Nane afu Kuatenge
 madina tanjo Kristus nu
 David tuku mbuŋ ŋga sakade
 ta ⁴² David nu tuku mune
 waje ta mbolŋge nuje miron
 tenjenmba saka kuyarna.

Sunjo Kuate nu ye tuku
 Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam ku-
 mam tenge sanjri ŋak
 minyak mina le ma
 ma ⁴³ yenje ne tuku
 ŋgueu mbal ŋakmba
 kile-ibenka ne tuku
 kupe kumnemŋge
 patikamŋgit ŋgina.
Mune 110.1

⁴⁴ David nu tanjamba ku-
 yarmba Kristus nu ye tuku
 Sunjo ŋgina. Ata. Nu David
 tuku mbuŋ ndo e ko nu David
 tuku Sunjo ŋga kusnaninŋina.

*Israel gabat kame tuku
 maŋau*

*(Mateus 23.1-36; Markus
 12.38-40)*

⁴⁵ Tanjo pino ŋakmba Yesus
 tuku pasa ismba minnaig
 le nu nuje dubinaig mbal

saningina: ⁴⁶ Tane kusem pasa biteknganu mbal tuku manjau rironkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliningit. Nane maket mbolnge lika nane afunje nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. Kusem wandeknge pagumba nye sungo mbolnge nane mbili tumailamnge minyokam tuku nzaliningit. ⁴⁷ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende kile-suluwe ningig. Nane nanjine manjau njaigonu ta yabuka tanjo am mbolnge Kuate yaban kuende. Ta tuku nane pa lato tamngaig ngina.

21

Pino kuembol ande nuje ndametij Kuate tuna
(Markus 12.41-44)

¹ Yesus nu kusem wande sungo sinam tanje mam-bilmba nane afu aganj ndende sunjomba njak ndametij Kuate tuku patikinaig le kanjerkina.

² Kile pino kuembol ande aganj ndende kugatok nuje ndametij toea armba ndo kilmba pro patikina le nu kanjermba sakina: ³ Ye sinja satinjamngit. Pino kuembol te aganj ndende kugatok ta nu ndametij fudinndo patikat ta nane njakmba tuku ndametij liningit. ⁴ Ta ndanam? Nane ndametij gudommba njak ta afu ndo patikaig le pino kuembol te nu aganj ndende kugatok nuje ndametij njakmba panke suluwat. Nu nyamagan pijawam tuku

ande mata mine ndakate ngina.

Yesus nu kusem wande njayongam tuku sakina
(Mateus 24.1-2; Markus 13.1-2)

⁵ Nane afu kusem wande sungo tuku Yesus sanaig: Ai te. Nane ndame magenumbi wande pilnaig. Nane afu aganj magenu ndo Kuate tunaig le tamba wande mindepiyenaig nginaig le nu ndek sakina: ⁶ Tane wande kanjerde te ait ande prowa le ndame njakmba munju sailka mine nda. Afunje sambrininguwaig le njakmba kutusewamngaig nga saningina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa
(Mateus 24.3-44; Markus 13.3-37)

⁷ Yesus nu tanjamba sakina le nane nu kusnanaig: Tum Tanjo, ne kusem wande njayongamngat nga sasingat ta ginu mara prowamngat. Sine ame manjau kanjermba wam ta mayok kambim patukate nga idusmba katesewamngig nginaig le ⁸ nu ndek sakina: Tane rironj mayewap. Nane afu gudommba pro tane yabritinmba ye tuku nyu tumba sakamngaig: Ye Kuatenge madiyina tanjo. Ait kugawam tuku buk patukate ngamngaig. Tane nane dubi ndakap. ⁹ Tane kame sugo maskenngge mayok kuwaig le pasa ismba ko tane tugumngge kame zigna ismba tane piriri njayomba wamdus fulil ndakap. Wam kame ta

sinjka prowe likamngaig ta kugawam tuku ait ta kile.

10 Kilke ande tinga kilke kise ndonj kame buwamngaig. Gabat ande nuje gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndonj kame buwamngaig.

11 Ma yimyam mbolnge mumni sugo guba guaze sangrinu prowe likamngaig. Gau mbolnge aganj sugo pasa njak kuru kuru njayowam tuku mayok kine likamngaig.

12 Wam kame ta pro ndawaig le tane ye tuku mbal tukunu afunge tane bige tidinga piti tinmba tane kilmba kusem gabat tugumnge kile-tidinga ko mulinj kilmba wandeknge patikamngaig. Nane tane kilmba nyu sugo njak mbal tugumnge kile-tidingamngaig.

13 Ait ta mbolnge tane ye tuku nga pasa mayenu saningap le nane ye tuku nyu isamngaig. 14 Tane wamdus te-mayewap. Piti ta prowa le sine ndanmba sakube o nga idus ndawap. 15 Yenge tane tuku minje bul sermba kila tingi le tangine ngueu mbal nane tane tuku pasa te-ibenmba lafuwam kumun kuga.

16 Tangine ina mam, tira kat tangine, ndare tuma, gulab kat tangine nane mata tane kilmba ngueu mbal tuku wai mbolnge patikuwaig le tane afu bale faramngaig. 17 Tane yije mbal tukunu nane njakmba tane kasur-tingamngaig ta 18 tane ngisike nda. 19 Tane ye kusre

ndayumba minmba abo tugu njak minamngaig.

20 Kame mbalnge Yerusalem te-ngamumba minwaig le kanjerka nu njayo siliwam tuku ait buk patukate nga idusap. 21 Kanjerka Yudea mbal nane kua ka tabe ponguwaig le nane Yerusalem sinamnge minig mbal kua ka mayok kuwaig. Afu Yerusalem makembinje minig kua ka tumbranj sunjo sinam kine ndakuwaig.

22 Ait ta mbolnge kuyar pasa une lafunu sakate ta njakmba kumunungat. 23 Pino fungulok pino kinjo dabro amo nyanu njak ose. Nane piti sunjo kanjeramngaig. Sina manzer sunjo ma te mbol prowa le Kuate tuku gubra kanjeramngaig. 24 Afu bagimbi bale faramngaig. Afu ndaleka kilmba kilke yimyam mbol kine likamngaig. Kasomok mbalnge Yerusalem tumba kupe-kupeka nu njayo silimba minwaig le ma ma nane tuku ait kugawamngat.

25 Ngumnenga aganj afu kitek ki tambun mbai mbolnge mayok kine likamngaig. Yu mbalo sugo pasa njak fudu njayowaig le kilke mbol mbal wam pile paska kuru kuru sunjo tamngaig. 26 Samba tuku sanjri njakmba pirpurka buru-burukuwaig le tanjo nane wamdus fulilka ina o kile ame manjau sine mbol prowamngat o nga nanjine kuru kuru ta dubimba kume likamngaig.

27 Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tanjo ye sanjri kilna sunjo pasa njak gau sinamnje prowi le nane kanjeryamnjaig. 28 Wam kame sakit ta tugu pilwaig le tane tandeka mambimba minap. Tane muskil kile-tidinge tingam tuku ait buk patukate nga idusap njina.

Fik ail mbolnje wam ande tumningina

(Mateus 24.32-35; Markus 13.28-31)

29 Kile Yesus nu yaba pasa ande saningina: Tane fik ail, ail afu turmba kanjerkap. 30 Nzude le tane kanjerka katesemba sakade. Ki ait patukate ngade. 31 Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjerka Kuate nuje gageu kilmba kulatkam tuku ait patukate ta kila palmbimnjaig. 32 Ye sinja satingamngit. Ait te mbolnje minig mbal kume ndakuwaig le wam kame njakmba ta prowamnjaig. 33 Kilke tugu samba tugu ngisinunjaig. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamngat.

34 Tanjine mironj ku-raukap. Tane kuapi kikonju nyumba kule kamenu nyumba nginnganka min-bekaig. Tane kilke te tuku aganj ndende sunjomba tuku idus ndaningap. Ait sunjo ta tuinge mbo tate tananj tane tugum bitek prowikat. 35 Ait ta kilke mbol mbal njakmba tugum pitik ndo prowamngat. 36 Tane mara mara mambimba yabanmba

minap. Tane piti kame ta prowaig le sanjri tinga minap sulumba ngumnerja ye Ndindo Katesek Tanjo ye am mbolnje tingam tuku Kuate yabanap nga saningina.

37 Ki ait mindek Yesus nu tanjamba kusem wande sunjo sinamnje wam pagu pasa ninmba minanu. Furiranu le nu mayok ka kumba Olif tabe mbolnje kinyanu. 38 Tanjo pino gudommmba maratukuk tinga nu tuku pasa isam tuku kusem wande tugum prowe lika minanu.

22

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Mateus 26.1-5,14-16; Markus 14.1-2,10-11; Yohanus 11.45-53)

1 Israel mbal tuku pagumba nye sunjo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ait ta patukina le 2 pris gabat kame kusem pasa biteknjanu tanjo nane tanjo pino tuku kuru-kuruka Yesus kuirkuirka biye timba balewaig nga ndin sotinaig.

3 Tanjanaig le Satan nu pro nane 12 ta tuku tanjo ande Yudas Iskariotnu sinam kina le 4 nu ka pris gabat mbal kusem wande tuku gabat mbal nu Yesus tumba nane tuku wai mbolnje palmbim tuku nane ndon ndin katesemba pasatinaig. 5 Nane nu tuku pasa ismba gare tormba pasa katmba ndametin afu nu tambim tuku sakinaig le 6 nu wokina sulumba tanjo pino am kirimbik Yesus tumba nane

tuku wai mbolŋge palmbim
tuku ait mayenu ande tairŋga
minna.

*Yesus dubinaik tanŋo
armba Pasowa kuanekinaik
(Mateus 26.17-25; Markus
14.12-21; Yohanus 13.21-30)*

7 Bret yis kugatok sip-
sip fat bale farmba nyam
tuku kusem ait ta prona le
8 Yesus nu Petrus le Yohanus
sanikina: Tale kumba ka
Pasowa tuku aŋaŋ kuanekap
le sine ŋakmba kumba nyube
ŋgina.

9 Tanjakina le nale ar ta
Yesus kusnanaik: Sile ka
aniŋge kuanekupe ŋginaik le
nu ndek sanikina: 10 Tale
kumba ka tumbraŋ sunŋo
mbol bitekŋgap le tanŋo ande
waim kule ŋak tale tugum
promba kuwa le nu dubimba
kape. Nu wande ponŋamŋgat
ta tale nu dubimba ka wande
ta tuku miro tanŋo tenjenmba
kusnawap. 11 Tum Tanŋo
nu sakat nu nuŋe dubinaig
mbal ndoŋ wande rum ndaŋ
mbolŋge Pasowa nyamŋgig
ŋga sawap. 12 Tanjakap
le nu rum sunŋo ande o
mbolŋge aŋaŋ ndende ku-
mumbi patikinaig le minig ta
tuntikamŋgat. Tanjawa le tale
rum ta sinamŋge sine Pasowa
nyam tuku kuanekap ŋga
sanikina.

13 Tanŋo ar ta kumba ka
Yesus nu sakina ta kumumba
mayok kina le nane Pasowa
nyam tuku aŋaŋ ndende
kuaneka maŋ luka kinaik.

*Yesus nu pasa nyam tuku
maŋau te-mayokna*

*(Mateus 26.26-30; Markus
14.22-26; 1 Korin 11.23-25)*

14 Ait ta kumunŋina le
Yesus nu aposel kame
ndoŋ kumba ka kuanek-
inaik wande ta mbolŋge
minyoka isukusmba min-
naig. 15 Isukusmba min-
mba nu nane saninŋina: Ye
rar sunŋo nda ti sulumba
ambonŋa tane ndoŋ Pa-
sowa nyam tuku wamdus
sunŋo tet. 16 Kile ye sinŋa
satinŋamŋgit: Ye Pasowa
nye ndaki ma ma Pasowa
te alonu mayok kuwa le
ye Kuate kulatkate ma
mbolŋge maŋ nyamŋgit
ŋgina. 17 Tanjaka nu grep
kule murko ŋak tumba Kuate
gare pasa tumba saninŋina:
Grep kule te tumba nyap.
18 Ye tane satinŋamŋgit. Ye
grep kulenu ait te mbolŋge
kusrewi sulumba Kuate pro
nu nuŋe gageu kulatkuwa le
ndo ye maŋ nyamŋgit ŋgina.

19 Tanjaka nu bret tumba
Kuate gare pasa tumba
fettetmba walmba niŋmba
sakina: Te yiŋe ŋgarosu
tanenu ŋga tinŋet. Tane
ye idusyam tuku maŋau te
kumba minap ŋgina. 20 Nane
tanjamba isukuse denpurnaig
le nu grep kule murko ŋak
tumba maŋau ndui ta kina
sulumba saninŋina: Grep
kule murko ŋak ye kutuwet
te pasa kitek Kuate nu
tanŋo ndoŋ o buk katna
ta alonu mayok kambim
tuku tanenu ŋga yiŋe ndare

kutuwamngit. ²¹ Tane isap. Ye tuku kupet tanjo ye ndon tuma isukusmba minek. ²² Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate tuku wamdus o buk pilna ta dubimba ye kumamngit ta ande nu ye tumba nane tuku wai mbolnge palmbimngat ta nu ose. Nu piti sungo tamngat ngina le ²³ nane pasa ta ismba ndek nangine nangine munju kusnanginaig; Imange wam ta kamngat a nginaig.

Ande sungo minam tuku munju tulinginaig

²⁴ Nane 12 ta ima nane ngamuknge sungo minam tuku munju tulinga kua-leyaukinaig le ²⁵ Yesus nu nane saningina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane minge karenj njayo njak minig. Tanjo pino nane gabat sugo tuku saka nane sine kulat mageka tursinganu nga sakade. ²⁶ Tane gabat sugo tanaj mine ndakap. Ande tane ngamuknge sungo minit ta nu fudinndo tanaj minwa. Ande nu gabat minit ta nu tane tuku piro tanjo tanaj minwa. ²⁷ Tane idusap. Tanjo armba ande minyokate le ande piroka waim kutumba pro tuwit le nyate ta ima nu sungo? Tanjo nu isukusmba minit ta nu sungo. Ye tangine Sunjo ta ye tane ngamuknge piro tanjo tanaj minet. ²⁸ Ye piti sunjomba kile-liken le tane ye kusre ndayinaig. ²⁹ Ta tuku yinje Mamnge nunje gageu kulatkam tuku ye pilna tanamba ye tane

patikamngit. ³⁰ Ye ma kulatkamngit ta mbolnge tane ye ndon isukusamngigaig. Tane minyonu tuku mbili sugo mbolnge minyoka Israel tugu 12 kilmba pileningamngigaig nga saningina.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kile Yesus nu Petrus sana: Simon, ne ise mayewa. Nane wit firfirnu pufngade tanaj Satan nu tane tagotinguwa le tane afu ndekam tuku nu sanjri tinga Kuate kusnana. ³² Ne Kuate tuku sanjri tomba tingate ta kusre ndawa nga ye Kuate yabanjet. Ne ngamungal biye mbilmba tira kat nanje turka sanjri pileninga ngina.

³³ Tanjakina le Petrus ndek sakina: Sunjo, nane ne mulintumba wandeknge pilwaig ko tumba balenuwaig le ta mata ye ne ndon ngina le ³⁴ nu ndek sana: Petrus, furir te teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina.

Nangine aganj ndende kilmba njak kambim tuku

³⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Ye tane buk tangine ndametin pale fat kupe ngaro ta njakmba kusreka kape ngen le tane kinaig ta aganj ande denkinaig e ngina le kuga nginaig. ³⁶ Nu man lato saningina: Kile ande nu ndametin ko pale fat njak kande kilmba njak kuwa. Ande nu kame bagi kugatok

ndeta nuṅe tawi ande tumba piyamba ndametiṅ kilmba nuṅe bagi piyawa. ³⁷Ye siṅka satinṅamṅgit. Kuate tuku kuyar pasa ye tuku tenṅemba sakate.

Nane nu kaṅgermba wam ṅaigonu kanu mbal ndoṅ ulendiwamṅgaig ṅgate. *Aisaia 53.12*

Pasa ta kile ye mbolṅge kumunṅamṅgat. Tuan tanṅo kame ye tuku kuyarkinaig ta kile ṅakmba kumumba prode ṅgina. ³⁸Tanṅakina le nu dubinaig mbal ta sakinaig: Sunṅo, ai te. Kame bagi armba minik te ṅginaig le nu nane saninṅina: Ta maye sine kab ṅgina.

Yesus nu Kuate ndoṅ pasatina

(Mateus 26.36-46; Markus 14.32-42)

³⁹Yesus nu mayok kumba nuṅe maṅau dubimba Olif tabe mbol kina le nu dubinaig mbal nu ndoṅ kinaig.

⁴⁰Nu kumba ka ma ta mbol promba nane saninṅina: Tane tenṅe Kuate yabaṅmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ṅgina.

⁴¹Nu tanṅamba saka dirdirka kumba dagol tidronṅa Kuate yabaṅmba sana: ⁴²O Mam, ne nzalinuwa ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa ṅget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Naṅe nzali ndo dubiwa ṅgina.

⁴³Nu yabaṅmba minna le eṅel ande samba mbolṅge ndeka nu sanṅri pilena.

⁴⁴Kile nu piti suk suk ndana sulumba nu ndek sanṅrimba

yabaṅmba minna le nuṅe mundu ndare tanṅa kutuka kilke mbolṅge ndekina.

⁴⁵Nu yabaṅ denṅpurmba nu tinṅa nuṅe dubinaig mbal tugum promba nane kaṅgerkina ta nane ṅgamunṅal pitiningina le kinymba minnaig le ⁴⁶nu ndek nane saninṅina: Ndanṅam tuku tane kinymba minig. Abonṅa tinṅa Kuate yabaṅmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ṅgina.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Mateus 26.47-56; Markus 14.43-50; Yohanus 18.12)

⁴⁷Yesus nu tanṅaka minna le tanṅo 12 ta tuku ande Yudas nu tanṅo gudommba kilmba pro Yesus mumuwam tuku ṅga nu tugum prona.

⁴⁸Tanṅana le nu ndek Yudas sana: Yudas, ye Ndindo Katesek Tanṅo nane tumningam tuku ne gulab tanṅa ye mumuyam prote e ṅgina.

⁴⁹Tanṅakina le nane Yesus ndoṅ minnaig mbal nane maṅau prowamṅgat ta kila pilmba nu sanaig: Sunṅo, sine bagimbi nane bale farninṅbe ṅginaig sulumba ⁵⁰nane tuku ande kame bagimbi pris sunṅo tuku piro tanṅo kilbanu ndinam pike welna. ⁵¹Tanṅana le Yesus ndek sakina: Mbulap ṅgina sulumba tanṅo ta tuku kilba kirena le mayekina.

⁵²Kile pris gabat mbal kusem wande tuku polis gabat mbal Israel mage mage nu biye tiwam pronaig le

Yesus nu nane saningina: Ndanjam saka tane ye kuayar tanjo tanjaŋ bagi sibugi kilmba ye biye tiyam prode.⁵³ Ye mara mindek kusem wande sunjo sinamnge minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kile tanjine ait prote. Kile ma make tuku sanjri mayok kinit ngina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(*Mateus 26.57-58,69-75; Markus 14.66-72; Yohanus 18.12-18,25-27*)

⁵⁴ Nane Yesus biye timba pris gabat sunjo tuku wande mbol kinaig le Petrus nu nane ngumnem dubika kina.⁵⁵ Nane afu wande mab tanje pa diknga likmba minnaig le nu ka nane ndonj minyokina.⁵⁶ Nu minyok minna le pino ande promba pa bulu mbolnge Petrus kanjermba man kanjer tina sulumba sakina: Tanjo te mata Yesus ndonj minna tuku ngina le⁵⁷ nu ndek sakina: A ... pino, ye kuga. Ne tanjo sakate ta ye gilai ngina.

⁵⁸ Mine minemba tanjo ande Petrus kanjermba man sakina: Ne mata nu tuku tanjo ande ngina le nu ndek sakina: A ... mata, ye kuga ngina.

⁵⁹ Kile tanjo ande nu sanjri maramba saningina: Tanjo te yabrikate. Nu nu ndonj minna tuku. Ata. Nu Galileanu ngina le⁶⁰ Petrus nu tanjo ta sana: Mata, ne tanjaka sakate ta ye nginjganket ngina.

Nu pasata minna le pitik ndo teg witina le⁶¹ Sunjo nu mbilka Petrus kanjerna le nu Sunjo tuku pasa idusna: Furir te mbolnge teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat ngina.⁶² Nu pasa ta idusmba nu tinga mayok ka malmbi njayona.

Nane Yesus tumba njayo sili-naig

(*Mateus 26.67-68; Markus 14.65*)

⁶³ Tanjo afu Yesus kulatka minnaig ta nane nu tumba aza pile-pilemba nzumul te-tumba nu paninjinaig.⁶⁴ Tanjamba nane nu tuku am tawimbi songa katmba kusnanaig: Imanje ne katnate. Ne dir pasa miro ndeta nyunu nyun ta le sine isbe nginaig.⁶⁵ Nane tanjamba kasur pasa samba nu tumail panmba minnaig.

Gabat njakmba Yesus tuku pasa isnaig

(*Mateus 26.59-66; Markus 14.55-64; Yohanus 18.19-24*)

⁶⁶ Mafena le Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa biteknganu mbal nane njakmba manjurkinaig sulumba Yesus tumba ka nanjine manjur ma mbolnge te-timba kusnanaig:⁶⁷ Ne Kristus Kuatenge madinina tanjo kande sasanga nginaig le nu ndek nane saningina: Ye satinggi ta tane ye tuku pasa ismba son nje nda.⁶⁸ Ye pasa ande kusnatingi ta tane lafuwe nda.⁶⁹ Kile ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sanjri Njajo nu tuku ndinam

kumamnge minyokamngit ngina. ⁷⁰ Tanjakina le nane njakmba nu kusnanaig: Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate e nginaig le nu nane saningina: Sakade not ngina.

⁷¹ Tanjakina le nane sakinang. Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nuje mingembi pasa njonu sakate le sine iseg. Not ndo nginaig.

23

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(*Mateus 27.1-22; Markus 15.1-5; Yohanus 18.28-38*)

¹ Kile nane njakmba tinga Yesus tumba gabat sungo Pilatus tugum kumba ka ² nu pasa mbolnge te-timba sakinaig: Tango te nu sine Zu mbal didika ndin njonu tumsingit. Nu sine takis ndametinj Sesar nda tambim tuku saka nuje mironj gabat sungo ye Kristus ngate nga Pilatus sanaig.

³ Kile Pilatus nu ndek Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sungo e nga kusnana le nu lafumba sana: Ne sakate not ngina. ⁴ Tanjakina le Pilatus nu pris gabat mbal mangur sungo ta saningina: Ye tango te mbolnge mbar ande kanjer ndawet ngina le ⁵ nane sanjri maramba sanaig: Nu tango pino wamdus kuagnekate. Nu Galileange tugu pilmba kumba ka te promba Yudea tumbran njakmba mbolnge nuje wam pagu pasa ninmba likate nginaig. ⁶ Tanjaka sanaig le nu pasa ta ismba tango te

Galileanu e nga kusnaningina le ⁷ nane au nginaig.

Galilea ma kulatkanu tango Herodus nu ait ta mbolnge Yerusalemnge minna tukunu Pilatus nu afu saningina le nane Yesus tumba Herodus tugum kinaig.

Nane Yesus tumba Herodus tugum pronang

⁸ Herodus nu Yesus kanjermba gare sunгона. Ta ndanam? Nu o buk Yesus tuku nyu ismba nu wam kitek sanjrinu ande kuwa le kanjeram tuku wamdus sungo njak minna.

⁹ Herodus nu ndek pasa gudommba nu kusnana ta Yesus nu lafu ndamba maninok minna. ¹⁰ Nale tanjamba minnaik le pris gabat kusem pasa biteknjganu mbal nane sanjri maramba pasa tugu gudommba Yesus mbolnge patika minnaig.

¹¹ Kile Herodus nuje kame mbal ndonj Yesus aza pilepilemba nzumil te-tunaig. Tanjamba Herodus nu gabat sungo tuku tawi siluk tumba nu afu saningina le tumba luka Pilatus tugum kinaig.

¹² Pilatus le Herodus nale buk munju njueu njak minnaik ta ait ta mbolnge nale wamdus ulendinaik.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(*Mateus 27.15-26; Markus 15.6-15; Yohanus 18.39-19.16*)

¹³ Kile Pilatus nu pris gabat kame gabat sugo sugo tango pino njakmba wikina le pro mangurkinaig le saningina:

14 Tane tanjo te tumba ye tugum te promba nu tanjo pino didika ndin njayonu tumninganu ngade ta ye tane am mbolnje nu tuku pasa isit ta tane nu mbaranu ngade ta ye kanjer ndawet. 15 Herodus nu mata mbar ande nu mbolnje te-sili ndaka man kukulat le ye tugum te prowat. Tane isap. Nu kumam tuku wam ande ke ndakina tukunu 16 ye nu tumba kame mbal ninji le ngusmba kusrewaig le kanjat nga saningina. 17 (Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnje Rom gafman nu mulin kilanu tanjo ande paska Zu mbal ninganu).

18 Kile nane njakmba ngumbeyumba sakinaig: A ... Barabas paska sinja. Tanjo te balewa nginaig. 19 (Barabas nu tanjo afu kilmba Yerusalemnge gabat kame afu ndon kame bumba nunje ande balena le mulintumba wandeknje pilnaig tuku).

20 Pilatus nu Yesus paskam saka man saningina le 21 nane man ngumbeyumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjguwaig nga saka minnaig. 22 Kile Pilatus nu nane saningam kenja sulumba sakina: Ndanjam? Nu ame wam mbarna? Ye aganj ande nu balewam tuku kanjer ndawet. Ye nu tumba kame mbal ninji le ngusmba kusrewaig le nu kuwa ngina kande 23 nane nu ail kazrai mbolnje nil danjgam tuku sanjri maramba wi kuenja

Pilatus tuku pasa kuerka te-iberjaig. 24 Te-iberjaig le Pilatus nu nane tuku nzali dubina.

25 Barabas nu tanjo afu kilmba gabat kame afu ndon kame bumba nunje ande balena le tumba muli wande mbolnje pilnaig ta nane nu paskuwa nga sanaig le Pilatus nu tanjo ta paskina. Nu nanjine nzali dubimba Yesus balewaig nga kame mbal ningina.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje pilnaig

(Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Yohanus 19.17-27)

26 Nane Yesus tumba kinaig ka ndinje Sirenenu tanjo Simon nu piro mbolnje luka Yerusalem kambim bafuna le te-silika biye timba ail kazrai nu kurau tunaig le nu Yesus dubimba kina.

27 Nane kinaig le tanjo pino kuasmbi gudommmba Yesus dubimba kinaig. Nane ngamuknje pino afu Yesus tuku malmbi sunjonaig le 28 nu mbilka nane saningina: Yerusalem pino kame, tane ye tuku nga malmbi ndakap. Tangine ngarosu tangine kinjo kame tuku nga malm-bikap. 29 Mine minemba ait ande prowa le pino ninjanu kinjo kugatok mbal nane wamdu bulok njak minig nga sakamnjaig. 30 Nane afu ndek sakamnjaig: Bin sugo ngurka sine bale farsingap o. Tabe fonjon guenja sine tidon patikap o ngamnjaig. 31 Ye purfenju ta nane ail abonu tanjan ye pa mbolnje

pilig. Tane ail kumaknu tanar minig mbal nane tane kilmba ndarjamngai ngina.

32 Tango armba wam nagonu kanu nale turmba Yesus ndon bale faram tuku kilmba kinaig ka 33 ma nyunu Tango Gabat Murko pronaig sulumba nane Yesus tumba ail kazrai mbolnge nil dannginaig. Tanamba nane tango wam nagonu kanu ta kilmba ande nu tuku ndinamnge ande nainamnge ail kazrai mbolnge nil dannginaig.

34 Kile Yesus nu sakina: Mam, nane ye mbolnge mbarde te nane katese ndade. Ne nane tuku mbar sauka gilainga ngina.

Nane afu Yesus tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig le 35 tango pino gudommaba tanje tinja Yesus kanjermba minnaig. Israel gabat mbal nu pingil mer te-tumba talamba sakinaig: Nu Kuatenge madina ndeta nu tango afu tuku muskil kile-tidingina ta kile nuje mironj muskil te-tiwa nginaig. 36 Kame mbal mata pro nunumba nu grep kule kaglinu nyuwa nga minje susumba sanaig: 37 Ne Zu mbal tuku gabat sunjo ndeta nane muskil te-tiwa nginaig. 38 Nu tuku gabat fumnge kuyar ande tenemba minna: *Tango te Zu mbal tuku gabat sunjo nga kuyarnaig.*

39 Tango nagonu ar ail kazrai mbolnge minnaik ta ande nu tumail panmba sana: Ne ima. Ne Kuatenge madinina tango ndeta

nane muskil te-timba sile mata kile-tidinge sika ngina. 40 Tanakina le inum ta nu sawe lika sana: A ... ne Kuate tuku kuru kuru ndakate? Sine ken kume te mbolnge mayok kambim tuku pasa mbolnge patikaig. 41 Sile sikile mbar tuku kumpe ta maye ta tango te nu mbar kugatok ngina. 42 Tanakina sulumba nu ndek Yesus sana: Yesus, ne nane ma mbolnge gabat sunjo prowa sulumba ye idusya ngina le 43 nu ndek sana: Ye sinka ne sanamngit. Ki ait te mbolnge ne ye ndonj ngirinj tumbranngje minamngat ngina.

Yesus nu kumna
(*Mateus 27.45-56; Markus 15.33-41; Yohanus 19.28-30*)

44 Ki kanum 12 mbolnge ki kumna le ma njakmba ma furir sunjo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolnge kugana. 45 Kussem wande sunjo sinamnge malanga tukulanu tawi sunjo ngamunje fet arkina.

46 Kile Yesus nu wi kuenka sakina: Mam, yije kanu ne tuku wai mbolnge kusrewet ngina. Tanaka sakina sulumba nu kumna.

47 Kumna le kame gabat sunjo nu wam ta kanjermba nu Kuate tuku nyu te-dunja sakina: O son. Tango te nu mbar kugatok ngina.

48 Ake mbal wam ta kanjeram prowe likinaig ta nane ngamungal rar sunjo tumba tawo katkatnimbaba luka nanjine tumbranj kine likinaig le 49 nane Yesus

kila minnaig mbal pino afu Galileange nu dubimba pronaig ndon kasomnge tinnga wam kame ta kanjerkinaig.

Tango ande Yesus tuku mindesin wakeina

(Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Yohanus 19.38-42)

⁵⁰ Zu tango ande Ari-mateanu nyunu Yosef minna. Nu Israel mbal tuku pasa pilewanu tango sunngo ande. Nu tango mayenu tinreknu ndo. ⁵¹ Nane Yesus balewam sakinaig ta nu nane ndon wamdus ulendi nda pilna. Kuate nu pro nuje gageu kulatkam tuku ait ta nu tairnga minna.

⁵² Kile nu ka Yesus tuku mindesin tam tuku Pilatus sana le nu wokina. ⁵³ Tanjana le nu kumba ka mindesin paska tawi kaukaukmbi songa tumba ka ndame burok buk sarka wakeina tuku ta sinamnge pilna. Ndame burok ta tango ande nda pilnaig tuku. ⁵⁴ Ait ta nangine kusem tuku kuanenu tuku ait. Kile ki butungina le kusem ta tuku ait prona.

⁵⁵ Pino afu Galileange Yesus dubimba pronaig ta nane Yosef dubimba kinaig ka ndame burok sinamnge mindesin pilna le kanjermba ⁵⁶ nane luka kumba gurej afu mundur magenu njak kuaneka patikinaig sulumba tukul dubimba kusem ait mbolnge mabtinaig.

24

Yesus nu manj tingina
(Mateus 28.1-10; Markus 16.1-8; Yohanus 20.1-18)

¹ Nane piro tugu palmbinu ait mbolnge pino kame gurej kuanekinaig ta kilmba maratukuk tinnga ndame burok tugum kinaig kande ² ndame sunngo buk talka barinaig le kasomnge minna le kanjernaig. ³ Nane burok ta sinam kumba Sunngo Yesus tuku mindesin nda kanjernaig.

⁴ Nane wamdus te-sulumba minnaig le kile tango armba tawi kilnja njak bitek promba nane tugumnge tinginaig le ⁵ nane ndek nale kanjerka kuru-kuruka lokinaig le tango ar tange saninginaik: Ndanam kumanu ma mbolnge tango abo njak sotade. Nu buk tingat. Tenge mine ndakate. ⁶ O buk nu Galileange pasa satinaig ta idus ndade? Nane ye Ndindo Katesek Tango tumba wam njagonu kanu mbal tuku wai mbolnge pilwaig le ⁷ ail kazrai mbolnge nil danjguwaig le ye kumi sulumba mara kenju mbolnge manj tinungit ngina nga saninginaik. ⁸ Tanjakinaig le pino kame Yesus tuku pasa buk saningina le isnaig ta manj idusnaig.

⁹ Nane ndame burok kusremba luka kumba nuje dubinaig tango ¹¹ nane tango pino afu turmba kila saninginaig. ¹⁰ Pino kame ta Maria Magdalanu, Yohana,

Maria ande Yakobus tuku ina nuŋe nane pino afu turmba. Nane aposel kame ndon wam kubeu niŋginaig ta ¹¹ nane ismba ake ndinŋe pasa ŋga son nda ŋginaig. ¹² [Petrus nu tiŋga pinder ŋak ŋak kumba ndame burok tugum promba bafuka mindesiŋ sonŋanu tawi ta ake minnaig le kaŋgerkina. Taŋamba nu idus-idusmba luka tumbran kina.]

Nale Emaus ndinŋe Yesus kaŋgernaik

(Markus 16.12-13)

¹³ Ki ndui ta mbolŋge nale armba Emaus tumbran kambim tuku kinaik. Yerusalemŋe Emaus kambim tuku kuennu ki kanum armba taŋaŋ kinaik. ¹⁴ Nale kumbange wam ŋakmba pronaig ta saka saka kinaik. ¹⁵ Taŋamba nale pasata muŋgu kusnanga kumba minnaik le Yesus nuŋe miron pro nale ndon kina. ¹⁶ Nale tuku am tukulnikina le nale nu kaŋgermba pulu ndanikina.

¹⁷ Kile nu nale kusananikina: Tale ame wam tuku saka saka kinik ŋgina le nale tiŋga tumail pasi kiri-kareka piti ŋak taŋaŋ mambilnaik le kaŋgerkina le ¹⁸ inumŋe nyunu Kleopas nu Yesus sana: Yoi. Yerusalem pronaig mbal nane ŋakmba wam kame ailfu mayok kinaig ta kaŋgerkinaig. Ne aniŋge minna ŋgina.

¹⁹ Taŋakina le nu nale sanikina: Ame wam kinaig ŋgina le nale sanaik: Nasaretnu taŋgo Yesus nu

mbolŋge wam kinaig. Nu tuan taŋgo sungo. Nu tuku pasa wam ke likina ta Kuate am mbolŋge taŋgo am mbolŋge sangrinu mayok kina. ²⁰ Singine pris gabat mbal singine sugo ŋakmba nu tumba pasa mbolŋge te-timba nu kumwa ŋga sakinaig le ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig le kumna. ²¹ Nu Israel mbal tuku muskil kile-tidinguwa ko ŋga tapraka idusmba mingen. Ta ndo kuga. Wam afu turmba. Ait armba buk kinaik le kile keŋnu. ²² Singine pino afu wam ande sakaig le sine ismba piriri ŋayowig. Kite maratukuk tiŋga nane ndame burok tugum kumba ²³ Yesus tuku mindesiŋ kaŋger ndawaig. Nane kinatanu suk enel armba kaŋgerkaig le enelŋe nu abo minit ŋga saniŋganu sakaig. Nane taŋamba pro kubeu siŋgaig. ²⁴ Singine mbal afu tiŋga kumba ka wam ta kumu-kumumba kaŋgeraig ta Yesus kaŋger ndawaig ŋga sanaik.

²⁵⁻²⁶ Nale taŋamba sakinaik le Yesus nu sanikina: Tale ŋginŋgan taŋgo. Kristus nu rar sungo tam kumuŋ. Nu taŋawa le nuŋe nyu sungo mayok kaŋgat. Ndanam tale tuan taŋgo tuku kuyar son nda ŋgade ŋgina. ²⁷ Taŋaka Yesus nu Moses le tuan taŋgo ŋakmba tuku kuyar ta mbolŋge tugu pilmba kuyar pasa nu tuku sakade ta ŋakmba bitekŋgina.

²⁸ Nane pasata ka Emaus

tumbran patumba Yesus nu tumbran limba kambim bafuna le ²⁹ nale sanjri tinga sanaik: Nda kaye. Buk furirte. Ne sile ndon tenge kinybe nginaik le nu nale ndon wandek kinaig. ³⁰ Tanjamba nane isukusam bafumba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nale nikina le ³¹ kile nale am purfenikina le nu kanjermba katesenaik le nu pitik ndo ngisika kina. ³² Tanjana le nale nakile nakile munju kanjerka sakinaik: O son. Sine ndinje ilmba kuyar pasa tugunu sake likat le gare sunjo kamuskik nginaik.

³³ Kile nale pastinga luka Yerusalem kinaik ka tanje nuje dubinaig tanjo 11 nane afu turmba manjurka minnaig le nane tugum kinaik le kanjerka sanikinaig: ³⁴ O sinja. Sunjo nu manj tingat. Simon nu kanjerat nginaig le ³⁵ nale mata wam ndinje promba ka nu Emausnje bret fetfetna le nale nu kila pilnaik ta jakmba kubeu ninjinaik.

Yesus dubinaig mbal afu nu kanjernaig

(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)

³⁶ Nale kubemba minnaik le Yesus nu mayok ka nane ngamuknje tingina. ³⁷ Nane piriri najomba kuru-kuruka mindekanu nga idusnaig le ³⁸ nu nane saningina: Ndanam tane piriri najomba wamdus te-sulude. ³⁹ Ye tuku wai

kupe nzilal kanjerkap. Pro ye tuku ngarosu kirembe kila palpe. Te yenje. Mindekanu nane ngarosu kugatok ngina.

⁴⁰ Nu tanjamba saningina sulumba nuje wai kupe nzilal tumningina le ⁴¹ nane gare sunjo tumba ndek wamdus tero ndakinaig le nu nane kusnaningina: Tane nyama-gan jak e ngina le ⁴² nane kualegan uganu ande tunaig le ⁴³ tumba nane am mbolnje nyina.

⁴⁴ Kile Yesus nu nane saningina: Ye o buk tane ndon minmba Moses tuan tanjo kame jakmba tuku kuyar mune kuyar ye tuku kuyarkinaig ta jakmba kumungamngat nga satingen ngina.

⁴⁵ Tanjamba nu nane kuyar kila pilwaig nga nu nane wamdus purfeu serningina sulumba ⁴⁶ saningina: Tuan tanjo kame nane Kristus tuku tenjemba kuyarnaig: Nu rar sunjo tumba kumwa sulumba mara kenju mbolnje manj tinungat. ⁴⁷ Nane afu nu tuku nyu tumba Yerusalemnje tugu pilmba ka ma jakmba mbolnje kukliwamngaig. Kukliwaig le nane ismba ngamungal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat. Nane tanjamba ye tuku kuyarnaig. ⁴⁸ Tane wam kame te jakmba kilemayokkamngaig. ⁴⁹ Tane isap. Mam nu ande prowam tuku sakina ta nu kukuli le tane mbol prowamngat. Tane Yerusalem kusre ndawap.

Samba mbolok sangri tairnga
minap ngina.

Kuate nu Yesus te-dungina

*(Markus 16.19-20; Aposel
1.9-11)*

⁵⁰ Kile Yesus nu nane
kilmba mayok ka kumba
Betani tumbran pronan ka
tange nuje wai te-dungina nane
nyaro ningina. ⁵¹ Tanjamba
minna le Kuate nu te-dungina
le nane kusreka samba mbol
kina. ⁵² Tanjana le nane
gare tormba luka Yerusalem
kinaig sulumba ⁵³ tange nane
mara mindek kusem wande
sungo sinamnge Kuate tuku
nyu te-dungina minnaig.

Son.

YOHANUS

Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madingina ta Yohanus nu nane tuku ande. Nu mara mindek Yesus tugumnge minmba nu tuku kume purmba minna tukunu pasa njakmba Yesus nu yaba pasambi Zu mbal saningina ta tugunu kilimok kuklimba nu tumna le nu katese mayena.

Yohanus nu nuje nyu yabuka tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta tuku sakina ta nu nuje mironj tuku sakina. (Yohanus 20.2; 21.7 kanjerap).

Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tejenmba. Yesus nu Kuatenge madina tanjo. Nu Kuate tuku Kinjo ta sine son nga nu kila pile mayebe nga nu pasa te kuyarke likina. Sine Yesus tuku son ngube ta sine nuje nyu mbolnge abo tugu minmba minam tuku tamngig. (Yohanus 20.30-31 kanjerap).

Minge Pasa abo njak

¹ O buk kilke te nda minna le ande nyunu Minge Pasa minmba minna. Nu Kuate ndonj minmba minna. Minge Pasa nu Kuate. ² Tugu mbolnge nu nale Kuate ndonj minmba minnaik. ³ Nu aganj ndende njakmba kilemayokkina. Nu kile-mayok

ndakina kande aganj ndindo mata mine ndakate kande. Nu ndo tugu.

⁴ Abo manjau ta Minge Pasa nu miro. Abo manjau nu bulu tananj sine tanjo kilnjasingit. ⁵ Bulu ta ma make sinamnge bulungate le ma makenge bulu kupe seram kumunj kuga.

⁶ Tanjo ande Kuatenge kukulna le prona ta nyunu Yohanus. ⁷ Nu bulu ta tuku manjau te-mayokmba saninguiwa le njakmba son ngam tuku nu prona. ⁸ Yohanus nu bulu ta kuga. Nu bulu ta tuku manjau te-mayokam prona.

⁹ Bulu tugusek tanjo pino njakmba kilnjaningam tuku kilke te mbol prowam bafuna. ¹⁰ Nunje kilke te te-mayokna sulumba minna ma ma nu kilke te mbol prona. Prona le kilke mbol mbal nane nu katese ndanaig. ¹¹ Nu nuje mbal tugum prona le nane nu nzalinu te ndakinaig. ¹² Afu nu nzalinu tumba nu kumunj nginaig mbal Kuate nu nane nyu ningina le nane nu tuku kinjo kame mayok kinaig. ¹³ Nunje kinjo kame mayok kinig mbal ina mam tuku ndare ko ngarosu tuku nzali ko tanjo tuku wamdusmbi kuga. Kuate nu nuje manjau nane sinamnge pilit le nuje kinjo kame mayok kinig.

¹⁴ Minge Pasa nu sine tanjo tananj mayok ka sine ngamuknge minna le sine nu tuku tugusek manjau tanjo make patikam manjau nu kumunganu njak minna

le kanjerka Mam Kuate tuku Kiŋo ndindo ta kila pilgenj. ¹⁵ Yohanus nu tanjo ta kanjermba nu kumumbi wika saningina: Ande ye ngumnemnge prowamngat nga satingen tanjo ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolnge minit nga satingen ngina.

¹⁶ Wam magenu njakmba nu mbolnge kumunganu njak minig le sine nu tugumnge kileg. Nu sine ake sinanj make patika lato-latomba singit. ¹⁷ Moses nu prona le tukul manjau mayok kina. Yesus Kristus prona le tanjo ake sinanj make patikate manjau le tugusek manjau mayok kinaik. ¹⁸ Ande nu Kuate kanjer ndate. Nunje Kiŋo Ndindo nale Mam ndonj ndindo minmba munju kume purkik ta nunje Mam nunje tuku manjau te-mayokna le kile kanjereg.

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18)

¹⁹ Zu afu Yerusalemnge Yohanus tuku pasa pilnaig le pris mbal Levi tuku ndare afu ndonj pro Yohanus kusnanaig: Ne ima nginaig le ²⁰ nu nunje mironj tuku yabu ndaka te-mayokmba saningina: Kuatenge madina tanjo Kristus ye nu kuga ngina. ²¹ Tanjakina le nane nu man kusnanaig: Ne Kristus kuga ngate ta ne ima. Ne tuan tanjo Elia e nginaig le

nu sakina: Ye Elia kuga ngina le nane manj lato kusnanaig: Tuan tanjo sunjo prowam tuku nga sakade ta nenje e nginaig le ye nu kuga ngina.

²² Kile nane nu sanaig: Ne ima. Nane afu sine kukulsingigaig ta ndanjmba nane saninbe. Ne nanje mironj tuku ndanjate nginaig le ²³ nu ndek nane saningina:

Ye tanjo ma baknu mbolnge wika tenenmba saka minet: Sunjo tuku ndin te-tiwap nget. *Aisaia 40.3*

Tuan tanjo Aisaia nu tanjamba o buk ye tuku sakina ngina.

²⁴ Nane Farisinge kukulninginaig mbal ta manj lato Yohanus kusnanaig: ²⁵ Ne Kristus ko Elia ko tuan tanjo sunjo ande kuga ngate ta ndanam saka ne tanjo pino kule pisneningit nginaig le ²⁶ nu ndek saningina: Ye kulembi tanjo pino kule pisneninget. Ande nu tane ngamuknge pro minit ta tane nu gilai minig. ²⁷ Nu ye ngumnemnge prowamngat ta nu ye liyate. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnge loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam njai ta mata nu mbolnge kam kumunj kuga ngina.

²⁸ Betani tumbraŋ Yordan kule make simnge Yohanus nu nane kule pisneninmba minna le wam ta mayok kina.

Kuate tuku Sipsip Fat

²⁹ Mafena le Yesus nu Yohanus tugum ilmba minna le nu kanjermba sakina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat ilit si.

Nu kilke mbol mbal njakmba tuku une saukate. ³⁰ Ande ye ngumnemnge prowamngat nga buk satinngen tanjo ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolnge minit nga satinngen. ³¹ Ye mata nu gilai minen ta tane Israel mbal nu kila palmbim tuku ye pro kule pisne piro biyumba minet ngina.

³²⁻³³ Kile Yohanus nu nane saniņgina: Ye mata Kristus gilai minen ta Kuatenge ye kule pisne piro biyam tuku kukulyina nunge ye wam paguyumba sakina: Tukul Guwa ndeka tanjo ande mbolnge minwa le ne kanjeramngat ta not. Nunge tane Tukul Guwambi tane tuku ngamunjal kule pisne tanaņ tinngamngat nga sayina. Tukul Guwa nu samba mbolnge gami tanaņ ndeka tanjo te mbolnge minna le kanjeren. ³⁴ Ye wam ta kanjermba tanjo te nu Kuate tuku Kiņo ye katesemba kile nu tuku saka minet ngina.

Yesus nu tanjo afu madiniņgina

³⁵ Mafena le Yohanus nu nuņe dubiwanu tanjo armba ndoņ tin minnaig le Yesus nu kumba minna le ³⁶ kanjermba sanikina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat kinit nosin ngina. ³⁷ Tanjaka sakina le nu dubinaik tanjo ar ta pasa ta ismba Yesus dubimba kinaik le ³⁸ nu mbilka kanjerka nale kusnanikina: Tale ndanaņ ilik ngina le nale nu

sanaik: Rabi, ne wande ndaņ mbolnge minit nginaik. (Rabi pasa ta tugunu Tum Tanjo). ³⁹ Kile nu ndek nale sanikina: Tale ilmba kanjerap ngina le nale nu ndoņ kumba ka nu wande minna ta kanjernaik. Furiram ki kanum 4 mbolnge nale ka nu ndoņ minnaik le ka furirna.

⁴⁰ Nale Yohanus tuku pasa ismba Yesus dubinaik tanjo ar ta ande nyunu Andreus nu Simon Petrus tuku aba nuņe. ⁴¹ Nu pitik ndo mambo nuņe sota te-silika sana: Sile Mesias* kanjerik nga sana. (Mesias nyu ande Kristus). ⁴² Andreus nu mambo nuņe mindemba Yesus tugum kina le nu kanjermba sana: Ne Yohanus tuku kiņo Simon. Ne nyu kitek Sefas ngina. (Nyu ta tugunu Ndamē. Nane Grik pasambi Petrus ngade).

Yesus nu Filipus nale Nataniel wikina

⁴³ Mafena le Yesus nu Galilea ma mbol kambim saka Filipus te-silika sana: Ne ye dubiya ngina. ⁴⁴ Filipus nu Betsaidanu. Andreus nale Petrus ndoņ nane tumbraņ tuma.

⁴⁵ Kile Filipus nu tanjo ande nyunu Nataniel sota te-silika sana: Moses tuan tanjo njakmba ande tuku kuyarnaig ta sine nu kanjergig. Nu Nasaretnu tanjo Yesus. Nu Yosef tuku kiņo ngina le ⁴⁶ Nataniel nu sakina: i ... Nasaretnge tanjo sunjo ande prowam kumuņ kuga ngina le

* **1:41:** Mesias nyu ta tugunu: Kuatenge madina tanjo

nu lafumba sana: Ne ye ndon ilmba ka kanjera ngina.

⁴⁷ Nale kumba minnaik le Yesus nu Nataniel kanjermba sakina: Ai si. Israel tanjo tugusek nu yabri manjau kugatok ngina le ⁴⁸ nu pasa ta ismba Yesus sana: Ne ndanjmba ye tuku wamdus kila palet ngina le nu ndek sana: Ne Filipusnge wi ndakat le ne fik ail kumnem tanje minat le ye ne kanjernit nga sana. ⁴⁹ Tanjakina le Nataniel nu ndek sana: Rabi, ne sinjka Kuate tuku Kinjo. Ne Israel tuku Gabat Sunjo ngina le ⁵⁰ nu sana: Ne fik ail kumnemnge minat le kanjernit ngit ta tuku ne ye tuku son ngate e? Ne wam kitek sugokanu wam te limba kanjerkamngat ngina sulumba ⁵¹ sakina: Ye sinjka sanamngit. Ngumnernga samba talkuwa le Kuate tuku enjel kame ye Ndindo Katesek Tanjo tugum ndeka mbumba kumba minwaig le ne kanjernunngat ngina.

2

Kana tumbran pino tam tuku pagunaig

¹ Mara armba kuganaig le Galilea ma tugu Kana tumbrannganjo tanjo ande pino tam tuku pagumba nye sunjo prona. Yesus ina nuje mata nane ndon tanje minna. ² Nane pasa pilnaig le Yesus nuje dubiwanu mbal ndon mata ka tanje minnaig.

³ Nane isukusmba kumba grep kule kuganaig le Yesus ina nuje nu sana: Nane

grep kule kugawaig ngina le ⁴ nu sana: Ina, ndanjam ne ta tuku sayate. Ye tuku ait kile ngina. ⁵ Tanjakina le ina nuje nu kumba ka piro mbal saningina: Nu wam ande kam tuku satinguwa kande nu tuku pasa kumuwap nga saningina.

⁶ Wande ta mbolnge kule lingam tuku waim sugo 6 minnaig. Waim ta tuku ndindo 100 lita tanjan. Zu mbal tuku manjau waim ta kule kutumba kupe wai minyangam tuku. ⁷ Kile Yesus nu piro mbal saningina: Waim njakmba te kule lingge likap ngina le nane kule linginaig. ⁸ Tanjanaig le nu ndek saningina: Kule afu murko sinamnge tolmba ka pagu kulatkanu tanjo tape ngina le nane tanjanaig. ⁹ Kule grep kule kuilkina ta pagu kulatkanu tanjo fudinmba tumba nyina. Aninge grep kule prona ta nu gilai. Piro mbal kule tolnaig nanenge ndo kila. Nu gilai minmba nu tanjo nu pino tam tuku wika sana: ¹⁰ Singine manjau ta sine ambonga grep kule kikonnu tanjo ninmba ka nane njakmba nye kumude le ngumnernga grep kule kaglinu suk ta ningeg le nyade. Ne manjau mbilmba kile ndo grep kule kikon njayo singit le nyeg ngina.

¹¹ Yesus nu Galilea ma tugu Kana tumbrannganjo wam tamba tugu pilmba nuje sangri te-mayokna. Tanjana le nuje dubinaig mbal nu

siŋka Kuatenge madina tanjo ta son ŋginaig.

¹² Ait ta kugana le Yesus nuje ina maib kat nuje kilmba nuje dubiwanu mbal ndoŋ ndek kinaig ka Kaperneum tumbraŋge ait afu tanje minnaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo wakeina

(Mateus 21.12-13; Markus 11.15-17; Lukas 19.45-46)

¹³ Zu mbal tuku pagumba nye sunjo nyunu Pasowa patukina le Yesus nu mbumba Yerusalem kina ka ¹⁴ tanje kusem wande sunjo sinam kumba kawaŋ tanje afu makau sipsip umaŋ kurinum piyaningam tuku patike lika afu ndametiŋ muŋgu walka minnaig le kaŋgerkina. ¹⁵ Nu kaŋgerka muli kilmba pirka rabeŋ wakeimba tumba nane ŋakmba makau sipsip turmba kogronka pitaikina sulumba ndametiŋ muŋgu walka minnaig mbal nane tuku ndametiŋ bareŋniŋmba nane tuku mbain kile-panke likina.

¹⁶ Tanjamba nu umaŋ kurinum piyawam tuku patikinaig mbal saningina: Agaŋ ndende te kilmba kape. Mam tuku wande te tane mbilmba piya ma tanjaŋ nda palpe ŋgina. ¹⁷ Tanjakina le nuje dubinaig mbal wam ta kaŋgermba kuyar pasa ande idusnaig ta teŋenmba.

Ye ne tuku tukul wande minam tuku ŋgamuŋgal kunde-kundete ŋgate.
Mune 69.9

¹⁸ Kile Zu mbal ta nane Yesus sanaig: Ne sine pitaikat ta maŋau kitek sangrinu ka le sine ne nyu ŋak ŋgube ŋginaig le ¹⁹ nu ndek saningina: Tane kusem wande sunjo te sambriwe suluwap le mara keŋmba mbolŋge ye maŋ te-tiwamŋgit ŋgina. ²⁰ Tanjakina le Zu mbal nane ndek pirerek purka sakinaig: i ... Nane kusem wande te yar 46 pirokinaig. Yoi. Ne mara keŋmba te-tiwam sakate e ŋginaig.

²¹ Yesus nu kusem wande tuku sakina ta nuje ŋgarosu tuku yaba pasa tumba tanjamba sakina. ²² Ngumneŋga Yesus nu kumna sulumba maŋ tingina le nuje dubiwanu mbal nuje pasa ta maŋ idusnaig. Idusmba nuje pasa kuyar pasa ta turmba son ŋginaig.

²³ Pasowa ait mbolŋge Yesus nu Yerusalemŋge wam kitek sangrinu ke likina le nane gudommba nu tuku son ŋginaig ta ²⁴ nu nane tuku nzali dubi ndana. Nu nane ŋakmba tuku wamdus kila. ²⁵ Andeŋge nu ande tuku sa ndana le nu ŋakmba ta kila minna.

3

Nikodemus nu Yesus ndoŋ pasatinaik

¹ Farisi tanjo ande nu Zu mbal tuku gabat tanjo minna ta nyunu Nikodemus. ² Nu furir Yesus tugum promba nu sana: Tum Tango, Kuate nu ne ndoŋ minit le ne tanjamba wam kitek sangrinu ke likate.

Nu ne ndonj nda minwa ta ne tanjamba ke likam kumunj kuga. Ta tuku sine kila. Kuate nu ne kukulnina le pro sine tumsinjmba minit ngina. ³ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye sinjka ne sanamngit. Tane kinjo dabro kitek tanjan manj mayok nda kape ta tane Kuate kulatkate ma sinam kine nda ngina le ⁴ nu ndek sana: i ... Ndanjmba tanjo buk sunjgokina ta ina nunjenge manj te-palmbimngat. Nu luka ina nunje tuku funjul sinam kuwa le manj te-palmbim kumunj kuga ngina le ⁵ Yesus nu manj sana: Ande nu kule le Tukul Guwanje kitek te-pile ndakuwaik ta nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. ⁶ Ande nu tanjonje te-pilit ta nu ngarosun do. Ande nu Tukul Guwanje te-pilit ta nu Tukul Guwanjak minmba samba mbolok tanjo mayok kinit. ⁷ Tane kinjo dabro kitek manj mayok kambim tuku sanit ta tuku wamdu sulu ndawa. ⁸ Bubre nunje nzali dubimba prote le tane fudunu isig. Nu aninje tinja ka aninje kugate ta tane tugunu katese ndade. Tanjamba ndo Tukul Guwanje ande kitek te-pilit ta tane tugunu mata katese ndade ngina.

⁹ Nikodemus manj lato Yesus sana: Ne manjau sakate ta ndanjanmba mayok kinit ngina le ¹⁰ nu ndek sana: Ne Israel mbal tuku tum tanjo ande ta ne ndanam tugunu katese ndate? ¹¹ Ye sinjka pasa sanamngit. Sine wam afu

kila mineg ta kile-mayokkeg. Wam afu ammbi kanjerkigenj ta satinjeg le tane sine tuku pasa ta pitaide. ¹² Ye kilke mbolok wam saket ta tane son ngam fugude. Samba mbolok tuku wam saki ta tane sinjka son ngam kumunj kuga. ¹³ Ande nu samba mbol kine ndakate. Ye Ndindo Katesek Tanjo ndo samba tumbranenge minen sulumba ndeken.

¹⁴ Moses nu ma baknu mbolnje mbenj kanu ail mbolnje pilmba te-dunjinata tanjamba ndo nane ye Ndindo Katesek Tanjo ail mbolnje pilmba te-dunjamngai. ¹⁵ Ye te-dunjuwaig le ande nu ye kumunj nga son nguwa ta nu abo tugu tumba minmba minamngat ngina.

¹⁶ Kuate nu kilke mbol mbal njakmba tuku kume purmba nunje Kinjo nunje ndindo ninjina. Ima nu Kinjo nunje kumunj nga son ngate ta nu ngisi ndaka abo njak minmba minamngat. ¹⁷ Ta ndanam? Kuate nu Kinjo nunje kukulna le kilke te mbol prona ta une tuku pa ninjam tuku pro ndana. Nu tanjo pino njakmba tuku muskil kiletidngam tuku prona. ¹⁸ Ima nu tuku kume tuku sanjri tomba tinjuwa ta Kuate nje nunje une tuku pa tuwe nda. Ima nu Kuate tuku Kinjo ndindo tuku son nda nguwa ta nu nunje une tuku pa tam tuku minit. ¹⁹ Tanjo afu nane nanjine une tuku pa tam tuku minig ta tugunu tejenmba. Bulu tugusek nu kilke te mbol prona le tanjo nane

wam n̄aigonu kade tukunu nane bulu ta mbulmba ma make nzaliningit. ²⁰ Tāngo nu uneka minit ta bulu tange nu wam kate ta kilemayokkikat n̄ga nu bulu kua ka masken̄ge minit. ²¹ Tāngo nu maṅau tugusek mbol̄nge minit ta nu Kuate tuku nzali dubimba maṅau kate ta temayokam tuku bulu tugum prote n̄ga Nikodemus sana.

Yohanus nu Yesus tuku sakina

²² Kile Yesus nu nuṅe dubinaig mbal ndoṅ t̄nga Yudea ma tugu mbol kinaig ka tange minmba nu tango pino kule pisneningina.

²³⁻²⁴ Yohanus nu muli wandeṅge mine ndaka minmba nu Enon tumbran̄ge minna. Enon tumbran̄ nu Selim tumbran̄ patuk̄nge. Tange kule gudomm̄ba minnaig tukunu tango pino nane Yohanus tugum pron̄aig le nu nane mata kule pisneningina.

²⁵ Ait ande Yohanus dubinaig tuku tango nane Zu tango ande ndoṅ kule pisne maṅau tuku kualeyauka minnaig. Nane Yohanus tugum promba nu sanaig: ²⁶ Tum Tāngo, ne Yordan kule sim̄nge tango ande ne ndoṅ minna le ne nu tuku maṅau temayokm̄ba sakina ta kile nu ten̄ge kule pisneningit. Nane ṅakmba nu tugum kumba minig n̄ga sanaig le ²⁷ nu ndek saningina: Kuate samba mbol̄nge minit nu tango san̄gri tuwit le pirokate. ²⁸ Ye o buk tane sat̄ingen le isnaig. Kuaten̄ge madina tan̄go ye

nu kuga. Ye nu tuku ndin wakeiwam tuku ambon̄ga Kuaten̄ge kukulyina. ²⁹ Tāngo ande nuṅe pino ndinok iman̄ge tate? Nuṅe tango nuṅen̄ge tate. Tāngo ta nu gare ṅak minit le tango gulab nuṅe nu gare pasa ta ismba nu mata gare-garekate. Ye mata tan̄aṅ. Nane nu tugum kumba minig le ye kan̄germ̄ba gare sun̄go tet. ³⁰ Kile ye tuku nyu iben̄ ka kugawa le nu tuku nyu sun̄goka ka mbol kuwa n̄gina.

³¹ Ande mbol amben̄ge ndekina ta nu sine ṅakmba lisiṅmba nu mbol̄nge minit. Sine kilke te mbol̄nge progen ta sine kilke mbolok tango ndo. Sine kilke mbolok wam ndo sakeg. Ande nu samba mbol̄nge ndekina ta sine ṅakmba lisiṅmba nu mbol̄nge minit. ³² Nu wam kan̄gerka isna ta kumumbi sakate le ṅakmba nu tuku pasa pitaide. ³³ Ande nu tuku pasa son n̄gate ta nu maṅau tambi nu Kuate tuku pasa mata son n̄gate. ³⁴ Kuaten̄ge kukulna tango ta nu Tukul Guwa ṅaknu tuwit tukunu Kuate sakate tan̄amba nu mata sakate. ³⁵ Mam Kuate nu Kiṅo nuṅe tuku kume purte sulumba nu agaṅ ndende ṅakmba nu tuku wai mbol̄nge patikina. ³⁶ Ande nu Kuate tuku Kiṅo nu kumun̄ n̄ga son n̄guwa ta nu abo tugu ṅak minmba minam̄ngat. Ande nu Kuate tuku Kiṅo tuku min̄ge pitaiwa ta nu abo tugu te nda. Kuate tuku gubra nu mbol̄nge minmba

minamngat nga sakina.

4

Yesus nu Samaria pino ndon pasatina

¹ Yesus nu Yohanus limba tango pino gudommba kule piseneningina le nane nu dubinaig ta Farisi mbal kila minig nga nu Yudea ma tugu kusrena. ² Yesus nu nuje mironj tango pino kule pisne ndaningina. Nuje dubinaig tango tanje nane kule piseneninginaig. ³ Nu Yudea kusremba man Galilea kambim saka kina. ⁴ Ndin ta Samaria ma tugu ngamuk ngamuk kina.

⁵ Nane ndin dubimba kumba Samaria tuku tumbran ande Sikar pronai. Sikar tumbran ta kilke ande Yakobnge o buk kinjo nuje Yosef tuna ta patuknge minna. ⁶ Ma ta mbolnge kule burok Yakobnge wakeina tuku minna. Ki kanum 12 tananj Yesus nu lika ma ma matuk ka nu ka kule burok ta tugumnge minyokina.

⁷⁻⁸ Nuje dubinaig tango nane buk nyamagan piyawan tumbran kinaig le Yesus nuje ndo tanje minna. Tanamba minna le Samaritanu pino ande kule kunyam ndekina le nu ndek pino ta sana: Kule kunyamba sa le nyi ngina le ⁹ nu ndek sana: Ndanam saka ne Zu tango ye Samaria pino kule yabanjate ngina. (Zu mbal Samaria ndon ulendika waim ndindombi kule nye ndakade tuku).

¹⁰ Yesus nu lafumba sana: Kuate nu aganj mayenu tango ningit ta ne gilai. Ye ne kule yabanjit ta ne ye mata gilai. Ne ye kila kande yabanjate le ne abo ngak minmba minam tuku kule tinet kande nga sana le ¹¹ pino ta nu sana: Sunjo, burok te kule o sinam nzinge minit. Ne kunyam tuku murko kuga. Ne aninge kule abo ngak tumba samngat. ¹² Sine tuku mbun sunjo Yakob nu kule burok te sarkina. Nu nuje kinjo kame aganjmor turmba kule te nyumba minnaig. Ne nu limba kule kise sam sakate e ngina le ¹³ nu lafumba sana: Ima nu kule milka te nyuwa ta nu man kule parawamngat. ¹⁴ Ima nu ye kule tuwi le nyuwa ta nu man kule parawe nda. Kule ta nu tuku ngamungal sinamnge bulbulmba prote tananj minwa le nu abo tugu tumba minmba minamngat ngina.

¹⁵ Tanjakina le nu ndek Yesus sana: Sunjo, kule ta ye sa le nyi sulumba ye man kule paraye nda. Ye man kulenu lulu ndaki ngina le ¹⁶ nu pino ta sana: Ne kumba ka tango nane tumba prowa ngina le ¹⁷ nu ndek sakina: Ye tango kugatok ngina le nu sana: Ne tango kugatok ngate ta sinja sakate. ¹⁸ Ne buk tango wai inum sulumba kilmba kusreke likina. Tango ne ngak minit ta ne tuku kuga. Ne ake gulabte. Ne tango kugatok nga sakat ta ne yabri ndakat ngina.

19 Nu pasa ta ismba sana: Sungo, ye kile katesewet. Ne tuan tanjo ande. 20 Ye ne tuku kusna njak. Sine Samaria sine tuku wa mbunj kame tabe te mbolnje Kuate tuku nyu tedunga nu mbarinjanu. Tane Zu mbal Yerusalemnje ndo Kuate tuku mbarinjam tuku ma minit nga sakade ngina le 21 nu ndek sana: Ye pasa sanamngit te ne ise mayewa. Ait ande prowamngat ta tane tabe te mbolnje ko Yerusalemnje Kuate mbarinje nda. Manau kitekmbi Kuate mbarinjamngaig. 22 Tane Samaria mbal Kuate fudinmba kila pilmba nu mbarinde. Sine Zu mbal nu kila minmba mbarinje. Nu sine ngamuknje ande tanjo pino tuku muskil kile-tidingam tuku te-mayokamngat. 23 Mine minemba manau kise prowamngat. Kile buk tugu pilit. Ima nu sinjka Mam Kuate mbarinjam idusmba kande Tukul Guwambi tugusemba Mam mbarinwa. Mam nu tanjo kame tanjan nu mbarinjam tuku sota minit. 24 Kuate nu Guwa tukunu ima nu Kuate mbarinjam idusmba kande nu Tukul Guwambi tugusemba nu mbarinwa ngina.

25 Kile pino ta nu sana: Mesias nyunu ande Kristus nu prowamngat ta ye kila. Nu promba wam njakmba tum-singamngat ngina le 26 nu ndek sana: Ye kile ne ndonj pasatek te ye nunje ngina.

27 Nu tanjamba saka minna

le nunje dubiwanu tanjo nane luka pro nu pino ta ndonj pasata minna le kanjermba piriri njayonaig. Piriri njayomba ne ame aganj sotate ko ne ndanam nu ndonj pasatate nga kusna ndanaig.

28 Kile pino ta waim kusremba luka tumbranj kina sulumba nane saningina: 29 Tanjo ande ye manau njakmba ke liken ta kilemayokka sayat. Nu Kristus inde. Tane ilmba ka kanjerap ngina. 30 Tanjakina le nane ndek tumbranj kusremba nu sota kinaig.

31 Pino ta ka tumbranjnje minna le Yesus dubiwanu tanjo nane nu sanaig: Tum Tanjo, ne nyamaganj tumba nya nga saka minnaig le 32 nu nane saningina: Ye nyamaganj ande nyam tuku minit ta tane gilai ngina le 33 nunje dubiwanu mbal nane ndek nanjine nanjine sakinaig: Andenje nyamaganj tawet le nyat inde nginaig.

34 Kile Yesus nu nane saningina: Kuateenje ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubimba nu tuku piro suluwam tuku ta ye tuku nyamaganj. 35 Tane tenemba pasa sakade. Tambun bailkamba kugawa le nyamaganj alonu kilam tuku ait prowamngat nga sakade. Ye tane satinjamngit. Tane nyam piro si kanjerkap. Nyamaganj buk magekinaig. Kilam tuku ait buk kumungat. 36 Tanjo nu alonu kilit nu kile ndo piyanu Tate. Nu nyamaganj kilit ta nu tanjo

pino abo minmba minam tuku kilit. Wam ta tuku nyamagan tumunu ngukate tanjo nyamagan alonu kilit nale arnej gare-garekik. ³⁷ Tane tuku yaba pasa ande tenemba. Andenje nyamagan tumunu ngukate le andenje nyamagan alonu kilit nga sakade. Yaba pasa ta son. ³⁸ Tane piroka nyamagan ngu ndakinaig. Alonu kilam tuku ye kukulngget. Afu piro karenkainaig le tane alonu kilig nga saningina.

³⁹ Pino ta nu Sikar tumbran mbal sanimmba sakina: Tanjo ta ye manau ke liken ta nakmba kile-mayokka sayat ngina. Tanjakina le Samaria tumbran takok mbal gudommba Yesus tuku son nginaig. ⁴⁰ Nane kumba Yesus tugumnje nu nane ndon minam tuku ngailkainaig le nu ait armba nane ndon minna. ⁴¹ Afu gudommba nu tuku pasa ismba nu tuku son nga ⁴² nane ndek pino ta sanaig: Sine ambonga nenje sakina le ismba son ngiger. Kile singine miron nu tuku pasa ismba nu Kristus Kuatenje madina tanjo ta kila pileg. Nu kilke mbol mbal muskil kile-tidinge ningam tuku tanjo nga sakinaig.

Yesus nu gabat tanjo ande tuku kinjo wakeina

⁴³⁻⁴⁴ Yesus nu o buk sakina: Tuan tanjo ande nuje tumbran tuguk mbal nane nu talade ngina. Ta tuku mara armba kuganaig le nu Yudea ma tugu kusremba Galilea kambim saka kina.

⁴⁵ O buk Yesus nu pagumba nye sunjo ait mbolnje Yerusalemnje wam kitek sangrinu afu ke likina le Galilea mbal pagumba nye ta tuku pronai ta nane kangerkainaig. Ta tuku kile nu Galilea prona le nane gare-gareka nu nane ndon minam tuku sanaig.

⁴⁶ Nu Galilea ma tugu promba man Kana tumbran kina. Nu buk tanje kule mbilna le grep kule prona tuku. Ka tanje minna le Kaperneumnje gabat tanjo ande kinjo nuje guaze sunjo tina. ⁴⁷ Nu tawo ndo minna le mam nuje Yesus nu Galilea prona pasa ta ismba nu tugum kumba kinjo nuje wakeiwa nga sarsarmba minna le ⁴⁸ nu ndek sana: Tane wam kitek sangrinu pিরerek purkam tuku kangermba ndo ye son ngade ngina. ⁴⁹ Tanjakina le gabat tanjo ta nu Yesus sana: O Sunjo, ne pitik ndeka. Ye tuku kinjo kumat ngina le ⁵⁰ nu ndek tanjo ta sana: Ne ndek kaye. Kinjo nanje kume nda ngina le nu Yesus tuku pasa ismba son nga ndek kina.

⁵¹ Nu ndek kina ka ndinje nuje piro tanjo afu mbumba nu kangermba sanaig: Kinjo nanje nu mayekina nga sanaig le ⁵² nu ndek nane kusnaningina: Ki ait ndan mbolnje nu mayekina nga kusnaningina le nane nu sanaig: Kubele ki mbilna le ngarosu pa tingina ta mukuna nginaig. ⁵³ Tanjakinaig le mam nuje nu pasa ta ismba Yesus

nu kiŋo naŋe kume nda ŋgina ait ta mbolŋge ndo kiŋo nuŋe mayekina ta katesena. Taŋamba taŋgo ta nuŋe wande tuma mbal ŋakmba Yesus tuku son ŋginaig.

⁵⁴ Yesus nu Yudea ma tugu kusremba pro Galileanŋe minna ta nu wam kitek saŋgrinu tambi nu ke arna.

5

Yesus nu Betesda kule tugumŋge taŋgo wakeina

¹ Kile Zu mbal tuku pagumba nye sunŋo ait ande prona le Yesus nu mbumba Yerusalem kina.

² Tumbran sunŋo mbol taŋge sipsip tuku malaŋga patumba kule kualin fudinŋdo ande minna. Kule ta Hibru pasambi nyunu Betesda. Kule makembiŋge baibai wai inum sulumba minnaig.

³ Baibai ta sinamŋge guaze mbal gudommba afu am tukulok afu kupe ŋaigonu afu ŋgarosu milmailkanu taŋamba kinye ŋak mine likinaig. [Mine lika kule galmuŋwa ŋga tairŋga minnaig. ⁴ Sunŋo tuku eŋel ande ait afu nu kule mbolŋge ndekanu le kule galmuŋanu le ima nu ambonŋa kambinu ta nu mayekanu.]

⁵ Taŋgo ande yar 38 guaze ŋak nu taŋge minna. ⁶ Yesus nu kaŋgermba nu ait kuennu taŋamba minna ta kila pilmba ndek nu kusnana: Ne mayekam iduste ŋga kusnana le ⁷ guaze taŋgo ta nu sana: O Sunŋo, kule galmuŋte le ande nu ye tumba kule

mbol palmbim tuku mine ndakate. Ye yiŋe miroŋ kule mbol kambim tuku tumet le ande nu ye liyumba kule mbol kinit ŋgina.

⁸ Taŋakina le Yesus ndek nu sana: Ne tiŋga naŋe nzaŋnzaŋ kuramba kaye ŋgina le ⁹ nu pitik ndo mayeka tiŋga nuŋe nzaŋnzaŋ kuramba lika kina.

¹⁰ Ait ta kusem ait tukunu Zu gabat afu taŋgo ta kaŋgermba kusnanaig: Ndanam saka ne tukul lukamba naŋe nzaŋnzaŋ tumba lika kinit ŋga sanaig le ¹¹ nu nane saninŋina: Ande nu ye wakeiyat ta nuŋe naŋe nzaŋnzaŋ kuramba kaye ŋga sayat le taŋawet ŋgina.

¹² Taŋamba saninŋina le nane ndek nu kusnanaig: Imanŋe ne taŋamba sanat ŋginaig. ¹³ Ma ta mbolŋge taŋgo pino gudommba minnaig le Yesus nu buk kina tukunu mayekina taŋgo nu ima nu wakeina ta lislisimba katese ndana.

¹⁴ Mine minemba Yesus nu kusem wande sunŋo sinamŋge taŋgo ta kaŋgermba sana: Ata. Kile ne maye minit. Naŋe une maŋau ŋakmba kusreka. Kuga ta piti ande ne mbol prowikat ŋgina. ¹⁵ Taŋakina le taŋgo ta kumba ka Zu mbal saninŋina: Taŋgo nu ye wakeiyat ta Yesusŋge ŋgina.

¹⁶ Yesus nu kusem mbolŋge nu wakeina tukunu Zu mbal nane pro nu piti sermba minnaig le ¹⁷ nu lafumba nane saninŋina: Yiŋe Mam ndinok nu piroka minit. Ye

mata piroka minet ngina.
 18 Tanjakina le Zu mbal nane pasa ta ismba sakinaig: A ... nu ambonja kusem lukawat. Kile nu lato mbarmba Kuate nu yinje Mam ndinok ngat ta nu Kuate ndon kumu kumu minanu tanan ngate nginaig. Tanjaka nane man gubra tumba nu sinja balewam tuku pasa sanjri pilenaig.

Yesus nu nunje mironj tuku Zu mbal saningina

19 Kile Yesus nu nane saningina: Ye sinja satinjamngit. Ye Kuate tuku Kinjo yinje wamdusmbi piro afu kam kumun kuga. Mam nu piro ke likate le kanjerket ta ndo ke liket. 20 Nu ye nunje Kinjo tuku kume purte sulumba wam njakmba ke likate ta ye tumyate. Ye wam ke liket te ngumneŋga ta lininmba wam kitek sanjrinu tumyuwa le tane kanjerka pirerek purkamngaiŋ. 21 Mam nu kumanu mbal abo ninmba kile-tidinate tanjamba ndo ye nu tuku Kinjo yinje nzali dubimba kumanu mbal afu abo ninjet.

22 Mam nu tango tuku manau pileninmba lafunu ningam tuku piro ta ke ndakate. Piro ta ye wai mbolnge pilna. 23 Nane Mam tuku nyu te-dunŋade tanjamba ye tuku nyu te-dunŋuwaig nŋa Mam nu piro ta ye sina. Ima nu ye tuku nyu te-du ndanŋate ta nu Mam ye kukulyina nu tuku nyu mata te-du ndanŋate. 24 Ye sinja satinjamngit.

Ima nu ye tuku pasa ismba Mam ye kukulyina nu tuku son nŋate ta nu abo tugu minmba minam tuku njak minit. Nu une tuku pa lafunu te nda. Nu nŋisikam tuku wam kusremba abo minmba minam tuku njak minit.

25 Ye sinja satinjamngit. Mine minemba ye Kuate tuku Kinjo kumanu mbal yalpe nŋi le nane ngamuknŋe ye tuku wi isig mbal tinŋa abo njak minmba minamngaiŋ.

26 Mam nu abo manau miro. Ye nu tuku Kinjo sanjri sina le ye mata abo manau miro. 27 Kuate nu tango tuku manau pilenŋa lafunu ningam tuku ye Ndindo Katesek Tango nyu sina. 28 Tane pasa te tuku wamdus te-sulu ndawap. Ait ande prowa le nane minde-sin patikade ma sinamngi minig mbal nane ye tuku wi ismba 29 tinŋa mayok kanŋaiŋ. Nane afu manau magenu ke likinaig ta nane abo minmba minam tuku tinjamngaiŋ. Afu manau nŋaigonu ke likinaig ta nane pasa mbol kambim tuku tinjamngaiŋ.

30 Ye yinje wamdusmbi wam ande kam kumun kuga. Ye Mam tuku nzali dubimba tango pileninjet. Ye yinje nzali dubiwam tuku idus ndawet. Nu ye kukulyina ta ye nu tuku nzali ndo dubiwam iduset. Ta tuku ye tango kumumbi pileninjet. 31 Ye yinje mironj tuku saket ta tane son nŋam kumun kuga. 32 Kuate nu ye tuku saka minit ta son pasa. Nu tuku pasa ta ye kila. 33 Tane

tanjo afu kukulninginaig le pro Yohanus kusnanaig le nu mata son pasa ye tuku sakina. ³⁴ Tanjamba sakina ta nu tanjo ndo. Ye nu tuku pasa sunjomba idus ndawet. Ye tane tuku wamdus kilmba muskil kile-tidinge tingam tuku idusmba Yohanus tuku pasa satinjet. ³⁵ Nu sati tanjan ndin tumtingina le ait fagnu ndo tane gare njak nu ndon minnaig. ³⁶ Son. Yohanus nu kumumbi ye tuku sakina ta ye nu tuku pasa sunjomba idus ndawet. Mam nu piro kam tuku sanjri sina le piro ke liket tanje Mam kukulyina ta te-mayokte. Ye ta tuku sunjomba iduset. ³⁷ Tane Mam tuku njin tugu ise ndaka nu tuku tumail kanjer ndade ta nu ye tuku saka minit ta ye tuku piro mbolnje te-mayokte. ³⁸ Tane nu ye kukulyina tanjo son nda ngade tukunu nu tuku pasa tane sinamnje mine ndakate. ³⁹ Tane abo tugu minmba minam tuku tube nga tane piro karenka kuyar pasa burka minig. Kuyar pasa tanje ye tuku sakate ta ⁴⁰ tane abo tugu tam tuku ye tugum prowam mbulig. ⁴¹ Tanjonje ye tuku nyu te-dunjuwaig nga ye idus ndawet. ⁴² Tane tuku ngamungal ta ye kila. Tane Kuate tuku kume pur ndade. ⁴³ Ye Mam tuku nyu njak tane tugum prowen ta tane ye pitaiyade. Ande nu nunje nyu njak tane tugum prowa ta tane nu nzalinu tamngaig. ⁴⁴ Tanjine nyu mbol kuwa

nga tanjine tanjine munju nyu kile-mayokkade. Ku-atenje tane tuku nyu kile-mayokkam tuku idus ndade. Ta tuku tane ye tuku son ngam kumunj kuga.

⁴⁵ Tane ye tuku son nda ngade ta yenje Mam sawamngit nga idus ndawap. Kuga. Tanjo ande tane tala ndamba minig ta nunje tane tuku mbar ta te-mayokamngat. Tanjo ta Moses. ⁴⁶ Moses nu ye tuku kuyarna. Tane sinjka Moses tuku son ngade kande tane ye tuku mata son ngade kande. ⁴⁷ Tane nu tuku kuyar son nda ngade ta ndanjmba ye tuku pasa ismba son ngam kumunj nga nane saningina.

6

Yesusnje tanjo 5,000 isukusneningina

(Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17)

¹ Kile Yesus nu wan ponga Galilea kule kualinj sim kina. Kule kualinj ta nyunu ande Tiberias.

² Yesus nu nunje sanjri te-mayokmba guaze mbal afu wakeikina le tanjo pino gudommmba kanjernaig tukunu nane nu dubimba kinaig. ³ Nu kule kualinj sim kumba nunje dubiwanu tanjo ndon tabe ande ponga ka tanje minyok minnaig. ⁴ (Zu mbal tuku pagumba nye sunjo Pasowa buk patukina).

⁵ Minyok minmba Yesus nu mambilmba tanjo pino gudommmba prowe likinaig

le kanjerka Filipus kusnana: Sine aninge nyamagan piyamba tanjo kame nzi ninbe le nyuwaig nga kusnana. ⁶ Yesus nu wam kam tuku ta buk idusna ta nu Filipus tagowam tuku kusnana le ⁷ nu ndek sana: Yoi. Tanjamba kande sonj 20 kilmba aganj piyamba fonfon ninbe le afu kumunje nda ngina.

⁸ Nu dubina tango ande Simon Petrus tuku aba nuje Andreus nu ndek sana: ⁹ Aite. Kinjo te nu bret wai inum sulumba kualeganj armba kilmba prowat ta tanjo pino gudommba ngamuknje aganj ta nda minanu sukamngat ngina le ¹⁰ Yesus nu nane saningina: Kile saningap le minyokuwaig ngina. Tanjakina le nane saninginaig le minyokinaig. Ma ta pibi njak. Minyokinaig mbal gudommba tanjo ndo 5,000 tana.

¹¹ Kile Yesus nu bret fonfonj 5 ta kilmba nu Kuategare pasa tuna sulumba minyokinaig mbal ta walmba ninje likina. Nu kualeganj mata tanjana le nangine nzali dubimba kilmba nyinaig le maroningina. ¹² Maroningina le Yesus nu nuje dubinaig tanjo saningina: Aganj fetfetit batenju ta ngisikubekaig. Kilmba manjurkap ngina le ¹³ nane bret batenju kilmba sambe 12 ligneninginaig.

¹⁴ Tango pino nu wam kitek sangrinu kina ta kanjermba sakinaig: Tuan tanjo sunjo prowam tuku sakinaig ta

noten nginaig. ¹⁵ Tanjaka saka nane sanjri tinja Yesus tumba nangine gabat sunjo palmbim tuku bafunaig le nu katesemba tinja nuje ndo tabe ande ponjina.

Yesus nu kule mbol mbol likina

(*Mateus 14.22-23; Markus 6.45-52*)

¹⁶ Furiram nuje dubiwanu tanjo ndek kule kualinj tuku piyal kinaig. ¹⁷ Ka piyalnje furirna le Yesus nu nane tugum pro ndana le nane wanj ponga Kaperneum kambim saka wanj koika fando si kinaig.

¹⁸ Nane kumba minnaig le bubre tinja kule mbalo sugo sugo tinjinaig. ¹⁹ Nane koika ka fando ngamu 6 kilomita tana tinjinaig le Yesus nu kule mbol mbol lika wanj tugum ta kumba minna le nane nu kanjermba kuru kuru njayonaig. ²⁰ Tanjanaig le nu nane saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenje ngina le ²¹ nane pasa ta ismba wamdus ibenj kinaig le nu wanj ponjuwa nga sanaig. Nu wanj ponjina le kile ndo wanj ma kambim bafuna ta mbol pronaij.

Nyamaganj tugusek

²² Mafena le nane kule kualinj simnje minnaig mbal nane idusnaig: Kubele wanj ndindo minna le nu dubinaig tanjo nanenje ndo wanj ta ponga kinaig. Yesus nu nane ndonj kine ndakina nga idusnaig. ²³ Tanjamba idusmba minnaig le Tiberias mbal tuku wanj afu Yesus

nu Kuate gare pasa samba bret ningina le nyinaig ma ta mbol pro iben kinaig. ²⁴ Iben kinaig le nane tanje minnaig mbal Yesus nune dubiwanu mbal mine ndakinaig le kila pilmba nane ndek wan kame ta ponja Yesus sota Kaperneum kinaig.

²⁵ Nane kinaig ka Kaperneumnge Yesus kanjernaig sulumba sanaig: Tum Tango, ne ginu te prowat nga kusnanaig le ²⁶ nu nane saningina: Ye sinjka tane satinjet. Tane nyamagan tinggen le marotingina ta idusmba ye sotade. Ye manjau sanjrinu ke liken le kanjerkinaig ta tuku tane ye sote ndakade. ²⁷ Nyamagan kagagte ta tuku sota piro karenj ndakap. Nyamagan njayo ndangate tuku ta sotap. Abo tugu minmba minam tuku nyamagan ta ye Katesek Tango yenje tingamngit. Mam Kuate nu nyamagan tanjan tingam tuku ye nyu sina ngina.

²⁸ Tanjakina le nane nu sanaig: Sine ame wam ke lika Kuate tuku piro kube nga kusnanaig le ²⁹ nu nane saningina: Ye Kuatenge kukulyina tanjo tane ye tuku son ngap. Kuate tuku piro ta not ngina.

³⁰ Nane ndek nu sanaig: Ne ame manjau ka le sine ne tuku sanjri kanjermba ne tuku son ngube. Ne ame wam kamngat. ³¹ O buk sine tuku wa mbun kame nane ma baknu mbolnge minnaig sulumba mana nyumba

minnaig. Kuyar pasa nu tenjenmba sakate.

Nu aganj samba mbolnge patikina le ndekinaig le nane nyinaig. *Kisim Bek 16.4,15*

Kuyar pasa nu tanjakate nginaig le ³² nu nane saningina: Ye sinjka satinjamngit. Moses nu nyamagan ningina ta samba mbolok nyamagan tugusek kuga. Yinje Mam nunje samba mbolok nyamagan tugusek tingit. ³³ Kuate tuku nyamagan tugusek ta samba mbolnge ndeka kilke mbol mbal abo tugu tingit ngina.

³⁴ Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Sunjo, nyamagan ta mara mara sinja le nyube nginaig le ³⁵ nu nane saningina: Abo manjau tingit tuku nyamagan ta ye. Ima nu ye tugum prowa ta nu manj gubawe nda. Ima nu ye tuku son nguwa ta nu manj kule parawe nda. ³⁶ Ye buksatinjet not. Tane ye kanjeryade ta ye tuku son nda ngade. ³⁷ Mam nu tanjo afu yinje mbal minam tuku madiningit ta nane ye tugum prode. Ima nu ye fugum prowa ta ye sinjka nu pitaiwe nda. ³⁸ Ye samba mbolnge ndeken ta yinje nzali dubiwam tuku pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubiwam tuku prowen. ³⁹ Nu tuku nzali ta tenjenmba. Nu nane madiningit le ye tugum prode mbal ndindo ande ngisike nda. Ye kulatka minmba ma ma ait sunjo mbolnge njakmba manj kile-

tidingamngit. ⁴⁰ Mam tuku nzali ta tenemba. Nane ye nu tuku Kiŋo kumuŋ nga son ngade mbal ŋakmba abo tugu ŋak minmba minamngaiŋ. Ait sungo mbolŋge ye nane maŋ kile-tidingamngit ngina.

⁴¹ Yesus nu samba mbolŋge nyamagan ndekina ta ye ngina le Zu mbal nane ismba gubra tumba nanŋine nanŋine sakinaig: ⁴² A ... nu ndanŋam saka samba mbolŋge ndeken ngate. Sine nu tuku ina mam kila. Nu Yosef tuku kiŋo nu Yesusŋge nginaig le ⁴³ nu nane saningina: Tane tanŋine tanŋine gubra pasa sa ndakap. ⁴⁴ Ande nuŋe wamdusmbi ye tugum prowam kumuŋ kuga. Mam nu ye kukulyina nuŋge afu wamdus niŋguwa le ndo ye tugum prowam kumuŋ. Ait sungo mbolŋge ye nane kile-tidingamngit. ⁴⁵ Tuan tanŋo kame tenemba kuyarnaig: Kuate nu nane ŋakmba tumningamngat nga kuyarnaig. Ima nu Mam tuku pasa ismba kila pilit ta nu ye tugum prote. ⁴⁶ Ande nu Mam kanŋer ndate. Ye Kuate tugumŋge ndeken ta ye nu kanŋeren. ⁴⁷ Ye siŋka satiningamngit. Ima nu ye tuku son ngate ta nu abo tugu minmba minam tuku ŋak minit. ⁴⁸ Abo maŋau tingit tuku nyamagan ta ye. ⁴⁹ Singine mbuŋ nane ma baknu mbolŋge mana nyumba minnaig ma ma kume farnaig. ⁵⁰ Nyamagan kise samba mbolŋge ndekina

nga saket ta ande nu nyuwa ta nu kume nda. ⁵¹ Nyamagan abo maŋau tingit ta samba mbolŋge ndekina ta ye. Ima nu agan ta tumba nyuwa ta nu abo minmba minamngat. Nyamagan sakit ta ye tuku ndem. Kilke mbol mbal tane abo ŋak minmba minam tuku ye yiŋe ndem tingamngit ngina.

⁵² Kile Zu mbal nane muŋgu kusnanga sakinaig: Nu ndanmba nuŋe ndem siŋguwa le nyamngig nga saka minnaig le ⁵³ nu ndek saningina: Ye siŋka satiningamngit. Ye Ndindo Katesek Tanŋo tane ye tuku ndem ndare tumba nye ndakap ta tane abo tugusek kugatok. ⁵⁴ Ima nu ye tuku ndem ndare tumba nyate ta nu abo ŋak minmba minam tuku minit. Ait sungo mbolŋge ye nu maŋ te-tiwamngit. ⁵⁵ Ye tuku ndem te nyamagan tugusek. Ye tuku ndare te kule tugusek. ⁵⁶ Ima nu ye tuku ndem ndare nyate ta nu ye ndon sailkate le ye nu ndon minet. ⁵⁷ Mam nu abo minmba minit nuŋge ye kukulyina. Nu minmba minit tukunu ye nu mbolŋge minmba minet. Tanamba ndo tanŋo ima nu ye tumba nyuwa ta nu ye mbolŋge abo ŋak minmba minamngat. ⁵⁸ Singine mbuŋ nane agan samba mbolŋge ndekina ta nyumba ma ma kume farnaig. Agan ye saket te tanamba kuga. Ima nu agan te tumba nyuwa ta nu abo ŋak minmba minamngat nga

saniŋgina.

⁵⁹ Yesus nu Kaperneum kusem wande sinamŋge nane pasa tumniŋmba minmba nu pasa ta kuklimba saniŋgina le ⁶⁰ nu dubimba likinaig mbal gudommaba nane pasa ta ismba sakinaig: Pasa te sine tuku wamdus piti sersiŋgit. Sine isam mbulgiŋ ŋginaig.

⁶¹ Nane gubra pasa yabu saka minnaig le nu katesemba nane saniŋgina: Ye tuku pasa ta tuku tane wamdus pititiŋgit? ⁶² Ye Ndindo Katesek Tanjo ye maŋ luka yiŋe minen tuku ma mbol ambe ka le tane kaŋgeryumba ye tuku ndaŋmba idusamŋgaig. ⁶³ Ye abo maŋau tugusek sakit ta Tukul Guwaŋge tiŋgit. Kilke mbolok tuku aganiŋge turtiŋgam kumuŋ kuga. Pasa satiŋgit ta Tukul Guwa tugumŋge prode. Pasa ta tane abo tam tuku ndin tumtiŋgit ta tane afu son nda ŋgade ŋgina.

⁶⁴ Yesus nu buk tugu mbolŋge ima nu nu tuku son nda ŋginaig ima nu tuku kupet tanjo mayok kaŋgat ta nu kila minna tukunu nu taŋakina sulumba ⁶⁵ sakina: Tane afu ye son nda ŋgade ta tuku ye buk teŋenmba satiŋgit. Mam nu afu wamdus niŋguwa le ndo ye tugum prowam kumuŋ ŋgina.

⁶⁶ Nu taŋamba saka minna le nu dubinaig mbal gudommaba ndek nu kusremba maŋ nu ndoŋ li ndakinaig.

⁶⁷ Taŋanaig le Yesus nu nuŋe dubinaig tanjo 12 ta kusnaniŋgina: Tane mata taŋamba ye kusreyam idusde e ŋgina le ⁶⁸ Simon Petrus nu ndek lafumba sana: Sunjo, sine ne kusrenumba ima tugum kab. Ne ndo abo minmba minam tuku ndin sasiŋgam kumuŋ. ⁶⁹ Sine ne kila pileg. Ne Kuaterŋge madinina tanjo ŋgina.

⁷⁰ Taŋakina le Yesus nu lafumba saniŋgina: Ye tane 12 maditiŋgen ta ande tane ŋgamukŋge nu bukla ŋayonu ŋak ŋgina. ⁷¹ Yesus nu Yudas Iskariotnu Simon tuku kiŋo ta tuku sakina. Ngumneŋga nu Yesus tuku kupet mayok kina.

7

Yesus maib kat nuŋe nane nu talanaig

¹ Kile Yesus nu Galilea ma tugu mbol kine promba lika minna. Yudea mbal nane nu balewam saka minnaig tukunu nu Yudea ma mbol nda kina. ² Nu Galileanŋge minna le Zu mbal nane baibai patika pagumba nyam tuku ait patukina le ³ Yesus tuku maib kat nuŋe nu sanaig: Ne tiŋga Yudea ma tugu mbol kaye. Kumba ka taŋge ne teŋge maŋau kate taŋamba ka le ne dubinade mbal kaŋgerwaig. ⁴ Ande nu nuŋe nyu mayok kuwa ŋga iduste ta nu kuirka piro ndakate. Ne maŋau sangrinu ke likate ta tanjo am mbolŋge ka le nane kaŋgerkuwaig ŋginaig. ⁵ Nuŋe maib kat nuŋe

mata nu tuku son nda nga tarjamba sakinaig.

⁶ Kile Yesus nu nane saningina: Mara njakmba tane mbumba kambim tuku ait. Ye tuku ait kile. ⁷ Kilke mbol mbal nane tane kasur ndatingig. Ye nane tuku manjau njagionu kile-mayokka saket ta tuku nane ye kasuryade. ⁸ Tane tinga pagumba nye ta tuku mbumba kape. Ye kine nda. Ye tuku ait kile ngina. ⁹ Tarjamba saka nu Galileange minna.

Yesus nu pagumba nye ta mbol kina

¹⁰ Maib kat nuje pagumba nye ta tuku mbumba kinaig le nu minna ma ma kuirkuirka mbumba kina. ¹¹ Pagumba nye ta mbolnje Zu gabat mbal nane nanjine nanjine munju kusnanga Yesus sota nu aninge minit nga saka minnaig.

¹² Manjur sunjo ta sinamnje afu sisu-sasuka sakinaig: Nu tanjo mayenu nginaig le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Nu tanjo didik farmba wam njagionu tumningit tuku nginaig. ¹³ Nane Zu gabat tuku kuru-kuruka pasa te-mayokmba sa ndakinaig.

¹⁴ Pagumba nye ta ait kenmba kina le Yesus nu kusem wande sunjo sinam kumba pasa kuklimba tumningmba minna. ¹⁵ Minna le Zu gabat afu nu tuku pasa isnaig sulumba nane pirerek purka sakinaig: i ... Nu ndanmba kila ta tina. Nu skul sunjo

mbolnje minyo ndakina nga sakinaig. ¹⁶ Tarjakinaig le nu ndek lafumba saningina: Pasa tumtinget te yije wamdusmbi kuga. Ku-atenje ye kukulyina le ye nu tuku wamdus tane satinet. ¹⁷ Ande nu Kuate tuku nzali dubiwam iduste ta ye yije wamdusmbi ko Kuate tuku wamdusmbi pasa tumtinget te nu kila palmbim kumun. ¹⁸ Ande nu nuje wamdusmbi pasa kuklite ta nu nuje nyu mbol kuwa nga pasa kuklite. Ande nu nuje sunjo tuku nyu mbol kuwa nga pasa kuklite ta nu tugusek. Nu yabri kugatok. ¹⁹ Moses nu tukul pasa tingina. Ata. Tane tukul ta dubikade e? Tane ye baleyam tuku ndin sotade nga saningina.

²⁰ Tarjakina le nane nu lafumba sanaig: A ... ne bukla njak nginngankate. Ima ne balenam sakate nginaig le ²¹ nu nane saningina: Ye manjau ande ken le tane wamdus piti tinaig. ²² Kinjo tuku ngaro pikam tuku manjau Mosesnje sine singina. Moses pro ndana le singine mbunje manjau ta tugu pilnaig. Moses ait satiningina ta kusem ait mbolnje ait kumungate ta tane kusem mbolnje kinjo tuku ngaro pikig. ²³ Tane Moses tuku tukul luka ndawam tuku nga kusem ait mbolnje mata kinjo tuku ngaro pikig. Ndanjam saka tane ye kusem ait mbolnje tanjo ande tuku ngarosu wakeiwen le ye tuku gubra pilig. ²⁴ Tane ammbi

ndo tanjo pile ndanjanp. Tanjo tuku tugu kanjermba pilejanp ngina.

²⁵ Kile Yerusalem mbal afu sakinaig: Tanjo balewam sakade ta noten. ²⁶ Nu kilimnje pasa saka minit le gabat kame nu peu ndade? Nu sinja Kuatenje madina ta gabat mbal kila pilnaig inde nginaig le ²⁷ nane afu sakinaig: Tanjo te tuku tumbranj tuguk sine kila. Kristus prowa le nu aninje prote ta sine gilai minamnjig nga sakinaig.

²⁸ Yesus nu ndek kusem wande sunjo sinamnje pasa kuklimba sakina: Tane ye tuku tumbranj tuguk ye turmba kila nga idusde e? Ye yije wamdusmbi pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina ta nu tugusek. Tane nu gilai. ²⁹ Ye nu tugumnje prowen tukunu ye nu kila minet. Nunje ye kukulyina ngina. ³⁰ Tanaka sakina le nane ndek nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile. Nane puram kumuñ kuga.

³¹ Tanjo pino gudommba nu tuku son nginaig sulumba sakinaig: Ande prowam tuku sakinaig ta not. Tanjo wam ke likate te liwam kumuñ kuga. Nu Kristus nginaig.

³² Tanjo pino nane tanjamba sisu-sasuka sakinaig le Farisi mbal isnaig sulumba nane pris gabat mbal ndonj kusem wande tuku polis afu kukulinjinaig le Yesus biye tiwam kinaig le ³³ nu ndek sakina: Ye ait fagnu tane ndonj mini

sulumba ye manj luka Kuate nu ye kukulyina ta nu tugum kanjit. ³⁴ Tane ye sotap ta ye kanjerye nda. Ye ka minamnjit ma ta tane ye tugum prowam kumuñ kuga ngina le ³⁵ Zu mbal nane ndek nanjine nanjine sakinaig: Nu animbi kuwa le sine nu sota kanjere nda. Nu kasomok ma mbol kumba Zu mbal afu Grik ngamuknje minig nane ndonj minmba Grik mbal pasa kuklimba tumningam sakate e? ³⁶ Nu ndanam tenenmba sakate: Tane ye sotap ta ye kanjerye nda. Ye ka ma minamnjit ta tane ye tugum prowam kumuñ kuga ngate. Pasa tugunu te ndanmba tuku nginaig.

Kule tugusek

³⁷ Pagumba nye ta tukulam tuku ait sunjo mbolnje Yesus nu tinja wi kuenka sakina: Ima nu kule parawa kande ye tugum promba kule tumba nyuwa. ³⁸ Ima nu ye kumuñ nga ye tuku sanjri tomba tinjate ta Kuate tuku pasa sakate tanjamba kule abo ñak nu tuku ngamunjal sinamnje bulbulmba minmba minamnjat ngina. ³⁹ Yesus nu tanjamba sakina ta nu Tukul Guwa tuku sakina. Nane nu tuku son nginaig mbal Tukul Guwa tam tuku minnaig. Sakina ait mbolnje Yesus nu sanjri kilja sunjo nda tina tukunu Tukul Guwa nu nde ndakina.

⁴⁰ Nane pasa ta isnaig sulumba afu sakinaig: Tuan tanjo ande prowam tuku sakinaig ta not nginaig le

41 afu ndek sakinaig: Nu Kuatenge madina tanjo nginaig. Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Kristus nu Galileanjo prowe nda. 42 Nu David tuku ndare mbolnjo nu minna tuku ma Betlehemnjo prowamngat. Kuate tuku pasa tanjakate nginaig. 43 Tanjamba nane wamdus pur yimyam kinaig sulumba 44 afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig.

Zu gabat mbal nane Yesus talanaig

45 Polis mbal luka Farisi le pris gabat tugum pronaig le sakinaig: Ndanam tane nu tumba pro ndawaig nginaig le 46 polis mbal lafumba saninginaig: Nu tuku pasa sangrinu. Sine tanjan tanjo ande pasa sangrinu sakina le ise ndakigen nginaig. 47 Tanjakinaig le Farisi mbal ndek nane saninginaig: A ... nu tane yabritngat le tane mata nu tuku son njaig e? 48 Sine Farisi ko gabat ande nu tuku son ngate le kanjer ndade tae. 49 Ake mbal nane nu tuku son ngade ta nane tukul pasa gilai. Nane ma njayo mbol kambim tuku minig nga sakinaig.

50 Kile nane tuku ande Nikodemus nu o buk furir Yesus tugum prona ta nunjo tinga sakina: 51 Sine singine tukul dubimba tanjo ake pitaiwam kumunjo kuga. Nu tuku pasa ismba nu tuku manau kanjermba ndo lafunu tambim kumunjo ngina le 52 nane ndek nu sanaig: Ne mata Galileanu yamban

tanjo kande. Ne kuyar pasa bur mayewa sulumba kila pale. Galileanjo tuan tanjo ande prowe nda nga sanaig.

53 Tanjamba nane njakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig.

8

Pino ande unekina le tumba Yesus tugum pronaig

1 Nane njakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig le Yesus nu Olif tabe mbol kina. 2 Mafena le maratukuk tinga nu ndeka kusem wande sunjo sinam kina. Kina le nane gudommba nu tugum pronaig le nu pasa kuklimba tumningmba minna.

3 Tanjamba minna le Farisi kusem pasa biteknjanu mbal ndonjo pino ande tanjo kuaryana le kanjermba nu tumba pro nane ngamuknjo te-timba Yesus sanaig: 4 Tum Tanjo, pino te tanjo ande ndonjo minat le kanjergig. 5 Moses tuku tukul mbolnjo ande tanjawa kande ndamembi balewap nga sakate. Ne pino te tuku ndanjmba iduste nga kusnanaig. 6 Nane nu pasa ande mbarwa le nu tumba pasa mbolnjo palmbim tuku nu tagonaig.

Kile Yesus nu minyoka wai tokmbi kilke mbolnjo kuaryamba minna. 7 Kuaryamba minna le nane nu kusnakusnamba minnaig le nu tinga sakina: 8 Ima nu tane ngamuknjo mbar kugatok ndeta nunjo ambonja ndame tumba pino te katwa ngina.

Tanjaka sakina sulumba nu man minyoka kilke mbolnge kuyarumba minna.

⁹ Nane pasa ta ismba tango mage mage nane kua kinaig le nane afu ngumnga nduik nduik sili-silinaig. Pino ta nuje ndo Yesus tugumnge tin minna le ¹⁰ nu tinga nu kusnana: Nane animbi kagig. Ande nu une lafunu tanmbim tuku mine ndakate e nga kusnana le ¹¹ nu ndek sakina: Sungo, ande mine ndakate ngina le nu sana: Ye mata ne une lafunu tanmbim idus ndawet. Ne luka kumba man une ndaka nga sana.

Kilke te tuku bulu

¹² Yesus nu man tango pino saningina: Ye kilke te tuku bulu. Tango pino kilnganinget. Ande ye dubiyuwa ta nuje mine ta bulu jak. Nu ma make sinamnge mine nda ngina.

¹³ Tanjakina le Farisi mbal nu sanaig: Ne nane miron nane tugu kuklite ta ne yabri pasa ndo sakate tae nginaig le ¹⁴ nu ndek nane saningina: Ye aninge prowen man animbi kangit ta ye kila. Ta tuku ye yije miron tuku sanu kumun. Tane ye aninge prowen man animbi kangit ta tane gilai minig. ¹⁵ Tane tango tuku wamdusmbi ndo ye pileyade. Ye tanjamba ande pile ndawet. ¹⁶ Ye ande pilewam idusmba ta yije wamdusmbi ndo kuga. Kuate nu ye kukulyina ta ye nu ndon wamdus ulendi tango pileningek. Ta tuku ye kumumbi pileningam kumun. ¹⁷ Tukul pasa nu

sakate: Tango armba nale pasa ndui ta ndo sakade ta son pasa ngade. ¹⁸ Ye yije Mam nu ye kukulyina nu ndon yije tugu kukliwek ta son pasa ndo ngina. ¹⁹ Tanjaka saningina le nane ndek nu kusnanaig: Ne Mam nane aninge minit nga kusnanaig le nu sakina: Tane ye tuku Mam gilai. Tane ye mata gilai minig. Tane ye kila kande ye tuku Mam mata kila minig kande nga saningina.

²⁰ Yesus nu kusem wande sinam tange ndametin patikade ma mbolnge pasa ta kuklimba minna le afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile.

Yesus nu samba tumbran tuku saningina

²¹ Yesus nu man pasa tuturmba saningina: Ye ka le tane ye sotete pisenja tangine une ta jak minmba kumamngaig. Ye kangit ma ta tane prowam kumun kuga ngina le ²² Zu mbal ndek nangine nangine sakinaig: Nuje ngarosu balewamngat inde. Ta tuku ye kangit ma ta tane prowam kumun kuga nga sakat nginaig.

²³ Tanjakinaig le nu nane saningina: Tane iben tekok mbal. Ye mbol ambekok. Tane kilke tekok. Ye kilke tekok kuga. ²⁴ Ta tuku ye satینگit. Tane une jak minmba kumamngaig. Tane yije miron tuku sakit ta son nda ngap ta tane sinjka une jak minmba kumamngaig ngina.

²⁵ Tanjakina le nane ndek nu kusnanaig: Ne ima nginaig le nu nane saningina: Ye abo abo yiye mironj tuku saka minet ta not. ²⁶ Ye tane tuku mbar tuku pasa sunjgomba njak minet ta ye sa ndaket. Ande nu ye kukulyina nu tugumnge pasa ten ta ndo ye satinjet. Pasa ta tugusek ngina.

²⁷ Nu tanjamba Mam Kuate tuku sakina ta nane katese ndanaig. ²⁸ Ta tuku Yesus manj lato nane saningina: Tane ye Ndindo Katesek Tanjo ye tumba ail kazrai mbolnge palmbimngaig. Ait ta kugawa le o son ta nunge ngamngaig. Ye yiye wamdusmbi pasa afu sa ndaket. Mamnge tumyina ta ndo saket ta tane katesewamngaig. ²⁹ Ande nu kukulyina ye nu tuku nzali ndo dubiwet. Ta tuku nu ye kusre ndayumba ye ndon minmba minit nga sakina.

³⁰ Nu tanjamba saka minna le nane gudommmba nu tuku son nginaig.

Yesus nu Zu mbal ndon kualeyaukinaig

³¹ Yesus nu Zu mbal afu nu tuku son nginaig ta tenjamba saningina: Tane ye tuku pasa ismba kumumba kap ta tane sinjka ye dubiyanu tanjo mayok kanjgaig. ³² Tane pasa tugusek kila palpe le pasa tanje tane tuku muskil kiletidinje tinjamngat ngina.

³³ Tanjakina le nane ndek sakinaig: Sine Abraham tuku mbunj mineg. Sine nane afu kumnemnge ndalekanu

tanjaj mine ndakeg. Ne ndanam saka sine tuku muskil kiletidinje sinjam tuku sakate nginaig le ³⁴ nu manj lato saningina: Ye sinjka satinjamngit. Ima nu unekate ta nu une manjau kumnemnge ndalekanu tanjaj minit. ³⁵ Piro tanjo nu nunje sunjo tuku wandeknge mara mara mine ndakate. Kinjo nu mam nunje tuku wande mbolnge mara mara minit. ³⁶ Ata. Ye Kuate tuku Kinjo ye tane tuku muskil kiletidinje ta tane muskil kiletidinje mayewamngaig. ³⁷ Tane Abraham tuku mbunj ngade ta ye kila ta tane ye tuku pasa isig ta tane tuku ngamunggal sinam kine ndakate tukunu tane ye baleyam sakade. ³⁸ Ye yiye Mam tugumnge manjau kanjerke liken ta sake liket. Tane tanjine mamnge manjau tumtingit ta kade ngina.

³⁹ Tanjakina le nane nu sanaig: Sine tuku mam Abraham nginaig le nu nane saningina: Tane Abraham tuku kinjo kame kande Abraham tuku manjau dubide kande. ⁴⁰ Ye pasa tugusek Kuate tugumnge ismba pro satinjet le tane ye baleyam sakade. Abraham nu manjau tanjaj ke ndakina. ⁴¹ Tane tanjine mam tuku manjau te-purde ngina le nane nu sanaig: i ... Sine ndinje kilepati ndakinaig. Singine Mam ndindo nu Kuate nginaig.

⁴² Kile Yesus nu ndek saningina: Ye Kuate tugumnge minen sulumba te prowen. Yiye wamdusmbi

kuga. Nunge ye kukulyina. Kuate nu tane tuku Mam kande tane ye tuku mata kume purde kande. ⁴³ Ye pasa kile-mayokket te tane isam mbulmba kilba tukulde. Ta tuku tane katese ndade. ⁴⁴ Tanjine mam Satan. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam idusde. Nu abo abo tanjo bale farna tanjamba kile minit. Nu wamdus tugusek kugatok tukunu nu manjau tugusek njakmba pitaikate. Nu mane tanjo. Nu yabri manjau miro. Ta tuku nu yabri wam ndo te-mayokam kumunj. ⁴⁵ Tane tanjine mam tuku manjau njak minig sulumba ye pasa tugusek satinjet ta tane son njgam fugude. ⁴⁶ Tane tuku ande ye tuku mbar ande kanjermba sanu kumunj kuga. Ye tane pasa tugusek satinjet ta tane ndanam tuku son nda njgade. ⁴⁷ Kuate tuku kinjo kame nane nu tuku pasa isig. Tane nu tuku kinjo kame mine ndakade tukunu nu tuku pasa ise ndakade njgina.

⁴⁸ Tanjakina le Zu mbal nane ndek nu sanaig: Ne Samaria yamban bukla njayonu njak njgeg ta sine kumumbi sakeg njginaig le ⁴⁹ nu nane saningina: Ye bukla njak kuga. Ye Mam tuku nyu te-dunjet le tane ye tuku nyu te-ibenje. ⁵⁰ Ye yijne nyu mbol kuwa nga idus ndawet. Kuate nu ye tuku nyu mbol kuwa nga sakate. Nu tanjo njakmba kumumbi pileningit. ⁵¹ Ye sinjka satinjamnjgit. Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda njgina.

⁵² Kile Zu mbal nane ndek sakinaig: i ... Abraham tuan tanjo njakmba kume likinaig ta ne sakate: Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda njgate. Ta tuku kile sine kila pileg. Ne bukla njak. ⁵³ Sine tuku mbun sunjo Abraham ne nu liwanu nga iduste? Abraham tuan tanjo njakmba kume likinaig. Ne ima le nane nyu te-dungate njginaig le ⁵⁴ nu ndek saningina: Ye yijne miron yijne nyu payam ndaket. Yijne Mam nunge ye tuku nyu te-dungate. Tane nu sine tuku Mbara Sunjo njgade ta ⁵⁵ tane nu gilai. Tane nu kila njgade ta tane yabri tanjo ndo. Ye nu kila nget ta tane yabri pasa sakade tanjamba kuga. Ye sinjka nu kila minmba nu tuku pasa dubiwet. ⁵⁶ Sijine mbun Abraham nu o buk ye prowam tuku ait ismba nu gare-gareka tairnga minna. Nu ye tuku ait kanjermba gare sunjo tina nga saningina.

⁵⁷ Tanjakina le Zu mbal ndek nu sanaig: i ... Ne yar ⁵⁸ mine ndakate. Ne Abraham kanjeranu nga sakate e njginaig le ⁵⁸ nu ndek nane saningina: Ye sinjka satinjamnjgit. Abraham pro ndana le ye minmba minen kile minet nga saningina.

⁵⁹ Tanjakina le nane ndek ndame kilmba nu balewam bafunaig le nu nunje ngaro kuirkuirka tumba kusem wande kusremba kina.

9

Yesus nu tanjo am tukulok

wakeina

¹ Yesus nane ndin dubimba kinaig ka tanjo ande nu am tukulok ina sinamnje prona ta kanjernaig. ² Kanjermba nuje dubiwanu tanjo Yesus kusnanaig: Tum Tanjo, imanje unekina le nu am tukulok prona. Ina mam nujenje e ko nuje mironj e nga kusnanaig le ³ nu ndek nane saningina: Ina mam nuje tuku une ko nuje une tanje am tukul ndana. Kuate tuku sanjri nu mbolnje mayok kambim tuku nu am tukulok minit. ⁴ Kile mafen minitmbi ye Kuatenje kukulyina ta sine nu tuku piro kube. Mine minemba furirwa le sine njakmba pirokam kumuŋ kuga. ⁵ Ye kilke te mbolnje minmba kilke te kilŋawet tuku bulu ngina.

⁶ Nu tanjaka sakina sulumba kilke mbol nguspeka ruga wakeimba tumba tanjo ta am mbolnje pilna sulumba nu sana: ⁷ Ne kumba Siloam kule kualinj mbolnje am minyanja ngina. (Siloam nyu ta tugunu Kukulna). Tanjamba kukulna le nu ndek kumba am minyanja mambil mayemba luka prona.

⁸ Nu prona le nu tuku tumbranj tuma nane afu turmba nu buk aganj ndende yabanja minna le kanjernaig ta ndek sakinaig: i ... Ande buk aganj ndende yabanja minna nuje inde nginaig le ⁹ nane afu sakinaig: Au. Nuje nginaig le afu sakinaig: Kuga. Tanjo ande nu suk

nginaig. Tanjainaig le nu nane saningina: Sakade not. Ye nuje ngina le ¹⁰ nane ndek nu kusnanaig: i ... Ne ndanjat le am mayekat nginaig le ¹¹ nu lafumba sakina: Tanjo ande nyunu Yesus nuje ruga wakeimba ye tuku am mbolnje pilmba sayat: Ne ka Siloam kule kualinj mbolnje am minyanja ngat. Ye ka am minyanjit le ye am maranjat ngina le ¹² nane nu kusnanaig: Nu aninge minit nginaig le nu ndek saningina: Iyo. Ye gilai ngina.

¹³⁻¹⁴ Yesus nu ruga wakeimba am maranje tuna ta kusem ait le nane afu tanjo buk am tukulok minna ta tumba Farisi mbal tugum pronaig le ¹⁵ nane mata nu kusnanaig: Ne ndanjat le am mayekat nginaig le nu saningina: Nu ruga wakeimba ye tuku am mbolnje palet le ye ka am minyanjit le kile mambilet ngina. ¹⁶ Tanjaina le Farisi mbal afu sakinaig: Tanjo ta kusem ait tukul lukamba nu mabte ndakate. Kuatenje nu kukul ndana nginaig le nane afu tenemba sakinaig: Kuga. Nu tanjo nyanu kande nu manjau sanjrinu tanjamba kam kumuŋ kuga kande nginaig. Nane tanjamba pur yimyam kinaig. ¹⁷ Tanjamba nane manj tanjo am mayekina ta kusnanaig: Tanjo ta tuku ne ndanjamba iduste nginaig le nu saningina: Nu tuan tanjo ande ngina.

¹⁸ Zu gabat mbal tanjo ta ina sinamnje am tukulok prona le kile mayekina ta

son nda nga nu tuku ina mam wika kusnanikinaig: 19-20 Tale kinjo ande am tukulok te-palmbinu nga saka minik ta noten e nginaig le nale lafumba sakinaik: Am tukulok te-pilken ta not nginaik. Tanjakinaik le nane ndek sanikinaig: Nu ndanjat le am mayekat nga kusnanikinaig le nale ndek sakinaik: 21 Iyo. Sile gilai. Nu sungokanu. Nu kusnawap. Nu ndanjat le am mayekat ko imanje nu am wakeiwe tawet ta nunje sakuwa le isap nginaik. 22 Nale Zu mbal tuku kuru-kurukinaik sulumba tanjamba saninginaik. Ta ndanjam? Zu gabat mbal nane pasa ande buk katmba ima nu Yesus nu Kuatenje madina tanjo nguwa kande nu kusem wandeknje pitaimba nu tukulbe nginaig. 23 Wam ta tuku nale sakinaik: Nu sungokanu. Nu kusnawap nginaik.

24 Kile nane manj tanjo am mayekina ta te yale nga sanaig: Tanjo ta njonu ta sine kila. Ne Kuate am mbolnje sinja son pasa saka nginaig le 25 nu ndek sakina: Nu njonu e ko mayenu e ta ye gilai. Wam ande ye mbolnje kat ta ndo ye kila. Ye buk am tukulok minen ta kile ye mambilet ngina.

26 Tanjakina le nane manj nu kusnanaig: Nu ne ndanjam? Nu ame wam kat le ne am mayekat nga kusnanaig le 27 nu lafumba saningina: A ... ye buk satinjit le tane isaig. Ndanjam saka manj lato isam

tuku kusnanjade. Tane mata nu dubiwanu tanjo minam idusde e ngina le 28 nane ndek gubra tumba nu tumail panmba sanaig: A ... ne nu dubiwanu tanjo. Sine Moses ndo dubiweg. 29 Kuate nu Moses ndon pasatina ta sine kila. Tanjo te aninje prona ta sine gilai nginaig le 30 nu pasa lafumba saningina: i ... Nu ye tuku am wakeiwe sat ta ndanjam nu aninje prona ta tane gilai ngade. 31 Nu tuku manjau ta kilimok. Kuate nu tanjo njonu ise ndakate. Ande nu Kuate mbarinmba nu tuku nzali dubite le ndo Kuate nu tuku yabanj pasa isit le wam sanjrinu kate. 32 Ande nu ina sinamnje am tukulok prona le andenje nu tuku am maranje tuna nga sakade le ise ndakeg. 33 Tanjo ta nu Kuatenje kukul ndana kande manjau tanjan inum kam kumunj kuga kande ngina. 34 Tanjakina le nane gubra tumba sanaig: Yoi. Ne ina sinamnje une njak te-pilnaik. Ne sine gabat kame wam pagukam iduste e nga nane tanjo ta kusem wandeknje pitainaig le mayok kina.

35 Tanjo pitainaig le mayok kina ta Yesus nu ismba tanjo ta sota kanjerna sulumba nu sana: Ne Katesek Tanjo Ndindo ta tuku ne son ngate e ngina le 36 nu ndek nu sana: Sunjo, ne ima tuku sakate. Tanjo ta saya le isi sulumba ye nu tuku son ngi nga sana. 37 Tanjakina le nu ndek sana: Ne buk nu kanjerat. Ye ne

ndonj pasatet te ye nunje ngina le ³⁸ nu ndek sana: O Sunjo, ye ne tuku son njet nga nu tugumnje dagol tidronjina.

³⁹ Kile Yesus nu tenjenmba sakina: Nane am tukulok mbal mambilam tuku mambilde mbal am tukulkam tuku ye tango tanjamba pilengam kilke te mbol prowen ngina le ⁴⁰ Farisi mbal afu tanje minnaig ta pasa ta ismba sanaig: i ... Ne sine mata am tukulkanu nga iduste e nginaig le ⁴¹ nu nane sanjgina: Tane am tukulkanu minig kande une tuku pa tane mbolnje mine ndakate kande. Tane sine am maranjanu mineg ngade tukunu tane pa tam tuku minig ngina.

10

Sipsip kulat tango mayenu

¹ Ye sinja satjngamngit. Ande nu sipsip tuku malanja sinam nda kumba nu fonde ponja sinam kinit ta nu kuayar tango ndo. ² Ande nu malanja kumam sinam kinit ta nu sipsip tuku kulat tango. ³ Nu prote le malanja kulat tango malanja talke tuwit. Nu sinam kinit le nunje sipsip nu tuku njin tugu katesemba nu kila pilig. Nu nunje sipsip tuku nyu yimyam wike lika kilmba kile-mayokka kinit. ⁴ Nu nunje sipsip njakmba kile-mayokkate sulumba nu ambonga kinit le nane nu tuku njin tugu kila tukunu nu dubimba kinig. ⁵ Tango kisenje pro wikuwa ta nane

nu dubiwe nda. Nane nu tuku njin tugu gilai tukunu nane nu ram kua kanjaig ngina. ⁶ Yesus nu yaba pasa ta sanjgina ta nane tugunu katese ndanaig.

⁷ Katese ndanaig le nu temayokmba sanjgina: Ye sinja satjngamngit. Sipsip tuku malanja ta ye. ⁸ Ambonga pronaj mbal ta nane njakmba kuayar tango ndo. Sipsip nane tuku pasa ise ndakinaig. ⁹ Ye ndo malanja. Ande nu ye tugum tembi sinam kuwa ta nu ngisike nda. Nu mayok ka sinam ka nyamagan mayenu te-silika nyumba minamngat. ¹⁰ Kuayar tango nu sipsip kuayarmba bale farmba njajo siglikam tuku ndo prote. Ye nane abo tugu kitek lato lato tumba gare sunjo njak minwaig nga ye prowen.

¹¹ Ye sipsip kulat tango mayenu. Sipsip kulat tango mayenu sipsip mine mayewaig nga nu kumam tuku kuru kuru ndakate. ¹² Ande nu sipsip miro tango kuga ta nu ndametinj kilam tuku ndo sipsip kulatkate. Age nguikok prote le nu sipsip kusreka kua kinit le age tanje nane bige tidjgate le nane pururumba sili-silide. ¹³ Nu ndametinj kilam tuku ndo sipsip kulatkate sulumba nu sipsip sunjgomba idus ndanjngit. ¹⁴⁻¹⁵ Ye sipsip kulat tango mayenu. Mam nu ye kila minit le ye nu kila minet. Tanjamba ndo ye yije sipsip kila minet le nane ye kila minig. Ye

nane mine mayewam tuku ye yiŋe ŋgarosu mape ndamba kumamŋgit.

16 Yiŋe sipsip gudommba fonde te sinamŋge mine ndakade. Ye nane mata kili le nane ye tuku ŋin tugu kila pilmba ye dubiyamŋgaig. Taŋamba nane kuasmbi ndindo taŋaŋ minwaig le ye nane tuku kulat taŋgo ndindo minamŋgit. 17 Ye yiŋe ŋgarosu mape ndamba kumi sulumba maŋ abo tumba tiŋgamŋgit. Ta tuku yiŋe Mam nu ye tuku kume purte. 18 Ande nu nuŋe nzali dubimba ye baleyam kumuŋ kuga. Ye yiŋe nzali dubimba kumamŋgit. Ye saŋgri ŋak minmba yiŋe ŋgarosu kumam tuku palmbimŋgit. Kumi sulumba saŋgri ndui ta tumba maŋ tiŋgamŋgit. Yiŋe Mam nu ye wam ta kam tuku nyu sina ŋga saningina.

19 Taŋaka saningina le Zu mbal nane pasa ta ismba maŋ wamdus pur yimyam kinaig. 20 Afu gudommba ndek sakinaig: Nu bukla ŋak ŋginŋgankate. Tane nu tuku pasa ise ndakap ŋginaig le 21 nane afu ndek sakinaig: Taŋgo bukla ŋak taŋamba pasatam kumuŋ kuga. Bukla ŋayonuŋge taŋgo am tukulok wakeiwam kumuŋ kuga ŋginaig.

Zu mbal Yesus ŋgumnaig

22 Yerusalemŋge nane o buk kusem wande tuku malaŋga maŋ talkinaig ta idusam tuku pagumba nye

suŋgo mayok kina. Ait ta murke ait.

23 Yesus nu kusem wande suŋgo tuku kawaŋ ande nyunu Solomon ta mbolŋge kine inumba minna le 24 Zu mbal afu pro nu te-ŋgamumba kusnanaig: Ne Ku-ateŋge madinina taŋgo ndeta tugusemba saka le isbe. Sine isam tuku wamdus sulumba tairŋga mineg ŋginaig le 25 nu ndek lafumba saningina: Ye buk satinŋen ta tane son nda ŋgade. Ye Mam tuku nyu mbolŋge wam ke liket piro kame taŋge Mam nu ye kukulyina ta te-mayokde ta 26 tane ye tuku sipsip kuga tukunu tane ye tuku son nda ŋgade. 27 Ye tuku sipsip nane ye tuku ŋin tugu kila. Ye nane kila minet le nane ye dubiyade. 28 Ye abo tugu minmba minam tuku ningi le nane siŋka ŋgisike nda. Ande nu ye tugumŋge nane bige tidinŋa kilam kumuŋ kuga. 29 Sipsip ŋakmba Mam nu ye tugumŋge patikina le kulatka minet. Ande nu Mam tugumŋge nane bige tidinŋa kilam kumuŋ kuga. 30 Sile Mam ndoŋ ndindo ndo ŋga sakina.

31 Taŋakina le Zu mbal nane maŋ ndame kilmba nu balewam bafunaig le 32 nu ndek nane saningina: Ye Mam tuku saŋgrimbi maŋau magenu gudommba ke liket le kaŋgerkade. Ame maŋau ŋayonu ket le tane ye baleyam bafude ŋga saningina le 33 nane nu sanaig: Sine ne wam magenu kate ta tuku

ne balenam idus ndaweg. Ne tanjo ndo ta ne ye Kuate nga nu tuku nyu njayo silitte njinaig.

³⁴ Nu ndek lafumba saniŋgina: Kuyar pasa mbolnŋe Kuate nu tenenmba sakate. Tane mbara kame tanaj minig nŋate. ³⁵ Sine kuyar pasa ande te-siwam kumunj kuga. Kuate nu tanamba nuŋe mbal afu pasa niŋgina le nane mbara tanaj minig nŋina. ³⁶ Ye ake tanjo kuga. Kuate nŋe madiyumba kukulyina le kilke te mbol prowen. Ndanam saka ye Kuate tuku Kiŋo nŋet le Kuate tuku nyu njayo siliwanu nŋade. ³⁷ Ye Mam Kuate tuku piro ndaket nga idusmba kande tane ye tuku son nda nŋap. ³⁸ Ye nu tuku piro ket nga idusmba kande piro ket manjau te ndo son nŋap. Ta mbolnŋe tane Mam nu ye ndonj minmba minit le ye nu ndonj minmba minet ta kila palmbimnŋaig nŋina.

³⁹ Tanjaka sakina le kile nane nu manj biye tiwam tuku ta nu nane kusreka kua ka kina. ⁴⁰ Nu kina ka Yordan kule sim ka buk Yohanus nŋe kule piseneniŋgina ma ta mbolnŋe minna. ⁴¹ Tanŋe minna le nane gudommmba nu tugum promba sakinaig: Yohanus nu manjau sanjgrinu afu ke ndakina ta nu tanjo te tuku sakina ta kumumbi sakina nŋinaig. ⁴² Tanjamba ma ta tuku mbal gudommmba Yesus tuku son nŋinaig.

Lasarus nu kumna

¹ Betani tanjo ande Lasarus nu guazeŋgina. Kulim kat nuŋe Maria le Marta. ² Maria nu buk gurenj tumba Yesus tuku kupe mbolnŋe kutumba nuŋe gabat wanjemi saukina. Leu nuŋe Lasarus guazeŋgina. ³ Guazeŋgina le nuŋe kulim kat nuŋe ar ndek Yesus tuku pasa pilmba sakinaik: Sunjo, ande ne nu tuku kume purte ta nu guaze njak minit nga sanaik le ⁴ nu pasa ta ismba sakina: Guaze tanŋe nu balewe nda. Kuate tuku nyu sunjo mbol kuwa le wam ta mbolnŋe ye Kuate tuku Kiŋo nyu sunjo mayok kambim tuku guaze ta prona nŋina.

⁵ Yesus nu Maria le Marta leu nakile Lasarus nu nane tuku kume pur sunjo njak. ⁶ Nu Lasarus guazeŋgina pasa ta ismba minna ma ta mbolnŋe manj ait armba tanŋe minna. ⁷ Mara armba kugana le nu nuŋe dubiwanu tanjo saniŋgina: Sine manj Yudea kab nŋina le ⁸ nane nu sanaig: Tum Tanjo, ailfu ndo Zu mbal ma ta mbolnŋe ndamembi ne balenam bafunaig. Ndanam saka ne manj kambim sakate e nŋinaig le ⁹ nu ndek sakina: Maratukuk ka furiram ta mafen minit. Ande nu ki mbol likate ta nu bariŋgam kumunj kuga. Mafenj tuku bulunŋe nu kilnŋate. ¹⁰ Ande nu furir likate ta nu bulu kugatok tukunu bariŋgate nŋina. ¹¹ Tanjaka sakina sulumba nu nane saniŋgina: Siŋgine gulab Lasarus nu

kinymba minit. Ye ka nu kuanewamngit ngina.

¹² Tanjakina le nuŋe dubiwanu tanjo nane nu sanaig: Sunjo, nu kinymba minit ndeta nu mayekamngat nginaig. ¹³ Yesus nu Lasarus kumna ta tuku nu kinymba minit nga saningina ta nane nu kinyat nga idusmba tanjamba sanaig. ¹⁴ Kile Yesus nu kilimok saningina: Lasarus kumna. ¹⁵ Ye nu tugum nda kan le nu kumna ta tuku ye piti ndayate. Tane ye tuku son ngap nga ye iduset. Kile sine nu tugum kab ngina.

¹⁶ Nu tanjamba sakina le Tomas mape nyu ande Didimus nu ndek Yesus dubinaig tanjo afu saningina: Nu kumam kinit. Ariya. Sine kumba nu ndonj kumbe ngina.

Kumanu mbal abonja tingam tuku miro

¹⁷ Yesus nane Betani pron-aig le nane Lasarus tumba ndame burok sinamnge pilnaig le ki bailkamba kugana ta kila sanaig. ¹⁸ Betani tumbranj Yerusalem kambim tuku 3 kilomita tanjanj ndin kuen kuga. ¹⁹ Zu mbal gudommmba Maria le Marta leu nakile kumna le wamdus kile-ibenkam tuku pro tanje minnaig.

²⁰ Marta nu Yesus ilmba minna pasa isna sulumba nu tinja ka ndinngge Yesus kanjerna le Maria nu wandekngge minna. ²¹ Marta nu Yesus sana: O Sunjo, ne buk pro minna kande ye tuku leu

kume ndakina kande. ²² Kile ait te mbolngge mata ne ame wam tuku Kuate yabanja ta ne tanmbimngat ta ye kila ngina le ²³ nu lafumba sana: Leu nane nu manj abonja tingamngat ngina le ²⁴ Marta ndek lafumba nu sana: Ait sunjo mbolngge kumanu mbal njakmba tinjguwaig le nu mata tingamngat ta ye kila ngina.

²⁵ Tanjakina le nu ndek sana: Kumanu mbal abonja tingam tuku ta ye miro. Ande nu ye tuku sanjri tomba tinja kumwa ta nu manj abonja tingamngat. ²⁶ Ima nu abo minmba ye tuku sanjri tomba tinjgate ta nu ngisike nda. Ye pasa sanet te ne son njgate e nga kusnana le ²⁷ nu ndek sana: O Sunjo, ne Kuate tuku Kinjo ne Kristus. Ande nu kilke te mbol prowamngat nginaig ta ne ngina.

Yesus nu malmbikina

²⁸ Tanjakina sulumba Marta nu tinja kumba ka maib nuŋe Maria sinjsinjndo sana: Tum Tango pro ne ilwa nga sakat ngina le ²⁹ nu ismba pastinja nu sota kina.

³⁰ Yesus nu tumbranj nda pron-a. Nu tumbranj makembinge Marta ndonj pasatinaik ma ta mbolngge minna. ³¹ Zu mbal nane wandekngge Maria wamdus te-ibenmba minnaig ta nu pastinja kina le nane nu mindesinj tugumngge malmbinu kinit nga nu dubimba kinaig.

³² Maria nu Yesus tugum promba dagol tidronja sana: O Sunjo, ne pron-a kande ye tuku leu kume ndakina

kande ngina. ³³ Maria nu malmbikina le nu dubimba kinaig mbal njakmba malmbikinaig le Yesus nu nane kanjerka wamdus tatrakina le nu nane kusnaningina: ³⁴ Tane aningge nu tumba pilnaig nga kusnaningina le nane nu sanaig: Sungo, ne sine njak kumba ka kanjera nginaig le ³⁵ nu malmbikina.

³⁶ Tanjana le Zu mbal afu sakinaig: Ai si. Nu Lasarus tuku sunjomba kume purte nginaig. ³⁷ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu tanjo am tukulok ta nu am maranje tuna. Ndanjam tuku nu Lasarus te-ti ndana le nu kumna nga sakinaig.

Yesus nu Lasarus wikina le abongina

³⁸ Kile Yesus nu manj wamdus tatrakina le nu kumba ka mindesinj pilnaig ma ndame burok ta tugum prona. Ndame sunjo ande burok tukulunu minna. ³⁹ Kile Yesus nu ndek saningina: Ndame talkap ngina le tanjo kumna ta kulim nuje Marta nu ndek sana: Sunjo, nu kumna le ki bailkamba kuganaig. Mindesinj te buk mundur kinit ngina le ⁴⁰ nu sana: Ye ne ame pasa sanit? Ne ye tuku sanjri tomba tinga ta ne Kuate tuku sanjri kanjeramngat nga sanit ngina. ⁴¹ Tanjakina le nane ndek ndame talkinaig le Yesus nu tandeka sakina: O Mam, ne ye tuku pasa isit tukunu ye ne gare pasa tinet. ⁴² Ne mara mara ye tuku pasa isit

ta ye kila. Afu minig te nenje ye kukulyina ta nane kila pilwaig nga ye pasa te sanet ngina.

⁴³ Tanjaka sake denjpurmba nu wi kuenjka sakina: Lasarus, ne tinga kilim kaye ngina le ⁴⁴ nu kumna tuku ta tinga mayok kina. Nane buk tawimbi kupe wai kusnaig sulumba tawi inum gabat songinaig ta njak tingina le Yesus ndek nane saningina: Tane kuminj kukliwap le nu kuwa ngina.

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Mateus 26.1-5; Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2)

⁴⁵ Zu mbal Maria dubimba pronaig ta nane Yesus wam kina ta kanjermba nane gudommba nu tuku son nginaig le ⁴⁶ nane afu Farisi mbal tugum kumba Yesus wam kina ta kubeu ninginaig le ⁴⁷ Farisi mbal ndek kumba pris gabat mbal ndon gabat sugo sugo njakmba kile-manjgurkinaig sulumba sakinaig: Sine kile ndanndanjamngig? Nu manjau kitek sanjrinu gudommba ke likate. ⁴⁸ Sine nu mapebe le nu manjau kumba minwa ta nane njakmba nu tuku son ngamngai. Tanjawaig ta Rom mbal sine Sesar kusrewanu nga pro kusem wande sunjo njayo silimba sine Israel njakmba bale faramngai nginaig.

⁴⁹ Tanjo sunjo ande nyunu Kaiafas nu yar ta mbolnje pris tuku gabat sunjo minna. Tanjo ta nu nane ngamuknje

tinga saningina: Tane wam gilai mbal. ⁵⁰ Sine Israel tuku ma tumba tanjo ndindo kumwa ta maye. Tanjawa ta sine njakmba ngisike nda ngina. ⁵¹ Kaiafas nu tanjakina ta nu nuje wamdus dubimba sa ndakina. Nu yar ta mbolnje pris gabat sunjo minna le Kuate nje nu wamdus tuna le nu dir pasa saningmba Yesus nu Israel njakmba tuku nga kumamngat ngina. ⁵² Israel mbal ndo kuga. Nu Kuate tuku kinjo kame kilke tugu njakmba mbolnje kilwa le kuasmbi ndindo minwaig nga kumamngat.

⁵³ Ait ta mbolnje Zu gabat mbal nane tugu pilmba Yesus balewam tuku ndin sota minnaig. ⁵⁴ Ta tuku kile Yesus nu Zu am mbol li ndakina. Nu nuje dubiwanu mbal kilmba duje makembinge tumbran ande nyunu Efraim kinaig ka tanje minnaig.

⁵⁵ Zu mbal tuku pagumba nye sunjo Pasowa ait patukina le tumbran fonfon tuku mbal gudommba Pasowa mayok nda kuwa le purfenju mayok kambim tuku nga Yerusalem kinaig. ⁵⁶ Nane pro Yesus sota kusem wande sunjo sinam tanje nangine nangine munju kusnanga sakinaig: Tane ndanjmba idusde. Nu prowamngat e ko prowe nda nga saka minnaig.

⁵⁷ Farisi nane pris gabat mbal ndon nane buk tanjo pino wam paguka saninginaig: Ande nu Yesus minit ma ta kila minmba

kande nu sine sasinguwa le sine ka biye tibe nginaig.

12

Maria Yesus tuku kupe mbolnje gurenj kutuna

(Mateus 26.6-13; Markus 14.3-9)

¹ Pasowa tuku pagumba nye ait ta buk fagkina le Yesus nu man Lasarus kumna le te-tina tuku tumbran Betani kina. ² Ka tanje nane Yesus tuku pagunaig le Marta nu nyamagan kutumba minna. Lasarus mata nane ndon isukusmba minna. ³ Isukusmba minnaig le Maria nu gurenj mayenu ande pitinu 500 gram tanjan piyanu o mbolnje ta tumba prona sulumba Yesus tuku kupe mbolnje kutumba nuje gabat wajembi kupe saukina le mundur mayenu wande ta kumungina le ⁴ Yesus dubiwanu tanjo ande Yudas Iskariotnu nu ngumne nja Yesus tuku kupet mayok kina ta nuje sakina: ⁵ A ... ndanam saka gurenj ta tumba nane afu mbol nda piyana. Nu tanjana kande nu son 30 tunaig le sine sanzal mbal turkeg kande ngina. ⁶ Yudas nu sanzal mbal idusningmba pasa ta sa ndakina. Nuje nangine ndametinj kulatka afu kuayarmba minanu. Ta tuku nu sakina.

⁷ Kile Yesus nu ndek sana: Nu piti ser ndawa. Ye kume ndaket le nu ambonga ye tuku mindesinj wakeiwanu tanjan gurenj ta tumba ye pisneyat. ⁸ Sanzal mbal nane

mara mara tane ngamuknge minamngaig. Ye tane ndon ait kuennu mine nda ngina.

Nane Lasarus balewam tuku pasa katnaig

⁹ Zu mbal gudommba nane Yesus minna ta ismba nu kanjeram pronaig. Nu ndo kanjeram pro ndanaig. Nane Lasarus kumna le Yesus nu te-tina ta turmba kanjeram pronaig. ¹⁰⁻¹¹ Yesus nu Lasarus te-tina le nane gudommba pris gabat mbal tuku pasa kusreka Yesus tuku son nga minnaig. Ta tuku pris mbal nane Lasarus mata balewam tuku pasa katnaig.

Yesus nu gabat sungo tanan Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40)

¹² Mafena le Yesus nu mbumba Yerusalem prowam bafumba minna le tanjo pino gudommba pro Yerusalemnge pagumba nye ta tuku minnaig ta nane isnaig. ¹³ Nane ismba ndek pator wane supika kilmba nu tugum kumba ka wikaraumba sakinaig:

Sine Kuate tuku nyu tedungube o.

Tanjo te Sunjo tuku nyu mbolnge prote.

Nu Sunjonge nyaro tuwa o.

Nu sine Israel tuku gabat sunjo nyaro tuwa o nginaig. *Mune 118.26*

¹⁴ Yesus nu donki fat ande te-silika muskilnu mbolnge minyokina. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

¹⁵ Sion tumbran sunjo ne kuru kuru ndaka.

Ai si. Ne tuku tanjo sunjo prote si.

Nu donki fat mbol minyoka ne tugum prote ngate.

Sakaria 9.9

Kuyar pasa ta Yesus nu kumuna.

¹⁶ Ait ta mbolnge nuje dubiwanu mbal kuyar pasa ta idus ndanaig. Ngumne nga Yesus nu samba mbolnge sangri kilna sunjo tina le nane kuyar pasa ta idusmba sakinaig: Son. Kuyar pasa nu tuku sakate ta kumumbi nu mbolnge mayok kina.

¹⁷ Nane Yesus Lasarus wikina le ndame burok sinamnge abonga tingina le kanjernaig mbal Yerusalemnge afu kubeu ninmba minnaig le ¹⁸ manjur sunjo ta nu manjau sangrinu kina le isnaig sulumba nane kumba ka ndinnge nu te-silikinaig le ¹⁹ Farisi mbal nanjine nanjine sakinaig: Ai si kanjerap. Nane njakmba nu dubide. Sine wam ande kam kumu nj kuga nginaig.

Yesus nu nuje kumam tuku sakina

²⁰ Nane Kuate mbarinam tuku pagumba nye ta mbol pronaig ta afu Grik mbal.

²¹ Nane Filipus tugum pronaig. (Filipus nu Galileanu Betsaida tumbranok).

Nane pro nu sanaig: Tanjo sunjo, sine Yesus kanjeram proweg nginaig le ²² nu kina ka Andreus sana. Tanjamba nale kinaik ka Yesus kila sanaik le ²³ nu ndek nale sanikina: Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate nu sangri kilna sunjo sam tuku ait buk prote.

²⁴ Ye sinjka satinjamngit. Wit tinjnu ande kilkek sinamnge ngukap le ndo alonu gudommaba mayok kanjgaig. Kilkek sinamnge ngu ndakap ta nuje ndo minamngat.

²⁵ Ima nu nuje abo mine mayewam tuku wamdus sunjo tate ta nu ngisikamngat. Ima nu kilke te mbolnje nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu abo njak minmba minamngat.

²⁶ Ima nu ye tuku piro biyam idusmba kande nu ye dubiyuwa. Nu tanjawa ta nu ye ndon minamngat. Ande nu ye tuku piro biywa ta Mamnge nu tuku nyu temayokamngat.

²⁷ O Mam, ye ngamunggal pitiyate ta ye ndanmba sani. Wam ye mbol prowamngat ta laipyuwa nga sani? Kuga. Ye tanjake nda. Piti ta kurawam tuku ye prowen. ²⁸ O Mam, naje nyu sunjo ta mbol kuwa ngina. Nu tanjakina le samba mbolnje minje pasa ande tenjenmba sakina: Yije nyu sunjo buk mbol kina. Kile manj mbol kanjat nga sakina.

²⁹ Nane tanje minnaig mbal pasa ta ismba afu ndek sakinaig: Kuaila fudukate nginaig le afu nane sakinaig: Enjel ande nu ndon pasatate nginaig le ³⁰ nu ndek sakina: Pasa ta ye isi nga pro ndawat. Tane isap nga prowat. ³¹ Kile kilke mbol mbal pileningam tuku ait prote. Kilke te tuku gabat Satan Kuatenge teibenamngat. ³² Nane afu ye ail mbolnje pilmba te-

dunjuwaig le ye kilke mbol mbal wike liki le nane ye tugum prowamngaig ngina. ³³ Yesus nu ndanndanmba kumamngat ta te-mayokmba nu pasa ta sanjngina.

³⁴ Nane ndek pasa lafumba sakinaig: Moses tuku kuyar pasa Kristus nu minmba minamngat nga sakate ta ne ndanjam nane Katesek Tango Ndindo tumba tedungamngaig ngate. Katesek Tango ta nu ima nginaig le ³⁵ nu nane sanjngina: Kile bulu tugusek ait fagnu ndo tane kiljatingamngat. Bulu tane kiljatinmba minitmbi tane kilja mbolnje likap. Kuga ta ma makenje tane songikat. Ande nu ma make sinamnje likate ta nu ndin kanjer ndate. ³⁶ Bulu kiljatinmba minitmbi nu tugum kumba kila palpe. Tanjawa ta tane bulu njak minamngaig ngina. Yesus nu tanjaka sakina sulumba nu nane kusreka kuirka minna.

Zu gudommaba nane Yesus talanaig

³⁷ Yesus nu manjau kitek gudommaba nane am mbolnje ke likanu ta nane nu tuku son nda nga minnaig. ³⁸ Tuan tanjo Aisaia tuku pasa ande nane mbolnje kumungina ta tenjenmba.

O Sunjo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ngate.

Ne naje sangri te-mayokte le ande nu katese ndate. *Aisaia 53.1*

³⁹ Nane Kristus talanaig ta Aisaia nu o buk dir pasa ande tenjemba kuyarna.

⁴⁰ Kuate nu nane tuku am tukule ningmamba ngamungal mata tukule ningina. Kuga ta nane ammbi alonu kanjermamba wamdus puluninguwa le ngamungal biye mbilmba ye tugum prowaig le nane wakeikamngit ngina. *Aisaia 6.10*

⁴¹ Aisaia nu Kristus tuku kilnja sunjo kanjermamba nu tanjamba Yesus tuku kuyarna.

⁴² Zu gabat gudommamba Yesus tuku son nginaig ta Farisi mbal nane kusem wande-knje nane peuningbekaig nga nanjine son ta yabukinaig. ⁴³ Nane tango pino njakmba nane nzaliningam tuku sunjomba idusnaig sulumba Kuate nu nane nzaliningam tuku wam ta fudinndo nga idusnaig.

⁴⁴ Kile Yesus nu wi kuenjka saningina: Ande nu ye tuku son ngate ta nu ye tuku ndo son nda ngate. Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku mata son ngate. ⁴⁵ Ande nu ye tuku manjau kanjer tite ta nu Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku manjau mata kanjer tite. ⁴⁶ Ye kilke te tuku bulu tanjaj tango pino njakmba kiljaninget. Ye son ngade mbal nane ma make sinamnje mine ndakade. ⁴⁷ Ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndawa ta ye nu pilemba pasa mbolnje te-ti ndawet. Ye tango

pileninjmba pasa mbolnje kile-tidingam pro ndawen. Ye nane tuku muskil kile-tidinge ningam tuku prowen. ⁴⁸ Ima nu ye pitaiyumba ye tuku pasa ngumnete ta ait sunjo mbolnje ye pasa sake liket tenje nu pilemba pasa mbolnje te-tiwamngat. ⁴⁹ Ye pasa sake liket te yijne wamdusmbi sa ndaket. Mam nu ye kukulyina nunje wam paguyina le ye sake liket. ⁵⁰ Nunje wam pagu pasa ta abo minmba minam tuku ndin tumtingit. Ta tuku ye pasa satinjet te Mamnje wam paguyina le ndo satinjet ngina.

13

Yesus nu nunje dubinaig mbal tuku kupe minyanjina

¹⁻⁵ Pasowa ait pro ndana le Yesus nu nunje dubinaig mbal ndonj isukusmba minnaig le Yudas Iskariotnu Simon tuku kinjo nu Satannje buk wamdus tuna le nu Yesus tumba nunje njgueu mbal ningam tuku idusmba minna.

Yesus nu kilke te kusremba Mam nunje tugum kambim tuku ait patukina le nu kila minmba nunje mbal kilke te mbolnje minnaig ta nane tuku kume purmba minna sulumba nu ndek nyamaganj kusremba tinja nunje siot paska tawi ande tumba ngaro kusmba nza mbolnje kule kutumba nunje dubiwanu tango tuku kupe minyanje likina. Mam Kuate nu sanjri njakmba nu wai mbolnje pilna le nu Mam

tugumnge ndekina ta nu man luka mbumba kangat wam ta njakmba nu kila minmba tanjana.

⁶ Tanjamba minyanje lika ka Simon Petrus tugum prona le nu kusnana: i ... Sunjo, nenje ye tuku kupe minyanjam bafute e ngina le ⁷ nu ndek sana: Ye manjau ket te ne tugunu katese ndate. Ngumnenja ne pulunamngat ngina le ⁸ nu man sana: Sinja. Ne ye tuku kupe minyanje nda nga sana. Tanjakina le nu man sana: Ye ne tuku kupe minyanjanangi ta ne ye ndon gulab minam kumun kuga ngina le ⁹ Simon Petrus ndek nu sana: Sunjo, tanjamba kande kupe ndo minyanjananga. Ye tuku kupe wai gabat turmba minyanjananga ngina le ¹⁰ nu sakina: Ande nu njarosunjak kule pisat ta nu kupe ndo minyanjanaman purfennu mayok kangat. Tane njakmba purfennu minig ta tane tuku ande nu purfennu mine ndakate ngina. ¹¹ Yesus nu ima nu tuku kupet mayok kangat ta nu kila minna tukunu ande nu purfennu mine ndakate nga saningina.

¹² Nu nane tuku kupe minyanje denpurmba nu tinga nune siot tumba silika isukusam tuku ma mbol kina sulumba nane kusnaningina: Ye tane mbolnje manjau kit ta tane tugunu katesede? ¹³ Tane ye nyun ta Sunjo tane tuku Tum Tanjo ngade ta son. Tane kumumbi sakade. ¹⁴ Ye Sunjo tane tuku Tum Tanjo minmba ye nyu kugatok tane

kumnemnje minanu tanjan tane tuku kupe minyanje likit. Tane mata nyu kugatok tanjan tangine tangine kupe minyanje likap. ¹⁵ Ye tane mbolnje manjau kit ta tane kangermba tanjamba dubimba kap nga ye tumtingit. ¹⁶ Ye sinja satinganjit. Piro tanjo nu nune sunjoli ndate. Kukul tanjo nu nune kukulte tanjoli ndate. ¹⁷ Ye tane pasa satinjet te tugunu katesemba dubiwap ta tane gare manjau mbolnje minamnjagig.

¹⁸ Ye tane njakmba tuku sandakit. Ye maditingen mbal ye tane tuku wamodus kila. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ande nu ye tuku nyamagan ye ndon isukusit ta nu ye tuku njeu mayok kinit njate. *Mune 41.9*

Pasa ta sinja kumumbi mayok kangat. ¹⁹ Pasa ta mayok kuwa le ye Kuatenje madiyina tanjo ta tane son ngam tuku ye ambonga satinjit. ²⁰ Ye sinja satinganjit. Ye yije tanjo ande kukuli le prowa le ande nu aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo

(Mateus 26.20-25; Markus 14.17-21; Lukas 22.21-23)

²¹ Yesus nu pasa ta saningina sulumba ngamungal pitina le pasa te-mayokmba saningina: Ye sinja satinganjit. Tane ngamuknje ande nu

ye tuku kupet minit ngina.
²² Tanjakina le nuŋe dubinaig tanjo ndek ima tuku sakate nga idusmba nanjine nanjine munju kanjerkinaig.

²³ Nu dubiwanu tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale munju patuk patuk isukusmba minnaik.

²⁴ Simon Petrus nu tanjo ta nu kusnawa nga gabatmbi sana le ²⁵ tanjo ta Yesus man patumba nu gemmba nu kusnana: Sunjo, ne ima tuku sakate ngina le ²⁶ nu sakina: Ye bret te kule pak mbol pilmba tambimngit not ngina. Nu tanjaka bret tumba kule pak mbilmba Simon tuku kinjo Yudas Iskariotnu tuna. ²⁷ Tuna le Satan pro Yudas sinam kina le Yesus nu sana: Ne wam kam iduste ta pitik kumba ka ngina.

²⁸ Nu Yudas pasa sana ta nane isukusmba minnaig mbal nane katese ndanaig.

²⁹ Nane idusnaig: Yudas nu ndametinj tuku pale fat kulatkate tukunu Yesus nu Pasowa tuku nyamagan afu piyawam tuku ko ndametinj afu sanzal mbal ningam tuku nga sate nga idusnaig.

³⁰ Kile Yudas nu bret ta nyumba mayok ka kina ta buk furirna.

Wam pagu pasa kitek

³¹ Nu mayok ka kina le Yesus nu nane saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo kile ye tuku nyu sunjo mbol kanjat. Wam ta mbolnge Kuate tuku nyu sunjo mata mbol kanjat. ³² Kuate nu ye mbolnge nyu sunjo mbol

kuwa le ye nu mbolnge mata nyu sunjo mbol kanjat. Kile ndo nu ye tuku nyu sunjo tembolamngat.

³³ Kinjo kame ye, ait fagnu tane ndon minamngit. Tane ye sota kanjerye nda. Ye o buk Zu mbal tanjamba saningen ta kile tane satinngamngit. Tane ye kanjit ma ta tane prowam kumun kuga.

³⁴ Ye tukul kitek ande satinngamngit. Tane tanjine tanjine munju iduska kume purkap. Ye tane tuku kume puret tanjamba tane mata tanjine tanjine munju kume purkap. ³⁵ Tane munju kume purkap ta tanjo pino tane ye dubiyade mbal minig ta katesewamngai ngina.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana (Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34)

³⁶ Yesus nu tanjamba sakina le Simon Petrus nu kusnana: Sunjo, ne animbi kanjat ngina le nu sana: Ye kanjit ma ta kile ne ye dubiyam kumun kuga. Ngumnenga ne ye dubiyamngat ngina.

³⁷ Tanjakina le Petrus nu sana: Ndanam kile ye ne dubinam kumun kuga ngate. Ne tuku nga ye kumam tuku kuru kuru ndaket ngina le ³⁸ nu ndek sana: Ne ye tuku nga ne kumam tuku kuru kuru ndakam iduste e? Ye sinja ne sanamngit. Furir te mbolnge teg wi ndakuwa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina.

14

Kuate tugum kambim tuku ndin

¹ Ye pasa pitinu satinjit ta tuku tane wamdus fulil ndakap. Tane Kuate tuku sanjri tomba tinjga ye tuku sanjri mata tomba tinjgap.

² Mam tuku tumbraŋge wande gudommba minig. Tanjamba mine ndakuwaig ta ye satinje nda. Ye kumba ka tane tuku ma wakeiwamŋgit.

³ Tane tuku ma wakeiwi sulumba luka pro tane kili le tane ye ndonj minmba minamŋgaig. ⁴ Ye kambimŋgit ma ta tane ndin kila ŋgina.

⁵ Tanjakina le Tomas nu ndek kusnana: Sunjo, ne kambimŋgat ta sine gilai. Ndin ndan dubimba ne tugum prowamŋgig ŋga kusnana le ⁶ nu ndek sana: Kambim tuku ndin, wam tugusek, abo tugu ta ye miro. Ande nu ye laipyumba Mam tugum kambim kumuŋ kuga. ⁷ Tane ye kila pilig tukunu Mam mata kila palmbimŋgaig. Kile tane nu kila palig. Tane buk nu kanjernaig ŋgina.

⁸ Kile Filipus ndek Yesus sana: Sunjo, sine tuku nzali ne naje Mam tumsinŋa le kanjerbe ŋgina le ⁹ nu ndek sana: Filipus, ye ait kuennu ne ndonj minet. Ne ye kila pile ndakate e? Ande nu ye tuku tugu kanjer tite ta nu Mam mata kanjerte. Ndanam tuku ne naje Mam tumsinŋa le kanjerbe ŋgate. ¹⁰ Ye Mam ndonj sailket le nu ye ndonj minit. Sile ndindo ta ne

son nda ŋgate? Ye mara mara pasa satinjet ta yije wamdusmbi sa ndaket. Mam nu ye ndonj minmba nunje piro ta ke likate. ¹¹ Ye Mam ndonj minet le nu ye ndonj minit ta son ŋgap. Tane son ŋgam fugumba kande piro ke liket ta kanjerka ye nu ndonj minet ta son ŋgap. ¹² Ye sinjka satinŋamŋgit. Ande nu ye tuku sanjri tomba tinjuwa ta ye manjau ke liket te nu mata kamŋgat. Ye Mam tugum kanjit ta tuku nu ye manjau ket te linimmba manjau sanjrinu ke likamŋgat. ¹³ Tane ye ndonj minmba wam afu tuku yabanyap ta ye Mam tuku nyu sunjokuwa ŋga ye wam ta kamŋgit. ¹⁴ Tane ye ndonj minmba wam ande tuku yabanyap ta ye kamŋgit ŋgina.

Yesus nu Tukul Guwa ndekam tuku sakina

¹⁵ Tanjakina sulumba nu manj sakina: Tane ye tuku kume purap ta tane ye tuku minje dubiwamŋgaig. ¹⁶ Tanjawap le ye Mam sawi le ande kukulwa le ndeka tane sinzanjinmba minmba minamŋgat. ¹⁷ Nu wam tugusek tuku Guwa. Kilke te mbolok manjau dubide mbal nane nu gilai minmba nu tam kumuŋ kuga. Tane nu kila minig le nu tane ndonj minmba tane tuku ŋgamunjal sinamŋge minmba minamŋgat.

¹⁸ Ye tane kusreki le munzanu tanjan mine nda. Ye manj luka tane tugum prowamŋgit. ¹⁹ Mine

minemba kilke te mbolok manjau dubide mbal nane manj ye kangerye nda. Tane ye mara mara kangeryumba minamnggaig. Ye abo minmba minet tukunu tane mata abo minmba minamnggaig. ²⁰ Ait ta prowa le ye Mam ndonj minet le tane ye ndonj minig le ye tane ndonj minet wam ta tane katesewamnggaig.

²¹ Ima nu ye tuku wam pagu pasa dubiwa ta nu ye tuku kume purte. Nu ye tuku kume purwa ta Mam mata nu tuku kume puramngat. Ye mata nu tuku kume purmba ye pro yinje wamdus tumi le nu ye kila palmbimngat ngina.

²² Tanakina le Yudas ande Iskariotnu kuga nu ndek Yesus kusnana: Sungo, ndanam ne pro nanje wamdus sine ndo tumsinmba kilke te mbolok manjau dubide mbal tumninge nda nga sakate ngina le ²³ Yesus ndek nu sana: Ande nu ye tuku kume purte ta nu ye tuku pasa dubite. Mam nu tango ta tuku kume purmba minwa le sile Mam ndonj nu tugum kumba nu ndonj minmba minamkik. ²⁴ Ande nu ye tuku kume pur ndate ta nu ye tuku pasa dubi ndate. Pasa satinget le isig ta ye tuku pasa kuga. Mam nu ye kukulyina nu tuku pasa.

²⁵ Ye tane ndonj minmba pasa kame te satinget. ²⁶ Mam nu ye tuku nyu mbolnge sinzaningam tuku Tukul Guwa kukulwa le ndekamngat. Nunje tane wam njakmba tumtingamngat. Pasa njakmba

sake liken ta nu manj lato tumtinguwa le idusamnggaig.

²⁷ Tane wamdus piti njak minmba kuru kuru ndakap. Ye tane kusreka ngamunggal mukukmbi wamdus bul sertingamngit. Kilke te tuku manjau dubide mbal wamdus bul serningig tana kuga. Ye ngamunggal mukukmbi wamdus bulok minet manjau ta tingamngit.

²⁸ Ye tane kusreki sulumba manj luka tane tugum prowamngit nga satinget le isaig. Mam nu Sungo. Nu ye liyate. Ta tuku tane ye tuku kume purde kande ye Mam tugum kangit ta gare tade kande. ²⁹ Ye nda kinet sulumba ambonga tane kila satinget. Wam ta mayok kuwa le tane pasa te tuku son ngap nga satinget. ³⁰ Ye kile tane ndonj sungomba pasate nda. Kilke te tuku gabat Satan nu buk prowam bafute. Nu ye tuku sangri kumu kuga ta ³¹ kilke mbolok mbal ye Mam tuku kume puret ta kila pilwaig nga ye Mam tuku minje dubiwamngit.

Ariya. Kile tingap le kab ngina.

15

Grep muli tugusek

¹ Yesus nu manj saningina: Ye grep muli tugusek. Mam nu grep muli kulatka nu miro minit. ² Ye tuku wainu afu alo ndade ta Mamnge supika kile-pankate. Wainu afu alode ta manj alo magewaig nga kugerka wakeikate. ³ Ye

pasa satinjen ta mbolnje tane tinjeknu mayok kinaig. ⁴Tane ye ndon sailkap le ye tane ndon minmba minamngit. Grep muli wainu anje tur ulendika mine ndakuwa ta nuje ndo alowe nda. Tanjamba ndo tane ye ndon sail ndakap ta tane alo kile-mayokke nda.

⁵ Ye grep muli anjenu. Tane wainu. Ande nu ye ndon sailkate ta ye nu ndon minet le nu alo gudommba kile-mayokkate. Tane ye ndon sail ndakap ta tane wam inum kam kumuñ kuga. ⁶ Ande nu ye ndon sail ndakuwa ta nu muli wainu tananj Kuatenje supimba bukñguwa le karenjamngat. Wainu tananj ta kile-manjurka kilmba pankate le panje uge sulude. ⁷ Tane ye ndon sailkap le ye tuku pasa tane sinamnje minwa ta tanjine nzali mbolnje Kuate yabanap le kumumba mayok kanjaig. ⁸ Tane alonu gudommba kile-mayokkade ta Mam tuku nyu sunjo mbol kinit. Manau tamba tane sinja ye dubianu tanjo kilimok mayok kinig.

Kume pur manau

⁹ Mam nu ye tuku kume purte tanjamba ndo ye tane tuku kume puret. Ye tane tuku kume puret wam ta kusre ndamba ye tugumnje minap. ¹⁰ Ye Mam tuku minje kumnemnje minet ta nu ye tuku kume purte wam ta ye kusre ndawet. Tane ye tuku minje kumnemnje minap

ta ye tane tuku kume puret wam kusrewe nda. ¹¹ Tane ye tugumnje gare tumba gare sunjo njak minap nga ye pasa ta satinjit.

¹² Ye tuku wam pagu pasa ta tenjenmba. Ye tane tuku kume puret tanjamba ndo tane tanjine tanjine munju kume purkap. ¹³ Ande nu nuje gulab kame mage minam tuku kumit ta nu tanjo njakmba tuku kume pur manau lininjit. ¹⁴ Tane ye tuku minje dubiwap ta tane ye tuku gulab minamnjaig. ¹⁵ Gabat sugo afu nane wam ande kam idusmba nanjine piro tanjo sa ndaningig ta ye pasa njakmba Mam tugumnje isen ta tane satinjen. Ta tuku ye kile tane piro tanjo nje nda. Tane ye tuku gulab njet. ¹⁶ Tanenje ye madi ndayinaig. Yenje tane maditinjen. Tane ka alo magenu kile-mayokkap le alo ta minmba minwaig nga ye tane maditinjen. Tane ye tuku nyu mbolnje Mam yabanap ta nuje wam ta tinjamngat. ¹⁷ Tane wam pagu pasa te dubiwap sulumba tanjine tanjine munju kume purka minap ngina.

Afu Yesus tuku mbal njeueu patikamnjaig

¹⁸ Yesus nu man lato saningina: Kilke mbol mbal nane abo abo ye kasuryinaig tanjamba ndo tane mata kasurtingamnjaig. ¹⁹ Tane kilke te tuku manau dubide kande nane sine tuku afu nga tane tuku nzali torde

kande. Ye kilke mbol mbal ngamuknge tane kilemayokka maditingen tukunu nane singine mbal kuga nga kasurtingig. ²⁰ Ye buk pasa ande satinigit ta idusap. Piro tanjo nu nuje sunjo li ndate nga satinigit. Ye tane tuku Sunjo nane afunge ye piti seryinaig tanjamba ndo nane tane mata piti sertingamngaig. Afu ye tuku pasa dubide tanjamba ndo nane tane tuku pasa mata dubiwamngaig. ²¹ Kuate nu ye kukulyina ta nane nu gilai minig tukunu nane tane ye tuku mbal nga ngueu patikamngaig.

²² Ye pro tugusek manjau tum ndaningen kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Ye nane tumningen tukunu nane une tuku pa tam tuku minig. ²³ Ande nu ye kasuryate ta nu ye tuku Mam mata kasurte. ²⁴ Manjau sanjrinu nane afunge ke ndakinaig ta ye nane ngamuknge ke liken. Ye manjau ta nda ke liken kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Nane wam kame ta kanjerka ye kasuryumba Mam turmba kasurmba minig. ²⁵ Kuyar pasa ande tejenmba sakate. Nane ake sinan ye tuku gubra tade ngate. *Mune*
35.19; 69.4

Kile pasa ta alonu kumumbi mayok kinit.

²⁶ Ye Mam tugum kumba wam tugusek tuku Guwa kukuli le pro tane sinzantingmba nu kumumbi ye tuku sakamngat. ²⁷ Ye piro

tugu pilen mbolnge tane ye ndon minmba kile minig. Ta tuku tane mata kumumbi ye tuku saka minamngaig.

16

¹ Tane son manjau kusrebekaig nga ye pasa njakmba ta sake likit. ² Nane afu tane kusem wande sinam kambim tuku peutingamngaig. Ait ande prowa le nane sine Kuate tuku piro mayeweg nga idusmba tane bale faramngaig. ³ Nane sile Mam ndon gilai tukunu tanjawamngaig. ⁴ Ye kile tane kila satinigit te ngumne nga manjau ta mayok kuwa le pasa satinigit te idusamngaig. Ambonga ye tane ndon minen ta ye pasa te sa ndatingen.

Tukul Guwa tuku piro

⁵ Kile Mam nu ye kukulyina ta ye nu tugum kanigit. Ye animbi kanigit ta tane ye kusnayam idus ndade. ⁶ Ye tane pasa te satinigit tukunu tane njakmba ngamungal piti njak minig. ⁷ Ye sinjka satinigamngit. Tane maye minam tuku ye tane kusreka kanigit. Ye nda ka ta ande tane sinzantingam tuku ndeke nda. Ye kumba ka nu kukuli le tane tugum prowamngat. ⁸ Nu prowa sulumba une tuku tugu, manjau tinreknu tuku tugu, une tuku pa lafunu tam tuku wam ta njakmba kilke mbol mbal kilemayokka saningwa le katese mayewamngaig ta tejenmba. ⁹ Nane ye tuku son nda ngade tukunu nane une njak ta nu te-mayokmba saningamngat. ¹⁰ Ye tane kusreka Mam

tugum luka kanjit tukunu ye tinreknu nga saningamngat. ¹¹ Kuate nu kilke te tuku gabat Satan pa tambim tuku pilna tukunu nane mata pa lafunu tam tuku minig ta saningamngat.

¹² Ye pasa afu sunjomba tane satinjam tuku ta tane wamdus sinamnge patikam kumun kuga. ¹³ Wam tugusek tuku Guwa prowa sulumba nu tugusek manau njakmba tumtingamngat. Nu nuje wamdusmbi pasa satinge nda. Nu Kuate tugumnge pasa isit ta ndo satinjamngat. Wam afu ngumne nga mayok kanjaig ta mata wam pagukamngat. ¹⁴ Nu ye tuku pasa tumba tane tumtinguwa le ye tuku nyu sunjo mbol kanjat. ¹⁵ Mam tuku wam njakmba ta ye tuku. Ta tuku ye satinjit nu ye tuku pasa tumba tane tumtingamngat nga satinjit ngina.

Gare pasa le piti pasa

¹⁶ Yesus nu man sakina: Mine minemba tane ye kanjerye nda. Man mine minemba ye kanjeryamngai ngina le ¹⁷ nuje dubiwanu tanjo afu ndek nanjine nanjine munju kusnanjinaig; Ndanam nu sakate: Mine minemba tane ye kanjerye nda. Man mine minemba ye kanjeryamngai ngate. Ye Mam tugum kanjit nga sakat ta tugunu ndanmba. ¹⁸ Mine minemba nga sakat ta ait giganmba. Nu pasa sake

likate te sine tugunu katese ndaweg nginaig.

¹⁹ Nane Yesus kusnawam tuku idusmba minnaig ta nu katesemba nu ndek saningina: Tane ye mine minemba kanjerye nda. Man mine minemba ye kanjeryamngai ngit ta tane tugunu katesewam tuku munju kusnanjade e? ²⁰ Ye sinja satinjamngit. Kilke te mbolok manau dubide mbal nane gare njak minwaig le tane sinamanzerka malmbi njakmba minamngai. Tane wamdus piti njak minap ma ma wam ta mbilmba tane gare sunjo njak minamngai. ²¹ Pino nu kinjo te-palmbim tuku ait prote le nu rar kamusmba piti njak minit. Nu kinjo tate sulumba kanjermba gare tormba rar ta man idus ndate. ²² Tane mata tanjan kile wamdus piti njak minig. Ye man tane tugum prowi le tane gare toramngai. Gare ta andenge te-ibenjam kumun kuga. ²³ Ait ta mbolnge tane ye aganj ande tuku kusnaye nda. Ye sinja satinjamngit. Tane ye tuku nyu mbolnge wam ande Mam yabanap ta nu tane tingamngat. ²⁴ Tane buk ye tuku nyu mbolnge wam ande Mam yaban ndanaig. Kile tanjamba Kuate yabanap le nu tane tinguwa le tane gare sunjo tamngai.

Yesus nu kilke te tuku sanjri te-ibenja

²⁵ Ye yaba pasambi pasa satinge liket. Ait ande prowa le yaba pasambi satinge nda. Ye tane Mam tuku

kilimok satinḡamḡgit. ²⁶ Ait ta mbolḡge tane ye tuku nyu mbolḡge Kuate yabaḡap le ye tane tuku yabaḡ pasa tumba Mam sawe nda. ²⁷ Kuga. Mam nu nuḡe mironḡ tane tuku kume purte tukunu tane tuku yabaḡ pasa ismba tinḡamḡgat. Tane ye tuku kume purmba ye Mam tugumḡge ndeken ta tane son ḡgade wam ta tuku nu tane tuku kume purte. ²⁸ Ye Mam tugumḡge kilke te mbol prowen. Kile ye kilke te kusremba maḡ luka Mam tugum kaḡgit ḡgina.

²⁹ Yesus nu taḡaka sakina le nuḡe dubiwanu taḡo nane sakinaig: Ese. Kile ne yaba pasambi sa ndakate. Ne kilimok sakate le ³⁰ sine katese mayeweg. Ne wam ḡakmba tuku kila minit. Siḡgine kusna pasa wamdus sinamḡge ndo minig le ne kila pilit. Ta tuku ne Kuate tugumḡge ndekina ta sine son ḡgeg ḡginaig le ³¹ nu ndek sakina: Tane kile ye tuku son ḡgade e? ³² Mine minemba tane yiḡe ndo kusreyumba kua ka sili-silimba taḡgine tumbraḡ kine likamḡgaig. Taḡawap ta Mam nu ye ndoḡ minmba minit tukunu ye yiḡe ndo mine nda. ³³ Tane ye ndoḡ minmba ḡgamuḡgal mukuk minap ḡga ye pasa ta ḡakmba satinḡge likit. Tane kilke te mbolḡge minap sulumba piti sunḡomba kamusamḡgaig ta tane kuru kuru ndaka saḡgri tinḡa minap. Ye kilke te

tuku saḡgri ḡaigonu buk kile-ibenḡken ḡgina.

17

Yesus nu nuḡe mbal tuku Kuate yabaḡna

¹ Yesus nu pasate denḡurna sulumba nu tandeka mam-bilmba Kuate yabaḡmba sakina: O Mam, ait buk prowat. Ne ye tuku nyu sunḡo ta te-mbola le ye suk ne tuku nyu sunḡo ta te-mbolamḡgit. ² Ne kilke mbol mbal ye tuku saḡgri kumnemḡge minwaig ḡga patikina le ne ye sina mbal ye nane abo tugu minmba minam tuku niḡget. ³ Ima nu ne Mbara Ndindo Tugusek kila pilmba ye Yesus Kristus ne kukulyina ta turmba kila pilit ta nu abo tugu tumba minmba minamḡgat. ⁴ Ne ye piro kam tuku sayina ta ye buk ke suluwit sulumba ne tuku nyu sunḡo kilke mbol mbal ḡgamukḡge te-mbolet. ⁵ O Mam, kilke te nda minna le ye ne ndoḡ nyu sunḡo ḡak minkenḡ ta kile ye tuku nyu maḡ taḡamba te-mbola le ye ne tugumḡge mini.

⁶ Ne kilke mbol mbal afu sina ta ye ne tuku maḡau tumniḡgen. Nane ne tuku mbal minnaig le ne ye sina le nane ne tuku pasa dubide. ⁷ Wam ḡakmba ne ye sina ta ne tugumḡge prode ta kile nane kila pilig. ⁸ Ne ye pasa sayina ta nane niḡgen le wamdus sinamḡge pilmba son ḡginaig. Ye ne tugumḡge prowen ta nane siḡka katese mayenaig

sulumba nenje ye kukulyina ta nane son njanigaig.

9 O Mam, ye kile nane tuku yabanet. Ye kilke mbol mbal njakmba tuku yaban ndanet. Ne nane afu ye sina ta ye nane tuku ndo yabanet. Nane ne tuku. 10 Ye tuku mbal ta ne tuku. Ne tuku mbal ta ye tuku. Nane mbolnje ye tuku nyu sunjo mbol kinit.

11 Ye kilke te kusremba ne tugum prowi le ne ye sine mbal kilke te mbolnje minamngaig. O Mam, ye ne ndon ndindo minek tanjamba ndo nane nanjine nanjine wamdus ndindo minam tuku nanje nyu sunjo tambi nane kulatka. 12 Ye nane ndon minmba nanje sangri ye sine tambi nane kulatken. Ye nane kigraibken le ande njisi ndakina. Ande njayonu njisikam tuku minit kuyar pasa sakate ta nunje ndo njisikate.

13 O Mam, ye kile ne tugum prowamngit. Ye kilke te mbolnje minmba nane ye tugumnje gare tumba gare njak minwaig nga nane isam tuku pasa njakmba te saket. 14 Ye ne tuku pasa nane ningen. Ye kilke te mbolok kuga. Tanan ndo nane mata kilke te mbolok kuga. Ta tuku kilke mbol mbal nane kasurningig. 15 Ne nane kiledunga le kilke te kusrewam tuku sa ndanet. Ne nane kigraibka le Satan nu nane kile-iben ndakuwa nga ne yabanet. 16 Ye kilke te mbolok kuga. Tanan ndo

nane mata kilke te mbolok kuga.

17 Ne manau tugusek tumninga le nane ne tuku mbal mayok kuwaig. Ne tuku pasa ta tugusek. 18 Ne ye kukulyina le kilke te mbol mbal tugumprowen. Tanjamba ndo ye nane kukulninget le kilke te tuku manau dubide mbal tugumnje pirokade. 19 Ye ne tuku minje dubimba ta ndo idus tiwet. Ta mbolnje nane mata ne tuku mbal mayok kanngaig.

20 Ye nane tuku ndo yaban ndanet. Nane afu nane tuku pasa ismba ye tuku son njamngaig nane tuku turmba yabanet. 21 Nane wamdus ndindo minwaig nga ne yabanet. O Mam, ye ne ndon minmba minet le ne ye ndon minmba minit tanjamba ndo nane sile ndon minmba minwaig. Tanjawaig le kilke mbol mbal nane kanjerka nenje ye kukulyina ta katesewamngaig. 22 Ye ne ndon ndindo minek tanjamba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig nga ne ye nyu sunjo sine ta ye nane ninget. 23 Ye nane ndon minmba minet le ne ye ndon minmba minit tanjamba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig. Wam ta mbolnje kilke mbol mbal ne ye kukulyina ta katesewamngaig. Ne ye tuku kume purte tanjamba ndo ne nane tuku mata kume purte ta nane katesewamngaig.

24 O Mam, ne ye sine mbal nane sile tuku tumbran prowaig nga iduset. Ne kilke

te te-mayok ndana sulumba ne ye tuku kume purmba ne kilŋa sanŋri sunŋo sina ta nane kanŋerwaig ŋga wamduŋ sunŋo ŋak minet. ²⁵ Mam ne purfenŋu. Kilke te mbolok maŋau dubide mbal nane ne gilai minig. Ye ne kila. Yiŋe mbal te ne ye kukulyina ta nane kila minig. ²⁶ Ye ne tuku tugu tumningen ta maŋ lato lato tumningmba minamŋgit. Ye taŋawi le ne ye tuku kume purte maŋau nane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge minwa le ye nane ndoŋ minmba minamŋgit ŋga Mam nuŋe yabaŋna.

18

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Mateus 26.47-56; Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53)

¹ Yesus nu yabaŋ denŋpurmba nuŋe dubiwanu taŋgo kilmba ka Kidron kule ŋguruŋ pakarka piro ande sinam kinaig. ² Yesus nuŋe dubiwanu mbal ndoŋ mara mara piro ta mbolŋge maŋgurka minanu tukunu Yesus tuku kupet taŋgo Yudas nu ma ta nu kila. ³ Kile Yudas nu pris gabat le Farisi mbal tugumŋge kame mbal polis mbal afu turmba kilna sulumba nane sati lam kame agaŋ ŋak pronaiŋ.

⁴ Pronaiŋ le Yesus maŋau ŋakmba nu mbol prowamŋgaig ta nu kila minmba nu mayok ka kusnaniŋgina: Tane ima sotade ŋgina le ⁵ nane ndek nu sanaig: Sine Nasaretnu taŋgo

Yesus sota proweg ŋginaig le ye nuŋge ŋgina. Kupet taŋgo Yudas nu mata kame mbal ndoŋ taŋge tiŋ minna.

⁶ Yesus nu ye nuŋge ŋgina le kame mbal ŋakmba piriri ŋayomba ŋgumnem ŋgumnem ndeke likinaig. ⁷ Taŋanaig le Yesus nu maŋ lato nane kusnaniŋgina: Tane ima sotade ŋgina le Nasaretnu taŋgo Yesus soteg ŋginaig le ⁸ nu nane saniŋgina: Ye buk satinŋit ye nuŋge. Tane ye sotumba ndeta nane si kusrekap ŋgina. ⁹ Taŋamba nu yabaŋ pasa buk sakina ta kumuŋgina. Nu teŋenmba sakina: Ne ye sina mbal kigraibket le ande nu ŋgisi ndakate ŋgina.

¹⁰ Kile Simon Petrus nu nuŋe kame bagi gomba tumba pris sunŋo tuku piro taŋgo kilbanu ndinam pike welna. (Piro taŋgo ta nyunu Malkus). ¹¹ Taŋana le Yesus nu Petrus sana: A ... naŋe bagi tumba nuŋe ma mbolŋge pale. Yiŋe Mam nuŋge piti te kule kaglinu taŋaŋ sate ta ye mbule nda. Ye nyamŋgit ŋgina.

Nane Yesus tumba Anas tugum kinaig

¹² Kile kame mbal naŋgine gabat ndoŋ Zu mbal tuku polis turmba nane Yesus biye timba wainu mulinŋtumba ¹³ nane ambonŋa nu tumba Anas tugum kinaig. Taŋgo saibo ta tuku mbiyel nuŋe Kaiafas nu yar ta mbolŋge pris gabat sunŋo minna. ¹⁴ Nu o buk Zu mbal saniŋgina: Sine Israel tuku ma tumba taŋgo

ndindo kumwa ta maye nga saningina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukam kejna

(Mateus 26.69-75; Markus 14.66-72; Lukas 22.55-62)

¹⁵ Nane Yesus tumba kinaig le Simon Petrus nu Yesus dubiwanu tanjo ande ndon nu dubimba kinaik. Pris gabat sunjo nu tanjo ande ta nu kila. Ta tuku tanjo ta nu Yesus dubimba pris gabat sunjo tuku fonde sinam kina.

¹⁶ Petrus nu malanga mayoknge minna le tanjo ande nu pris gabat sunjo kila ta nu pro malanga kulatkanu pino ta sana sulumba nu mayok ka Petrus tumba fonde sinam kina.

¹⁷⁻¹⁸ Piro mbal polis mbal ndon nane murkeningina le nane pa diknga likmba tin minnaig le Petrus nu mata kumba nane ndon pa likmba tin minna. Tanjana le malanga kulatkanu pino ta ndek nu sana: Ne tanjo ta tuku dubiwanu tanjo ande ngina le nu ndek sana: i ... Ye kuga ngina.

¹⁹ Kile pris gabat sunjo Yesus kusna-kusnana: Ne nane dubinade mbal ame pasa saningit le ne dubinade ngina le ²⁰ nu ndek sana: Ye tanjo pino jakmba am mbolnge pasa tumningen. Kussem wande sunjo fonfon Zu mbal mangurkade tuku ma ta jakmba mbolnge pasa tumningen. Ye kuirkuirka pasa afu sa ndaningen. ²¹ Ne ndanam ta tuku kusnayate. Ye pasa sake liken ta isnaig mbal nane kila minig. Ne

ka nane kusnaninga ngina. ²² Tanjakina le Zu mbal tuku polis tanjo ande nu tugumnge minna ta nu ndek Yesus dabil panmba sana: Ne ndanam tanjamba pris gabat sunjo sate ngina le ²³ nu ndek sana: Ye pasa ande mbarmba sakit kande te-mayokmba saya. Ye mbar ndawit le ndanam ake sinan katyate ngina. ²⁴ Tanjakina le Anas nu piro mbal saningina le Yesus wainu muli jak tumba pris gabat sunjo Kaiafas tugum kinaig.

²⁵ Simon Petrus nu tanje pa likmba tin minna le afu nane nu kangermba sanaig: Ne mata nu tuku dubiwanu tanjo ande nginaig le nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ye kuga ngina.

²⁶ Tanjo Petrusnge kilba pike welna ta nu tuku ndare tuma ande pris gabat sunjo tuku piro tanjo nu Petrus kangermba sana: Ne mata nu ndon piro mbolnge minat le kangernit ngina. ²⁷ Tanjakina le nu man lato Yesus tuku nyu yabukina le teg witina.

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Mateus 27.1-2,11-14; Markus 15.1-5; Lukas 23.1-5)

²⁸ Maratukuk tinga nane Kaiafas tuku wande kusremba Yesus tumba ka gafman tuku wande tugum pronag. Nane pro nanjine tukul ande idusmba sine kasomok mbal tuku wande sinam kumba kutur tumba Pasowa nyam kumun kuga nga nane wande ta

sinam nda kinaig. ²⁹ Ta tuku gabat sungo Pilatus nu mayok ka nane kusnaningina: Tanjo te ndarjat le nu tumba pasa mbol prowaig nga kusnaningina le ³⁰ nane nu sanaig: Nu mbar ndawa ta sine nu tumba ne tugum prowe nda nginaig. ³¹ Tanjakinaig le Pilatus nu ndek saningina: Tangine nu tumba tangine tukul dubimba nu pilemba lafunu tape ngina le Zu mbal nane nu sanaig: Tane Rom gafman tuku tukul ta tanjo ande balewam tuku sine peusingit nginaig. ³² Nane pasa sakinaig ta Yesus nu o buk ail kazrai mbolnge kumam tuku sakina ta kumunaig.

³³ Pilatus nu luka wande sinam kina sulumba afu saningina le nane Yesus tumba pronai le nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sungo e ngina le ³⁴ nu ndek sana: Ne nanje wamdusmbi tanjamba kusnayate e ko afunje saninaig le ye kusnayate nga kusnana le ³⁵ Pilatus nu sana: A ... ye Zu tanjo kuga. Nanje mbal tangine pris gabat nanenge ne tumba ye wai mbolnge palgig. Ne ndanjan le nane ne mbolnge tanjade e nga kusnana le ³⁶ nu lafumba sana: Ye kilke te kulatkam tuku gabat kuga. Ye kilke te tuku gabat kande yiye gageu nane ye Zu mbal tuku wai mbolnge pile ndakuwaig nga nane ndonj kame bude kande. Ye kilke kulatket ta kise ngina.

³⁷ Tanjakina le Pilatus nu

ndek kusnana: Ne gabat sungo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not. Ye tugusek manjau te-mayokam tuku inanje ye te-pilna le kilke te mbol prowen. Ima nu tugusek manjau sotate ta nu ye tuku minje isit ngina le ³⁸ nu ndek nu kusnana: Tugusek manjau ta ame aganj ngina. Tanjakina sulumba nu manj mayok ka Zu mbal saningina: Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet. ³⁹ Tane tuku Pasowa ait mbolnge mulintanu tanjo ande paskanu ta kile manj tanjawamngit. Ye Zu mbal tuku gabat sungo te paska tingi e ngina. ⁴⁰ Tanjaka saningina le nane ndek wikaraumba kuenka sakinaig: Tanjo ta sine mbulig. Ne Barabas paska sine sinja nginaig. (Barabas nu aganj ndende kuayaranu tanjo).

19

¹ Kile Pilatus nu Yesus tumba kame mbal ningina le muli karenjnumbi nu ngusnaig. ² Nane muli ande nzapo njak pirka gabat kaimba tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba ³ nane ndek nu nzumilmba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sungo nga samba dabil pannaig.

⁴ Kile Pilatus manj mayok ka Zu mbal saningina: Tane isap. Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet. Ye nu tumba manj tane tugum prowi le tane kanjermba kila palpe ngina. ⁵ Tanjakina le Yesus nu

gabab mbolŋge muli nzapo ŋak tawi gurgur ŋak maŋ mayok kina le Pilatus nu ndek saningina: Ai te. Tanngo te kaŋgerap ŋgina.

⁶ Tanjakina le pris gabab mbal polis mbal Yesus kaŋgermba ŋakmba wika-raumba sakinaig: Ail kazrai mbolŋge nil danŋguwaig ŋga saka minnaig le Pilatus nu ndek nane saningina: Tangine nu tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋgap. Ye nu tuku mbar ande kaŋger ndawet ŋgina le ⁷ Zu mbal ndek sakinaig: Nu sine tuku tukul sunngo lukamba ye Kuate tuku Kiŋo ŋga sakina. Ta tuku nu sinjka kumwa ŋginaig.

⁸ Nane nu Kuate tuku Kiŋo ŋginaig le Pilatus nu ismba nu kuru kuru sunngona sulumba ⁹ nu ndek Yesus tumba wandek sinam kumba maŋ kusnana: Ne aningge prona ŋgina kande nu pasa lafu ndana le ¹⁰ Pilatus nu ndek sana: Ne ye tuku pasa lafuwe nda? Ye gabab sunngo. Yenŋe saki le ne kusrenamŋgaig. Kuga ta ne ail kazrai mbolŋge bale-namŋgaig ta ne idus ndate e ŋgina le ¹¹ nu Pilatus sana: Kuate nu wo ndakuwa ta ne ye mbolŋge wam ande kam kumuŋ kuga. Ta tuku ande nu ye tumba ne wai mbolŋge pilna ta nu tuku mbar ta ne tuku mbar lite ŋgina.

¹² Tanjakina le Pilatus nu Yesus kusrewam tuku ndin sotina ta Zu mbal wika-raumba sakinaig: Tanngo ta ye gabab sunngo ŋgate tukunu nu Rom gabab Sesar tuku ma

tam iduste. Ne nu kusrewa ta Sesar nu ne ndoŋ gubra tamŋgat ŋga sanaig.

¹³ Pilatus nu pasa ta ismba nu Yesus tumba mayok kina sulumba nu ka pasa pileŋganu mbili mbolŋge minyokina. Ma ta nyunu N dame Basleŋnu Nak. Nane Hibru pasambi Gabata ŋgade. ¹⁴ Mara ta Pasowa tuku kusem kuanenu tuku ait.

Ki buk mbilam bafuna le Pilatus nu pasa pileŋganu mbili mbolŋge minyoka Zu mbal saningina: Ai te. Tangine Gabab Sunngo te ŋgina. ¹⁵ Tanjakina le nane wikaraumba sakinaig: Nu balewaig. Ail kazrai mbolŋge nil danŋguwaig ŋginaig le nu nane saningina: i ... Tangine gabab sunngo te balewaig ŋga sakade e ŋgina le pris gabab mbal lafumba sakinaig: Sesar ndo sinŋine gabab sunngo minit ŋginaig.

¹⁶ Tanjakinaig le Pilatus nu Yesus tumba ail kazrai mbolŋge pilwaig ŋga nane tuku wai mbolŋge pilna.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig (Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43)

¹⁷ Yesus nu nuŋe ail kazrai kurana le kame mbal nu tumba ma ande nyunu Tanngo Gabab Murko ta tugum pronaig. Hibru pasambi ma ta Golgota ŋgade. ¹⁸ Tanŋe nane nu tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋga tanngo armba turmba kilmba ail kazrai mbolŋge nil danŋge likinaig ta ande simŋge ande temŋge Yesus nu ŋgamuŋge.

19 Pilatus nu nane afu saniŋgina le ail kazrai mbolŋge pasa ande tejenmba kuyarmba pilnaig: *Taŋgo te Nasaretnu taŋgo Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sunŋo nga kuyarnaig.* 20 Nane Hibru pasambi Rom pasambi Grik pasambi pasa ta kuyarnaig. Yesus ail kazrai mbolŋge pilnaig ma ta Yerusalem patukŋge tukunu Zu mbal gudommba pro pasa ta burkumba 21 Zu mbal tuku pris gabat kame nane ka Pilatus sanaig: Nu Zu mbal tuku gabat sunŋo nga kuyarat ta sauka. Nu nuŋe mironŋ ye Zu mbal tuku gabat sunŋo ŋgate taŋamba kuyara ŋginaig kande 22 Pilatus nu nane saniŋgina: Kuga. Ye kuyarit ta ndo minwa ŋgina.

23 Kame mbal nane Yesus ail kazrai mbolŋge nil danŋge denpurmba nane bailkamba nu tuku tawi agan ndende walmba kilnaig. Nu tuku tawi kuennu ta mata tinaig. Tawi ta zail ndanŋanu. Baslen nu mbolŋge tugu pilmba ka ibenŋge bitekŋgina. 24 Ta tuku kame mbal nanŋine nanŋine saki-naig: Sine tawi mayenu te fetfetmba kile ndakube. Sine usre ande kumba ande tawi tam tuku madibe ŋginaig. Nane taŋakinaig ta kuyar pasa ande kumunaig ta tejenmba. Nane ye tuku tawi walmba kilnaig. Ye tuku tawi tam tuku usre ande ki-naig ŋgate. *Mune*

22.18

Kame mbal nane wam ta ki-naig.

25 Pino afu Yesus tuku ail kazrai tugumŋge tiŋ minnaig ta nyu kat nanŋine tejenmba. Yesus ina nuŋe, ina nuŋe tuku maib nuŋe, Klopas tuku piyo nuŋe Maria, Maria Magdalanu pino turmba. 26 Yesus nu nuŋe dubiwanu taŋgo ande tuku kume purna ta ina nuŋe ndonŋ tiŋ minna le kanŋermba ndek ina nuŋe sana: Ina, ne tuku kiŋo not ŋgina. Taŋakina sulumba nu ndek nuŋe dubiwanu taŋgo ta sana: 27 Ne tuku ina naŋe not ŋgina. Ait ta mbolŋge taŋgo ta Maria tumba nuŋe wande mbolŋge kulatka minmba minna.

Yesus nu kumna
(*Mateus 27.45-46; Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49*)

28 Kile Yesus nu nuŋe piro ŋakmba kugana ta kila pilmba nu kuyar pasa ande kumumba sakina: Ye kule parayate ŋgina.

29 Nza grep kule ŋak taŋge minna ta nane kulelu tumba grep kule sinamŋge pilmba papanimbi te-dunŋa Yesus tuku miŋge mbolŋge pilnaig le 30 nu ŋair ŋinkina sulumba sakina: Kile piro suluwit ŋga gabat welndeka nu kumna.

Nane Yesus tuku takel make buronaig

31 Mara ta kusem kuanenu tuku ait. Kusem ta mbolŋge kusem ait sunŋokanu. Ta tuku mindesiŋ ail kazrai mbolŋge mine ndakuwaig ŋga Zu mbal nane ka Pilatus sanaig: Kame mbal tuku pasa palpe le taŋgo keŋ ta kupe kat ŋgurnŋurwaig le kumwaig le paskuwaig

nginaig. ³² Tanjakinaig le nu wokina le kame mbal ismba ndek tanjo ar Yesus ndonj nil dannginaig nale tuku kupe kat ngurngurkinaig. ³³ Tanjamba nane pro Yesus nu buk kumna le kanjermba kupe ngur ndanaig. ³⁴ Kame tanjo andenje mbanduwanmbi nu tuku takel make soburona le pitik ndo ndare kule tur ndekina.

³⁵ Ye Yohanus tanje minmba yiŋe ammbi wam ta kanjeren tukunu ye son saket. Tane mata son ngam tuku ye kuyaret. ³⁶ Wam kina ta kuyar pasa armba alo kumumbi mayok kinaik. Pasa ande tenenmba sakate.

Ne tuku isu ande ngure nda ngate. *Mune 34.20*

³⁷ Pasa ande tenenmba sakate. Nane nu tuku ngarosu soburonaig mbal nu kanjeramngaiŋ ngate. *Sakaria 12.10*

Tanjo armba Yesus tuku mindesin wakeinaik

(Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56)

³⁸ Kile Arimateanu tanjo Yosef nu Pilatus tugum kina. Yosef nu Yesus dubina tanjo ta nu Zu mbal tuku kurukuruka nuŋe son manjau yabukina. Nu Yesus tuku mindesin tam tuku Pilatus yabanja le wokina le nu pro mindesin ta tumba kina.

³⁹ Nikodemus nu o buk Yesus tugum furir pronata nu mata gureŋ armba kublinaig tuku ta kilmba pronata. Gureŋ pitinu ta 30 kilo tanaj. ⁴⁰ Nale Yesus

tuku mindesin tumba Zu mbal tuku manjau dubimba gureŋ kutu-kutumba tawi kaukaukmbi sonja kusnaik.

⁴¹ Yesus ail kazrai mbolŋge balenaig ma ta tugumŋge kumzanj ail tuku piro ande sinamŋge mindesin palmbim tuku ndame burok kitek ande minna. Ndame burok ta buk mindesin ande tanje pile ndakinaig tuku. ⁴² Ait ta Zu mbal kusem kuanenu tuku ait tukunu nale Yesus tuku mindesin tumba ka burok patukŋge minna ta sinamŋge pilnaik le minna.

20

Yesus nu manj tingina

(Mateus 28.1-8; Markus 16.1-8; Lukas 24.1-12)

¹ Kusem kugana le piro tugu palmbinu ait mafe maye ndana le Maria Magdalanu nu ndame burok ta tugum kumba mambilna kande ndame sunjo buk talka barinaig le kanjerna. ² Wam ta kanjermba nu pinderka luka kina ka Simon Petrus tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale sanikina: Nane afu sinjine Sunjo tuku mindesin ndame burok sinamŋge tumba ka pilnaig ma ta sine gilai nga sanikina le ³ nale pastinnga ndame burok ta tugum kambim saka kinaik.

⁴ Nale pinderka kumba Yesus dubiwanu tanjo ande nu Petrus limba nu ambonja burok tugum ta pronata. ⁵ Tanjamba nu loka mambilna sulumba mindesin kusnaig tuku tawi ta ndo kanjerna.

Kanġermba nu sinam kine ndakina.

⁶ Tanġamba minna le Simon Petrus pinderka pro burok sinam kina sulumba tawi mindesinj kusnaig ta ndo minna le kanġerna. ⁷ Gabat songinaig tuku tawi ta kasomnġe minna le kanġerna. ⁸ Kile tanġo nu ambonġa prona ta nu mata burok sinam kina sulumba tawi ta kanġerka Yesus nu tinġina ta nu son nġina. ⁹ Kuyar pasa nu Kristus maġ tinġam tuku sakina ta nale katese ndanaik.

¹⁰ Tanġamba nale luka nakile wande mbol kinaik.

Maria Magdalanu nu Yesus kanġerna

(Mateus 28.9-10; Markus 16.9-11)

¹¹ Maria nu ndame burok tugum tanġe tinġa malmbika minna sulumba loka burok sinam ta mambilna kande ¹² eġel armba tawi kaukawk nġak Yesus tuku mindesinj minna ma ta mbolnġe ande gabat tugumnġe ande kupe tugumnġe minyok minnaik le kanġerkina. ¹³ Eġel ar ta ndek Maria sanaik: Pino, ne ndaġam malmbikate nġa kusnanaik le nu ndek sakina: Nane ye tuku Sunġo tumba ka ma aninġe pilnaig ta ye gilai nġa sanikina. ¹⁴ Sanikina sulumba nu mbilka Yesus nu tugum tanġe tinġ minna le kanġerna ta imanġe nu katese ndana.

¹⁵ Kile Yesus nu kusnana: Pino, ne ndaġam malm-bikate. Ne ima sotate nġa sana le nu piro te kulatkanu tanġo nġa idusmba nu sana:

Mam, nenge nu tumba ka ma inumnġe pilna kande ye saya le ka nu tumba ka nġina. ¹⁶ Tanġakina le Yesus nu sana: Maria nġina le nu mbilka *Rabuni* nġina. (Rabuni pasa ta tugunu Tum Tanġo).

¹⁷ Yesus ndek sana: Ye Mam tugum ambe nda kan tukunu ne ye biye ndaka. Ne kumba yinġe tira kame tejenmba saninġa. Ye sinġine Mam sinġine Kuate nu tugum ambe kanġit nġa saninġa nġina. ¹⁸ Tanġakina le nu kumba Yesus dubiwanu mbal tugum promba saninġina: Ye Sunġo kanġerit nġa nu pasa nġakmba sana ta nane kubeu ninġina.

Nuġe dubiwanu mbal afu Yesus kanġernaig

(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49)

¹⁹ Ki ta piro tugu palmbinu ait furiram Yesus dubiwanu mbal nane wande ande mbol manġurka Zu mbal tuku kuru-kuruka wande malanġa tukul ndinmba minnaig kande Yesus nu nane nġamuknġe mayok ka tinġa saninġina: Tane nġamunġal mukuk nġak minap nġina. ²⁰ Tanġakina sulumba nuġe wai takel make nane tumninġina le nane nanġine Sunġo kanġermba gare tornaig.

²¹ Kile nu maġ saninġina: Tane nġamunġal mukuk nġak minap. Mam nu ye kukulyina tanġamba ndo ye mata tane kukultinġamnġit nġina sulumba ²² nu nane mbolnġe mabsenmba guwa fitka sakina: Tane Tukul

Guwa tap. ²³ Tane nane afu tuku une saukap ta une ta mine nda. Afu tuku une sau ndakap ta une ta minmba minamngat ngina.

Tomas nu Yesus kanjerna

²⁴ Yesus dubiwanu tanjo 12 buk madinngina ta tuku ande Tomas mape nyu ande Didimus nu Yesus mayok kina ait ta nu nane ndon mine ndakina. ²⁵ Nane afu ndek Tomas sanaig: Sine singine Sunjo kanjergig nginaig le nu sakina: Tane yabrikade. Yiye ammbi wai mbolnge nil tuku ma kanjerka wai tokmbi nzilal kigreka takel make buronaig ma kirewi sulumba ndo ye nu tingat ta son ngamngit ngina.

²⁶ Mara 8 kugana le nane manj wande ndui ta mbolnge manjurka minnaig ta Tomas ndon. Wande malanga tukul ndinmba minnaig le Yesus nu manj nane ngamuknge mayok ka tinga saningina: Tane ngamungal mukuk njak minap ngina sulumba ²⁷ kile nu Tomas sana: Ne ilmba ye tuku wai te kanjerka wai tokmbi kigreka wai kuitka takel burok kirewa. Ne wamdus tero ndaka son nga ngina.

²⁸ Tanjakina le Tomas nu ndek sakina: O yiye Sunjo, ne ye tuku Mbara ngina le ²⁹ nu ndek Tomas sana: Ne ye kanjeryate sulumba son ngate. Afu nane ye nda kanjeryumba son nguwaig ta nane gare njak minamngig ngina.

Yohanus nu pasa te kuyarna tuku tugunu

³⁰ Yesus nu nuje dubiwanu tanjo am mbolnge wam kitek sunjomba ke likina ta afu ndo kuyarninget. ³¹ Yesus nu Ku-ate tanje madina tanjo. Nu Ku-ate tuku Kinjo ta tane son nga nu kila pile mayewap nga ye pasa te kuyarke liket. Tane nu tuku son ngap ta nuje nyu mbolnge tane abo tugu minmba minam tuku tamngig.

21

Tanjo 7 Yesus kanjernaig

¹ Ngumnenga Yesus dubiwanu tanjo afu Tiberias kule kualin tugumnge minnaig le nu manj nane tugumnge mayok kina ta tenemba. ² Nane minnaig mbal ta ande Simon Petrus ande Tomas mape nyu ande Didimus. Ande Galileanu tanjo Nataniel tumbran nuje Kana. Afu ta Sebedeus tuku kinjo armba Yesus dubiwanu tanjo armba turmba. ³ Nane minnaig sulumba Simon Petrus nu saningina: Ye kualegan sotam kanjit ngina le nane sakinaig: Sine ndon nginaig. Nane kumba wan ponga kinaig ka kuman buknga didika minnaig le mafena kande kualegan kile ndakinaig.

⁴ Maratukuk ki prowam bafuna le Yesus nu piyal tanje tin minna le nane nu kanjermba lislumba nu katese ndanaig. ⁵ Kile nu nane wika kusnaningina: Oi. Mata kame, tane kualegan afu kilaig e ngina le kualegan

kuga o nginaig. ⁶ Nu ndek saniᅅgina: Tane maᅅ ndinam kumamaᅅge bukuᅅgap ta tane kualegaᅅ kilamaᅅgaig ᅅgina. Taᅅaka saniᅅgina le nane ndek taᅅanaig le kualegaᅅ pitinuᅅge kumaᅅ didike fugunaig.

⁷ Kile taᅅgo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nu Petrus sana: Ai si. Siᅅgine Sunᅅgo ᅅgina le ⁸ nu pasa ta ismba nu pirokam tuku mal tiᅅgina ta tawi tumba tiᅅmba patenᅅga kageka tabek kina le nane afu kumaᅅ kualegaᅅ ᅅak didika kule makembi kinaig. Waᅅ piyal patukuᅅge wai tutur 50 taᅅamba ndo minna.

⁹ Nane waᅅ kusremba kinaig ka piyal taᅅge pa ande dikᅅginaig le ugmba minna le kaᅅgernaig ta kualegaᅅ pasokanu bret turmba pa mboluᅅge minnaig le kaᅅgerkinaig.

¹⁰ Kile Yesus nu nane saniᅅgina: Kualegaᅅ kilaig ta afu kilmba yalpe ᅅgina le ¹¹ Simon Petrus nu ndek kina ka waᅅ poᅅga kumaᅅ kualegaᅅ ᅅak ta didikina le tabek kina. Kualegaᅅ sugo ta burkinaig ta 153 minnaig ta pitinuᅅge kumaᅅ pur ndakina.

¹² Kile Yesus nu nane saniᅅgina: Tane ilmba isukusap ᅅgina. Nuᅅe dubiwanu taᅅgo nane ne ima ᅅga kusnawam tuku kuru-kuruka nu kusna ndanaig. Nu nanᅅine Sunᅅgo ta nane katesenaig. ¹³ Kile nu tiᅅga bret kualegaᅅ tur kilmba walmba niᅅgina le nyinaig.

¹⁴ Yesus nu kummba tiᅅgina sulumba ait te nu nuᅅe dubiwanu taᅅgo tugumuᅅge prowam keᅅna.

Yesus nu Petrus ndoᅅ pasatina

¹⁵ Nane isukuse sulunaig le Yesus nu Simon Petrus sana: Yohanus tuku kiᅅo Simon, ne taᅅgo kame te liniᅅmba ne sunᅅgomba ye tuku kume purte e ᅅga kusnana le nu Yesus sana: Sunᅅgo ne kila. Ye ne nzaliyate ᅅgina. Taᅅakina le Yesus ndek sana: Ne ye tuku sipsip fat isukusneninga ᅅgina.

¹⁶ Kile nu maᅅ kusnawam arna: Yohanus tuku kiᅅo Simon, ne ye tuku sunᅅgomba kume purte e ᅅga kusnana le nu lafumba sana: Sunᅅgo ne kila. Ye ne nzaliyate ᅅgina. Taᅅakina le Yesus nu sana: Ne ye tuku sipsip kulatka mina ᅅgina.

¹⁷ Kile nu maᅅ kusnawam keᅅna: Yohanus tuku kiᅅo Simon, ne ye tuku sunᅅgomba nzalinate e ᅅga kusnana. Yesus nu ne ye tuku sunᅅgomba nzaliyate ᅅga sawam keᅅna le Petrus nu ᅅgamuᅅgal piti ᅅak sana: Sunᅅgo, ne wam ᅅakmba kila. Ye ne nzaliyate ta ne kila minit ᅅgina. Taᅅakina le Yesus nu sana: Ne yiᅅe sipsip isukusneninga. ¹⁸ Ye siᅅka sanamuᅅgit. Ne mbanzo minmba ma kambim tuku idusmba let tiᅅmba naᅅe nzali ndo dubimba tiᅅga kine promba minna. Ne saibo pilmba wai kuitka le andenᅅge let tumba ne kusmba nu tuku wamdus nenᅅge dubiwa ᅅga

nu ne didika kanġat ngina.
 19 Nu tanġamba Petrus dir pasa
 sana. Ngumneġga Petrus nu
 kummba Kuate tuku nyu
 sunġo te-mbolamġat ta nu
 tumna. Tanġaka sana sulumba
 nu ndek sakina: Ne ye dubiya
 ngina.

20 Tanġakina le Petrus nu
 mbilka tanġo ande Yesus nu
 tuku kume pur mayena ta
 ilna le kanġerna. Tanġo ta
 nane buk wande mbolġe
 isukusmba minmba nu Yesus
 patumba minyoka gemna
 sulumba ima nu ne tuku
 kupet tanġo mayok kanġat
 nġa Yesus kusnana. 21 Petrus
 nu tanġo ta ilna le kanġermba
 ndek Yesus sana: Sunġo,
 tanġo te nu ndanġamġat nġa
 sana le nu lafumba sana:
 22 Nu abo minwa le ye luka
 ndekamġgit nġa idusi ta ne
 tuku piro kuga. Ne ye dubiya
 ngina.

23 Ngumneġga Yesus tuku
 mbal afu tanġo ta kume
 nda nġa sakinaig le pasa ta
 sunġokina ta Yesus nu tanġo
 ta kume nda nġa sa ndakina.
 Kuga. Nu teġenmba sakina:
 Nu abo minwa le ye luka
 ndekamġgit nġa idusi ta ne
 tuku piro kuga nġa Petrus
 sana.

24 Yesus dubiwanu tanġo
 nu kume nda nġa saki-
 naig ta ye Yohanus. Wam
 kame te nġakmba yiġe ammbi
 kanġerken sulumba pasa te
 kuyarke liket. Pasa te sinġa
 son pasa ta sine kila. 25 Yesus
 nu maġau afu sunġomba
 turmba ke likina. Ande nu
 wam ta nġakmba kuyarke lik-
 ina kande kilke tugu nġakmba

mbolġe wane ta patikam
 tuku ma kumuġ kuga kande.
 Son.

APOSEL Aposel kame tuku piro

Lukas nu Teofilus tuku wane armba kuyarningina. Nu ambonga kuyarna ta Yesus Kristus tuku pasa mayenu. Kile wane arnu te aposel kame pirokinaig tuku kuyarna.

Yesus nu samba mbol kambim bafuna sulumba nuje dubiwanu tanjo wam paguka saningina: Tane kilke tugu nakmba mbol kape sulumba ye tuku nyu saningap ngina. Tanakina sulumba nu nane kusreka luka samba mbol kumba Tukul Guwa pilna le ndekina le nuje dubiwanu tanjo ta nane Tukul Guwa nak Yesus tuku minje kumu-kumumba kilke tugu nakmba mbol lika nu tuku pasa mayenu tanjo pino nakmba tumningmba saningge likinaig le nane sunjomba ngamunggal biye mbilmba Yesus tuku son nga kule pisne kile-likinaig.

1 O Teofilus kaiye. Ye ambonga wane ande kuyarmba ne tuku pilen ta Yesus nu wam nakmba ke lika pasa tumningmba minna le ² ma ma Kuatenge tedunga samba mbol kina. Nu Tukul Guwa nak minmba kambim tuku ait mbolnge aposel buk madiningina ta wam paguningina. Ye wam ta nakmba wane mbolnge kubeu tinen.

³ Yesus nu rar tumba kummba manj tingina sulumba mara 40 sinamnge nu aposel tugumnge mayok ka Kuate nuje gageu kulatkate manau ta tumningina sulumba wam afu sanjgrinu ke likina le kanjerkumba nu tingina wam ta kila pilnaig. ⁴ Nu nane ndon minmba tenenmba saningina: Tane Yerusalem tumbran sunjo te kusre ndawap. Mam nu ande kukulwa le tane ndon minmba minam tuku sakina ta nu tairnga minap. Ye o buk tane ta tuku satingen. ⁵ Yohanus nu kulembi nane kule pisneningina. Mine minemba ye tane Tukul Guwambi tane tuku ngamunggal kule pisne tanan tingamngit ngina.

⁶ Mara ande nane manjurka nu kusnanaig: Sunjo, ne kile sine Israel mbal tuku muskil kile-tidinga singine kilke singamngat e nginaig le ⁷ nu ndek saningina: Mam nu nuje nyu tamba wam kame mayok kambim tuku ait madiningina ta ginu mara ame ait mbolnge mayok kanngaig ta tane kila palmbim tuku manau kuga. ⁸ Tukul Guwa tane mbolnge prowa le tane sanjri nak minmba ambonga Yerusalemnge ngumne nga Yudea ma tugu Samaria ma tugu kilke tugu nakmba mbolnge lika ye tuku nyu saningap ngina.

⁹ Tanamba saningmba minna le nane nu kanjermba minnaig le Kuatenge nu tedunga tumba samba mbol kina

le gau kaukawk ande pro nu songina le nane mañ nu kanjer ndanaig. ¹⁰ Nane samba mbol tandeka nu kina ndin ta kanjer timba minnaig le kile tanjo armba kumin kugen kaukawk ñak tanje mayok kumba ndek nane saniñginaig; ¹¹ Galilea mbal, ndanam tane samba mbol te tandeka mambilmba minig. Kuatenje Yesus te-dungat le tane kusreka samba mbol ket le kanjeraig tanjamba ndo nu mañ luka ndenungat nga saniñginaig.

Tanjo ande Yudas tuku ma tina

¹² Kile nane tinja Olif tabe kusremba luka Yerusalem kinaig. Ndin ta kuen ndo kuga. ¹³ Nane kinaig ka Yerusalem promba nangine wande minnaig ta ponga rum o mbolnje ta sinam kinaig. Nyu nangine ta tejenmba. Petrus, Yohanus, Yakobus, Andreus, Filipus, Tomas, Bartolomeus, Mateus. Ande Alfeus tuku kiño nuje Yakobus. Ande Simon mape nyu ta Selot. Ande Yakobus tuku kiño nuje Yudas.

¹⁴ Pino kame afu Yesus ina nuje Maria ndon, Yesus tuku maib kat nuje nane ñakmba tanje manjurka ngamunggal ulendimba Kuate yabanmba minnaig.

¹⁵ Ait ande Yesus dubinaig kuasmbi 120 tanañ manjurka minnaig le Petrus nu nane ngamuknje tinja sakina: ¹⁶ Tira kame, o buk Tukul Guwanje David tuku

minje mbolnje Yudas tuku sakina le kuyarna. Kuyar pasa ta ngisinu kumuñ kuga. Yudasnje Yesus minna ma ta tumningina le pro nu biye tinaig. ¹⁷ Tanjo ta nu sine piro tuma ande. Nu sine tuku piro inum nu biyna. ¹⁸ Nu mbar sungokina le mbar ta tuku ndametiñmbi kilke ande piyanaig. Nu gabat kumam te-tirka sangrimba ndeka fungul puluka sina walelena le nu kumna. ¹⁹ Yerusalem mbal nane wam ta ismba kilke ta nyun ta Akeldama nginaig. Nyu ta tugunu Ndare Kutukina tuku Kilke.

²⁰ Mune waje mbolnje kuyar ande Yudas tuku tejenmba minit.

Nuje wande ake minwa.

Ande mañ tanje nda kinywa.

Mune 69.12

Kuyar ande mata tejenmba sakate.

Ande nu nu tuku piro tuwa.

Mune 109.8

Kuyar pasa tanjamba sakate nga saniñgina.

²¹⁻²² Petrus nu mañ lato saniñgina: Sine tanjo ande tesilika madibe. Tanjo ta nu sine ndon Yesus tingina wam ta saka te-mayokam tuku. Yesus nu sine ndon minna le nane afu mara mara sine dubika lika minnaig tanañ tanjo ande madibe. Ande nu Yohanus kule pisneniñgina ait mbolnje sine ndon minmba ka ka Yesus nu sine kusreka samba mbol kina tanañ tanjo inum madibe ñgina.

²³ Tanjakina le nane tanjo armba nyun kilnaig ta ande

Yosef ande Matias. Yosef nu mape nyu ande Yastus ande Barsabas. ²⁴ Nane tanjo ar ta kile-tidinginaig sulumba yabanmba sakinaig: O Sunjo, ne tanjo njakmba tuku wamdus kila. Tanjo ar te ima ne madina ta tumsinga. ²⁵ Yudas nu nuje minam tuku mbili njayonu mbol kumba piro ta kusrena. Tanjo ande tumsinga le nu piro ta biymba aposel nyu tamngat nginaig. ²⁶ Tanjakinaig sulumba nane nangine manjaumbi kinaig le Matias tuku nyu mayok kina le nu aposel 11 ndon ulendikinaig.

2

Tukul Guwa ndekina

¹ Zu mbal tuku pagumba nye ait sunjo ande nyunu Pentikos prona le Yesus dubinaig mbal wande ande mbolnje manjurka minnaig. ² Minnaig le samba mbolnje fudu sunjo ande bubre suk ndeka prona sulumba wande minnaig ta fudu sunjo ta kumungina. ³ Kile aganj ande pa mane suk denpur-denpurka nane njakmba mbol kine likina le kangernaig. ⁴ Tukul Guwa nu nane njakmba mbol kumungina le nane ndek pasa kuale gilai ta sake lika minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le Zu afu Kuate tuku nyu kurauka ma tugu kise kise mbolnje promba Yerusalemnje manjurkinaig ta ⁶ nane fudu sunjo ta ismba pro nane tugumnje manjurka nangine

pasa kuale yimyam ise lika nane piriri njayomba wamdus te-sulunaig sulumba ⁷ pirerek purka sakinaig: i ... Nane njakmba te Galilea mbal ndo. ⁸ Ndanjam nane sine njakmba tuku pasa kuale yimyambi sakade. ⁹ Sine afu Partianu, Medianu, Elamnu, Mesopotamianu. Sine afu Yudeanu, Kapadosianu, Pontusnu, afu Asianu. ¹⁰ Sine afu Frigianu, Pamfilianu, Isipnu, afu Sirene tumbran sunjo patuk patuk tumbran fonfon Afrikanje progen. Sine afu Romnje te progen ta afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu mbal tana Kuate dubiweg tuku. ¹¹ Sine afu Kretanu, afu Arabianu. Sine tanjamba tanjamba ma tugu yimyam mbolnje prowe likeg. Kuate nu wam sangrinu kitek ke likate ta singine pasa kualembi sakade le iseg nginaig.

¹² Nane njakmba pirerek purka wamdus te-sulumba munju kusnanginaig: Wam te tugunu ndanjamba tuku nginaig le ¹³ afu nane nzumil te-ninjamba sakinaig: Nane grep kule kamenu sunjomba nyaig sulumba nginngankade nginaig.

Petrus nu Kuate tuku pasa kuklina

¹⁴ Tanjakinaig le aposel 12 manjurka minnaig ta nane ngamuknje Petrus nu tinga wi kuenka saningina: Tane Yerusalem mbal Zu mbal ma tugu afu mbolnje prowe likinaig tane njakmba kilba

pilmba ye tuku pasa ise tiwap. ¹⁵ Kile maratukuk ki ait 9 tate. Sine grep kule nyumba nginngankanu nga sasingig ta tanjamba kuga. ¹⁶ Tuan tanjo Yoel nu dir pasa sakina ta kile alonu mayok kinit. Nu tenenmba kuyarna.

¹⁷ Kuate nu sakate. Kilke kugawam tuku ait patukuwa le ye yiye Guwa kilke mbol mbal ningamngit.

Tanjawi le tane tuku kiyo kulim kame Tukul Guwanje pasa saningwa le ismba kile-mayokkamngaig.

Tane tuku tanjo mo nane kinatanu suk aganj kanjerkamngaig. Tane tuku saibo nane kinymba kinja alo njak kanjerkamngaig.

¹⁸ Ait ta mbolnje yiye piro tanjo piro pino yiye Guwa ningi le nu nane pasa saningwa le ismba kile-mayokkamngaig.

¹⁹⁻²⁰ Ye Sunjo, ye luka prowam tuku ait pro ndawa le tane katewam tuku ye samba mbolnje kilke mbolnje wam kitek sangrinu kile-mayokkamngit.

Samba mbolnje ki bulu kugamba dabuka tambun ndare suk gurnungat. Kilke mbolnje ndare pa sunjo pa guwa dabuknu mayok ke likamngaig.

Tane wam njakmba ta kanjerka piriri njayowamngaig.

²¹ Ima nu Sunjonje turwa nga wikuwa ta ye nu tuku muskil te-tiwe tambimngit. Yoel 2.28-32

Yoel nu tanjamba Kuate tuku pasa kuyarna nga saningina.

²² Petrus man lato saningina: Israel mbal, tane pasa te ise tiwap. Nasaretnu tanjo Yesus Kuatenje kukulmba nu sanjri tuna ta tane kila. Nu wam sangrinu kitek tane ngamuknje ke likina le kanjerkinaig. ²³ Ande nu Yesus tumba tane wai mbolnje palmbim tuku Kuate nu o buk wamdus ta tina. Tane nu ail kazrai mbolnje kumwa nga une mbal wai mbolnje pilnaig le nane nu balenaig le kumna. ²⁴ Kumna le Kuate nu Yesus tuku kume tuku sanjri pitaimba te-tina. Kume tuku sanjrinje Yesus biye dewam kumuñ kuga.

²⁵ David nu wam ta tuku o buk Kristus tuku minje tenenmba kuyarna.

Sunjo nu mara mara ye ndon minit le kanjeret.

Ye wamdus piti sulu ndawi nga nu ye ndinam kumamnje gemyumba minit.

²⁶ Ta tuku ye ngamungal bulok gare njak minet.

Ye kumam tuku minet ta ye piti ndayate.

²⁷ Ye tuku kanu kumanu mbal tuku tumbran kine nda.

Ye ne tuku piro tanjo yiye ngarosu menu tuku ndin tukulamngat.

²⁸ Abo minmba minam tuku ndin ne ye tumyate.

Ne ye ndonj mina le ye gare toramngit ngina. *Mune 16.8-11*

Petrus nu David tuku kuyar pasa tanjamba nane saningina sulumba sakina: ²⁹ Tira kame, ye pasa satinngamngit te tane kila. Singine mbun David nu kumna le ngukinaig. Nu tuku kumu ta kile minit le kanjereg. ³⁰ David nu Kuate tuku tuan tanjo minmba nu tuku mbun ande nu tuku ma mbolnge gabat sunjo minam tuku Kuate nu pasa sangrinu sana ta nu kila minna. ³¹ Ta tuku David nu Kristus kummba tinngamngat wam ta kanjermba tenjenmba sakina: Kristus nu kumanu mbal tuku tumbran kine nda. Nu tuku ngarosu mata menu tuku ndin tukulamngat ngina. ³² David nu pasa kuyarna ta Yesus tuku kuyarna. Nu kumna le Kuate nu te-tina le tinngina. Sine njakmba wam ta kanjergej. ³³ Kuate nu Yesus te-dunja nuje ndinam kumamnge pilna sulumba nuje pasa sangrinu sakina ta kumumba Yesus Tukul Guwa tuna. Tanjamba ndo kile nu sine Tukul Guwa singat le nu tuku sanjri ismba kanjerde te.

³⁴ David nu samba mbol kine ndakina ta nu tenjenmba Kristus tuku sakina.

Sunjo Kuatenje ye tuku Sunjo sana: Ne ye tuku ndinam kumam tenje sanjri njak minyok mina le ma ma ³⁵ yenjene tuku ngueu mbal njakmba kile-ibenka ne tuku kupe kum-

nemnge patikamngit ngina. *Mune 110.1*

³⁶ Tane Israel mbal wamdu pulutinguwa. Tane Yesus tumba ail kazrai mbolnge balenaig ta Kuate nu tanjo ta tumba nuje madina tanjo nga tanjo njakmba tuku Sunjo pilna nga saningina.

Nane gudommba ngamunjal mbilmba son nginaig

³⁷ Zu mbal pasa ta ismba sine sinjka mbargen nga nane ngamunjal rar sunjo kamusmba Petrus aposel afu turmba saninginaig: Tira kame, sine ndanbe o nginaig le ³⁸ Petrus nu ndek nane saningina: Tane ngamunjal biye mbilmba tanjine manjau njagonu kusreka Yesus Kristus ndonj ulendika kule pisne tap. Tane tanjap le Kuate nu tane tuku une njakmba sauka gilanga Tukul Guwa tinngamngat. ³⁹ Kuate nu tane tanjine kinjo kame kasomok mbal turmba idusnijmba o buk Tukul Guwa tanjo ningamngit ngina. Sunjo Kuate nu ima kate wikate ta nu Guwa ningit nga saningina.

⁴⁰ Petrus nu tanjamba pasa lato sanijmba sakina: Tanjine kuasmbi tuku manjau njayonu kusrewap le Kuate nu tane tuku muskil kiletidinguwa ngina le ⁴¹ nane nu tuku pasa ismba son nginaig mbal nane kule pisne tinaig. Ki ait ta mbolnge nane gudommba 3,000 tanjaj Yesus dubinaig mbal ndonj ulendikinaig sulumba ⁴² nane mara mindek aposel kame tuku wam pagu pasa ismba

nane wamdus ulendi tuma isukusmba pasa nyumba Kuate yabanmba minnaig.

⁴³ Aposel kame nane wam kitek gudommba sangrinu ke likinaig le nane nakmba Kuate tuku nyu kurauka kuru-kuruka minnaig. ⁴⁴ Nane son nginaig mbal nakmba tuma minmba nangine aganj ndende mungu ngail ngail ndakinaig. ⁴⁵ Nane afu aganj denkanu ta nangine ngamukok aganj ta kilmba piyamba ndametiŋ tambi nane turkanu. ⁴⁶ Mara mindek nane kusem wande sungo sinam tanje manjurka nangine wande yimyam mboŋge tuma isukusmba gare-gareka wamdus bulok nak ulendi minanu. ⁴⁷ Nane tanjamba Kuate tuku nyu te-dunja minanu le tanjo pino nakmba nane tuku saka minanu. Mara mindek Kuate nu afu tuku muskil kile-tidinganu le nane ka Yesus tuku kuasmbi ndoŋ ulendikanu.

3

Tanjo ande kupe baklelok mayekina

¹⁻² Tanjo ande ina sinamnge kupe baklelok mayok kina. Mara mindek nane afu tanjo ta sukunja tanjo pino ndametiŋ yabanngam tuku kusem wande malanja ande nyunu Maditak tugum tanje palm-binu.

Ait ande Petrus nale Yohanus ndoŋ Kuate yabanam tuku ait ki kanum 3 mboŋge nale kusem wande

ta mbol kinaik. Kinaik le nane afu man tanjo ta sukunja pro tanje pilnaig.

³ Kile Petrus nale kusem wande sinam kambim bafunaik le tanjo ta nale kanjerka aganj inum tuwaik nga nale yabannikina. ⁴ Yabannikina le Petrus nale nu fumble timba sanaik: Ne sile kanjerka nginaik. ⁵ Tanjakinaik le nu idusna aganj ande ye sam tuku sayade nga idusmba nu nale kanjer tidinga minna le ⁶ Petrus nu ndek sana: Ye gol silwa ndametiŋ kugatok ta ye ne aganj ande tanmbimngit. Ne Nasaretnu tanjo Yesus Kristus tuku sangri mboŋge ne tinga lika ngina.

⁷ Tanjakina sulumba nu tanjo ta tuku wai ndinam biyamba te-dunja le rakukadu kupe mbain turmba sangri tingina. ⁸ Tanjana le nu pitik ndo pastinga nale ndoŋ kusem wandek sinam kumba gare-gareka Kuate tuku nyu te-dunja nu kumbange patepatenja kina. ⁹ Nu kumbange Kuate tuku nyu te-dunja le tanjo pino nu kanjermba kila pilmba sakinnaig: ¹⁰ i ... Kusem wande malanja Maditak tugumnge ndametiŋ yabankate tanjo ta not nginaig. Tanjamba nane pirerek purka wamdus tesulumba minnaig.

¹¹ Tanjo ta Petrus le Yohanus bigmba nane ma ande nyunu Solomon tuku kawan pronaig le nane gudommba pinder-pindermba pro tanjo ta kanjermba

pirerek purka wai makemba minnaig le ¹² Petrus nu wam ta kanjermba nane saningina: Israel mbal, ndanam saka tane pro wam te tuku pirerek purka am goka sine kanjer tidingade. Sile tango magenu sikile sanjrimbi tango te wakeiwanu nga idusde e? Tanjamba kuga. ¹³ Abraham Isak Jakob singine mbun jakmba tuku Mbara nu nuje piro tango Yesus tuku nyu mbol kuwa nga nu wam te kate. Tane Yesus tumba gafman tuku wai mbolnje pilnaig le Pilatus nu Yesus paskam tuku sakina ta tane sanjri maramba mbulnaig. ¹⁴ Kuate tuku tango purfeju ta tane mbulmba tango balewanu tango paska te-mayokam tuku Pilatus sanaig. ¹⁵ Tane abo tugu miro balenaig. Tane balenaig ta Kuate nu te-tina le tingina le sile Yohanus ndon kanjerkerj. ¹⁶ Tane tango kanjerde te sile Yesus tuku sanjri tomba tinga tango te kupe te-tiwe tukik le tane jakmba am mbolnje nu mayekat.

¹⁷ Yinje tira kame, tane gabat kame ndon Yesus mbolnje wam njayonaig ta tane nu tuku tugu katese ndamba tanjanaig ta ye kila. ¹⁸ Kuate nu o buk nuje tuan tango kame tuku minje mbolnje nuje madina tango rar tam tuku sakinaig ta alonu Yesus mbolnje kumungina. ¹⁹ Ta tuku tangine manjau njagonu kusreka njamunggal biye mbilap le

Kuate nu tane tuku une jakmba sauke sulumba tane wamdus bul sertingua le gare jak minamngaig. ²⁰ Nu Yesus kukulwa le tane tugum prowamngat. Nu o buk tane muskil kile-tidinge tingam tuku nu pilna. ²¹ Kile nu samba mbolnje minmba Kuate nu wam jakmba kile-tidingua le wam tugusek ndo minam tuku ait tairnga minit. O buk Kuate nu nuje tuan tango kame tuku minje mbolnje ait ta tuku sakina. ²² Moses nu tejenmba sakina.

Sungo Kuate nuje pasa te-mayokam tuku ye tuan tango pilna tanjamba ndo nu sine Israel njamuknje tuan tango ande palmbimngat. Tane nu tuku pasa jakmba ise tiwap.

²³ Ande nu nu tuku pasa talawa ta Kuatenje nuje mbal njamuknje paska tumba kasomnje pilwa le nu njisikamngat. *Lo 18.15-19*

Moses nu tanjamba sakina.

²⁴ Kuate tuku tuan tango Samuel tuan tango afu nu njumnemnje mayok kinaig ta nane jakmba ait te mbolnje wam prowam tuku sake likinaig. ²⁵ Tane Kuate tuku tuan tango kame tuku mbun. Kuate nu pasa sanjrinu tangine mbun njimba Abraham ndon wamdus ulendika sinjka son pasa sakina ta tane tuku turmba sakina. Nu tejenmba Abraham sana. Ne tuku mbun kat nane mbolnje

kilke tugu *ɲakmba mbolŋge ye wam mayenu kamŋgit ɲgina.* ²⁶ Kuate nu nuŋe piro tango te-tina sulumba sine Israel mbal maŋau *ɲaigonu kusreka gare maŋau mbolŋge minbe ɲga nu Yesus kukulna le ambonŋa sine tugum prona ɲga saninŋina.*

4

Nane Petrus nale mulin kilmba wandekŋge patikinaig

¹ Petrus nale Zu mbal pasa niŋmba minnaik le kusem wande tuku polis gabat kame pris mbal Sadusi afu nane *ɲakmba maŋgur ta tugum pronaig.* ² Pro Petrus nale Yesus kummba maŋ tingina taŋamba tango mata kumbe sulumba tingamŋgig *ɲga pasa tumniŋmba minnaik le nane ismba palseŋningina.* ³ Palseŋningina le nale bige tidinga kilmba furirte *ɲga indole nale pasa te-tiwaik ɲga mulin kilmba wandekŋge patikinaig.* ⁴ Tananaig ta nane Petrus tuku pasa isnaig mbal ta gudommba Yesus dubinaig mbal ndoŋ ulendika tango 5,000 taŋaŋ mayok kinaig.

⁵ Mafena le Israel gabat sugo Israel mage mage kusem pasa bitekŋganu mbal nane *ɲakmba pro Yerusalemŋge maŋgurkinaig.* ⁶ Pris gabat sunŋo Anas nu tuku ndare tuma Kaiafas Yohanus Aleksander nane mata pronaig. ⁷ Nane maŋgurka polis kame kukulniŋginaig le nane ka Petrus nale kilmba pro pasa

mbolŋge kile-tidinginaig le gabat sugo nale kusnanikinaig: Tale wam kinaik ta sanŋri ta imanŋge tikina? Imanŋge tale kukultikina ɲginaig le ⁸ Tukul Guwanŋge Petrus wamdus tuna le nu nane saninŋina: Singine gabat, singine mage mage tane isap. ⁹ Sile tango kupe baklelok turkik le nu mayekat. Tane ta tuku sile pasa mbolŋge kile-tidingaig ndeta ¹⁰ tane gabat mbal Israel *ɲakmba pasa te ismba kila palpe. Tango kupe baklelok mayekat le kile kanŋerde te tugunu teŋenmba. Nasaretnu tango Yesus Kristus nu tuku sangrimbi tango te kupe te-tiwik. Tane nu ail kazrai mbolŋge balenaig ta Kuate nu tumba te-dunŋina.* ¹¹ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ndame ande tane ndame wande pilig mbal gisleknu *ɲga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame ɲakmba nu mbolŋge sanŋri tingade ɲgate. Mune 118.22*

Ndame ta Yesus. ¹² Kilke mbol mbal *ɲgamukŋge sine kile-luka kilam tuku Kuatenŋge Yesus singina. Ande nu singine muskil kile-tidinge singam tuku mine ndakate ɲga saninŋina.*

¹³ Petrus le Yohanus kuru kuru kugatok minŋe bulok sakinaik le gabat mbal nane wam ta kanŋermba tango ar te ake tango ndo kila kugatok *ɲga wamdus te-sulunaig. Tanamba nale Yesus ndoŋ minnaik ta katesenaig.*

14 Kupe baklelok tanjo mayekina ta Petrus nale ndon tanje tin minna tukunu nane kanjermba nale tuku pasa pitaiwam tuku ndin ande kanjer ndanaig. 15 Tanjamba nane polis kame saninginaig le nale kilmba mayok kinaig. Mayok kinaig le nanjine nanjine munju kusnanga ndin sota 16 sakinaig: Sine tanjo ar te mbolnje ndanbe. Nale wam kitek sanjri njak kinaik ta Yerusalem mbal njakmba isnaig. Sine wam ta tomba yabukam kumun kuga. 17 Nale tuku pasa tanjo pino ngamuknje sunjgokikat. Ta tuku sine manju te peuwam tuku nale Yesus tuku kuasmbi afu man saka tum ndaningap nga rironj pasa ninbe nginaig.

18 Tanjakinaig sulumba nale manj wika pasa sanjrinu sanikinaig: Tale Yesus tuku manj afu saka tum ndaningap nginaig le 19 nale ndek lafumba sakinaik: Sile Kuate tuku minje dubipe e ko tanjo tuku minje dubipe? Ame wam Kuate am mbolnje mayenu. Tanjine wamdus sinanjne pilewap. 20 Sikile ammbi aganj kanjerka pasa iskenj ta minje tukule nda nginaik. 21 Tanjakinaik le gabat mbal manj lato rironj pasa sanjrinu sanikmba nale kukulnikinaig le kinaik.

Tanjo pino njakmba tanjo mayekina le kanjermba Kuate tuku nyu te-dunjinginaig. Ta tuku gabat sugo nane tanjo pino tuku kuru-kuruka nale

ake kukulnikinaig le kinaik. 22 Tanjo wakeinaik ta nu yar 40 buk kusrena tuku.

23 Kile Petrus nale kumba ka nakile mbal kile-siglika pris gabat kame Israel mage mage tanjamba tanjamba manju sake likaig nga kubeu ninginaig le 24 nane pasa ta ismba wamdus ndindo ulendi pilmba ndek Kuate yabanjmba sakinaig: O Sunjo, ne sanjri tugu. Ne samba kilke yu aganj ndende njakmba nenje ndo kile-mayokkina. 25 O buk nanje piro tanjo sinjine mbun David nu Tukul Guwanje wamdus tuna le pasa ande tenjmba kuyarna. Ndanjam kasomok mbal nane Kuate tuku gubra kagli tornaig. Ndanjam nane ake sinanj wam njayonu kam idusnaig.

26 Kilke te tuku nyu njak mbal kame buwam saka tinja gabat sugo afu ndon ulendika manjurka Kuate nunje madina tanjo ndon kame buwam idusnaig ngina. *Mune 2.1-2*

27 O son. Sine ne tuku pasa ta alonu kilimok kanjergeren. Herodus, Pontius Pilatus, kasomok mbal Israel mbal afu turmba nane Yerusalemnje manjurka ne madina tanjo Yesus balewam tuku sakinaig. 28 Nane Yesus tumba balenaig ta ne o buk nanje sanjri nanje wamdusmbi wam afu mayok kambim tuku idusna ta nane ta kumunaig.

29 O Sunjo, nane sine mata njajo siglikam tuku saka

minig. Ta tuku sine ne tuku piro mbal kuru kuru kugatok minje bulokmbi ne tuku pasa kukliwam tuku sine sinzanjingga. ³⁰ Ne nane sanjgri te-mayokmba nane piro tango purfenju Yesus tuku nyu mbolnje guaze mbal wakeika wam sanjgrinu kitek ke lika nginaig.

³¹ Nane yaban denjurnaig le nane minnaig wande ta buru-burukina. Buru-buruka Tukul Guwa nane tuku wamdus kumungina le nane wamdus bulka Kuate tuku pasa minje bulokmbi saka minnaig.

Yesus tuku son nginaig mbal tuku manau

³² Yesus tuku son nginaig mbal nane njakmba ngamunjal wamdus ulendimba minnaig. Nanjine aganj ndende mata ulendimba njakmba tuma minam tuku patikinaig.

³³ Aposele nane Sunjo Yesus tingina le kangergen nga pasa sanjgri njak saka minnaig le Kuate nu nane sinzanjingga le nane mine marenaig. ³⁴ Nane afu kilke njak wande njak afu tugumnje piyanjmba ndametinj kilmba pro aposel kame ninganu. ³⁵ Nanjine mbal afu aganj denkanu ta nane ndametinj ta kilmba walmba ninganu.

³⁶ Nane tuku tango ande Siprusnu nyunu Yosef nu Levi tuku ndare. Nane aposel kame nu tuku mape nyu Barnabas nginaig. (Barnabas nyu ta tugunu: Nu tango wamdus bul serningit tuku). ³⁷ Nu mata nuje kilke

piyamba ndametinj kilmba aposel kame ningina.

5

Ananias le Safira

¹ Tango ande nyunu Ananias nu piyo nuje Safira ndonj kilke inum piyamba ndametinj kilnaik. ² Kilnaik sulumba Ananias nu ndametinj ngamunje paplamba inumnu nakile pilmba inumnu aposel ningam tuku idusmba piyo nuje sana le wokina. Nu ndametinj inumnu tumba pro aposel ningina sulumba sakina: Sile sikile kilke piyamba ndametinj kilcik ta noten ndo njina.

³ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Ananias, ne ndanam Satannje wamdus tanet le ne ndametinj paplamba inumnu nane kusremba inumnu tumba pro Tukul Guwa yabri pakte. ⁴ Nane kilke minat ta ne kile piyawat sulumba ndametinj kilat. Ndametinj ta nane aganj. Ndametinj ta paplamba afu sine singam idusmba ko nane njakmba kilam idusmba ndeta ta maye. Nane ndametinj. Ndanam ne manau njayonu kam tuku idusat. Ne sine yabri ndasingit. Ne Kuate yabrite nga sana.

⁵⁻⁶ Ananias nu pasa ta ismba nu kumaknu ndekina. Kumna le tango mo afu promba wandek tange nu tuku mindesinj tawimbi songa tumba ka ngukinaig. Ananias nu kumna le nane

wam ta isnaig mbal nane kuru kuru sunjo tinaig.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma ki kanum kenmba kinaig le piyo nuje Safira nu tanjo nuje wam kina ta nu katese ndamba wande ta mbol prona. ⁸ Prona le Petrus ndek nu kusnana: Takile kilke piyamba ndametiñ kilaik ta noten ndo e nga kusnana le nu lafumba au not ndo ngina. ⁹ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Tale ndanam saka Sunjo tuku Guwa tagowam tuku pasa ulendiwaik. Ata. Tanjo mo tanjo naje tuku mindesiñ ngukaig ta kupe fudu isa. Malanga tugum prode ta. Nane kile ne mata tanjawamngaig ngina le ¹⁰ nu pitik ndo Petrus tuku kupe tugum tanje kumaknu ndekina le tanjo mo pro nu kanjermba nu tuku mindesiñ mata tumba ka tanjo nuje gemmba ngukinaig.

¹¹ Tanjanaig le Yesus tuku kuasmbi nane kuru kuru sunjo tinaig. Mbal afu kasomnge minnaig mata pasa ta ismba nane kuru-kurukinaig.

Aposel kame wam sanjrinu ke likinaig

¹² Aposel kame tanjo pino ngamuknge wam afu kitek sanjrinu ke likinaig. Nane mara mindek kusem wande ta mbol kumba Solomon tuku kawanje manjurka minanu. ¹³ Manjurka minnaig le nane njakmba nane tuku saka minmba pro nane ndon ulendikam tuku kuru-kurukinaig.

¹⁴ Nane gudommba son nga nane ndon ulendiki-naig le Sunjo tuku mbal tugekina. ¹⁵ Yerusalem

mbal nane guaze mbal kilmba pro ndinje yango farnje lika patikinaig. Ta ndanam? Petrus nu kuwa le nu tuku kanumnunge ndo nane mbol kuwa le nane magekuwaig nga idusmba patike likinaig. ¹⁶ Yerusalem patuknge tumbran mine likinaig nane mata guaze mbal afu guwa njagonu njak kilmba pro patike likinaig le njakmba magekinaig.

Nane aposel kame piti niñginaig

¹⁷ Pris mbal tuku gabat sunjo Sadusi mbal nu ndon wamdus ulendi minnaig ta nane aposel kame piro kinaig ta ismba nane sine tuku piro lide nga nane gubra kagli firkinaig sulumba ¹⁸ nane kumba aposel kame bige tidinga muliñ kilmba wandeknge patikinaig.

¹⁹ Nane tanje minnaig le ka furirna le Sunjo tuku enjel ande pro wande malanga talka nane kilmba kilemayokka saningina: ²⁰ Tane kape sulumba kusem wande sinam tanje tanjo pino abo tugu tam tuku ndin tumningap ngina le ²¹ nane pasa ta ismba mafewam patukina le nane kumba ka kusem wande sinam tanje pasa kuklimba minnaig.

Kile pris gabat sunjo nane nu ndon minnaig mbal pro Israel pasa pilewanu

sugo nanġine mage mage turmba maŋgurkam tuku saniġinaig sulumba aposel kame kilmba te prowaig nġa polis mbal kukulniġinaig le muli wande sinam kinaig. 22 Nane pro muli wande sinam kumba nane kiringa luka kumba saniġinaig; 23 Sine kumba ka muli wande su ndinjanu kaŋgergig. Polis mbal malaŋga kulat mayemba minnaig le sine malaŋga talka sinam kumba nane kaŋger ndakigig nġinaig. 24 Taŋakinaig le kusem wande tuku polis gabat pris gabat mbal nane pasa ta ismba nane kuru-kuruka pasa te tugeka kumuŋga ka animnġe tinuŋgat o nġa wamduŋ te-sulumba minnaig.

25 Taŋamba minnaig le taŋgo ande nane tugum promba saniġina: Tane taŋgo kame muliŋ kilmba wandeknġe patikaig ta nane kusem wande mbol sinġe taŋgo pino pasa tumniŋmba minig nġina. 26 Taŋakina le kusem wande kulat gabat nuŋe polis taŋgo afu ndoŋ nane kumba ka aposel kame nġan kilmba pronaiġ. Nane taŋgonġe ndamembi bale farsinbekaig nġa idusmba taŋanaig.

27 Kilmba promba Israel mbal tuku pasa pilewanu sugo tumailamnġe kile-tidinginaig le pris gabat sunġo nu nane kusnaninġina: 28 Sine buk Yesus tuku maŋau nane afu sa ndaniŋgap nġa peutiŋgigen ta tane ise ndaka saka saka likade le

Yerusalemnġe buk sunġoka tugekate. Tane taŋgo kumna ta tuku ndare sine pasokuwa nġa taŋjade e nġina le 29 Petrus aposel kame nane lafumba nu sanaig: Sine Kuate tuku miŋġe pitaimba taŋgo tuku miŋġe dubiwam kumuŋ kuga. 30 Tane Yesus kumwa nġa ail kazrai mbolnġe bale-naig ta sinġine mbuŋ kame tuku Mbaraŋġe te-tina le abonġa tinġina. 31 Sine Israel mbal nġamuŋgal biye mbilbe le Kuate nu sine tuku une saukamnġat. Ta tuku nu Yesus tumba te-duŋga nuŋe ndinam kumamnġe pilna le kile nu sine nġakmba tuku gabat sunġo minit. Nu sine tuku muskil kile-tidinge sinġit tuku taŋgo. 32 Sine wam ta nġakmba kile-mayokka sakam tuku mineg. Sine ndo kuga. Tukul Guwa nu mata wam ta kile-mayokkate. Kuate tuku miŋġe pasa ismba dubide mbal nane nġakmba nu Tukul Guwa niŋġit nġa pris gabat sunġo ta sanaig.

33 Taŋakinaig le gabat kame nane pasa ta ismba gubra kagli tormba nane aposel baleniŋgam tuku idusmba saka minnaig.

Gamaliel nu aposel kame mapekina

34 Pasa pilewanu taŋgo nġamuknġe Farisi taŋgo ande nyunu Gamaliel minna. Nu Moses tuku wam pagu pasa kukliwam tuku taŋgo. Taŋgo pino nġakmba nu tuku saka minnaig.

Tango ta tanga aposel kame ka kilimnge ait fagnu minap ngina le nane kinaig. ³⁵ Nane kilimnge minnaig le Gamaliel nu gabat sugo saningina: Israel gabat kame, tane wam ande nane mbolnge kam tuku idusde ta ambonga tane wamdus te-mayewap sulumba. ³⁶ O buk tango ande nyunu Teudas nu mayok ka ye nyu njak ngina le nane gudommba 400 tana nu dubinaig. Dubimba minnaig ma ma tango afunge nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig le nu tuku piro kumna. ³⁷ Ngumne nga tango nyu kuyaram tuku ait ande mbolnge Galileanu tango nyunu Yudas nu mayok ka nane gudommba didike likina. Didike likina le nane afunge nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig. ³⁸ Ta tuku ye tane satingamngit. Tango kame te ngaigo sigli ndaka kusrekap. Nane nangine wamdusmbi pirokade ndeta piro ta kugamba ngisikamngat. ³⁹ Piro te Kuate mbolnge prote ndeta sine kume seram kumun kuga. Sine kume seram tagobe ta Kuate ndon kame bumba minbekig ngina.

⁴⁰ Tanakina le gabat sugo nu tuku pasa dubimba aposel kame man wika polis kame nane ngusninguwaig nga saninginaig. Ngusninguwa riron pasa saningina Yesus tuku nyu afu sa ndaningap nga kukulninginaig le mayok kinaig. ⁴¹ Mayok ka mangur

wande kusremba nane ndek sakinaig: Ese. Sine Yesus ndon mineg tukunu rar te kuraweg. Sine nu mbolnge rar te tam tuku Kuate nu sine madisingina nga gare-gareka kinaig.

⁴² Tanamba nane nangine piro kusre ndanaig. Nane mara mindek kusem wande deknge nangine wande yimyam mbolnge tango pino tumningmba Yesus nu Kristus Kuatenge madina tango nga saka minnaig.

6

Aposel kame turningam tuku afu madininginaig

¹ Ait ta mbolnge Yesus dubinaig mbal gudommba mayok kinaig. Nane afu Grik pasa tinaig tuku afu Hibru pasa tinaig tuku. Grik pasa tinaig mbalnge Hibru pasa tinaig mbal ndon gubra pilnaig. Ta ndanam? Mara mindek aposel kame nyamagan paplamba walanu le Hibru mbal nangine pino kuembol ningmba Grik mbal tuku pino kuembol nda ninganu.

² Aposel kame 12 gubra pasa ta ismba nane njakmba kile-mangurka saninginaig: Tira kame, sine aposel Kuate tuku pasa kukliwam tuku piro kusremba nyamagan ndo walam kumun kuga.

³ Ta tuku kile tangine tango 7 madiningap. Tango afu Tukul Guwa nane tuku wamdus kumunganu tango pino nane tuku saka minig ta kanjerka madiningap. ⁴ Tanawap le

sine Kuate yabanmba nu tuku pasa kukliwam tuku piro ta ndo idusbe nginaig.

⁵ Tanjakinaig le nane pasa ta ismba njakmba gareningina le nane tanjo 7 madininginaig. Ande nyunu Stefanus nu ngamunggal son sanjri njak. Tukul Guwa nu tuku wamdus kumungina. Afu Filipus, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas, Nikolaus. (Nikolaus nu Antioknu. Nu Zu tanjo kuga ta nu Zu tanja Kuate dubina). ⁶ Nane tanjo kame ta kilmba aposel kame tugum pronaig le aposel kame wai nane mbolnje patika yabannaig.

⁷ Kuate tuku pasa Yerusalemnje sungoka tugekina le nane gudommba mbilka ngamunggal son nginaig le Yesus dubinaig mbal tugeka sungomba pronaig. Pris gudommba mata Yesus son njga nu dubinaig.

Zu mbal Stefanus tumba pasa mbolnje pilnaig

⁸ Kuate nu Stefanus make pilmba sanjri tuna le nu wam kitek sanjrinu tanjo pino ngamuknje ke likina.

⁹ Tanjana le Zu mbal afu nu ndon pasambi kualeyaukam bafunaig. Nane tuku kusem wande nyunu Friman. Nane afu Sirenenu afu Aleksandri-
anu afu Silisianu afu Asianu nane Friman mbal ndon ulendika Stefanus tugum promba pasambi kualeyaukinaig. ¹⁰ Tanjanaig le Tukul Guwa nu Stefanus wamdus mayenu tuna le nu pasa tina ta nane pasa lafu fugunaig.

¹¹ Lafu fugunaig sulumba nane ka tanjo afu ndametin ninmba saninginaig: Stefanus nu Moses le Kuate tuku nyu njaijo siglikina le isgen nga tanjo pino ngamuknje sakap nginaig.

¹² Nane kumba tanjamba sakinaig le tanjo pino Israel mage mage kusem pasa biteknganu mbal nane njakmba ismba wamdus pa sunjo tumba kumba Stefanus biye timba ka Israel mbal pasa pilewanu sugo tugumnje te-tinaig. ¹³ Tetinaig sulumba nane tanjo afu buk wam paguninginaig ta nane tinja yabri pasa sakinaig: Tanjo te nu mara mara singine kusem wande tukul pasa turmba nuje pasambi kilmba njaijo siglikate.

¹⁴ Nasaretnu tanjo Yesus nu wande te sambrimba Moses tuku wam pagu pasa sine dubikam tuku singina ta nu mbilmba manau kitek kile-mayokkamngat nga sakina le isgen nginaig.

¹⁵ Israel pasa pilewanu tanjo sugo nane Stefanus kanjer timba minnaig le nu tuku tumail pasi mbilka enjel tumail suk mayok kina le kanjernaig.

7

¹ Nane Stefanus kanjer timba minnaig le pris gabat sunjo ndek nu kusnana: Nane ne mbolnje pasa pilig te son e ngina le ² nu lafumba sakina: Yiye tira kame yiye mam kame tane isap. Singine mbun Abraham nu

Haran kilke mbol nda kina sulumba nu Mesopotamia kilke mbolnge minna le Sunjo Kuate kilja njak nu tugumnge mayok ka sana: ³Ne nane kuasmbi nane kilke kusreka kaye. Yenje kilke kise ande tumnamngit ngina.

⁴Tanjaka sana le nu ndek nuje kilke tuguk Kaldea kusremba kumba ka ka Haran kilke mbol prona. Pro tanje minna le mam nuje kumna. Kumna le Kuatenje kilke kise ande mbol kaye ngina le nu tinja kumba ka ka kile sine mineg ma te mbol prona. ⁵Nu abo abo kilke te mbol prona le Kuate nu kilke te fudinmba tuwe ndaka nu pasa sanjrimbi nu kilke te Abraham nuje ndare njakmba ningam tuku sana. Kuate nu sana ait ta nu kinjo kugatok minna. ⁶Nu tenjenmba Abraham sana: Ne tuku mbuj kilke te kusremba kilke kise mbolnge rawe tanjo tanan minamngaig. Minwaig le kilke ta mbolok mbal nane piti sunjo ningywaig le nane tuku piro agan tanan minmba ka yar 400 kugawamngaig. ⁷Yar 400 kugawaig le ye kilke ta mbolok mbal piti ningi le nane mbuj kusrekuwaig le nane kilke ta kusremba luka ma te mbol promba ye tuku nyu te-dunja mbarinyumba minamngaig ngina.

⁸Tanjakina sulumba Kuate nu Abraham ndon pasa katmba ngaro pikam tuku manau te-mayokna. Ngumnenja nuje kinjo Isak

te-pilmba mara 8 mbolnge nu tuku ngaro pikna. Isak nu sunjoka Jakob te-pilmba nu mata Jakob mbolnge tanana. Jakob nu sunjoka kinjo 12 kile-patikina ta nane sine tuku asitibud. ⁹Singine asitibud 11 maib nanjine Yosef mam nu make pilit nga gubra kagli firka nu tumba mbal kise tugumnge piyanaig le nane nu tumba nanjine kilke Isip kinaig. Tanjanaig le Kuate nu Yosef kusre ndana. ¹⁰Piti gudommmba nu mbolnge prowe likinaig ta Kuate nu Yosef kulat mayena. Mara ande nu Isip gabat tugumnge tinjina le Kuate nu wamodus kuyar sunjo tuna le Farao nu nzalinu nuje piro mbal Isip njakmba kulatkam tuku nu gabat pilna.

¹¹Kile guba sunjo Isip le Kanan kilke mbolnge prona le nane nyamagan kirinja sinamanzer sunjo tinaig. Singine asitibud mata Kanan kilke mbolnge nyamagan kirinjinaig. ¹²Singine mbuj Jakob nu Isipnge wit minig nginaig pasa ta ismba nuje kinjo kame wit afu piyaningam tuku kukulningina le kinaig. ¹³Tanjamba minmba ma ma man lato kukulningina le kinaig le kile Yosef nu nuje nyu te-mayokna le aba kat nuje kila pilnaig. Farao nu mata Yosef tuku ndare kila patikina.

¹⁴Kile Yosef nu mam nuje, nuje tugu kame Isip prowam tuku pasa pilna. Nane njakmba 75. ¹⁵Tanjamba Jakob

nane Isip kilke mbol kinaig. Kinaig ka tanje minnaig ma ma Yakob nu kumna. Kumna le minnaig ma ma sijgine mbun afu mata kume likinaig. ¹⁶ Kume likinaig le nangine mbalnge nane tuku isu kilmba luka Sikem tumbran ndame burok sinam tanje patikinaig. Hamor mbal tuku ndame burok ta Abraham nu o buk piyamba ndameti afu nane ninjina.

¹⁷ Kuate nu o buk Abraham pasa sanjgrinu sana ait ta buk patukina le Abraham tuku mbun Isipnge tuge njayona. ¹⁸ Kile tanjo kise nu Yosef gilai nu Isip mbal tuku gabat tinjina sulumba ¹⁹ nu sijgine mbun piti sunjo ninmba nane tuku kinjo dabro kitek kumwaig nga wandeknge minam tuku tukulmba mayoknge patikam tuku saningina.

²⁰ Moses ina nuje piti ta sinamnge te-pilna. Kinjo ta mayenu le ina nuje nangine wandek tanje tambun kenmba yubenga kulatka minna. ²¹ Tanjamba nu yubengam kumun kuga le kinjo nuje mayoknge pilna le Farao tuku kulim nu Moses kanjermba yije kinjo nga madimba tumba nuje wande mbol kina ka ²² tanje minmba ma ma Moses nu Isip mbal tuku kila njakmba kila pilmba nu tanjo sunjo mayok kina. Nu pasa saka wam ke lika nyu njak minna.

²³ Tanjamba minna ma ma Moses nu yar 40 kusremba nuje tugu Israel mbal

kanjerkam idusmba nane tugum kina. ²⁴ Nu pro Isip tanjo andenge Israel tanjo ande kat njayona le kanjerna. Tanjamba nu kumba Israel tanjo ta te-simba Isip tanjo ta balena le kumna. ²⁵ Moses nu tanjo ta balemba tenjembamba idusna. Kile yije mbal Kuatenge nane tuku muskil kile-tidenge ningam tuku ye kukulyat ta nane katesewamnggaig nga idusna ta nane tanjamba idus ndanaig.

²⁶ Mafena le nuje mbal armba kame bumba minnaik le kanjerka nale tumawaik nga ka sanikina: Tira kame, ndanam takile takile tira ndo kame bude ngina. ²⁷ Tanjakina le tanjo nu kame tugu pilna ta nu Moses waimbi pitaimba nzumilmba sana: Imange ne sine tuku pile tanjo gabat tanjo pilna. ²⁸ Ne kubele Isip tanjo balena tanjamba ne ye baleyam tanjate e ngina le ²⁹ nu pasa ta ismba kuru-kuruka Isip kilke kusremba kua ka Midian kilke mbol kina. Kina ka tanje rawe tanjo tanjan minna sulumba ma ta mbolnge nu kinjo armba kile-patikina.

³⁰ Minna ma ma yar 40 man kusrena. Mara ande nu ma baknu Sinai tabe tugunu tugum tanje minmba ail fudinndo sinamnge pa mane mayok kina le nu enjel ande kanjerna. ³¹ Kanjermba nu wamdus pilemba pa ta tugusemba kanjer tiwam tuku kumba minna le Sunjo tuku minje pasa mayok ka Moses sana: ³² Ye nanje mbun

kame Abraham Isak Yakob nane tuku Mbara minet ngina le nu ismba piriri ngayomba kanjeram mbulmba am tekasona le ³³ Sunjonje nu sana: Ne tinj minit ma ta tukul ma. Ne kupe ngaro paska. ³⁴ Isip mbalnje yije mbal piti sunjo ningig le kanjerket. Nane tuku malmbi mata iset. Ta tuku ye nane muskil kiletidinje ningam tuku ndeket. Ne tinja le kukulni le Isip kaye nga Moses sana.

³⁵ Israel mbal buk Moses pitaimba sakinaig: Imanje ne sine tuku pile tanjo gabat tanjo pilna nga Moses sanaig ta Kuatenje tanjo ta madimba nuje enjel ail fudinndo sinamnje mayok kina ta mbolnje Moses nu Israel mbal tuku gabat sunjo minmba nane muskil kiletidinjam tuku kukulna. ³⁶ Kukulna le nu ka Isipnje wam kitek sanjgrinu ke lika Israel mbal kilmba kina. Tanjamba nu Yu Gurgur tugumnje ma baknu mbolnje yar 40 sinamnje mata wam kitek sanjgrinu ke likina. ³⁷ Moses ndui ta nu Israel mbal saninjina: Kuate nuje pasa te-mayokam tuku ye tuan tanjo pilna tanjamba ndo nu sine Israel ngamuknje nuje tuan tanjo ande palm-bimngat ngina. ³⁸ Moses nu Israel mbal ndonj ma baknu mbolnje minna. Nu Sinai tabe ponjina le enjelnje wam pagumba abo njak minam tuku ndin sinjine mbunj kame tumnjamba saninjam tuku Moses sana. ³⁹ Saninjina ta

nane sinjine mbunj Moses tuku minje kumnemnje minam mbulmba nu pitaimba manj luka Isip kambim mindesimba minnaig.

⁴⁰ Moses nu Sinai tabe mbolnje minna le nane ndek Aron sanaig: Moses nu buk Isipnje sine kilmba prona ta nu animbi kina. Ne sinjine mbarinjam tuku aganj afu wakeika le ndin tum-singuiwaig nginaig sulumba ⁴¹ nane makau pail kanunu wakeimba aganjmor balemba nu atraukinaig. Tanjamba nane aganj wakeinaig ta tuku gare-garekinaig. ⁴² Tanjanaig le Kuate nu nane wai kusrekina le nane tambun ki mbai kame nanjine mbara nga mbarinjinjamba minnaig le tuan tanjo ande nu wam ta tuku tenjamba Kuate tuku minje kuyarna.

Israel mbal tane ma baknu mbolnje yar ⁴⁰ minmba aganjmor baleninjamba atraukinaig ta ye tuku idusmba tanjandanaig.

⁴³ Tane kambim nga yabri mbara nyunu Molok nu tuku tawi wande tumba kinaig.

Mbai suk yabri mbara nyunu Refan ngade ta turmba tumba kinaig.

Tane kanunu ta mbarinjinjam tuku wakeikinaig.

Ta tuku yije nzali dubimba nane afu tane kilmba kilke masken Babilon sim kanjaig ngina. *Amos 5.25-26*

Tuan tanjo nu tanjamba kuyarna.

44 Singine mbuŋ kame ma baknu mbolŋge Ku-ate tuku pasa isam tuku tawi wande ŋak minnaig. Kuate nu tawi wande ta palm-bim tuku Moses wam paguna sulumba kanunu temayokmba tumna taŋamba ndo pilna. 45 Ngumneŋga Kuatenge Kanan mbal pitaikelikina le singine mbuŋ nane Yosua ndoŋ kilke tinaig ta nane tawi wande ta kuramba kilke te mbol pronaig. Tawi wande ta minmba minna le David prona.

46 Kuate nu David make pilna le nu Kuate kusnana: Sine Jakob tuku ndare sine ne mbariŋnam tuku wande ande pilbe e ŋga kusnana ta 47 David nu wande ta pile ndakina. Nu tuku kiŋo nuŋe Solomonŋge Kuate mbariŋnam tuku wande ta pilna. 48 Taŋgo kame naŋgine waimbi wande patikade ta Sunjo Kuate nu wande ta sinamŋge mine ndakate. Tuan taŋgo ande tejenmba kuyarna.

49 Sunjo nu sakate: Samba ta ye Sunjo Kuate minyoket tuku ma. Kilke ta ye kupe patiket tuku ma.

Kilke mbol mbal ye minam tuku wande ndaŋndaŋmba palm-bimŋgaig? Ko ye aniŋge minmba mabti?

50 Ye yiŋe saŋgrimbi agaŋ ndende ŋakmba te kile-mayokken ŋgate. *Aisaia 66.1-2*

Tuan taŋgo nu taŋamba kuyarna.

51 Tane siŋka ŋgamuŋgal tukulok mbal. Tane Kuate gilalai mbal taŋaŋ ŋgamuŋgalmbi nu idus ndamba pasa tugusek isam mbulig. Tane singine mbuŋ kame taŋaŋ tane Tukul Guwa mara mara pitaide. 52 Nane Kuate tuku tuan taŋgo ŋakmba kilmba ŋaigo siglika ande mape ndanaig. Tuan taŋgo ande purfeŋnu prowamŋgat ŋga sakinaig le mbuŋ kame nane bale fariŋge likinaig. Taŋgo purfeŋnu ta tane nu tuku kupet minmba tumba bale-naig. 53 Eŋel kame Kuatenge kukulniŋgina le sine tukul dubikam tuku mbuŋ kame niŋginaig ta tane lukakade ŋga saningina.

54 Stefanus nu taŋamba Israel gabat sugo saningina le nane nu tuku pasa ta ismba gubra sunjo tumba amain makemba maketiŋ tikŋga minnaig. 55 Taŋamba minnaig le Tukul Guwa Stefanus tuku wamduŋ kumuŋgina le nu samba mbol ambe mam-bilmba am tidinga Kuate tuku kilŋa kaŋgermba Yesus nu tuku ndinam kumamŋge tiŋ minna le kaŋgerna. 56 Kaŋgermba nu ndek sakina: Ambe kaŋgerap. Samba talkat le Katesek Taŋgo nu Kuate tuku ndinam kumamŋge tiŋ minit le kaŋgeret ŋgina.

57 Taŋakina le nane isam mbulmba kilba tukulmba ŋgumbeyumba pinder-pindermba nu biye tinaig sulumba 58 nane nu tumba tumbraŋ sunjo kusremba mayok ka kasomŋge pilnaig.

Pilmba nu pasa mbolnge pilnaig mbal nane nanjine tawi paska tanjo mo ande nyunu Saulus nu tuku kupe tugumnge patika ndame kilmba Stefanus katmba minnaig. ⁵⁹ Nane katmba minnaig le nu yabanmba sakina: Sunjo Yesus, ye tuku kanu ta ngina. ⁶⁰ Tanjaka nu ndek dagol tidronga wi kuenka sakina: Sunjo, nane ye mbolnge mbarde te ne nane tuku mbar sauka gilainga ngina. Nu tanjamba sakina sulumba kumna.

8

¹⁻² Stefanus kumna le Saulus nu wam ta kanjermba nane mayewaig nga idusna le Kuate tuku nyu kurauka dubinaig tanjo afu Stefanus nguka nu tuku malmbi sunjonaig.

Stefanus balenaig ait mbolnge Yesus tuku kuasmbi Yerusalemnge minnaig ta nane afunje piti serninginaig le nane kua ka afu Yudea ma tugu afu Samaria ma tugu mbol kine likinaig. Aposel kame ndo Yerusalemnge minnaig.

³ Saulus nu Yesus tuku kuasmbi kilmba ngaigo siglika nane tuku wande mindek ponga bige tidinga mulin kilmba didika wandeknge patika tanjamba kine promba likina.

Samaria mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Nane kua ka sili-silinaig mbal nane ma njakmba mbol lika pasa mayenu kuklimba kinaig. ⁵ Tanjamba Filipus

nu Samaria tumbran ande mbol kina sulumba Yesus nu Kuatenge madina tanjo Kristus nga nane sanjmba minna le ⁶ Samaria mbal gudommba nu tuku pasa ismba manau kitek sanjgrinu ke likina ta kanjerka nane njakmba kilba pilmba nu tuku pasa ise mayenaig. ⁷ Nu afu guwa njaigonu njak nane kusrekuwaig ngina le nane wikaraumba nane kusreka kinaig. Kupe wai baklekanu afu kupe njaigonu njakmba mageke likinaig le ⁸ tumbran ta tuku mbal gare sunjo tinaig.

⁹ Tumbran tanje tanjo ande nyunu Simon minna. Tanjo ta ye nyu njak nga nu wam sanjgrinu afu nuje kuanyembi ke likanu le nane kanjerka njakmba pirerek purka minanu. ¹⁰ Samaria mbal nyu njak nyu kugatok nane njakmba Simon tuku pasa ise mayenaig sulumba sakinaig: Tanjo te nu sunjo. Nu Kuate tuku sanjri sunjo te-mayokte nga saka minnaig. ¹¹ Ait kuennu Simon nuje kuanye manau kina le nane pirerek purka minmba nane nu tuku pasa ise mayenaig.

¹² Kile Filipus nu pro Kuate nuje gageu kulatkate wam sanjmba Yesus Kristus tuku nyu te-mayokna le nane son nga kule pisne tinaig. ¹³ Simon nu mata son nga kule pisne tina. Nu Filipus ndon minna le nu wam kitek afu sanjgrinu ke likina le nu kanjerka pirerek purka am

go sulumba minna.

¹⁴ Samaria mbal Kuate tuku pasa ismba son nginaig le aposel kame Yerusalemnge wam ta ismba Petrus le Yohanus kukulnikinaig le nale ndek kinaik. ¹⁵ Kinaik ka Samaria ma tugu mbol pronaik. ¹⁶ Samaria mbal nane Yesus tuku nyu mbolnge kule pisne tinaig ta nane Tukul Guwa nda tumba minnaig le Petrus le Yohanus nale ndek wam ta katese-naik sulumba nane Tukul Guwa tuwaig nga Kuate yabaŋnaik sulumba ¹⁷ wai nane mbolnge patikinaik le Tukul Guwa nane ŋakmba mbolnge kumuŋgina.

¹⁸ Aposel ar nale wai nane mbolnge patikinaik le nane Tukul Guwa tinaig ta Simon nu kaŋgermba ndametiŋ afu kilmba nale tugum promba sanikina: ¹⁹ Tale ndametiŋ te kilmba wam ta tuku saŋgri ye sap le ye mata nane afu mbolnge yiŋe wai pili le nane Tukul Guwa tuwaig ngina. ²⁰ Tanjakina le Petrus ndek nu kasurm̄ba sana: Ne naje ŋgarosu ndametiŋ turmba ma ŋayo mbol kaye. Tukul Guwa Kuatenge ake siŋgit ta ndametiŋmbi piyawam tuku agaŋ kuga. ²¹ Ne tuku ŋgamuŋgal Kuate am mbolnge tugusek kuga. Ta tuku ne Kuate tuku piro ande mata kam kumuŋ kuga. ²² Ne naje ŋgamuŋgal biye mbilmba naje wamdus ŋaigonu ta kusreka Kuate nu naje mbar suŋgo ta sauka gilaingam tuku nu yabaŋa. ²³ Ne agaŋ ŋakmba

kilam tuku wamdus kagli firka naje maŋau ŋaigonuŋge ne didikate le ye kamuset ngina. ²⁴ Tanjamba sana le nu Petrus tuku pasa lafumba sana: Tale ye tuku nga Kuate suŋgomba yabaŋap. Wam kame ye mbol prowam tuku sakaik ta ye mataryate ngina.

²⁵ Petrus nale Suŋgo tuku pasa kuklimba Samaria mbal wam paguniŋge denpurmba nale luka mbumba Yerusalem kinaik. Kumba ndinŋge Samaria ma tuku tumbraŋ afu gudomm̄ba mbolnge pasa mayenu saniŋge lika kinaik.

Etiopianu tanŋo pasa mayenu isna

²⁶ Suŋgo tuku eŋel ande Filipus tugum promba sana: Ne tiŋga Yerusalem kumam si kaye. Yerusalem kusrem̄ba Gas̄a kambim tuku ndin ma baknu mbol kinit ta dubimba kaye ngina. ²⁷ Tanjakina le nu tiŋga kumba ka ndin ta mbol prona sulumba Etiopianu tanŋo suŋgo ande nuŋe karis mbolnge minyokina le kaŋgerna. Tanŋo ta nu Etiopia kilke tuku mandor pino Kandase nu tuku ndametiŋ kulatkina tuku. Nu Kuate mbariŋam Yerusalem kina tuku. ²⁸ Kile nu luka Etiopia kambim saka karis mbol tanŋe minmba tuan tanŋo Aisaia tuku kuyar ande burka kina. ²⁹ Tanjana le Tukul Guwanŋe Filipus sana: Karis kinit si tugum kaye ngina le ³⁰ nu pinder ŋak ŋak kumba nu tuan tanŋo Aisaia tuku kuyar burkina le ismba

nu kusnana: Ne pasa burkate ta tugunu ne katesete e nga kusnana le ³¹ nu lafumba sana: Ye ndanmba pasa tugunu te katesewi? Ne mbumba tenge minyoka pasa te tugunu saya ngina.

³² Nu tuan tanjo Aisaia tuku pasa burkina ta tenjenmba.

Andenje sipsip balewam tuku tumba kinit tanjan nane nu tumba kinig. Sipsip nguenu kuerkade le nu witi ndate tanjan nu nane tuku pasa lafu ndate.

³³ Nane nu kiko pile tumba nu tuku pasa te-ti ndamba ake tumba nayo silide.

Kilke te mbolnge mine sunjo ndamba kumwa le afu nu tuku kuasmbi mine nda. *Aisaia 53.7-8*

Kuyar pasa tanjamba sakate.

³⁴ Kile ndametiñ kulat tanjo nu Filipus kusnana: Kuate tuku tuan tanjo nu pasa te kuyarna ta nuñe njarosu tuku kuyarna e ko ande tuku ngina. ³⁵ Tanjakina le Filipus nu Aisaia tuku pasa ta mbolnge tugu pilmba pasa mayenu kuklimba Yesus tuku sana.

³⁶ Samba kumba ka kule kualin ande tugum promba Etiopianu tanjo ndek nu sana: Ai si. Kule ande minit si. Kile ne ye kule pisneyam kumuñ e ngina le ³⁷ nu lafumba sana: Ne wamdus njakmbambi son ngate kande ye ne kule pisneni ngina le nu lafumba sana: Yesus Kristus nu Kuate tuku Kinjo ta ye nu tuku son nget ngina. ³⁸ Tanjakina sulumba

karis tingam tuku saningina le karis tingina le nale iben kinaik. Iben ka kule sinam kinaik sulumba Filipus nu tanjo ta kule pisnena. ³⁹ Nale man luka tabek kinaik le pitik ndo Tukul Guwanje Filipus didik tumba ma kise mbol kina le Etiopianu tanjo nu man kanjer ndana. Nu Yesus tina tukunu nu gare njak nuñe karis ponga Etiopia kina.

⁴⁰ Filipus nu Asdodnje minna ta wamdus puluna. Nu tumbran sunjo ta kusremba kumba tumbran njakmba mbolnge pasa mayenu kuklimba lika ka Sesarea prona.

9

Saulus nu ngamungal biye mbilna

¹ Saulus nu Sunjo Yesus dubinaig mbal tuku gubra tumba ye nane njakmba bale faramngit nga nu pris gabat sota kina sulumba ² sana: Ye Damaskus tumbran sunjo mbol nzi kumba Yesus dubide mbal tanjo pino kanjerka ndaleka kilmba luka Yerusalem mbambim tuku ne waje afu kuyarka sa. Damaskus tuku kusem wande gabat kame ninge liki le kanjerka ye piro ta kam tuku nyu njak kila minwaig ngina.

³ Saulus nu waje ta kilmba ka Damaskus patuna le samba mbolnge bulu sunjo ande mayok ka nu kiljana.

⁴ Kiljana le nu ndek kurukuruka kilke mbolnge ndekina le minje pasa ande promba sana: Saulus, Saulus,

ne ndanam tuku ye njayo siliyate ngina le ⁵ nu ndek kusnana: Sunjo, ne imanjo ngina le nu sakina: Ye Yesus ne ye njayo siliyate ta. ⁶ Kile ne tinja tumbran sunjo mbol nzi kaye. Nzinge mina le andenjo ne wam kam tuku sanamngat ngina. ⁷ Tanjakina le tanjo kame Saulus ndon kinaig ta nane tinja maninok minnaig. Ta ndanam? Nane pasa prona ta isnaig sulumba tanjo ande nda kanjernaig.

⁸ Saulus nu tinja am maranjinna ta aganj kanjer ndakina. Kanjer ndakina le nu waiwaimba kumba Damaskus pronaig. ⁹ Kumba ka tanjo mara kenmba nu aganj kanjer ndaka nyama-ganj kule mata nye ndakina.

¹⁰ Yesus dubina tanjo ande Damaskusnje minna. Tanjo ta nyunu Ananias. Nu kinatanu suk Sunjonje nu wika Ananias ngina le nu ndek sakina: Sunjo, ye minet te ngina. ¹¹ Tanjakina le Sunjo nu sana: Ne tinja ndin ande nyunu Tinjeknu si mbol kaye. Ne kumba ka Yudas tuku wande ponja Tarsusnu tanjo nyunu Saulus nu tuku kusnanja. Nu Kuate yabanmba minit. ¹² Nu mata kinatanu suk ne kanjernat. Ne nu tugum promba nune am mayekam tuku ne nu mbolnje wai patikat le kanjernat ngina.

¹³ Tanjakina le Ananias ndek nu sana: O Sunjo, tanjo ta Yerusalemnje ne tuku mbal kilmba njago siglikanu nga

gudommbanje sakade le iset. ¹⁴ Tenje mata ne tuku nyu te-dunjade mbal bige tidinja kilmba ndalekam tuku pris gabat mbal tugumnje nyu tina ngina le ¹⁵ Sunjo nu sana: Kuga. Yenje tanjo ta madi-wen. Ye yije nu kukuli le nu ka kasomok mbal gabat sugo kise kise Israel mbal nane njakmba tugumnje ye tuku saningamngat. ¹⁶ Tanjamba nu piti gudommba kanjerke likamngat. Ye nu manau ta mbolnje kila sawamngit. Ne tinja nu tugum kaye ngina.

¹⁷ Kile Ananias nu tinja ka Saulus nu minna wande ta ponja nu wai kilmba nu mbolnje patika sana: Tira, ne ndeka ndinnje Sunjo Yesus kanjerna ta nunje ye kukulyat. Ne tuku am mayeka sulumba Tukul Guwa tam tuku ne tugum prowet ngina le ¹⁸ pitik ndo kualegan suprep suk aganj am mbolnje gagulka ndekinaik le nu am mayeka mambilna. Tanjamba nu tinja kule pisne tina sulumba ¹⁹ nu man isukusmba sanjri tumba Damaskusnje Yesus dubinaig mbal ndon mara afu minna.

Saulus nu Damaskusnje pasa mayenu kuklina

²⁰ Saulus nu dal ndaka Zu mbal tuku kusem wande sinam kine lika Yesus nu Kuate tuku Kinjo nga kuklimba saningina le ²¹ nu tuku pasa isnaig mbal nane wamdus tesulumba sakinaig: i... Tanjo te nu buk Yerusalemnje nyu ta te-dunjinnaig mbal kilmba

ngaigo siglikina. Tumbran sungo te mbolnge mata tango pino nu dubide ta bige tidinga ka pris gabat nane am mbolnge kile-tidingam tuku prona nginaig. ²² Saulus nu sangri lato tumba Yesus nu sinjka Kuatenge madina tango Kristus nga kukli mayena le Zu mbal Damaskusnge minnaig ta nu tuku pasa ismba lafuwam kumuŋ kuga.

²³ Kile Zu tango afu Saulus balewam tuku sakinaig le ²⁴ nane afu ismba pro nu sanaig le isna. Nane Damaskusnge ki furir mindek nu balewam tuku fonde malaŋga kulatka minnaig. ²⁵ Tanjamba minnaig le furir ande Saulus tuku kuasmbi nane ndek nu sambenŋa muli panmba fonde tuku bubre malaŋga kumam pilnaig le mayok kina. ²⁶ Mayok kina sulumba nu ka Yerusalem prona. Ka tanŋe nu Yesus dubinaig mbal ndoŋ ulendikam bafuna le nane kuru-kuruka nu Yesus dubiwanu tango kuga nginaig. ²⁷ Tanjakinaig le Barnabasnge nu tumba ka aposel kame saningina: Tango te nu ndinŋe Sungo kanŋerna le Sungoŋge pasa sana. Damaskusnge nu nane kuru kuru ndaka sangri tinga Yesus tuku nyu te-mayokmba sakina ngina. ²⁸ Tanjakina le Saulus nu Yerusalemnge Yesus dubinaig mbal ndoŋ ulendika kine promba minna. ²⁹ Nu tango tuku kuru kuru ndaka Yesus tuku nyu te-mayokmba saka minna.

Saulus nu Zu mbal Grik pasatade afu ndoŋ pasambi Yesus tuku munŋu tulinginaig le nane nu balewam tuku ndin sotinaig. ³⁰ Sota minnaig le Yesus dubinaig mbal nane kila pilmba Saulus mindemba Sesarea tumbran sungo mbol pronaig. Pro tanŋe nu Tarsus kuwa nga kukulnaig le kina.

³¹ Ait ta mbolnge Yesus tuku kuasmbi nane Yudea Galilea Samaria ma tugu ta njakmba mbolnge piti afu kanŋer ndaka mine mayemba sangri tinginaig. Nane Kuate kumnemnge minmba Tukul Guwanŋe nane sinzanŋingina le nane tugekinaig.

Petrus nu tango ande wakeina

³² Petrus nu ma tugu njakmba mbol kumba Yesus tuku mbal kanŋerkam Lida tumbran prona. ³³ Prona sulumba tango ande nyunu Eneas nŋarosu milmailkanu yar 8 guaze ta njak mbain mbolnge kinye njak ndo minna le kanŋerna. ³⁴ Kanŋermba nu ndek sana: Eneas, Yesus Kristusnge ne wakeinamngat. Ne tinga naŋe yango te-tiwa ngina. Tanjakina le nu pitik ndo tingina. ³⁵ Tanjana le Lida le Saron tumbran mbal nane tango ta mayekina le kanŋermba nane njakmba nŋamunŋal biye mbilmba Yesus dubinaig.

Petrus nu pino ande te-tina le abonŋina

³⁶ Yopa tumbranŋge Yesus dubina tuku pino ande nyunu Tabita minna. (Grik pasambi nyu ta Dorkas). Pino ta nu wam magenu ke lika sanzal mbal turka minanu.

³⁷ Ait ta mbolŋge nu guaze sunŋo tumba kumna. Kumna le pino afu nu kule pismemba nu tumba wande ta mbain armba ŋak inum mbol tanŋe pilnaig le minna. ³⁸ Yopa tumbran sunŋo ta nu Lida tumbran patukŋge tukunu Yesus dubinaig mbal Petrus nu Lidanŋe minna pasa ta ismba nane tanŋo armba kukulnikinaig le ka nu tugum promba sarsarmba sanaik: Ne pitik sile ndoŋ kab ŋginaik.

³⁹ Tanakinaik le Petrus nu tinŋa nale ndoŋ kina ka tumbran ta pronaig le nane afu nu tumba wande o mbolŋge ta poŋginaig. Nane wande poŋginaig le pino kuembol ŋakmba Petrus laipmba te-ŋgamumba malmbika Dorkas nu buk tawi wakeika ninŋe likina ta kilmba Petrus tumnaig. ⁴⁰ Tumnaig le nu nane ŋakmba mayok kuwaig ŋga saninŋina le nane mayok kinaig. Tanjanaig le nu ndek dagol tidronŋa Kuate yabaŋna. Yabaŋ denpurmba nu mbilka mindesiŋ ta sana: Tabita, ne abonŋa ŋgina le nu am maranŋa Petrus kanŋermba minyokina le ⁴¹ nu ndek nu tuku wai biymba tetina le tinŋina. Tinŋina le nu tumba Yesus dubinaig mbal pino kuembol nane ŋakmba wika ninŋina.

⁴² Wam ta Yopa tumbran

sunŋo kumunŋina le nane gudommba Sunŋo Yesus son ŋginaig le ⁴³ Petrus nu Yopanŋe mara kuen suk tanŋo ande nyunu Simon nu ndoŋ minna. Tanŋo ta nu aganmor ŋgarombi agan kame wakeikina tuku.

10

Pasa mayenu kasomok mbal tugum kina

¹ Sesarea tumbran sunŋo mbolŋge tanŋo ande nyunu Kornelius minna. Nu Rom gafman tuku kame mbal 100 kulatka minna. Kame kuasmbi ta Italinu. ² Tanŋo ta nu nuŋe ndare tuma ndoŋ Kuate kumnemŋge minmba nu mbarinmba minanu. Nu sanzal mbal ndametiŋ walmba ninŋe lika nu Kuate yabaŋmba minanu.

³ Mara ande ki kanum 3 mbolŋge nu kinatanu suk agan ammbi kanŋerna ta Kuate tuku eŋel ande nu tugum promba Kornelius ŋgina. ⁴ Tanakina le nu fumble timba wamdus fulilka nu sana: Sunŋo, ndanjam ŋgina le eŋel nu ndek sana: Ne sanzal mbal turningit ta Kuate nu kanŋerte. Ne Kuate yabaŋte ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ⁵ Ta tuku ne tanŋo afu kukulniŋa le Yopa tumbran sunŋo mbol nzi kumba tanŋo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ⁶ Nu nuŋe nyu tuma tanŋo ndoŋ minik. Tanŋo ta nu aganmor ŋgarombi agan wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patukŋge minit ŋgina.

⁷ Ejel nu Kornelius kusrena le nu ndek nuŋe piro tanjo armba kame tanjo ande turmba wikina. Kame tanjo ta nu mara mara nu tugumŋe piroka nu mata Kuate dubimba minna. ⁸ Nane pronaiŋ le nu ejel tuku wam pagu pasa kumukumba kubeu niŋmba Yopa kuwaiŋ ŋga kukulniŋgina. Kukulniŋgina le nane kumba ka ndinŋe kinynaig.

⁹ Mafena le nane ndin dubimba kumba ka Yopa patunaig le ki kanum ¹² Petrus nu Kuate yabanam tuku ŋga wande poŋga funu tuku mbain mbolŋe minna. ¹⁰ Nu mbol tanje minmba guba mayena. Guba mayena le nane pagumba minnaig le Petrus nu kiŋatanu suk agaŋ ande kaŋgerna. ¹¹ Samba talka agaŋ ande tawi sunjo suk tundunnu bailkamba muli ŋak andeŋe muli kusre-kusrena le ndekina. ¹² Ndekina le tawi ta mbolŋe agaŋmor mbeŋ sar uman yeki yeki minnaig le kaŋgerkina.

¹³ Kile miŋge pasa ande nu sana: Petrus, ne tinja agaŋ te inum balemba nya ŋgina le ¹⁴ nu ndek lafumba sana: Sunjo, kuga. Sine Zu mbal agaŋ afu nyam tuku tukul ŋak ta ye tukul lukamba agaŋ tanjaŋ inum nye ndaket ŋgina. ¹⁵ Tanjakina le pasa ta maŋ lato nu sana: Kuatenge agaŋ ande mayenu ŋgate ta ne tukul ndawa ŋgina. ¹⁶ Nale tanjamba pasa ndui ta sakam keŋnaik le andeŋe pitik ndo tawi ta te-duŋgina le samba

mbol kina.

¹⁷ Petrus nu kiŋatanu suk wam kaŋgerna ta wamdus tesulumba tugunu wam katesemba minna le Kornelius tanjo keŋmba kukulniŋgina ta nane afunje Simon tuku wande tumniŋginaig le nane pro wande malanga tugum tanje tinja wika sakinaig: ¹⁸ Oi. Simon Petrus nu teŋge minit e ŋginaig.

¹⁹ Petrus nu kiŋatanu suk wam kaŋgerna ta idusidusmba minna le Tukul Guwa nu sana: Tanjo keŋmba ne sota prowaiŋ. ²⁰ Ne tinja ibeŋ kaye. Ne wamdus tero ndaka nane ndoŋ kaye. Yeŋge nane kukulniŋgen ŋgina. ²¹ Tanjaka sana le Petrus nu ibeŋ ka nane saniŋgina: Tane tanjo sotade ta ye noten. Tane ndaŋam ye tugum prowaiŋ ŋgina le ²² nane nu sanaig: Singine gabat Kornelius nu kame tanjo 100 kulatkate. Nu tanjo tinreknu Kuate kumnemŋge minit. Israel mbal ŋakmba nu tuku saka minig. Kuate tuku ejel nu wam paguna le nu sine ne tumba nu tuku wande mbol kumba ne tuku pasa isam tuku sine kukulsiŋgina le ne tam proweg ŋginaig. ²³ Tanjakinaig le Petrus ndek nane ŋgailka nane nu ŋak kinyam tuku saniŋgina.

Mafena le Petrus nu nane ndoŋ kina. Yopa mbal afu Yesus dubinaig tuku nane mata Petrus mindemba kinaig. ²⁴ Kinaig ka ndinŋe kinynaig. Mafena le Kornelius nu buk nuŋe

ndare tuma nuŋe gulab nane ŋakmba kile-manŋurka Petrus tairŋga minnaig le nane Sesarea pronaig.

²⁵ Petrus nu wande sinam kina le Kornelius nu tinŋa pro Petrus nu tanŋo sunŋo ŋga nu tugumŋe dagol tidronŋina. ²⁶ Tanjana le Petrus nu te-timba sana: Tanjandawa. Ye mata tanŋo ndo. Ne tinŋa ŋgina. ²⁷ Tanjaka nu Kornelius ndoŋ pasapasaka kumba ka wande sunŋo sinam tanŋe tanŋo pino gudommba manŋurkinaig le kanŋerkina. ²⁸ Kanŋerka nu ndek saninŋina: Sine Zu tanŋo tane kasomok mbal tuku wande mbol kumba ko tane ndoŋ isukusam tuku tukul sunŋo ŋak ta tane kila. Kuate nu wam ande ye tumyina tukunu ye wamdus kitek tumba kasomok mbal ta ŋaigonu ŋge nda. ²⁹ Ta tuku ne afu ye tam tuku kukulningina le ye pasa kugatok nane dubika te prowit. Ariya. Saka. Ne ndaŋam ye tuku pasa pilna ŋga sana.

³⁰ Tanjaka sana le Kornelius nu sakina: Mara keŋmba buk kinaig ait tenen ki kanum 3 mbolŋge yiŋe wande mbol tenŋe ye Kuate yabaŋmba minen le pitik ndo tanŋo ande tawi kilŋa ŋak ye tugum prona le kanŋeren. ³¹ Nu ye sayina: Kornelius, ne sanzal turningit ta Kuate nu kanŋerte. Ne Kuate yabaŋte ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ³² Ne tanŋo afu kukulninga le tanŋo ande nyunu Simon Petrus nu tam

Yopa kuwaig. Nu nuŋe nyu tuma Simon ndoŋ minik. Tanŋo ta nu aganmor ŋgarombi agan wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patukŋge minit. Nu tanjamba ye sayina. ³³ Tanjakina le ye pitik ndo tanŋo afu ne tam tuku kukulningen. Ne ye tugum te prowat ta kumumbi. Sine ŋakmba Kuate am mbolŋge manŋurka mineg. Sunŋo nu ne pasa afu sine sasinŋam tuku sanina ta isam tairŋgeg ŋga Petrus sana.

³⁴ Tanjakina le Petrus nu nane saninŋina: Kile ye wamdus puluyate. Kuate nu tanŋo ŋakmba wamdus ningit. ³⁵ Zu mbal ko kasomok mbal ŋgamukŋge ima kate Kuate kumnemŋge minmba nu tuku pasa dubide ta Kuate nu nane ŋakmba tuku gareningit. ³⁶ Sine Yesus Kristus ndoŋ ulendikeg mbal kile Kuate nu sine ndoŋ wamdus mukuk minit. Nu pasa mayenu ta ŋakmba isam tuku sine Israel sinŋina. Yesus nu tanŋo ŋakmba tuku Sunŋo. ³⁷ Yohanus nu pasa kuklimba nane kule pisneninŋina le Nasaretnu tanŋo Yesus nu pro pasa mayenu ta Galilea ma mbolŋge tugu pilmba kumba ka Yudea ma tugu ŋakmba kumunŋina. ³⁸ Nu Kuatenŋe Tukul Guwa tuna le nu sanŋri ŋak ma ŋakmba mbolŋge lika nu wam mage kina. Kuate nu ndoŋ minna. Afu Satan tuku sanŋri kumnemŋge minnaig ta nu nane tuku muskil kile-tidingina. ³⁹ Nu Yerusalemŋge Zu ma ŋakmba mbolŋge wam

ke likina le sine kanđerkerigen. Nane nu tumba ail kazrai mbolnje nil danjginaig le kumna. ⁴⁰ Kumna le mara kenju mbolnje Kuatenje nu te-tina le nu tingingina le sine kanđergeren. ⁴¹ Tanjo njakmba nu kanđer ndanaig. Sine ndo nu kanđergeren. Yesus nu man tingingina ta nane njakmba saningam tuku Kuate nu o buk sine madisingina. Nu tingingina sine ndon tuma isukusmba kule nyumba mingen. ⁴² Nu sine pasa mayenu kukliwam tuku patikina. Kumanu mbal abo minig mbal pileningam tuku Kuate nu ye pilna ta njakmba saningap nga sasingina. ⁴³ Tuan tanjo njakmba nu tuku sakinaig. Ima kate nu kumu nga son ngade ta Kuate nu Yesus tuku nyu mbolnje nane tuku une sauka gilaingamngat nga saningina.

Kasomok mbal Tukul Guwa tinaig

⁴⁴ Petrus nu pasata minna le nane nu tuku pasa isnaig mbal Tukul Guwa nane mbol kina le ⁴⁵⁻⁴⁶ nane pasa kuale gilai yimyam sake lika Kuate tuku nyu te-dunginaig. Tanjanaig le Zu tanjo Yesus tuku son nginaig nane Yopange Petrus mindemba pronaig ta nane wam ta kanđermba Kuatenje kasomok mbal mata Tukul Guwa ningit nga nane pirerek purkinaig.

⁴⁷ Kile Petrus nu sakina: Kuatenje sine Tukul Guwa singina tanjamba ndo kile

nane mata ningit. Nane kule pisne tam tuku sine tukulningam kumu kuga ngina. ⁴⁸ Tanjamba Petrus nu nane Yesus Kristus ndon ulendika kule pise tap nga saningina le nane kule pisne tinaig. Tanjamba nu nane ndon mara afu minam tuku ngailkinaig le nu nane ndon minna.

11

Petrus nu Yerusalemnge kasomok mbal tuku sakina

¹ Aposel kame Yesus tuku mbal Yudea ma mbolnje mine likinaig ta nane kasomok mbal Kuate tuku pasa tinaig ta nane isnaig. ² Petrus nu mbumba Yerusalem prona kande Zu tanjo afu nane nu sawe lika sanaig: ³ Ndanjam saka ne singine tukul lukamba ngaro pike ndakanu mbal ndon ulendika isukusna nginaig.

⁴ Tanjamba sawe likinaig le nu ndek wam njakmba mayok kinaig ta kumu-kumumba kubeu ningmba saningina: ⁵ Ye Yopange Kuate yabanmba minen sulumba ye kinatanu suk aganj ande kanđergeren. Aganj ande tawi sunjo suk tundunnu bailkamba muli njak samba mbolnje andenge muli kusre-kusrena le ye tugum ndekina. ⁶ Tanjana le ye aganj ta kanđer tiwen ta sinam tanje aganjmor nguikok aganj rabmba likade sar umanj tanjamba kanđergeren. ⁷ Kanđergerka minen le minje pasa ande ye sayina: Petrus, ne tingingina aganj te inum

balemba nya ngina le ⁸ ye nu sawen: Sungo, kuga. Sine Zu mbal aganj afu nyam tuku tukul njak ta ye tukul lukamba aganj tana inum nye ndaket ngen. ⁹ Ye tanjaka saken le samba mbolnge pasa man lato sayina: Kuatenge aganj ande mayenu ngate ta ne tukul ndawa ngina. ¹⁰ Sile tanjamba sakam kenken le andenge tawi ta te-dungina le samba mbol kina. ¹¹ Kina le ait ndui ta mbolnge ndo Sesareange Kornelius nu tanjo kenmba ye tam tuku kukulningina le ye wande minen ta tugum pronaig. ¹² Pronaig le Tukul Guwa nu ye sayina: Ne wamdu tero ndaka tanjo prowaig ta dubika kaye ngina. Tira 6 te nane mata ye ndon kumba Kornelius tuku wande ponga sinam kagenj.

¹³ Kornelius nu sine sasingina: Ye enjel ande yije wandeknge tin minna le kangeren. Nu tenemba sayina. Ne nane afu kukulninga le nane Yopa tumbran sunjo mbol nzi tanjo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ¹⁴ Simon nu pasa afu nane ndare tuma turmba satinguwa le tanjine muskil kile-tidinge tingam tuku ndin kangeramngai ngina.

¹⁵ Kornelius nu wam kube ta denjurna le ye tinga pasa tugu pilmba saken le ambonga sine Tukul Guwa tigen tanjamba ndo kasomok mbal tinaig. ¹⁶ Ye wam ta kangermba ye Sunjo Yesus tuku pasa

ande idusen ta tenemba. Yohanus nu kulembi nane kule pisningina. Kile ye Tukul Guwambi tane tuku ngamungal kule pisne tanjan tingamngit nga sasingina. ¹⁷ Ambonga sine Zu mbal Sunjo Yesus Kristus tuku son ngigen le Kuate nu Tukul Guwa singina tanjamba ndo nane mata Tukul Guwa ningina. Ye ima le Kuate tuku nzali tukulam kumun nga saningina.

¹⁸ Tanjakina le nane Petrus tuku pasa ta ismba nane pasa kugatok Kuate tuku nyu tedunga sakinaig: Kuate nzalite le kasomok mbal mata ngamungal biye mbilmba abo tugu minmba minam tuku tade nginaig.

Antiok mbal Yesus tinaig

¹⁹ Stefanus balenaig le Yesus tuku mbal kua ka sili-silinaig ta afu masken ka Finisia ma tugu Siprus nuy Antiok tumbran sunjo tanjamba kine likinaig ka Zu mbal ndo Yesus tuku pasa saninginaig sulumba kasomok mbal sa ndaninginaig.

²⁰ Nane tanjanaig ta Siprus le Sireneni Zu tanjo afu Antiok tumbran sunjo mbol kumba nanenge kasomok mbal Yesus tuku saninginaig le ²¹ Kuatenge nane tuku piro sanjri pilena le nane gudommba nane tuku pasa ismba son nga ngamungal biye mbilmba Sunjo Yesus dubinaig.

²² Yesus tuku kuasmbi Yerusalemnge manau ta ismba Barnabas kukulnaig

le nu ndek Antiok kina. ²³ Nu nane tugum prona sulumba Kuate nu sinjka mbal te make patikate nga nu gare-gareka nane wamdus ndindo Yesus biye dewam tuku tumningina. ²⁴ Barnabas nu tanjo mayenu. Nu ngamunjal son sanjgrinu. Tukul Guwa nu tuku wamdus kumungina le nane gudommaba nu tuku pasa ismba son nga Sunjo Yesus dubinaig.

²⁵ Kile Barnabas nu Saulus sota Tarsus tumbraŋ sunjo mbol kina. ²⁶ Kumba ka nu te-silika tumba nu ndoŋ luka Antiok tumbraŋ pron-aik. Nale ar ta yar ndindo Antiokŋge minmba nane tanjo pino gudommaba Yesus tuku tumniŋmba minnaik. Tanjanaik le Yesus dubinaig mbal Antiokŋge minnaig ta nane ambonja Kristen nyu tinaig.

²⁷ Ait ta mbolŋge tuan tanjo afu Yerusalem kusremba ndeka Antiok pronaig. ²⁸ Pro tanje minnaig le tuan tanjo ande nyunu Agabus nu Tukul Guwanje wamdus tuna le nu tinga guba sunjo kilke tugu ŋakmba mbolŋge prowamŋgat nga saningina. (Ngumneŋga Klaudius nu gabat sunjo minna le guba sunjo ta prona). ²⁹ Tanjakina le Yesus dubinaig mbal nane wamdus tumba nanjine tira kame Yudea ma tugu mbolŋge turkam tuku sine ndametiŋ ŋak minig ta kumumba patikube ŋginaig. ³⁰ Nane tanjamba patika Barnabas le Saulus kukulnikinaig le nale

ndametiŋ kilmba mbumba kinaik ka Yerusalemŋge gabat mbal niŋginaik.

12

¹ Ait ta mbolŋge mandor Herodus nu Yesus tuku kuasmbi afu ŋaigo siglikina. ² Nu nuŋe kame mbal saningina le nane Yohanus aba nuŋe Yakobus tuku ŋinfok kuerkinaig. ³ Kuerkinaig le Zu mbal nane wam ta ismba gare sunjo tinaig le Herodus nu kila pilmba nu maŋ Petrus ndalekam tuku afu kukulningina. Ait ta Israel mbal bret yis kugatok nyam tuku kusem sunjo.

⁴ Nane nu biye timba muliŋtumba wandekŋge pilnaig le nu Petrus kulatkam tuku kame tanjo 16 munju turturkam tuku bailka bailka patikina. Pasowa ait ta kugawa le nu Zu mbal am mbolŋge Petrus pasa mbolŋge palmbim idusna. ⁵ Petrus nu muli wandek sinamŋge minna le kame mbal ta nane nu kulatkinaig le Yesus tuku kuasmbi Petrus tuku nga Kuate sunjomba yabanjaig.

Enjel Petrus te-mayokna

⁶ Herodus nu mafewa le Petrus nane ŋakmba am mbolŋge te-tiwam tuku sakina ta furir ait ta mbolŋge Petrus nu kame tanjo ar ngamukŋge wai kupe muli ŋak kinymba gilaingina. Kame tanjo armba kilimŋge malanja kulatka minnaik.

⁷ Kile Sunjo tuku enjel ande Petrus tugumŋge mayok kina

le bulu promba wande sina ta kiljana. Enjel nu Petrus tuku kailmane burumba kuanemba sana: Pitik tinga ngina kande sen muli wai mbol ta kuklika ndekinaik.⁸ Tanjanaik le enjel nu Petrus sana: Ne tawi tinmba kupe ngaro silika ngina le nu ta kumuna. Tanjana le nu man sana: Naje tawi sungo ta tumba kaika ye dubiya ngina le⁹ nu enjel dubimba mayok kina. Enjel nu tanjana ta Petrus nu kinambi aganj kangeranu nga idusna.

¹⁰ Kile enjel nu tumba kame mbal tumailamnge tinginaig ta lininmba ka ngumnemnge tinginaig ta lininmba ka muli wande tuku malanja sungo tugum pronaiik. Pronaiik le tanjonje talkanu sukna le nale kilim kinaik. Kilim ka tumbrajan sungo sinam ta ndin ande dubimba kinaik le enjel nu Petrus kusremba kina.¹¹ Kina le nu wamdus puluna le wamdusmbi sakina: Herodus nu ye njayo siliyam iduste le Zu mbal wam ta tairnga minig ta Kuate nu ye nane tuku wai mbolnge teluka tam tuku enjel te kukulat nga idusna.

¹² Nu wamdus puluna le nu Yohanus Markus tuku ina nuje Maria tuku wande tugum kina. Wande ta sinamnge nane gudommba manjurka yabanmba minnaig.¹³ Yabanmba minnaig le nu wande ta tuku fonde malanja katkatna le piro pino ande nyunu Roda nu malanja talkam prona kande¹⁴ nu Petrus tuku pasa njin

tugu katesemba nu gare sungo tumba malanja tal ndaka pinderka luka kumba nane saningina: Petrus pro malanja tugum sinje tinj minit nga saningina.¹⁵ Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Ne nginngankate kande nginaig le nu sanjri tinga nane saningina: Kuga. Ye sinjka saket. Petrusnge ngina. Tanjakina le nane sakinaig: Nu tuku mindekanu kande nginaig.

¹⁶ Petrus nu malanja katkatmba minna le nane pro malanja talka Petrus kangermba piriri njayonaig le¹⁷ nu waimbi nane peuninmba maninkuwaig nga Sunjo nu muli wande sinamnge te-mayokna ta kubeu ningina sulumba nu nane saningina: Wam kube te Yakobus yije tira njakmba saningap ngina. Tanjamba nu nane kusreka ma kise mbol kina.

¹⁸ Mafena le kame tanjo nu kulatka minnaig ta nane Petrus kiringa ndanndanmba pro ket nga wamdus te-sulumba minnaig le¹⁹ Herodus nu ndek nane afu kukulningina le ma njakmba mbolnge Petrus sotinaig. Sotete pisenginaig le nu ndek kame tanjo Petrus kulatkinaig ta nane kusna-kusnaningina sulumba gubranu nane afunje bale farkuwaig nga saningina. Tanjakina sulumba Herodus nu tinga Yudea ma kusremba Sesarea tumbrajan sungo mbol kina.

Herodus nu kumna

²⁰ Tirus le Sidon kilke nyamaganj sungomba kuga le nane Herodus kilke kulatkana ta mbolnje nane nyamaganj piyawanu.

Ait ande Herodus nu tumbran ar ta tuku gubra tina le tumbran ar ta tuku tanjo kuasmbi manjur njak pro Herodus tuku wande kulatkanu tanjo nyunu Blastus tugum promba nunje nane turkuwa le Herodus ndonj tumawam sakinaig. Tanjakinaig le Herodus nu pasa te-tiwam tuku ait ninjina. ²¹ Ait ta kumungina le Herodus nu mindepiye tawi magenu siglika nunje minyo mbili maditaknu mbolnje minyoka nane manjurkinaig ta pasa afu saninjina le ²² nane ismba wikaraumba sakinaig: Tanjo te kilke mbolok tanjo kuga. Nu mbara ande njinaig. ²³ Tanjakinaig le nu lok minmba Kuate tuku ma tam idusna kande Sunjo tuku enjel ande pro nu katna le kuinnje nu tuku ndem nyinaig le ma ma nu kumna. ²⁴ Nu kumna le Kuate tuku pasa sunjokina le nane gudommaba son njinaig.

Tukul Guwa Barnabas le Saulus piro nikina

²⁵ Barnabas le Saulus ndametinj ninjam tuku piro ta ke sulunaik sulumba nale Yerusalem kusremba tanjo mo Yohanus Markus tumba luka ndek Antiok kinaik.

13

¹ Yesus tuku kuasmbi Antioknje minnaig ta afu tuan

tanjo afu tum tanjo tanjan pirokinaig. Ande nyunu Barnabas ande Simeon nyun ta Dabuk Dabuk njinaig. Ande Sireneny tanjo nyunu Lusius. Ande Manaen nu buk Herodus ndonj kinjo fonfon wande ndindo mbolnje minnaik tuku. Ande Saulus.

² Mara ande nane njakmba manjurka nyamaganj pinka Sunjo tuku nyu te-dunga minnaig le Tukul Guwa nu nane saninjina: Barnabas le Saulus ye buk piro ande tuku madiniken ta kile nale kam tuku patikap njina. ³ Tanjakina le nane nyamaganj pinka Kuate yabanmba nane nanjine wai Barnabas le Saulus mbolnje patika kile pirokuwaik nga kukulnikinaig le kinaik.

Siprus mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Tukul Guwa nu nale kukulnikina le nale Antiok kusremba ndek Selusia kinaik. Nale Yohanus Markus nale turkuwa nga tumba njak kinaik. Kinaig ka Selusianje wanj ponga ka Siprus nuy mbol kinaig ka ⁵ Salamisnje iben kinaig. Salamis tumbran sunjo mbolnje nane piro tugu pilmba kusem wande mbolnje Kuate tuku pasa kuklinaig.

⁶ Nane nuy ta tuku ma njakmba mbol lika pasa kuklimba ka Pafos pronaj. Pro tanje nane Zu tanjo ande yabri tuan tanjo nyunu Bar-Yesus te-silikinaig. Tanjo ta nu kuanye tanjo. ⁷ Pafosnje tanjo ande wamdus kuyar

mayenu ṅak nyunu Sersius Paulus nu gabat tanḡo minna. Nu Bar-Yesus ndoṅ gulab mayenu. Nu Kuate tuku pasa isam tuku Barnabas le Saulus wikina.

⁸ Nale pro pasa kuklimba sanaik le Bar-Yesus nu gabat tanḡo pasa ismba son ṅgikat ṅga nu nale tuku pasa ndin kuer-kuerna. (Bar-Yesus Grik pasambi nane Elimas* ṅginaig). ⁹ Tanjana le Saulus nyu ande Paulus Tukul Guwa nu mbol kumuṅgina le nu Elimas fumble timba sigair mbakmba sana: ¹⁰ Ne Satan tuku kiṅo. Ne maṅau tiṅreknu ṅakmba pitaikate. Ne yabri maṅau kumba wam ṅaigonu ndo ke likate. Ndanam saka ne Kuate tuku maṅau mayenu tumba yabri pasambi ndin tukulte. ¹¹ Ata. Kile Kuatenḡe ne tuku am tukulwa le ne ait afu aḡaṅ kaṅgerke nda ṅgina. Tanjakina le pitik ndo aḡaṅ inum bidu suk pro nu tuku am tukulna le am ma make ndekina. Tanjana le nu nane afu pro nu tuku wai biyamba ndin tumwaig ṅga kumbanḡe nane wikina. ¹² Tanjana le gabat sunḡo nu wam ta kaṅgermba pirerek purka Kuate tuku pasa isna ta Yesus tuku son ṅgina.

¹³ Kile Paulus nane waṅ poṅga Pafos kusremba ka Pamfilia ma mbol promba Perganḡe ibeṅ kinaig. Pro tanḡe Yohanus Markus nu nale kusreka luka Yerusalem kina. ¹⁴ Kina le Paulus

le Barnabas nale Perga kusremba Pisidia ma Antiok tumbraṅ sunḡo mbol pron-aik.

Pro tanḡe minmba kusem ait ande mbolṅe nale kumba ka Zu mbal tuku kusem wande sinam tanḡe minyokinaik. ¹⁵ Minyokinaik le nane Moses tuan tanḡo kame tuku kuyar burke denḡurmba kusem wande kulat mbal nane tanḡo ande kukulnaig le nu kumba Paulus nale sanikina: Tira kame, tale pasa afu tanḡo pino wamdus sanḡri pileniṅgam tuku ṅak ndeta saniṅgap ṅgina le ¹⁶ Paulus nu tiṅga wai tedunḡina le nane maninkinaig le saniṅgina: Tane Israel mbal kasomok mbal Kuate kumnemṅe minig ta turmba tane ye tuku pasa isap. ¹⁷ Sine Israel mbal tuku Mbara nuṅge siṅgine mbuṅ kame madiniṅgina. Nu nane kulat magekina le nane Isip kilke mbolṅe rawe tanḡo minmba tugekinaig. Tugekinaig le Kuatenḡe nuṅe sanḡrimbi ndin wakeina le nane Isip kusremba ¹⁸ yar 40 ma baknu mbolṅe minnaig le Kuate nu nane kusre ndakina. ¹⁹ Yar 40 kuganaig le Kuate nu Kanan ma mbolṅe mbal kise kise 7 kile-ibeṅka pitaikina sulumba kilke ta Israel mbal niṅgina. Niṅgina le nane yar 450 tanḡamba tanḡe minnaig. ²⁰ Minnaig le Kuate nu nane kulatkam tuku tanḡo afu madiniṅmba patikina. Tanḡamba kumba ka tuan tanḡo Samuel prona.

* 13:8: Elimas nyu ta tugunu Kuanye Tanḡo

²¹ Samuel tuku ait mbolŋe siŋgine mbuŋ kame tanŋo ndindo nanŋine gabat sunŋo minam tuku Samuel kusnanaig. Kusnanaig le Kuate nu Benyamin tuku ndare Kis tuku kiŋo nuŋe Saul madimba pilna le nu yar 40 nane kulatkina. ²² Ngumnenŋa Kuate nu Saul te-simba nane tuku gabat sunŋo minam tuku tugu kise David madimba pilmba sakina: Yesi tuku kiŋo nuŋe David nu ye ndoŋ wamdus ndindo ŋak. Nu ye tuku nzali ŋakmba dubikamŋat ŋgina.

²³ Kuate nu pasa sanŋrinu o buk sakina tanjamba nu David tuku mbuŋ ande Israel mbal tuku muskil kile-tidinŋam tuku kukulna ta Yesus. ²⁴ Yesus nu piro tugu pile ndakina le ambonŋa Yohanus nu Israel mbal nane ŋgamunŋal biye mbilmba kule pisne tuwaig ŋga saninmba minna. ²⁵ Nu nuŋe piro suluwam patukina sulumba nu teŋenmba nane saninŋina: Tane ye ima ŋga idusde? Ye Kristus kuga. Ande ye ŋgumnemŋe prowamŋat ta nu sunŋo. Ye nu tuku kupe ŋgaro muli kukliwam tuku wam ŋai ta mata nu mbolŋe kam kumuŋ kuga ŋgina.

²⁶ Yiŋe tira kame Abraham tuku mbuŋ kame kasomok mbal Kuate kumnemŋe minig tane ŋakmba isap. Sine muskil kile-tidinŋam tuku pasa mayenu ta o buk sine tugum prona. ²⁷ Yerusalem mbal nanŋine gabat mbal ndoŋ Yesus nu Kuatenŋe

madina tanŋo Kristus ta nane gilai. Kussem mindek nane tuan tanŋo kame tuku kuyar burke likade ta nane wamdus pulu ndaningina. Tanjamba nane Yesus kumwa ŋga sakinaig sulumba nane Kuate tuku kuyar pasa kumumba tanjanaig. ²⁸ Nane nu balewam tuku mbar ande kanŋer ndanaig ta nane ake sinan nu tumba Pilatusŋe balewa ŋga sanaig ta ²⁹ nane kuyar pasa kumunaig. Nu kumna le nane nu ail kazrai mbolŋe paska mindesiŋ ndame burok sinamŋe pilnaig. ³⁰ Pilnaig le Kuatenŋe nu te-tina le maŋ tinŋina. ³¹ Nu tinŋa nu dubinaig mbal buk Galilea kusremba Yerusalem pronaig ta nu nane tugumŋe mayok kanu le kanŋeranu. Mbal ta kile Israel ŋgamukŋe nu tuku nyu te-mayokde. ³² Sile Barnabas ndoŋ tane mata pasa mayenu te isap ŋga te prowik. Kuate nu siŋgine mbuŋ kame pasa sanŋrinu saninŋina ta ³³ kile sine tugumŋe alonu te-mayokmba Yesus te-tina le tinŋina. David nu nuŋe mune waŋe arnu mbolŋe ta tuku teŋenmba kuyarna le minit.

Ne ye tuku Kiŋo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ŋgina. *Mune 2.7*

³⁴ Kuatenŋe Yesus te-tina le nduiye tinŋa ŋgarosu me ndanŋina ta kuyar pasa ande mbolŋe Kuate nu wam ta te-mayokmba sakina:

Ye wam afu magenu ke likam tuku David sawen ta ye ne mbolŋe tanjamba

kamngit ngina. *Aisaia*
55.3

³⁵ David nu mune waje ande
mbolnge tenemba kuyarna.

Ye ne tuku piro tanjo yije
ngarosu menu tuku
ndin tukulamngat
ngina. *Mune 16.10*

³⁶ David nu Kuate tuku nzali
dubimba nuje kuasmbi
ngamuknge pirokina sulumba
kumna. Kumna le nane nu
tumba nuje mbun kame
gemniemba ngukinaig le
menjina. ³⁷ Ande Kuatenge
te-tina le tingina ta nu me
ndanjina.

³⁸ O tira kame, tane pasa
te ise mayewap. Kuate nu
Yesus te-tina ta nu mbolnge
nu sine tuku une sauka
gilaingate. ³⁹ Tane tanjine
unenje didikate ta Moses
tuku tukulnge tane turkam
kumun kuga. Tane Yesus
tuku kume tuku sanjri tomba
tingap le Kuatenge tane tuku
muskil kile-tidinge tingamgat.
⁴⁰ Tane riron mayewap. Tuan
tanjo kame tuku pasa tane
mbolnge kumungikat. Pasa ta
tenemba sakate.

⁴¹ Kuate talaka nzumil te-
tuwig mbal tane isap.

Tane piriri nayomba ngisinunjaig.

Tane tuku ait mbolnge
ye wam sanjrinu ande
ki ta tane son nje nda.
Ande nu tugusemba
wam ta kuklimba
sakuwa ta mata tane
son nje nda. *Habakuk*
1.5

Paulus nu tanjamba pasa kuk-
limba sanjgina.

⁴² Kile Paulus le Barn-
abas mayok kinaik le nane

manj kusem ande mbolnge
nale tuku pasa isam saka
ngailkinaig. ⁴³ Tanjamba nane
sili-silimba kusem wande
kusrenaig. Nane gudommba
afu Zu mbal afu kasomok
mbal Zu tanjan Kuate dubi-
naig tuku ta nane Paulus
le Barnabas dubika kinaig.
Kumba ka tanje nale nane
ndonj pasa-pasakumba Kuate
nu tane ake sinanj make
patikina wam ta biye demba
minap nga sanjginaik.

⁴⁴ Kusem ande mbolnge
Antiok mbal njakmba Kuate
tuku pasa isam tuku manj pro
manjurkinaig le ⁴⁵ Zu mbal
nane tanjo pino gudommba
pro manjurkinaig le kanjerka
nane wamodus kagli firka
gubra tinaig. Paulus nu pasa
kuklimba minna le nane nu
tumail panmba nu tuku pasa
pitaimba nane pasa ndin kise
sakinaig. ⁴⁶ Nane tanjanaig
ta Paulus le Barnabas nale
kuru kuru ndaka sanjri tinga
sanjginaig: Tane Zu mbal
tane ambonga Kuate tuku
pasa mayenu isam tuku
minig. Tane isam mbulmba
pitaide ta abo minmba
minam tuku ndin turmba
pitaide. Ta tuku kile sile
kasomok mbal tugum kanjik.
⁴⁷ Kuate nu sile kasomok
mbal pasa mayenu sanjgam
tuku tenemba sasikina.

Kilke mbol mbal muskil kile-
tidingam tuku ye ne
sati tanjan kasomok
mbal kiljanjgam tuku
ne pilet. *Aisaia 42.6;*
49.6

Paulus nale tanjamba
sanjginaig le ⁴⁸ kasomok

mbal pasa ta ismba nane gare sungo tumba Kuate tuku nyu te-dunġinaig. Nane abo minmba minam tuku Kuatenġe madinġina ta nane pasa ta ismba son ġginaig le ⁴⁹ Kuate tuku pasa ma ta mbolġe kumunġa sunġokina.

⁵⁰ Sunġokina le Zu mbal nane ndek gabat pino kame Kuate dubinaig tuku tumbranġ sunġo ta tuku gabat sugo turmba Paulus le Barnabas pitaikam tuku nane tuku wamdus kunde-kundenaig. Tanġanaig le gabat sugo nane gubra tumba sine tuku tumbranġ te kusremba kape ġga pitaikinaig le ⁵¹ Paulus nale kambim ġga nane Kuate tuku pasa pitaide ta nanġine mbar rironġkuwaig ġga tuptup kupe mbolġe denġanu ta nane am mbolġe paurnġa nale Ikonium kinaik.

⁵² Yesus dubinaig mbal Antiokġe minnaig ta Tukul Guwa nane tuku wamdus kumunġina le nane gare ġak minnaig.

14

Ikonium mbal pasa mayenu isnaig

¹ Nale Ikonium tumbranġ sunġo mbol pronaik le wam ndui ta ndo mayok kina. Nale Zu mbal tuku kusem wande sinam kumba pasa kuklinaik le nane gudommba afu Zu mbal afu Grik mbal Yesus son ġginaig. ² Tanġanaig le Zu mbal afu Yesus son nda ġginaig ta nane kasomok mbal tugumġe Yesus dubinaig

mbal kasurnġinguwaig ġga nane tuku wamdus kunde-kundenaig. ³ Paulus le Barnabas ma ta mbolġe mine sunġomba kuru kuru ndaka Kuatenġe kilke mbol mbal make patikate ġga tanġamba pasa kuklimba minnaik le Sunġo nu nuġe pasa kulatka sanġri nikina le nale wam kitek sanġrinu ke likinaik. ⁴ Tanġamba kinaik le Ikonium tanġo pino nane pur arnaik. Afu aposel kame dubikinaig le afu Zu mbal dubikinaig.

⁵ Tanġamba minnaig le Zu mbal afu nanġine gabat sugo ndoġ kasomok mbal afu turmba nane Paulus le Barnabas bige tidinġa ndamembi bale faram bafunaig le ⁶ nale pasa ta ismba kua ka Likonia ma tugu mbol kinaik. Kinaig ka ta promba Litra le Derbe tumbranġ sugo ar ta mbolġe pasa mayenu kuklimba tumbranġ ar ta tuku tumbranġ fonfon sinam tanġe mata ⁷ pasa mayenu kuklimba lika minnaik.

Litra mbal pasa mayenu isnaig

⁸ Listranġe tanġo ande kupe arneġ baklelok ina sinamġe tanaġ mayok ka sunġokina. Nu ti danġa minyak ndo minna. ⁹ Tanġo ta nu Paulus tuku pasa ismba minna le Paulus nu kanġer timba Yesus nu wakeiwam tuku nu ġgamunġal son kumumbi ġak ta kanġermba nu wi kuenġa sana: ¹⁰ Ne tugusemba tinġa ġgina. Tanġakina le nu pastin tilainġa likina.

11 Tanjo pino Paulus nu tanjo ta wakeina le kanjermba nanjine Likonia pasambi kuenjka sakinaig: i ... Tanjo ar te kilke mbolok kuga. Mbara afu tanjo kuilka sine tugum te prowaik nginaig. 12 Tanjakinaig sulumba nane Barnabas tuku nyu nanjine mbara Sus nginaig. Paulus nu pasa tugu tanjo tukunu nyun ta mbara Hermes nginaig.

13 Sus mbarinjam tuku wande tumbran sunjo makembinje minna. Wande ta tuku pris nu tanjo pino ndon Paulus le Barnabas atraukam saka ail bot ngika makau pailnu birnejnimbba kilmba tumbran sunjo tuku malanja tugum prona. 14 Barnabas le Paulus wam ta kanjermba palsejnikina le nale ndek nakile tawi fetfetmba pinderka kumba nane ngamuknje sunjomba wika sakinaik: 15 Tanjo kame, ndanam saka tane wam te kam bafude. Sile tanjo tane minig tanaj. Sile pasa mayenu tumba te prokik. Tanjine manau alo kugatok te kusremba mbilka Mbara ndindo abo tugu njak nu ndo dubiwap nga tumtingam prokik. Nunje samba tugu kilke tugu yu tugu aganj ndende njakmba wakeikina. 16 Wa mbun kame nane nanjine nzali dubimba kinaig le Kuate nu peu ndaningina. 17 Tanjamba kile nu minit manau ta tane tumtingit. Tane njakmba nu kila palmbim tuku nu wam

mayete. Nu sawe nyamagan kumumbi tingit le tane alonu kilmba nyumba maro njak wamdus gare njak minig nga saninginaik.

18 Paulus nale tanjamba saninginaik ta nane tuku wamdus pitik iben ndakinaig. Nane lato saka minnaig le ndo nane atraukam tuku wamdus ta kusrenaig.

Nane Paulus paninjinaig

19 Antiok le Ikoniumnje Zu mbal afu Listra promba Listra mbal tuku wamdus kunde-kundemba nane ndon Paulus tumba kasomnje pilmba ndamembi katnaig sulumba kile kumat nga idusmba nu didika tumba tumbran sunjo kilim kumba ka mayoknje kusrenaig le minna. 20 Minna le Yesus dubiwanu mbal kumba ka Paulus te-ngamunaig le nu njair njinka abonga tinga tumbran sunjo sinam kina.

Mafena le nu Barnabas ndon Listra tumbran sunjo kusremba Derbe kinaik. 21 Ka tanje nale pasa mayenu kuklimba nane saninginaik le nane gudommba mbilka Yesus son nginaig. Tanjanaig le nale tumbran sunjo ta kusremba luka Listra Ikonium Antiok man kine likinaik. 22 Kumba ka tanje Yesus dubinaig mbal wamdus sanjri pileninmba Yesus tuku pasa biye demba minap nginaik sulumba sakinaik: Sine Kuate tuku gageu sinjka piti yimyam sunjomba kanjerkumba ma ma Kuate tugum kanjig nginaik.

²³ Nale ma njakmba mbolnje Yesus tuku kuasmbi kulat tanjo nangine madika patikinaik. Tanjamba nale nyamagan pinka yabanmba kulat tanjo ta saninginaik: Tane Yesus son ngade tukunu nunje tane sinzanjtingamngat njginaik.

Nale luka ndek Antiok kinaik

²⁴ Kile nale tinga kumba Pisidia ma tugu ngamu fetka kumba ka Pamfilia ma tugu mbol pronaik. ²⁵ Pro Perga tumbran sunjo mbolnje nale pasa kuklinaik sulumba nale tinga Atalia tumbran sunjo mbol kinaik ka ²⁶ tanje wan ponga luka kumba ka ka Antiok pronaik. Tumbran tanje Yesus tuku kuasmbi nane buk Paulus nale piro ta kuwaik nga madininginaik sulumba Kuate nu nale make patikuwa nga yabanmba kukulnikinaik le kinaik.

²⁷ Nale luka pro tanje Yesus tuku kuasmbi kile-manjurka Kuate nje nale sanjri nikina le wam ke likinaik ta njakmba kubeu ninginaik sulumba Kuate nje kasomok mbal Yesus son ngam tuku ndin wakeina ta sakinaik. ²⁸ Tanjamba nale Antioknje ait kuennu Yesus dubinaig mbal ndon minnaik.

15

Yerusalemnje pasa sunjo ande te-tinaig

¹ Paulus le Barnabas Antioknje minnaik le tanjo afu Yudea ma mboloknje promba Yesus dubinaig mbal

saninginaig: Tane Moses tuku tukul dubimba ngaro pike ndakap ta tane ngisikamngai ninginaig. ² Tanjaminaig le Paulus le Barnabas nale kuasmbi ta ndon kualeyaukinaig le Yesus tuku mbal ndek Paulus le Barnabas tanjo afu ndon kukulningmba saninginaig: Tane Yerusalem kumba aposel le gabat kame ndon manjurka pasa ta te-tiwap ninginaig. ³ Tanjamba kukulninginaig le nane kumba ka Finisia le Samaria ma ngamu fetka kumba ndinje Yesus tuku mbal afu kanjerka saninginaig: Kasomok mbal mata pasa mayenu ismba ngamungal biye mbilnaig ninginaig le nane wam ta ismba gare tornaig.

⁴ Paulus nane mbumba ka Yerusalem pronai le Yesus tuku kuasmbi aposel le gabat kame ndon nane kanjerka gare-gareka kaiye ninginaig. Tanjanaig le Kuate nje Paulus nane sanjri ningina le wam ke likinaig ta kubeu ninginaig le ⁵ Farisi tanjo afu Yesus dubinaig ta nane tinga ndek sakinaig: Kasomok mbal Yesus dubide ta sine nane tuku ngaro pikmba Moses tuku tukul njakmba dubikuwaig nga saninje ninginaig le ⁶ aposel kame Yesus dubinaig tuku gabat kame nane pasa ta ismba te-tiwam tuku manjurkinaig.

⁷ Manjurkinaig ta nane wamdu yimyam kilemayokka pasa tugu sunjomba saka minnaig le Petrus ndek tinga saningina: Tira kame,

kasomok mbal Kuate tuku pasa mayenu ismba son ngam tuku Kuate nu ye madiyahamba nane tugum kukulyina ta tane kila. ⁸ Kuate nu tanjo ngakmba tuku ngamunggal kila. Nu kasomok mbal kilam tuku idusmba minna ta nu temayokmba sine ambonja Tukul Guwa singina tanjamba ndo nu nane mata Tukul Guwa ningina. ⁹ Nu sine Zu mbal nane kasomok mbal mbolnge wam ndui ta kina. Kasomok mbal afu Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinginaig le nu nane tuku une mata sauka gilaingina. ¹⁰ Singine mbun kame sine mata Moses tuku tukul ta dubikam tuku piro karen ka dubiwe fugugen. Ndanam saka tane kile Kuate tuku wamdus tagode sulumba kasomok mbal Yesus dubide ta minde bada pile sunjo ningig. ¹¹ Sunjo Yesus nu ake sinaj sine make patikate le muskil te-tiweg ta sine son ngeg. Tanjamba ndo kasomok mbal mata manjau ndui ta ndo kate ngina.

¹² Manjurkinaig mbal nane Petrus tuku pasa ismba maninok minnaig le Barnabas nale Paulus ndon nale mata tinga Kuate nu kasomok mbal ngamuknge wam sangrinu kitek ke likina ta kubeu ninginaig le isnaig. ¹³ Nale kubeu denpurnaig le Yakobus nu tinga saningina: Tira kame, tane isap. ¹⁴ Kuatenge kasomok mbal ngamuknge afu nuje mbal minam

tuku nu ambonja Simon kukulna le nane tugum kina ta ngakmba kubewat le sine isgig. ¹⁵ Kuatenge kasomok mbal afu wikate ta tuan tanjo kame mata sakinaig. Andenge tenenmba kuyarna.

¹⁶ Afunge David tuku tugu ngaigo siglika kile-ibenkinaig ta ngumneja ye pro wakeiki le manj mayok kanjaig.

¹⁷ Ye tanjawi le kilke mbol mbal ye madiningen ta ye sota ka ka tesilikamnjaig.

¹⁸ Kuate nu o buk nuje wamdus tanjamba temayokna ta nunge sakate ngina. *Amos 9.11-12*

¹⁹ Yakobus nu tuan tanjo tuku kuyar saningmba sakina: Ye tenenmba iduset. Kasomok mbal afu ngamunggal biye mbilmba Kuate dubide ta sine nane minde bada pile sunjo nda ningbe. ²⁰ Sine waje ande nane manjau dubikam tuku tenenmba kuyarbe. Nane afu nanjine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Tane tanjo pino ndon fare fare une ndakap. Aganjmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Ndare mata nda nyap. Sine tanjamba waje kuyarbe. ²¹ Moses tuku tukul ta o buk tugu pilmba Zu mbal ma ngakmba mbolnge kusem kidemba nanjine kusem wandeknge nu tuku kuyar burka ismba minig nga saningina.

Nane kasomok mbal tuku waŋe kuyarma tumba Antiok kinaig

²² Gabat kame aposel ndoŋ Yesus dubinaig mbal ŋakmba pasa ta ismba taŋgo afu Paulus le Barnabas dubika Antiok kambim tuku madinŋgam sakinaig. Taŋamba nane taŋgo armba nyu ŋak madinikinaig ta ande nyunu Yudas ande Silas. Yudas nyunu ande Barsabas. ²³ Taŋamba nane waŋe ande teŋenmba kuyarnaig.

Singine tira kame kasomok mbal Antiok tumbraŋ sungo Siria le Silisia ma tugu mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye.

Sine aposel kame le gabat kame tane ndoŋ pasatam proweg.

²⁴ Sine taŋgo afu kukul ndaningigen le naŋgine wamdus dubimba tane Moses tuku tukul pasa dubiwap ŋga satinginaig. Taŋanaig le tane wamdus pititingina ta sine isgen.

²⁵ Sine maŋgurka pasa ta isgen sulumba taŋgo armba madinikigen le tane tugum ta prowamŋgaik. Nale singine gulab Barnabas le Paulus ndoŋ kukulningigen. ²⁶ Barnabas le Paulus singine Sungo Yesus Kristus tuku piro ndo idusmba mara afu nale kume dirnaik. ²⁷ Taŋgo ar kukulnikigen ta Yudas le Silas. Nane tane tugum prowaig sulumba sine pasa afu kuyarkigen te nane pasa ndui ta satinguwaig le isap. ²⁸ Tukul

Guwaŋge wamdus singina ta ndo tane dubiwam tuku satingeg. Sine tane minde bada sungo pile tiŋge nda. Tane tukul kame te ndo dubikap. ²⁹ Nane afu naŋgine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu mata nda nyap. Agaŋmor ŋinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane taŋgo pino ndoŋ fare fare une ndakap. Tane tukul kame te ndo dubikap ta tane wam mayewamŋgaig.

Not ndo. Kile minap.

Yerusalem mbal taŋamba waŋe kuyarnaig.

³⁰ Nane waŋe ta Yudas nale nikmba kukulnikinaig le nale Barnabas le Paulus dubika ndek Antiok kinaig. Kumba ka ta promba Yesus tuku kuasmbi kile-maŋgurka nale waŋe ta ninginaik le ³¹ nane waŋe ta burka wam pagu pasa te maye ŋga gare tinaig.

³² Yudas le Silas nale Kuate tuku tuan taŋgo. Nale ndek Antiok mbal pasa gudommba saninginaik le nane saŋgri tiŋginaig. ³³ Nale mara afu Antiokŋge minnaik le kile Antiok mbal nale kukulnikinaig mbal ta tugum kuwaik ŋga kaiyenikinaig. ³⁴ [Silas nu wamdus ande tumba mbulmba Antiokŋge minna.]

³⁵ Paulus le Barnabas Antiokŋge minmba taŋgo afu ndoŋ Sungo tuku pasa nane tumniŋmba minnaig.

Barnabas le Paulus nale munŋu kusrekinai

³⁶ Tanjamba minnaig ma ma Paulus nu Barnabas sana: Sile buk ma yimyam mbolnge Sunjo tuku pasa kuklimba ningikej ta kile sile man Yesus dubide mbal tuku mine kanjerkam tuku kap ngina. ³⁷ Tanjakina le Barnabas nu ndek woka Yohanus Markus ndon kambim tuku sakina kande ³⁸ Paulus nu mbulmba ndek sakina: Kuga. Sile nu ndon piroka mingenj ma ma piro kuga ndana le Pamfiliange nu sile kusrekina tukunu ye mbulit ngina le ³⁹ nale munju kusrekinaik. Tanjamba Barnabas nu ndek Markus tumba wan ponga Siprus nuy mbol kinaik le ⁴⁰ Paulus nu Silas ndon pirokam tuku sakina le Yesus tuku mbal nane sakinaig: Sunjonje tale make patikuwa nginaig sulumba kukulnikinaig le kinaik.

⁴¹ Paulus nu Silas tumba Siria le Silisia ma tugu mbol kumba Yesus tuku kuasmbi kame sanjri pileninge likina.

16

Paulus nu li arnu tugu pilna

¹ Nale kumba ka Derbe promba Listra kinaik. Ka tanje tanjo ande Yesus dubina tuku nyunu Timoteus minna le kanjernaik. Ina nuje Zu pino. Nu mata Yesus son ngina. Mam nuje Grik tanjo. ² Yesus dubinaig mbal Listrange Ikoniumnge nane njakmba Timoteus tuku saka minnaig.

³ Timoteus mam nuje Grik tanjo ta tumbran ta tuku Zu mbal nane njakmba kila. Ta tuku Paulus nu Timoteus nu ndon pirokuwa nga ngaro pike tuna. ⁴ Tanjana sulumba nane tumbran njakmba mbolnge lika Yerusalemnge aposel le gabat manjur mbolnge tukul afu nane dubikam tuku sakinaig ta saninjmba likinaig. ⁵ Nane tanjanaig le Yesus tuku kuasmbi sanjri tinginaig le mara mindek nane afu Yesus dubiwam tuku pro nane ndon ulendikinaig.

Masedonia mbal pasa mayenu isnaig

⁶ Paulus nane Tukul Guwange peuningina le nane Asia ma mbolnge pasa kukli ndamba Frigia le Galesia ma mbol kinaig. ⁷ Frisia le Galesia pronaig sulumba kumba ka Misia ma patumba Bitinia ma mbol kambim sakinaig ta Tukul Guwa nane man peuningina. ⁸ Peuningina le nane Bitinia kine ndaka Misia laipmba ndek Troas tumbran sunjo mbol pron-aig. ⁹ Pro tanje furir Paulus nu kinatanu suk Masedonia tanjo ande kanjerna. Tanjo ta nu Paulus tugumnge tinga Paulus nu Masedonia promba nane turkuwa nga sarsarmba minna. ¹⁰ Nu kinatanu suk wam ta kanjerna le Paulus Silas Timoteus ye Lukas Kuatenge Masedonia mbal nu tuku pasa mayenu isam tuku kukulsingit nga wamdus pulusingina le sine

dal ndaka Masedonia kam-bim tuku ndin sotigenj.

¹¹ Troasnge sine wan ponga pakarka Samotres nuy mbol kagenj. Ka tanje kinymba mafena le wan ponga Neapolis kagenj. ¹² Tanje iben ka ndin dubimba ka Filipi promba sine mara afu tanje mingenj. Filipi nu Masedonia ma tugu tuku tumbranj sunjo. Tumbranj tanje Rom mbal gudommba pro mine likinaig.

¹³ Kusem ait mbolnje sine Zu mbal afu kule makembi tanje yabanmba minig kande nga idusmba tumbranj sunjo kusremba kule makembi ta ndek kagenj ka tanje pino afu manjurka minnaig le nane ndon minyoka pasapasakigenj. ¹⁴ Pino kame sine tuku pasa isnaig ta ande nu Tiatira tumbranj sunjo mbolok pino nyunu Lidia. Nu tuku piro ta nu tawi gurgur magenu wakeika patikanu le nane piyawanu. Nu Kuate mbarinjmba minanu. Paulus nu pasatina le Kuatenje nu tuku wamdus purfeu tuna le nu Paulus tuku pasa ise tidingina. ¹⁵ Tanjamba nu nuje ndare tuma ndonj kule pisne tinaig sulumba nu sine ngailka sasingina: Tane ye sinjka mbilka Yesus dubiwanu nga idusmba kande tane ka ye tuku wande mbolnje minap ngina.

Paulus nale Filipinje mulinj kilmba wandeknje patikinaik

¹⁶ Mara ande sine yaban ma mbol kagenj le pino

mbanzo ande sine kile-siglikina. Pino ta kagmaikam tuku guwa njayonu njak. Nu tanjo afu tuku piro aganj tananj minmba kagmai piro kina le nane nu mbolnje ndametinj sunjomba kilnaig. ¹⁷ Pino ta nu sine Paulus ndonj dubika wika sakina: Tanjo kame te nane Sunjo Kuate tuku piro tanjo. Tane muskil kile-tidinge tingam tuku ndin tumtingig ngina. ¹⁸ Nu ait sunjomba sine dubika tanjamba saka minanu le Paulus nu ndagarina le mbilka guwa njayonu ta sana: Ye Yesus Kristus tuku sanjri mbolnje ne sanet. Pino ta kusremba ne mayok kaye ngina. Tanjakina le nu pitik ndo pino ta kusremba mayok kina.

¹⁹ Mayok kina le tanjo kame nu kulatka minnaig ta nane ndametinj kilanu ndin tukulkina le kanjermba Paulus le Silas bige tidinga kilmba didika ka manjur ma mbolnje gabat sugo am mbolnje kile-tidinginaig. ²⁰ Gabat sugo tugumnje kile-tidinga sakinaig: Tanjo ar te Zu tanjo. Nale sine tuku tumbranj sunjo mbol te pronajk sulumba tanjo pino tuku wamdus njajo siglikade. ²¹ Nale manjau afu kise sine dubiningam tuku sasingik. Manjau sasingik ta sine Rom mbal dubikam kumunj kuga nginaig.

²² Tanjo pino manjur minnaig ta nale pasa mbolnje patikinaig mbal ndonj ulendika Paulus le Silas

tuku gubra pasa sakinaig. Tanjakinaig le Rom kame gabat nale tuku tawi fetfetmba nane afu saninginaig le nale kilmba gudabmbi pani farnikinaig. ²³ Nale pani farnikmba ma ma patikinaig le kame gabat nale mulin kilmba wandeknge patika muli wande kulatkanu tanjo sanaig: Ne nale kulat mageka nginaig. ²⁴ Tanjaka sanaig le nu pasa ta ismba wande ngamunge nale patikina. Nu ail mbanj armba kilmba nale tuku kupe burok sigirka kuse ndinikina.

²⁵ Furir ngamu Paulus le Silas Kuate tuku nyu tedunja mune afu nindmba Kuate yabanmba minnaik le muli wandeknge tanjo jakmba nane wam ta ismba minnaig. ²⁶ Tanjamba minnaik le mumni sunjo promba muli wande makek buruburunjmba wande malanja jakmba talke likinaig le mulin kilnaig mbal wai kupe ndaleke likinaig ta muli jakmba ake kuklike likinaig.

²⁷ Muli wande kulatkanu tanjo nu abonga tija malanja jakmba talok minnaig le kanjerka tanjo jakmba kua kagig nga idusmba kuru-kuruka nuje bagi gomba tumba nuje mironj ngaro balewam bafuna kande ²⁸ Paulus nu kuenka sakina: Nane mironj ngaro bale ndawa. Sine jakmba mineg o ngina.

²⁹ Kile wande kulatkanu tanjo nu sati tuku wikina sulumba tumba pinderka muli

wandek sinam kumba nu kuru-kuruka piriri njayomba ka Paulus le Silas tugumnge truk kina. ³⁰ Tanjamba nu tija nale kilmba mayok kumba sanikina: O tira kame, ye ndanji sulumba abo jak minmba minamngit ngina le ³¹ nale nu sanaik: Ne Sunjo Yesus tuku son nga le nu ne tuku muskil te-tine tinwa sulumba nane ndare tuma mbal turmba kile-tidinge ningguwa nginaik. ³² Tanjaka sakinaik sulumba Paulus nale pasa kuklinaik le muli wande kulatkanu tanjo nuje ndare tuma turmba Sunjo tuku pasa isnaig.

³³ Muli wande kulatkanu tanjo nu Paulus nale kilmba kumba ka katnikinaig tuku we ta minyanje likina. Tanjamba nu nuje ndare tuma kame ndonj kule pisne tinaig. ³⁴ Kule pisne tinaig sulumba Paulus le Silas kilmba nanjine wande mbol kumba isukusnenikinaig. Nu nuje ndare tuma jakmba Kuate son nginaig tukunu gare sunjo tinaig.

³⁵ Mafena le kame gabat Paulus le Silas paska kilemayokkuwaig nga kame tanjo afu kukulninginaig le ka muli wande kulatkanu tanjo sanaig. ³⁶ Sanaig le nu ka Paulus nale sanikina: Rom kame gabat ye tale pitaiki le ake kambim tuku sakaig. Tale mayok ka wamdus bulok jak kape ngina kande ³⁷ Paulus nu sana: Kuga. Sile Romnu. Nane sile tuku pasa te-ti ndamba tanjo am mbolnge ake pani farsikmba

muliŋ kilmba wandekŋge patikinaig ta nane mbarnaig. Kile nane kuirkuirka sile pitaikam kumuŋ kuga. Sile mayok kine nda. Kame gabat ta saniŋgap le nanŋine mironŋ te promba sile paskuwaig ŋgina.

³⁸ Kame tanŋo nane luka Rom kame gabat Paulus tuku pasa saniŋginaig le Paulus le Silas nale Romnu ta kila pilmba wamdus fulilkinaig sulumba ³⁹ nane kumba nale sanikinaig: Ae. Sine mbargenŋ ŋginaig. Tanjamba nale paska kile-mayokka tale tumbranŋ sunŋo te kusremba kape ŋginaig.

⁴⁰ Nale muli wande kusremba ka Lidia tugum pronaiik. Nu tugum promba Yesus dubinaig mbal ŋakmba sanŋri tingam tuku pasa afu saniŋginaig sulumba tinga ma kise mbol kinaik.

17

Tesalonika mbal pasa mayenu isnaig

¹ Paulus le Silas nale kinaik ka Amfipolis le Apolonia tumbranŋ sugo ar ta kusreka kinaik ka Tesalonika pronaiik. Tumbranŋ tanŋe Zu mbal tuku kusem wande ande minna. ² Paulus nu kusem mindek nuŋe maŋau dubimba kusem wandekŋge kuyar pasa burka kuklimba nane ndoŋ pasa tugu yinyam tugu bitekŋga tumniŋmba minna le kusem kenjmba kinaig.

³ Paulus nu kuyar pasa tugunu kuklimba tenjenmba saniŋgina: Kristus nu pro

rar sunŋo tumba kumwa sulumba nu maŋ tinuŋgat ŋga kuyar pasa tumsinŋit. Ye Yesus tuku satinŋet ta nu Kristus ŋgina. ⁴ Tanjamina le Zu tanŋo afu Paulus tuku pasa ismba son ŋga Paulus le Silas ndoŋ ulendikinaig. Grik tanŋo gudommba Kuate dubinaig ta pino kame afu nyu ŋak minnaig ta nane mata son ŋginaig.

⁵ Nane gudommba Paulus nale dubikinaig le Zu mbal afu gubra tumba wamdus kagli firka ndek tiglu sota nyumba likanu tanŋo afu kilmba kuasmbi sunŋo kilemanŋgurkinaig le nane ŋakmba ŋgumbeyumba tinga kumba Yason tuku wande kormba Paulus nale kilmba tanŋo ŋakmba am mbolŋge kiletidingam tuku sotinaig. ⁶ Sotinaig kande nane Paulus nale kiringa ndek Yason Yesus tuku mbal afu turmba bige tidinga kilmba didika pro tumbranŋ sunŋo tuku gabat kame tugumŋge kiletidinga wika saniŋginaig: Tango ar ta ma tugu ŋakmba mbolŋge nakile pasa kuklimba tanŋo pino tetkinaig sulumba kile nale tumbranŋ sunŋo te mbol pronaiik le ⁷ Yasonŋge kilna. Nane ŋakmba sinŋine gabat Sesar tuku tukul lukaka gabat kise nyunu Yesus minit ŋga sakade ŋginaig. ⁸ Tanjaminaig le tumbranŋ sunŋo ta tuku gabat mbal tanŋo pino nane gabat kise tuku nyu ta ismba wamdus ŋaigoŋginaig ta ⁹ gabat kame nane zigna

sunġo ta tukulam tuku Yason nane ndametinj afu yaika nane kukulninginaig le luka kinaig.

Berea mbal pasa mayenu isnaig

¹⁰ Furirna le Yesus tuku mbal Paulus le Silas kukulnikinaig le nale tinġa ka Berea pronaik. Pro tanġe Zu mbal tuku kusem wande sinam kinaik. ¹¹ Nale kuyar pasa kuklinaik le Berea tuku Zu mbal nane Tesalonika tuku Zu mbal tanġan mine ndaka nane pasa ise mayenaig. Nane mara mindek kuyar pasa burka nale tuku pasa son e ko kuga nġa sotanu. ¹² Tanġamba Zu mbal gudommba Yesus tuku son nġinaig. Grik tanġo pino nyu nġak nane afu mata son nġinaig.

¹³ Kile Tesalonika tuku Zu mbal afu Paulus nu Bereanġe Kuate tuku pasa kuklimba minanu pasa ta ismba nane ndek Berea pronaig. Pro tanġe nane kuasmbi yimyam nġamuknġe Paulus le Silas talanikuwaig nġa nane tuku wamdu didikinaig le ¹⁴ Yesus tuku mbal wam ta kila pilmba Paulus piyal nzi kuwa nġa sanaig sulumba afu nu mindemba ndek kinaig. Silas le Timoteus nale Bereanġe minnaik.

¹⁵ Kinaig ka ka piyalnġe tumbranġ sunġo Atens pronaig. Pro tanġe nane Paulus kusremba lukam bafunaig le nu Silas le Timoteus ndin ande kanġermba ndeta pitik te prowaik nġa pasa pilna le nane kinaig.

Atens mbal pasa mayenu isnaig

¹⁶ Atensnġe Paulus nu nale tairnġa minmba nu kine promba lika nane tuku mbara kanunu gudommba kanġerka wamdu nġayonġina sulumba ¹⁷ nu kumba ka kusem wande sinamnġe Zu mbal kasomok Kuate dubinaig mbal nane ndonġ pasa tugu biteknġa tumninmba minna. Mara mindek nu tumbranġ sunġo tuku manġur ma mbolnġe nane afu minanu ta nane ndonġ mata tanġawanu.

¹⁸ Nu Yesus kummba manġ tinġina wam ta tuku saninġina le Epikurian le Stoik mbal afu pro nu ndonġ pasambi kua-leyaukumba sakinaig: Tanġo te nġule parak pasa sakate nġa talanaig. Afu tenġemba sakinaig: Nu rawe mbal tuku mbara afu tuku sakate inde nġinaig.

¹⁹ Tanġaka saka nane Paulus tumba kumba ka nanġine manġur ma sunġo nyunu Ariopagusnġe manġurka Paulus sanaig: Ne pasa kiteknu sakate ta manġ saka le sine isbe. ²⁰ Ne pasa sakate ta sine nġinġgankeg. Sine pasa ta tugunu isam tuku iduseg nġinaig. ²¹ Atens mbal rawe mbal tanġe minnaig ta turmba nane ait nġakmba mbolnġe wam kube kitek saka ismba minanu.

²² Kile Paulus nu Ariopagus manġur ma nġamuknġe tinġa saninġina: Atens mbal, tane mbara yimyam dubikam

tuku wamdus pilig le kamuset. ²³ Ye kine promba tanjine mbara kanunu gudommaba kanjerke liken ta ande tuku mbain mbolnje kuyar ande tejenmba kanjeren. Mbara ande sine gilai ta mbain te mbolnje mbarinjam tuku nga kuyarnaig. Ata. Mbara tane gilai minig ta ye kila satinjamngit. ²⁴ Kuatenje kilke aganj ndende njakmba kile-mayokkina. Nu samba le kilke tuku Sungo. Tango nanjine waimbi mbarinjam tuku wande pilig ta nu ta sinamnje mine ndakate. ²⁵ Kuate nu ngarosu abo minam tuku aganj njakmba kumumbi singit. Aganj njakmba nu miro. Sine Kuate tuku piro keg ta sine aganj inum nu tambim tuku mine ndakate.

²⁶ Kuate nu tango ndindo wakeina le nu tuku ndare puluka tugeka kilke tugu yimyam mbolnje mine likade. Nane ma ndanj mbolnje minyokamngaig ko ginu mara nane tuku ait prowam tuku ta Kuate nu o buk madina. ²⁷ Kilke mbol mbal nu sota te-silikuwaig nga Kuate nu tanjamba wam ta ke likate. Nane nu sotate ta nu maskenje mine ndakate. Nu sine njakmba tugumnje minit. ²⁸ Tango ande tejenmba kuyarna. Sine abo njak minmba likeg ta nu tugu nga kuyarna. Tanjine kuyar tango ande mata tejenmba kuyarna. Sine nu tuku kinjo kame mineg

nga kuyarna. ²⁹ Sine Kuate tuku kinjo kame mineg ta son. Ta tuku tango nanjine wamdusmbi gol silwa ko ndame kilmba aganj afu wakeikade ta singine mbara ngam kumunj kuga. ³⁰ Tango tuku nginngan manjau ta Kuate nu buk mapeka paninge ndakina ta kile nu kilke tugu njakmba ngamungal biye mbilmba nanjine mbar kusrekuwaig nga sakate. ³¹ Sine kilke mbol mbal pilesingam tuku Kuate nu ait ande madina. Ait ta kumunguwa le sine kumumbi pilesingam tuku nu tango ande pilna. Tango pilna ta sine nu kila pilbe nga nu kumna le Kuatenje manj tetina le tinjina nga Atens mbal saninjina.

³² Nane Yesus kummba manj tinjina pasa ta ismba nane afu Paulus tuku pasa talamba nzumil te-tunaig le afu ndek sanaig: Mara ande manj sine sasinga le isbe nginaig. ³³ Tanjakinaig le Paulus nu manjur ma ta kusremba kina le ³⁴ Atens mbal afu Paulus ndonj ulendika Yesus tuku son nginaig. Nane tuku ande nyunu Dionisius. Nu Ariopagus ma ta tuku pasa pilewanu tango ande. Pino ande nyunu Damaris nane afu turmba son nginaig.

18

Korin mbal pasa mayenu isnaig

¹ Paulus nu Atens kusremba Korin tumbranj sunjo mbol kina. ² Pro tanje nu Zu

tanjo ande nyunu Akuila te-silikina. Nuŋe kilke tuguk ta Pontus. Nu ailfu ndo piyo nuŋe Prisila ndoŋ Itali kilke mbolŋge minnaik ta mandor Klaudius Zu mbal ŋakmba Rom kusrewaig ŋga sakina le nale Rom kusremba Korin pronaik. ³ Nale tuku piro ta tawi wande zailŋga wakeikanu. Paulus nu mata piro ndui ta kina tukunu nu nale ndoŋ minmba piroka minna. ⁴ Kusem mindek nu kusem wandekŋge Zu mbal Grik mbal wamdus kilam tuku nane ndoŋ pasa tugu bitekŋga tumniŋmba minanu.

⁵ Tanjamba minna le Silas nale Timoteus ndoŋ Masedoniange pronaik le nu tawi wande tuku piro kusremba ait ŋakmba mbolŋge Yesus nu sinjka Kristus ŋga Zu mbal ŋgamukŋge te-mayokmba saka minna. ⁶ Tanjamba saka minna le Zu mbal nane Paulus ndoŋ pasambi kua-leyauka nu tumail pannaig le nu ndek nuŋe tawi tumba nane am mbolŋge tuptup paurnga saningina: Tane ŋgisikap ta ye tuku mbar kuga. Tanjine mbar. Ye kile kasomok mbal tugum kanjit ŋgina.

⁷ Tanjakina sulumba Paulus nu nane kusreka kumba kasomok tanjo ande Kuate dubina tuku nyunu Titius Yustus nu tuku wande mbolŋge minna. Nu tuku wande Zu mbal tuku kusem wande gemmba minna.

⁸ Zu mbal tuku kusem wande kulat tanjo nyunu Krispas nuŋe ndare tuma

ndoŋ nane Paulus tuku pasa ismba son ŋginaig. Korin mbal afu turmba son ŋginaig sulumba kule pisne tinaig.

⁹ Tanjamba minnaig sulumba furir ande Paulus nu kinjatanu suk Sunjo kanjerna le nu sana: Ne kuru-kuruka minje tukul ndamba pasa kukliwa. ¹⁰ Ye ne ndoŋ minet. Nane afu ne ŋayo silinam kumuŋ kuga. Tumbran sunjo te mbolŋge nane gudommmba ye tuku mbal mayok kambim tuku minig ŋga Paulus sana. ¹¹ Tanjakina le Paulus nu nane ndoŋ yar ndindo ande batenŋu Kuate tuku pasa tumniŋmba minna.

¹² Kile Galio nu Akaia ma tugu kulatka minna le Zu tanjo ŋakmba manjurka Paulus biye timba tumba nu tugum promba sanaig: ¹³ Tanjo te nu sine tuku tukul lukaka Kuate mbarinam tuku manjau kitek tanjo pino tumningit ŋginaig. ¹⁴ Tanjakinaig le Paulus nu pasa lafuwam bafuna le Galio nu ndek Zu mbal saningina: Zu mbal tane isap. Tanjo te nu Rom mbal tuku tukul ande mbarmba ko wam ŋayote kande ye tane tuku pasa ismba te-tiwet kande. ¹⁵ Ima tane ŋgamukŋge pasa sinjka ŋak ko nyu ŋak minit ko ima tanjine mbun kame tuku kuyar pasa dubite mbar kame ta tuku ye te-tiwe nda. Kumba tanjine te-tiwap ŋgina. ¹⁶ Tanjaka nu nane pitaikina le nane mayok ka kinaig. ¹⁷ Nane ka kusem wande kulat tanjo Sostenes biye timba tumba ka pasa

pilewanu wande tugum tanje paniñtinaig ta Galio nu wam ta kanğermba nda kanğeranu sukmba minna.

Paulus nu luka Antiok kina

¹⁸ Paulus nu ait kuennu Korinğe Yesus tuku mbal ndoñ minna sulumba kile nu nane kusreka wañ poñga Siria ma tugu mbol kambim kina. Prisila Akuila nale Paulus ndoñ kinaik. Nane ka Senkrea tumbranğ sunğo mbolnğe Paulus nu nuñe gabat kuerkina. Ta ndağam? Nu buk pasa sanğrinu Kuate sana ta kumuna tukunu nu tanje gabat kuerkina.

¹⁹ Tanjamba nane wañ poñga kumba ka Efesusnğe ibeñ kinaig. Ibeñ ka Paulus nu Prisila Akuila kusreka nuñe ndo kusem wande mbol kina ka tanje Zu afu ndoñ pasa tugu biteknğa tumniñmba minna le ²⁰ Zu mbal afu Paulus nu nane ndoñ minam tuku nğailkinaig ta nu mbulna. ²¹ Nu nane kusrekam nğa saniñgina: Kuate nu nzaliwa ndeta ye mañ te prowamñgit nğina. Tanjakina sulumba nu wañ poñga Efesus kusrena. ²² Nu kumba ka Sesareanğe ibeñ kina. Ibeñ ka nu ndek mbumba kumba Yerusalem prona sulumba Yesus tuku mbal kaiyeninğba nu mañ ndek Antiok kina.

Paulus nu li keñnu tugu pilna

²³ Antioknğe ait kuennu minna sulumba nu mañ tinğa Galesia le Frigia ma mbol lika Yesus tuku mbal sanğri pileninğba minna le ²⁴ Zu

tanğo ande nyunu Apolos nu Efesus prona. Nuñe tumbranğ tuguk Aleksandria. Nu Kuate tuku kuyar pasa tugusemba kila pilmba nu minge bulok pasa kuklina. ²⁵ Yohanus kule pisneñge Sunğo Yesus tuku sakina ta nane afunğe tumnaig le nu ta kubewam tuku sanğri nğak. Nu Yesus tuku tugusemba sakina ta nu Yohanus kule pisne tuku pasa ta ndo idusmba sakina. ²⁶ Nu tanğo tuku kuru kuru ndaka Zu mbal tuku kusem wandeknğe pasa kuklimba minna. Nu pasa kuklina le Prisila le Akuila nale isnaik sulumba nu tumba Yesus tuku tugu nğakmba tugusemba samba tumnaik.

²⁷ Tanjanaik le Apolos nu Akaia ma mbol kambim sakina le Yesus dubinaig mbal nane nu turmba Akaia Kristen tuku kila wañe ande kuyarmba nane nu tuwaig nğa saniñginaig. Apolos nu Akaia prona sulumba tanje minmba Kuateñge make pilna le Yesus tuku son nğinaig mbal nu nane sunğomba turkina. ²⁸ Nu tanğo nğakmba nğamuknğe kuyar pasa burka Yesus nu Kristus ta tugusemba tumniñmba Zu mbal tuku pasa nğakmba kile-ibeñkina.

19

Efesus mbal pasa mayenu isnaig

¹ Apolos nu Korinğe minna le Paulus nu kumba ka tabe poñ pilemba Efesus

prona. Pro tanje Yesus dubinaig mbal afu kile-siglikina sulumba ² kusnaningina: Tane pasa mayenu isnaig ta tane Tukul Guwa tinaig e nga kusnaningina le nane ndek nu sanaig: Kuga. Sine Tukul Guwa nyu ise ndakeg nginaig. ³ Tanjakinaig le nu man lato kusnaningina: Tane Tukul Guwa gilai ngade ta ima tuku nyu mbolnje kule pisne tinaig ngina le nane nu sanaig: Sine Yohanus tuku nyu mbolnje kule pisne tigen nginaig. ⁴ Tanjaka sanaig le nu saningina: Yohanus nu pasa kuklimba tanjo pino tejenmba saningina. Tane ngamunggal biye mbilmba kule pisne tap. Ande ye ngumnemnje prowamngat ta tane nu tuku son ngap ngina. Tanjo ta Yesus nga saningina le ⁵ nane pasa ta ismba Sunjo Yesus tuku nyu mbolnje kule pisne tinaig. ⁶ Tanjanaig le Paulus nu wai nane mbolnje patikina le nane Tukul Guwa tumba pasa kuale gilai ta saka minnaig. Tukul Guwa nu nane pasa saningina le ismba kile-mayokkinaig. ⁷ Nane tanjanaig mbal ta ulendika tanjo 12 tanjanj.

⁸ Paulus nu Efesusnje tambun kenmba minna sulumba nu tanjo tuku kuru kuru ndaka kusem wande sinamnje Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta Zu afu ndonj pasa tugu biteknja tumnijmba minna. ⁹ Afu nu tuku pasa ismba ngamunggal tukulmba tanjo pino am

mbolnje Yesus tuku mbal kiko pilenijmba minnaig le Paulus ndek Yesus tuku mbal ndonj kusem wande kusrenaig. Nane tanjo ande nyunu Tiranus tuku tanjo tumninganu wandeknje mara mara manjurka Paulus nu tanje afu ndonj pasa biteknja tumnijmba minanu. ¹⁰ Nu yar armba tanjamba minna le Asia ma mbolnje Zu le Grik njakmba Sunjo tuku pasa isnaig.

¹¹ Ait ta mbolnje Kuate nu Paulus sanjri tuna le nu wam kitek sanjri njak ke likina le ¹² nane afu Paulus tuku piro tawi mundu saukanu tawi ta kilmba nanjine guaze mbal mbolnje patike likinaig le nane magekinaig. Afu guwa njagonu nane mbolnje minnaig ta kua kine likinaig.

Skevas tuku kinjo kame mbarnaig

¹³⁻¹⁵ Zu mbal tuku pris gabat ande nyunu Skevas nu kinjo ⁷ njak minna. Kinjo kame ta ma yimyam mbolnje lika kumba guwa njagonunje mbal waningganu wakeikanu. Nane Sunjo Yesus tuku nyu ismba nyu ta sanjri njak nga guwa njagonu afu pitaikam tuku ake tummba ande sanaig: Yesus tuku nyu Paulusnje te-mayokte nyu tambi ne saneg. Ne tanjo te kusrewa nginaig. Tanjakinaig kande guwa njayonu ndek nane saningina: Yesus le Paulus ye kila ta tane ima kate ngina. ¹⁶ Tanjaka tanjo guwa njayonu

ajak ta patenja nane ngamuk kumba nane kilmba pani farmba jakmba kile-ibenjkina. Kile-ibenjkina le nane wande ta kusremba nane ngarosu ndare jak jak wagek kua ka kinaig.

¹⁷ Efesusnge Grik mbal Zu mbal jakmba wam ta ismba kuru kuru sunjo tinaig sulumba nane gudommba Yesus tuku nyu te-dunga saka minnaig. ¹⁸ Yesus dubinaig mbal nane mata pro manjur mbolnge nangine kuanye tugu mindek kile-mayokkinaig. ¹⁹ Nane afu nangine kagmai manau waje mbolnge kuyarke likanu ta waje kame ta jakmba kilmba manjurka nane jakmba am mbolnge pasokinaig le uge sulunaig. Waje kame ta jakmba ulendika piyanu ta son 5,000 tanjan. ²⁰ Nane nangine mbar ta kusrekinaig le Sunjo Yesus tuku pasa sungokina le nu dubinaig mbal tuge najona.

²¹ Wam jakmba ta mayok kinaig le Paulus nu wamduis tumba nu Masedonia le Akaia ma tugu kuwa sulumba man luka Yerusalem kambim tuku sakina. Ngumneja nu Rom mata kanjeram tuku saka minna. ²² Nu turnaik tuku tanjo armba Timoteus le Erastus kukulnikina le nale Masedonia kinaik le nu ait afu Asia ma mbolnje minna.

Efesusnge gubra sunjo mayok kina

²³ Ait ta mbolnje Efesusnge nane gudommba Yesus tuku

mbal tuku gubra tumba pasa sunjo ande mayok kina. Gubra tugunu ta tenjenmba.

²⁴ Tanjo ande nyunu Demetrius nu silwambi aganj kame wakeikanu. Tanjo ta nu Efesus mbal nangine pino mbara Artemis mbarinjam tuku wande ta kanunu silwambi fonfonmba wakeikina le nane jakmba piyamba minnaig le Demetrius nuje piro tanjo turmba ndametin sunjo kilnaig. ²⁵ Tanjo ta manjur pilmba nuje piro mbal nuje piro tuma turmba saningina: Mata kame, singine mbara tuku wai kuyar fonfon patika ndametin sunjo kileg ta tane kila. ²⁶ Paulus ngade tanjo ta nu tenje Asia ma jakmba mbolnje pasa kuklimba tanjo nangine waimbi mbara wakeikade ta mbara kuga nga gudommba didikate le nane mbilka nangine mbara kame kusrekade wam ta tane isig. ²⁷ Ta tuku nane jakmba sine tuku piro talawam bafude. Ta ndo kuga. Sine tuku pino mbara Artemis mbarinjam tuku wande kusrewaig le ake minamngat. Tanjawaig ta singine mbara sunjo kile Asia kilke tugu jakmba nyu te-dunga minig ta nane nu ngumnewaig le nu nyu kugatok minamngat ngina.

²⁸ Nane pasa ta ismba gubra kagli firka wika-raumba ngumbeyumba sakinaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat sunjo nginaig. ²⁹ Nane wikaraumba minnaig le Efesus mbal zigna

ta ismba njakmba pinder-pindermba Masedonia tanjo armba Paulus ndonj likinaik tuku Gaius le Aristarkus bige tidjnga kilmba didika manjur ma sunjo mbol pronaig. ³⁰ Paulus mata tanjo manjur sunjo ta tugum kambim bafuna ta Yesus dubinaig mbal nu ngailkinaig. ³¹ Asia gabat sugo afu nane Paulus ndonj gulabnaig ta nane mata Paulus manjur ma mbol nda kuwa nga afu kukulnjnginaig le pro Paulus peunaig.

³² Manjurkinaig mbal nginjnganka sine pro ndanam manjurkigig nga saka fare fare pasa gabat yinyam saka ngumbeyumba minnaig le ³³ Zu mbal nane nanjine tanjo ande nyunu Aleksander nu pasa te-tiwa nga mbiti-mbitinaig le kile nane afu nu pasa tuwa nga sanaig. Nu pasa te-tiwam idusmba nane maninkuwaig nga waimbi peuninjmba sanjngam bafuna ta ³⁴ nane nu Zu tanjo ta kila pilmba nane ngumbeyumba pasa ndui ta sakinaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat sunjo nga saka minnaig le ka ki kanum armba kina.

³⁵ Tanjamba ngumbeyumba minnaig le Efesus tuku wane kuyar pirokate tanjo pro wai te-dunja maninkuwaig nga saka minna le ma ma nane minin-maninnaig. Tanjanaig le nu nane sanjngina: Efesus mbal, tane isap. Sine Artemis mbarinjam tuku wande nu tuku ndame kanu samba mbolnje ndekina

ta turmba kulat mageweg ta kilke mbol mbal njakmba nane kila. ³⁶ Ande nu pasa ta pitaiwam kumuñ kuga. Ta tuku tanjine gubra te-ibenmba wam ande njayonu pitik kam idus ndawap. ³⁷ Tane tanjo armba kilmba prowaig te nale sinjine mbarinjam tuku wandeknje aganj ande kuayarmba ko sinjine mbara Artemis tuku ngumnem pasa sa ndakade. ³⁸ Sine pasa pilewanu wande njak. Pasa pilewanu tanjo mata minig. Demetrius nuje piro mbal ndonj afu tuku gubra njak ndeta nane kilmba pasa mbolnje patikuwaig. ³⁹ Tane pasa gabat afu minig ndeta ta mata manjurkam ait mbolnje kile-tidjngap. ⁴⁰ Kile sine pasa zigna sunjo mayok kinit te gabat sugo ismba kusnasinguwaig ta ame pasa alonu sanjngamnjig. Manjur sunjo te pasa alo kugatok ngina. ⁴¹ Tanjaka pitaika kapeningina le nane sili-silinaig.

20

Paulus nu Masedonia le Grik ma tugu mbol kina

¹ Nane gubra ngumbeyu ta maninka sili-silinaig le Paulus nu Yesus dubinaig mbal kile-manjurka pasa afumbi sanjri pileninjina sulumba nane kusreka Masedonia ma tugu mbol kina.

² Nu ma ta mbol lika kumba Yesus dubinaig mbal sanjri pileninjmba ka ka Grik kilke mbol prona. ³ Pro tanje nu

tambun kenmba minna. Tambun kenmba kuganaig le nu waŋ poŋga maŋ luka Siria ma mbol kambim sakina ta Zu mbal afu nu balewam saka ndin tukulnaig le nu wamdus mbilmba Masedonia kumam kambim sakina.

⁴ Taŋgo afu nu ndoŋ kinaig ta nyu naŋgine teŋenmba. Bereanu taŋgo ande Pirus tuku kiŋo nuŋe Sopater. Tesalonikanu taŋgo armba Aristarkus le Sekundus. Derbenu taŋgo ande nyunu Gaius. Ande Timoteus. Asianu taŋgo armba Tikikus le Trofimus. ⁵ Taŋgo ⁷ ta ye Lukas sile Paulus ndoŋ kusreka amboŋga kumba ka Troasŋge sine tairŋga minnaig.

⁶ Sile Filipiŋge bret yis kugatok nyam tuku kusem kugana le sile waŋ poŋga kumba ka mara 5 kuganaig le Troas progeŋ. Pro taŋge nane amboŋginaig mbal ta kile-siglika kusem ndindo taŋge mingeŋ.

Paulus nu Yutikus te-tina le aboŋgina

⁷ Taŋge mingeŋ sulumba kusem mbolŋge* sine pasa nyam tuku maŋgurkigeŋ le Paulus nu ye indole kaŋgit ŋga pasa kuenmba kuklimba minna le furir ŋgamuna. ⁸ Sine maŋgurkigeŋ wande ta mbain kenmba ŋak. Mbain inum o mbolŋge bulu gudommaba taikanu minnaig le sine ta mbolŋge mingeŋ.

⁹ Taŋgo mo ande nyunu Yutikus nu bubre malaŋga mbolŋge minyok minna. Paulus nu pasa didika kuenmba minna le Yutikus nu kinye gilaiŋga mbol taŋge kakloska ndek kilke mbol ndekina. Ndekina le afu ibeŋ ka nu te-dunŋginaig ta nu kumna le kaŋgernaig. ¹⁰ Taŋanaig le Paulus nu ibeŋ ka nu mbolŋge baufka bagailmba sakina: Tane wamdus fulil ndakap. Nu abo ŋak minit ŋgina.

¹¹ Taŋaka Paulus nu maŋ mbain mbol ambe kina ka nane ndoŋ pasa nyumba nu nane ndoŋ pasata minna le ka mafena. Mafena le nu nane kusreka kina. ¹² Nu kina le nane mata sili-silimba taŋgo mo aboŋgina ta ndoŋ kumba wamdus bulok kinaig.

Paulus nu Efesus gabat taŋgo kame wam paguniŋgina

¹³ Paulus nu ndinmba ka Asusŋge waŋ poŋgam sasiŋgina le sineŋ ndo waŋ poŋga Asus kageŋ. ¹⁴ Nu pro Asusŋge waŋ poŋgina le sine kageŋ ka Mitileneŋge ibeŋ kageŋ. ¹⁵ Maŋ tiŋga ka mafena le sine Kios limba ka maŋ mafena le Samos progeŋ. Taŋge tiŋga kumba ka Efesus limba mafena le Miletusŋge ibeŋ kageŋ. ¹⁶ Paulus nu teŋenmba idusna. Ye Asia ma mbol nda ka sulumba pitik ndo Yerusalem kumba pagumba nye sunjo Pentikos kaŋgeramŋgit ŋga

* **20:7:** Kristen taŋgo pino nane Yesus tiŋgina ait ta naŋgine kusem ŋgade. Zu mbal nane Sarare ta naŋgine kusem ŋgade

idusmba nu Efesusnge iben ndakina.

17 Miletusnge iben ka Paulus nu nane afu kukulningina le nane Yesus tuku kuasmbi tuku gabat tango afu kilam Efesus kinaig ka 18 nane kilmba pronaig le nu ndek Efesus gabat tango kame ta saningina: Ye abo abo Asia ma mbol prowen sulumba ye tane ndon mine sungowen le tane ye tuku mine manau kila pilnaig. 19 Ye nyu kugatok tana Kuate tuku piro biyen. Ye mara afu piro tuku piti kamusmba malmbiken. Zu mbal ye baleyam sakinaig ta ye piti ta mata kuramba piro kusre ndawen. 20 Ye mangur mbolnge tango tuku wande mbolnge lika pasa satunge liken. Pasa afu tane wamdus sangri piletngam tuku ye ande kusre ndawen. 21 Zu mbal Grik mbal turmba ngamunggal biye mbilmba nangine manau najgonu kusreka singine Sungo Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tinguwaig nga ye rironj pasa saningen.

22 Kile ye Yerusalem kambim tuku Tukul Guwange sangri tinga ye sayumba minit. Ka Yerusalemnge ame manau ye mbolnge prowamngat ta ye gilai. 23 Nane ye ndalekuwaig sulumba rar sungo tam tuku ma nakmba mbolnge Tukul Guwange sayate ta ndo ye kila. 24 Yinje mine mayewam tuku ye idus ndawet. Sungo Yesus nu piro sina te ke

suluwam tuku ndo iduset. Kuate nu tango ake sinan make patika muskil kiletidngate pasa mayenu ta kukliwam tuku ye piroket.

25 Ye tane ngamuknge liken sulumba Kuate nunje gageu kulatkate wam tumtingen ta tane ye manj kangerye nda ta ye kila. 26 Ta tuku ye tane satunge. Tane afu ngisikumba ndeta ye tuku mbar kuga. Tangine mbar. 27 Kuate tuku nzali tango dubikam tuku ta nakmba satungen. Ye inum kusre ndawen. 28 Tangine manau kurauka Kuate dubi mayewap. Tane Sungo Yesus tuku mbal kulatkam tuku Tukul Guwange tane patikina. Ta tuku tane nunje sipsip kame nyamaganj magenu ningap le nyuwaig. Nane nunje mbal mayok kambim tuku Sungo Yesus nu kumna.

29 Ye tane kusreki le age nguikok afu tane ngamuknge promba Sungo Yesus tuku sipsip mape ndaka najgo siglikamngaig ta ye kila. 30 Tane ngamuknge mbal afu mata tinga Sungo Yesus tuku mbal nane dubikuwaig nga Kuate tuku pasa tumba biye mbilmba satungamngaig. 31 Ta tuku tane kuraukap. Yar kenmba ye tane ndon minmba furir ki mindek rironj pasa tumba tane tuku malmbi nakmba minen. Ye tuku manau ta gilai ndangap.

32 Ye tane Kuate tuku wai mbolnge patiket. Nunje tane make patika muskil kiletidngate tingina wam ta biye mayewap ta tangine wamdus

sanjri tinguwa le ngumnenga Kuate tuku mbal njakmba ndonj tane mage minmba minamngai. ³³ Ye tane ndonj minmba tane tuku aganj ndende ko ndametin kilam idus ndawen. ³⁴ Ye yije waimbi piroka ndametin kilmba ye ndonj minnaig mbal turmba aganj ndende kumumbi piyaningen ta tane kila. ³⁵ Ye Yesus tuku pasa ande idusmba yije piro karenmbi mbal afu sanjri kugatok turkam tuku manjau ta tumtingen. Nu tejenmba sakina. Ande nu aganj ande tinit ta ne sunjomba gare ndanate. Ne aganj ande tumba ande ake tuwit ta nyaro ta luka nanje mbol kuwa le ne gare sunjonamngat nga saningina.

³⁶ Paulus nu sake denjpurmba nu dagol tidronga nane ndonj Kuate yabanja. ³⁷ Yabanj suluna le nane njakmba nu bagailmba malm-binaig. ³⁸ Paulus nu tane manj ye kangerye nda ngina tukunu nane nu tuku ninan sunjonaig. Tanjamba nane numindemba tumba wanj tugum pronaig.

21

Paulus Yerusalem kambim tuku wanj ponjina

¹ Sine nane kusreka wanj ponja pakarka kumba Kos nuy progenj. Tanje tinga kumba ka mafena le Pos nuyngge ibenj kagenj. Tanje manj tinga kumba ka Patara progenj. ² Pro tanje wanj ande Finisia kambim bafuna le ta ponja kagenj. ³ Sine kumba

ka Siprus nuy kangermba wai njainjam kumam limba ka Siria ma mbol kumba ka Tirusngge ibenj kagenj. Wanj ta Tirus tuku aganj ndende kilna tuku.

⁴ Ka tanje ibenj ka Yesus dubinaig mbal kile-siglika nane ndonj kusem ndindo mingenj. Nane Tukul Guwanje wamodus ningina le Paulus Yerusalem nda kuwa nga peumba ngailkinaig ta ⁵ ait kumungina le sine Yerusalem kambim saka tingigenj le Yesus dubinaig mbal nanjine pino kinjo turmba sine mindeka tumbranj sunjo kusremba kilim ka piyal progenj. Pro tanje sine njakmba dagol tidronga Kuate yabanmba sine nane kapeningigenj sulumba ⁶ sine wanj ponjigenj le nane luka tumbranj kinaig.

Agabus dir pasa ande Paulus tuku sakina

⁷ Sine Tirus kusremba ka Tolemesngge ibenj kagenj sulumba Yesus dubinaig mbal kaiyeninjmba nane ndonj mara ndindo mingenj. ⁸ Mafena le sine manj kumba ka Sesareanje ibenj kagenj. Sesareanje Yesus tuku pasa kukliwanu tanjo Filipus tesilika nu ndonj mingenj. Nane buk aposel kame turnjngam tuku tanjo ⁷ madininginaig ta nu nane tuku ande. ⁹ Filipus nu kulim kame bailkamba tanjo kugatok. Nane Tukul Guwanje pasa saninganu le ismba kile-mayokka minanu.

¹⁰ Sine Filipus ndonj mara afu mingenj le tuan tanjo ande nyunu Agabus

Yudeanje prona. ¹¹ Promba Paulus tuku let tumba nuje wai kupe ndaleka sakina: Tukul Guwa nu tenjemba sakate. Let te tuku miro tanjo Yerusalemje Zu mbal afu nu tenjemba ndaleka kasomok mbal tuku wai mbolnje palmbimngaig ngina. ¹² Tanjakina le sine nane njak mingenj ta pasa ta ismba Paulus nu Yerusalem nda kuwa nga sarsamba peugenj kande ¹³ nu ndek sasina: Tane ndanam saka ye tuku malmbika wamdus piti seryade. Ye Yerusalem ka le nane afu ye mulintumba wandeknje pilwaig ndeta maye. Yesus tuku nga ye baleyuwaig le kumam tuku ye kuru kuru ndaket ngina. ¹⁴ Tanjakina le sine Paulus tuku wamdus te-ibeje fugumba sakigenj: Kuate tuku nzali mayok kuwa ngigenj.

Paulus nu Yerusalem prona

¹⁵ Mara afu kuganaig le sine Yerusalem kambim tuku kuaneka tinja kagenj. ¹⁶ Sesareanu tira kame afu sine mindeka kumba ka Nason tuku wande mbolnje minam tuku progenj. Tanjo ta nu Siprusnu. Nane abo abo pasa mayenu kuklinaig le nu mbilka Yesus tina. ¹⁷ Sine Yerusalem progenj le Yesus tuku mbal nane gare-gareka sine kaiyesinaig.

¹⁸ Mafena le sine Paulus ndonj Yakobus sota kagenj. Nu tugum promba gabat kame njakmba Yakobus ndonj minnaig le kanjerkigenj. ¹⁹ Paulus

nu nane kaiyeningina sulumba nuje piro mbolnje Kuate nu kasomok mbal ngamuknje wam ke likina ta kumumba kubeu ningina le ²⁰ nane nu tuku pasa ismba Kuate tuku nyu te-dunginaig sulumba sanaig: Tira, Zu mbal gudommba nane Yesus tuku pasa mayenu ismba son ngade. Nane Moses tuku tukul mata kulat mayede. ²¹ Nenje pasa ande saninganu nga afu sakade le iseg. Zu tanjo kasomok mbal ngamuknje mine likade ta nane Moses tuku tukul pasa kusreka nanjine kinjo kame tuku ngaro pike ndaka sinjine mbunj kame tuku manjau dubi ndakap nga ne saninganu ngade le iseg. ²² Ne tumbran sunjo mbol prowat te nane njakmba pasa isamngaig. ²³ Ta tuku sine wam ande sakube le ne kumuwa. Sinjine tanjo bailkamba nane piro ande kam tuku Kuate pasa sanjrinu tunaig. ²⁴ Ne tanjo bailkamba ta ndonj ulendika atrau aganj kilam tuku ndametinj ninga. Nijnga sulumba Moses tuku tukul ta dubimba kule pismba ngaro minyanga tane atraukap. Tanjawap sulumba nane gabat kugerkuwaig. Ne Moses tuku manjau tanjamba ka le nane kanjermba sanungaig: Sinja nu Moses tuku manjau dubimba kate. Sine pasa isgenj ta yabri pasa ngamngaig. ²⁵ Kasomok mbal Yesus tuku son ngade ta nane tukul afu dubikam tuku sine waje ande buk kuyargenj. Nane

afu nangine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu nye ndakap. Agaŋmor ŋinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane tanŋo pino ndoŋ fare fare une ndakap. Sine taŋamba pasa kuyarmba niŋgigeŋ ŋga Paulus sanaig.

²⁶ Gabat mbal taŋamba Paulus wam pagunaig le nu kumba tanŋo bailka ta ndoŋ ulendikina. Mafena le nu nane ndoŋ Moses tuku pasa dubimba kule pismba ngaro minyaŋginaig. Minyaŋginaig sulumba kusem wande mbol kumba nane pris sanaig: Sine kule pismba minmba ka mara 7 mbolŋge sine agaŋ kilmba probe le sine ŋakmba tuku Kuate atrauka ŋginaig.

²⁷ Nane taŋamba ka ait 7 patukina le Asia kilke mbolok Zu afu Paulus nu Zu mbal tuku kusem wande sinamŋge minna le kaŋgerinaig. Nane Paulus kaŋgermba biye timba tanŋo pino Paulus tuku gubra tuwaig ŋga wika saninginaig: ²⁸ Zu mbal, sine tursingap o. Tanŋo te ma ŋakmba mbolŋge nu sine Israel mbal singine kusem wande te singine tukul pasa ta ŋakmba nu nuŋe pasambi ŋaigo siglikate. Kile nu Grik afu kilmba sinam te kumba wande kutur mbilm-bilde ŋginaig. ²⁹ Pasa sakinaig ta tugunu teŋenmba. Nane buk Paulus Efesus tanŋo ande nyunu Trofimus ndoŋ Yerusalemŋge kaŋgerkinaig. Kaŋgerka Paulus nu Trofimus tumba kusem wande sinam kambinu ŋga idusmba minnaig.

³⁰ Kile Yerusalem ŋakmba pinder-pindermba Paulus biye timba didika te-kilimnaig le nane afu kusem wande malaŋga sunaig. ³¹ Nane Paulus balewam saka minnaig le Rom kame mbal tuku gabat sunŋo Yerusalem mbal ŋakmba kame bunaig ta ismba ³² nu pitik ndo kame gabat afu kame mbal ndoŋ kilmba pinderka nane tugum pronaig. Pronaig le nane Paulus paniŋta minmba kame gabat sunŋo nuŋe kame mbal ndoŋ kaŋgerka nane Paulus kusrenaig.

³³ Taŋanaig le kame gabat nu Paulus muli arm-bambi ndalekuwaig ŋga afu saningina sulumba nu maŋgurkinaig mbal ta kusnaniŋgina: Tanŋo te ima. Nu ame wam mbarna ŋga kusnaniŋgina le ³⁴ nane ŋgumbeyumba pasa gabat yinyam kile-mayokkinaig.

Kame gabat nu pasa gabat ise tidinŋam kumuŋ kuga tukunu kame mbal nane Paulus tumba nangine wande sunŋo mbol kuwaig ŋga saningina le ³⁵ nane ndek nu tumba ka nangine wande mbol kambim tuku mbili pongam bafunaig le nane gudommba pro nu balewam sakinaig tukunu kame mbal Paulus waimbi tumba te-dunŋa tumba wande ponginaig. ³⁶ Taŋanaig le nane gudommba kame mbal dubika Paulus balewap ŋga wikaraumba saka minnaig.

Paulus nu Zu mbal tugumŋge pasa kuklina

³⁷ Nane mbili ponḡa wande sinam kambim bafunaig le Paulus nu Grik pasambi kame gabat kusnana: Ye pasa ande ne sanam kumuḡ e ḡgina. Tanakina le nu lafumba sana: i ... Ne Grik pasa kila? ³⁸ Ailfu Isipnu tanḡo ande gabat sugo kile-ibenkam tuku tanḡo ḡaigonu kuasmbi 4,000 kame bagi ḡak ma baknu mbol kina ta ye ne tanḡo ta ḡga idusit ta kuga ḡgina le ³⁹ nu lafumba sana: Ta yenḡe kuga. Ye Zunu. Yiḡe ma tugu Silisia. Yiḡe tumbranḡ sunḡo Tarsus. Ye tanḡo pino maḡurkaig si pasa afu saningam kumuḡ e ḡgina le ⁴⁰ nu wokina le Paulus nu wande ta tuku mbili mbolḡe tinḡina sulumba nu wai te-duḡga nane peuniḡmba minna le minin-maninnaig le nu ndek Hibru pasambi nane saningina:

22

¹ Ye tuku mam kame yiḡe tira kame tane ye tuku pasa isap. Ye wam ande mbar ndawen ḡgina. ² Paulus nu Hibru pasambi saningina le nane ismba ḡakmba miḡe tukulmba amtinḡa minnaig.

³ Kile nu maḡ sakina: Ye Zu tanḡo. Yiḡe ma tugu Silisia. Yiḡe tumbranḡ Tarsus. Ye kiḡo fudiḡndo Tarsus kusremba Yerusalemḡe minen. Minmba ka sunḡoka Gamaliel tugum prowen le nunḡe singine mbunḡ kame tuku tukul ḡakmba ye tummyina le kila pile mayewen. Tane tukul dubika wamdus

sanḡrinu Kuate tuwig tanḡamba ye mata tanḡawen. ⁴ Ye Yesus dubinaig mbal kilmba bale farmba tanḡo pino bige tidinḡa kilmba ndaleka muli wandekḡe patike liken. ⁵ Pris mbal tuku gabat kame Israel pasa pilewanu sugo ḡakmba ye maḡau ken ta nane kila. Nane ye piro ta kam tuku Damaskusḡe tira kame kilam tuku waḡe kuyarmba sinaig. Sinaig le Yesus dubinaig mbal bige tidinḡa ndaleka kilmba pro tenḡe piti ninḡam tuku ye Damaskus kambim saka ndek kan.

⁶ Ye ka Damaskus patuwen le ki mbilam bafuna le samba mbolḡe bulu sunḡo ande mayok ka ye kilḡayina le ⁷ ye kuru-kuruka kilke mbolḡe ndeken. Tanḡawen le miḡe pasa ande ye sayina: Saulus, Saulus, ndaḡam tuku ne ye tumba ḡayo siliyate ḡgina le ⁸ ye pasa ta ismba kusnawen: Sunḡo, ne imanḡe ḡgen le nu maḡ ye sayina: Ye Nasaretnu tanḡo Yesus ne ye ḡayo siliyate ta ḡgina. ⁹ Tanḡo kame ye ndoḡ minnaig ta nane bulu ndo kanḡernaig. Pasa Yesus ye sayina ta nane ise ndakinaig.

¹⁰ Kile ye nu sawen: Sunḡo, ye ndaḡi ḡgen le nu lafumba sayina: Ne tinḡa Damaskus tumbranḡ sunḡo mbol si kumba sinḡe mina le tanḡo ande ne tugum promba ne pirokam tuku Kuate buk ne pilna ta sanamḡgat ḡgina. ¹¹ Bulu sunḡo ta ye tuku am tina tukunu mambil fuguwen le tanḡo ye ndoḡ

kageŋ ta ye waiwaiyumba ka Damaskus tumbraŋ sungo mbol promba taŋge minen.

12 Taŋgo ande nyunu Ananias nu taŋge minna. Nu Kuate kumnemŋge minmba tukul ŋakmba dubikina. Zu mbal Damaskusŋge ŋakmba nu tuku saka minnaig. 13 Nu ye tugum promba sayina: Tira, ne maŋ am purfewa ŋgina kande am purfena le mambilmba nu kaŋgeren.

14 Kile nu ye sayina: Singine mbuŋ kame tuku Mbaraŋge ne nu tuku wamdus kila palmbim tuku nu tuku piro taŋgo purfeŋnu kaŋgermba nu tuku miŋge isam tuku nu ne madinina. 15 Ne wam kaŋgerka pasa isna ta ne ma ŋakmba mbolŋge lika saka le nane iswaig. 16 Ne dal ndaka Yesus tuku piro tuku saŋgri tomba tiŋga kule pisne ta le Kuate nu ne tuku une saukamŋgat ŋga sayina.

17 Ngumnenga ye luka Yerusalem prowen sulumba ye kusem wande sungo mbolŋge yabaŋmba kiŋatanu sukmba 18 Sungo Yesus kaŋgeren le nu ye sayina: Ne pitik tiŋga Yerusalem kusremba kua kaye. Ne tenge ye tuku pasa kukliwa ta nane ise nda ŋgina le 19 ye ndek nu sawen: Sungo ye mbulit. Ye buk kusem wande ŋakmba mbolŋge ne son ŋginaig mbal kilmba ŋgusniŋmba muliŋ kilmba wandekŋge patike liken wam ta Yerusalem mbal ŋakmba kila. 20 Ne tuku pasa kukliwanu taŋgo Stefanus nane nu balemba

ndare kutuwe tunaig le ye nane tuku tawi kulatka nane kaŋgerka wam ta mayede ŋgen wam ta mata nane kila ŋgen kande 21 nu ye sayina: Kuga. Ne tiŋga le kukulni le ma masken kasomok mbal tugum kaŋgat ŋga sayina ŋgina.

22 Nane Paulus tuku pasa ismba maninkinaig ma ma kasomok mbal tugum kambim tuku ŋgina le nane wikaraumba sakinaig: Taŋgo te ŋayonu. Balewap le kumwa ŋga wikaraumba sakinaig. 23 Nane wikaraumba naŋgine tawi kilmba kuilkuilŋga tuptup roka bareŋmba minnaig le kame gabat sungo nu ndek kame mbal afu saniŋgina: 24 Nane ndaŋam taŋgo te tuku gubra sungo tade. Nu tumba siŋgine wande sungo te sinamŋge mulimbi ŋgusap le nu pasa tugu ŋakmba sakuwa le isbe ŋgina.

25 Nane ndek nu tumba ŋgusam tuku kupe wai didike likinaig le Paulus nu kame mbal tuku gabat ande nu patukŋge tiŋ minna ta sana: Ye Rom taŋgo. Tane ye tuku pasa te-ti ndamba ŋgusyam kumuŋ kuga ŋgina le 26 kame mbal tuku gabat nu pasa ta ismba nu kame gabat sungo tugum kumba sana: i ... Ne taŋgo si nane ndaŋwaig ŋga saniŋgat. Nu Romnu ŋgina le 27 kame gabat sungo pro Paulus kusnana: Ne Rom taŋgo e ŋgina le nu au ŋgina. 28 Taŋakina le gabat sungo nu Paulus sana: Nane ye Romnu

tanjo nguwaig nga ndametin sunjomba Rom mbal ningen ngina le nu sana: Yinje piro tambi Rom nyu te ndaken. Ye ina sinam mayok kan ta ye Romnu ngina.

²⁹ Nane Paulus ngusam bafunaig mbal pasa ta ismba njakmba pastinga nu kusrenaig. Kame gabat sunjo Paulus tuku tugu ise timba ye nu ngusam tuku ndalekit nga nu mata wamdus fulilkina.

Paulus nu gabat sugo tugumnge pasa kuklina

³⁰ Mafena le kame gabat sunjo ndanam Zu mbal Paulus tumba pasa mbolnge te-tinaig nga nu tugunu isam tuku idusna. Tanjamba nu kame mbal afu Paulus ndalekinaig tuku muli kukliwaig nga saninjmba nu pris gabat mbal Zu mbal pasa pilewanu sugo njakmba kilemanjurka Paulus tumba nane njgamuknge te-tina le

23

¹ nu Zu mbal tuku gabat sugo fumble tidinga ndek saningina: Tira kame, ye kinjo fudinndo minmba Kuate am mbolnge mbar ande ke ndaken kile minet ngina. ² Nu tanjamba sakina le pris gabat sunjo Ananias nane afu Paulus tugumnge tin minnaig ta nu tuku minje katwaig nga saningina.

³ Tanjakina le Paulus ndek nu sana: Ne yabri tanjo. Ne singine tukul dubimba ye pileyam iduste ta ndanam ne tukul lukamba ye katyam tuku sakate. Kuate ne mata

katnamngat ngina. ⁴ Tanjaka sana le nane afu Paulus tugumnge tin minnaig ta nu sanaig: Ne Kuate tuku pris sunjo tumail pante nginaig le ⁵ nu sakina: Tira kame, tanjo te nu pris sunjo ta ye gilai tukunu tanjamba sawit. Kuyar pasa tenjenmba sakate. Tangine gabat sunjo ande pasa njayonu sa ndawap ngate nga saningina.

⁶ Gabat sugo sugo minnaig ta nane afu Farisi afu Sadusi ta Paulus nu idusna sulumba nu wika sakina: Tira kame, ye Farisi tanjo. Ye Farisi mbal tuku fat. Kumanu mbal manj tingam tuku ye iduset. Ta tuku tane ye tumba pasa mbolnge palgig ngina. ⁷ Nu tanjamba sakina le kile Farisi mbal Sadusi mbal ndonj munju tulinginaig le manjurkinaig mbal nane pur arnaik. ⁸ Ta ndanam? Sadusi mbal nane tenjenmba idusde. Tanjo kummba manj abonge nda. Enjel kame guwa mata nda minig nga idusde. Farisi mbal nane aganj kame ta njakmba son ngade. Ta tuku nane munju purkinaig.

⁹ Tanjamba nane sunjomba wikaraumba munju tulinga Farisi mbal afu nane Kuate tuku pasa biteknganu nane tinga sakinaig: Tanjo te sine nu mbolnge mbar ande nda kangereg. Guwa andenje ko enjel andenje nu pasa tuna inde nginaig. ¹⁰ Nane munju tulinga minnaig ma ma gubra suk suk nda ningina le kame gabat sunjo nu kuru-kuruka nane Paulus piraibka

balebekaig nga kame mbal saningina le nane nu didika tumba nanjine wande sunjo mbol kinaig.

¹¹ Ait ta furir Sunjo nu Paulus tugum promba sana: Ne kuru kuru ndaka sanjri tinga. Ne Yerusalem tumbran sunjo te mbolnge ye tuku nyu te-mayokmba saningat tanjamba ndo ne Romnge mata ye tuku nyu te-mayokamngat ngina.

Zu afu Paulus balewam tuku pasa katnaig

¹²⁻¹³ Mafena le Zu tanjo kuasmbi 40 limba manjurka Paulus balewam tuku wamdus sunjo pilnaig sulumba nane Kuate am mbolnge pasa sanjrinu sakinaig: Sine Paulus balemba ndo man nyamagan kule nyamngig nginaig. ¹⁴ Tanjamba nane pris gabat mbal Zu mage mage tugum kumba saninginaig: Sine pasa sanjrinu Kuate am mbolnge sakigig. Sine Paulus balemba ndo man nyamagan tumba nyamngig ngigig. ¹⁵ Ta tuku tane pris mbal Israel pasa pilewanu sugo ndon kame gabat tuku pasa palpe. Paulus nu te promba pasa afu tane ndon man kile-tidingam tuku nu sawap. Nane afu nu mindemba ilwaig le ndinnge nu balewamngig nginaig.

¹⁶ Paulus kulim nunje tuku kinjo nu nga nunje balewam sakinaig ta isna sulumba nu kame mbal tuku wande sunjo sinam kumba nga nunje kila sana le ¹⁷ nu ndek kame gabat ande wika sana: Tanjo

mo te tumba tanjine gabat sunjo tugum kaye. Nu pasa ande njak ngina.

¹⁸ Nu tanjo mo ta tumba gabat tugum kumba sana: Mulin tanu tanjo Paulusnge tanjo mo te ne ndon pasa ande sakam tuku sayat le tumba ne tugum prowet ngina le ¹⁹ kame gabat nu waimbi biymba te-yamokmba kile saya le isi ngina. ²⁰ Tanjamina le nu ndek kame gabat sunjo sana: Nane Zu mbal manjurka pasa ndindo katmba sakaig le isit. Indole ne Paulus kukula le pasa pilewanu mbal tugum kumba pasa afu man kile-tidingam tuku ne yabrinamngig. ²¹ Ne nane tuku pasa ismba kumu ndawa. Nanjine tanjo 40 limba nane ndinnge kuirka Paulus balewam tuku tair minamngig. Nane Kuate am mbolnge pasa sanjrinu sakinaig: Sine Paulus balemba ndo man nyamagan kule nyamngig nginaig. Kile nane kuaneka Paulus balewam saka ne tuku pasa ndo tairnga minig ngina. ²² Tanjaka sana le kame gabat sunjo ndek nu sana: Pasa sayate te ye nu sawit nga ande sa ndawa ngina. Tanjamba wam pagumba kaye ngina le nu kina.

²³ Kile kame gabat sunjo nu kame gabat armba wika sanikina: Tale kame mbal 200 hos ponu tuku 70 turmba kilmba Sesarea kambim tuku kuanekap. Tanjo 200 tui njak mata tane mindeka kambim tuku sanjgap. Tanjamba

furir ait 9 mbolŋge ŋakmba kile-manŋurkap sulumba
 24 Paulus tumba hos mbolŋge pilmba nu te-ŋgamumba kulat mayemba gabat sunŋo Feliks tugum kape ŋgina. 25 Kame gabat sunŋo nu taŋamba nale wam paguka waŋe ande Feliks tambim tuku teŋemba kuyarna.

26 Gabat sunŋo Feliks kaiye.

27 Zu mbal nane taŋgo te biye timba balewam bafunaig le nu Romnu taŋgo ŋginaig le ye pasa ta isen sulumba kame mbal afu kilmba kumba ka Zu mbal ŋgamukŋge te-luka ten. 28 Nane ame wam tuku taŋgo te tumba pasa mbolŋge palmbim bafunaig le ye tugunu isam tuku nu tumba ka naŋgine pilewanu mbal tugumŋge te-tiwen. 29 Ye nane tuku pasa gabat isen ta nu balewam tuku ko muliŋtam tuku kaŋger ndawen. Nu Zu mbal tuku tukul afu lukakina ta tuku ndo nu tumba pasa mbolŋge pilnaig. 30 Ailfu Zu mbal nu balewam tuku pasa katnaig ta andeŋge kite ye sayat le ye pitik ndo kame mbal kukulniŋget le nu tumba ne tugum prode. Zu mbal afu Paulus tuku gubra ŋak ta nane ndek kumba ne ndoŋ te-tiwam tuku saningen.

Not ndo.

Ye Klaudius Lisias.

31 Kame mbal nu tuku wam pagu pasa kumumba furir Paulus tumba kumba ka Antipatris tumbran sunŋo mbol

pronaig. 32 Mafena le kame mbal luka naŋgine wande sunŋo mbol Yerusalem kinaig le hos ŋak mbal ndo Paulus mindemba tumba Sesarea kinaig. 33 Kumba ka Sesarea promba Paulus tumba gabat sunŋo Feliks wai mbolŋge pilmba waŋe turmba tunaig. 34 Nu waŋe ta yaika burkina sulumba nu ndek Paulus kusnana: Ne anikok ŋgina le ye Silisianu ŋgina. 35 Taŋakina le nu sana: Nane ne pasa mbolŋge pilnaig mbal te prowaig le ye ne tuku pasa te-tiwi ŋgina. Taŋamba nu kame mbal saningina le Paulus tumba Herodus nu wande sunŋo pilna ta sinamŋge pilmba kulatkinaig.

24

Paulus nu Feliks tugumŋge pasa kuklina

1 Paulus nu mara 5 Sesareange minna le pris sunŋo Ananias Zu mbal tuku taŋgo mage mage turmba Yerusalemŋge ndek Sesarea pronaig. Taŋgo ande pasa te-tiwam tuku kila sunŋo ŋak nyunu Tertulus nu ndoŋ pronaig. Pro gabat sunŋo tugumŋge nane Paulus tumba pasa mbolŋge pilnaig.

2 Gabat sunŋo ta Paulus wikina le Tertulus nu Paulus mbarna ŋga teŋemba sakina: Feliks singine gabat sunŋo, ne kilke te kulat mayete le sine kame kugatok mineg. Ne maŋau ŋaigonu afu kaŋgerka kile-tidinga maŋau kitek magenu tumsingit. 3 Ta tuku sine Zu mbal ma ŋakmba mbolŋge

ne tuku sakeg. ⁴ Ye ne tuku ait puram idus ndawet. Ye pasa fagnu ndo ne isam tuku sanamngit.

⁵ Tanjo te nu maim maim tugu. Nu ma njakmba mbolnje Zu mbal tetkate le nane njgamuknje kame pulukate. Zu afu singine manjau kusrekade le sine nane Nasaretnu njgeg ta nu nane tuku gabat minit. ⁶ Ta ndo kuga. Nu sine tuku kusem wande sunjo kutur pile tambim bafuna le sine nu biye tigenj. Nu biye timba singine tukul manjau mbolnje nu tuku pasa pilengam sakigenj ta ⁷ kame gabat Lisias nu pro nuje kame mbal saningina le nane sine tuku wai mbolnje nu tumba kinaig. ⁸ Sine nu tuku pasa njak mbal sine ne tugum promba pasa te-tiwam sasingina. Nuje mbar njakmba sakeg te ne nu kusnawa ta sanuwa le isamngat nga Feliks sana le ⁹ Zu mbal afu Tertulus turmba pasa tugu ndindo Paulus tuku sakinaig.

¹⁰ Tanjakinaig le gabat sunjo Feliks gabatmbi saka ngina le Paulus ndek nu sana: Gabat sunjo, ne yar gudommmba sine Israel mbal tuku pasa pilengate. Ta tuku ye yije pasa ne isam tuku piti kugatok sanamngit. ¹¹ Ye Kuate tuku nyu te-dunja nu mbarinjam tuku Yerusalem prowen ta mara ¹² kuganaig. Ne nane afu kusnaninga ta pasa ndui ta isamngat. ¹² Yerusalem kusem wande

sunjo mbolnje ye ande ndon pasambi munju tulingen le kanjer ndanaig. Kusem wande fonfon ko tumbran sunjo sinamnje tanjo pino sisenjninganu wam ta mata ke ndaken. ¹³ Ye mbaranu pasa ta nane tugunu te-mayoke fugude.

¹⁴ Nane pasa ande ne sanaig ta son. Yesus tuku manjau yabrikanu njgade ta ye nu dubimba manjau tamba sine tuku mbun kame tuku Kuate mbarinjet. Ye tukul pasa tuan tanjo tuku kuyar turmba son njet. ¹⁵ Zu mbal nane tanjo magenu njagonu kumwaig le Kuatenje kile-tidingamngat nga idusde ta ye mata tanjamba iduset. ¹⁶ Ta tuku ye mara mara Kuate am mbolnje tanjo pino am mbolnje manjau tinjeknu kam tuku ndo idusmba matuk tukulket.

¹⁷ Ait kuennu ye Yerusalem kanjer ndamba ailfu ndo yije mbal turkam tuku ye ndametinj kilmba Kuate atraukam tuku prowen. ¹⁸ Ye Kuate atraukam tuku njgarosu minyanja ka kusem wandeknje minen le nane ye kanjeryinaig. Ye tanjo gudommmba ndon zigna minen le kanjer ndayinaig. Asianu Zu afu pro tanje ye te-silikinaig ta ¹⁹ nane kile anenje minig? Nane ye tuku pasa njak ndeta pro ne tugumnje sakuwaig.

²⁰ Ye Zu mbal tuku pasa pilewanu sugo tugumnje pasa kukliwen ta tanjo kame tenje minig ta nane isnaig.

Nane ye tuku pasa ande isnaig ndeta kile sanuwaig. ²¹ Ait ta ye nane ngamuknje wika saken: Kumanu mbal man abonnga tinungaig ngen. Ta tuku nane ye pasa mbolnje pilnaig inde nga Feliks sana.

²² Feliks nu Yesus dubinaig mbal tuku manau buk kila pilna tukunu nu nane tuku pasa te-ibenmba saningina: Tanjaig. Kame gabat sunjo Lisias te prowa le ye tane tuku pasa te-tiwamngit ngina. ²³ Tanjakina sulumba nu kame mbal tuku gabat sana: Tane Paulus tumba kumba kulatkap. Nu sunjomba tukul ndamba nuje gulab afu nu turam tuku peu ndaningap ngina.

²⁴ Ait afu kuganaig le Feliks nu piyo nuje Drusila ndon luka pronaig. Piyo nuje nu Zunu. Feliks nu Paulus wikina le nu nale tugum promba Kristus Yesus tuku sanjri tomba tingam tuku wam sanikina. ²⁵ Manau tinjeknu nzali njaigonu towam tuku Kuate nu sine njakmba pilesingam tuku manau ta njakmba sakina le Feliks nu kuru-kuruka Paulus sana: Ye ait ande mayenu kanjgermba ndeta ne man wikamngit. Kile ne kaye ngina. ²⁶ Feliks nu wamdus ande tina ta tejenmba. Paulus tuku ndametinj ande ake didika tumba nu muli wandeknje paskam idusmba nu mara gudommba Paulus wika nu ndonj pasa-pasakanu.

²⁷ Yar armba kugana le Por-

sius Festus nu Feliks tuku ma tina. Feliks nu nuje piro kusremba Zu mbal nu nzaliwaig nga Paulus muli wandeknje kusrena le minna.

25

Paulus nu Festus tugumnje pasa kuklina

¹ Festus nu piro tugu pilna le ait kenmba kinaig le nu Sesarea kusremba mbumba Yerusalem kina. ² Nu kumba ka Yerusalem prona le pris gabat mbal Zu tango nyu njak nane pro Paulus nu mbarna nga Festus sanaig. ³ Paulus nu pro Yerusalemnje pasa te-tiwa nga nane nu sarsarmba minnaig. Nane Paulus tumba kuwaig le ndinje balewam idusmba tanjamba nu kusnamba minnaig le ⁴ Festus nu nane saningina: Kuga. Paulus nu Sesareange muli wandeknje minit. Ait afu kugawaig le ye mata ndek kangit. ⁵ Tane tangine tango nyu njak njak ye ndonj kumba ka nzinge tane Paulus tuku pasa njak ndeta nu tumba pasa mbolnje palpe ngina.

⁶ Festus nu Yerusalemnje mara 8 ko 10 kuganaig le man luka Sesarea ndek kina. Zu mbal afu mata nu dubimba ndek kinaig. Mafena le Festus nu pro pilewam tuku mbili mbolnje minyoka afu saningina le Paulus tumba pronaig. ⁷ Tumba pronaig le Zu mbal Yerusalemnje ndek kinaig ta nane Paulus te-ngamumba mbar manau sugo afu kanu nga sakinaig ta tugu biteknje fugunaig.

⁸ Kile Paulus nu nane tuku pasa lafumba sakina: Ye Zu mbal tuku tukul ko kusem wande sunjo ko Sesar tuku nyu mbolnje mbar ande ke ndaken ngina. ⁹ Tanjakina le Festus nu Zu mbal nu nza-liwaig nga nu Paulus sana: Ne mbumba Yerusalem kaye le ye ka ambenge ne tuku pasa te-tiwi e nga kusnana kande ¹⁰ Paulus nu sakina: Ye mbumba Yerusalem kine nda. Rom gabat sugo pasa pilewanu wande noten. Tenge ye tuku pasa te-tiwap. Ye Zu mbal tugumnje mbar ande ke ndaken ta ne mata kila. ¹¹ Ye tanjo njayonu mbar ande kumba ta ye kumam kumu. Zu mbal nane yabri pasa ndo sakade. Ande nu ye tumba nane tuku wai mbolnje palmbim kumu kuga. Ye Sesar tugum kumba pasa te-tiwam tuku iduset ngina.

¹² Tanjakina le Festus nu ka nune gabat kame ndon pasata nu Sesar tugum kuwa e ko nda kuwa nga saka nane tuku wamdus ismba pro Paulus sana: Ne Sesarnje ne tuku pasa iswa nga sakat not ndo. Ye ne kukulni le Sesar tugum kanjat ngina.

Mandor Agripa nu Festus tugum prona

¹³ Mara afu kuganaig le mandor Agripa piyo nune Bernise ndon gabat sunjo kitek Festus kaiyewam tuku pronaik. ¹⁴ Nale nu ndon tanje minnaig ma ma Festus nu Paulus tuku Agripa sana: Ailfu gabat sunjo Feliks nu

kambim nga tanjo ande muli wandeknje kusremba kina. ¹⁵ Ye mbumba Yerusalem kan le pris gabat kame Zu mage mage tanjo ta mbarna nga sayumba lafu njayonu tawe nginaig le ¹⁶ ye nane saningen: Sine Rom mbal tuku manjau tanjo ande mbarte le ande nu pasa mbolnje pilit ta nale kumu kumu tinga pasatade. Nu tuku pasa ismba ndo lafunu tuweg ngen. ¹⁷ Nane ye ndon te pronaig ta ye dal ndaken. Mafena le ye pasa pilewam tuku mbili mbolnje minyoka saningen le Paulus tumba pro sine ngamuknje te-tinaig. ¹⁸ Tanjanaig le nu pasa mbolnje pilnaig mbal nane tinga Paulus nu mbar sungowanu sakinaig le mbar ande njayonu kanu nga idusen ta ye kanjer ndawen. ¹⁹ Nane Paulus ndon nanjine manjau tuku wamdus purkinaig. Tanjo ande nyunu Yesus kumba manjanganu sakina le nane nu nda tingina nga nu tuku gubra tinaig.

²⁰ Ye nane tuku pasa te-tiwam tuku ndin inum kanjer ndamba nu ka Yerusalemnje pasa te-tiwa nga sawen ta nu mbulna. ²¹ Nu muli wandeknje minmba Rom gabat Sesarnje nu tuku pasa isam tuku sakina. Ta tuku nu muli wandek sinamnje minwa le ndin ande kanjermba nu kukuli le Sesar tugum kuwa nga minde minet nga Agripa sana.

²² Kile Agripa ndek Festus sana: Ye mata tanjo ta tuku pasa isam nzaliyate ngina le

Festus nu sakina: Ata. Indole ne isamngat ngina.

²³ Mafena le Agripa nale Bernise ndon nakile tawi magenu silika mindepiye mayemba mangur ma mbol pronaik. Kame mbal tuku gabat sugo sugo Sesarea nyu njak mbal mata pronaig. Nane njakmba mangurkinaig le Festus nu afu kukulningina le Paulus tumba pronaig.

²⁴ Pronaig le Festus nu sakina: Mandor Agripa, tane njakmba tenge minig mbal tane isap. Tanjo te kanjerap. Zu mbal Yerusalemnge afu tenge nane njakmba mara mara minge fetka tanjo te njayonu balewa nga sayumba minig ta ²⁵ ye nu balewam tuku mbar ande kanjer ndawen. Nu gabat sunjo Sesar tugumnge pasa tetiwam sayina tukunu ye nu kukuli le Sesar tugum kuwa nga idusmba minet ta ²⁶ ye tanjo te ame wam mbarna ta singine gabat sunjo saki le iswa. Ta tuku mandor Agripa tane njakmba nu tuku pasa isap nga nu wikit le te prowat. Sine njakmba nu tuku pasa ismba nu ame manjau mbarna ta kila pilmba ye Sesar tuku waje ande kuyaramngit. ²⁷ Ake kukuli ta mayenu kuga. Nu mbarna ta turmba kuyaram tuku nga Agripa sana.

26

Paulus nu Agripa tugumnge pasa kuklina

¹ Kile Agripa nu Paulus sana: Ne naje wam kube

saka le sine isbe ngina. Tanjakina le Paulus nu pasa tugu palmbim nga wai kuitka sakina: ²⁻³ Mandor Agripa, Zu mbal tuku mine manjau ta ne kila. Ta tuku Zu mbal nane ye mbaranu nga sakade ta ye ne tugumnge sakam tuku gareyate. Ye tuku pasa te mbule ndaka isa.

⁴ Ye Yerusalemnge yije mbal ndon kinjo ndo minmba ka sungoken. Zu mbal njakmba ye tuku mine kila.

⁵ Ne nane kusnaninga le ye Farisi tuku manjau dubiken ta sanamngai. O buk nane wam ta kila minnaig. Sine Farisi mbal sine Zu mbal njakmba lininmba tukul pasa dubikam tuku matuk tukulkeg. ⁶ Kuate nu kumanu mbal tingamngai nga singine mbun kame saningina wam ta ye sungomba iduset. Ta tuku ye pasa mbolnge minet.

⁷ Sine Zu mbal tugu 12 njakmba ki furir pasa ta idusmba Kuate mbarinmba alonu tairnga mineg. Ye alonu ta kanjeren nga saket. Ta tuku Zu mbal ye tumba pasa mbolnge pilnaig. ⁸ Ndanam tane Kuate nu kumanu mbal kuagnekam kumun kuga nga idusde?

⁹ Ye mata Nasaretnu tanjo Yesus tuku piro Yerusalemnge njayo silimba ye wam mayewet nga idusen.

¹⁰ Pris gabat mbal nyu sinaig le ye nu tuku mbal mulin kilmba wandeknge patiken. Afunge nane pasa mbolnge kile-tidinga baleningam sakinaig ta ye mata woken.

11 Kusem wande mbolŋe nane Yesus tuku nyu ŋayo siliwaig ŋa piro karen ŋinŋen. Nane afu kua kinaig le ye gubra kagli firka nane dubika kasomok mbal tuku tumbraŋ sugo yimyam mbolŋe sota liken.

12 Mara ande pris gabat mbal ye Yesus dubinaig mbal bige tidinŋam tuku nyu sinaig le ye Damaskus kambim tuku kan. 13 Ye ndin dubimba kumba ka ki mbilam bafuna le samba mbolŋe bulu sunŋokanu ki tuku bulu limba mayok kina sulumba mbal ye ndoŋ kageŋ ta ŋakmba kilŋasiŋgina. 14 Kilŋasiŋgina le sine kilke mbolŋe ndek tiri-turugeŋ le miŋge pasa ande Hibru pasambi sayina: Saulus, Saulus, ndaŋam tuku ne ye ŋayo siliyate. Ne baflo taŋaŋ naŋe nzali dubite le naŋe kulat taŋgoŋge katnate le rar kamuste ŋgina le 15 ye nu kusnawen: Sunŋo, ne imanŋe ŋgen le nu maŋ sayina: Ye Yesus ne ŋayo siliyate ta. 16 Kile ne tinŋa. Ne ye tuku piro biymba wam kaŋgerkat te afu maŋ tumni le wam ŋakmba ta nane afu saniŋgam tuku ye ne tugum mayok kat. 17 Ye ne kukulni le Zu mbal kasomok mbal tugum kaŋgat. Nane ne ŋayo silinam iduswaig le ye ne turni le ne ŋayo siline nda. 18 Ne nane wamdus purfeu serninŋa le ma make tuku maŋau kusremba bulu mbolŋe prowam tuku ne kukulnet. Nane Satan tuku saŋgri ŋakmba kusreka Kuate

tugum kuwaig le nu nane tuku une sauke niŋguwa le nane Kuatenŋe madiniŋgina mbal ndoŋ ulendikaŋgaig. Ta tuku ne kukulnet ŋa sayina.

19 Mandor Agripa, ye samba mbolŋe pasa sayina ta ye dubi mayewen. 20 Ye ambonŋa Damaskus mbal tugumŋge pasa kuklimba nane ŋgamunŋal biye mbilimba naŋgine maŋau ŋaigonu kusreka Kuate dubimba maŋau kitek ta tuku alonu kile-mayokkuwaig ŋgen. Ngunneŋga ye Yerusalemŋge Yudea ma tugu ŋakmba mbolŋe kasomok mbal turmba ŋgamukŋge pasa ndui ta kuklimba saniŋgen. 21 Wam ta tuku Zu mbal nane ye kusem wandekŋge minen le ye biye tiyumba baleyam sakinaig.

22 Baleyam sakinaig ta mara mara Kuate ye turyumba ka kile turyate le tane nyu ŋak mbal nyu kugatok ŋgamukŋge pasa kukliwet. Moses tuan taŋgo ŋakmba wam prowam tuku buk sake likinaig ta ndo kuklimba saket. Ye pasa kise sa ndaket. 23 Pasa ta teŋenmba. Kristus nu rar sunŋo tuwa sulumba kumanu mbal ti ndaŋguwaig le nu ambonŋa tinunŋat. Taŋawa sulumba nu Zu mbal kasomok ŋakmba kilmba bulu mbolŋe patikaŋgat ŋga Agripa sana.

24 Paulus nu taŋamba sana le Festus nu kuenŋa sakina: Paulus, ne itulu ŋginŋgankate. Ne waŋe burka

kila sungo tina tambik ne itulu nginngankam bafute ngina le ²⁵ nu lafumba sakina: Gabat sungo Festus, ye tanjo itulu nginngankade tana kuga. Ye pasa purfen nu tugusek ndo saket. ²⁶ Mandor Agripa, ye pasa saket te njakmba ne kila. Ye wam kubeu tinjet te kuirka pro ndanaig. Ne o buk isna. Ta tuku minje bulokmbi ne sanet. ²⁷ Ye ne kusnanet. Ne tuan tanjo kame tuku kuyar son ngate e? Ne son ngate ta ye kila ngina.

²⁸ Tanjakina le Agripa nu sana: Ne ait fagnu ndo pasa sayate ta mbolnje ye pitik ndo Kristen mayok kinet nga ne iduste e ngina le ²⁹ Paulus nu sana: Ne tane njakmba tenje minig tane pitik ndo ko gitmba mbilka ye minet tenjen mayok kambim tuku ye Kuate sungomba yabanjet. Ye mulintanu minet tenjenmba minap nga idus ndawet ngina.

³⁰ Tanjakina le mandor Agripa gabat sungo Festus piyo nuje Bernise nane tanje minnaig mbal njakmba tinginaig. ³¹ Tinga mayok ka nangine nangine saka ismba tanjo te kumam tuku ko mulintam tuku wam ande kanjer ndagig nga saka kinaig. ³² Kumbanje Agripa nu Festus sana: Tanjo te Sesarnje nu tuku pasa tetiwam tuku sakina. Kuga kande kile paska pitaiwet kande ngina.

27

Paulus nu Rom kuwa nga kukulna

¹ Gabat kame nane Paulus wan ponga Itali kilke mbol kuwa nga nu mulin kilanu tanjo afu ndon kilmba kame gabat ande wai mbolnje patikinaig. Kame gabat nyunu Yulius. Nane Sesar tuku kame mbal. Ye Lukas nane ndon kan. ² Wan inum Asia ma tugu mbolnje kundu mindek iben ka kambim bafuna le sine pongigen. Wan ta Adramitium tumbran sungo mbolnje minna tuku. Masedonia tanjo Aristarkus nu Tesalonikanu nu sine ndon kagen.

³ Sine kumba mafena le Sidon tumbran sungo mbolnje iben kagen. Tumbran tanje Yulius nu Paulus mbolnje wam mayemba nuje gulab kame afu sotuwa le turwaig nga sana le sine kagen. ⁴ Luka pro wan ponga kumba bubre tumailanje prona le sine bubre kua ka Siprus nuy njainam kumam limba kagen. ⁵ Kumba ka Silisia le Pamfilia ma lininmba ka Lisia ma tugu tumbran sungo Miranje iben kagen le ⁶ tanje wan inum Itali kilke mbol kambim bafuna le kame gabat nu wan ta te-silikina le sine njakmba wan ta ponga kagen. Wan ta Aleksandria tumbran sungo mbolnje minna tuku. ⁷ Kumba ka bubre fare fare prona le sine minde bada sunjoka gitmba ka Nidus tumbran sungo patugen. Pakarka kambim tuku burenje tukulsingina

le sine kumba ka Kreta nuy ndinam kumam kumba piyal make make kageŋ. ⁸ Piyal make dubimba minde bada sunŋoka kumba ma ande nyunu Kundu Mayenu tanŋe ibeŋ kageŋ. Ma ta tugumŋe tumbraŋ sunŋo ande nyunu Lasea minna.

⁹ Zu mbal nyamagan kusrekanu ait sunŋo buk kugana le sine dalka mingeŋ tukunu Paulus nu bubre sunŋo tingam tuku ait prote ŋga nu ndek nane saningina: ¹⁰ Tanŋo kame, sine waŋ poŋga maŋ kambim bafube ta sine piti ande te-silinunŋig. Agaŋ ndende waŋ ŋak sine tanŋo turmba ŋgisinunŋig. Ye tanjamba kamusmba saket ŋgina kande ¹¹ kame gabat tanŋo nu Paulus tuku pasa nda isanu sukmba waŋ kulat tanŋo waŋ miro nale tuku pasa ndo ismba dubina.

¹² Sine Kundu Mayenunŋe mingeŋ ta bubre ait mbolŋge mine mayewam kumuŋ kuga tukunu nane gudommba kambim saka sine Feniks kine tumbe ŋginaig. Feniks nu nuy ta tuku kundu ande. Ma ta bubre kua ka mine mayewam kumuŋ. Nane tanŋe bubre ait kugawa ŋga tairŋga minam sakinaig. ¹³ Bubre taleu fudinmba fitna le ariya kile sine kab ŋga saka aŋga didika Kreta nuy make make kageŋ.

¹⁴ Sine kumba dir kageŋ le Kreta nuy kumamŋe bubre sunŋo ndekina. Bubre ta nyunu Duŋe Yawan. ¹⁵ Ndeka waŋ kaduna le sine waŋ

mbilmba yalmbim fugumba tanaig ŋgigen le bubrenŋe sine mbitisingina le kageŋ. ¹⁶ Sine kumba ka ka nuy ande fudinndo nyunu Kauda ndinam kumam kumba make make kageŋ ta minde bada sunŋoka dingi ŋgisikikat ŋga tembolmba waŋ mbolŋge pilgen sulumba kageŋ. ¹⁷ Dingi tembolmba waŋ fetkikat ŋga nane ŋgirpenu muli kareŋnumbi kuse likinaig. Afrika ma paranu mbolŋge waŋ ndinŋikat ŋga kuru-kuruka lai kile-ibeŋkinaig le bubrenŋe waŋ mbitina le kageŋ. ¹⁸ Bubre yu sunŋo tinga sine kilmba kulisokŋga ka mafena le waŋ bulkam tuku agaŋ ndende afu yu pankinaig. ¹⁹ Kumba ka maŋ furirmba mafena le nanŋine waimbi waŋ tuku agaŋ afu pankinaig. ²⁰ Kageŋ ka ait afu ma dabuka pa guwa tingina le sine ki mbai kanŋer ndakigen. Bubre yu suk suk nda tinga sine kilmba kublisinŋina le sine wamduŋ mayenu pro kinaig le ŋgisikamŋig ŋgigen.

²¹ Nane ait kuennu isukuse ndakinaig le Paulus nu nane ŋgamukŋe tinga saningina: Tanŋo kame, tane ye tuku pasa ismba Kreta nuy mbolŋge mingeŋ kande sine piti teŋen te-sili ndaka waŋ mbolŋge agaŋ ŋakmba kumumbi minig kande. ²² Tane wamduŋ fulil ndaka sanŋri tingap. Sine tanŋo ŋakmba ŋgisike nda. Waŋ ndo ŋgisikamŋgat. ²³ Ye Kuate tuku tanŋo ye nu mbariŋet tuku.

Furir nu eñel ande kukulat le pro ye sayat: ²⁴ Paulus ne sinja gabat sunjo Sesar tugum kanjat. Ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne turnuwa le ne mbolnje nane ñakmba mine mayewamngaig ñgina. ²⁵ Ye Kuate tuku sanjri tomba tinget. Nu pasa sayat ta kumuwamngat. Ta tuku tane wamdus fulil ndaka sanjri tingap. ²⁶ Bubrenge wañ mbitiwa le nuy ande mbol prowamngat ñgina.

²⁷ Kusam armba kugana le furir ait ta sine Adria yu mbol fare fare pinderka kumba furir ñgamu wañ tuku piro mbal sine kilke ande patuweg kande nga idusmba minnaig. ²⁸ Tanamba nane ndek muli agañ ande pitinu ñak yu butonu katesewam tuku buknga didika burka 40 mita tañañ kanjernaig. Mañ dirdirka kumba buknga didika burkinaig ta 30 mita. ²⁹ Wañ tuku piro mbal mbun mbolnje wañ fetkikat nga wañ pine mbolnje anja bailkamba pankinaig sulumba ma purfewa nga yabanmba minnaig.

³⁰ Kile wañ tuku piro mbal kua kambim saka anja afu wañ ndumor mbol pankam kineng nga dingingi kuklimba yu mbol pilnaig le ³¹ Paulus nu kanjerka kame mbal nanjine gabat turmba sanjgina: Nane si wañ kusrewaig ta tane ñgisinunngaig ñgina. ³² Tanakina le kame mbal dingingi tuku muli pike pugurkinaig le ake faitka kina.

³³ Mafewam patukina le Paulus nu nane isukuswaig nga sarsarninmba sanjgina: Tane kusam armba ñgisinu tuku wamdus fulilka nyamagan afu tugusemba nye ndakinaig. ³⁴ Tane nyamagan afu kilmba nyap ñget. Nyamagan ta tanjine ngarusu sanjri pilewam tuku. Sine kume nda. Ñakmba mage minamngig nga sanjgina. ³⁵ Nu pasa ta sakina sulumba nu bret afu kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba nane ñakmba am mbolnje fetfetmba nyina le ³⁶ nane wam ta kanjermba wamdus bulkinaig le nane mata nyamagan afu kilmba nyinaig. ³⁷ Sine wañ mbolnje mingen mbal ta 276. ³⁸ Nane ñakmba isukusnaig sulumba wañ bulkuwa nga wit ñakmba kilmba yu pankinaig.

³⁹ Mafena le ma ande kanjermba nginnganka kundu ande kanjermba sine ka sinje iben kambim tagobe ñginaig. ⁴⁰ Nane ndek anja ñakmba muli pike pugurka kusreka ulum muli kuklinaig sulumba kile ndumor mbolnje lai ta kuklimba te-dunga piyalnje iben kambim tuku kagenj. ⁴¹ Kagenj ka yu tonjel tinganu ma ta mbolnje wañ ma paranu ponja ndinjina le yu mbalo sugo sugo tinga wañ pine kumam katnaig le fetkina. ⁴² Fetkina le mulinj kilanu mbal iben ka kua kubekaig nga kame mbal nane bale farkam bafunaig le ⁴³ kame mbal tuku sunjo nu Paulus turam tuku idusmba nane tuku wamdus muku

serningina. Tanjamba nu sine njakmba sasisingina: Tane kage kila mbal ambonga patennga kageka kape. ⁴⁴ Tane kage gilai mbal ail ban ko wanj tuku ail isu afu kilmba kageka kape ngina le sine njakmba kageka kumba ka piyalnge kumumbi promba iben ka tabek kagenj.

28

Paulus nu Malta nuy mbolnge minna

¹ Sine njakmba kumumbi tabek kagenj sulumba nuy ta nyunu Malta nginaig le isgenj. ² Yamban mbal nane sine kulat magekinaig. Sawe piymba murke sungo prona le nane pa diknga sine pa likam tuku sasisinginaig. ³ Sine pa likmba minmba Paulus nu pa afu kilmba manjurka pa mbolnge patikina le kame mbenj ande pa kamusmba mayok ka Paulus wainu make ndinnga. ⁴ Tanjana le Malta mbal nane Paulus tuku wai mbolnge mbenj kuiknga minna le kanjermba nanjine nanjine ndek sakinaig: Nu tanjo balewanu tanjo. Yu mbolnge ngisi ndakat ta kile nuje mbar tuku mbenjnge makewat ta kile kumamngat nginaig. ⁵ Tanjakinaig le Paulus nu ndek wai parenj-parenja le mbenj pa mbolnge ndekina le nu maye minna.

⁶ Kile Malta mbal nane nu tuku wai fulilkamngat e ko nu am purwa le ndekamngat e nga idusmba nu kanjermba minnaig. Tanjamba idusmba

minnaig ta Paulus tuku ngaro mbolnge manjau ande mayok ndakina le nane wamodus mbilmba sakinaig: Nu mbara ande nginaig.

⁷ Nuy ta tuku gabat sungo Publius. Sine nu tuku kilke patumba tabek kagenj. Publius nu sine kilmba mara kenjmba nu sine kulat magekina.

⁸ Ait ta mbolnge Publius tuku mam nuje nu guaze sungo njak minna. Nu ngaro pa tinnga pinem ndare njak kumba minna le Paulus nu tugum kumba Kuate yabanjmba wai nu mbolnge patikina le mayekina. ⁹ Mayekina le nuy ta tuku guaze mbal afu isnaig sulumba nane Paulus tugum pronaig le nu nane wakeikina le njakmba magekinaig. ¹⁰ Magekinaig sulumba nane manjau gudommmba sine mbolnge ke likinaig. Tanjamba ngumnennga kambim bafugenj ait mbolnge sine aganj ndende kugatok ta kumumbi kilmba sine singinaig.

Paulus nu Rom kina

¹¹ Aleksandria tumbran sungo tuku wanj ande bubre mindemba Maltanje minna. Nanjine mbara sungo Sus tuku kinjo armba kanunu wakeika wanj ndumor mbolnge patikinaig.

Tambun kenjmba kuganaig le sine wanj ta ponnga kagenj. ¹² Kagenj ka Sirakusnje iben ka mara kenjmba tanje mingenj. ¹³ Tanje tinnga pikir-pakarka Regiumnje iben kagenj. Tanje ait ndindo

mingen le bubre ande sine ngumnemnge tingina le sine bubre ta sumba pinderka kumba ka furirmba mafena le sine Puteolingge iben kagen. ¹⁴ Tumbran sungo ta mbolnge Yesus tuku mbal afu kanjerkigen le sine nane ndon minam tuku sasinginaig le sine kusem ndindo nane ndon mingen. Tanjamba man tinga ndinmba ka Rom tuku tumbran fonfon mbol progen.

¹⁵ Romnge Yesus son nginaig mbal sine tuku pasa ismba afu ka sine Apias tumbran manjurkanu ma mbolnge kanjersinginaig. Afu nane ka ma ande nyunu Badbaid Kenmba mbolnge kanjersinginaig le Paulus nu nane kanjerka Kuate gare pasa samba ngamungal bulkina. ¹⁶ Sine Rom progen le Rom tuku gabat kame Paulus tumba mulintanu tanjo tanan pile ndaka wande ande mbol pilmba kame tanjo ndindo nu kulatkuwa nginaig.

Romnge minnaig mbal pasa mayenu isnaig

¹⁷ Mara kenmba kuganaig le Zu mbal tuku gabat kame Romnge minnaig ta Paulus nu nane kile-manjurka saningina: Tira kame, Zu mbal afu Yerusalemnge ye tumba pasa mbolnge pilmba Rom mbal tuku wai mbolnge pilnaig. Ye singine mbut kame tuku tukul ande luka ndawen. Singine tanjo inum mata njayo sili ndawen. ¹⁸ Rom mbal ye tuku manjau pilenga ye baleyam tuku

mbar inum kanjer ndamba ye paska pitaiwam tuku sakinaig. ¹⁹ Sakinaig ta Zu mbal sanjri tinga Rom mbal tuku pasa pitainaig. Ta tuku ye ndin ande kanjer ndamba Rom gabat Sesarnge ye tuku pasa te-tiwa ngen. Ye yine Israel mbal pasa mbolnge patikam idus ndawet. ²⁰ Sine Israel mbal tanjo ande pro singine muskil kile-tidinge singam tuku tairngeg. Ye tanjo ta tuku saka minet sulumba muli wandeknge minet. Ye tane ndon pasatam tuku wike liken ta tugunu not ngina.

²¹ Tanjakina le nane nu sanaig: Yuda mbal ne tuku manjau ta tuku wane afu kuyarnimba sine kila sa ndasinginaig. Afu te prode ta mata ne mbaranu nga sa ndakade. ²² Ma njakmba mbolnge Nasaretnu tanjo Yesus tuku mbal manjau njayonu dubide ta ndo sakade le iseg. Ta tuku sine ne tuku wamodus isam nzalisingit nginaig. ²³ Tanjamba nane nu ait ande tunaig.

Ait ta kumungina le nane gudomma pro nu minna wande ta mbolnge manjurkinaig le Paulus nu maratukuk pasa kuklimba minna le ki ka butungina. Nu Kuate nune gageu kulatkate wam ta tugunu temayokmba nane Yesus kila pilmba son nguwaig nga nu Moses tuan tanjo njakmba tuku kuyar tugunu biteknaga saningina. ²⁴ Tanjana le

nane afu pasa ta ismba son
 ŋginaig le afu nane talaki-
 naig. ²⁵ Nane wamdus pur
 yimyamka kambim bafunaig
 le Paulus nu pasa ndindo
 tuturmbe saniŋgina: Tukul
 Guwanŋe tuan taŋgo Aisaia
 wamdus tuna le nu siŋgine
 mbuŋ kame pasa ande
 saniŋgina ta nu mbar ndana.

²⁶ Nu teŋenmba sakina.

Ne Israel mbal tugum kumba
 saniŋga:

Tane pasa isamŋgaig ta
 tugunu katesewe
 nda. Tane wam afu
 kaŋgerkamŋgaig ta
 alonu kaŋger tiwe nda.

²⁷ Mbal te nane tuku
 ŋgamuŋgal tukulok.

Nane kilba tukulniŋgig. Nane
 am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi
 alonu kaŋgermbe
 kilbambi tugunu
 ismba wamdus pulu-
 niŋguwa le ŋgamuŋgal
 biye mbilmba ye
 tugum prowaig le
 wakeikamŋgit. *Aisaia*
6.9-10

Aisaia nu taŋamba kuyarna
 ŋgina.

²⁸ Paulus maŋ lato
 saniŋgina: Zu taŋgo, ye tuku
 pasa te ise tiwap. Kuate
 nu taŋgo tuku muskil kile-
 tidinŋe niŋgit pasa mayenu ta
 kasomok mbal tugum kinit.
 Nanenŋe pasa isamŋgaig
 ŋgina. ²⁹ Taŋamba saniŋgina
 le Zu mbal nane wamdus pur
 yimyamka kualeyauka sili-
 silinaig.

³⁰ Paulus nu yar armba
 Romŋe wande miro taŋgo

piya tumba minna sulumba
 afu nu tugum pronaig mbal
 ta ŋakmba kilmba ³¹ Kuate
 nuŋe gageu kulatkate pasa ta
 saniŋmba Sunŋgo Yesus Kristus
 tuku nane ŋakmba saniŋmba
 tumniŋgina. Ande nu peu
 ndana.

Son.

ROM **Rom mbal tuku** **waje Paulusnge** **kuyarna**

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 27 kinaig le Paulus nu Korinnge minmba Rom mbal tuku waje te kuyarna.

Rom tumbran ta Rom mbal tuku tumbran sungo. Paulus nu Romnge Kristus tuku mbal kangernu kambim idusna ta nuje pironge ndin tukulna le nu waje te kuyarmba pilna le nane tugum kina.

Waje te mbolnge Paulus nu tenenmba tumsingit. Ku-ate nu purfen nu ndo minmba une fudinmba mata ake kusrewam kumuŋ kuga. Sine ŋakmba une ŋak tukunu sine Kuate am mbolnge tingam kumuŋ kuga. Ande nu Zu mbal tuku tukul pasa ŋakmba dubikuwa ta nu abo ŋak minmba minam kumuŋ ta Zu mbal nane tukul pasa ta dubikam fugunaig tukunu nane mata une mbal mayok kinaig.

Kasomok mbal nane tukul pasa kugatok minig ta nanjine pilenjanu wam kumumbi dubi ndakinaig tukunu nane mata une mbal mayok kinaig. Ta tuku tanjo ŋakmba Kuate tuku pa tam tuku minig.

Piti ta ngamuknge Kuate nu ndin ande wakeina sulumba kinjo nuje kukulna le nu tanjo tuku une kuramba piya njonu tumba ail kazrai mbolnge kumna. Kile ande

nu Kristus tuku kume tuku sangri tomba tingate ta Kuate nu tanjo ta tuku ngamunggal son kangermba nu tinjeknu ngate.

¹ Ye Paulus Yesus Kristus tuku piro tanjo tane Rom mbal tuku waje te kuyaret. Ye aposel minam tuku Kuate nu ye tuku nyu te-mayokna sulumba nuje pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina.

² Kuate tuku pasa mayenu kile prote ta o buk Kuate nu wam ta prowamngat nga nuje tuan tanjo saningina le dir pasa kuyarke likinaig.

³ Pasa mayenu ta nuje Kinjo nuje tuku. Nu tanjo mayok kina ta David tuku ndare mbolnge mayok kina. ⁴ Nu Kuate ndon ndindo minnaik ta nu kumna sulumba man abonja tinga Kuate tuku Kinjo minna ta kilimok mayok kina. Kuate tuku Kinjo ta nu singine Sunjo Yesus Kristus.

⁵ Nu ake sinan ye make pilmba aposel minam tuku ye tuku nyu te-mayokna. Kasomok mbal ŋakmba Kristus tuku pasa ismba son nga dubiwaig le nu tuku nyu tanjo ŋakmba ngamuknge sungokuwa nga nu aposel piro ta ye sina. ⁶ Kuate nu tane kasomok mbal turmba Yesus Kristus tuku mbal minam tuku wikina.

⁷ Tane Romnge mine likade singine Mam Kuate nu tane nuje mbal minam tuku maditingina ta ye tane ndon pasatam prowet. Singine Mam Kuate nu tane tuku kume purmba minit. Nu

nale singine Sunjo Yesus Kristus ndon tane make patika ngamuŋgal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Paulus nu Rom kambim tuku wamdusmba minna

⁸ Tane Yesus Kristus tuku son mayede le kilke mbol mbal ŋakmba isig. Ye ta tuku gare-gareka Yesus Kristus tuku nyu mbolŋge yiŋe Mbara tuku nyu te-dunget.

⁹ Ye Kuate tuku piro tanjo minet sulumba nuŋe Kiŋo tuku pasa kukliwam tuku yiŋe wamdus ŋakmba pilet. Ye pasa satinget te yabri tingenda ta Kuate nu kila. Ye yabanjet ait ŋakmba mbolŋge tane gilai ndanget. ¹⁰ Kuate nu ndin ande tumyuwa le ye tane tugum prowam tuku nu yabanmba minet. Ye ait kuennu tane tugum prowam tuku tairŋget. ¹¹ Ye tane tugum promba Tukul Guwa tuku sanŋri afu tingi le tane sanŋri tinŋap ŋga ye wamdus sunjo ŋak minet. ¹² Ye pro tane tuku ngamuŋgal son kanŋgermba ye mata wamdus bul seryuwa le sine ŋakmba singine ngamuŋgal son manjau mbolŋge ngamuŋgal mukuk munŋu ninŋe-ninŋekube.

¹³ Tira kame, tane ye tuku wamdus te kila palpe. Ye tane Rom mbal tugum prowam tuku ait sunjomba iduset ta wam afunŋe ye tuku ndin tukulde le ye tane tugum pro ndawet. Ye kasomok mbal afu tugumŋge piroken sulumba alonu kanŋgerken tanjamba ye tane ngamukŋge alonu tanan kanŋgerkam

tuku idusmba tane tugum prowam saket. ¹⁴ Tanjo ŋakmba pasa mayenu isam tuku piro ta ye tuku wai mbolŋge minit. Tumbran sunjo mbolŋge minig mbal, yamban mbal, kila sugo ŋak mbal, kila kugatok mbal nane ŋakmba pasa mayenu isam tuku ta ye tuku piro. ¹⁵ Ta tuku ye tane Rom mbal mata pasa mayenu tinŋam tuku wamdus sanŋrinu pilet.

¹⁶ Ye Kristus tuku pasa mayenu tuku wamdus sunjokanu ŋak minet. Pasa ta tanjo turkam tuku sanŋri ŋak. Ima nu pasa mayenu ismba Yesus Kristus tuku son ŋgate ta Kuate nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tuwit. Ambonŋa Zu mbalŋge ndo. ¹⁷ Pasa mayenu tanje Kuate nu tanjo tinŋeknu kilemayokkate ndin ta tumsinŋit ta teŋenmba. Ande nu Kuate am mbolŋge tinŋeknu mayok kinit ta nu Kuate tuku sanŋri tomba tinŋam tuku wam ta mbolŋge tugu pilmba ka ngamuŋgal son sanŋri tinŋate ta ndin not. Kuyar pasa wam ta tuku teŋenmba sakate.

Tanjo nane Kuate tuku sanŋri tomba tinŋa nu am mbolŋge tinŋeknu mayok kinig mbal nanenŋe ndo abo ŋak minmba minamŋgaig ŋgate. *Habakuk 2.4*

Tanjo tuku mbar manjau

¹⁸ Nane Kuate pitaimba manjau ŋaigonu kade sulumba tugusek pasa peumba

minig mbal Kuate nu samba mbolŋge nane tuku wam ŋaigonu ta tuku gubra sunġo ŋak minit ta kilimok tumningit. ¹⁹ Kuate tuku maŋau magenu ta tanġo kila palm-bim tuku minig. Kuate nu wam ŋaigonu kade mbal ta tugusemba tumningit le kila pilig. ²⁰ Nu kilke te wakeina le nuŋe maŋau kilimok mayok kina le tanġo nane katesenaig. Nu agan ndende kile-mayokkina ta sine kanġerka Kuate tuku wam kanġer ndakeg ta kila patikeg. Nu Mbara Sunġo Ndindo sanġri ŋayo minmba minit ta sine kila mineg. Wam ŋaigonu kade mbal ta nane mata kila minig tukunu nane nanġine mbar te-ibenam kumuŋ kuga. ²¹ Nane kila minig ta nu Mbara Sunġo Ndindo ŋga nu tuku nyu te-du ndanġade. Nu wam ke likate ta tuku nu gare pasa ande sa ndade. Nane ŋginŋan wamdus tumba nane wamdus tugusek kugatok ma make sinamŋge minig. ²² Nane nanġine miron payamka sine kila ŋak mbal ŋga sakade sulumba nane ŋginŋan mbal ndo mayok kinig. ²³ Nane tanġo, sar umaŋ, aganmor, mbeŋ, kumig tuku agan ta ŋakmba kanunu wakeika agan kame ta mbariŋningig sulumba nane Kuate nu sanġri sunġo ŋak minmba minit ta nane nu idusmba mbariŋ ndade.

²⁴ Nane Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanġate le nane

nanġine nzali ŋaigonu dubika wamdus kutur sunġo tuku sanġri kumnemŋge minig. Tanġamba nane nanġine nanġine ŋgarosu kikokam tuku maŋau ke likade. ²⁵ Nane katesek Mbara pitaide ta tuku nane tanġade. Nane yabri wamdus dubimba agan ndende Kuateŋge wakeikina ta mbariŋningmba minig. Kuate nu agan ndende wakeikina ta nane nu mbariŋ ndade. Nyu te-dunġam tuku wam nu mbolŋge kumba minmba minam tuku minit. Son.

²⁶ Nane tanġamba Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanġate le nane nzali ŋaigonu kikokam tuku maŋau sanġri kumnemŋge minig. Pino kame nane tanġo ndon minam tuku maŋau ndinok ta mbilmba kiko maŋau ke likade. ²⁷ Tanġo kame nane pino ndon minam tuku maŋau mbilmba tanġo tanġo ndo minam tuku ŋgamunġal kunde-kundeniŋgit le kiko maŋau ke likade. Nanġine mbar ta tuku lafunu kumumbi nanġine ŋgarosu mbol prode.

²⁸ Nane Kuate nda kanġeranu sukde tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanġate le nane ŋginŋan wamdus kutur sunġo tuku sanġri kumnemŋge minmba maŋau nda kam tuku ta ke lika minig. ²⁹ Nane tuku mine mbar maŋau kumunġanu ŋak minig. Nane wam ŋaigonu ke lika afu tuku agan ndende kilam

tuku piriride. Nane afu ake sinaŋ piti serniŋmba nane tuku mine maŋau tuku am kikoŋ tiŋgade. Nane afu bale faram idusde sulumba nane ndoŋ kualeyaukade. Nane yabri maŋau kile-mayokka nane afu tuku nyu kile-ibenka miŋge motmotkade. ³⁰ Nane afu waŋe pasa niŋgig sulumba Kuate kasurde. Nane afu tugumŋge maim-maimka naŋgine tumail teduŋga ŋgarosu payamkade. Nane wam ŋaigonu kitek kam tuku tumtumde sulumba ina mam tuku miŋge pitaikade. ³¹ Nane wamdus tugusek te ndakade. Afu tuku wam nane ke maye ndade. Nane kume pur maŋau mape maŋau kugatok minig. ³² Maŋau ŋaigonu taŋamba ke likade mbal nane kumam kumuŋ ŋga Kuate nu tukul pilna ta nane kila. Nane kila ta nane wam kame ŋaigonu kusre ndaka kumba minig. Ta ndo kuga. Afuŋge taŋamba kade le kaŋgerka nane kumumbi kade ŋga sakade.

2

Kuate nu taŋgo ŋakmba pileniŋgamŋgat

¹ Ne afu mbarde le kaŋgerka nane mbarde ŋgate ta ne mata mbar taŋaŋ ŋak tukunu ne maŋau tamba naŋe mironŋ ye une ŋak ŋgate. Ne taŋaka naŋe mbar te-ibenam tuku ndin tukulmba naŋe mironŋ pa mbolŋge pilit. ² Maŋau ŋaigonu ŋakmba kuyarke likit ta taŋamba maŋau kade mbal

Kuate nu lafunu niŋgit. Nu mbar ndate kumumbi kate ta sine kila.

³ Ne wam ŋaigonu taŋamba ke likade mbal pileniŋmba ne maŋau ndui ta kate ta Kuate nu pa se nda ŋga idus ndawa. ⁴ Kuate nu raŋgun mayenu nu ŋgan minmba pitik ndo mbar tuku lafunu tine ndakate. Ne Kuate tuku maŋau mayenu ta mbilmba wamdus mbar ndawa. Nu ne tuku mbar nda kaŋgeranu suke nda ŋga idus ndawa. Nu ne ŋgamuŋgal biye mbila ŋga tairŋga raŋgun mayenu tinit.

⁵ Ne wamdus kareŋnu pilmba ŋgamuŋgal biye mbilam mbulit. Naŋe maŋau tamba ait suŋgo tuku ne gubra tam tuku ŋgirman pilmba minit. Ait ta prowa le Kuate nu taŋgo kumumbi pilenŋgate wam ta kilimok mayok kaŋgat. ⁶ Taŋgo ŋakmba maŋau ke likade ta nu kumumba lafunu niŋgamŋgat. ⁷ Nane afu samba mbolok nyu kilŋa abo tugu ŋayo ndaŋgam tuku ta ndo idusde sulumba wamdus saŋgrinu pilmba wam magenu ke likade mbal ta Kuate nu abo tugu minmba minam tuku niŋgamŋgat. ⁸ Nane afu naŋgine ŋgarosu ndo idusmba tugusek pasa pitaide sulumba maŋau ŋaigonu dubikade mbal ta Kuate nu nane tuku gubra suŋgo tumba pa suŋgo niŋgamŋgat.

⁹ Ait ta mbolŋge maŋau ŋaigonu ke likade mbal piti kaŋgermba sinamanzer suŋgo tamŋgaig. Ambonŋga Zu mbal mbolŋge kasomok mbal turmba. ¹⁰ Nane maŋau

magenu ke likade mbal nane samba mbolok kilnja, nyu sunngo, ngamunjal mukuk wam ta njakmba kilamngaig. Ambonga Zu mbal mbolnje kasomok mbal turmba. ¹¹ Kuate nu tanngo njakmba mbolnje manjau tinjeknu ndo te-mayokte. Nu ande kusre ndate.

¹² Nane Moses tuku tukul kila minmba wam njaigonu ke likade mbal nu nane tukul mbolnje pilenga pa kumumbi ningamngat. Nane Moses tuku tukul gilai minmba wam njaigonu ke likade mbal nu tukul pasambi pile ndanga nangine mbar manjambi pilenga pa ninguwa le ngisikamngaig. ¹³ Moses tuku tukul pasa ise ndo kade mbal nane Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kine ndakade. Tukul pasa dubide mbal nane ndo Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinig.

¹⁴ Kasomok mbal afu Moses tuku tukul pasa gilai minmba nangine kilambi kamusmba tukul pasa tanjan dubikanu sukde ta nangine mironj tukul njak. ¹⁵ Tukul pasa ta nangine ngamunjal sinamnje minit ta nane te-mayokde. Nangine pilengam tuku wam tanje tukul tuku ma mbolnje ndin mayenu tumningit. Tumningmba ait afu piti serningit. Ait afu wamdus bulok ningit. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwet tanje tejenmba tumsingit. Ait sunngo prowa le Kuate nu Kristus Yesus mbolnje tanngo

tuku wamdus kuirok njakmba pileningamngat.

Zu mbal tuku mbar wamdus

¹⁷ Ne ye Zu tanngo nga sakate. Ye une tanngo kuga ye Moses tuku tukul pasa njak ngate. Kuate nu ye tuku Mbara minit nga ne payamkate. ¹⁸ Ne sakate: Afunje tukul pasa tumyinaig le ye Kuate tuku nzali njakmba kila minmba manjau mayenu pilenga kam kumunj ngate. ¹⁹ Ye am tukulok mbal ndin tumninget. Wamdus ma make sinamnje minig mbal ye bulu tanjan kiljaninget. ²⁰ Ye wamdus tugusek kugatok mbal nane kile-tidinga wamdus gisleknu mbal tumninget ngate. Ne tukul pasa mbolnje kila tugusek njakmba njak tukunu ne afu tanjamba turkam kumunj nga ne iduste.

²¹ Ne afu tumningit ta ne nane ngaro tum ndate nga ye iduset. Ne nane kuayar ndawaig nga saningit ta ne nane mironj kuayar ndate? ²² Ande tuku pino kuayar ndawaig nga saningit ta ne nane mironj ande tuku pino kuayar ndate? Ne yabri mbara kanunu kanjerka njule paranate ta ne yabri mbara mbarinjam tuku wandek sinam kinit sulumba aganj afu kuayar ndate? ²³ Ne ye Zu tanngo ye tukul pasa njak nga payamkate ta ne tukul pasa ta lukamba Kuate tuku nyu njayo sili ndawet nga iduste? ²⁴ Kuyar pasa tane Zu mbal tuku tejenmba sakate.

Tane tuku manjau njaigonu mbolnġe kasomok mbal nane Kuate tuku nyu tumba nġayo silide nġa sakate. *Aisaia 52.5*

Kuate am mbolnġe ima nu Zu tanġo ndinok

²⁵ Zu tanġo, ne nġaro pikit sulumba tukul pasa nġakmba dubikate ta nġaro pikit manjau ta alo nġak. Ne tukul pasa lukamba minmba ne nġaro pikit manjau ta Kuate am mbolnġe nġaro pike ndakanu tanġaj minit. ²⁶ Tanġamba

ndo kasomok tanġo ande nġaro pike ndakate sulumba nu Kuate tuku tukul pasa dubikate ta nu Kuate am mbolnġe nġaro pikanu tanġaj minit. ²⁷ Kasomok mbal nane nġaro pikam tuku manjau kugatok ta nane tuku afu tukul pasa dubide. Tane Zu mbal afu tukul pasa tuku waġe nġak minmba nġaro pikig manjau dubimba tane tukul pasa lukakade. Tane tuku mbar kasomok mbal ta mbolnġe kilimok mayok kinig. ²⁸ Ande nu nġarosu tuku manjau dubimba Zu tanġo mayok kinit ta nu Zu tanġo ndinok kuga. Nġarosu mbolnġe nġaro pikig ta nġaro pike ndinok kuga. ²⁹ Ande nu nuġe nġamuġgal nġakmba Kuate tuwit ta nu Zu tanġo ndinok. Tukul pasa dubimba nġaro pikig wam ta nġaro pike ndinok kuga. Tukul

Guwa nu tanġo sinamġe pirokate ta nu nġaro pike ndinok nġak minit. Ande nu Zu tanġo ndinok mayok kinit ta tanġonġe nu tuku nyu te-du

ndanġade. Kuatenġe nu tuku nyu te-dunġate.

3

¹ Tane Zu mbal ye tuku pasa ta ismba ndanġmba idusde? Sine Zu tanġo mineġ ta alo kugatok nġa idusde? Ko nġaro pike manjau ake teg nġa idusde? ² Kuga. Ye tanġamba idus ndawet. Kuate nu sine Zu mbal wam magenu sunġomba sinġina. Wam ande teġenmba. Nu nuġe tukul pasa kulatkam tuku sine Zu mbal wai mbolnġe pilna.

³ Sine tuku mbuġ afu pasa ta kulat ndakinaig le Kuate nu wamdus mbilmba wam afu kam sakina ta nu ke ndakate nġa idusde? ⁴ Sinġka ye tanġamba idus ndawet. Kilke mbol mbal nġakmba yabri tanġo ndo mayok kuwaig ta Kuate nu nuġe tugusek manjau ta kusrewe nda. Kuyar pasa ande Kuate tuku tugusek wam ta tuku teġenmba sakate.

Ne pasa sakate ta mbolnġe tuguseknu ndo mayok kinit.

Afunġe ne tumba pasa mbolnġe pilig ta ne nane tuku pasa lite. *Mune 51.4*

Kuyar pasa ta tanġamba sakate.

⁵ Sine manjau njaigonu ke likeġ ta mbolnġe Kuate tuku tugusek manjau sunġomba kilimok mayok kinit. Sine wam ta idusmba Kuate nu sinġine manjau njaigonu keġ le lafunu sinġit ta sine nu mbarte nġa sakam kumuġ e? i ... Sine tanġamba sa

ndakube. Wamdus ta tanjo tuku nginngan wamdus ndo. ⁶ Kuate nu lafunu kumumbi sinje ndakate kande nu sine kilke mbol mbal pilesingam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tane ndanjmba idusde. Ye yabri pasa ndo saki le Kuate tuku manjau tinjeknu kilimok mayok kuwa sulumba nu tuku nyu sunjokuwa. Ye wam ta idusmba Kuate nu ye une tanjo kuga nga pa se nda nga sakam kumun e? ⁸ i ... Tanjamba kande sine manjau njaigonu kube le wam magenu kilimok mayok kuwaig. Yabri mbal afu ye tanjamba pasa kukliwanu nga saka ye tuku nyu njayo silide. Kuate nu mbal ta kumumbi pa ninnganngat.

Tanjo tinjeknu ande mine ndakate

⁹ Sine Zu mbal kasomok mbal lininjmba mine mayenu sinanngge mineg nga idusde e? Kuga. Sine Zu mbal kasomok mbal sine njakmba une tuku sanjari kumnemngge minmba pa tam tuku mineg ta ye buk tane tumtingit. ¹⁰ Kuyar pasa wam ta tuku tenjenmba sake likate.

Tanjo tinjeknu ndindo ande mine ndakate. *Mune 143.2*

¹¹ Kuate kila pile mayewanu ande mine ndakate. Nu sotanu ande mine ndakate.

¹² Tanjo njakmba ndin mayenu kusremba tiglu tanjau mayok kinig. Tanjo ndindo ande manjau tinjeknu ke ndakate. *Mune 14.1; 53.1*

¹³ Nane tuku njinfok kilke burok talok minit le tanjo mindesinj menja mundur mayok kinit tanjau.

Nane yabri pasa ndo kilemayokkade.

Nane tuku minge mbolngge kame mbenj tuku mbai sumbi minig tanjau. *Mune 5.9; 140.3*

¹⁴ Nane gubra tumba kasur pasa ndo sakade. *Mune 10.7*

¹⁵ Nane pitik ndo tanjo tuku ndare kutuwam idusde.

¹⁶ Nane kine promba wam njakmba njaigo siglikade le sinamanzer sunjo mayok kinig.

¹⁷ Ngamungal mukuk wamdus bulok minam tuku manjau ta nane gilai. *Aisaia 59.7*

¹⁸ Nane Kuate idus ndamba nu tuku nyu kurau ndakade. *Mune 36.1* Kuyar pasa nu tanjamba sake likate.

¹⁹ Tukul pasa nu wam afu dubikam tuku sakate ta nu kumnemngge minig mbal dubikam tuku sakate. Wam ta tuku ande nu nuje mbar te-ibenjam kumun kuga. Sine njakmba une tanjo mayok ka Kuate tuku pa tam tuku mineg. ²⁰ Ande nu tukul pasa dubimba nu Kuate am mbolngge tinjeknu mayok kine nda. Tukul pasa nu tanjo njakmba tuku une ndo temayokmba tumningit.

Kuate nu sine tinjeknu kilemayokkate

21 Tanjo tinjeknu mayok kambim tuku ndin Kuate nu buk te-mayokna ta tukul pasa mbolnge ndin ta mayok ndakina. Moses tuan tanjo njakmba ndin ta tuku kuyarke likinaig ta tenjemba. 22 Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tingeg mbal Kuate am mbolnge tinjeknu mayok kineng. Nu sine son njeg mbal njakmba tinjeknu ngate. Sine ndin kise kise mbolnge mayok nda kineng.

23 Sine njakmba une manjau ke likeg sulumba Kuate am mbolnge denkanu mineg. Ta tuku sine nu ndonj tumawam kumuŋ kuga le 24 Kristus Yesus nu sinenu nga kumna sulumba singine muskil kiletidinge singina. Wam tamba Kuate nu piya kugatok ake sinaŋ sine make patika tinjeknu kile-mayokkate. 25-26 Nu tanjo ndonj ngamunjal mukuk minam nga nu Kristus Yesus nane njakmba am mbolnge kumam tuku pilna le nu nuŋe ndare kutuna. Sine nu tuku kume tuku sanjri tomba tingeg mbal kile Kuate ndonj tumaweg. Nu buk ngan minmba tanjo tuku une lafunu ninge ndakina ta nu tinjeknu minit ta ngumnennga kilimok te-mayokmba tanjo tuku une saukam tuku ndin kumumbi wakeina. Tanjamba kile nu tinjeknu minit sulumba sine Kristus tuku son njeg mbal tinjeknu ngam kumuŋ.

27 Sine wam ande payamkam kumuŋ e? Sinja

kumuŋ kuga. Ta ndanam? Sine wam afu ke likeg manjau ta mbolnge ndo sine payamkam kumuŋ. Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tingam tuku manjau mbolnge payamkam kumuŋ kuga. 28 Tanjo ande nu tinjeknu mayok kinit ta nu Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tingate wam ta mbolnge tanjate ta sine kila. Tukul pasa mbolnge ande nu tinjeknu mayok kine ndakate.

29 Kuate nu Zu mbal tuku Mbara ndo mine ndakate. Kasomok mbal tuku turmba minit. 30 Nu sine njakmba tuku Mbara Ndindo minit. Nu sine ngaro pikeg mbal Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tingeg wam ta mbolnge tinjeknu kile-mayokkate. Tanjamba ndo tane ngaro pike ndakade mbal Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tingade wam ndui ta mbolnge ndo tinjeknu kile-mayokkate.

31 Singine ngamunjal son manjau tanje tukul pasa te-site nga idus ndawap. Kuga. Singine ngamunjal son manjau tanje tukul pasa sanjri pilete.

4

Abraham tuku son manjau kanjerap

1 Sine tuku mbuŋ Abraham sine nu tuku ndanjube. 2 Abraham nu wam magenu ke likina ta mbolnge tinjeknu mayok kina kande nu payamkam kumuŋ kande. Nu tinjeknu mayok kina ta nuŋe wam kame ta mbolnge kuga. Ta tuku nu Kuate

am mbolŋge payamkam kumuŋ kuga. ³ Kuyar pasa nu Abraham tuku tenjenmba sakate.

Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sanŋri tomba tinŋina le Kuate nu tuku ngamuŋgal son ta kaŋgermba nu tanŋo tinŋreknu ngina. *Mulum Pasa 15.6*

⁴ Sine pirokeg sulumba piyanu teg ta ake te ndakeg. Sinŋine piro mbolŋge teg.

⁵ Tanŋamba ndo sine piro ndaka Kuate nu une tanŋo tinŋreknu kile-mayokkate nga nu tuku sanŋri tomba tinŋgeg le wam ta mbolŋge ndo Kuate nu sine tuku ngamuŋgal son ta kaŋgermba sine tinŋreknu ngate. ⁶ Kuate nu tanŋo ande kaŋgermba nu tinŋreknu ngate ta nuŋe wam ke likate ta idusmba tanŋamba sa ndakate tukunu tanŋo ta nu gare ŋak minit nga David nu tenjenmba kuyarna.

⁷ Sunŋo nu tane tuku une sauke tinŋit mbal tane gare sunŋo ŋak minig.

⁸ Nu tane kile-tidinga tanŋine une tuku pile ndatingit tukunu tane gare torde. *Mune 32.1*

David nu tanŋamba kuyarna.

⁹ Sine ngaro pikeg mbalŋge ndo gare ta tamŋgig nga idusde e ko nane ngaro pike ndakade mbal turmba gare ta tamŋgaig nga idusde? Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sanŋri tomba tinŋina le Kuate nu tanŋo tinŋreknu ngina ta sine ŋakmba kila mineg. ¹⁰ Ame wam

mbolŋge Kuate nu Abraham tinŋreknu ngina. Nu Abraham tinŋreknu ngina ta nu buk ngaro pikna e ko nu pike ndakina? Nu ngaro pike ndakina le nu Abraham tinŋreknu ngina. ¹¹ Nu ngaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku son ngina le Kuate nu tanŋo tinŋreknu ngina. Wam ta temayokam tuku nu ngaro pike maŋau ta tina. Ta tuku nane ngaro pike ndaka Kuate tuku sanŋri tomba tinŋgade mbal ŋakmba nane Abraham tuku mbuŋ minig. Kuate nu mbal ta nane Abraham ndoŋ tinŋreknu ngate. ¹² Tanŋamba ndo sine ngaro pikeg mbal Kuate tuku sanŋri tomba tinŋgeg sulumba ndo Abraham tuku mbuŋ mineg. Abraham nu ngaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku sanŋri tomba tinŋina le Kuate nu tinŋreknu ngina.

Kuate tuku wam magenu kilam tuku ndin

¹³ Kuate nu Abraham nuŋe mbuŋ kame ndoŋ kilke tugu ŋakmba niŋgam tuku pasa saninŋina ta nane tukul pasa dubikinaig tukunu nu pasa ta sa ndaninŋina. Nane Kuate tuku sanŋri tomba tinŋinaig le nu nane tuku ngamuŋgal son kaŋgerka nane tinŋreknu nga kilke tugu niŋgam tuku saninŋina. ¹⁴ Tukul pasa ŋakmba kumumbi dubide mbal Kuate tuku wam magenu kilam tuku minwaig ndeta sine Kuate tuku sanŋri tomba tinŋgeg wam ta alo kugatok. Tanŋamba kande

ande nu wam magenu ta kilam tuku mine ndakate kande. ¹⁵ Ta ndanam? Tukul pasa nu tanjo kilmba pa ndo ningit. Tukul pasa mine ndakuwa ta tanjo nu tukul luka ndate.

¹⁶ Nane Kuate tuku sangri tomba tingade mbal nane nu tuku wam magenu kilam tuku minig. Nu ake sinan sine make patika piya kugatok singit. Nu tanjate tukunu nu wam magenu Abraham nane ningam tuku saningina ta Abraham tuku mbun jakmba kilam tuku minig. Tukul kumnemnge minig mbal ndo kuga. Nane Abraham tanan Kuate tuku sangri tomba tingade mbal jakmba kilam tuku minig. Abraham nu sine ngamunggal son ngeg mbal jakmba tuku mbun minit. ¹⁷ Kuyar pasa ande tenemba sakate.

Ne tanjo kuasmbi sungomba tuku mbun nangine minamngat ngate. *Mulum Pasa 17.5*

Abraham nu Kuate tuku pasa ta ismba son ngina tukunu nu tanjamba Kuate am mbolnge singine mbun mbun mayok kina. Mbara ta nu kumanu mbal kile-tidinga abo ningit. Agan afu mine ndakade ta nu nuje pasambi kile-mayokkate. ¹⁸ Kuate nu tenemba Abraham sana.

Ngumneŋga ne tuku ndare mbolnge mbun gudomba mayok kanŋaig ngina. *Mulum Pasa 15.5*

Pasa ta alonu mayok kambim tuku ndin mine ndakina le nu Kuate tuku pasa ta ismba son nga alonu tairnga minna ma ma ngumneŋga nu kilke mbol mbal jakmba tuku mbun mbun mayok kina.

¹⁹ Abraham nu buk yar 100 patukina le nuje ngarosu tuku sangri kugana. Piyo nuje Sara nu mata kiŋo tam kumuŋ kuga. Nu niŋkina. Abraham nu wam pitinu ta idusmba Kuate nu kam kumuŋ nga nuje son manjau ta kusre ndana. ²⁰ Nu Kuate talawam tuku wamdus kugatok tukunu Kuate nu pasa sangrinu sana ta nu wamdus tero ndakina. Nu Kuate tuku nyu te-dunga minna le ma ma nuje ngamunggal son ta man sungoka sangri tingina. ²¹ Kuate nu wam kam tuku pasa sangrinu sana ta nu sinja wam ta kamngat nga saka minna le ²² Kuate nu Abraham tuku ngamunggal son ta kanŋermba nu tinreknu ngina.

²³ Kuate nu Abraham tinreknu ngina pasa ta Abraham tuku ndo sa ndakate. ²⁴ Sine tuku turmba sakate. Kuate nu singine Sunjo Yesus Kristus kumna le te-tina ta sine nu tuku sangri tomba tingeg mbal Kuate nu sine mata tinreknu ngamngat. ²⁵ Sine tuku une saukam tuku Kuate nu Yesus kumwa nga pilna le nu kumna. Sine nu am mbolnge tinreknu mayok kambim tuku Kuate nu Yesus te-tina le abonga tingina.

5

Kuate nu sine tinreknu ngate

¹ Sine Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tingeg wam ta mbolŋge Kuate am mbolŋge tinjeknu mayok kingeg. Tanjaweg le sinjine Sunjo Yesus Kristus mbolŋge Kuate nu sine ndoŋ wamdus mukuk minit. ² Kristusŋge ndin wakeina le sine Kuate nu ake sinaŋ make patikate maŋau ta sinamŋge mineg. Kile sine Kuate tuku kilŋa tamŋgig ŋga minde-mindeka gare ŋak mineg. ³ Ta ndo kuga. Piti afu sine mbolŋge prowe likade le sine ta tuku mata gare ŋak mineg. Sine sinjine piti kugrakube le sinjine ŋgamuŋgal son sanjrinu mayok kaŋgat ta sine kila. ⁴ ŋgamuŋgal son sanjrinu mayok kuwa le sine wam ŋakmba kumumbi kam tuku mayok kaŋgig. Tanjamba sine Kuate minde-mindeka gare ŋak minamŋgig.

⁵ Sine Kuate minde-mindeka gare ŋak mineg ta sine sinjka kikosinje nda. Kuate nu Tukul Guwa sine sinamŋge pilit le nu sine tuku kume purte ta lato lato te-mayokmba tumsinjit le kamuseg.

⁶ Sine sinjine mironŋ ŋgarosu turam tuku sanjri kugatok mingenŋ le Kristus nu pro sine une ŋak mbal tuku kumna. ⁷ Sine tanjo tuku maŋau ta sinjka kise. Tanjo ande nu tanjo mayenu ande turmba kumam tuku ta mata wam bada ŋga iduseg. Tanjo ndui ndui ndo nane tanjo ranjun mayenu turam tuku nanjine kuru kuru maŋau te-ibenmba

kumam kumuŋ. ⁸ Sine tanjo une ŋak mingenŋ le Kuate nu sinenu ŋga Kristus pilna le nu sine tuku kumna. Wam ta mbolŋge Kuate nu sine tuku sunjgomba kume purmba minit ta te-mayokmba tumsinjit.

⁹ Kristus nu kumna wam sunjo ta mbolŋge sine tinjeknu mayok kingeg tukunu kile sine nu mbolŋge Kuate tuku gubra laipmba nu ndoŋ wamdus mukuk mineg. ¹⁰ Sine Kuate ndoŋ ŋgoue mingenŋ ta nuŋe Kiŋo nuŋe kumna wam sunjo ta mbolŋge sine Kuate ndoŋ tumagenŋ. Tanjamba kile Kuate nu nuŋe Kiŋo nuŋe tuku abo mine maŋau mbolŋge sine tuku muskil kile-tidingamŋgat. ¹¹ Ta ndo kuga. Sinjine Sunjo Yesus Kristus nu sine kilmba Kuate ndoŋ tumana le wam ta mbolŋge kile sine Kuate ndoŋ gulab mayemba nu ndoŋ gare-gareka mineg.

Paulus nu Adam le Kristus tuku sakina

¹² Tanjo ndindo mbolŋge une maŋau kilke mbolŋge mayok kina le une maŋau ta mbolŋge kume maŋau prona. Tanjo ŋakmba unekinaig tukunu kume maŋau tanjo ŋakmba mbolŋge kumuŋgina. ¹³ Moses tuku tukul pasa pro ndana le une maŋau kilke te mbolŋge minna. Minna ta tukul pasa mine ndakina tukunu nane pasa mbolŋge ti ndanŋginaig. ¹⁴ Pasa mbolŋge ti ndanŋginaig ta Adam minna ait mbolŋge

kume manjau nu tugu pilmba nane njakmba kulatka minna le ka Moses tuku ait prona. Adam nu tukul lukakina sulumba kumna. Nuñe ndare nane Adam tanjañ tukul luka ndakinaig ta nane mata uneka kume likinaig.

15 Adam nu ande ngumneñga prowamngat ta kubena. Kuate nu wam mayenu piya kugatok singina ta Adam nu unekina wam ta limba sinja kise. Tango ande tuku une manjau mbolñge tango njakmba kume likinaig ta tango ande Yesus Kristus tuku wam mayenu mbolñge Kuate nu tango njakmba tursingit. Nuñe ake sinañ make patikate wam mbolñge Kuate nu wam mayenu piya kugatok tango njakmba mbolñge lato lato pilit. 16 Kuate nu piya kugatok wam mayenu singit le wam mayok kinig ta nu Adam tuku une manjau mbolñge wam mayok kinaig ta liniñmba sinja kise. Tango nu unekam nduina le pilingam tuku wam mayok ka ngisikam tuku manjau te-mayokna. Une manjau gudommmba mayok ke likinaig le Kuate tuku wam mayenu piya kugatok ta mayok ka muskil kile-tidingam tuku manjau te-mayokna. 17 Tango andenñge unekina le nu mbolñge kume manjau mayok ka gabat sungo minna ta Kuate nu sine make patikina wam ta mbolñge sine piya kugatok tinreknu mayok kagen. Ta tuku sine tango ande Yesus Kristus

mbolñge abo njak minmba gabat sugo tanjañ mayok kanngig.

18 Tango andenñge unekina le ngisikam tuku manjau ta tango njakmba mbol kumungina. Tanjamba ndo tango ande nu wam tinreknu kumumbi te-mayokna le manjau tinreknu mayok ka abo njak minmba minam tuku manjau tango njakmba mbol kumungina. 19 Tango andenñge Kuate tuku minñge pitaina le tango njakmba une mbal mayok kinaig. Tanjamba ndo tango andenñge Kuate tuku minñge dubi mayena le tango gudommmba tinreknu mayok kinaig.

20 Tukul pasa mayok kina le tukul lukawam tuku manjau sungekina. Une manjau tugeka sungekina ta Kuate nu ake sinañ make patikina wam ta une manjau ta limba sungo ñayona. 21 Kume manjau sinamñge unenñge tango kulatka minna. Tanjamba ndo kile manjau tinreknu sinamñge Kuate nu ake sinañ make patikate wam tanñge tango kulatka minit. Tanjamba kulatka minwa le ma ma singine Sungo Yesus Kristus mbolñge abo tugu minmba minam tuku tamngig.

6

Sine Kristus ndoñ kumanu tanjañ kumgen

1 Sine kile ndañmba sakube. Kuate nu ake sinañ tango make patikate manjau ta sungomba kilimok mayok kuwa ñga sine manjau ñaigonu

kumba minbe e? ² i ... Ye taɲamba idus ndawet. Sine une maɲau nduiye kusremba kumanu taɲaɲ kumgeɲ mbal kile siɲgine mine ta une maɲau mbolɲge minam kumuɲ kuga. ³ Sine kule pisne tumba Kristus Yesus ndoɲ ulendikigeɲ mbal sine kule pisne tigeɲ ta Kristus ndoɲ kumanu taɲaɲ kumgeɲ wam ta tane kila. ⁴ Sine kule pisne tumba Kristus ndoɲ kumanu taɲaɲ kumgeɲ ta nane sine nu ndoɲ ɲgukanu taɲaɲ ɲgukinaig. Taɲanaig ta Mam Kuatenge nuɲe saɲgri suɲgo tambɪ nu te-tina le sine nu ndoɲ aboɲganu taɲaɲ aboɲgigeɲ sulumba mine kitek mayenu mbolɲge mineg.

⁵ Sine Kristus ndoɲ kumanu taɲaɲ kumgeɲ ta nu ndoɲ ulendikigeɲ. Sine nu ndoɲ tiɲganu taɲaɲ tiɲga nu ndoɲ ulendika abo kitek ɲak mineg. ⁶ ɲgarosu une maɲau ɲak te te-simba sine une tuku piro mbal maɲ mine ndakube ɲga wamdus ambokok ta Kristus ndoɲ ail kazrai mbolɲge daɲɲganu taɲaɲ daɲɲginaig wam ta sine kila. ⁷ Taɲgo nu kumit ta une maɲauɲge nu maɲ kulat ndakate. Nu siɲka muskil te-tite. ⁸ Sine Kristus ndoɲ kumanu taɲaɲ kumgeɲ tukunu sine mata nu ndoɲ abo ɲak minmba minamɲgig wam ta sine kila mineg. ⁹ Kristus nu buk kummba tiɲgina. Kile nu abo ɲak minit ta maɲ kume nda. Kume maɲauɲge nu maɲ

kulatke nda. ¹⁰ Nu kumna ta une tuku saɲgri nduiye kusremba kumna. Kile nu abo ɲak minit ta nu Kuate tuku nyu te-duɲgam tuku minit. ¹¹ Tane Kristus Yesus ndoɲ ulendikade tukunu taɲgine mironɲ tuku teɲenmba idusap. Tane une tuku saɲgri nduiye kusremba kumanu taɲaɲ kumnaig sulumba kile abo ɲak minmba Kuate tuku nyu te-duɲgam tuku minig.

¹² Tane une maɲau pitaiwap le nu maɲ tane kulat ndakuwa le taɲgine ɲgarosu tuku nzali ɲaigonu dubi ndakap. ¹³ Une maɲau saɲgri pilewam tuku taɲgine ɲgarosu inum inumnu une tuku piro agaɲ taɲaɲ pati ndakap. Tane kummba tiɲga abo ɲak minig mbal taɲaɲ minig. Ta tuku maɲau mayenu saɲgri pilewam tuku taɲgine ɲgarosu inum inumnu Kuate tuku piro agaɲ taɲaɲ patikap. ¹⁴ Tane tukul pasa sinamɲge mine ndakade. Kuate nu ake sinaɲ make patikate maɲau sinamɲge minig. Ta tuku une tuku saɲgriɲge tane kulat ndakuwa.

Piro taɲgo mayenu tuku yaba pasa

¹⁵ Kile sine ndaɲkube. Sine tukul pasa sinamɲge mine ndaka Kuate nu make patikate wam sinamɲge mineg tukunu sine wam ɲaigonu ndo kube e? i ... Ye taɲamba idus ndawet. ¹⁶ Tane ande tuku wamdus dubiwam tuku taɲgine ɲgarosu pilig ta tane nu tuku piro taɲgo taɲaɲ mayok kinig ta tane

kila. Tane une manau tuku piro mbal minap ta tane ngisikamnggaig. Tane Kuate tuku minge kumnemnge minap ta nu tane tinreknu kile-mayokkuwa le abo njak minamnggaig.

17 Sine Kuate tuku nyu tedungube. Tane buk une tuku piro mbal minnaig le afunge tugusek pasa tumtinginaig ta kile tangine wamdus njakmbambi dubide. 18 Tane une manau tuku sangringe ndaleka minna le nu tane muskil kile-tidingina le kile tane manau tinreknu tuku piro mbal tana minig. 19 Ye tane manau tinreknu tuku piro mbal nga satinngit ta tane wamdus pulutingam tuku ndo satinngit. Tane nu tuku piro mbal kuga. Tangine wamdusmbi nu dubide. Tane o buk tangine ngarosu inum inumnu kutur manau tuku piro aganj patikinaig sulumba wam ngaigono lato lato kumba minnaig. Tanamba ndo kile tangine ngarosu inum inumnu manau tinreknu tuku piro aganj tana patikap sulumba Kuate tuku mbal purfen nu mayok kape.

20 Tane buk une tuku piro mbal minnaig le manau tinreknu tane kulatkam kumun kuga. 21 Tane une tuku piro mbal minmba manau ke likinaig ta tuku kile kiko kamsude. Tane alonu ame aganj tinaig? Manau tanje kumam tuku ndin ndo wakeite. 22 Kile tane une tuku sanjri kumnemnge mine ndakade. Kuga. Tane Ku-

atenge muskil kile-tidingina le kile tane nu tuku piro mbal minig. Tanamba tane Kuate tuku mbal purfen nu mayok kinig sulumba abo njak minmba minam tuku ndin mbolnge minig. 23 Une kumnemnge pirokade mbal nane piyanu kume manau tade. Sine sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku mbal Kuate nu piya kugatok abo tugu minmba minam tuku sinngit.

7

Tukul pasa le une manau tuku pasa

1 Tira kame, tane tukul pasa njak minig mbal ye tane satinngamngit. Tango abo minig ait mbolnge ndo tukul pasange nu kulatka minit ta tane kila. 2 Pino nu tango nuje abo minwa le nu tukul pasa dubimba tango kise tam kumun kuga. Tango nuje kumwa ta nu tango kilig tuku tukul ta kumnemnge mine ndakate. 3 Nu tango nuje kume ndakate le nu tango kise tate ta nu munju kilig tuku tukul pasa purte. Tango nuje kumit ta nu tukul ta kumnemnge mine ndakate. Nu tango kise tuwa ta nu une ndakate.

4 Tira kame, tanamba ndo tane ande tuku mbal minam tuku Kristus tuku ngarosu mbolnge tane kumanu tana kummba tukul tuku sanjri kusrenaig. Ande nu kummba tingina ta sine nu tuku mbal mineg. Kile sine Kuate tuku mbal minmba nu tuku nga

wam magenu tinreknu ndo kile-mayokkam tuku mineg.
 5 Sine buk kilke te tuku mañau mbolñge mingen le tukul pasañge ñgarosu tuku nzali ñaigonu tukulningina tukunu une mañau nu sine sinamñge sanñri tinja piroka kume mañau te-mayokna.
 6 Tukul pasa tuku sanñri sine kulatka minna ta kile sine kumanu tanañ kumgen sulumba nu tuku sanñri kumnemñge mine ndakeg. Kile sine mañau ambokok mbolñge tukul kumnemñge minmba Kuate dubi ndaweg. Sine mañau kitek Tukul Guwa mbolñge Kuate dubiweg.

7 Sine wam ta tuku ndanñkuba. Tukul pasa le une mañau nale ndui ta ndo minik e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. Ye tukul pasa mbolñge ndo une tuku sanñri ta kamusen ta tenjamba. Tukul pasa ande sakate: Tanjo tuku agañ kanjerka am kikonñ ti ndangap ñgate. Tukul pasa ta mine ndakate kande ye am kikonñ tinjam tuku mañau ñayonu ta kamus ndawet kande. 8 Tukul pasa nu tanjamba sakate tukunu une mañau nu tukul mbolñge ndin kanjermba ye tuku ñgamunjal sinamñge am kikonñ tinjam tuku mañau kise kise kile-mayokkina. Tukul pasa mine ndakuwa ta une mañau nu kumanu tanañ minit. 9 Ambonja ye tukul gilai ait mbolñge ye abo ñak minet nga idusen. Ye tukul kila pilen le une mañau

sanñri tinja ye kumam tuku pilna. 10 Tukul pasa nu abo minam tuku ndin tumyam tuku prona ta ye nu mbolñge kume mañau ndo te-siliken. 11 Tukul pasa ta mayok kina le une mañau ye didikam tuku tukul mbolñge ndin kanjermba ye didika tukul pasa tamba ye baleyina.

12 Moses tuku tukul pasa purfenñu tinreknu mayenu ndo minit. 13 Wam mayenu tanje ye baleyina nga sakam kumun e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. Uenñge nu wam mayenu ta tumba ye baleyina sulumba nuñe mañau ñayonu ta te-mayokna. Tukul mbolñge une nu sinja agañ ñayonu ta kilimok mayok kinit.

Une tuku sanñri

14 Tukul pasa nu Tukul Guwa tuku sanñri mbolñge prote ta sine kila ta ye tanjo tuku mañau gisleknu ñak minet tukunu ye une tuku piro tanjo ndalekanu tanañ minet. 15 Ye wam ke liket ta ndañam saka ye tanjawet. Ye wam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye wam ñule parak ta ndo ke liket. 16 Ye wam nzali ndayate ta ke liket sulumba yinje mañau tamba tukul nu kumumbi sakate ñget. 17 Ye wam ñaigonu ke liket ta yenje kuga. Une nu ye sinamñge minmba nuñe wam ta ke likate. 18 Ye tanjo tuku mañau gisleknu ñak minet le wam mayenu ande ye sinamñge mine ndakate ta ye kila. Ye wam magenu kam tuku

wamduset ta ke fuguwet. ¹⁹ Ye mañau mayenu kam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye mañau ñayonu kam mbulet ta ye ket. ²⁰ Ye mañau mbulet ta ke liket ta yenje ke ndaket. Une nu ye sinamñge minmba nunje kate.

²¹ Wam ñayonu mayok kinit ta teñenmba. Ye wam mayenu ande kam nzaliyate sulumba ye wam ñayonu ndo ket. ²² Yinje ngamuñgal sinamñge yinje pilewanu wamñge Kuate tuku tukul pasa kumumbi sakate nga tumyate ta ²³ wam ñayonu ande ye tuku ñgarosu mbolñge sanjri tinja yinje pilewanu wam ta ndoñ kame bumba minik le kamuset. Nu ye tumba une mañau ye sinamñge minit te kumnemñge pilit le ye wam ñaigonu ke liket.

²⁴ A ... ye sinjka sinamanzer sunjo ñak minet. Yinje ñgarosu tuku sanjri mbolñge ye kumam tuku minet te imanje ye turyuwa. ²⁵ Ese. Ye Kuate gare pasa sunjo tuwet. Nunje sinjine Sunjo Yesus Kristus mbolñge sine tursinmba muskil kile-tidinje sinjit.

Ta tuku ye yinje pilewanu wamñge Kuate tuku tukul kumnemñge minet ta ye tanjo tuku mañau gisleknu ñak minmba une mañau kumnemñge minet.

8

Tukul Guwa tuku sanjri

¹ Sine Kristus Yesus ndoñ ulendikeg mbal sine pa tam

tuku mine ndakeg. ² Sine nu ndoñ ulendikeg sulumba Tukul Guwa kumnemñge mineg le nu une tuku sanjri te-simba muskil kile-tidinje sinmba abo mine mañau sinjit.

³ Sine tanjo tuku mañau gisleknu ñak mingen tukunu tukul pasa nu sine tursinje fuguna ta Kuatenje nu sine turkina sulumba nu nunje Kinjo kukulna le nu kilke mbolok une ñak tanjo tanjan mayok ka Kuate tuku nzali dubimba une saukam tuku ñgarosu kumam tuku pilna. Tanjana le Kuate nu kilke mbolok tanjombi une tuku sanjri kume serna. ⁴ Ta tuku sine tanjo tuku mañau gisleknu kumnemñge mine ndaka Tukul Guwa tuku nzali kumnemñge mineg mbal sine tukul pasa am mbolñge kumumbi mayok kinog.

⁵ Nane tanjo tuku mañau gisleknu kumnemñge minig mbal nanjine wamdus tanjo tuku wam mbolñge ndo minig. Tukul Guwa tuku nzali kumnemñge minig mbal nanjine wamdus Tukul Guwa tuku wam mbolñge minig. ⁶ Ande nu nunje wamdus tanjo tuku mañau mbolñge pilit ta nu ñgisikamñgat. Ande nu nunje wamdus Tukul Guwa mbolñge pilit ta nu abo ñak ngamuñgal mukuk minamñgat. ⁷ Tanjo tuku mañau gisleknu kumnemñge minig mbal nane Kuate tuku ñgueu minig. Nane Kuate tuku tukul pasa kumnemñge

mine ndakade. Nane sinja dubiwam fugude. ⁸ Nane tanjo tuku manjau gisleknu kumnemnje minig tukunu nane Kuate gare tambim kumuñ kuga.

⁹ Tukul Guwa sinja tane sinamnje minit ta tane nu tuku nzali kumnemnje minig. Tane tanjo tuku manjau gisleknu kumnemnje mine ndakade. Ande nu Kristus tuku Guwa kugatok ta nu Kristus tuku tanjo kuga. ¹⁰ Tane une manjau ñak tukunu ñgarosu kumam tuku minig ta Kristus nu tane sinamnje minit le tane tinjeknu mayok ka ñgamunjal abo tugu ñak minig. ¹¹ Yesus kumna le Kuatenje te-tina ta nuje Guwa tane sinamnje minit. Nu tane sinamnje minit tukunu nu Kristus Yesus kumna le te-tina tanjamba ndo tanjine kumig tuku ñgarosu ta mata kile-tidinjamngat.

¹² Tira kame, sine tanjo tuku manjau gisleknu manjau dubi ndakube. Nu sine kulat ndakate. ¹³ Sine tanjo tuku manjau gisleknu kumnemnje minbe ta sine ñgisikamngig. Sine Tukul Guwa tuku sanjri mbolnje ñgarosu tuku manjau kile-ibenja kume serninje ta sine abo ñak minamngig. ¹⁴ Sine Kuate tuku Guwa tuku nzali dubiweg mbal sine Kuate tuku kinjo kame mineg. ¹⁵ Sine Tukul Guwa tigen mbal sine piro mbal mayok ka kuru kuru wam mbolnje pro ndagen. Kuga. Sine nu mbolnje Kuate

tuku kinjo kame mayok ka ndek yinje Mam nga Kuate wikeg. ¹⁶ Tukul Guwa nu sine sinamnje tane kumumbi Mam ngade nga tumsingit le sine Kuate tuku kinjo kame mineg ta kila pileg. ¹⁷ Sine kinjo kame mineg ta Mam tuku agan ndende kilam tuku mineg. Kuate nu sine tuku Mam tukunu sine Kristus ndon nuje agan ndende ta kilamngig. Kile sine ait te mbolnje nu ndon piti kuraweg ta sine nu ndon kilja tamngig.

Sine gare sunjo tamngig

¹⁸ Kilja sunjo sine mbolnje mayok kanjat ta ye wam ta idusmba kile piti kuraweg te agan fudinndo nget. ¹⁹ Kuate nu kilke mbolnje agan ndende ñakmba kile-mayokkina ta nane Kuate tuku kinjo kame mayok kambim tuku ait tairnga mindesimba minig. ²⁰ Agan ñakmba ta manjau gisleknu mbolnje pronai. Nane nanjine nzali dubimba tanjamba pro ndanaig. Kuate nuje nane kilmba manjau ta kumnemnje patikina ta nane nduiye tanjamba minmba minam tuku pati ndakina. ²¹ Agan kame ñakmba ta kile ñaigonjam tuku manjau kumnemnje minig ta nane Kuate tuku kinjo kame ndon muskil kile-tidinge ninjamngat. ²² Agan ñakmba ta pino kinjo te-palmbim tuku rar kamuste tanjamba muskil te-tiwam tuku mindesimba wikaraumba minig ta sine

kila. ²³ Aganj kame ta ndo kuga. Sine Tukul Guwa njak minmba samba mbolok gare kamuseg mbal sine mata njarosu tuku muskil te-timba Kuate tuku kiño kame mayok kambim tuku tairnga ngamunggal sinamnge wikaraumba mineg.

²⁴ Kuate nu buk muskil kile-tidinge singina le kile sine wam ta tuku alonu tairnga minde mineg. Sine wam ande tairnga minde mineg le nu prowa sulumba tumail pulusinguwa le man nu tairnge nda. ²⁵ Sine wam ande tuku tumail pulu ndasingit le sine wamdus sangrinu pilmba wam ta ndo tairnga mineg.

²⁶ Tanjamba ndo sine sanriknu mine ndakeg le Tukul Guwa nu sine sinzansingit. Kuate nu yaban pasa ndan nane kumumbi kade nga nzalite ta sine gilai mineg. Tukul Guwa nu sine tuku ngamunggal sinamnge Kuate yabanam tuku ta sine tuku sungomba idusmba pasate fugumba malmbi ndo kate. ²⁷ Kuate nu tango tuku ngamunggal njakmba kangerte ta nu Tukul Guwa tuku wamdus kila pilit. Tukul Guwa nu Kuate tuku nzali dubimba nu tuku mbal tuku yabannte le Kuate nu nuje malmbi ndo ismba nu tuku wamdus kila minit.

²⁸ Sine Kuate tuku kume pureg mbal nu nuje wamdus dubimba sine kilam tuku wikina. Wam kame kise kise sine mbolnge prowe likade ta sine mine mayewam

tuku ndo prode ta sine kila. ²⁹ Kuate nuje Kiño ta kiño mulum minwa nga nu o buk sine kilam tuku madisingina ta nuje Kiño nuje tuku manjau te-purbe nga idusna. ³⁰ Tanjamba nu sine kilam tuku o buk madisingina mbal nu sine wikina. Nu sine wikina sulumba tinreknu kilemayokkina. Sine tinreknu kilemayokkina sulumba nyu sugo singam tuku patikina.

Kuate tuku kume pur manjau sungo

³¹ Ye wam kame satinjit ta tugunu tenemba. Kuate nu sine ndonj sailka minwa le imange sine kile-ibenkam kumun? Kumun kuga. ³² Nu nuje Kiño nuje mape ndamba sine tursingam tuku kumwa nga pilna. Tanjamba kile nu nuje Kiño nuje mbolnge wam njakmba singit le sine ngamunggal mukuk njak mineg. ³³ Kuate nuje sine tinreknu ngate. Ta tuku ande nu sine Kuatenge madisingina mbal pasa mbolnge patikam kumun kuga. ³⁴ Kristus Yesus nu sinenu nga kumna tukunu ande nu sine pa singam tuku mine ndakate. Nu kumna wam ta ndo kuga. Kuate nu te-tina le nu tingina. Kile nu Kuate tuku ndinam kumamnge minmba sine tuku nga Kuate yabanmba minit.

³⁵ Kristus nu sine tuku kume purmba minit ta imange nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumun? Piti ait, sinamanzer, afunje kasursingig, gubak mineg,

agan denkanu mineg, kame agan sine tugum prode, afu balesingam bafude wam kame ta jakmba nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumuŋ kuga. ³⁶ Kuyar pasa ande nu tejenmba sakate.

Sine ne tuku mbal ait jakmba kumam tuku mineg.

Sipsip bale faram tuku pilengade tanjamba afu sine bale faram tuku pilengade ngate. *Mune* 44.22

³⁷ Kristus nu sine tuku sunjomba kume purte ta nu piti jakmba ta kugrakam tuku tursingit le sine sanjri jak mayok king. ³⁸⁻³⁹ Ye sinjka son pasa satinjamngit. Kuate nu singine Sunjo Yesus Kristus mbolŋge sine tuku sunjomba kume purte ta sanjri andeŋge nuŋe wamdus ta kuerkam tuku mine ndakate. Sine kumeg e ko abo mineg ta enjel le guwa sugo sugo tuku sanjri wam kame kile sine mbolŋge prode ko ngumneŋga prowamŋgaig agan ndende samba le kilke mbolŋge mine likade wam kame sakit ta jakmbaŋge Kuate nu sine tuku kume purte wamdus ta kuerkam kumuŋ kuga.

9

Kuate nu nuŋe wamdus dubimba nuŋe mbal madinijgit

¹ Ye Kristus tuku tanjo minet ta ye yabri pasa sandaket. Ye pasa satinjamngit te sinjka son pasa. Tukul Guwanŋge pasa te sinjka son pasa nga sayate le ye tane

satinget ta tejenmba. ² Ye Zu mbal tuku piti sunjogate le ngamunjal rar kamusmba minet. ³ Ye Kristus ndoŋ purka ngisikumba manjau tambu yije ndare tuma turkam kumuŋ kande ye wam ta mata iduset kande.

⁴ Nane Israel tugu minig. Nane nuŋe kinjo kame minam tuku Kuatenge nane madinijgina. Nu nane ndoŋ minmba minit. Nu nuŋe pasa ta nane ndoŋ katna. Nane tukul pasa jak. Kuate mbarinam tuku ndin nu nane tumningina. Nu wam magenu kam sakina ta nane ambonja ismba tinaig. ⁵ Abraham Isak Jakob nane nane tuku mbuŋ. Kristus nu ngarosu jak mayok kina ta nu nane tuku ndare mbolŋge mayok kina. Nu Kuate. Nu agan jakmba kulatka minit. Nyu te-dungam tuku wam ta nu mbolŋge kumba minmba minam tuku minit. Son.

⁶ Israel mbal nane Kuate tuku ndin pitaide tukunu Kuate nu wam kam saningina ta ke ndakate nga idus ndawap. Nane Israel tuku tugu jakmba minig ta afu ndo Israel ndinok. ⁷ Ta tuku Abraham tuku mbuŋ jakmba minig ta afu ndo nu tuku mbuŋ ndinok. Kuate nu tejenmba Abraham sana.

Isak tuku ndare mbolŋge ndone tuku mbuŋ mayok kanŋaig nga sana. *Mulum Pasa 21.12*

⁸ Pasa ta tugunu tejenmba. Sine ngarosu mbolŋge Abraham tuku mbuŋ mayok king mbal sine Kuate tuku kinjo

kame mayok nda kinge. Kuate nu pasa sangrinu Abraham sana ta sine pasa ta mbolŋge Abraham tuku mbuŋ mayok kinge mbal ndo sine Kuate tuku kiŋo mayok kinge. Sine Abraham tuku mbuŋ ndinok. ⁹ Kuate nu Abraham tejenmba sana.

Yar ande si piyo nanje Sara nu kiŋo tuwa le ye siŋka luka prowamŋgit ŋgina. *Mulum Pasa 18.10*

¹⁰ Ta ndo kuga. Ngumneŋga Rebeka nu siŋgine mbuŋ Isak ndonj kiŋo armba funjul sinamŋge konkinaik. ¹¹ Kiŋo armba ta pro ndamba wam magenu ko ŋaigonu ke ndakinaik le nu o buk ande madina. Kuate nu tanjo madiniŋgit ta nane wam ke likade mbolŋge madi ndaniŋmba nu nuŋe wamduŋ ndo dubimba madiniŋmba wikate. ¹² Nu nuŋe manjau ta te-mayokmba Rebeka tejenmba sana.

Kiŋo mulum nu kiŋo ŋgumneŋgamŋgat ta tuku miŋge kum-nemŋge minamŋgat ŋga sana. *Mulum Pasa 25.23*

¹³ Kuyar pasa ande mbolŋge Kuate tuku miŋge tejenmba minit. Yakob tuku ye kume puret ta Esau ye kasuret ŋgate. *Malakai 1.2*

¹⁴ Kuate nu nuŋe nzali dubimba ande madimba ande pitaite ta nu wam kumumbi ke ndakate ŋga sakam kumuŋ e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. ¹⁵ Kuate nu pasa

te Moses sana le nu kuyar mbolŋge kuyarna le minit.

Ye tanjo ande mapewam iduset ta ye nu mapewet.

Ye tanjo ande sinawam iduset ta ye nu sinawet ŋgate. *Kisim Bek 33.19*

¹⁶ Ta tuku Kuate nu ande mapete ta tanjo tuku wamduŋ ko nuŋe piro tuku mundu ta tuku nu mape ndate. Kuga. Nu nuŋe wamduŋ sina tambi ndo nu mapete. ¹⁷ Kuate nu kuyar pasa ande mbolŋge Isip tuku gabat Farao tuku tejenmba sakate.

Ye ne mbolŋge yiŋe sanjrite-mayoki le ye tuku nyu kilke mbol mbal iswaig ŋga ye ne gabat pilen ŋgate. *Kisim Bek 9.16*

¹⁸ Ata. Kuate nu nuŋe nzali dubimba afu mapekate sulumba afu nuŋe pasa pitaiwam tuku wamduŋ karenju niŋgit.

¹⁹ Kile tane tuku ande tejenmba ye kusnayamŋgat. Sine Kuate tuku nzali pitaiwam kumuŋ kuga ta ndanam saka Kuate nu tanjo tuku gubra pilit ŋga ye kusnayuwa ta ²⁰ ye tejenmba nu tuku pasa lafuwamŋgit. Ne ima le Kuate ndonj kualeyaukate. Kilke waim andenje nu tanjo wakeite ta samba ne ndanam saka ye tejenmba wakeiyina ŋga sa ndate.

²¹ Waim wakeikanu tanjo ta nu kilke kilmba nuŋe nzali ndo dubimba aganj wakeikate. Nu kilke ndui tambi waim ande maditaknu

wakeimba waim ande ake agan patinu tuku wakeite.

²² Tanjamba ndo Kuate nu nuje nzali dubimba nuje agan ndende mbolnje wam afu kam kumuŋ. Nu une tuku gubra ŋak minmba nuje sanjri sunjo te-mayokmba ŋakmba tumningam tuku iduste ta nu ŋgan minmba pitik ndo ŋgisikam tuku minig mbal pa ninje ndakate. ²³ Nu nuje mapekate mbal mbolnje nuje wam magenu lato lato patikuwa le ŋakmba kanjerwaig ŋga idusmba tanjate. Mbal ta nane nu ndon gare ŋak minmba minam tuku Kuate nu o buk nane madiningina. ²⁴ Kuate nu sine wike likate mbal tuku saket ta afu Zu mbal afu kasomok mbal.

²⁵ Kuate nu tuan tanjo Hosea mbolnje nu kasomok mbal tuku tejenmba sakina. Nane ye tuku mbal mine ndakade kuasmbi ta nane ye tuku mbal minamŋgaig. Mbal ta ye nane wamdus ninje ndaken ta ye nane tuku kume purmba minamŋgit.

²⁶ Ma ande tuku mbal nane Kuate tuku mbal kuga ŋga saken ta ye tane Kuate abo ŋak minit tuku kiŋo kame ŋgamŋgit. *Hosea 2.23; 1.10*

Kuate nu tanjamba sakina.

²⁷ Tuan tanjo Aisaia nu Israel mbal tuku tejenmba wi kuenjka sakina.

Piyalnje fulbul minig tanjan Israel mbal burnu

kumuŋ kuga ta ndui ndui ndo muskil kile-tidingam tuku wam tamnŋaig.

²⁸ Kuate nu dal ndaka kilke te mbolnje pitik ndo pasa nduiye te-timba lafunu pa ningamŋgat. *Aisaia 10.22-23*

²⁹ Aisaia nu o buk pasa ande tejenmba sakina.

Samba mbolok mbal tuku Mbara nu sine tuku ndare afu mape ndakina kande sine Sodom le Gomora tanjan kile mine ndakeg kande. *Aisaia 1.9*

Aisaia nu tanjamba sakina.

³⁰ Ye tuan tanjo kame tuku pasa satinjit ta tungu tejenmba. Kasomok mbal nane tinjeknu mayok kambim tuku ndin sota matuk tukul ndakinaig ta nane Kuate nu kumuŋ ŋginaig sulumba Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinaig. ³¹ Israel mbal nane tinjeknu mayok kambim tuku tukul dubika matuk tukulka nane tinjeknu mayok ndakinaig. ³² Ta ndanam? Nane tinjeknu mayok kambim tuku wamdus sanjrinu pilnaig ta nanjine piro tuku sanjri mbolnje sotinaig. Kuate nu kumuŋ ŋga nu mbolnje sote ndakinaig. Ndame ande tanjo kupe danjgade ta nane ndame ta mbolnje bikekade. ³³ Kuyar pasa nu tejenmba sakate.

Ata. Ye Sion tumbranje ndame ande kupe danjgam tuku pili le minamŋgat. Ndame

sunjo ta mbolŋge nane barinunŋaig. Ande nu ndame ta tuku sanjgri tomba tinjuwa ta nu tumail pulunungat ŋgate. *Aisaia 28.16*

10

Israel mbal ndin mayenu ŋgisinaig

¹ Tira kame, yiŋe mbal Israel nane muskil kile-tidinge ninŋam tuku ndin ta te-silikuwaig ŋga ye wamdus sanjgrinu pilmba Kuate yabanjet. ² Nane Kuate dubi mayewam tuku ŋgamunŋal kunde-kundeniŋgit ta nane ndin katese ndade. Ye nane tuku maŋau ta kila. ³ Nane Kuatenge ndo tanjo tinjeknu kile-mayokkate wam ta gilai minmba nanŋine sanjgrimbi tinjeknu mayok kambim tuku wamdus sanjgrinu pilig. Nane Kuate nu tanjo tinjeknu kile-mayokkate ndin ndindo ta pitaide.

⁴ Kristus mbolŋge tukul pasa kumna. Kile nu tuku kume tuku sanjgri tomba tinjade mbal nane Kuate am mbolŋge tinjeknu mayok kinig. ⁵ Moses nu tukul pasa dubimba tinjeknu mayok kambim tuku tenjenmba kuyarna.

Ande nu tukul pasa ŋakmba dubi mayewa ta nu abo ŋak minmba minamŋgat ŋgina. *Wok Pris 18.5*

⁶ Kristus tuku kume mbolŋge tinjeknu mayok kinit wam ta minde bada tanjaŋ kuga.

Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Ima nu samba mbol ambe kanŋat ŋga idus ndawa ŋgate. *Lo 30.12*

Sine pasa tambi ande nu samba mbol kumba Kristus tomba ndekuwa le son ŋgam kumuŋ ŋganu sukeg. ⁷ Ko ima nu kumanu mbal tuku tumbran kanŋat ŋga idus ndawap. Pasa tambi ande nu Kristus kumanu mbal ŋgamukŋge te-tiwa le son ŋgam kumuŋ ŋganu sukeg.

⁸ Kristus son ŋgam tuku ndin minde bada tanjamba kuga. Kuyar pasa te ise tiwap.

Kuate tuku pasa tane tugumŋge minit. Tane tuku miŋge mbolŋge ŋgamunŋal sinamŋge minit. *Lo 30.14*

Ata. Nu son ŋgam tuku minde bada kuga. Pasa tane tugumŋge minit ta sine kukliweg. Tane Kristus tuku kume tuku sanjgri tomba tinŋap ŋgeg not.

⁹ Ne nane miŋgemi Yesus nu Sunjo Ndindo minit ŋga te-mayokmba saka sulumba nane ŋgamunŋalmi Kuatenge Yesus kumna le te-tina ta ne son ŋga ta Kuate nu ne tuku muskil te-tiwe tanmbimŋgat.

¹⁰ Sine ŋgamunŋalmi son ŋgeg le Kuatenge sine tinjeknu ŋgate. Sine miŋgemi pasa ta te-mayokey le muskil kile-tidinge siŋgit. ¹¹ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Ande nu ndame ta tuku sanjgri tomba tinjuwa

ta nu tumail pulunungat ngate. *Aisaia 28.16*

¹² Sine Israel mbal tane kasomok mbal Sungo am mbolnge sine kise kise mine ndakeg. Nu sine njakmba tuku Sungo ndindo minit. Nane afu nu sinzanjninguwa nga nu wikade ta nu nane njakmba nuje ranjun mayenu tamba sinzanjngit. ¹³ Kuyar pasa nu tejenmba sakate.

Nane afu Sungonje sinzanjninguwa nga wikade ta nu nane njakmba muskil kiletidinge ningamngat ngate. *Yoel 2.32*

¹⁴ Nane nu tuku sanjri gilai minmba son nda ngade mbal ta ndanjanmba nuje nane sinzanjninguwa nga nu wikam kumun? Nane nu tuku nyu ise ndakuwaig ta ndanmba nane son nguwaig? Ande nu Kristus tuku pasa tumba nane tugumnge kukli ndawa ta ndanmba nane isamngaig? ¹⁵ Afu nanjine mbal afu pasa kukliwam tuku kukul ndaninguwaig ta ndanmba nane kumba pasa ta kukliwamngaig? Kuyar pasa ande ta tuku tejenmba sakate. Ande nu pasa mayenu tumba pro sine tugumnge sakate ta sine garegarekeg ngate. *Aisaia 52.7*

Israel mbal pasa mayenu pitainai

¹⁶ Kristus tuku pasa mayenu isig mbal gundomba nane pasa ta dubi

ndade. Aisaia nu ta tuku tejenmba sakina.

O Sungo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ngate ngina. *Aisaia 53.1*

¹⁷ Sine Aisaia tuku pasa ta mbolnge tejenmba kila pileg. Son ngam tuku ndin ta Kristus tuku kukliweg. ¹⁸ Ye tane kusnatingamngit. Israel mbal nane pasa mayenu ise ndakinaig e? Kuga. Nane sinjka pasa mayenu buk isnaig. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Nane Kuate tuku pasa kuklinaig le kilke mbol mbal njakmba isnaig. Nanjine pasa ta sunjoka kilke tugu njakmba kumungina ngate. *Mune 19.4*

¹⁹ Ye man lato kusnatingamngit. Nane Israel mbal pasa ismba tugunu katese ndanaig e? Kuga. Nane sinjka katesenaig. Moses nu o buk Kuate tuku minje pasa tejenmba sakina.

Ye mbal nyu kugatok mbolnge manjau mayenu ki le tane Israel mbal wamdus njayongamngaig.

Ye kilke kisekok mbal wamdus tugusek kugatok minig ta sinzanjngi le tane gubra tamngaig ngina. *Lo 32.21*

²⁰ Ngumnga Aisaia nu Kuate tuku minje te-mayokmba pasa sanjrinu ande tejenmba sakina.

Ye sote ndakade mbal ye te-silikam tuku ndin tumningamngit. Nane

ye kusna ndangade mbal nane ye kila palmbim tuku ye nane tugumŋge mayok kanġit ŋgina. *Aisaia 65.1*

²¹ Nu nuŋe mbal Israel tuku teŋenmba sakina.

Ait kuennu nane ye tuku pasa pitaimba ŋgueu pilig mbal nane ye tugum prowaig ŋga wika minet ŋgina. *Aisaia 65.2*

Aisaia nu Kuate tuku miŋge taŋamba te-mayokna.

11

Kuate nu Israel mbal tuku sinaniŋgina

¹ Ye tane kusnatiŋgamŋgit. Kuate nu nuŋe mbal Israel pitaikina ŋga idusde e? Siŋka nu taŋa ndana. Ye mata Israelnu. Ye Abraham tuku ndare. Ye tuku tugu ta Benyamin. ² Kuate nu nuŋe mbal Israel kilam tuku o buk madiniŋgina ta nu nane pitai ndakate. Elia tuku wam kube kuyar pasa mbolŋge minit ta tane kila. Nu Israel mbal tuku maŋau kanġerka nu nane pasa mbolŋge patika Kuate sana: ³ O Sunġo, nane Israel mbal ne tuku tuan taŋgo ŋakmba kilmba bale farmba ne atraukam tuku mbain ta kilmba ŋaigo siglikade. Kile ye yiŋe ndo ne dubinumba minet le nane ye mata baleyam tuku ndin sotade ŋgina. ⁴ Taŋakina le Kuate nu ndek Elia teŋenmba sana: Kuga. Israel mbal ŋgamukŋge nane gudommba 7,000 ye dubiyade le ye nane

kulatket. Nane yabri mbara Baal mbariŋ ndade ŋga Elia sana.

⁵ Taŋamba ndo kile ait te mbolŋge sine Israel mbal ndui ndui Kuate dubimba mineg. Kuate nu o buk sine ake sinaŋ make patika kilam tuku madisiŋgina. ⁶ Nu ake sinaŋ sine make patika madisiŋgina ta siŋgine wam ke likeg ta mbolŋge sine nuŋe mbal mayok nda kinge. Kuga. Sine nuŋe ake make patikate wam ta mbolŋge ndo nuŋe mbal mayok kinge. ⁷ Wam ta mbolŋge sine teŋenmba kila pileg. Israel mbal nane tiŋreknu mayok kambim tuku ndin sotinaig ta te-sili ndakinaig. Kuate nu sine ndui ndui kilam tuku madisiŋgina mbal sinenġe ndo te-silikeg. Nane afu ŋgamuŋgal tukulmba wamdus karenŋu niŋgina. ⁸ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Kuate nu nane tuku ŋgamuŋgal wamdus tukulam tuku maŋau niŋgina le nane ammbi aġaŋ kanġer ndaka kilbambi pasa ise ndakade. Kile nane taŋamba ndo miŋig ŋgate. *Aisaia 29.10*

⁹ David nu mata teŋenmba sakina.

Nane aġaŋ ndende kumumbi minmba den ndakeg ŋga idusde. Wamdus taŋge nane biye tidiŋguwa le nane ndekuwaig sulumba lafunu kumumbi tuwaig.

¹⁰ Nane tuku am ma makenge sonnguwa le mambil ndawaig.

Nane piti nak minmba poska lika minmba minwaig ngina. *Mune 69.22-23*

David nu tanjamba sakina.

Kuate nu kasomok mbal kilna

¹¹ Ye man tane kusnatingamngit. Israel mbal nane Kuate tuku ndin nduiye ngisinaig nga idusde e? i ... Nane tana ndanaig. Nane mbarmba Kristus pitainaig le muskil kile-tidinge ningam tuku pasa ta nane tane kangerka am kikon tinga pasa mayenu ta man tam iduswaig nga tane kasomok mbal tugum kina. ¹² Israel mbal mbarnaig le kilke mbol mbal nakmba Kuate tuku wam mayenu ta te-silikinaig. Nane Kuate kusrenaig le nuje wam mayenu tane kasomok mbal mbol prona. Ngumnenga Israel mbal man ngamuungal biye mbilmba Kuate tugum kuwaig le wam mayenu nane tuku mbar mbolnge prona ta limba sinja wam mayenu sungo njayo tanjo nakmba mbolnge mayok kanjat.

¹³ Kile ye tane kasomok mbal satiningamngit. Ye tane kasomok mbal tuku aposel minet ta piro te sungo nga wamdus sangrinu pilmba piroket. ¹⁴ Ye manau tamba yije tugu am kikon tinga nane tuwaig nga iduset. Tanjamba nane afu turmba muskil kile-tidinguwaig. ¹⁵ Kuate nu

Zu mbal kile-sikina le kilke mbol mbal nakmba Kuate ndon tumawam tuku ndin mayok kina. Ngumnenga nu man Israel mbal luka kilwa le ame wam sungo mayok kanjat? Tanjo kummba man abongate wam sungo tanjan.

¹⁶ Bret inumnu kuerka Kuate atraukate ta bret naknu ta Kuate tuku. Ail tugunu Kuate tuku minit ta ail wainu nakmba nu tuku. ¹⁷ Ail ndinok ta Kuate nu wainu afu kat pugurka dunjekok olif ail wainu kilmba wainu ndinok afu ngamuknge tuturmba kuse likina. Tane kasomok mbal dunjekok olif ail tanjan kile Zu mbal tuku wam magenu nane ndon kilig. ¹⁸ Tane wam ta tuku idusmba sine ail wainu ndinok liningeg nga payam ndakap. Ail tugunu ail wainu mbolnge sanjri ti ndangate. Kuga. Tane ail tugunu mbolnge sanjri tingade.

¹⁹ Tane afu tanjine ngarosu payamka tejenmba sakade. Sine kasomok mbal ail ta mbolnge tuturbe nga nu wainu afu kat pugurka pankina nga sakade ta son ta ²⁰ nane Zu mbal son nda nginaig tukunu Kuate nu nane kat pugurka pankina. Tane ngamuungal son nak minig tukunu tane ail ta mbolnge minig. Tane tanjine ngarosu payam ndaka kurau mayemba tanjine ngamuungal son biye dewap. ²¹ Wainu ndinok ta nane son nda nginaig le Kuate nu nane mape ndaka kat pugurkina. Tane dunjekok olif ail tanjan

minmba son manjau kusrewap ta nu sinjka tane mape ndaka kat pugurkamngat.

²² Ata. Tane Kuate tuku ranjung manjau le gubra manjau te kila palpe. Kuate kusremba baringade mbal nu mape ndaka kile-pankate ta tane Kuate tuku ranjung mayenu ta tade. Tane tanjamba tumba minmba minam tuku ngamuŋgal son biye dewap. Kuga ta nu tane mata kat pugurka pankamngat.

²³ Israel mbal nane manj ngamuŋgal biye mbilmba Kuate tuku sangri tomba tinjuwaig ta nu nane kilmba manj ail ta mbolŋge tuturninjuwa le minamngaiŋ. Kuate nu tanawam kumuŋ.

²⁴ Tane kasomok mbal buk dunjekok olif ail wainu minnaig le Kuatenge tane kat pugurka kilmba nu ail prode manjau ta mbilmba olif ail mayenu ta mbolŋge tuturmba kuse likina. Wainu ndinok ta nu nane manj kilmba ail ta mbolŋge tuturmba kuse likam tuku ta minde bada kuga.

Kuate nu kilke mbol mbal ŋakmba sinaningit

²⁵ Tira kame, tane tangine ngarosu payamkubekaig nga ye wam ande kuirok minit ta te-kilimba satinngamngit. Israel mbal afu Kuatenge ngamuŋgal tukulmba wamdus karennu ninjina le Kuate ngumnaenaig ta nane tanjamba nduiye mine nda. Kuate nu tane kasomok mbal giganmba kilam tuku maditnngina ta ka kumuŋguwa

le Israel mbal ngamuŋgal tukulmba wamdus karennu minig ta kusrewamngaiŋ. ²⁶ Wam ta mbolŋge Israel mbal ŋakmba muskil kile-tidinge ningamngat. Kuyar pasa ande ta tuku tenjenmba sakate.

Muskil kile-tidinge ningam tuku tanjo nu Sion tumbraj sunjo mbolŋge prowamngat.

Nu prowa sulumba Yakob tuku tugu Kuate ngummede manjau ta pitaiwamngat. *Aisaia 59.20*

²⁷ Tanjamba ye nane ndon pasa katen ta kumumba nane tuku une manjau saukamngit ngate. *Yeremia 31.33*

²⁸ Kristus tuku pasa mayenu Israel mbal nane pitaimba Kuate ngueu pilnaig ta tane kasomok mbal pasa ta isig. Nane Kuate tuku ngueu pilig wam ta mbolŋge nu tane turkate ta Kuate nu nane kilam tuku madinngina ta nu nane tuku mbuŋ kame idusniŋmba nane tuku kume purmba minit. ²⁹ Kuate nu wamdus mbil ndate tuku. Nu nuŋe wam magenu afu ningit ta nu manj yai ndakate. Nu afu kilam tuku madinngit ta nu manj nane pitai ndaningit. ³⁰ Israel mbal nane ambonja Kuate tuku minje dubinaig ta ngumnaenaig Kristus mbolŋge pitainaig. Tane nu tuku pasa ambonja pitainaig mbal kile Kuate nu Kristus mbolŋge tane mapekate. ³¹ Nu tane kasomok mbal mapeka minit

tanjamba ndo Israel mbal mata mapekam tuku ta kile nane nu tuku minje pitaimba minig. ³² Sine njakmba Ku-ate tuku minje pitaigen le nu sine kilmba une tuku ndalekanu manjau mbol patikina. Tanjana sulumba kile nu Kristus mbolnje sine njakmba mapeka kilamngat.

³³ Kuate tuku manjau ta mayenu ndo. Nu tuku wamdus kila sunjo o mbolnje. Sine sinjka nu tuku wamdus kila pile ndakeg. Nuje wamdus kile-mayokkam tuku ndin sine pilengam kumun kuga. ³⁴ Kuyar pasa nu tenemba sakate.

Ima nu Sunjo tuku wamdus kila minit? Ima nu Sunjo wam pagu pasa sawam kumun njgate.

Aisaia 40.13

³⁵ Ima nu aganj ande Sunjo tuna ta tuku lafunu nu mbolnje minit? ³⁶ Nunje aganj ndende njakmba kile-mayokkina ta nu tugu. Nu miro. Nu tuku nyu sunjo kilnja sanjri ta minmba minamngat. Son.

12

Sine Kuate tuku ndo minbe

¹ Tira kame, tane Kuate tuku mape manjau idusmba tanjine njarosu Kuate tuku nga madimba patikap le minwaig. Kuate nu atrau aganj tananj ta nu nzalite. Sine tanaweg ta sine kumumbi Kuate mbarineg. ² Tane kilke te tuku manjau te-pur ndawap. Tanjine wamdus

Kuate mbolnje palpe sulumba kitek mayok kape. Tane tanjamba Kuate tuku nzali kila palpe sulumba wam magenu o mbolnje Kuate garete ta ke likam kumun.

Piro sanjri yimyam tuku pasa

(1 Korin 12)

³ Kuate nu ye make pilmba aposel pilna. Ye nyu tambi satinjamngit. Tane tanjine mironj payam ndaka kumumbi pilengap. Kuate nu sanjri yimyam tinjit ta idusmba tanjine mironj pilengap. ⁴ Njarosu ndindo mbolnje aganj inum inumnu piro kise kise ke likade. ⁵ Tanjamba ndo sine Kristus ndonj ulendikeg mbal sine gudommba ta njarosu ndindo ndo mineg. Njarosu ta mbolnje sine inum inumnu mineg ta ulendika njarosu ndindo. ⁶ Kuate nu sine njakmba make patika sine yimyam sanjri kise kise ake sinjit tambi sine pirokube. Ande nu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkam tuku sanjri tate ta nu nuje ngamungal son manjau tambi kile-mayokkuwa. ⁷ Ande nu tanjo turkam tuku sanjri tate ta nu tanjo turkuwa. Ande nu pasa kukliwam tuku sanjri tate ta nu pasa kukliwa. ⁸ Ande nu tanjo sanjri pileningam tuku sanjri tate ta nu sanjri pileninguwa. Ande nu aganj ndende njak afu turka ningam tuku sanjri

tate ta nu waknyumba niŋguwa. Ande nu gabat tanjo minam tuku sanjri tate ta nu wamdus sanjrinu pilmba piro ta kuwa. Ande nu sinamanzerka minig mbal turkam tuku sanjri tate ta nu gare ŋak turkuwa.

Tira kame ŋgamuŋgal niŋgam tuku pasa

⁹ Tane wamdus tugusekmbi muŋgu kume purkap. Tane maŋau ŋaigonu ŋakmba ŋgumneniŋmba maŋau magenu ndo bige dedeŋgap. ¹⁰ Tanjine tira kat tanjine tanjaŋ tanjine tanjine muŋgu kume purkap. Tane tanjine tanjine tira kame tuku nyu kile-dungam tuku ŋgamuŋgal kunde-kundetŋguwa. ¹¹ Tane kanyum ndamba sanjri tiŋga pirokap. Tukul Guwa mbolŋge tumail gare ŋak mayok kape sulumba Sunjo tuku piro mbal minap. ¹² Tane muskil kile-tidinge tiŋgam tuku tairŋgade ta tuku gare-gareka minmba piti sinamŋge ŋgan pilmba dirnanŋap. Tane mara mara Kuate yabaŋmba minmba ¹³ Kuate tuku mbal agaŋ ndende denkade ta turkap sulumba kisekok mbal kilmba tanjine wande mbolŋge patikap.

¹⁴ Tane piti sertingig mbal Kuatenje nane sinzanŋiŋguwa ŋga yabaŋap sulumba nane nyaro pasa niŋmba kasur pasa niŋge ndakap. ¹⁵ Nane gare ŋak minig mbal ndoŋ tane gare-garekap. Nane piti ŋak min-

mba malmbikade mbal ndoŋ tane malmbikap. ¹⁶ Tane tira kame ndoŋ wamdus ulendika tuma minmba sine sugo ŋga piro nyu kugatok ta kam tuku mbule ndakap. Tane sine kila sugo ŋak ŋga idus ndawap.

¹⁷ Ande tane mbolŋge maŋau ŋayonu kuwa kande tane maŋau ŋayonumbi lafu ndawap. Tanjo ŋakmba ŋgamukŋge maŋau tiŋreknu ndo ke likap. ¹⁸ Tane tanjo ŋakmba ndoŋ ŋgamuŋgal ulendi minam tuku ndin sotap.

¹⁹ Tira kame, nane afu tane mbolŋge maŋau ŋaigonu kuwaig le tane Kuatenje lafuwa ŋga piti ta nu wai mbolŋge ndo palpe. Kuate tuku kuyar ta tuku teŋenmba sakate.

Sunjo nu sakate: Maŋau ŋaigonu lafunu ta ye tuku piro. Yeŋge pa ta niŋgamŋgit ŋgate. *Lo 32.35*

²⁰ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ne tuku ŋgueu tanjo nu gubawa kande nyamagan tawe le nyuwa. Nu kule parawa kande kule tawe le nyuwa.

Ne tanjawa ta nu nuŋe ŋgueu maŋau ta tuku kiko tumba wamdus rar prowa le kamusmba minamŋgat ŋgate. *Sindaun 25.21*

²¹ Maŋau ŋaigonu tanje tane kile-ibenjikat ŋga tane nu mape ndawap. Tanjine maŋau magenu tamba maŋau ŋaigonu ta kile-ibenkap.

13

Kuatenge gabat sugo patike likate

¹ Sine njakmba gafman kumnemnge minbe. Kuate tuku wamdus mbolnje ndo nane mayok kinig. Gabat sugo mine likade ta nunge patikate. ² Ande nu gafman tuku minje pitaite ta nu Kuate tuku wamdus pitaite. Pitaide mbal ta nane piya kumumbi tade.

³ Manjau magede mbal nane kulat tanjo sugo tuku kuru kuru ndakade. Nane wam njaignou kade mbal ndo kulat tanjo tuku kuru-kurukade. Ne gabat ande tuku kuru-kurukam idus ndamba kande ne manjau magenu ka le nu ne nzalin-uwa. ⁴ Kuate nu tane turkam tuku gabat sunjo ta pilit. Nu manjau njayonu lafuwam tuku nyu njak minit. Ta tuku ne manjau njayonu kumba kande ne nu tuku kuru-kuruka. Kuate nu manjau njaignou kade mbal pa ningam tuku gabat sunjo ta nu tuku piro tanjo minit. ⁵ Ta tuku ye satinjit. Tane gafman tuku minje kumnemnge minap. Tane Kuate tuku pa laipam tuku ndo nu kumnemnge mine ndakap. Tane manjau tinreknu nga nu kumnemnge minap.

⁶ Tane takis ndametinj pankap. Gafman mbal nane piro ke likade ta nane Kuate tuku piro biyig. ⁷ Tane afu mbolnje wam kam tuku min-waig kande nane mbolnje ke likap. Tane takis ndametinj pankam tuku minmba kande

pankap. Tane nyu njak mbal idusningmba nane gare ningam tuku wam ta ndo kap.

Tanjine tanjine munju kume purkap

⁸ Tane aganj ande lafuwam tuku mine ndakuwa. Tanjine tanjine munju kume puram tuku manjau ta ndo lafuwam tuku minwa. Nane afu tane tugumnge minig ta tane nane tuku kume purde ta tane Kuate tuku tukul pasa njakmba kumude. ⁹ Kuate tuku tukul gudommaba minig. Tanjo pino munju kuayar ndakap. Tanjo bale ndawap. Aganj ande kuayar ndawap. Aganj ndende kilam tuku piriri ndawap. Tukul kame sakit ta njakmba tukul pasa tenje ulendite. Tukul ta tenjenmba. Tane tanjine njgarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnge minig mbal tuku kume purap ngate. ¹⁰ Tanjo nu kume pur manjau tamba ande njayo siliwam kumunj kuga. Ande nu kume pur manjau njak minit ta nu tukul njakmba kumute.

¹¹ Kile mineg ait te tane kila. Ta tuku wam njakmba ta dubikap. Sine muskil kile-tidinge singam tuku pasa ismba son njigenj ait ta kile ait kuen kinit. Ta tuku tanjine wamdus kinyanu minig ta kuagnekap. ¹² Ma furir tuku ait kugawam bafute le mafewam tuku ait buk patukate. Ta tuku ma make tuku manjau kile-sika mafenj tuku manjau kilmba tamba manjau njaignou kile-ibenkuba. ¹³ Sine mafen

mineg tanjaŋ maŋau magenu ndo kube. Sine afu ndoŋ minyoka isukusmba maim-maimka kule kamenu nye ndakube. Sine fare fare tanjo pino ndoŋ une ndakube. Kutur maŋau kiko ŋak ta ke ndakube. Afu ndoŋ kualeyau ndakube. Afu tuku mine tuku wamduŋ kagli Nŋr ndakube. Sine ma make tuku maŋau tanjaŋ ŋakmba kusrekube.

¹⁴ Tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku maŋau te-purap sulumba tanjine ŋgarosu tuku nzali ŋaigonu kam tuku idus ndaniŋgap.

14

Sine tira kame tuku son maŋau pile ndaŋgube

¹ Tira ande tuku son maŋau gisleknu ta nu tane ndoŋ maŋgurkam tuku tap. Tane nu ndoŋ kualeyauka nu tuku maŋau te-ibenjam tuku idusmba te ndakap. ² Tira ande nu ye agan ŋakmba nyam kumuŋ ŋgate. Ande nu son maŋau gisleknu ŋak minmba ye mbarikit ŋga nu ndem mbulmba nyamagan ndo nyate. ³ Ande nu ndem nyate tanje ande nu nyamagan ndo nyate ta tala ndawa. Ande nu ndem nda nyate tanje nu tanjo ndem nyate ta nu mbarte ŋga sa ndakuwa. Kuate nu nale arneŋ kilna. ⁴ Ne ima le ande tuku piro tanjo tuku son maŋau pilete. Nu pilemba kumumbi kate ko mbarte ta ne tuku piro kuga. Nuŋe Sunjo tuku piro.

Sunjoŋge nu sanjri tuwit ta nu kumumbi mayok kanjat.

⁵ Tira ande nu ait afu tukul ŋak ŋgate. Ande ait ŋakmba kumu kumu tukul kugatok ŋga iduste. Tanjine mironj yimyam maŋau dubiwam tuku ta pileŋga te-tiwap. ⁶ Ait afu sugo ŋgade mbal ta nane Kuate tuku nyu idusmba tanjade. Nane ndem nyade mbal Kuate gare pasa tuwig sulumba Kuate tuku idusmba nyade. Nane ndem nda nyade mbal nane Kuate tuku mata idusmba ndem nda nyade. Nane nyamagan ndo nyade ta tuku Kuate gare pasa tuwig. ⁷ Sine mineg ta singine mironj tuku mine ndakeg. Ko kumeg ta singine mironj tuku kume ndakeg. ⁸ Sine abo ŋak mineg ta sine Sunjo tuku nyu te-duŋgam tuku mineg. Sine kumeg ta Sunjo tuku nyu te-duŋgam tuku kumeg. ⁹ Kristus nu kumanu mbal abo ŋak minig mbal tuku Sunjo minam tuku nu kummba maŋ tinjina. Ta tuku sine abo mineg e ko kumeg ta sine Sunjo tuku ndo mineg.

¹⁰ Ne wam ta idusmba tira ande tuku son maŋau pileŋga nu mbarte ŋga sa ndaka. Ko ne afu tuku son maŋau kanjerka tala tala ndaniŋga. Sine ŋakmba Kuate am mbolŋge tinjube le nuŋge sine pilesinjamŋgat. ¹¹ Kuyar pasa ande ta tuku teŋenmba sakate.

Sunjo nu sakate: Ye sinjka abo minet tanjaŋ pasa te sinjka mayok

kanġat. Tanġo ġakmba ye tugumġe dagol tidronġamġaig. Nane ġakmba ye tuku nyu te-dunġamġaig ġgate. *Aisaia 45.23*

12 Ta tuku sine ġakmba Ku-ate tugumġe sinġine wam ġakmba ke likeg ta kilimok kile-mayokkamġig.

Sine tira kame tuku ġgamunġal ġaigo sigli ndakube

13 Ta tuku sine sinġine munġu pilenġeg wam ta kusrekube. Sine wamdus sanġrinu pilmba sinġine tira inum ndekam tuku wam ande ke ndakube. 14 Ye Sunġo Yesus ndon ukendiket ta nyamagan ndem ġakmba nyam tuku tukul kuga. Ye wam ta kila minet ta ande nu agan ande nyam tuku tukul ġak ġga iduste ta nu tuku wamdus sinamġe tukul tanan mayok kinit. 15 Tira ande nu agan ande nyam tuku tukul ġak ġgate le ne tumba nyate ta ne nu tuku wamdus ġayo silit. Tanate ta ne tira tuku kume purte wam ta kusrete. i ... Kristus nu tira ta tuku kumna. Ne agan nyate tambi nu ġayo sili ndawa.

16 Ne ye agan ġakmba nyam kumun ġga sakate ta ne kumumbi sakate. Nane wamdus mayenu ta andenġe ġayo siliwam tuku ndin wakei ndawa. 17 Sine Ku-ate kumnemġe mineg mbal sine nyamagan le kule nyeg ko nda nyeg ta alo sunġo kuga. Sine tinreknun mayok ka ġgamunġal mukuk minmba Tukul Guwa mbolġe gare

ġak mineg wam ta ndo alo sunġokanu. 18 Ande nu tanamba Kristus dubite ta nu Ku-ate gare tuwit. Tanġo pino nane nu tuku manau ta kanġermba saka minig.

19 Sine ġgamunġal ulendi minmba sinġine sinġine wamdus sanġri pilewam tuku sanġri tinġa wam ta ndo ke likube. 20 Ne agan ande nzalinu nyate tambi Ku-ate tuku piro ġayo sili ndawa.

Nyamagan ġakmba tukul kugatok ta ande nu ne agan nyate ta mbolġe ndekate ta ne mbarte. 21 Nane tira ande baringikat ġga ne ndem ko grep kule nye ndaka ko wam kise afu ke ndakate ta ne manau tinreknun dubite.

22 Ne wam afu kam kumun ġgate ta Ku-ate am mbolġe ndo minwa. Ne wam ande pilenġa ye kam kumun ġga idusmba wamdus piti kugatok ta ne gare ġak minit. 23 Ne wamdus armba ġak agan ande nya ta ne mbarte. Ne nane ġgamunġal son pitaimba tumba nyate ta tuku. Ande nu wam andembi nunġe son ġgate manau piti serte ta nu mbarte.

15

1 Sine Kristus dubimba ġgamunġal son sanġri ġak mineg mbal sine tira kame son manau gisleknun minig ta turkub. Sine sinġine maye minam tuku ndo idus ndabe. 2 Sine tira kame wamdus sanġri pilenġam tuku nane tuku wamdus kumnemġe minmba manau tambi nane turkub. 3 Kristus nu mata

nuŋe maye minam tuku ndo idus ndana. Kuyar pasa ande Kristus nu Kuate ndon pasatina ta teŋenmba sakate. Nane ne tumail pannade mbal ye turmba tumail panyade. *Mune 69.9*

Kuyar pasa nu taŋamba sakate.

⁴Kuyar pasa o buk kuyarke likinaig ta sine tumsingam tuku mayok kinaig. Sine kuyar pasa ta burka sanjri tinga dirnaŋgube sulumba ŋgamuŋgal mukuk ŋak minmba Kuate tairŋgube. ⁵Sine sanjri tinga ŋgamuŋgal mukuk minam tuku maŋau Kuate tugumŋge prote. Nunge tane sanjri tingua le tane Kristus Yesus tuku maŋau kubemba taŋgine taŋgine wamdus ulendi tuma minap. ⁶Tane taŋamba minap ta tane ulendika miŋge ndindombi singine Sungo Yesus Kristus tuku Mam Kuate tuku nyu te-dunŋamŋgaig. Son.

Kristus nu kilke mbol mbal ŋakmba wikina

⁷Kristus nu Kuate tuku nyu mbol kuwa ŋga nu sine ŋakmba kilna. Taŋamba ndo tane mata Kuate tuku nyu mbol kuwa ŋga taŋgine taŋgine afu ŋakmba kile likap.

⁸Kristus tuku maŋau satingit ta tugunu teŋenmba. Kuate nu pasa o buk sakina ta alonu mayok kuwa ŋga Kristus nu Zu mbal tuku piro taŋgo mayok kina. Wam ta mbolŋge Kuate nu Zu mbal tuku mbuŋ kame pasa saniŋgina ta kumuŋgina.

⁹Wam ta mbolŋge kasomok mbal mata Kuateŋge mapekina le nane nu tuku nyu te-dunŋinaig. Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ye kasomok mbal ŋgamukŋge ne tuku nyu te-dunŋamŋgit. Ye ne tuku nyu mbol kuwa ŋga mune ande ulamŋgit ŋgate. *2 Samuel 22.50; Mune 18.49*

¹⁰Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Tane kasomok mbal Kuate tuku mbal Israel ndon gare-gareka minap ŋgate. *Tukul Pasa 32.43*

¹¹Pasa ande mata teŋenmba sakate.

Tane kasomok mbal Sungo tuku nyu te-dunŋap.

Ese. Kilke tugu ŋakmba nu tuku nyu te-dunŋap ŋgate. *Mune 117.1*

¹²Tuan taŋgo Aisaia nu mata sakina:

Yesi tuku mbuŋ sungo ande prowamŋgat.

Nu kasomok mbal tuku Sungo minam tuku mayok kaŋgat. Nunge nane muskil kiletidŋge niŋgam tuku tairŋgamŋgaig ŋgina. *Aisaia 11.10*

¹³Sine Kuate tairŋga mineg wam ta nuŋge singit. Tane nu kumuŋ ŋga minap le nuŋge gare maŋau ŋgamuŋgal mukuk sunŋomba tingua. Nu taŋawa ta tane Kuate tairŋga minig wam ta Tukul Guwaŋge lato lato sanjri pilemba minamŋgat.

Paulus nu nuŋe piro tuku sakina

14 Tira kame, ye tane tuku wamdus ar ar ndawet. Tane ranjun manjau kumunganu njak minmba pasa tugusek njakmba kila minig tukunu tanjine tanjine mungu kiletidinjam kumunj. 15-16 Kuate nu ye make pilmba tane kasomok mbal ngamuknje Kristus Yesus tuku piro tanjo minam tuku ye madiyahina. Ta tuku ye waje te mbolnje tane man idusam tuku ye pasa sanjrinu afu kuyarit. Ye pasa mayenu kukliwet te pris tananj Kuate tuku piro biyet. Tane kasomok mbal Tukul Guwa mbolnje kumumbi purfenju mayok kape le Kuate nu nzalinu kilwa nga ye tane atrau aganj mayenu tananj Kuate tambim tuku piro ket.

17 Ye Kristus ndon ulendiket tukunu ye Kuate tuku piro ke liket te ye payamkam kumunj. 18 Kristus nu kilke mbol mbal njakmba pasa mayenu dubiwaig nga nu ye mbolnje wam afu ke likina ta ndo ye saka minet. 19 Ye pasa kuklimba wam afu ke lika ye sanjri kitek tumnijmba Tukul Guwa tuku sanjri yinyam kile-mayokka wam njakmba ta Kristus nu ye mbolnje piro kina. Ta tuku ye Yerusalemnje Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro tugu pilmba kumba ka ka Iliria ma mbolnje tinga piro suluwen.

20 Ye Kristus tuku piro mbal afu tuku piro tuturam idus ndawet. Nu tuku nyu

kinit ma mbolnje ye pasa kukliwe nda. Nu gilai mbal tugumnje ye pasa kukliwam tuku wamdus sanjrinu pilet. 21 Kuyar pasa ande ye idusmba tanjamba piro ket ta tenjmba.

Nane nu tuku pasa ise ndakade mbal nane ismba wamdus purfenjangat.

Nane nu tuku nyu ise ndakade mbal nane nu kila palmbimnjaig njgate. *Aisaia 52:15*

Paulus nu Rom mbal kanjerkam idusna

22 Ye ait sunjgomba tane tugum prowam tuku iduset ta yije piro sunjo tenge ndin purte. 23 Kile kilke te mbolnje piroket ta buk kugate. Ye yar gudommba tane tugum kambim tuku sunjgomba idusmba minet ta ye Spen kambim nga pro tane kanjertingam iduset. 24 Ye tane ndon ait fagnu minmba gare ti le tane ye mindeyumba ka ndinnje kayeyap le ye Spen ka njget.

25 Ye kile ndametin afu kilmba Yerusalemnje Kuate tuku mbal turkam kanjit.

26 Nane aganj ndende tuku denkade tukunu Masedonia le Akaia ma mbolnje tira kame afu nane turkam tuku ndametin te patikinaig.

27 Nane nanjine miroj wam ta kam idusnaig ta nane kumumbi kinaig. Kasomok mbal Israel mbolnje lafu njak minig. Nane Israel mbal tugumnje Kuate tuku wam magenu kilig tukunu

kile kasomok mbal nane Israel mbal afu ngarosu tuku aganjmbi turkam kumuñ. ²⁸ Ye ndametiñ te kilmba Yerusalem mbal niñgi sulumba ye Spen kambim nga ka tane tugum ta prowamñgit. ²⁹ Ye tane tugum prowi ta ye Kristus tuku gare manjau ñakmba ñak tane tugum prowamñgit ta ye kila.

³⁰ O tira kame, sine ñakmba Sunjo Yesus Kristus tuku mbal mineg. Sine Tukul Guwa mbolñge muñgu kume purkeg. Ta tuku ye teñemba satinjamñgit. Tane ye turyam tuku ye ndoñ Kuate sunjomba yabanbe. ³¹ Yudea ma tugu mbolñge son nda ngade mbal ye baleyam idusde ta ye maye minam tuku Kuate yabanap. Kristus tuku mbal Yerusalemñge nane kasomok mbal tuku ndametiñ te kilam mbulbekaig. Nane gare ñak kilwaig nga ta tuku mata Kuate yabanap. ³² Kuate nu nzaliwa le ye tanamba gare ñak tane tugum ta promba ait afu tane ndoñ mini sulumba wamdus gare tamñgit.

³³ Kuate nu ngamunjal wamdus bul sersingam tuku nu tugu. Nu tane ndoñ minmba minwa. Son.

16

Paulus nu Rom mbal kaiye pasa niñgina

¹ Kristus tuku piro pino ande nyunu Febe tane nu tuku nyu kila palpe nga satinjamñgit. Nu Senkrea

tumbran sunjo mbolñge Kristus tuku kuasmbi ngamukñge piro kate. ² Nu tane tugum ta prowa le tane Kuate tuku mbal minig ta te-mayokmba Sunjo tuku nyu mbolñge nu tap. Nu wam afu denkuwa kande turap. Nu tira kame sunjomba ye mata turyina.

³ Prisila le Akuila nale ye ndoñ Kristus Yesus tuku piro kigen ta tane nale tuku gare pasa te sanikap. ⁴ Nalekam ta ye maye minam tuku ye turyumba kume dirnaik. Ta tuku kasomok mbal Kristus tuku kuasmbi minig ta nane ñakmba ye ndoñ nale gare pasa nikig. ⁵ Nale tuku wandekñge Kristus tuku kuasmbi manjurkade mbal nane mata gare pasa te niñgap.

Mbal ñakmba nyu kilamñgit te yiñe gare pasa te saningap. Yiñe gulab mayenu Epenetus. Asia mbal ngamukñge nu ambonga Yesus tuku son ngina. ⁶ Pino ande Maria tane ngamukñge piro karenkina. ⁷ Andronikus nale Yunias sine tugu ndindo nale ye ndoñ muli wandek sinamñge mingen. Ye Kristus gilai minen le nale ambonga son nginaik. Aposel kame ngamukñge nale nyu ñak minik. Nane ñakmba ta yiñe gare pasa te niñgap.

⁸ Afu teñemba. Ye tuku gulab mayenu Ampliatas. ⁹ Ande Urbanus nu sine ndoñ Kristus tuku piro biyit. Ande Stakis nu ye tuku gulab mayenu ande. ¹⁰ Ande Apelis nu Kristus tuku tango tugusek mayok

kina. Aristobulus tuku ndare tuma mbal mata yije gare pasa ningap. ¹¹ Herodion nu ye ndon tugu ndui ta. Narsisus tuku ndare afu Sunjo tuku mbal minig ta jakmba yije gare pasa te saningap.

¹² Afu tenenmba. Sunjo tuku piro karenkate pino ar Trifina nale Trifosa. Pino ande Persis nu mata Sunjo tuku piro karenkate. ¹³ Tira ande Rufus nu Sunjo tuku tanjo tugusek. Ina nuje nu ye tuku ina tanjan minit. ¹⁴ Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas tira afu nane ndon minig. ¹⁵ Filologus, Yulia, Nerijs nale kulim nuje Olimpasi Kuate tuku mbal nane ndon mine likade ta jakmba yije gare pasa te saningap.

¹⁶ Tane tanjine tanjine tira kame ndon munjo kume purkade manjau ta alonu te-mayokap.* Kristus tuku kuasmbi yimiam jakmbange tane tuku kaiye pasa pilig le ilit.

Yabri tum mbal tuku riron pasa

¹⁷ Tira kame, nane afu tane purka afu tuku wamdus tugusek didikade ta tane nane kila patika nane ndon ulendi ndakap. Nanenge sine pasa tugusek tumtingigen ta pitaide. ¹⁸ Nane singine Sunjo Yesus Kristus tuku piro mbal kuga. Nane nanjine ngarosus tuku nzali najgonu maro jak minam tuku ndo

piro kade. Nanjine njule parak pasambi tira afu wamdus sanjri kugatok ta didikade.

¹⁹ Tane Kuate tuku minje dubi mayede ta nane jakmba isig. Ye wam ta tuku gare-gareket. Tane manjau mayenu kam tuku kila sunjo jak minap sulumba manjau najyonu kam tuku gilai tanjan minap. ²⁰ Tane tanjamba minap ta Kuate nu pitik ndo Satan tumba tane tuku kupe kumnemnge pilmba to firamngat. Kuate nu ngamungal mukuk singit tuku tugu. Sine tuku Sunjo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.

²¹ Timoteus nu ye ndon pirokate ta nuje tane kaiye pasa tingit. Lusius Yason Sospater nane ye tuku tugu ndui ta nane mata tane kaiye pasa tingig.

²² Ye Tertius Paulus tuku minje pasa kuyaret te ye mata kaiye pasa tinget.

²³ Gaius nu ye Paulus nu tuku wande mbolnge minam tuku sakate. Nu Kristus tuku mbal jakmba mbolnge wam mayenu ta kate. Nu mata tane kaiye pasa tingit. Erastus nu tumbrajan sunjo te tuku ndametinj kulatkate tanjo sine tuku tira Kuartus nale mata tane tuku kaiye pasa pilik.

²⁴ [Sine tuku Sunjo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.]

Paulus nu Kuate tuku nyu te-dunjinga

* **16:16:** Zu mbal nane kume purkade manjau ta alonu te-mayokmba munjo mumukade.

²⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dunḡube. Ye pasa mayenu Yesus Kristus tuku kukliwet ta Kuate nu ta mbolḡge tane sanḡri piletingamḡgat. Pasa mayenu ta buk kuirok minna le tanḡo nane gilai mine sunḡona le ka ka kile nu kilimok mayok kinit.²⁶ Kuate nu minmba minit nu tanḡo ḡakmba pasa mayenu son ḡga dubiwaig ḡga iduste ta kilimok mayok kinit le kilke mbol mbal ḡakmba ise likeg. Tuan tanḡo kame tuku kuyar ta mbolḡge kilimok mayok kinit.

²⁷ Kuate nu ndo wamdus kila ḡakmba ḡak. Sine ḡakmba Yesus Kristus mbolḡge Kuate tuku nyu sunḡo ta te-dunḡa minmba minbe.

Son.

1 KORIN

Korin mbal tuku waŋe Paulusŋe ambonŋa kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 26 kinaig le Paulus nu Efesusŋe minmba Korin mbal tuku waŋe te kuyarna.

Korin tumbranŋ sunŋo ta Grik kilke mbolŋe minna. Tumbranŋ ta mbolŋe ma tugu yeki yeki tuku mbal pro tanŋe mine likinaig tukunu maŋau ŋaigonu mata sunŋokina. Korin mbal nane yabri mbara gudommba mbariŋniŋmba minnaig le Paulusŋe pasa mayenu tumba nane tugum kumba tumniŋina le isnaig wam kube ta Aposel 18 mbolŋe minit.

Korin mbal gudommba Paulus nu Kristus tuku sakina le ismba ŋgamunŋal biye mbilmba kule pisne tinaig le Paulus nu nane ŋgamukŋe yar ndindo batenŋu inum pirokina sulumba maŋ nane kusreka kina.

Paulus nu waŋe te kuyarna ta tugunu teŋenmba. Nu Efesusŋe minna le mbal afu nane nu tugum promba Kristus tuku mbal Korinŋe minig ta nane fare fare unekade ŋga nu kubeu tunaig sulumba sakinaig: Afu nane nanŋine maŋau ambokok ta maŋ lato ke likade. Nane pur yimyamka sine gabat kise kise tuku kuasmbi ŋgade. Nane tuku ande nu nuŋe ndare ndoŋ kinyna ta nane

nu te-ti ndanaig. Nane kua-leyaukade sulumba nanŋine nanŋine tira pasa mbolŋe kile-tidingade sulumba fare fare tanŋo pino ndoŋ unekade ŋga Paulus sanaig le nu pasa ta ismba nane tuku mbar kile-tidingam tuku waŋe te kuyarna sulumba wam pagu pasa sunŋomba nane niŋgina.

Tanŋamba nu nane nu tuku kusna waŋe pilnaig ta turmba kumumbi lafuna.

¹⁻² Kuate tuku kuasmbi Korinŋe minig tane ŋakmba kaiye. Tane nuŋe mbal minam tuku Kuate nu wikate le tane Kristus Yesus ndoŋ ulendika nu tuku mbal mayok kinig. Kilke tugu ŋakmba mbolŋe siŋgine Sunŋo Yesus Kristus tuku nyu te-dunŋade mbal nane sine ndoŋ ulendika Sunŋo ndindo ŋak minig ta nane tuku turmba waŋe te kuyaret. Ye Paulus Kuate nu nuŋe nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini ŋga nyu te-mayokna. Ye siŋgine tira Sostenes sile tane ndoŋ pasatam prowek. ³ Siŋgine Mam Kuate Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinanŋ make patika ŋgamunŋal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Paulus nu Kuate tuku garena

⁴ Kuate nu Kristus Yesus mbolŋe tane ake sinanŋ make patikina tukunu ye mara mara nu gare pasa tuwet. ⁵⁻⁶ Tane Kristus ndoŋ ulendika wam magenu ŋakmba kilnaig. Sine nu

tuku pasa tane tugumnge kukligen le pasa ta tane tuku ngamunggal sinamnge sanjri tingina le tane katese manjau tugusek njakmba njak minmba minge bulokmbi te-mayokde. ⁷ Tane singine Sunjo Yesus Kristus luka prowam tuku minde minig ta wam ande tane mbolnge den ndakate. Kuate nu buk wam magenu njakmba tinje suluna. ⁸ Nu tane sanjri piletinjmba minwa le ma ma nuje ait sunjo mbolnge mbar ande tane mbolnge mayok kine nda. ⁹ Kuate nu nuje Kinjo singine Sunjo Yesus Kristus tane nu ndonj munju gare njak minam tuku wikina. Nu sinjka wam ta te-mayokamngat.

Kuate tuku kuasmbi Korinje purkinaig

¹⁰ Tira kame, ye singine Sunjo Yesus Kristus nu tuku nyu mbolnge tane sanjrimba satinngamngit. Tane pur yimyam ndaka ulendika tumawap sulumba tane wam njakmba mbolnge ngamunggal ndindo pilmba kap. ¹¹ Tane kualeyaukade ta Klowi tuku wande tuma mbal afu ye tugum promba ye kubeu sinaig le ye isen ta tejenmba. ¹² Tane purka tane afu sakade ye Paulus tuku tanjo ngade. Afu ye Apolos tuku afu ye Petrus tuku afu ye Kristus tuku ngade. ¹³ Yoi. Tane Kristus purpurde le nu gudommaba tana mayok kinig. Ye Paulus ye tanenu nga ail kazrai mbolnge kume ndaken. Tane

ye tuku nyu mbolnge kule pisne te ndakinaig. ¹⁴ Ye tane ngamuknge minmba afu kule pisne ndatingen tukunu kile ye wamdus piti kugatok minet. Ye Krispas nale Gaius ndo kule pisneniken tukunu ¹⁵ tane sine Paulus tuku mbal minmba kule pisne tigen nga sakam kumun kuga. ¹⁶ O son. Ye Stefanus tuku wande tuma mbal mata kule pisneningen. Ye afu turmba kule pisneningen e ko kuga e ye idus ndawet. ¹⁷ Kristus nu tanjo kule pisneningam tuku ye kukul ndayina. Ye pasa mayenu kuklimba sanu tuku kukulyina. Ye pasa ta kuklimba kilke te tuku wamdus kilambi tanjo wamdus dubikam tuku sa ndaket. Kuga. Ye ail kazrai tuku sa ndo ket.

Kristus nu Kuate tuku wamdus kuyar te-mayokte

¹⁸ Kristus nu ail kazrai mbolnge kumna ta ngisikam tuku minig mbal nane pasa ta ismba nginngan pasa ndo ngade. Sine Kuatenge muskil kile-tidinge singit mbal sine ismba ta Kuate tuku sanjri ngeg. ¹⁹ Kuyar pasa ande Kuate tuku minge tejenmba sakate.

Nane kila sugo njak mbal yenje nane tuku kila njaigo siglikamngit. Wamdus kuyar mayenu njak mbal yenje nane tuku wamdus te-siwamngit ngate. *Aisaia 29.14*

²⁰ Kuate tuku wamdus kila tanje kilke te tuku nginngan

wamdus kila kilimok kile-mayokkate. Ta tuku kila njak mbal aningge? Ko kuyar pasa biteknjganu mbal aningge? Ko nanjine wamdus kilambi afu tuku pasa kile-ibenjkade mbal aningge? Nane tuku kila alo kugatok. ²¹ Kuate nu tanjo nane nanjine kilambi nu kila palmbim tuku ndin ta tukulna. Sine pasa kukliweg le afu nginngan pasa ngade ta pasa tanje ndo nane Kuate kila palmbim kumuņ. Nu pasa tambu son ngade mbal muskil kile-tidinge ningit. Kuate tuku wamdus kuyar not. ²² Zu mbal nane wam kitek sanjrinu kanjerkumba ndo son ngam idusde. Grik mbal nane pasa kila wamdus mayenu njak isam idusde. ²³ Sineņge Kristus nu ail kazrai mbolņge kumna pasa ta kukliweg. Zu mbal nane pasa ta ismba gubra tumba pitaide. Grik mbal nane ismba nginngan pasa ndo ngade. ²⁴ Sine Kuatenņe wikate mbal Zu ko kasomok mbal sine Kristus tuku pasa ta ismba son njeg. Kuate tuku sanjri nu tuku wamdus kila nu mbolņge minig le sine kila pileg. ²⁵ Kuate nu wam te-mayokte le nginngan wam ngade ta tanjo tuku kila lite. Nu wam te-mayokte le gisleknu ngade ta tanjo tuku sanjri lite. ²⁶ Tira kame, tane Kuatenņe wikate mbal tane tanjo ndan ndan. Afu tanjo am mbolņge kila njak afu sanjri njak afu nyu njak tane ngamukņge tanjo tanjan gudommba mine ndakade.

²⁷ Kuga. Kuate nu kila njak mbal kiko tuwaig nja kila kugatok mbal kilam tuku madiningina. Sanjri njak mbal kiko tuwaig nja nu sanjri kugatok mbal madiningina. ²⁸ Kuate nu nyu njak mbal ake aganj tanjan mayok kuwaig nja mbal nyu kugatok tanjo nane kanjerka talaningig ta kilam tuku madiningina. ²⁹ Ta tuku ande Kuate am mbolņge nuņe nyu payamkam kumuņ kuga. ³⁰ Kile sine Kristus Yesus ndon ulendika abo kitek njak mineg ta Kuatenņe sinjit. Nuņge Kristus pilna le sine nu mbolņge wamdus kila teg. Nu sine tuku muskil kile-tidinge sinjit le sine Kuate am mbolņge tinjeknu mayok ka nu tuku mbal purfenņu mineg. ³¹ Ta tuku kuyar pasa ande tenemba sakate.

Tanjo ima nu payamkam idusmba kande nu Sunjo wam ke likate ta idusniņmba payamkuwa njgate.
Yeremia 9.24

2

Paulus nu Kuate tuku sanjrimbi pasa kuklina

¹ Tira kame, ye buk tane tugum promba Kuate tuku pasa tugusek satinņen ta wamdus kila njak ko pasa kila sunjo njakmbi sa ndatingen. ² Ye Yesus Kristus nane nu ail kazrai mbolņge balenaig ta ndo idusmba satinņen. ³ Ye pro tane ngamukņge sanjri kugatok kuru-kuruka pirimba minen. ⁴ Ye

pasa kukliwen ta tane tuku wamdus didikam tuku ye pasa kila sunjo njakmbi kukli ndawen. Ye pasa sando ken le Tukul Guwa nu pasa ta sanjri pilena le tane son nginaig. ⁵ Wam ta mbolnje tangine ngamungal son tanjo tuku wamdus kila mbolnje mine ndakate. Kuate tuku sanjri mbolnje minit.

Kuate tuku wamdus kuyar

⁶ Kuate tuku mbal nane kila sugo njak nane ngamuknje sine wamdus kila sugo ninjeg. Wamdus kila ta kilke te mbolok kuga. Kilke te tuku sugo sugo kila kilig tananj sine kile ndakeg. Mbal ta ngisikamngaig. ⁷ Sine Kuate tuku wamdus kila kuirok minna ta te-mayokey le nuje mbal ndo ismba kila pilig. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba sine nu ndonj kilja njak minbe nga nu tanjamba wamdus tina ta kuirok minna. ⁸ Kuate tuku wamdus ta kilke mbolok sugo sugo nane gilai minnaig. Nane kila minnaig kande Sunjo kilja sanjri njak nu tumba ail kazrai mbolnje bale ndanaig kande. ⁹ Kuate tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Kuate nu wam magenu nu tuku kume purde mbal ningam tuku madiningina. Wam ta sugokanu o mbolnje. Tanjo nane ammbi kanjer ndakade. Kilbambi ise ndakade. Wamdusmbi kamus

ndaningig ngate. *Aisaia*
64.4

¹⁰ Wam magenu kuirok minig ta Kuate nu nuje Guwambi tumsingit. Nuje Guwa nu Kuate tuku wamdus njakmba kila minmba sine kila sasingit. ¹¹ Tanjo nu ande tuku wamdus kila mine ndakate. Nu nuje miroj ndo nuje wamdus kila minit. Tanjamba ndo ande nu Kuate tuku wamdus kila mine ndakate. Nuje Guwa tanje ndo kila minit. ¹² Kuate tuku wamdus ta tanjo tuku wamdus tananj kuga. Kuate nu wam sugo piya kugatok singina ta nu nuje Guwa singit tanje tumsingit. ¹³ Ta tuku nu wam sugo piya kugatok singina ta tanjo tuku wamdus kila tamba sine kukli ndaweg. Tukul Guwanje tumsingit le kukliweg. Kukliweg le Tukul Guwa njak mbal pasa ta ismba katesede. ¹⁴ Tukul Guwa kugatok minig mbal nane Kuate tuku Guwa tuku wam kame talaka nginngan wam ndo nga nane katesewam kumunj kuga. Tukul Guwa njak mbal ndo nuje wam kame pilenja alonu kamusmba katesede. ¹⁵ Nane wam njakmba pilenja pitik katesede. Tukul Guwa kugatok mbal nane Tukul Guwa njak mbal kumumbi pileningam kumunj kuga. ¹⁶ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ima nu Sunjo tuku wamdus kila minit?

Ima nu Sunjo wam paguwam kumunj ngate. *Aisaia*
40.13

Pasa ta son. Sine Kristus tuku ndo kila mineg.

3

Kuate tuku gageu pur yimyam ndakap

¹ Tira kame, ye tane ndon minmba Tukul Guwa njak minig mbal tana pas kila sugo njak sa ndatinjen. Tane Kristus tinaig ta tane kinjo dabronu ndo minmba kilke te tuku manau dubide mbal tana minnaig. ² Ye nyamagan karennu ting ndaken. Amo ndo tingen. Ait ta tane pasa kila sugo njak isam kumun kuga. Kile mata tane tana ndo minig. ³ Tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tana minig. Tane afu tuku mine am kikon tinga kualeyauka munju tetka minig sulumba tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tana ndo minig tae. Tane tana kitek mayok ndakinig. ⁴ Ata. Tane afu sakade ye Paulus tuku tana ngade. Afu ye Apolos tuku ngade. Tane tana kade ta tane Tukul Guwa kugatok mbal tana minig. ⁵ Sile Apolos ndon tana ndan ndan. Sile Kuate tuku piro tana ndo. Nunge piro walmba sikina le sile piro kiken le tane pasa mayenu son nginaig. ⁶ Ye piro ta nyamagan tumunu nguken le Apolos nu agan tumunu ta kule tuna le Kuatenge ndo nyamagan alonu te-mayokna. ⁷ Ta tuku agan ngukate tana agan tumunu kule tuwit tana nale ar ta nyu kugatok.

Kuatenge nyamagan alonu te-mayokte nunge ndo nyu njak. ⁸ Agan ngukate tana agan tumunu kule tuwit tana nale kumu kumu piro tana ndo. Ngumnenja piro miro tana nu nale yimyam piya kumumbi nikamngat. ⁹ Sile Apolos ndon Kuate tuku piro tana ndo. Sile piro tuma kek. Tane Kuate tuku nyam piro tana minig.

Sine Kuate tuku tukul wande mineg

¹⁰ Tane Kuate tuku wande tana minig. Kuate nu ake sina ye make pilmba piro sina le ye tane tugumnge tana wai kuyar njak tana wande ta tuku makek tetiwen. Tana afu nane makek ta mbolnge wande alonu pilmba minig ta nane rironkuwaig. Makek ta mbolnge wande alonu fare fare pile ndakuwaig. ¹¹ Kuate tuku wande palmbim tuku makek buk siriwen ta Yesus Kristus. Afu nane makek kise sigrikam kumun kuga. ¹² Makek ta mbolnge piro mbal ail ndan ndan kilmba wande alonu palmbimngai. Nane kuil anzin nzalail kilmba ko yakmbit kurbag tikbair kilmba pilwaig ta ngumnenja nane tuku piro kilimok mayok kangaig. ¹³ Ait sungo mbolnge pange piro mbal tuku piro yimyam tagoninguwa le nane piro mayede ko nayode ta kilimok mayok kangaig. ¹⁴ Tana nu makek ta mbolnge wande pile mayete ta pange uge ndakuwa le nunge piro lafunu

tamngat. ¹⁵ Ande nu pile maye ndate ta panje wande alonu ugwa le nu nuje piro lafunu te nda. Nu lafunu te ndakuwa sulumba nuje ngarosu ngisike nda. Nu pa tetka mayok kinit tanan nu ngisike diramngat. ¹⁶ Sine Kuate tuku tukul wande mineg. Nuje Guwa sine sinamnge minit ta tane kila. ¹⁷ Wande ta Kuate nuje minam tuku madite. Tane tuku ande nu wande ta njayo siliwa ta Kuate nu tanjo ta njayo siliwamngat. Kuate tuku tukul wande ta sine.

Kilke mbolok kila ta tugusek kuga

¹⁸ Tane rironkap. Tane tuku ande ye kilke te mbolok kila njakmba njak minet ngate ta nu nuje wamdus mbarte. Nu kila ta njakmba ngumnenimmba nginngan tanjo mayok kuwa sulumba nu kila tugusek tuwa. ¹⁹ Kilke mbol mbal tuku kila Kuate am mbolnge nginngan wam ndo mayok kinit. Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Kila njak mbal nangine kila tuku yabri paknu tamba Kuate nu nane kilmba kile-ibenjkate ngate. *Yob 5.13*

²⁰ Kuyar pasa ande mata sakate.

Sunjo nu kilke te tuku kila njak mbal kanjerka wamdus ta alo kugatok ngate. *Mune 94.11*

²¹⁻²² Ndanam saka tane gabat afu tuku nyu kile-dunga payamkade. Ye Paulus Apolos Petrus sine njakmba

tane turkam tuku ndo mineg. Wam njakmba minig ta tane tuku minig. Kilke te tane tuku minit. Abo minam tuku manjau kume manjau wam kile minig afu ngumnenja prowamngag ta njakmba tane tuku nga mayok kinig. ²³ Ata. Tane njakmba Kristus tuku minig le nu Kuate tuku minit.

4

Sunjonje ndo nuje piro tanjo pileningit

¹ Tane tenenmba sine tuku idusap. Sine Kristus tuku piro mbal minmba Kuate tuku pasa tugusek kuirok minig ta kile-mayokkam tuku kulat mbal mineg. ² Sine piro kulat mbal sine kurauka piro ke mayebe nga saket. ³ Tanenge ko tanjo afunje ye tuku piro pilede ta ye tanaig nga ta tuku idus ndawet. Ye piro ket te yije mironj mata pile ndawet. ⁴ Yije mbar afu katese ndamba ye piro mayewet nga iduset ta ye wam ta mbolnge piro tanjo kumumbi mayok nda kinet. Sunjonje ndo ye tuku piro kumumbi pilete. ⁵ Ta tuku tane pitik ndo afu tuku wam pile ndaningap. Sunjo tuku ait ndo tairngap. Nu luka pro sine tuku manjau kuirok minig ta njakmba kiljaninguwa sulumba tanjo wam kam idusde ta kilimok kile-mayokkamngat. Nu tanjawa le Kuate nu tanjo yimyam kumumbi nyu kile-dungamngat. ⁶ Tira kame, kuyar pasa tumsingit tanjamba tane tanjo ande

payamka ande tuku nyu te-iberi ndawap. Ye tane tuku gabat jakmba tuku satinigit ta tane wam ta kila palpe nga sile Apolos sikile ngaro mbolnge pilmba satinigit. ⁷ Imange tane magenu ngate le tane nane afu lininganu nga idusde. Tane wam jakmba kilig ta Kuatenge tingit. Nunge tingit ta ndanam saka tane tanjine miron kilanu sukmba payamkade. ⁸ Tane wam ande den ndakate nga idusde. Tane sine lisingmba nyu sugo jak minig ngade. Yoi. Sine tane tanjamba mayok kape nga wamdus sungo jak mineg. Tanjamba ndeta sine tane ndonj ulendika nyu sugo jak minbe. ⁹ Kuate nu sine aposel kilmba tanjo jakmba ngumnemnge nyu kugatok patikina nga ye iduset. Ta tuku tanjo ngaigonu bale faram tuku patikade tanja enjel kame tanjo jakmba pro sine kile-ngamukka kanjer tidnga talasingig. ¹⁰ Sine aposel kame Kristus tuku mbal mineg tukunu tanjo am mbolnge nginngan tanjo sangri kugatok tanja mineg ta tane Korin mbal tane tejenmba sakade. Sine Kristus tuku mbal mineg sulumba sine kila jak mbal mayok kumba sine sangri jak nga sakade. Tane Kristus tuku mbal minmba tanjo am mbolnge nyu sungo tade ta sine nyu sungo nda teg. ¹¹ Sine aposel kame o buk kile mata gubak ndo minmba kule parasingmba tawi urfunu

tingeg. Afunge sine ngaigo siglikade le sine tumbran kugatok tanja kine promba likeg. ¹² Singine waimbi piro karenka mundumbi nyamagan piyaweg. Afu tumail pansingig ta lafu ndamba nane sinanu Kuate yabanjeg. Afu piti singig ta sine ngan patika ake mineg. ¹³ Afu kasursingig ta sine pasa bafumbi saningeg. Tango pino jakmba sine agan ngaigonu tiglu tanja nga pitaikade. ¹⁴ Ye pasa sangrinu kuyarit te tane kikotinguwa nga kuyar ndawit. Tane ye tuku kinjo kame tukunu tane kile-tidingam tuku pasa te kuyaret. ¹⁵ Tane Kristus tuku mbal piro tanjo gudommmba tane ndin tumtingam tuku minig ta tane mam gudommmba kuga. Ye pasa mayenu tumtingen le tane Kristus Yesus tuku mbal mayok kinaig le ye tane tuku mam tanja minet. ¹⁶ Tane ye tuku manjau tepurap nga sarsartinget. ¹⁷ Ta tuku ye Timoteus kukuli le tane tugum kanjat. Nu Sunjo mbolnge ye tuku kinjo mayenu minit. Ye Kristus Yesus ndonj ulendika minet manjau te nunge tane manjatinguwa le isap. Ye Kristus tuku kuasmbi tumbran jakmba mbolnge minig ta tanjamba tumninget. ¹⁸ Tane afu tanjine ngarusu payamka sakade. A ... Paulus nu kuru-kuruka sine tugum prowe nda ngade ta ¹⁹ Sunjo nu nunje nzali dubiwa le ye mine-minemba tane

tugum prowamngit. Ye pro payamkade mbal tuku manjau ta kanjeramngit. Nane tuku pasa ta alo njak e ko alo kugatok? ²⁰ Ande nu Kuate tuku gageu minit ta nu pasa ndo sa ndakate. Nu nuje manjambi Kuate tuku sangri kile-mayokkate. ²¹ Tane ndanjmba idusde? Tangine mbar manjau sigair-sigairtinjmba kile-tidingi e ko kukotinjmba pasa bafumbi satinji e nga idusde.

5

Wam njaigonu kade mbal pitaikap

¹ Tane tuku ande nu mam nuje tuku pino kuayarmba nu ndonj minit nga sakade le ye iset. i ... Kuate gilai mbal mata tanjamba mbar ndade. ² Yoi. Tane payamka sine wam ande den ndakate ngade. Tane loka kiko njak malmbika minam kumuņ. Tanjo tanjamba tane ngamukņge kate ta nu tumba pitaiwap. ³⁻⁴ Yinje njarosu tane ndonj mine ndakate ta yinje wamdus ta tane ndonj minit. Ye tane ndonj minanu tanjau ye tenjmba satinjamngit. Tane manjur palpe le ye tuku wamdus Sunjo Yesus tuku sangri nale tane ndonj manjurkamngaik. ⁵ Tane Sunjo Yesus tuku nyu mbolņge tanjo ta Satan tuku wai mbolņge palpe le nu tuku njarosu njayo siliwa. Tanjawa le nu wam ta mbolņge ngamunjal biye mbilwa le Sunjo Yesus nu prowa le tanjo ta tuku guwa ngisi

ndakuwa. ⁶ Tane payamkade ta wam maye ndade. Yis fudinndo plaua sinamņge pileg le yis ta plaua njakmba ulmba silite ta tane kila. ⁷ Ta tuku tane bret yis kugatok tanjau purferņnu ndo minap. Ata. Singine Pasowa tuku Sipsip Fat Kristus nane buk nu tumba balenaig. Ta tuku tanjine manjau ambokok yis tanjau ta kile-panka manjau kitek njak minap. ⁸ Zu mbal nane Pasowa tuku kusem kanjerde manjau ta sine bret yis njak tanjau manjau njaigonu ambokok pitaikube sulumba bret yis kugatok tanjau manjau tugusek kitek njak minbe. ⁹ Ye buk tane tuku wane ande kuyarmba tane unekade mbal ndonj ulendi ndakap nga kuyaren ta ¹⁰ ye Kuate dubi ndade mbal tuku sa ndatinngen. Tane nane fare fare pino tanjo ndonj uneka aganj ndende kilam tuku piririmba yabri mbara mbarinje mbal ta njakmba kusreka aninje minamņgaig? Minam tuku ma ande mine ndakate. ¹¹ Ye pasa kuyaren ta tugunu tenjmba. Ande nu ye Kristus tuku tanjo ngate sulumba fare fare pino ndonj unekate e ko aganj ndende kilam tuku piririte e ko yabri mbara mbarinje e ko afu tumail panningit e ko kule kaminu nyumba nginngankate e ko aganj ndende kuayarte e ko mbar afu tanjamba kate ta tane nu ndonj ulendika isukuse ndakap. ¹²⁻¹³ Kuate dubi ndade mbal pileninjam tuku piro ta sine tuku kuga.

Kuatenge ndo nane tuku manau pileningamngat. Sine tuku piro ta singine mbal ndo pileningam tuku. Tane tanawap sulumba tanjo une njak ta pitaiwap.

6

Kristen nanjine nanjine pasa mbol ti ndannguwaig

¹ Ndanam saka tane tanjine tanjine ande pasa mbolnge pilmba Kuate tuku mbal tugumnge te-ti ndamba Kuate dubi ndade mbal tugumnge te-tiwam kinig. ² Sine Kuate tuku mbal ngumneŋga kilke te tuku mbal njakmba pileningam tuku mineg wam ta tane kila. Sine tanamba wam sugo pileningam tuku mbal mineg ta ndanam tane wam fonfon kile-tidingam kumuŋ kuga ngade. ³ Sine enjel kame mata pileningamngig. Ta tuku sine kilke te tuku wam sinjka kile-tidingam kumuŋ. ⁴ Tane wam afu kile tidningam tuku njak minig ta ndanam Kuate tuku mbal laipninjmba ake mbal tugum kinig. Tane wam njayode. ⁵⁻⁶ Ye pasa satinget te ismba kikotinguwa. Tane tuku ande nu ande tumba pasa mbolnge pilit sulumba Kristus tuku son nda ngade mbal tugum kumba te-tite. Yoi. Tane tuku ndindo ande wamdus kila njak pasa te-tiwam tuku mine ndakate le tane tanjade e. ⁷ Tane tanjine tanjine ande tumba pasa mbolnge pilig ta tane wam maye ndade. Afu tane njaigo siglika ko tane tuku

aganj ndende kuayarwaig ndeta tane pasa kugatok minap ta maye ta ⁸ tane tanamba mine ndakade. Kuga. Tanjine mironj tanjine tira njaigo siglika nane tuku aganj ndende kuayarde. ⁹ Manau njaigonu kade mbal Kuate tuku gageu mayok ka nu kulatkate ma mbol kine nda ta tane kila. Ta tuku tane rironjkap. Tanjine wamdusnge yabritinngikat. Fare fare pino tanjo ndonj unekade mbal nane ma ta mbol kine nda. Yabri mbara mbarinnde tanjo pino munju kuayarde tanjo tanjo ndo unekade mbal ta njakmba kine nda. ¹⁰ Aganj kuayarde, aganj kilam tuku piriride, kule kamentu nyumba nginngankade, tumail panningig, afu katinjmba nane tuku aganj ndende kilig ta nane njakmba sinjka Kuate tuku ma mbol kine nda. ¹¹ Tane afu buk tanamba ke lika minnaig ta Kuate nu tane tuku une saukina. Kile tane Sunjo Yesus Kristus singine Mbara tuku Guwa nale tuku sangri mbolnge Kuate tuku mbal mayok ka nu am mbolnge tinreknu minig.

Ngarosu kulatkam tuku pasa

¹² Tane afu sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineg ngade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasingig. Ye mata tukul kugatok minet ta wam afu tanje ye tuku ngamunjal didikikat nga ye wam ta ke ndaket. ¹³ Tane afu sakade. Aganj njakmba nyam tuku

minig. Fungul nu nyamagan ta nyam tuku minit ngade ta son ta Kuate nu agan ar ta kile-ngisikamngat. Tane kuraukap. Sine tuku ngarosu te fare fare tanjo pino ndon unekam tuku mine ndakate. Nu Sunjo tuku minit. Sunjo nu ngarosu te turam tuku minit. ¹⁴ Kuate nu nune sangrimbi Sunjo kumna le nu tuku ngarosu te-tina tanjamba ndo nu sine tuku ngarosu mata kile-tidingamngat. ¹⁵ Singine ngarosu te Kristus tuku ngarosu inum inumnu mine likade ta tane kila. i ... Sine Kristus tuku ngarosu inum inumnu kilmba fare fare pino ndon tumawam kumun kuga. ¹⁶ Tanjo nu fare fare pino ndon kinyik ta nale ngarosu ndindo tanan mayok kinik. Kuyar pasa tejenmba sakate.

Nale ngarosu ndindo mayok kinik ngate. *Mulum Pasa 2.24*

¹⁷ Ande nu Sunjo ndon ulendikate ta nu Sunjo ndon ngamungal ndindo mayok kinik. ¹⁸ Fare fare pino tanjo ndon unekam tuku manau sinja kurau mayewap. Wam nagonu afu keg ta ngarosu nayo sili ndade. Fare fare pino ndon unekeg ta ngarosu nayo silita. ¹⁹ Kuate nu Tukul Guwa tingina ta kile nu tane sinamnge minit. Tane tuku ngarosu ta nu tuku tukul wande minig. Tane tanjine miron tuku mine ndakate ta tane kila. ²⁰ Tane nu tuku tanjo minam tuku Kuate nu piya sunjo kusrena. Ta tuku

tanjine ngarosumbi nu tuku nyu te-dungam tuku manau mayenu kam tuku palpe le minwa.

7

Tanjo pino munju kilig tuku pasa

¹ Tane kusna wane ye tuku kuyarnaig ta kile la-fuwamngit. Tanjo nu pino nda tumba ake minit ta nu wam mayete nget ta ² tane fare unekubekaig nga ye tejenmba iduset. Tane tanjo njakmba pino njak njak minap le pino mata tanjo njak njak minap. ³ Tanjo nu munju kilanu manau kurauka dubimba nu nune piyo nune ngaro ngail ndawa. Pino mata tanan nu tanjo nune ngaro ngail ndawa. ⁴ Pino nu nune miron ngarosu kulat ndakate. Tanjo nunenge kulatkate. Tanjo mata nune ngarosu kulat ndakate. Piyo nunenge kulatkate. ⁵ Nalekam ngaro munju ngail ngail ndakap. Kuate yabanjam nga tale arnen pasa katmba pinka ait fagnu ndo takile ngarosu kuraukap ta ndo kumun. Ait ta kugawa le tale man tumawap. Kuga ta takile nzali towe fuguwap le Satannge tale tagotikikat. ⁶ Pasa te tukul tanan sa ndatinget. Ande nu pino tam idusmba kande tuwa. Ande nu ake minam idusmba kande ake minwa. ⁷ Tane njakmba ye minet tejenmba minap nga ye iduset ta Kuate nu sine ndui ndui sanjri yimyam singit. ⁸ Afu kosnu ko kuembol minig ta tane ye

suk pino kugatok minig ta tane mayede. ⁹ Tanjine nzali towam kumuŋ kuga kande muŋgu kilap. Tane muŋgu kile ndaka ŋgarosu tuku nzali kikoŋ tinga minwa ta ŋayo. ¹⁰⁻¹¹ Muŋgu kilnaig mbal ye tane teŋenmba satinŋamŋgit. Pino nu tanjo nuŋe kusre ndawa. Nu tanjo nuŋe kusremba ndeta nu ake minwa ko nu maŋ tanjo nuŋe ndoŋ tumawa. Not ndo. Tanjo mata piyo nuŋe pitai ndawa. Pasa te ye tuku pasa ndo kuga. Sunjo tuku pasa. ¹² Kile ye tane afu satinŋamŋgit. Sunjo nu pasa te sa ndayate. Yiŋe wamduŋmbi satinŋamŋgit. Pino ande Kristus tuku son nda ŋga nu tanjo nuŋe kusrewam idus ndawa ndeta tanjo ta nu pino ta pitai ndawa. ¹³ Ko tanjo ande Kristus tuku son nda ŋga nu piyo nuŋe pitaiwam idus ndawa ndeta pino ta mata nu kusre ndawa. ¹⁴ Ta ndaŋam? Kristus tuku son nda ŋgate tanjo nu Kristen pino ŋak tukunu nu Kuate tuku mbal sinamŋge minit. Kristus tuku son nda ŋgate pino nu Kristen tanjo ŋak tukunu nu mata Kuate tuku mbal sinamŋge minit. Nanjine kutu kame ta ina e ko mam mbolŋge nane Kuate tuku mbal tuku kiŋo kame mayok kinig. Nane kasomŋge minig mbal tuku kiŋo kame suk kuga. ¹⁵ Son nda ŋgate tanjo ko pino muŋgu kilik maŋau puram idusmba ndeta nu purwa. Tane tuku ande mbolŋge

tanjamba mayok kinit ta tukul ande nu peuwam tuku mine ndakate. Kuate nu sine ŋgamuŋgal mukuk minam tuku wikate. ¹⁶ Kristen pino tanjo tane tanjine tanjo ko pino son nda ŋgade ta ndaŋmba ndin tumniŋmba kile-luka kilamŋgaig?

Sinjine mine yimyam mbolŋge ndo minbe

¹⁷ Kuate nu sine mine kise kise sinjina. Sine mine ta mbolŋge mingen le nu sine wikina. Kile mine ta kusrewam idus ndawap. Ye Kristus tuku kuasmbi ŋakmba tukul pasa ta saninŋet. ¹⁸ Ne ŋgaro pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ne nzilal ta saukam idus ndawa. Ne ŋgaro nda pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ŋgaro pikam idus ndawa. ¹⁹ ŋgaro pikig e ko ŋgaro nda pikig maŋau ta alo kugatok. Sine Kuate tuku miŋge dubiweg wam ta ndo alo ŋak. ²⁰ Tanjo yimyam ame mine mbolŋge minnaig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolŋge ndo minap. ²¹ Ne ande tuku piro agaŋ tanaŋ minmba nu tugumŋge piya kugatok pirokina le Kuate nu ne wikina ta ne rawe tanjo tanaŋ minam tuku piti ndanuwa. Naŋe kulat tanjo ne kusrenam tuku ndin ande mayok kuwa kande ne mayok kaye. Kuga ta tanaig. ²² Ne Sunjoŋge wikina tukunu kile ne Sunjo tuku tanjo minmba ndalekanu tanaŋ mine ndakate. Ko ne naŋe miroŋ naŋe nzali kulatka minna le Kuate nu

ne wikina ta kile ne Kristus tuku piro aganj tana minit. ²³ Kuate nu ne tam tuku piya sunjo kusrena. Ta tuku ne tanjo tuku piro aganj mayok nda kaye. Ne Kuate tuku piro aganj mina. ²⁴ Tira kame, tane yinyam ame mine mbolnje minnaig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolnje minmba Kuate tugumnje minap.

Tango pino munju kile ndakade tuku pasa

²⁵ Ye pino kosnu minig mbal tuku tukul ande Kuate tugumnje ise ndaken ta Sunjo nu ye turyate le ye wamdus tet te tugusek. ²⁶ Ye tejenmba iduset. Piti ait sunjo te ngamuknje mineg tukunu tangine minig manau kusre ndamba ta mbolnje ndo minap. ²⁷ Ne pino njak minmba ndeta pino pitaiwam idus ndawa. Ne pino kugatok minmba ndeta pino tam idus ndawa. ²⁸ Nane munju kilig mbal piti sunjomba kamusde. Piti ta tane laiptingam tuku tanjamba pasa te satinjet. Ande nu pino tate ta nu mbar ndate. Pino mbanzo nu tanjo tate ta nu mata mbar ndate. ²⁹ Tira kame, ye pasa satinjit ta tugunu tejenmba. Ait buk fag kinit. Ta tuku nane pino njak mbal wamdus pino mbolnje ndo mine ndaka pino kugatok tana minwaig. ³⁰ Nane piti njak minig mbal wamdus piti mbolnje ndo mine ndaka piti kugatok tana minwaig. Gare njak minig mbal wamdus gare

mbolnje ndo mine ndaka gare kugatok tana minwaig. Aganj ndende piyade mbal aganj ndende kugatok tana minwaig. ³¹ Kilke kangereg te ngisikamngat. Ta tuku tane kilke te tuku wam njakmba tuku sunjomba idus ndaningap. ³² Tane wamdus fulilka piti njak mine ndakap nga iduset. Tanjo nu pino kugatok nu Sunjo tuku wam kame ndo idusnimbamba nu gare tambim tuku ndin sotate. ³³ Tanjo pino njak ta nu kilke te tuku wam kame turmba idusnimbamba nu piyo nuje gare tambim tuku ndin sotate. ³⁴ Ta tuku nu Sunjo tuku idusmbamba piyo nuje turmba iduste le wam ar tanje nu didikade. Pino kosnu ko pino mbanzo ande nu Sunjo tuku wam ndo idusnimbamba nuje wamdus ngarosu njakmba Sunjo tuku palmbim kumun. Pino tanjo njak nu kilke te tuku wam turmba idusnimbamba nu tanjo nuje gare tambim tuku ndin sotate. ³⁵ Pasa te ye tane turtingam tuku ndo satinjet. Ye munju kilig manau peu ndaket. Tane manau kumumbi njak minmba wamdus njakmbambi Sunjo dubiwap nga ndin tumtinget. ³⁶ Tanjo nu nuje kulim kulatkate le nu buk sunjoka pino lete sulumba tanjo kugatok minit le mam nuje nu tanjo tambim idusmbamba kande tuwa. Ta mbar kuga. ³⁷ Ko nu nuje kulim kulatkate le nu tanjo tam idus ndate le mam nuje nu wamdus ta

sangrinu pilmba tanjo ande tuwe ndakuwa ta mata nu mbar ndate. ³⁸ Manjau arnej ta maye. Ande nu nuje kulim tanjo tuwit ta maye. Ande nu nuje kulim tanjo tuwe ndakate ta mayenu ndo. ³⁹ Pino nu tanjo nuje abo minwa le kusre ndawa. Tanjo kumwa le ndo piyo nuje nu nuje nzali dubimba tanjo kise tam kumu. Sunjo dubite tuku tanjo inum ndo tuwa. ⁴⁰ Nu tanjo inum nda tuwa ta nu sinja gare njak minamngat nget. Kuate tuku Guwa nu wamdus sate le ye tanjamba satinjet nga iduset.

8

Yabri mbara atraukade ndem tuku pasa

¹ Afu nanjine yabri mbara atraukade ndem tuku ye kusnayinaig ta tejenmba lafuwamngit. Sine kila njak nga sakade ta son ta tane sine kila njak mineg nga tanjine ngaro payamkade. Tane kume pur manjambi ndo tanjo sangri pileningam kumu. ² Ande nu ye kila njak minet ngate ta nu kila kumumbi te ndakate. Nu denkate. ³ Ande nu Kuate tuku kume purte ta Kuate nu tanjo ta kila minit. ⁴ Yabri mbara atraukade ndem nyam tuku sakinaig ta tejenmba. Nane nanjine mbara kanunu atraukade ta tugusek kuga. Mbara ndindo ndo minit. ⁵ Nane afu mbara kame samba mbolnje kilke mbolnje mine likade nga sakade ta mbara tanjan gdommba minig ta nane katesek mbara kuga.

⁶ Singine Mam Kuate nu singine Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. Aganj ndende njakmba nu tugu. Sine nu tuku ndo mineg. Yesus Kristus nu singine Sunjo ndindo. Nu aganj ndende njakmba kilemayokkina. Sine nu mbolnje abo kitek teg. ⁷ Kristus tuku mbal afu wam ta kila pile maye ndade. Nane buk yabri mbara ta dubikinaig tukunu kile yabri mbara atraukade ndem ta nyumba wamdus gisleknu njak minmba nyade sulumba mbareg nga kutur tade. ⁸ Sine aganj pilenga nyeg ta mbolnje Kuate tugum kine ndakeg. Sine aganj afu nda nyeg ta mbolnje den ndakate. Ko aganj afu nyeg ta mbolnje kumumbi mayok nda kineg. ⁹ Sine tukul kugatok ndem njakmba nyam kumu ta sine rironkuba. Tira wamdus gisleknu ta baringikat. ¹⁰ Ne tanjo kila njak mbara atraukam tuku wandeknje ndem nyumba mina le nane tira wamdus gisleknu ne kangernumba sangri tinga nu mata mbara atraukanu ndem nyumba baringikat. ¹¹ Ne nane kila mayenu tamba tira nane njayo silite. Ne kurauka. Kristus nu tira ta tuku mata kumna. ¹² Nane tira kame wamdus gisleknu minig le ne nane baringam tuku ndin wakeite ta ne Kristus mata njayo silite. ¹³ Yiye tira ande ndem mbolnje wamdus baringuwa ta ye ndem nduiye mbulmba nye nda.

9

Paulus nu piro tuku piya mbulna

¹ Ye afu kumnemnge mine ndaka Kuate ndo kumnemnge minet. Ye yije ammbi Sungo Yesus kangeren sulumba nu tuku aposel minet. Ye Sungo tuku piro ket le tane ye tuku piro alonu minig. ² Nane afu ye aposel kuga ngade ta tane am mbolnge ye sinjka aposel minet. Ye aposel minet ta alonu tane mbolnge kilimok mayok kinit. ³ Nane afu ye tuku nyu te-ibenje ta ye tejenmba nane saningamngit. ⁴ Ye piro ka afu tugumnge nyamagan kilam kumu. ⁵ Aposel kame afu Sungo tuku maib kat nuje Petrus turmba nangine pino njak pasa mayenu tuku likade ta ye mata pino njak ndeta tumba likam kumu. ⁶ Aposel njakmba tango tugumnge nyamagan kilmba nyade. Sile Barnabas ndon sikile waimbi piroka nyamagan piyawamngik nga idusde? ⁷ Kame tango ndan nuje miron agan ndende piyate? Kuga. Gafmannge piyate. Tango ndan nu nyamagan nguka alonu kile ndakate? Kuga. Nu alonu kilit. Makau kulat tango ndan nu gubak pirokate? Kuga. Nu makau amonu nyate. ⁸ Manjau ta tango tuku wamdus ndo kuga. Kuate tuku wamdus mata. ⁹ Moses nu Kuate tuku pasa tejenmba kuyarna. Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro

niymba alonu afu nye ndakuwaig nga minje tukul ndaninggap nga sakina. *Lo 25.4*

Kuate nu makau tuku ndo idusmba tukul ta sa ndakina. ¹⁰ Nu sine nu tuku piro biyeg mbal ta idussinmba sakina. Sine piro tugu pileg ko piro kulatkeg tanjamba piro ta tuku alonu kilbe nga nu pasa tamba tumsingit. ¹¹ Sile Kuate tuku wam magenu tane ngamuknge ngukiken. Ta tuku kile tanjine agan ndende fudinmba sikap nga wikam kumu. ¹² Piro mbal afu tane tugumnge agan ndende wikade ta sile nane liningek. Sile sinjka wikam kumu ta sile wi ndakek. Sile nane afu Kristus tuku pasa isam tuku ndin purpekik nga piti njakmba kile-ibenjka pirokek. ¹³ Israel mbal tuku kusem wande sinamnge pirokade mbal nane wandek tanje nyamagan kilig. Tango pino tuku atrau piro biyig mbal nane mata ndem ta tuku afu kilmba nyade ta tane kila. ¹⁴ Tanjamba ndo sine pasa mayenu kukliweg mbal nane pasa isig mbal tugumnge ngarosu turam tuku agan ndende kilap nga Sungo nu sasingina. ¹⁵ Ye tane tugumnge agan ndende wikam kumu ta ye wi ndaken. Ye kile mata agan ndende sap nga pasa te kuyar ndawet. Kuga. Ye piroket sulumba piya kugatok gare njak payamket. Ye suwaig ta yije payamket manjau te purikat. Ye gubanje baleyuwa ta maye. ¹⁶ Ye pasa mayenu

kukliwam tuku Kuate nu nyu sina. Piro ta mbolŋge ye payamkam kumuŋ kuga. Kukli ndawet kande ye pa tam tuku minet kande. ¹⁷ Ye yiŋe wamdusmbi piroket kande piya tam tuku saket kande. Kuateŋge piro te sina le nu tuku wamdus dubimba piroket tukunu ye kulat taŋgo ndo. ¹⁸ Ta tuku ye pasa mayenu kukliwet te lafunu te ndaket. Ye lafunu tet ta teŋenmba. Ye pasa mayenu kukliwet ta piya kugatok isig. Ye agaŋ ndende wikam kumuŋ ta ye wi ndaket. Maŋau ta mbolŋge ye maro ŋak minet.

Paulus nu taŋgo kilam tuku wamdus ndindo ŋak

¹⁹ Ye afu kumnemŋge mine ndaket ta ye nane gudommba tuku wamdus kili le Kristus tuku son ŋguwaig ŋga ye yiŋe wamdusmbi nane ŋakmba kumnemŋge minet. ²⁰ Ye Zu mbal tugumŋge piroken ta nane tuku wamdus kili le Kristus tuku son ŋguwaig ŋga ye nane taŋaŋ minen. Ye tukul pasa kumnemŋge mine ndaket ta ye tukul ta dubide mbal tugumŋge piroken ta nane tuku wamdus kilam tuku ye tukul ŋakmba dubiken. ²¹ Ye kasomok mbal tugumŋge piroken ta nane tuku wamdus kili le afu Kristus tuku son ŋguwaig ŋga ye nane taŋaŋ Moses tuku tukul kugatok mayok kan. Ye taŋamba ken ta ye Kuate tuku tukul kusre ndaken. Kristus tukul pasa siŋgina ta ye mara mara dubika minet. ²² Ye afu tugumŋge wam afu ki le

piti tubekaig ŋga nane kilam tuku nane taŋaŋ wam ŋakmba kurauken. Ye taŋgo afu tuku wamdus kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidiŋge niŋguwa ŋga ye nane yimyam ŋakmba tuku maŋau dubiken. ²³ Ye wam ŋakmba ke liket ta Kristus tuku pasa mayenu sungokam tuku ke liket. Ta mbolŋge pasa mayenu tuku alonu ye mata liye nda.

Sine wamdus saŋgrinu ŋak ndin mayenu dubibe

²⁴ Nane afu pinderka mungu lilikade ta ndindo nu ambongate le nane nu tuku nyu te-dunŋade ta tane kila. Tane mata nane taŋaŋ Kuateŋge tane tuku nyu kile-dunŋuwa ŋga tane saŋgri tiŋga ndin mayenu dubiwap. ²⁵ Pinderkade mbal pinder mbolŋge saŋgri tiŋga pinderkam tuku nane ambonga nanŋine ŋgarosu tumtummba ŋgarosu tuku nzali yimyam kile-ibenkade. Nane pinder mbolŋge kilke te tuku nyu sunŋo kugawam tuku ta tam taŋade le sine nyu minmba minam tuku tam taŋaweg. ²⁶⁻²⁷ Ye afu tugumŋge pasa kuklimba dubi mayewam tuku tumniŋget ta nane kumumbi ndin ta mbolŋge pinderka nyu sunŋo tuwaig le yiŋe miroŋ kumumbi pinderka nyu sunŋo te ndatikit ŋga ye teŋenmba ket. Yiŋe ŋgarosu tuku nzaliŋge ye didikikat ŋga ye mara mara ŋgarosu mape ndamba te-ibenam tuku wamdus saŋgrinu pilet.

Ye Yesus tugumŋge nyu sunŋo tam tuku wamdus ndindo ndo pilmba pinderket.

10

Israel mbal tuku maŋau katesemba rironŋkam tuku pasa

¹ Tira kame, sine Israel mbal tuku mbuŋ kame ma baknu mbolŋge maŋau kinaig ta tane idusap. Nane Moses ndoŋ gau ande nane ŋakmba kainiŋgina le ŋak lika ŋakmba yu sinam sinam ka tabek kinaig. ² Nane Moses dubiwaig ŋga gau yu ta mbolŋge kule pisne taŋaŋ tumba Moses ndoŋ ulendikinaig. ³ Nane ŋakmba Kuatenŋge nyamagaŋ kule ndui ta niŋgina le nyinaig. ⁴ Ndambe sinamŋge kule bulbulmba prona le nane nyinaig. Ndambe ta Kristus tuku kanumnu taŋaŋ nane ndoŋ likina. ⁵ Nane taŋamba Kuate tuku wam kaŋgerkinaig ta Kuate nu nane gudommba tuku ndagariniŋgina le nane ma baknu mbolŋge kume likinaig. ⁶ Mbuŋ kame tuku wam ta sine rironŋkam tuku tumsingig. Sine nane taŋaŋ wam ŋaigonu kam tuku ŋgamuŋgal kunde kunde ndasiŋguwa. ⁷ Sine nane tuku afu taŋaŋ yabri mbara tuku nyu te-du ndaŋgube. Kuyar pasa nane tuku teŋemba sakate. Israel mbal nane minyoka isukusnaig. Isukusmba kule nyumba nane tiŋga kupesmba pino didik farmba une maŋau ke likinaig ŋgate. ⁸ Sine nane

tuku afu taŋaŋ fare fare pino taŋgo ndoŋ une nda kube. Mbar ta tuku ki ait ndindo mbolŋge Kuatenŋge nane tuku 23,000 bale farna. ⁹ Sine nane taŋaŋ Sunŋo tuku wamdus mukuknu tago tago ndabe. Nane taŋanaig le kame mbenŋ pro nane bale fariŋge likinaig. ¹⁰ Sine nane taŋaŋ gubra tumba wam sak pile ndabe. Wam ta tuku kame eŋelŋge nane bale farna. ¹¹ Nane mbarnaig le pa lafunu nane mbol prowe likinaig ta taŋgo kame kaŋgerka rironŋkam tuku. Sine kugawam tuku ait mbolŋge mineg mbal sine mata rironŋkam tuku nane tuku wam kube te kuyar pasa mbolŋge minig. ¹² Ande nu sakate ye saŋgri ŋak ye tiŋgam kumuŋ ŋgate ta nu rironŋkuwa. Nu bariŋgikat. ¹³ Satan nu wam ŋakmba tuku tago-tagosiŋgit ta nu taŋgo ŋakmba taŋamba ndo tagoniŋgit ta tago ait mbolŋge Kuate nu kumumbi sine kulatkate. Nu sine tuku saŋgri kulatka minmba nu sine bike ndaka saŋgri tiŋgam tuku ndin tursiŋgit.

Sine mbara afu Kuate turmba dubikam kumuŋ kuga

¹⁴ Tira kame, tane siŋka kurau mayewap. Yabri mbara yimyam mbariŋ ndaniŋgap. ¹⁵ Tane wamdus kuyar mayenu ŋak minig tukunu ye tuku pasa te ismba pilewap. ¹⁶ Sine grep kule murko ŋak tumba Kuate gare pasa samba nyeg ta sine Kristus ndoŋ ulendika nu tuku

ndare nyanu tanaŋ. Sine bret tumba fetka nyeg ta sine Kristus tuku ŋgarosu nyanu tanaŋ. ¹⁷ Bret ndindo minit le sine tuma nyeg tukunu sine ŋakmba ulendika ŋgarosu ndindo mayok kineg. ¹⁸ Tane Israel mbal tuku maŋau kaŋgerap. Nane agaŋmor baleniŋmba Kuate atraukanu ma mbolŋge ndem inumnu tumba nyade ta nane Kuate ndoŋ ulendikade. ¹⁹ Ye pasa satingit ta yabri mbara atraukade ndem ta sanŋri ŋak ŋga sa ndaket. Ko yabri mbara nu minit ŋga idus ndawet. ²⁰ Kuga. Nane ndem tumba yabri mbara atraukade ta bukla ŋaigonu atraukade. Nane Kuate atrau ndakade. Tane bukla ŋaigonu ndoŋ ulendi ndakap. Ye mbulit. ²¹ Tane Sunŋo tuku grep kule nyumba nu ndoŋ ulendika maŋ bukla tuku grep kule nyumba nane ndoŋ ulendikam kumuŋ kuga. Tane Sunŋo tuku mbain tugumŋge isukusmba nu ndoŋ ulendika maŋ bukla tuku mbain tugumŋge isukusmba nane ndoŋ ulendikam kumuŋ kuga. ²² Sine Sunŋo pitaimba nu tuku ma mbolŋge bukla kame patikube ta nu gubra kagli firkamŋgat. Tane tuku sanŋri Sunŋo tuku sanŋri lite ŋga idusde e? Ndo kuga.

Singine mine mbolŋge maŋau pilinga kube

²³ Tane afu teŋenmba sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok

mineg ŋgade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasingig. Afu keg ta sine sanŋri pile ndasingig. ²⁴ Tane tanŋine maye minam tuku idus ndawap. Nane afu tane tugumŋge minig ta nane pitiniŋbekig ŋga idusmba maŋau pilinga kap. ²⁵ Maket mbolŋge ndem patikade ta piyamba nyap. Tane piyamba ndem te yabri mbara atraukaig e ŋga kusna ndaŋgap. Tane ndem piyamba fare nyap. ²⁶ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate. Kilke agaŋ ndende ŋakmba minig ta Kuate nu miro ŋgate. ²⁷ Ande nu Kristus tuku son nda ŋganu nu ne ndoŋ isukusam tuku sanuwa le ne kambim idusmba kande kaye. Nu ndem tinwa le ake kilmba nyendo ka. Wamduŋ piti ŋak tumba ndem ta yabri mbara atraukaig ŋga kusna ndawa. ²⁸ Ande nu ne sanumba ndem te yabri mbara atraukaig tuku ŋguwa kande ne nda nya. Tanŋo ta nu wamduŋ piti tumba sanate ta ne nu idusmba nye ndaka. ²⁹ Ne wamduŋ piti tikat ŋga ye sa ndaket. Tanŋo inum ta nu wamduŋ piti tikat ŋga sanet.

Tane afu teŋenmba sakade. Ye tukul kugatok minet. Ndanŋam saka ye tanŋo wamduŋ piti ŋak ta idusmba wam afu ye nda kam tuku sakate? ³⁰ Ye Kuate gare pasa samba ndem tumba nyet ta maye. Ndanŋam ne ye tuku pasa ŋak ŋgade. i ... Tane tanŋamba sa ndakap. ³¹ Tane

nyamagan ko kule nyumba ko manau afu ke lika gare tade ta Kuatenge ndo nyu sungo tuwa. ³² Tane nane Zu mbal ko kasomok mbal ko Kuate tuku kuasmbi ndon minmba nane baringubekaig nga nane manau nzaliningit ta ndo kap. ³³ Ye mata tanjo jakmba tugumnge nane manau nzaliningit ta idusningmba wam ke liket. Ye nane gudommba tuku wamdus kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge ningwa nga ye yije piti kugatok minam tuku idus ndamba nane piti kugatok minwaig nga iduset.

11

¹ Ye Kristus tuku manau kumumba dubiwet. Tanamba ndo tane mata ye tuku manau dubiwap.

Gabat songam tuku pasa

² Tane ye pasa satingen te bige magede tukunu ye gare-gareka tane mayede nget ta ³ ye kile wam ande tane katesewap nga satinganngit ta tenmba. Tanjo tuku gabat Kristus. Pino tuku gabat nuje tanjo nuje. Kristus tuku gabat Kuate. ⁴ Tanjo ande nu gabat songanu jak Kuate yabante ko Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkate ta nu Kristus kiko pilete. ⁵ Pino ande nu gabat so ndanga Kuate yabante ko Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkate ta nu mata nuje tanjo nuje kiko pilete. Nu tuku gabat kuerke sulude le

kiko tate tanaj. ⁶ Pino ande nu gabat songam mbulmba ndeta andengete nu tuku gabat waje kuer suluwa. Tanjawa le nu ta tuku kikowa le nu gabat songuwa. ⁷ Tanjo nane gabat so ndanguwaig. Kuate nuje suk tanjo wakeina le nu Kuate tuku kanumnu tanaj minit. Pino nane gabat songuwaig. Pino nu tanjo tuku kanumnu tanaj minit. ⁸ Kuate nu pino tuku ngarosu inumnumbi tanjo wakei ndana. Kuga. Nu tanjo tuku ngarosu inumnumbi pino wakeina. ⁹ Nu pino tuku nga tanjo wakei ndana. Kuga. Nu tanjo tuku nga pino wakeina. ¹⁰ Ta tuku pino kame nane tanjo kame kumnemnge minig ta te-mayokam tuku gabat songuwaig le enjel kame nane kangerkuwaig. ¹¹ Sine Sunjo ndon ulendikeg mbal sine tanjo pino yimyam mine ndakeg. Sine munjo turturkam tuku mineg. ¹² Kuate nu tanjo tuku ngarosu inumnu tumba pino wakeina. Kile pino tuku ngarosu mbolnge tanjo mayok kinig. Aganj ndende jakmba Kuate nu tugu. ¹³ Tangine miron manau te pilengap. Pino nu gabat so ndanga nu Kuate yabante ta nu wam mayete e ko kuga? ¹⁴⁻¹⁵ Ata. Tane idusap. Pino nu gabat mapete le kuen kinit ta sine manau mayenu ngeg. Kuatengete nuje nane tumail pulukam tuku mindepiye tanaj ningina. Tanjo nu gabat waje mapete le kuen kinit ta sine jakmba nu talamba

kiko manjau ngeg. ¹⁶ Ande nu pino gabat so ndangam tuku sanjri tinga kualeyaukam bafuwa ta ye nu sawamngit. Sine aposel kame Kuate tuku kuasmbi njakmba pino kame gabat songanu njak manjau ta ndo dubiweg nga sawamngit.

Pasa nyam tuku manjau

¹⁷ Tane manjau afu kade ta ye ismba wam ta maye ndade nget. Tane kusem kanjermba manjurkade ait ta manjau afu maye ndade. Tangine tangine munju tur ndaka afu njaigo siglikade. ¹⁸ Tane Kuate tuku mbal manjur pilig ta tane wamdus pur yimyamkade ta afunge tanjamba sayade le ye ismba wam afu ta son nga iduset. ¹⁹ Ta ndanam? Pur yimyamkade manjau ta son pasa mbolnge Kuate nu Kristus tuku kuasmbi kilimok kile-mayokkate. ²⁰ Tane manjurka tuma isukusig ta Sunjo nu isukusam tuku manjau singina ta ke ndakade. ²¹ Tane manjurka kumu kumu isukuse ndakade. Tane yimyam pire pire tangine nyamaganj kilmba prode sulumba tangine ndek nye sulude le afu gubak minig afu grep kule sunjomba nyumba nginngankade. ²² Yoi. Tanjamba isukusam ndeta tangine wandeknge nyap. Ko tane Kuate tuku kuasmbi talaninjmba afu nyamaganj kugatok ta kiko pileningam idusmba tanjade e? Wam kade ta mbolnge ye tane wam mayede nga satinge nda. ²³ Ye buk pasa nyam tuku manjau tumtingen

ta Sunjonganje sina ta tenjenmba. Yudas nu Sunjo Yesus tumba ngeue mbal tuku wai mbol pilna furir ta mbolnge ndo Sunjo nu bret tumba ²⁴ Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba saningina: Te ye tuku ngarosu. Tane turkam tuku tinget. Tane ye idusyam tuku manjau te kumba minap ngina. ²⁵ Nane tanjamba isukuse denjurnaig le nu grep kule murko njak tumba manjau ndui ta ndo kina sulumba sakina: Grep kule murko njak te pasa kitek Kuate nu tanjo ndonj katna ta alonu mayok kambim tuku ye yinje ndare kutuwamngit. Tane grep kule tenjen nyade ait ta ye idusyumba nyap ngina. ²⁶ Sunjo nu manj pro ndawa le tane bret nyumba grep kule nyade ta singine Sunjo nu sinenu nga kumna ta temayokmba saka minig. ²⁷ Ta tuku ande nu Sunjo tuku bret ko nu tuku grep kule ake fare tumba nyate ta nu mbarte. Nu Sunjo tuku ngarosu ndare njaigo siglikate. ²⁸ Ande nu tumba nyam nga kande nune manjau pile mayemba kile-tidingumba wamdus temayemba bret grep kule ta kilmba nyuwa. ²⁹ Ande nu Sunjo tuku ngarosu idus ndamba bret grep kule ake fare kilmba nyate ta nu nyumba ta tuku pa lafunu ta tumba nune ngaro mbolnge pilit. ³⁰ Tane ngamuknge afu tanjamba kade sulumba afu baklelmba afu guaze njak minig afu buk kume likinaig.

³¹ Sine siŋgine maŋau siŋgine mironj pileŋgube ta Sunjo nu sine pilesiŋge nda. ³² Nu sine pilesiŋgit ta sine kilke te tuku maŋau dubide mbal ndoŋ ŋgisi ndakube ŋga nu pitisiŋmba kile-tidiŋgate. ³³ Tira kame, tane isukusam tuku maŋgurkade ta muŋgu minde-mindekap. ³⁴ Ande nu gubawa kande nuŋe wande mbolŋge isukuswa. Tane maŋgur mbolŋge mbarap le pa lafunu tane tubekaig. Ye pasa afu minig ta yiŋe mironj tane tugum prowi sulumba satiŋgamŋgit.

12

Tukul Guwaŋge sine piro saŋgri yimyam siŋgit

¹ Tira kame, sine Tukul Guwaŋge piro saŋgri yimyam walmba siŋge likate wam ta tane tugunu katese mayewap. ² Tane o buk Kuate gilai minmba yabri mbara abo tugu kugatok mbariŋningam tuku tane didike likinaig. ³ Ta tuku ye kilimok tane satiŋgamŋgit. Ande nu Kuate tuku Guwaŋge wamdus tuwit le nu Yesus kasurmba tapra ndate. Nu Tukul Guwaŋge wamdus tuwit le ndo Yesus nu Sunjo ŋgate. ⁴ Sine piro saŋgri yimyam ŋak mineg ta Guwa ndindonje siŋge likate. ⁵ Sine piro kise kise ke likeg ta Sunjo ndindo tuku pirokeg. ⁶ Sine saŋgri kise-kisembi pirokeg ta Kuatenje sine nduik nduik ŋakmba mbolŋge pirokate. ⁷ Tukul Guwa nu sine nduik nduik mbolŋge

saŋgri kile-mayokkate ta tira ŋakmba turkam tuku. ⁸ Ande Tukul Guwaŋge wamdus tuwit le nu wamdus kuyar mayenu kile-mayokkate. Tukul Guwa ndui tanje ande wam kurok minig ta sate le kile-mayokkate. ⁹ Nu ande saŋgri tuwit le Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgam tuku nu den ndakate. Tukul Guwa ndui tanje ande saŋgri tuwit le nu guaze pitaikate. ¹⁰ Nu afu walmba saŋgri yimyam niŋge likate le ande nu wam kitek saŋgrinu ke likate. Ande nu Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate. Ande nu guwa magenu ŋaigonu pileŋga katesete. Ande pasa kuale gilai ta nu sakate. Ande pasa kuale gilai ismba nu pasa tugunu bitekŋgate. ¹¹ Piro saŋgri ta ŋakmba Tukul Guwaŋge ndo kile-mayokkate. Nu nuŋe nzali dubimba tanjo pino nduik nduik piro saŋgri ta walmba niŋgit.

Sine Kristus tuku ŋgarosu mineg

¹² Tanjo tuku ŋgarosu sinamŋge inumnu gudommba minig ta ŋakmba ulendika ŋgarosu ndindo ndo. Kristus tuku mbal mata tanjamba ndo minig. ¹³ Sine afu Zu afu kasomok mbal afu piro tanjo afu kulat tanjo sine ŋakmba Tukul Guwa kule pisne tanjan tigenj sulumba ŋgarosu ndindo mayok kagenj. Kristus nu Guwa ndindo ta siŋgina le sine ŋakmba kule tanjan

nyigen. ¹⁴ Tango tuku ngarosu sinamnge aganj ndindo ndo mine ndakate. Inum inumnu gudommaba minig. ¹⁵ Kupe nu sakumba ye wai kuga tukunu ye ngarosu te inumnu mine ndaket nguwa ta kumuŋ kuga. Nu ngarosu ta tuku inumnu minit. ¹⁶ Ko kilba nu sakumba ye am kuga tukunu ye ngarosu inumnu mine ndaket nguwa ta mata kumuŋ kuga. Nu ngarosu ta tuku inumnu minit. ¹⁷ Tango tuku ngarosu am ndo minwa ta nu ame aganjmbi pasa isamngat? Ko nuŋe ngarosu kilba ndo minwa ta nu ndanjmba aganj mundurnu kamusamngat? ¹⁸ Kuate nu nuŋe nzalimbi ngarosu inum inumnu minam tuku ma madiniŋmba wakeikina. ¹⁹ Ngarosu ŋakmba aganj ndui ta ndo minig kande ngarosu mine ndakate kande. ²⁰ Tango tuku ngarosu inum inumnu gudommaba minig ta ŋakmba ulendika ngarosu mayok kinit. ²¹ Amnge wai samba ne nda mina ta ye yiŋe ndo mine mayewamngit ŋga sawam kumuŋ kuga. Ko gabatnge kupe samba ne nda mina ta ye yiŋe ndo mine mayewamngit ŋga sawam kumuŋ kuga. ²² Singine ngarosu mbolŋge aganj fonfon afu sanŋri kugatok ŋgeg ta mine ndakade kande sine mine maye ndaweg kande. ²³ Ngarosu inumnu afu kiko teg ta sine kulat mageka sonŋa mindepiye mageniŋgeg. Ngarosu inumnu afu te kuga. ²⁴⁻²⁵ Kuate nu

ngarosu wakeina ta ngarosu pur yimyam ndaka kumu kumu muŋgu turkuwaig ŋga ngarosu tuku aganj fonfon sine kulat magekube ŋga nu idusmba nanŋine ma madiniŋmba patikina. ²⁶ Ngarosu inumnu rar kamuste ta inumnu ŋakmba piti ŋak minig. Ngarosu inumnu nyu sunŋo tate ta inumnu ŋakmba nu mbolŋge gare tade. ²⁷ Sine ŋakmba ulendimba Kristus tuku ngarosu mineg. Sine nduik nduik ŋakmba nu tuku ngarosu inum inumnu mineg. ²⁸ Kuate nu nuŋe kuasmbi afu piro sunŋo aposel patikate. Nane kumnemnge afu Tukul Guwanŋe pasa saniŋgit le ismba kile-mayokkam tuku patikate. Nane kumnemnge afu pasa kukliwam tuku patikate. Afu nane wam kitek sanŋrinu ke likam tuku, afu guaze pitaikam tuku, afu turka sinzanŋingam tuku, afu piro yimyam kulatkam tuku, afu pasa kuale nane gilai ta sakam tuku nu tanjamba tanjamba nane patike likate. ²⁹ Sine ŋakmba aposel piro ndo ke ndakeg. ŋakmba Tukul Guwanŋe pasa saniŋgit le ismba kile-mayokkam tuku mine ndakeg. ŋakmba pasa kukliwam tuku mine ndakeg. Sine ŋakmba wam kitek ke likam tuku sanŋri ŋak mine ndakeg. ³⁰ Guaze pitaikam tuku, pasa kuale gilai sakam tuku, pasa kuale gilai ta tugunu bitekŋgam tuku sine ŋakmba piro sanŋri kame ta kile ndakeg. ³¹ Tane ŋakmba

Tukul Guwa tuku piro sanjri sugokanu yinyam kilam tuku wamdus sanjrinu palpe.

Kile ye manjau sunjgo ande kise tumtingamngit ta piro sanjri afu ta njakmba lininjmba mbolnje minit.

13

Kume pur manjau

¹ Ye tanjo kame ko enjel kame tuku pasa kualembi sakam tuku sanjri njak minmba kume pur manjau denket ta ye tuku pasa ta njiram wi sunjgo ake kinit tana.

² Ye Tukul Guwa tuku sanjri afu njak minmba Tukul Guwanje pasa sayate le ismba kile-mayokka wam kuirok njakmba katesemba ye Kuate tuku sanjri tomba tinga tabe dirningam kumun minet sulumba kume pur manjau denket ta ye ake aganj tana minet.

³ Ye yinje aganj ndende njakmba sanzal mbal ninjmba ko yinje njarosu panje ugwa nga buknga kume pur manjau denket ta wam kame tanje ye turam kumun kuga.

⁴ Ande nu kume pur manjau njak minit ta nu ande tuku pitik gubra te ndakate. Nu mara mindek afu turkate. Nu afu tuku mine manjau tuku wamdus kagli fir ndakate. Nu nuje njarosu te-du ndanngate.

⁵ Nu nuje mironj payam ndakate. Nu afu tala ndaningit. Nu nuje mironj yeye nda nngate. Nu pitik palsej ndate. Nu ande tuku gubra pitik kusremba gilainngate.

⁶ Ande nu

mbarte ta nu gare ndate. Nu sinanu wam tugusek njakmba tuku ndo gare tate.

⁷ Nu nuje piti kugraka bike ndakate. Nu ande tala ndate. Nu wam njakmba kumumbi mayok kuwaig nga tairnga sanjri tinga dirnanngate.

⁸ Afu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkade sanjri ko pasa kuale gilai sakade sanjri ko wam kuirok kile mayokkade sanjri ta njakmba kugawamngai.

Kume pur manjau ndo minmba minamngat. Kugawe nda.

⁹ Sine Tukul Guwa tugumnje wam kuirok ko pasa ismba kile-mayokkeg ta afu ndo katesemba kile-mayokkeg.

¹⁰ Kile wam afu katese ndaweg ta ngumnenja njakmba kile-mayokkuwa le katesewamngig.

¹¹ Ye kinjo minen sulumba ye kinjo tuku pasa kinjo tuku wamdus njak minen. Ye kinjo minmba wamdus pile maye ndawen.

Kile ye sungoka gua gua manjau njakmba kusreken.

¹² Kile sine kule nza mbolnje linjmba tumail kanjerkeg tana Kuate tuku wam kame kanjer maye ndaka wamdus te-suluweg.

Ngumnenja sine kanjerka katese mayewamngig. Kile sine fudinmba ndo kateseweg. Ngumnenja Kuate nu sine tuku wamdus kila minit tanamba ndo sine wam njakmba kumumbi tum-singuwa le katesewamngig.

¹³ Manjau kenmba minig. Ngamungal son manjau, Kuate mindeweg manjau, kume

pur manjau. Wam kenj ta ngamuknje kume pur manjau nu sunjokanu minit.

14

Pasa kuale gilai sakam tuku manjau

¹ Tane kume pur manjau njak minam tuku dirnangap sulumba Tukul Guwa tuku piro sanjri njakmba kilam idusmba Tukul Guwanje pasa sanjgit le ismba kile-mayokkam tuku piro sanjri ta tam tuku wamdus sanjgrinu palpe. ² Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu tanjo kame sa ndanijgit. Nane pasa ta isig ta nane katese ndade. Nu Kuate sate. Tukul Guwanje nu tumte le nu tanjamba wam kuirok afu sakate. ³ Ande nu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkate ta nane afu ismba kila pilmba sanjri tingade. Afu piti njak ta nane piti gagulmba ngamunggal bulkade. ⁴ Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu nune mironj ndo sanjri tate. Ande Tukul Guwanje pasa sate le ismba kile-mayokkate ta nu Kuate tuku kuasmibi sanjri pilenijgit. ⁵ Ye tane njakmba pasa kuale gilai sakam tuku iduset ta tane Tukul Guwanje pasa satinjguwa le ismba kile-mayokkam tuku ta ye sunjgomba iduset. Ande Tukul Guwanje pasa sate le ismba kile-mayokkate sanjri tanje pasa kuale gilai sakate sanjri ta lite. Ande nu Kuate tuku kuasmibi ngamuknje pasa kuale gilai saka nane tugunu

ismba sanjri tingam tuku nu biye mbil ndawa ta alo kugatok. ⁶ Tira kame, ye tane tugum promba pasa kuale gilai saki ta ye tane turke nda. Ye pro Tukul Guwa tugumnje pasa ko kila kuirok afu ko tum pasa ismba kile-mayokki ta ye tane turtingam kumunj. ⁷ Tanjo ande nu tabu tabu fitka ko ndombinj katmba mune njin tugu dubi ndawa ta ima nu mune kuale katesewamnjat? ⁸ Ko kame ngiram kuale tugusemba mayok nda kuwa ta ima nu kame aganj kuanekamnjat? ⁹ Tanjamba ndo ne pasa kuale gilai sakate ta ima nu pasa ta katesewamnjat? Ne tuku pasa ta ake pasa tananj mayok ka ngisikate. ¹⁰ Kilke tugu njakmba mbolnje pasa kuale yimyam sunjgomba minig ta njakmba alo njak. ¹¹ Tanjo ande nu pasa kuale ye gilai tambu sakuwa ta ye nu rawe tanjo nget. Nu mata ye rawe tanjo ngate. ¹² Tane Tukul Guwa tuku piro sanjri yimyam kilam tuku wamdus sunjo njak minig ta ye kila. Tane piro sanjri afu Kuate tuku kuasmibi turkam tuku ta kilam tuku sunjgomba idusap. ¹³ Tane tuku ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu mbilam tuku piro sanjri ta turmba tam tuku Kuate yabanjwa. ¹⁴ Ande nu pasa kuale gilai tambu Kuate yabante ta nu mingembi ndo sakate. Nune wamdus pasa ta gilai minit. Tukul Guwa nu tuku minje mbolnje pasa ta sakate. ¹⁵ Ta

tuku ye tenenmba iduset. Ye Tukul Guwa mbolnje pasa kuale gilai tambu Kuate yabanmba man yine wamdus kilambi yabanngit. Ko Tukul Guwa mbolnje mune kuale gilai tambu ulmba man yine wamdus kilambi mune ande ulamngit. ¹⁶ Ne Tukul Guwa mbolnje pasa kuale gilai tambu yabanmba Kuate tuku nyu te-dunga nu gare tuwit ta ne ndon mangurkade mbal nane pasa ta katese ndamba ne tuku yaban pasa son ngam kumu kuga. ¹⁷ Ne Kuate tuku nyu tanamba te-dungate ta maye ta ne afu tur ndakate. ¹⁸ Ye Paulus pasa kuale gilai tambu sunjomba saka tane njakmba litinget. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. ¹⁹ Ye pasa kuale gilai gudommba njak minet ta kusem mbolnje ye sakam idus ndawet. Ye pasa kila ta ndo sakam iduset. Pasa kila ndui ndui saket ta pasa kuale gilai gudommba saket wam lite. Ye pasa kila saket tambu Kuate tuku wam afu nane tumningam kumu. ²⁰ Tira kame, tane kinjo kame tanan mine ndaka wamdus pile mayewap. Tane kinjo dabro tanan wam najgonu kam tuku gilai minmba tango tanan wamdus pile mayewap. ²¹ Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Sungo nu sakate: Pasa kuale kise rawe mbal tuku minje mbolnje ye Israel mbal ye tuku pasa isam tuku saningi ta pasa ta nane mata ise

nda ngate. *Aisaia*
28.11-12

²² Pasa ta mbolnje sine kila pileg. Pasa kuale gilai sakate sanngri ta Kristus tuku son ngeg mbal ismba rironkam tuku sa ndasingit. Son nda ngade mbal ismba rironkam tuku saningit. Ande Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkate sanngri ta sine son ngeg mbal sanngri pilesingam tuku tanate. Son nda ngade mbal tuku kuga. ²³ Tane Kuate tuku kuasmbi mangurka njakmba pasa kuale gilai sake lika minap le gilai mbal afu ko son nda ngade mbal nane pro pasa ta ismba tane nginngankade ngamngaig. ²⁴ Tane njakmba Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokka minap le gilai mbal ko son nda ngade pro pasa ta iswaig le nangine ngamunggal nduaseka nangine mbar tumninguwa le idusamngaig. ²⁵ Tanamba nane nangine mbar kuirok minig ta ismba ndek dagol tidronga Kuate mbarinmba sakamngaig: Kuate nu sinja tane ndon minit nga sakamngaig.

Mangurkam tuku manau tugusek

²⁶ Tira kame, tane mangurkap sulumba tenenmba ke likap. Ande nu mune ulwa. Ande pasa kukliwa. Ande wam kuirok kile-mayokkuwa. Ande pasa gilai sakuwa. Ande nu pasa ta biye mbilwa. Tane tanamba mangurkap sulumba tanjine tanjine sanngri tingam tuku

sanjri kise kise kumumbi kile-mayokkap. ²⁷ Afu pasa kuale gilai tamba sakam kande armba ko kenjbanje ndo sakuwaig. Nane ndui ndui tinja sakuwaig. Tanjawaig le ande nu pasa kuale gilai ta biye mbilwa. ²⁸ Ande nu mbilam tuku mine ndakuwa kande nane minje tukulmba nanjine ndo Kuate ndonj pasa gilai ta sakuwaig. ²⁹ Afu Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokkam kande armba ko kenjbanje ndo sakuwaig le isig mbalnje pasa ta pilenguwaig. ³⁰ Ande nu pasa ta kuklimba minwa le ande Tukul Guwanje pasa inum kitek sawa kande tanjo nu pasa kuklimba minit ta nu pitik pasa ta denjpurmba minyokuwa le inum suk tinja sakuwa. ³¹ Tane ndui ndui njakmba Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokkap le wam ta mbolnje tane njakmba kila kitek tumba sanjri tinjamnigaig. ³²⁻³³ Sine manjurka zigna tinja fare fare pasa sakam kumuñ kuga. Wam ta Kuate tugumnje pro ndate. Sine tuku manjur mayenu mayok kambim tuku Kuate nu iduste. Tukul Guwanje afu pasa sanjgit ta nane pasa ta kulatka towam kumuñ. ³⁴ Kusam kanjeram manjurkeg mbolnje pino kame minje tukulmba minwaig. Nane tukul pasa dubimba tanjo kumnemnje minwaig. Kuate tuku

mbal ma yimyam mbolnje manjurkade nane njakmba tanjade. ³⁵ Pino ande nu kusem mbolnje pasa kukliwa ta manjau mayenu kuga. Nane Kuate tuku pasa ismba kusna njak kande nanjine wandeknje tanjo kat nanjine kusnanjinguwaig. ³⁶ Kuate tuku pasa ambonja tane Korin mbal tugum prona e? Ko sinenje ndo pasa te iseg nga idusde? Ndo kuga. ³⁷ Tane afu ye Tukul Guwa tugumnje pasa iset ko ye nu tuku sanjri tet ngade mbal tane ye pasa kuyarket te Sunjonje tuku tukul sina ta katesewap. ³⁸ Nane afu tanjamba idus ndawaig ndeta tane nane njgumnenjgap. ³⁹ Tira kame, tane Tukul Guwa tugumnje pasa ismba sakam tuku piro sanjri ta tam tuku sunjomba idusap. Pasa kuale gilai sanu tuku sanjri ta mata peu ndawap. ⁴⁰ Tane manjur mbolnje manjau ke likade ta zigna tinja fare fare ke ndakap. Tane tugusemba ke likap.

15

Kristus kummba manj tinjina

¹ Tira kame, ye ambonja pasa tugusek satjngen le tane isnaig sulumba pasa ta mbolnje sanjri tinja minig ta ye kile manj pasa ndui ta tane idusam tuku satjngat. ² Tane pasa ta biye dewap le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidjngamngat. Tane ake minje pasa ndo sakade ta

nu tane tuku muskil kile-tidinge nda. ³ Ye Kristus tuku pasa tugusek isen sulumba satingen pasa ta alo sunjo njak ta tenjemba. Kristus nu kuyar pasa kumumba sine tuku une saukam tuku nu kumna. ⁴ Nu kumna le ngukinaig ta nu man kuyar pasa kumumba mara ken nu mbolnge tingina. ⁵ Nu tingina le Petrus nu kanjerna. Ta ngumnemnge nane ¹² nu kanjernaig. ⁶ Ngumnennga nuje tira kame gudommba 500 limba ma ande mbolnge mangurkinaig le nane tugumnge mayok kina le kanjernaig. Mbal ta kile gudommba minig. Ndui ndui ndo kume likinaig. ⁷ Ait ande Yakobusnge nu kanjerna. Man ait ande mbolnge aposel njakmba nu kanjernaig. ⁸ Ngumne tukulmba ye tugumnge mayok kina le kanjeren. Ye nane minig tanan kuga. Ye kutu bizowanu tanan prowen. ⁹ Ye Kuate tuku kuasmbi kilmba njaigo sigliken tukunu ye aposel nyu tet ta denkate. Ye aposel njakmba kumnemnge minet. ¹⁰ Ye aposel minet ta yiye sanjrimbi kuga. Kuate nu ake sinan ye make pilmba aposel pilna. Nu ye make pilna ta nu mbar ndana. Alonu tanjamba kilimok mayok kina. Ye piro karenka aposel njakmba tuku piro liningen ta yiye sanjrimbi kuga. Kuate nu ye make pilna le ye tanawen. ¹¹ Yenge tane tugumnge pasa kukliwen e ko afunge ta wam sunjo kuga. Sine njakmba tanjamba ndo

pasa kukliweg le tane son ngade ta ndo wam sunjokanu.

Kumanu mbal tingamngai

¹² Kristus nu kumna le Kuatenge te-tina le tingina ta sine tanjamba ndo pasa kukliweg ta ndanam saka tane tuku afu kumanu mbal man tinge nda nga sakade. ¹³ Tane kumanu mbal man tinge nda ngade ta son ndeta Kuatenge Kristus mata te-ti ndana. ¹⁴ Nu Kristus te-ti ndana ndeta sine pasa kukliweg te mata alo kugatok. Tanjamba ndeta tane nu tuku sanjri tomba tingade ta mata tane turtinge nda. ¹⁵ Kuatenge kumanu mbal kile-tidi ndangate ndeta Kristus kumna le Kuatenge te-tina pasa sakeg ta mata son kuga. Tanjamba ndeta sine Kuate tuku yabri pasa ndo sakeg. ¹⁶ Kumanu mbal Kuatenge kile-tidi ndangate ndeta nu Kristus mata te-ti ndana. ¹⁷ Nu Kristus te-ti ndana ndeta tane nu tuku kume tuku sanjringe tursingam kumun ngade ta tane turtinge nda. Tanjamba ndeta tane une njak minmba ngisikam tuku minig le ¹⁸ nane afu Kristus tuku son nga kumnaig mbal nane mata kummba ngisikinaig. ¹⁹ Sine kilke te mbolnge mineg le Kristus nu sine tursingit. Kumbe le man tursingit nda ta son ndeta sine kile yabri wamdus ndo dubimba sine afu tuku mine liningmba sinjka sinamanzer sunjo mbolnge mineg. ²⁰ Tanjamba kuga. Kuatenge Kristus nu kumna le te-tina. Kristus nu kumanu

mbal ngamuknge nu ambonga tingina le ngumne nga kumanu mbal jakmba tingamngaig. ²¹ Tanjo inum mbolnge kume manjau mayok kina. Tanjamba ndo tanjo inum mbolnge kummba tingam tuku manjau mayok kina. ²² Tanjo jakmba Adam tuku ndare mbolnge kile sine kumeg. Tanjamba ndo sine Kristus tuku son ngeg mbal kummba nu mbolnge manj abonga tingamngig. ²³ Sine singine ait prowa le tingamngig. Kristus nu ambonga tingina. Nu luka prowa le sine Kristus tuku mbal mata abonga tingamngig. ²⁴ Nu promba sugo sugo jakmba Kuate tuku ngueu minig ta kile-ibenkuwa sulumba nu ne gageu jakmba kilmba Mam Kuate wai mbolnge patikuwa le kilke te kugawamngat. ²⁵ Kristus nu gabat sunjo minwa sulumba nu ne ngueu jakmba tanjamba kile-ibenke suluwamngat. ²⁶ Nu ngueu jakmba kile-ibenka ngumne tukulmba nu kume manjau mata te-ibenamngat. ²⁷ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Kuate nu agan ndende jakmba kilmba nu tuku kupe kumnemnge patikamngat ngate.
Mune 8.6

Kuate ndo nu kumnemnge mine ndakate. Nunge agan ndende jakmba Kristus kumnemnge patikuwa le ²⁸ kile Kuate tuku kinjo nu Mam nu ne kumnemnge minamngat. Tanjawa le Kuate nu

agan jakmba tuku Sunjo minamngat. ²⁹ Nane afu nanjine kumanu mbal turkam tuku kule pisne tade. Kumanu mbal manj tinje ndangade ta son ta ndanam nane kumanu mbal tuku kule pisne tade? ³⁰ Ko ndanam sine aposel kumam tuku piro keg? ³¹ Tira kame, ye mara mindek kumam tuku dirnanget ta tane ye ndonj singine Sunjo Kristus Yesus dubiweg ta ye tane tuku payamket. ³² Ye kummba manj ti ndanget kande ye Efesusnge aganmor nguikok tanan nane afu ye ndonj kame bunaig ta ake rar ten kande. Alonu kilke te mbolok wam kuga. Kumanu mbal manj ti ndangade kande sine tenjemba sakeg kande.

Sine mine minemba nduiye kumamngig. Ta tuku sine minemba kule nyumba pagumba nyumba gare-gareka ndo minbe ngube.
Aisaia 22.13

³³ Yoi. Tane yabri wamodus ta te-ndakap. Ande nu mbal najgonu ndonj ulendikate ta nu tuku manjau mayenu nanenge najo silide. ³⁴ Tane wamodus te-mayemba une manjau jakmba kusrekap. Tane afu Kuate tuku manjau gilai minig ta tane sinjka kikotinjuwa.

Ngarosu kitek tamngig
³⁵ Nane afu tanjo kummba manj abonga tingam tuku pasa te ismba ye kusnayumba Kuate nu ndanemba kumanu mbal kile-tidingamngat? Ngaro

ndaŋ tumba tinŋamŋgaig ŋga kusnayamŋgaig. ³⁶ Yoi. Ne aŋaŋ tumu ŋgukate le kilkek sinamŋge kumit sulumba ndo maŋge prote. ³⁷ Ne aŋŋenu ŋgu ndakate. Ne tinŋnu ndo ŋgukate. ŋgukate le maŋge promba kuzru pilit. ³⁸ Ne aŋaŋ tumu ŋgukate le tinŋnu yeki yeki Kuateŋge aŋŋenu madinŋgina taŋamba ndo prode. Tinŋnu mindek naŋŋine aŋge ta mayok kinig. ³⁹ ŋgarosu tuku ndem ndui ta mine ndakade. Taŋgo ndem aŋaŋmor ndem sar umaŋ ndem kualegaŋ ndem ta ŋakmba kise kise mine likade. ⁴⁰ Samba mbolok aŋaŋ kame ŋgarosu ŋak minig ta mindepiye naŋŋine kise. Kilke mbolok aŋaŋ kame ŋgarosu ŋak minig ta mindepiye naŋŋine kise. ⁴¹ Ki tuku bulu tambun tuku bulu mbai tuku bulu ta ŋakmba kise kise. Mbai kame mata bulu kise kise ŋak minig. ⁴² Kumanu mbal tinŋamŋgaig ta taŋamba ndo. Nane kumig le ŋgukade ŋgarosu ta meŋga ŋgisikade. Nane tinŋuwaig sulumba ŋgarosu kitek maŋ me ndaŋgam tuku tinŋamŋgaig. ⁴³ ŋgarosu ŋgukeg ta mayenu kuga. ŋgarosu kitek ta mayenu ndo. ŋgukeg ta gisleknu. ŋgarosu kitek ta saŋgri ŋak. ⁴⁴ ŋgarosu ŋgukeg ta kilke te mbolok aŋaŋ. ŋgarosu kitek ta samba mbolok aŋaŋ. Kilke te mbolŋge sine ŋgarosu ŋak mineg tukunu samba mbolok ŋgarosu kitek mata minit. ⁴⁵ Kuyar pasa ande

teŋenmba sakate. Adam ambokok nu taŋgo abo ŋak mayok kina ŋgate ta Adam ŋgumnekok nu Guwa mayok ka abo tugu kitek sinŋina. ⁴⁶ Samba mbolok wam ambonga mayok kine ndakate. Kilke mbolok wam ambonga mayok kinit le samba mbolok wam ŋgumnemŋge mayok kinit. ⁴⁷ Taŋgo ambokok ta Kuate nu kilkembali wakeina le kilke mbolok taŋgo mayok kina. Taŋgo ŋgumnemŋga mayok kina ta nu samba mbolŋge ndekina. ⁴⁸ Kilke mbolok mbal Kuateŋge Adam kilkembali wakeina nane nu taŋaŋ minig. Taŋamba ndo sine Kristus tuku mbal samba mbolok taŋgo Kristus taŋaŋ mineg. ⁴⁹ Taŋgo Kuateŋge kilkembali wakeina ta sine nu tuku ŋgarosu ŋak mineg. Taŋamba ndo sine samba mbolok taŋgo tuku ŋgarosu ŋak minamŋgig. ⁵⁰ Tira kame, kilke te tuku ŋgarosu nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. Ko ŋgisikam tuku ŋgarosu te abo minmba minam tuku wam te nda. ⁵¹ Ye pasa kuirok ande te-mayokamŋgit. Sine Kristus tuku mbal ŋakmba kume nda. Afu ndo kumamŋgaig ta nu prowa le sine ŋakmba ŋgarosu kitek ŋak mayok kaŋgig. ⁵² Kugawam tuku ait tabil wikuwa le ma telinŋte taŋaŋ ŋgarosu kitek mayok kaŋgig. Tabil wikuwa le Kuate nu kumanu mbal ambonga ŋgarosu me ndaŋgam tuku ŋak kile-tidinŋuwa le sine abo ŋak mineg mbal nane ŋgumnemŋge ŋgarosu kitek

ajak mayok kangig. ⁵³ Sine ngaro mengate te mbilmba me ndangate ngaro tamngig. Sine kumeg ngaro mbilmba kume ndakam tuku ngaro tamngig. ⁵⁴ Sine tanjamba mayok kube le Kuate tuku kuyar pasa tuku alonu mayok kangat ta tejenmba sakate.

Kume manjau ta Kuatenge te-
ibenmba nduiye pitaite
ngate. *Aisaia 25.8*

⁵⁵ Kuyar pasa ande mata tejenmba sakate.

Kume tuku sanjri aningge?

Kume tuku kame aganj aningge
nga sakate. *Hosea*
13.14

⁵⁶ Ima kate tukul lukaka unekade ta nane kume tuku kame aganj ta tuku panu kamusde. ⁵⁷ Sine tanjamba kuga. Sine Kuatenge Sunjo Yesus Kristus singina le sine nu tuku sanjrimbi une te-ibeneg sulumba Kuate tuku gare-garekeg. ⁵⁸ Yinje tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka sanjri tinga minap sulumba nu tuku piro kumumbi kap. Tane tanjamba Sunjo tuku piro kap ta piro ta lafunu mayenu jak minit ta tane kila.

16

*Afu turkam tuku ndametin
patikap*

¹ Kile ye Kuate tuku mbal ndametinmbi turkam tuku satinngamngit. Ye Kristus tuku kuasmbi Galesia ma mbolnge mine likade ndametin manjurkam tuku saningen tanjamba ndo tane kap. ² Tane nduik nduik jakmba tanjine

piro mbolnge ndametin kilig ta kusem mindek giganmba kilig ta kumumba tanjamba patikap. Tanjwap ta ye tane tugum prowi le tane patikam tuku piro karejke nda. ³ Tane tanjo afu madiningap le ye pro waje afu kuyarka ningi le nane ndametin ta kilmba Yerusalem kuwaig. ⁴ Ye mata Yerusalem kambim tuku idusmba ndeta nane ndon kangit.

*Paulus nu Korin kambim
tuku sakina*

⁵ Ye Masedonia kilke mbol kambim idusmba minet. Ye ka sulumba tane tugum ta prowamngit. ⁶ Pro tanje tane ndon ait afu minamngit. Ko bubre ait ndeta ait kuennu minamngit. Tanjawi sulumba ye tumbran ndan kambim bafuwi kande tane ye aganj ndendembi sinzanyap le ka. ⁷ Ye pro ait fagnu tane kusreka kambim idus ndawet. Sunjo nu nzaliwa le ye ait kuennu tane ndon minam tuku iduset. ⁸ Ye Efesus tumbran sunjo te mbolnge piroka mini le Pentikos kusem kugawa le kangit. ⁹ Sunjonje pironu tuku malanga talkina le tenge piroket le alonu gudommba mayok kinig ta nane gudommba piro te peuwam tuku tago-tagode. ¹⁰ Timoteus nu tane tugum prowa le tane nu tanjine gulab tanan tap le nu wamdus bulok jak tane ndon minwa. Nu ye minet tejen Sunjo tuku pirokate. ¹¹ Ande nu tala ndawa. Tane nu ndon wamdus ulendi tuma minmba nu tumba

sinzanap le ye tugum te prowa. Ye tira afu ndon nu te prowamngat ngina ta tuku tairnga mineg. ¹² Apolos nu tira afu kilmba tane tugum kuwa nga sarsaren ta kuga. Nu ait mayenu ande tairngate. Ait ande mayenu prowa le nu tane tugum prowamngat. ¹³ Tane kurauka Kristus tuku pasa son ngade ta biye dewap. Tango sangriknu kuru kuru kugatok tana minap. ¹⁴ Tane wam kade ta kume pur manjambi ndo kap. ¹⁵ Tira kame, Akaia mbal ngamuknge Stefanus nuje ndare tuma ndon ambonga ngamunggal biye mbilmba son nginaig. Kile nane Kuate tuku mbal turka sinzaningam tuku idusmba minig ta tane kila. ¹⁶ Stefanus nane afu nu tana piro karenkade mbal nane tane tuku gabat minwaig nga iduset. ¹⁷ Tangine mbal Stefanus Fortunatus Akaikus nane keja ta ye tugum pron-aig le ye gare sungo ten. Kile ye tane nakmba ndon minanu suket. ¹⁸ Nane ye wamdus bul seryade. Tane tuku wamdus mata bul sertingig. Tango kame tana minig ta nane tuku nyu idusningap. ¹⁹ Kristus tuku kuasmbi Asia kilke mbolnge mine likade nane tane gare pasa tingig. Akuila le Prisila, Kristus tuku kuasmbi nale tuku wande mbolnge manjurkade ta turmba Sungo tuku nyu mbolnge gare pasa sungomba tingig. ²⁰ Tira kame nakmba

nane gare pasa tingig. Tane mata tangine tangine mungu kume purkade manau ta alonu te-mayokap. ²¹ Ye Paulus kile yije waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane nakmba kaiye. ²² Ande nu Sungo Yesus tuku kume pur ndate ta nu ngisikam tuku minit. *Maranata.* * ²³ Sungo Yesus nu tane sungomba make patikuwa. Son. ²⁴ Tane Kristus Yesus ndon ulendikade mbal ye tane nakmba tuku kume purmba minet.

Son.

* **16:22:** Maranata pasa ta tugunu: Singine Sungo, ne prowa.

2 KORIN

Korin mbal tuku wane Paulusnge arnu kuyarna

Paulus nu Korin mbal tuku wane arnu kuyarna te tugu tejenmba.

Nu Korin mbal tuku wane ambonga kuyarna ta nane tuku mbar afu kile-tidingam tuku kuyarna. Nu pasa wane sangrinu pilna tukunu nu piti njak minmba Titus kukulna le nane tugum kina. Nu kumba ka tanje manj luka Paulus tugum promba nu wam kubeu tuna sulumba sakina: Nane ne tuku pasa dubimba nanjine mbar kile-tidinginaig nga sana le Paulus nu gare-garekina.

Wam ande mata Korin mbal tugumnge mayok kina ta Titus nu Paulus tejenmba kila sana: Yabri mbal afu Korin mbal ngamuknge ne tuku nyu njayo silide. Yerusalem gabat mbanjge ne pirokam tuku wane ande kuyarmba tine ndakinaig tukunu ne aposel kuga ngade nga Paulus sana.

Paulus nu pasa ta ismba nane tuku yabri pasa kile-ibenkam tuku nuje manjau tinjeknu ta wane te mbolnje kuyarna sulumba sakina: Tane Korin mbal Kristus tuku kuasmbi njakmba ye tuku piro mbolnje mayokke likinaig tukunu ye sinjka Kristus tuku aposel minet njina.

¹ Kuate tuku kuasmbi Korinnge nu tuku mbal afu

njakmba Akaia kilke mbolnje mine likade tane njakmba kaiye. Ye Paulus Kuate nu nuje nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini nga nyu te-mayokna. Ye sinjine tira Timoteus sile tane ndon pasatam prowek.

² Sinjine Mam Kuate, Sunjo Yesus Kristus nale tane ake sinanj make patika ngamunjal wamdus bul sertinguwai. Son.

Piti mbolnje dirnanja tingam tuku pasa

³ Sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dunngube. Nu sine sunjomba mape-singit. Nu mara mindek sine sinzansingit le wamdus piti bulkade. ⁴ Nu sine piti mbolnje mineg le sinzansinmba wamdus bul ser-singit. Wam tamba nane afu piti mbolnje minig ta sine mata nane sinzansinmba wamdus bul serningam kumu.

⁵ Kristus nu piti sunjo kurana tanjamba ndo sine mata piti sugo kugrakeg ta Kuatenge Kristus sinzansinmba tanjamba ndo sine mata sinzansingit le wamdus bulkade.

⁶ Ta tuku sine piti kugrakeg wam ta mbolnje sine tane turka wamdus bul sertingam tuku ndin kila pileg. Sine piti mbolnje Kuate nu wamdus bul sersingit ta tane sine tananj piti kugrakade le Kuate nu wamdus bul sersingit tanjamba ndo sine tane turka wamdus bul sertingam kumu. ⁷ Sine tane

baringamngaig nga ngamunggal piti ndasingit. Tane sine tanan piti kugrakade tukunu wamdus bul seram tuku manau sine teg tanamba ndo tade.

⁸ Tira kame, sine Asia kilke mbolnge piti sugo kangerkigen ta tane kila satingamngig. Sine piti sugo kangerka wamdus mayenu pro kinaig le kumamngig nga idusgen. ⁹ Wam ta mbolnge singine sangri kumun kuga nga kamusmba Kuate tuku sangri tomba tingigen. Nu kumanu mbal kile-tidingate tuku. ¹⁰ Sine kume dirgen le nu sine turkina. Nu tanamba man tursingamngat nga sine wamdus bulok mineg. ¹¹ Tane mata sine tuku nga Kuate yabanap le nu tane gudommaba tuku yaban pasa ismba sine tursinguwa le wam ta mbolnge nane gudommaba nu tuku nyu te-dunguwaig.

Paulus nu Korin kambim sakina ta nu pitik nane tugum kine ndakina

¹² Sine nane jakmba tugumnge manau purfen nu yabri kugatok ke likeg nga wamdus bulok mineg. Sine tane Korin ngamuknge manau tanan ke likeg. Sine kilke te tuku wamdus kilambi tanan ndaweg. Kuatenge ake sinan sangri singit le sine tanaweg. ¹³ Sine pasa kuyarke likeg ta tugunu kile-mayokka kuyarkeg le tane burka katese mayewam kumun. ¹⁴ Kile tane sine tuku manau fudinmba ndo

katesede ta ngumnennga tane katese mayewap le Sungo Yesus tuku ait mbolnge sine tane tuku gare-garekube le tane mata sine tuku gare-garekamngaig.

¹⁵ Ta tuku ye tane lato gare tingam tuku tane tugum kambim aram saken. ¹⁶ Ye Masedonia kambim nga ka tane kangerki sulumba ka Masedoniange man luka pro tane tugum prowam saken. Tange ye agan ndendemi sinzanyap le Yudea ma tugu mbol kambim tuku saken. ¹⁷ Ye tanamba tane tugum kambim saken ta pro ndawen. Tane ye fare fare wam mbilmbilmba saket nga idusde e? Tanamba kuga. Ye wam ande kam idusmba saket ta ye kilke mbolok mbal tanan mingembi ndo saka ngarosumbi dubi ndade tanan kuga. ¹⁸ Kuate nu son pasa ndo sakate tanamba ndo ye tuku pasa te mata son pasa ndo. Ye tane tugum kambim saken ta mingembi ndo sa ndaken.

¹⁹ Sine ken ye Silvanus Timoteus sine tane tugumnge Kuate tuku Kinjo Yesus Kristus tuku pasa kuklimba satingigen. Nu wam kam sakate ta mata mingembi ndo sa ndakate. Nu sakate tanamba ndo kate. ²⁰ Kuate nu sine wam magenu singam tuku pasa kusna ta alonu tanamba Kristus mbolnge mayok kinig. Ta tuku sine nu mbolnge Kuate tuku pasa ta sinja son pasa nga Kuate tuku nyu te-dungeg.

21 Kuate nu Kristus mboln̄ge sine tane turmba san̄gri pilesin̄git le nūje mbal minmba nu tuku pirokeg.
22 Nu sine nūje mbal n̄ga nūje Guwa wasik tan̄an̄ sin̄gina le sine nu tuku mbal min̄eg ta kateseweg.

23 Ye Kuate am mboln̄ge satin̄gamn̄git. Ye tane tugum pro ndawen ta tejenmba. Ye tane satin̄ge lika piti tin̄gikit n̄ga tane mapekam tuku idusmba ye pro ndawen.
24 Sine tane tuku n̄gamun̄gal son kulatkeg n̄ga idus ndawap. Tan̄gine miron̄ kulatkade le san̄gri tin̄gate. Sine tane ndon̄ ulendika pirokeg ta tane gare n̄ak minap n̄ga iduseg.

2

1 Ye buk tane tugum kumba satin̄ge lika piti tin̄gen ta man̄ lato tane tugum kumba satin̄ge likam mbulet. 2 Ye kumba sigair-sigairtin̄mba piti tin̄gi ta ande nu ye gare sam tuku mine ndakate. Tane ndo ye gare sam tuku minig. 3-4 Ye tane tuku tejenmba iduset. Tane ye ndon̄ wam ndui ta tuku ndo gare teg n̄ga iduset. Ta tuku ye tane tugum kumba wam afu tuku piti tam idus ndawet. Ye tane tugum ka le gare ndo sap n̄ga iduset. Ye tane kile-tidin̄gam tuku wane kuyaren ta ye piti n̄gamun̄gal rar sun̄go tumba malm̄bi n̄akmba kuyaren. Ye piti tin̄gam tuku tan̄amba kuyar ndawen. Kuga. Ye tane tuku

kume purmba minet ta kila palpe n̄ga kuyaren.

Ande mbarna ta nu tuku mbar gilain̄gap

5 Tane tuku ande ye mboln̄ge mbarna ta nu ye ndo piti ser ndayina. Tane n̄akmba piti sertin̄gina ta piti ta sun̄go kuga. Ye pasa san̄grinu sake nda. 6 Tane gudomm̄ba nu lafunu tunaig ta kile maye. 7 Nu piti sun̄go tumba nu tuku san̄gri te-iber̄bekaig. Kile tane nu tuku mbar gilain̄ga wam̄dus bul serap. 8 Tane nu tuku kume purmba minig ta te-mayokap le kila pilwa. 9 Nu te-tiwam tuku ye tane tuku kuyaren ta tane ye tuku pasa n̄akmba dubikade e ko kuga ta ye katesewam tuku kuyaren. 10 Tane ande tuku mbar gilain̄gade ta ye mata nu tuku mbar gilain̄get. Ye tanenu n̄ga Kristus am mboln̄ge mbar ta gilain̄get. 11 Wam ta mboln̄ge Satan nu sine kile-iber̄kam kumun̄ kuga. Nu sine n̄aigo siglikam iduste ta sine n̄akmba kila.

Paulus nane Kuate tuku san̄gri mboln̄ge pirokinaig

12 Ye pasa mayenu Kristus tuku kukliwam Troas tumbran̄ mbol prowen ta Sun̄go nu buk ye pirokam tuku ndin wakeina. 13 Ye pirokam tuku ta yīje tira Titus nu Troas pro ndana tukunu ye piti n̄ak minmba nane kusreka tin̄ga nu sota Masedonia kilke mbol te prowen.

14 Sine Kuate tuku nyu te-dun̄gube. Nu Kristus

mbolŋge sine sanŋri pile-siŋmba sanŋri ŋaigonu ŋakmba kile-ibenŋkam tuku ndin tumsinŋit. Afu Kristus kila palmbim tuku Kuate nu sine mbolŋge pirokate le nuŋe pasa mayenu mundur mayenu taŋaŋ mayok ka ma ŋakmba kumunŋate. ¹⁵ Kristus nu sine sinamŋge minit tukunu Kuate am mbolŋge sine mundur mayenu taŋaŋ mineg. Mundur mayenu ta Kuatenŋge muskil kile-tidinŋa minit mbal ŋgisikade mbal ta ŋakmba tugum kinit ta ¹⁶ nane ŋgisinu mbal pasa ta nane bale faram tuku mundur taŋaŋ kamusde le nane muskil kile-tidinŋanu mbal abo ninŋam tuku mundur taŋaŋ kamusde. i ... Ima kate piro sunŋo ta kam kumuŋ. ¹⁷ Kuatenŋge nuŋe piro kam tuku madisinŋina mbal sinenŋ ndo kumuŋ. Sine Kristus ndoŋ ulendika Kuate am mbolŋge wamduŋ tugusekmbi nuŋe pasa kukliweg. Nane afu ndametinŋ kilam tuku ndo nu tuku pasa kuklide ta sine nane taŋaŋ kuga.

3

Paulus nane pasa kitek tuku piro mbal

¹ Sine tane pasa satinŋeg tambu sinŋine nyu payam ndakeg. Sine nane afu taŋaŋ tane sine tuku maŋau kila palmbim tuku waŋe afu kile ndakeg. Ko afunŋe sine tuku maŋau kila palmbim tuku waŋe afu sinŋap ŋga

idus ndaweg. ² Sine tuku kuyar waŋe ta tane minig. Tane mbolŋge sine tuku piro kilimok mayok kinit. Waŋe ta sine tuku ŋgamunŋal sinamŋge minit ta nane ŋakmba kila. ³ Tane Kristus tuku waŋe ŋak minanu taŋaŋ mayok kinig. Sinenŋge waŋe ta tinŋigenŋ. Kuate abo minmba minit nuŋe Guwanŋe Kristus tuku waŋe ta kuyarna. Andenŋge waimbi kuyar ndana. Kuyar ta tukul pasa taŋaŋ ndame mbolŋge mine ndakate. Tanŋine ŋgamunŋal sinamŋge minit.

⁴ Sine Kristus mbolŋge sanŋri tinŋa taŋamba sinŋine piro tuku saka Kuate am mbolŋge wamduŋ bulok mineg. ⁵ Sine sinŋine sanŋri tomba tinŋa piro ta kam kumuŋ ŋga sa ndakeg. Sine Kuate tuku sanŋri tomba tinŋa ndo piro ta kam kumuŋ ŋgeg. ⁶ Nunŋe sanŋri sinŋit le nuŋe pasa kitek ta sine kumumbi te-mayokey. Pasa kitek ta tukul pasa ambokok taŋaŋ kuyar mbolŋge mine ndakate. Tukul Guwa mbolŋge minit. Tukul maŋau nu kume maŋau sinŋit ta Tukul Guwa nu abo mine maŋau sinŋit.

⁷ Ndame tukul pasa ŋak tugu pilmba mayok kina ta kilŋa sanŋri ŋayo mayok kina le Israel mbal nane Moses tuku tumail kanŋere fugunaig. Tukul pasa nu kume maŋau ndo sinŋit ta nu tuku kilŋa sunŋo ta ŋgumneŋga kugana. ⁸ Pasa kitek Kuate tuku Guwa mbolŋge mayok kinit

ta nu kilña ambokok ta limba sanğri nayo mayok kinit. ⁹ Pasa ambokok nu tanğo kilmba pa mbolņge patikate ta nu kilña sanğri nğak mayok kina. Pasa kitek nu tanğo tinğreknu kile-mayokkate ta nu kilña ambokok ta limba sanğri nayo mayok kinit. ¹⁰ Maņau ambokok tuku kilña maņau kitek tuku kilņange nu lite le nda minanu sukte. ¹¹ Pasa ambokok kugawam tuku ta nu kilña nğak mayok kina. Pasa kitek minmba minam tuku ta nu sinğa kilña sanğri nayo nğak mayok kinit.

¹²⁻¹³ Moses tuku tumail kilña ta kuga-kugamba minna ta nu Israel mbal kanğer ndawaig nğa tawimbi tumail sonğina. Pasa kitek tuku kilña ta tanğamba kugawe nda. Wam ta idusmba sine kuru kuru kugatok minğe bulokmbi pasa kukliweg. ¹⁴ Israel mbal o buk kile mata Kuate tuku pasa ambokok ta burka nane tuku wamdus tawimbi sonğanu tanğaj tugunu katese maye ndade. Kristus mbolņge ndo wamdus purfewam kumuņ. ¹⁵ Ait te mbolņge mata nane Moses tuku pasa burkade ta nanğine wamdus sonğanu tanğaj tugunu katese maye ndade. ¹⁶ Ande nu nğamuņğal biye mbilmba Sunğo tugum kuwa ta Sunğonğe tawi ta talka wamdus nuņe purfeu serwa le nu Kuate tuku kilña sanğrinu ta kanğeramņgat.

¹⁷ Sine Sunğo sakeg ta nu Tukul Guwa. Sunğo tuku Guwa nu ande sinamņge minit ta nu muskil te-tiwe

tuwit le agan ande nu ndale ndakate. ¹⁸ Sine pasa kitek son nğeg mbal tumail sonğanu tanğaj mine ndakeg le Sunğo tuku kilña sine mbolņge kilimok mayok kinit. Sine Sunğo tuku kilña lato lato teg sulumba nu tuku maņau tepureg. Singine Sunğo Tukul Guwa tugumņge kilña ta teg.

4

Kuate tuku kilña tanğo mbolņge kilimok mayok kinit

¹ Kuate nu sine mapeka piro te singina tukunu sine wamdus piti kamusmba piro kusrewam idus ndaweg. ² Kiko maņau nğaigonu kuirka kade ta sine pitaika nğumneniņğiger. Sine afu yabri ndaniņğeg. Sine Kuate tuku pasa mbil ndaweg. Sine pasa tugusek kilimok te-mayokmba Kuate am mbolņge piziknu mineg ta nane nğakmba kila.

³ Pasa mayenu kukliweg ta tugunu kilimok. Nğisininu tuku ndin mbolņge minig mbal ndo nane tugunu katese ndade. ⁴ Mbal ta nane Kristus tuku pasa son nda nğade. Ta ndanğam? Kilke te tuku gabat Satan nu nane tuku wamdus tukulniņgit le nane pasa mayenu ismba wamdus purfe ndaniņgit. Nane Kristus nu kilña sanğri nğak Kuate tanğaj minit ta nane nu katese ndade.

⁵ Sine pasa kukliweg te singine mironğ tuku kukli ndaweg. Yesus Kristus nu Sunğo ndindo minit nğa wam ta kukliweg. Sine nu tuku

nga tane tuku piro mbal tana minig. ⁶ Kuate nu tugu mbolnge bulu mayok ka ma make kilnawa ngina ta nunge sinjine ngamungal kilnate le sine Yesus Kristus kanjermba Kuate tuku kilna kila pileg.

Sine piti kanjerkeg ta Kuate nu sine kusre ndakate

⁷ Aganj mayenu kilke waim sinamnge minig tana Kuate nu nunge wam mayenu sine sinamnge pilit. Sine kilke waim tana sangri kugatok mineg ta sine Kuate nge sangri pilesingit le ⁸ piti yimyan nge sine tidongade ta sine muskil te-tiwam kambim kumun. Sine wamdus te-suluweg ta sine wam pile pas ndakeg. ⁹ Afu sine kasursingig ta Kuate nu sine kusre ndakate. Nane sine bale faram tuku pani farde ta sine kume ndakeg. ¹⁰ Sine mara mindek Yesus kumna tana ndo sine kume direg ta sine kume ndakeg. Wam ta mbolnge tane Yesus abo jak minit ta tane katese mayede.

¹¹ Sine abo jak minmba Yesus tuku nga mara mindek kume direg le nu abo jak minit ta tane kila pilig. ¹² Sine mara mara kumam tuku ndin mbolnge mineg ta tane abo minmba minam tuku ndin mbolnge minig. ¹³ Ande nu kuyar pasa mbolnge tenjembamba kuyarna.

Ye Kuate nge pasa sakina ta son nga nane jakmba saningen nga kuyarna. *Mune ... 116.10*

Sine mata nu tana Kuate tuku pasa son nga tane

satinget. ¹⁴ Kuate nu Sunjo Yesus kumna le te-tina tana ndo ngumne nge sine nu ndon kile-tidinguwa sulumba tane sine ndon kilmba nu tugumnge patikamngat ta sine kila. ¹⁵ Sine tanenu nga piti jakmba te kugrakeg. Tana wam le Kuate nu ake sinan tana make patikate wam ta tana gudommamba lato iswaig sulumba Kuate gare pasa samba nu tuku nyu te-dungam tuku mbal tuge njayowaig.

¹⁶ Sine wam ta idusmba piti sinamnge wamdus kanyummba piro kusrewam idus ndaweg. Sine tuku ngarusu lato lato baklele ta sine tuku ngamungal sangri tina minig. ¹⁷ Piti ait fagnu ndo kanjereg ta ngumne nge alonu kilna sunjo gare minmba minam tuku tamngig. Piti teg te gare manjau tamngig tana liwa le nda minanu sukamngat. ¹⁸ Sine aganj ammbi kanjerkeg ta sunjomba idus ndaweg sulumba aganj ammbi kanjer ndakeg ta sunjomba iduseg. Aganj ammbi kanjerkeg te ait fagnu ndo minmba kugawamngai. Aganj ammbi kanjer ndakeg ta minmba minamngai.

5

Ngarosu kitek tamngig

¹ Kilke te mbolok ngarusu te baibai tana. Andenge sambriwa ta Kuate nu ngarusu kitek singamngat ta sine kila. Ngarosu kitek ta wande tana ta tanjenge wakei ndanaig.

Nu samba mbolok agan minmba minam tuku. ² Sine ngarusu te njak minmba samba mbolok ngarusu sine mbolnje prowa nga mindesimba mineg. ³ Sine samba mbolok ngarusu ta njak minmba kanu ngarusu kugatok mine nda.

⁴ Sine baibai te sinamnje minmba sinamanzer sunjo njak mineg ta sine ngarusu te kusrewam idus ndaweg. Ngarosu kitek ambonga sine mbol prowa sulumba ngarusu kumam tuku te abo minmba minam tuku manau sinam kuwa nga iduseg. ⁵ Kuatenje sine tanjamba ndo ngarusu kitek mayok kambim tuku wakeika patikina sulumba nuje Tukul Guwambi sine mbolnje asi sirimba tucker tidinganu tanjan kina.

⁶ Sine wam ta idusmba mara mindek sanjri tinjeg. Sine kilke te mbolok ngarusu sinamnje mineg sulumba Sunjo tugumnje mine ndakeg ta sine kila. ⁷ Sine ammbi nu kanjer ndaweg ta singine li njakmba mbolnje nu tuku sanjri tomba tinjeg. ⁸ Sine sanjri tinja ngarusu kusremba Sunjo tugum kumba nu ndon minam tuku mindesiweg. ⁹ Sine kilke te mbolnje minmba e ko nu tugum kangig ta sine mara mindek nu tuku nzali ndo dubiwamnjig. ¹⁰ Ngumnenja sine njakmba Kristus am mbolnje tingube le nu sine pilesinguwa le sine ngarusu te njak minmba manau ke likeg ta lafunu kumumbi tamnjig.

Sine Kristus mbolnje Kuate ndon gulabeg

¹¹ Sine njakmba Kuate tugumnje tingamnjig wam ta idusmba sine Sunjo tuku kurauka nane gudommba nu son nguwaig nga nane tuku wamdus didikam tuku pirokeg. Sine wamdus tinreknu ta tumba pirokeg ta Kuate nu kila. Tane mata tanjamba kila pilmba idusap nga satinget. ¹² Tane sine tuku nyu te-dungap nga pasa te sa ndatinget. Kuga. Nane afu wamdus najgonu njak minmba tanjo am mbolnje mbal magenu tanjan payamkade. Tane sine tuku manau kila palpe sulumba payamkade tuku mbal yabri pasa ta lafumba Paulus nane ngamungal tugusek minig nga saningap.

¹³ Mbal ta sine nginngan wamdus njak mineg ngade ta sine Kuate tuku piro sunjokuwa nga tanjamba mayok kineg. Sine wamdus tugusek njak mineg ta sine tanenu nga tanjamba mayok kineg. ¹⁴ Kristus tuku kume pur manauje sine tuku ngamungal didikate le manau njakmba ke likeg. Singine wamdusmbi kuga. Tanjo ndindo ta sine njakmba tuku ma tumba kumna le sine njakmba nu ndon kumanu tanjan kumeng ta sine kila. ¹⁵ Nu sinenu nga kummba man tinjina. Ta tuku kile sine singine nzali dubi ndamba nu tuku nzali ndo dubiweg.

¹⁶ Kile sine nane afu kanjerka tanjo tuku manjambi pile ndaningeg.

Sine buk mbarmba manau tambu Kristus pilegen ta kile afu mbolnge tana ndaweg. ¹⁷ Ande nu Kristus ndon sailkate ta nu kitek mayok kinit. Nuje manau ambokok ta kugana le manau kitek nu mbol prona.

¹⁸ Manau kitek ta Kuatenge te-mayokte. Sine nu tuku ngeue mbal mingen le nu sine ndon wamdus mukuk minam nga Kristus tuku kume mbolnge sine ndon tumana. Sine Kristus ndon tumawam tuku ndin ta afu tumningam tuku nu piro singina. ¹⁹ Sine piro ta kumba pasa kukliweg ta tenemba. Kuate nu Kristus mbolnge sine tango tuku mbar saukam tuku ndin wakeina sulumba nu sine ndon tumana. Nu wam ta mbolnge sine tango ndon tumate ta afu saningam tuku piro ta sine wai mbolnge pilna.

²⁰ Kuate nu tanamba sine tuku minge mbolnge tango wikate tukunu sine Kristus tuku piro mbal minmba Kristus tuku nyu mbolnge tane sarsartimba satengeg: Kuate ndin wakeina ta ndo dubimba tane nu tuku gulab mayok kape ngeg.

²¹ Kristus nu mbar kugatok minna ta Kuate nu sine tuku mbar nakmba nu mbolnge patikina le nu une tango tana mayok kina. Kile sine nu ndon ulendikeg tukunu Kuate nu nuje manau tinreknu sine mbolnge pilot le sine tinreknu mayok kineg.

6

Paulus nane piroka piti sugo kugrakinaig

¹ Sine Kuate ndon pirokeg tukunu sine tane sangrimba sarsartingamngig. Kuate nu ake sinan tane make patikate wam sungo ta ake agan tana kusre ndawap. ² Kuate nu tenemba sakate.

Ye tane make patiken tuku ait mbolnge tane tuku wi ismba kilen. Tano muskil kile-tidingen tuku ait mbolnge tane turtingen nga sakate. *Aisaia ... 49.8*

Tane ise mayewap. Kile ait te nu wikap ta nu isamngat. Kile ait te mbolnge nu tane muskil kile-tidingen tingamngat.

³ Sine Kuate ndon pirokeg ta afunge sine talasinbekaig nga sine piro mayeweg. ⁴ Nane sine Kuate tuku piro mbal tugusek nguwaig nga mine nakmba mbolnge sine kumumbi mayok kineg. Ngarosu piti sinamanzer manau ta mbolnge sine sangri tinga bike ndakeg. ⁵ Afu sine kilmba ngussingig. Afu sine mulin kilmba wandeknge patikade. Afu sine kile-ngamukka tumail pansingig. Sine piro karenka mundu teg. Ait afu sine kinye ndaka gubak mineg. ⁶ Sine piti ta nakmba sinamnge sangri tinga manau purfenu ndo ke likeg. Sine pasa tugusek ta kila minmba wamdus mukuk mineg sulumba nane nakmba mbolnge rangun mayeweg. Sine Tukul Guwa

ajak minmba sine wamdus tugusekmbi nane jakmba tuku kume pureg. ⁷ Sine pasa tugusek ndo saka Kuate tuku sanjri mbolnje pirokeg. Wam ta jakmba mbolnje sine nu tuku piro mbal tugusek mayok kineg. Sine manau tinjeknu tamba wam najgonu jakmba kile-ibenjekg.

⁸ Nane afunje sine tuku nyu kile-dungade le afunje tumail pansingig. Afu sine wane pasa sasingig le afunje sine magenu ngade. Sine tugusek pasa ndo sakeg ta afunje sine yabri mbal nga pitaikade. ⁹ Afu sine nyu kugatok nga talasingig ta nane gudommba sine tuku nyu saka minig. Ait gudommba sine kume direg ta sine abo mineg. Sine ngarosu piti sungo teg ta sine kume ndakeg. ¹⁰ Sine ngamungal rar teg ta sine gare jak mineg. Sine sanzalnu mineg ta sine Kuate tuku wam magenu ta nane afu mbolnje keg le nane mine mayede. Sine aganj ndende kugatok mineg ta Kuate tuku wam magenu jakmba ta sine tuku minig.

¹¹ O Korin mbal, sine singine wamdus piti jakmba kile-mayokka kilimok satinjeg. Singine ngamungal jakmba tane tinje suluweg. ¹² Sine tane tuku riweg le tane sinenu nga ri ndade. ¹³ Ta tuku tane ye tuku kinjo kame tananj satinjet. Sine tanembik riweg ta kile kumumbi lafuwap nget.

Sine Kristus son nda ngade mbal ndonj ulendi ndakube

¹⁴ Tane Kristus son nda ngade mbal ndonj tuma minam kumunj kuga. Nane ndonj ulendi ndakap. Mbal tinjeknu nane une mbal ndonj mungu gare jak minam fugude. Ma make nu bulu ndonj minam kumunj kuga. ¹⁵ Kristus nu Satan ndonj wamdus ulendi mine ndakik. Kristus son ngade mbal nane manau kise jak. Son nda ngade mbal nane manau kise jak. ¹⁶ Sine Kuate minmba minit nu tuku tukul wande mineg tukunu sine yabri mbara ta mata turmba mbarinjam kumunj kuga. Kuate nu tenjenmba sakina.

Ye nane tuku ngamungal sinamnje minmba nane ndonj likamngit. Ye nane tuku Mbara mini le nane ye tuku gageu minamngaig ngina. *Wok ... Pris ... 26.11-12; ... Esekiel ... 37.27*

¹⁷ Sunjo nu tenjenmba mata sakina.

Tane wam najgonu kade mbal kusreka yamoknje minap.

Manau kutur jak kade ta ngumneninngap.

Tanjawap le ye gare jak tane kilamngit. *Aisaia ... 52.11*

¹⁸ Ye tane tuku Mam mini le tane ye tuku kinjo kame kulim kame minamngaig ngina. ² *... Samuel ... 7.14; ... Aisaia ... 43.6; ... Yeremia ... 31.9*

Sungo Sangri Nayo nunge tanjamba sakate.

7

1 O tira kame, Sungo nu sinenu nga minje pasa sangrinu kusna ta idusmba ngarosu ngamungalmi kutur ke likeg ta jakmba pitaika Kuate tuku kurauka manjau tinjeknu purfenju sine mbolnje kumunguwa nga wamdus sangrinu palpe.

Mbar te-tinaig le Paulus nu garena

2 Tane man sinembik riwap. Sine tane tuku ande mbolnje wam njayo ndagen. Tane afu kilmba njago sigli ndakigen. Sine tane tuku ande yabrimba nu tuku aganj afu kile ndakigen. 3 Ye pasa sangrimba satinjit ta ye tane satinje likam tuku sa ndatinjit. Kuga. Ye buk tane satinjit. Sine tane tuku ngamunggal sungo jak mineg. Sine kummba e ko abo minbe ta sine tane ndon minam iduseg. 4 Ye tane tuku wamdus tero ndaka gare jak payamket. Ye tane idustinmba wamdus bulkate. Ye piti jakmba sinamnje tane idustinmba gare tet.

5 Sine Masedonia kilke mbol te progen ta sine mabtam kumun kuga. Piti sungomba mara mindek sine kile-kogorkinaig. Kame afu sine mbol pronaig. Kuru kuru manjau mata ngamunggal sinamnje kamsugen. 6 Tanjamba mingen le Titus nu sine tugum prona le sine nu kanjermba

wamdus bulkinaig. Kuate nu piti jak mbal wamdus bul serninjit ta nunge ndin ta wakeina. 7 Nu prona ta tuku ndo wamdus bul ndakinaig. Nu pro tane tuku manjau kanjermba wamdus bulok tina ta kubeu sinjina le ismba sine mata wamdus bulkinaig. Tane ye sungomba idusyumba tanjine mbar tuku kiko kamsmba malm-bikade. Tane ye tuku pasa dubiwam tuku sungomba idusde. Ye wam ta jakmba ismba tane tuku gare toren.

8-9 Ye buk waje ande kuyarimba tane kilmba satinje liken le tane ngamunggal piti tinaig ta ye mata tanenu nga piti kamsen. Tane ait fagnu piti jak minnaig sulumba wamdus biye mbilmba manjau njagonu kusrekinaig ta kile ye gare jak minet. Tane ngamunggal piti jak minnaig ta tuku ye gare te ndaket. Tane piti sinamnje mbilka manjau njagonu kusrekinaig ta tuku ye gare tet. Sine tane kilmba satinje likigen le tane wamdus taturkinaig ta tane man Kuate idusnaig. Ta mbolnje sine tane njago sigli ndaka turtingigen.

10 Kuate ande mbar manjau tuku piti tuwit le nu katesemba ngamunggal biye mbilte ta Kuate nu tuku muskil te-tiwe tuwit. Ande nu kilke te tuku piti kamsmba Kuate idus ndawa ta Kuate nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe nda. Nu ngisikamngat. 11 Ata. Tane wamdus piti jak

minmba Kuate man idusnaig sulumba sanjri tija mbar ta te-tinaig. Tane mbar ta tuku gubra tumba wamdus fulilka minnaig. Tane ye tuku wamdus sunjo tumba ye tuku pasa dubiwam tuku wamdus sanjrinu pilmba tanjo mbarna ta lafunu tunaig. Wam njakmba kumumbi kinaig le kile pasa ande tane mbolnje mine ndakate.

¹² Ye tane tuku wane kuyaren ta ande mbarna le ande piti tina ta tuku ndo kuyar ndawen. Tane sine tuku kume purmba minig ta Kuate am mbolnje wamdus pulutinguwa nga kuyaren. ¹³ Tane wamdus pulutingina le kile sine tane tuku mbar tuku piti kusrekigenj.

Titus nu mata tane tuku gag njak ta nu tane tuku manau kanjerka piti kusremba gare tina le sine nu ndonj manj lato gare tigenj. ¹⁴ Ye buk tane tuku manau tuku payamka Titus sawen. Nu kumba tanjamba kanjerna tukunu ye kiko kugatok. Sine son pasa ndo satinjigenj tananj sine tane tuku payamka Titus sagenj ta alonu kumumbi mayok kinit. ¹⁵ Nu tane tugum prona le tanjine mbar tuku wamdus fulilka nu kurauka tumba nu tuku minje dubi mayenaig. Nu tane tuku wam ta idusmba tane tuku lato lato kume purte. ¹⁶ Kile ye tane tuku wamdus tero ndaka gare njak minet.

8

Kuate tuku mbal afu

turkap

¹ Tira kame, Kristus tuku kuasmbi afu Masedonia kilke mbolnje mine likade te Kuate nu ake sinanj nane make patikate le manau kade ta kila satinjamngit. ² Afunje piti sugo ninmba nane tuku ngamungal son tagoninjinaig ta nane gare njak minmba piti ta sinamnje aganj ndende denkanu ta tananj nga sunjomba waknyumba ndametinj patika afu turkinaig. ³ Nanjine ndametinj kanjerka paplamba kumumbi patikinaig sulumba nanjine wamdus tamba manj lato patikinaig ta yije ammbi manau ta kanjeren. ⁴ Nane sanjri tija sine sasinjinaig: Kuate tuku mbal Yudea ma tugu mbolnje sine nane sinjka turkam iduseg nga sasinjinaig. ⁵ Sine nane ndametinj ndo patikamngaij nga idusgenj ta nane wam ta limba nanjine njarosumbi Sunjo tuku nzali ndo dubiwam tuku pasa sanjri pilenaig. Ta ndo kuga. Nane Kuate tuku nzali dubimba sine tuku pasa njakmba dubikam sakinaig.

⁶ Tanjanaig le sine Titus nu manj tane tugum kuwa nga sagenj. Nu buk tane tugumnje afu turkam tuku ndametinj patikap nga tumtingina ta nu piro ta ke suluwa nga kukuleg. ⁷ Tane ngamungal son sanjrinu njak ta sine kila. Tane Kuate tuku pasa kukli mayede. Tane kila sunjo njak minig. Nu tuku piro kam tuku wamdus

sangrinu pilig. Sine tuku mata kume pur mayede. Ta tuku tane afu turka ndametin ningam tuku manjau ta mata ke mayewap nga iduseg.

8 Ye tanjamba kap nga sa ndatinget. Ye tane tagotimba tane kume pur manjau tugusek njak e ko kuga ta katesewam saka tira afu ndametin ningig wam ta kila satinget. 9 Singine Sunjo Yesus Kristus nu ake sinaj tane make patikina wam ta tane kila. Nu aganj ndende njakmba tuku miro ta nu tanenu nga sanzalnu mayok kina le tane nuje wam njakmba kilmba sanzalnu mine ndakade. 10 Ta tuku ye tane tenjemba kap nga iduset. Tane buk yar ande si mbolnge ndametin patinu tuku wamdus sunjo tumba tugu pilnaig ta tane kile suluwap nga iduset. 11 Tane buk wam ta kam tuku nzalitingina tanjamba kile tanjine ndametin kilig ta kanjerka kumumbi patikap. 12 Tane ndametin fudinndo e ko sunjokanu njak minig ta kumumba gare njak Kuate tape ta nu nzalite.

13 Tane nane afu ndametin ninjmba tane denkanu minap nga idusmba sa ndatinget. 14 Kuga. Tane nane ndonj kumu kumu minap nga iduset. Kile tane aganj ndende gudommmba njak minig mbal afu denkanu minig ta turkap. Ngumne nga tane denkap le nane suk lafumba tane turkamngaig. 15 Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Afu mana sunjomba kilnaig ta nane kumumbi kilanu idusnaig. Afu fudinmba kilnaig ta nane den ndakinaig ngate. *Kisim ... Bek ...*
16.18

*Piro tanjo afu Korin
prowamngaig*

16 Kuate nu Titus wamdus tuna le nu sine suk tane turkam tuku sunjomba iduste. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. 17 Sine nu tane tugum kambim tuku sa ndagenj le nu nuje nzali dubimba tane tugum prowam iduste. 18 Sine tira ande Titus ndonj kukulbe le kanjat. Tanjo ta nu Kristus tuku pasa kukli mayete le Kuate tuku kuasmbi njakmba nu tuku saka minig. 19 Tira ta Kuate tuku mbalnge madinaig le nu sine ndonj lika afu turkam tuku ndametin patikade ta kulatkate. Sine wamdus sangrinu pilmba piro kumumbi keg ta nu nane njakmba kila saninguwa le Sunjo tuku nyu te-dunjuwaig nga nu madinaig.

20-21 Tanjamba idusmba afu sine talasinmba ndametin sunjo ta kulat maye ndade ngubekaig nga sine nu tumba likeg. Sine Sunjo am mbolnge piro mayemba tanjo am mbolnge mata piro mayebe le kilimok mayok kuwa nga iduseg.

22 Tira ande mata nu nale ndonj kuwa nga kukulbe le tane tugum prowamngaig. Nu tagomba piro yimyam tugenj ta nu wamdus sangrinu

pilmba piro ke mayena. Tane sinjka waknyumba afu turkam tuku minig ta nu kila pilmba kile tane tugumnge pirokam tuku sunjgomba iduste.

²³ Ye tane nane kenj ta tuku kila satinjgamngit. Titus nu ye ndonj tane turkam tuku pirokek. Nale ar nu ndonj ilik ta Kristus tuku nyu tane ngamuknge sunjgokuwa nga Kuate tuku kuasmbi nale tane tugum kambim tuku madinikinaig. ²⁴ Tane nane kenj ta kilmba tanjine kume pur manjau temayokmba kilap. Tanjapaw le sine Kuate tuku kuasmbi njakmba tugumnge tane tuku payamka saningeg ta alonu kilimok kanjerwaig.

9

Ndametinjmbi Kuate tuku mbal turkap

¹ Ndametinj patika Kuate tuku mbal turkam tuku wam ta tane kila. Ye ta tuku manj sunjgomba satinjenda. ² Tane mata ndametinj patinu tuku wamdusde ta ye kila. Ye Masedonia mbal tugumnge tane Akaia mbal tuku payamka nane buk yar ande si mbolnge ndametinj patikam tuku piro tugu pilnaig nga saninget le ismba kile nane tuku sunjgomba mata ndametinj patinu tuku wamdus sanjgrinu pilig. ³ Sine tane tuku payamkeg ta alo kugatok ngubekaig nga ye tira kenj ta kukulningi le tane tugum ta promba tane turkuwaig le ndametinj ta

manjurka patikap. Ye pro tane tuku payamket tanjamba ndametinj ta ake kile ndo ki. ⁴ Tane ndametinj ta sinjka patikamngigaig nga sine afu saningigenj. Tane pati ndaka minap le Masedonia mbal afu ye ndonj kumba kanjerwaig ta sine kiko sinjikat. Tane mata kiko tinjikat. ⁵ Wam ta idusmba ye tira kenj ta ambonja tane tugum ta kuwaig le tane ndametinj patikam tuku o buk sakinaig tanjamba ndo patike sulumba ye ndo tairngap. Tanjapaw ta tane tanjine nzalimbi ndo patikamngigaig. Ye tane kilap kilap ki le ndagari njak patike nda.

⁶ Tane nyamaganj kilanu manjau ta idusap. Ande nu nyamaganj tumunu ndui ndui ngukate ta nu alonu ndui ndui ndo kilit. Ande nu tumunu sunjgomba ngukate ta nu alonu sunjgomba kilit. ⁷ Tane njakmba yimyam tanjine wamdus pilenja ndametinj giganmba patikam idusde ta kumumba patikap. Tane andenje kilap kilap kuwa le tane ndagari njak pati ndakap. Tane gare njak tanjine ndametinj patikade ta Kuate nu nzalite.

⁸ Kuate nu tane mbolnge waknyumba aganj magenu lato lato tinjguwa le tane nane afu turkam tuku aganj denkanu njak mine nda. ⁹ Kuyar pasa ande tejenmba sakate. Nu nune aganj ndende waknyumba walmba

sanzal mbal ningit. Nu tuku ranġun mayenu ta kugawe nda. Minmba minamġat nġate. *Mune ... 112.9*

10 Sine nyamagan tumunu nġukeg ta Kuate tugumġe kileg. Aġan nyeg ta mata nu tugumġe kileg. Tanġamba ndo tane nane afu mbolġe waknyam tuku Kuate nu aġan ndende kumumbi tinġamġat. Tanġawa le tane nane afu mbolġe waknyumba minap le nu tane tuku maġau mayenu ta te-sunġowamġat. 11 Kuate nu mara mindek tane aġan kumumbi tinġit le tane den ndaka afu turkam kumuġ. Tanġamba tane ndametin patikap le sine kilmba tambi sanzal mbal turkuba le nane gudommba Kuate tuku nyu te-dunġamġaig.

12 Tane ndametin ningig tambi Kuate tuku mbal turkade. Wam ta ndo kuga. Tane tanġade le nane afu Kuate tuku nyu te-dunġa nu gare pasa tuwig. 13 Tane tira tuku ndametin patikap le afu wam ta kanġermba tane Kristus tuku pasa mayenu dubiwanu nġade ta son nġa Kuate tuku nyu te-dunġamġaig. Tane Kuate tuku mbal nane afu turmba nane mbolġe waknyade ta tuku mata Kuate tuku nyu te-dunġamġaig. 14 Ta ndo kuga. Kuate nu tane ake sinan make patikate wam te-mayokmba nane tanġamba turkap le nane tane tuku kume purmba tane tuku nġa

Kuate yabanġamġaig.

15 Sine Kuate tuku nyu te-dunġube. Nu aġan sunġo ande o mbolok aġan ndende nġakmba liniġit ta sine sinġina.

10

Paulus nu nane tuku wamdu mbar te-tina

1 Tane afu tenemba sakade. Paulus nu sine tugumġe sine gagnu pasa bafumbi sakate ta nu maskenġe pasa sanġrinu kuyarmba sasiġit nġa sakade. Ariya. Ye kile Kristus tuku wamdu bafuk nġan maġau ta dubimba pasa bafumbi sarsartinġamġit. 2 Tane wamdu biye mbilap le ye tane tugum promba pasa sanġrinumbi satingam idus ndawet. Nane afu Paulus nane kilke te mbolok maġau ndo dubimba nanġine wamdu mbi pasa kukliwanu nġa sakade mbal ta ndo ye sinġa pasa sanġrinumbi saninġamġit.

3 Sine tanġo ndo mineg ta sine sinġine tanġo tuku kame aġan mbi kame bu ndaweg. 4 Kuga. Sine Kuate tuku kame aġan tambi Satan tuku sanġri te-ibenmba afu tuku yabri wamdu ta nġakmba pitaikeg. 5 Afu nanġine wamdu ta payamka Kuate kila palmbim tuku ndin tukulde ta sine wamdu ta kuerka pitaiweg. Nane nġakmba Kristus kumnemġe minwaig nġa sine nane tuku wamdu kiletidinġeg. 6 Tane mata mbilka Kristus kumnemġe minap. Tanġawap le afu tanġamba mine

ndakuwaig ta sine nane lafunu kumumbi ningamngig.

⁷ Tane wamdus temayewap. Ande nu nuñe nyu te-dunğa ye siñka Kristus tuku tanğo minet nğate ta nu sine mata Kristus tuku mbal mineg nğa iduswa. ⁸ Sunğo nu sine tane nğamunğal son sanğri piletiñbe nğa nyu siñgina le tane kulatkeg. Sine tane nğaiğo siglikam tuku nyu siñge ndakina. Ye nyu ta tuku payamket le tane talayade ta ye kiko te nda. ⁹ Ye tane tuku wañe kuyarke liket ta tane kuru kuru piletiñgam tuku kuyarket nğa idus ndawap. ¹⁰ Afu nane teñenmba sakade. Paulus nu wañe kuyarka tanğo sanğri ñak tanğaj pasa sanğrinu kuyarte ta sine tugumñge nu sanğri kugatok. Nu pasa sakate ta ismba talawam tuku ndo nğa sakade. ¹¹ Tanğakade mbal tane ye tuku pasa te ise mayewap. Sine wañe kuyarka pasa sanğrinu sakeg te tane tugumñge tanğamba ndo ke likamngig.

¹² Mbal afu tane tugumñge nanğine nyu kile-dunğade. Yoi. Sine nyu tanğaj ñak mine ndakeg. Mbal ta nğinngan mbal. Nane nanğine nanğine munğu kanğerka sine magenu nğa payamkade. Manğau tiñreknumbi nanğine manğau pile ndanğade.

¹³ Sine payamkeg manğau ta kise. Kuate nu pirokam tuku nyu siñgina piro ta ndo sine payamkeg. Sine tane Korin mbal tugumñge mata pirokam tuku nyu siñgina.

¹⁴ Ta tuku sine tane tuku

payamkeg ta mbar ndaweg. Sineñge Kristus tuku pasa mayenu tumtiñgigen. ¹⁵ Sine tane pasa dubide wam ta tuku sine siñgine piro tuku payamkam kumuñ. Sine nane afu tuku piro siñgine nğaro mbolñge pile ndakeg. Kile tane tuku nğamunğal son ta sunğoka mbal kise mbol kuwa le ye nane tugum kambim tuku ndin mayok kuwa nğa iduset. ¹⁶ Tanğawa le sine tane kusreka kilke afu tane nğumnemñge minig ta mbol kumba nane mata pasa mayenu saningamngig. Tanğamba sine nane afu tuku piro siñgine nğaro mbolñge pile ndaka siñgine piro ndo payamkam kumuñ. ¹⁷ Kuyar pasa ande teñenmba sakate.

Tanğo ima nu payamkam idusmba kande nu Sunğo wam ke likate ta idusniñmba payamkuwa nğate. *Yeremia... 9.24*

¹⁸ Ande nu nuñe miroñ ye mayenu nğate ta nuñe pasa ta alo kugatok. Sunğonçe nu mayenu nğate wam ta alo ñak.

11

Paulus nu yabri aposel tuku manğau te-mayokna

¹ O tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Tane pasa te nğinngan pasa idusmba ndeta tanğaiğ. Pasa te isam tuku wamdus tukul ndawap.

² Kuate nu tane tuku kume purmba minit ta ye mata tane tuku sunğomba kume puret. Pino mbanzo ande mam nuñençe tanğo ande

tam tuku madite le nu tanjo ta tuku ndo minit tanan tane Kristus tuku mbal ndo minap nja maditingen.

³ Ye tane tuku wamdus piti nak minet. Mben nu nuje wamdus yabri paknu tamba Eva yabrina tanamba tanjo afunje tane yabritinmba didikuwaig le tanjine wamdus Kristus mbolnje minig ta kusrebekaig nja iduset. ⁴ Sine tane Yesus tuku nyu tumtingigen ta afunje pro ande tuku nyu satinngit le tane wamdus bulokmbi nyu kise ta tade. Tane Tukul Guwa tinaig ta nane guwa kise satinngit le tane tade. Ko pasa mayenu isnaig ta nane pasa kise kuklide le tane pasa ta mata wamdus bulokmbi tade.

⁵ Tane mbal ta nane aposel magenu o mbolnje ngade ta nane ye li ndayade njet. ⁶ Ye pasa kukli mayewam tuku kila kugatok ta pasa kukliwewet ta tugunu nakmba ye kila. Ait sunjomba sine tane sinjine kila ta tumtingeg.

⁷ Ye Kuate tuku pasa mayenu tane satingen ta ye tane tugumnje piya kilam mbulmba yije nyu teibenmba tane mine mayenu mbolnje minam tuku kiledunjen ta ye mbaren nja idusde e? ⁸ Ye Kristus tuku mbal afunje ndametinj sinaig le kuayaranu sukmba kilmba tane tugumnje piroken. ⁹ Ye tane ndon minmba aganj afu tuku denkinaig ta ye tane yaban ndatingen. Tira afu Masedonianje pro ye

aganj denkanu minen ta nanenje sinaig. Ye tane piti sertingikit nja aganj afu tane tugumnje kile ndaken. Kile mata tanamba idusmba minet. ¹⁰ Kristus tuku pasa tugusek ye sinamnje minit ta son pasa ndo satinngamngit. Ye tane tugumnje piya kile ndaken ta payamka saka mini le Akaia mbal nakmba isamngai. Ande ye peuyam kumun kuga. ¹¹ Ye tane tuku kume pur ndamba nyu kile-ibenkam tuku idusmba tanawet nja idus ndawap. Kuga. Ye tane tuku sunjomba kume puret ta Kuate nu kila.

¹² Afu nanjine miron payamka sine Paulus nane tanan pirokeg ngade ta peuningam tuku ndo ye piya kugatok piroken. ¹³ Mbal ta nane Kuatenje kukul ndaningina. Kristus tuku aposel minanu sukmba nanjine piro tamba tane yabritinngit. ¹⁴ Sine nane tuku wam ta tuku pirerek pur ndakube. Nanjine gabat Satan nu tanjo yabritinmba Kuate tuku ejel mayenu tanan mayok kinit. ¹⁵ Sine wam ta idusmba Satan tuku piro mbal nane manau tinreknu kade mbal tanan minanu sukde ta tuku piriri ndaweg. Kuate nu ngumne nane tuku manau ta kumumbi lafumba pa ninngamngat.

Paulus nu piro mbolnje piti kugrakina

¹⁶ Ye manan tane satinngamngit. Tane ye nginngan tanjo nja idus ndawap. Ko ye

nginngan tango ngumba kande wamdus tukul ndamba ye mapeyap le ye yabri mbal tanañ fudinmba yiñe piro tuku payamki. ¹⁷ Sunngonje payamkam tuku tum ndayate. Yiñe mironñ nginngan mbal tanañ payamket. ¹⁸ Nane gudommba tanañba piro payamkade tukunu ye mata payamkam iduset.

¹⁹ Tane ndo kila sugo ñak minig sulumba nginngan mbal wamdus bulokmbi kilig inde. ²⁰ Tane nane tuku piro mbal minap nga idusde le nane tane tuku agañ ndende kilam saka yabritinmba nane sugo tanañ tane maim-maimtinmba ko dabil pantingig ta tane ndek wamdus bulokmbi nane kilmba kulatkade. ²¹ Tane mbal tanañ kanjerka sanjri ñak ngade. Sine tane ndonñ minmba nane sanjri ñak minig tanañba mine ndakigen. Tane sine sanjri kugatok ngade ta kumumbi sakade.

Yabri aposel nanjine manau tuku payamkade. Ta tuku ye mata ngin ngan manau tambi payamkam kumuñ. ²² Nane sine Hibru ndare ngade ta ye mata Hibru ndare. Nane sine Israel ndare mineg ngade ta ye mata Israel ndare. Sine Abraham tuku mbuñ ngade ta ye mata nu tuku mbuñ minet. ²³ Nane sine Kristus tuku piro mbal ngade ta ye Kristus tuku piro mbolñge nane liniñget. Nane pirokade ta ye nane liniñmba piro karenket. Ye nane liniñmba

ait sunngomba muli wande mbol kan. Ait gudommba ye ngusyinaig. Wam afu mbolñge ye kume diren. ²⁴ Zu mbal nane ait 5 tanañba ye tumba ngusyinaig. Ngusyinaig ta ka 39 mbolñge tinge likinaig. ²⁵ Ait kenmba nane afu ye tumba mbapanimbi katyinaig. Ait ande ye baleyam bafumba ndamembi katyinaig. Ye wanñ kenmba mbolñge liken le wanñ fetkinaig. Ye ait ande yu mbol faitka minen le furirmba ka mafena. ²⁶ Ye piroka kine promba minet le ait afu kulenñge te-diryade. Kuayar mbalñge ndinñge ye baleye ndafloyade. Yiñe mbal kasomok mbal mata ye baleyam tuku ndin sotade. Tumbranñge duñenge yu mbolñge ye ngisike diret. Yabri gulab afu mata ye baleyam tuku ndin sotade. ²⁷ Ye piro karenka ngaro rar minet. Furir afu kinye ndaket. Ait sunngomba guba kule para sunngo ñak minet. Mara afu ye nyamaganñ tawi kinyam tuku wande mata denkate. ²⁸ Ye ngarosu tuku piti ndo kugra ndaket. Kuga. Kristus tuku kuasmbi sanjri ñak minam tuku ye mara mara wamdus piti ñak minet. ²⁹ Tira ande nu sanjri kugatok ta ye mata piti tet. Ande nu andenge yabrite le ndekate ta ye gubra tet.

³⁰ Ye payamkam iduset ta ye wam kame ndañ mbolñge ye sanjri kugatok mayok kinet wam ta ndo payamket. ³¹ Sinjine Sunngo Yesus Kristus tuku Mam Kuate ye sinja pasa saket te nu kila minit.

Sine nu tuku nyu sunḡo ta te-dunḡa minmba minbe.

³² Ye Damaskus tumbranḡe minen le mandor Aretas nu nuḡe kame gabat sana le nu kame mbal kukulniḡina le ye biye tiyam tuku tumbranḡ sunḡo tuku fonde malanḡa kulatka minnaig kande ³³ yiḡe gulab kame ye sambekḡe minyoken le fonde tuku bubre malanḡa mbolḡe te-mayokyumba muli biye-biyenaig le mayok ka kame gabat ta laipmba kua kan.

12

Kuate nu Paulus wam sugo tumna

¹ Payamkam tuku manḡau ye turyam kumuḡ kuga ta ye payamkamḡit. Sunḡo nu tumyina le ye kinḡatanu suk aganḡ kanḡerken wam ta payamka satinḡi le isap. ² Kristus tuku tanḡo ande buk yar 14 kuganaig le Kuatenḡe nu tumba te-dunḡa samba mbol ambe kina. Ambenḡe manḡ lato te-dunḡina le o mbol ambe kina. Nu nḡarosu ḡak kina e ko nuḡe kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuatenḡe ndo kila.

³⁻⁴ Tanḡo ta nu samba mbol ambenḡe wam sugokanu afu isna. Isna ta Kuate nu minḡe pipna le kilke te mbolḡe afu ndoḡ sakam kumuḡ kuga. Nu tanḡamba samba mbol kina ta ndo ye kila. Nuḡe nḡarosu ḡak kina e ko nuḡe kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuatenḡe ndo kila. ⁵ Ye tanḡo ta tuku kila idusmba nu tuku

payamket. Ye yiḡe mironḡ tuku payam ndaket. Ye wam kame ndanḡ mbolḡe sanḡri kugatok mayok kinet ta ndo ye payamket.

⁶ Ye yiḡe mironḡ tanḡamba samba mbol kan nḡa payamki ta ye nḡin nḡan tanḡo mayok nda kinet. Ye sinḡa saket ta ye wam ta mbolḡe yiḡe nyu te-dunḡam idus ndawet. Kuga. Tanḡo nane ye pasa sake lika wam ḡakmba ke liket ta mbolḡe ye tuku nyu kumumbi iduswaig nḡet.

⁷ Kuate nu wam sugo tumyina ta mbolḡe ye payamka yiḡe nyu te-dunḡikit nḡa Satan tuku kukul tanḡo pro ye waimbi katyanu tanḡanḡ nḡaror rar sunḡo ye mbol prona. Rar ta ye mbolḡe promba minit le kamusmba yiḡe nyu te-dunḡam idus ndawet. ⁸ Sunḡo nu piti ta pitaiwa nḡa ye sanḡri tinḡa yabanḡam kenḡen ta nu ye wo ndayina. ⁹ Nu tenḡemba sayina. Ye ne make pilmba sanḡri tini le rar ta kurawam kumuḡ. Ne piti ta ḡak minmba sanḡri kugatok mina le ye tuku sanḡri ne mbolḡe kilimok mayok kuwa nḡa sayina. Kile Kristus tuku sanḡri sunḡo ye mbol prowa nḡa ye sanḡri kugatok minet te gare-gareka payamket.

¹⁰ Ye sanḡri kugatok minet le afunḡe ye tumail panyade le afunḡe nḡaror rar sade le afunḡe ye nḡayo siliyade le afunḡe piti sugo seryade wam ta ḡakmba mbolḡe ye Kristus tuku nḡa gare ḡak ndo minet.

Ata. Ye sanjri kugatok minet sulumba Kristus tuku sanjri mbolŋge sanjriknu mayok kinet.

Paulus nu nane turkam idusna

¹¹Ye yiŋe maŋau payamkam idus ndawet ta afu ye tuku nyu ŋayo silide le tane nane peu ndaniŋgig tukunu ye yiŋe ŋginiŋgan maŋaumbi payamka yiŋe maŋau tuku kuyaret. Ye ake taŋgo suk minet ta afu tane nane aposel magenu ŋgade ta nane ye li ndayade. ¹²Ye tane ndoŋ minmba piti kaŋgerka sanjri tiŋga piroka wam kitek sanjrinu afu ke liken. Wam ta mbolŋge ye aposel tugusek minen le tane ye kaŋgeryinaig. ¹³Kristus tuku kuasmbi afu mbolŋge ye wam mayenu ken ta tane tugumŋge wam maye ndawen ŋga idusde e? O son. Ye wam ande nane afu mbolŋge ken taŋamba tane mbolŋge ke ndaken. Ye tane tugumŋge piya kile ndaken. Wam ta tuku tane ye pitaiyade inde. O Korin mbal, ye mbaren ndeta ye tuku mbar gilaiŋgap.

¹⁴Ye maŋ ait keŋnu tane tugum prowam bafuwet. Tane tugum promba agan afu sap ŋga satinge nda. Kuga. Tane ye ŋgamuŋgal ndo sap ŋga iduset. Kiŋo kame nane ina mam turkam tuku agan ndende pati ndakuwaig. Ina mamŋge kiŋo kame turkam tuku agan ndende patikuwaig. ¹⁵Ye tane tuku mam taŋaŋ minet. Ye yiŋe agan ndende tane turkam

tuku ŋgail ndaket. Yiŋe abo mine maŋau mata tanenu ŋga kusrewam bafuwet. Ye taŋamba tane tuku sunjgomba kume puret. Wam ta tuku tane ye tuku kume pur ndade ta ye tane tuku sunjgomba kume puret wam ta kusrewam kumuŋ kuga.

¹⁶Ye tane tugumŋge agan afu kile ndaken ta tane afu teŋenmba sakade. Nu kuirkuirka sine yabrisiŋmba ndametiŋ afu kilna ŋga sakade. ¹⁷Ginu ait ye kilen? Ye mbal afu kukulniŋgen le pro tane yabritiŋmba ndametiŋ didika kilmba ye sinaig e ŋga idusde. ¹⁸Ye Titus ndo tane tugum kambim tuku kukulmba minen. Tira ande ta nu ndoŋ kuwa ŋga kukulen. Titus nu ame agan tane yabritiŋmba kilna? Kuga. Sile Titus ndoŋ Guwa ndindo ta mbolŋge minek. Maŋau ndui ta ndo ke likek ta tane kila.

¹⁹Tane waje te burka sine tane am mbolŋge tiŋreknu mayok kambim tuku kuyaraig ŋga idus ndawap. Sine Kristus ndoŋ ulendika nuŋe wamdus dubimba Kuate am mbolŋge pasa te kuyarkeg. Tane tuku son ta sanjri pilewam tuku ndo kuyarkeg.

²⁰Ye tane tugum prowam tuku ta ye wamdus piti ŋak minet. Ye pro tane maŋau ke likade ta kaŋgerka nzaliamŋgat e ko kuga. Nzali ndayuwa ta ye tane kilmba satinge liki le tane ye tuku mata ndagari tamŋgaig. Ye pro tane wam kame te

kap le kanjerkam tuku kuru-kuruket. Kualeyaukade e ko afu tuku mine magenu tuku kagli firkade e ko gubra tade e ko ye ye ngade e ko waje pasa sakade e ko afu tuku nyu kile-ibenjka minje motmotkade e ko tangine ngarosu te-dungade e ko tangine wamdusmbi manjau kise kise ke likade manjau kame ta njakmba ye kanjerkam mbulit.

²¹ Tane gudomma buk kutur manjau kumba fare fare tango pino ndon minmba tangine ngarosu tuku nzali tukul ndamba dubikinaig. Tane ngamuŋgal biye mbil ndawap ta ye tane tugum promba yinje Mbaranje tane tuku am mbolŋge ye kiko pileyuwa le wamdus njanjogikat nga ye pitiyate.

13

Rironj pasa afu

¹ Kile ye ait kenju tane tugum prowamŋgit. Kuyar pasa ande tenjamba sakate. Tango armba ko kenjmba tango ande nu mbar ande kina nguwaig le son nga te-tiwap ngate.
Lo ... 17.6; ... 19.15

² Ye buk ait arnu tane tugum prowen sulumba mbarmba minnaig mbal ta rironj pasa saninjen. Kile ye tane tugumŋge mine ndaka nane tane turmba man rironj pasa ndui ta satinjamŋgit. Ye man luka tane tugum prowi ta mbarde mbal ta sinjka mapeke nda. ³ Tanjawi le ye Kristus tuku pasa kukliwet

tango minet ta tane wamdus tero ndaka katesewamŋgaig. Kristus nu sanjri sunjo ngak tane sinamŋge pirokate. ⁴ Nu sanjri kugatok tanan minna le nane nu tumba ail kazrai mbolŋge balenaig ta Kuate tuku sanjriŋge te-tina le kile abo ngak minit. Sine mata tanan tango ndo sanjri kugatok mineg ta sine nu ndon ulendika Kuate tuku sanjri mbolŋge minmba sanjri tamba tane kile-tidingam tuku prowamŋgig.

⁵ Tangine ngamuŋgal son pilenja kanjerap. Tane sinjka Kristus Yesus tuku ngamuŋgal son ngade e ko kuga. Nu tane sinamŋge minit le tane kamusde e ko kuga. Kuga ta tane tuku ngamuŋgal son ta mbarkamŋgat. ⁶ Wam ta mbolŋge sine tane pasa kuklimba tumtingigen mbal ngamuŋgal son tugusek ngak ta katese mayewap.

⁷ Kuate nu tane turkuwa le mbar manjau afu ke ndakap nga nu yabanmba mineg. Tane wam magenu kap le sine aposel tuku piro mayenu nguwaig nga idus ndaweg. Tane manjau magenu ndo kam tuku iduseg. Afu sine piro maye ndaweg ngade ta sine piti ndasingit. ⁸ Sine pasa tugusek te-ibenjam tuku mine ndakeg. Pasa ta turam tuku ndo mineg. ⁹ Sine sanjri kugatok mineg le tane sanjri ngak mayok kinig ta sine sanjri kugatok minam tuku gare-garekeg. Tane tuku ngamuŋgal son lato lato sanjri tinguwa nga Kuate yabanmba

mineg.

¹⁰ Sunḡo nu tane kulatkam tuku piro sina. Ye tane tugum prowi sulumba pasa saḡgrinu satinḡam kumuḡ ta ye taḡawam idus ndawet. Ta tuku tane kile-tidinḡam tuku ye waḡe ndo kuyaret. Sunḡo nu ye tane saḡgri piletinḡam tuku piro sina. Tane ḡaigo siglikam tuku piro se ndakina.

¹¹ Kile ye pasa suluwamḡgit. Tanḡine mbar kile-tidinḡap. Ye tuku pasa isap. Tane wamdus ulendika ḡgamuḡḡal mukuk minap le Kuate nu tane ndoḡ mi-namḡgat. Kume pur maḡau ḡgamuḡḡal mukuk maḡau nu tugu. ¹² Tane taḡine taḡine tira kame ndoḡ muḡḡu kume purkade maḡau ta alonu te-mayokap. ¹³ Kuate tuku mbal teḡe minig ta ḡakmba tane kaiye pasa tinḡig.

¹⁴ Sinḡine Sunḡo Yesus Kristus nu tane ake sinaḡ make patikuwa. Kuate nu tane tuku kume purwa. Tukul Guwa nu tane ndoḡ muḡḡu gare ḡak minwa.

Son.

GALESIA Galesia mbal tuku wanje Paulusnge kuyarna

Paulus nu Galesia mbal tuku wanje kuyarna te tugunu tejenmba. Nu nuje li arnu mbolnje Galesia ma tugu mbolnje guaze ande tina le nane nu kulatka minnaig. Tanjanaig le nu Kristus tuku pasa mayenu nane saningina le nane ismba son nginaig le nu nane ndonj ait afu minna sulumba manj nane kusreka kina.

Yar kenmba kinaig le nane afu Paulus tugum kumba Galesia mbal nginngan wamdus tumba Yesus dubi maye ndade nga Paulus kubeu tunaig le isna.

Nane Yesus dubi maye ndanaig ta tugunu tejenmba. Paulus nu Galesia mbal kusrekina le Zu mbal afu pro Moses tuku tukul dubika ngaro pikam tuku sunjgomba saninginaig sulumba sakinnaig: Tane tukul pasa njakmba turmba dubikap le ndo Kuate nu tane muskil kile-tidinge tingamngat nga saninginaig. Tanjamba nane Paulus tuku nyu te-ibenmba nu aposel kuga nginaig sulumba sakinnaig: Yerusalemnge gabat sugo minig ta nane ndo aposel minig nginaig.

Tanjakinaig le Galesia mbal nane pasa ta ismba wamdus terokinaig le Paulus nu wam ta ismba wamdus piti njak minmba nane tuku mbar

wamdus ta te-tiwam tuku wanje te kuyarna.

1-2 Tane Kuate tuku kuasmbi Galesia ma tugu mbolnje mine likade ta ye Paulus tira mbal tenge minig ndonj ye tane tuku wanje te kuyaret. Ye aposel piro ten te tanjo nane ye kukul ndayinaig ko tanjo ande ye tugum promba ne aposel nga nyu te-mayok ndana. Kuga. Mam Kuatenge Yesus Kristus kumna le te-tina nale ar tanje ne aposel nga ye tuku nyu te-mayoknaik. ³ Mam Kuate singine Sunjo Yesus Kristus nale ake sinaj tane make patika ngamungal wamdus bul sertinguaik. Son.

⁴ Yesus Kristus nu kilke te tuku manjau njagonu ngamuknge sine kile-luka kilam nga nuje ngarosu kumam tuku pilna sulumba sine tuku une saukina wam ta singine Mam Kuate tuku nzali mbolnje mayok kina. ⁵ Sine nu tuku nyu sunjo ta tedunja minmba minbe. Son.

Kristus tuku pasa mayenu ndindo minit

⁶ Tane wam kade ta ye ismba piriri njayowet. Kristus nu tane ake sinaj make patikina le Kuate nu tane nuje mbal minam tuku wikina. Ndanjam saka tane pitik ndo nu kusremba kile pasa kise dubiwam idusde. ⁷ Pasa mayenu ande sine tur-singam tuku mine ndakate. Afunge tane tuku wamdus nginngan sertinjmba Kristus tuku pasa mayenu nanjine

wamdusmbi mbilam tagode. 8-9 Sine tane tugumŋge pasa mayenu kukligenj ta pasa tanje ndo tane turtingam kumunj. Sine buk pasa sangrinu ande satinŋigenj ta ye kile manj lato satinŋamŋgit. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba tinaig ta tanjo ande pasa mayenu tanan mbilmba kise kukliwa kande Kuatenŋe nu kasurwa. Sine tuku ande ko samba mbolok enel ande pasa mayenu ta mbilmba kise kuklibe kande sine mata Kuatenŋe kasursinŋuwa.

10 Ata. Tane ye nzaliam tuku ye pasa ta satinŋit e? Kuga. Kuatenŋe ndo ye nzaliyuwa nŋa iduset. Ye tanjo afunŋe nzaliyuwaig nŋa ndin sotet kande ye Kristus tuku piro tanjo mine ndaket kande.

11 Tira kame, tane wam te kila pile mayewap. Ye Kuate tuku pasa mayenu kuklimba satinŋen ta tanjo tuku pasa kuga. 12 Tanjo andenŋe pasa mayenu te sa ndayina ko andenŋe tum ndayina. Yesus Kristus nunŋe tummyina.

13 Ye o buk sine Zu mbal tuku tukul pasa dubimba wam ke liken ta tane isnaig. Ye sanŋri tinŋa Yesus tuku kuasmbi kilmba piti sugo serninmba bale far suluwam tagowen. 14 Ye sinŋine mbunj kame tuku manjau nŋakmba mage minam tuku nŋgamunŋgal kunde-kundeyina le sine Zu mbal tuku tukul pasa dubi mayemba yinŋe usre tuma mbal nŋakmba linyinen.

15 Ye tanjawen ta ye ina tuku funŋul sinamŋge minen le Kuate nu Kinjo nunŋe tuku piro biyam tuku ye o buk madiyahina. Madiyahina tukunu nu ake sinanŋ ye make pilmba wikina. 16 Ye pasa mayenu kasomok mbal tugumŋge nunŋe Kinjo nunŋe tuku kukliwi nŋa nu Kinjo nunŋe tummyina le ye ande sa ndawen. 17 Nane aposel nyu ambonŋa tinaig mbal ye nane sota mbumba Yerusalem mata kine ndaken. Ye tinŋa Arabia kilke mbol kan. Tanje minmba ma ma nŋumnenŋa ye manj luka Damaskus tumbranŋ sunjo mbol prowen.

18 Yar kenmba kugana le ye Petrus kanŋeram tuku mbumba Yerusalem kan. Ka tanje kusem armba nu ndonj minkenj. 19 Ye ambenŋe minen sulumba aposel afu kanŋer ndaken. Sunjo Yesus tuku maib nunŋe Yakobus nu ndo kanŋeren. 20 Ye tane tuku kuyaret te ye Kuate am mbolŋge sinŋa yabri pasa sa ndaket.

21 Nŋumnenŋa ye Siria le Silisia kilke mbol ndeken. 22 Ait ta mbolŋge Kristus tuku kuasmbi Yudea ma mbolŋge mine likinaig ta ye kanŋer ndayinaig. 23 Afunŋe nane ndonj wam kubenaig le nane tenenmba isnaig: Tanjo nu ambonŋa sine piti sersinmba pasa mayenu sine son nŋeg ta kume seram tuku sanŋri tinŋina ta kile nu nane afu nŋgamukŋge pasa ta kuklimba sakate nŋa kubenaig le isnaig. 24 Tanjamba nane ye mbolŋge

wam mayok kina ta tuku nane Kuate tuku nyu tedunainaig.

2

Aposel afu Paulus ndon wamdus ulendinaig

¹ Yar 14 kuganaig le sile Barnabas ndon mbumba Yerusalem kakeŋ. Ye Titus mata tumba sine keŋ mbumba kageŋ. ² Kuatenge ye sayina le ye Yerusalem kan. Ye ka ambenge gabat sugo ndon mangurka ye kasomok mbal ngamuknge pasa mayenu kukliwet ta nane tuku wamdus isam tuku kubewen. Ande ye tuku piro purwa le ye ake sinaŋ piro karenkikit nga ye tanawen.

³ Titus nu ye ndon minna ta nu Grik tanjo ta gabat sugo mbal nane nu tuku ngaro pikam tuku sinka kap nga sa ndakinaig. ⁴ Nu tuku ngaro pikam tuku pasa mayok kina ta yabri mbalnge pasa ta te-mayoknaig. Nane nanjine manjau yubenga pro sine ngamuknge tira mbal tanan mayok ka sine Yesus Kristus dubimba ngamungal mukuk mbolnge mineg wam ta pitaimba sine tukul pasa tuku piti kumnemnge minbe nga idusmba pronaiŋ. ⁵ Sine nane tuku wamdus katesemba tane kasomok mbal Kristus tuku pasa tugusek ndo dubiwap nga sine nane tuku pasa pitik ndo pitaigen.

⁶ Yerusalem gabat sugo Zu mbal afunge nane tuku nyu sugokanu mbolnge minanu

nga sakade ta ye nane tuku nyu sugo idus ndawet. Kuate nu tanjo tuku nyu pile ndanngate. Gabat sugo ta nane ye tuku pasa ismba wam kise ande kam tuku sa ndayinaig. ⁷⁻⁸ Kuga. Zu mbal tugumnge Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuatenge Petrus tuku wai mbolnge pilna tanjamba ndo kasomok mbal tugumnge pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuate nu ye tuku wai mbolnge pilna. Kuate nu Petrus sanjri tuna le Zu mbal ngamuknge pirokam tuku aposel nyu tuna tanjamba ndo nu ye mata sanjri sina le kasomok mbal ngamuknge pirokam tuku aposel nyu sina. Nane wam ta kila pilmba pasa ande sa ndayinaig.

⁹ Yakobus Petrus Yohanus Zu mbal afunge nane Kristus tuku kuasmbi tuku gabat sugo nga sakade ta nane Kuatenge nu ake sinaŋ ye make pilna wam ta kila pilmba pro sile Barnabas ndon wai sikmba nane ndon piro tuma minam tuku sasikinaig. Nane Zu mbal ngamuknge pirowaig le sile kasomok mbal ngamuknge pironu tuku sasikinaig. ¹⁰ Nane tukul ande dubiwap nda nginaig. Sile sanzal mbal turkam tuku ndo nginaig. Nane tanjakinaiŋ le ye wam ta kam tuku wamdus sanjrinu pilmba minen.

Paulus nu Petrus tumba sawe likina

11 Ngumneŋga Petrus nu Antiok promba minna sulumba nu wam ande mbarna le ye nu sawe liken ta tejenmba. 12 Nu ambonŋa kasomok mbal ndoŋ maŋgurka isukusmba minna ta nu maŋau mayena. Ngumneŋga Yakobus nu nuŋe mbal afu Yerusalemŋe kukulniŋgina le Antiok pronaig le Petrus nu nane kaŋgerka nane ŋgaro pike ndakade mbal kasurniŋgig ŋga nu nane tuku kuru-kuruka kasomok mbal kusreka kua kina ta nu wam ŋayona. 13 Zu mbal afu ambonŋa Petrus ndoŋ wam mayenaig ta kile nane mata maŋau tiŋreknu mbilmba mbar wam ta kinaig. Nane tuku yabri maŋau tanŋe Barnabas mata didikina.

14 Nane wam kinaig ta mbolŋge Yesus tuku pasa mayenu tuku maŋau pitainaig ta ye katesemba nane ŋakmba am mbolŋge Petrus tumba sawe lika sawen: Ne Zu tanŋo ta ailfu kasomok tanŋo ŋgamukŋge ne Zu tanŋo taŋaŋ mine ndaka nane taŋaŋ minna. Ndanam saka kile ne kasomok mbal Zu tanŋo taŋaŋ mayok kuwaig ŋga saŋgri tiŋga saniŋgit ŋga sawe liken.

Kristus mbolŋge sine tiŋreknu mayok kineg

15 Siŋgine ina mam nane sine kile-patikinaig ta sine Zu mbal. Sine kasomok mbal une tanŋo taŋaŋ mayok nda kageŋ ta 16 sine Zu mbal sine tukul dubika Kuate am mbolŋge tiŋreknu

mayok nda kineg ta sine kila. Yesus Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgeg wam ta mbolŋge ndo sine Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kineg. Ande nu tukul pasa dubimba tiŋreknu mayok kine ndakate tukunu sine Zu mbal mata tiŋreknu mayok kube ŋga tukul pasa kusremba Kristus Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋga nu tuku son ŋgigeŋ.

17 Sine Zu mbal afu Kristus mbolŋge tiŋreknu mayok kambim saka sine tukul pasa te-simba kasomok mbal tukul kugatok taŋaŋ une tanŋo mayok kineg. Ta tuku afu tejenmba sakamŋgaig. Ata. Kristus nu une maŋau saŋgri pilete ŋga sakamŋgaig. i ... Siŋka taŋamba kuga. 18 Ye tukul pasa te-siwen ta maŋ dubiwi ta ye yiŋe mironŋ une tanŋo mayok kaŋgit.

19-20 Ye tukul pasa tuku saŋgri kumnemŋge minmba tiŋreknu mayok nda kan tukunu saŋgri tanŋe ye baleyam tuku pilna le ye Kristus ndoŋ ail kazrai mbolŋge kumanu taŋaŋ kumen. Kile ye tukul tuku saŋgri kumnemŋge mine ndaka ye Kuate tuku ndo minam tuku minet. Ye abo ŋak minet te ye Kuate tuku Kiŋo tuku saŋgri tomba tiŋga nu tuku wamdus ndo dubimba wam ŋakmba ke liket. Nu ye tuku wamdus sunŋo ŋak minmba nu yenu ŋga nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna. 21 Kuate nu taŋamba ake sinaŋ sunŋomba sine make patikate wam ta

ye te-si ndawet. Kuga. Ye tukul pasa te-simba Kristus tuku son nget. Ande nu tukul pasa mbolŋge tiŋreknu mayok kambim kumuŋ nguwa ta Kristus nu sinenu ŋga kumna wam ta alo kugatok.

3

Sine Yesus tuku maŋau kitek ndo dubibe

¹ O Galesia mbal, tane ŋginŋgan wamduŋ ndo tade. Yesus Kristus nu sinenu ŋga ail kazrai mbolŋge kumna ta ye tugusemba satinmba tumtingen le tane kila pile mayenaig. Imaŋge ŋule parak pasambi tane tuku wamduŋ mayenu ta didika balena?

² Tane wam ndindo ndo sayap le isi. Tane Tukul Guwa tinaig ta ame wam mbolŋge tinaig. Tane tukul pasa dubimba tinaig e? Kuga. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba son ŋga tinaig. ³ Tane Yesus son ŋga Tukul Guwa tuku sanŋri mbolŋge tugu pilmba kitek mayok kinaig. Kile tanŋine sanŋrimbi maŋau kitek ta tuturmba Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kambim idusde e? Yoi. Tane ŋginŋgan mbal. ⁴ Tane maŋau kitek tugu pilmba wam sugo kaŋgerkinaig ta kile ake kusrekam idusde e? i ... Tanamba kuga. Wam ta alo sunŋo ŋak. ⁵ Tane tukul pasa dubide le Kuate wam ta tuku Tukul Guwa tinmba wam kitek sanŋrinu tane ŋgamukŋge kile-mayokkate ŋga idusde e? i ... Tanamba kuga. Tane Yesus Kristus

tuku pasa ismba son ŋgade wam ta tuku nu tanjate.

⁶ Tane Abraham tuku maŋau kaŋgerap. Nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sanŋri tomba tinŋina le Kuate nu Abraham tuku ŋgamunŋal son ta kaŋgermba nu tanŋo tiŋreknu ŋgina. ⁷ Ata. Sine Kuate tuku sanŋri tomba tinŋa nu tuku son ngeg mbal sine Abraham tuku kinjo kame mineg. ⁸ Tane kasomok mbal Kuate tuku sanŋri tomba tinŋa nu tuku son ŋgade sulumba nu am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig wam ta kuyar pasa ande nu o buk te-mayokna. Kuate nu o buk Abraham tenenmba pasa mayenu sana.

Ne mbolŋge ye kilke tugu ŋakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit ŋga sana. *Mulum Pasa 12.3*

⁹ Nane Abraham tanan Kuate tuku sanŋri tomba tinŋade mbal Kuatenŋe nane Abraham ndon wam mayenu ta niŋgit. ¹⁰ Nane afu nanŋine sanŋri tomba tinŋa tukul pasa dubide mbal nane pa tam tuku minig. Kuyar pasa ande ta tuku tenenmba sakate.

Ima nu Kuate tuku tukul pasa ŋakmba dubika ande kusremba dubi ndate ta nu pa tam tuku minit ŋga sakate. *Lo 27.26*

¹¹ Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Tanŋo nane Kuate tuku sanŋri tomba tinŋa nu am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig mbal nanenŋe ndo abo ŋak

minmba minamngai
ngate. *Habakuk 2.4*

Ta tuku ande nu tukul pasa
dubimba tinreknu mayok
kambim kumun kuga ta
kuyar pasanje tumsingit.

¹² Moses tuku tukul pasa
ta sine son ngam tuku kuga.
Sine ismba dubikam tuku
ndo. Kuyar pasa ande tukul
pasa tuku tenemba sakate.

Ande nu tukul jakmba dubi
mayewa ta nu abo jak
minmba minamngat
nga sakate. *Wok Pris*
18.5

¹³ Sine tukul pasa kum-
nemnge minmba Kuate tuku
pa sungo tam tuku mingen
ta Kristus nu sinenu nga
pa sungo ta tina sulumba
sine tuku muskil kile-tidinge
singina. Wam ta tuku kuyar
pasa ande tenemba sakate.

Ail kazrai mbolnge minig
mbal nane Kuate tuku
pa sungo tam tuku
minig nga sakate. *Lo*
21.23

¹⁴ Kristus nu tanamba kumna
le Abraham mbolnge Ku-
ate nu kilke tugu jakmba
mbolnge wam mayenu
kamngit nga sakina ta te-
mayokna. Kile Yesus Kristus
mbolnge tane kasomok mbal
jakmba wam mayenu ta tam
kumun. Sine Kristus tuku
kume tuku sangri tomba
tingeg mbal sine Kuate nu
Tukul Guwa nuje mbal
ningam tuku sakina ta teg.

*Kuate nu o buk wam
mayenu kam tuku Abraham
sana*

¹⁵ Tira kame, ye pasa
satingit ta ye kile yaba pasa
andembi tane tumtingamngit.
Tango ande nu abo jak
minmba ngumnennga kumwa
le afu nu tuku aganj ndende
kilam tuku waje ande ku-
yarte. Nu pasa ta sangri
pilemba nuje nyu pilit ta
andenge pasa ta te-simba ko
tuturam kumun kuga. ¹⁶ Pasa
sangrinu afu Kuate nu Abra-
ham nuje mbun ndon kilam
tuku sana ta nu Abraham
tuku mbun jakmba tuku sa
ndana. Nu tango ndindo
tuku naje mbun nga sana.
Nu tuku mbun ta Kristus.
¹⁷ Ye pasa satingit ta tugunu
tenemba. Kuate nu Abraham
ndon nuje pasa ta katmba
nuje nyumbi sangri pilena.
Tanana le yar 430 kinaig le
tukul pasa mayok kina ta
tukul pasa ta Kuate nu o buk
Abraham ndon pasa katna
ta te-simba kume seram
kumun kuga. ¹⁸ Sine Kuate
tuku wam magenu kilam
nga singine sangrimbi tukul
pasa dubimba kileg kande
Kuate nu ake singam sakina ta
mbolnge kile ndakeg kande.
Kuate nu Abraham nuje
wam magenu tambim saka
sana sulumba ake tuna.

¹⁹ Kuate nu tukul pasa
ngumnennga te-mayokna ta
tugunu tenemba. Tukul pasa
prona le tango nane nangine
une manau kamusnaig.
Tanamba kamusmba min-
waig le ma ma Abraham tuku
mbun prowamngat. Kuate
nu pasa sangrinu Abraham
sana ta nu tuku mbun ndindo

ta tambim tuku sana. Nu nuje enel kame kukulningina le tukul pasa tumba ndeka Moses sanaig. Sanaig le nu ndek tanjo pino saningina. ²⁰ Kuate nu wam magenu kam tuku sakina ta nu aganj inum kukul ndana. Kuga. Nu nuje miroj pasa sanjgrinu Abraham sana.

²¹ Wam ta sine ndanjmba tumsingit. Tukul manjau le Kuate nu pasa sanjgrinu Abraham sana pasa ar ta nale kigringa mine ndakade nga idusde e? Tanjamba kuga. Sine tukul pasa ande dubimba abo tugu minmba minam tuku teg kande sine tukul pasa ta mbolnje Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kineng kande. ²² Kuate tuku kuyar pasa tanjo njakmba une tuku sanjri kumnemnje minmba pa tam tuku minig nga sakate. Ta tuku wam magenu Kuate nu tanjo ningam tuku sakina ta sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tinja nu tuku son njeg mbal ndo kileg.

²³ Kristus pro ndana le tukul pasa tanje sine ndalekanu tananj minna le ma ma Kristus mayok kina le sine nu tuku son njigenj. ²⁴ Tukul pasa nu piro njak. Kristus nu pro ndana le tukul pasa tanje sine kulatkina. Nu prowa le sine nu tuku kume tuku sanjri tomba tinja Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kambim tuku tukul pasa nuje sine tuku une tumsingina. ²⁵ Kristus nu pronna le sine nu tuku kume

tuku sanjri toweg le manjau ande sine kulatkam tuku mine ndakate.

²⁶ Sine Kristus tuku son njeg mbal sine njakmba Kuate tuku kinjo kame mineg. ²⁷ Sine kule pisne tumba Kristus ndonj ulendika nu tuku manjau te-pureg. ²⁸ Zu le kasomok, nyu njak le nyu kugatok, tanjo le pino sine njakmba ulendika Kristus Yesus mbolnje ndindo ndo mineg. ²⁹ Kristus nu Abraham tuku mbunj. Tane Kristus tuku mbal minig ta tane mata Abraham tuku mbunj minig. Kuate nu pasa mayenu Abraham sana ta tane kilam tuku minig.

4

¹ Ye yaba pasa ndui ta tuturmba satinjamngit. Kinjo nu mam nuje tuku ma tam tuku minit. Nu kinjo fudinndo minit le tanjo kisenje nu tuku aganj ndende njakmba kulatka minit. Kinjo ta nu aganj ndende ta tuku miro ta nu nyu kugatok tananj minit.

² Kinjo ta mam nujenje nu aganj ndende kilam tuku ait madina ta kumu ndangate le afunje aganj ndende ta kinjo turmba kulatka minig.

³ Tanjamba ndo Yesus nu pro ndana le sine kinjo fonjon tananj mingenj sulumba kilke te tuku kila gisleknu ta kumnemnje piro mbal tananj mingenj. ⁴ Ait kumungina le Kuate nu nuje Kinjo nuje kukulna le kilke te mbol pronna. Kinjo ta pino andenje te-pilna le nu Zu mbal tuku

tukul pasa ta kumnemnge minna. ⁵ Sine Kuate tuku kiŋo kame mayok kab nga nu sine tukul tuku sanjri kumnemnge mingen ta paska muskil kile-tidinge sinjina. ⁶ Sine Kuate tuku kiŋo kame mineg tukunu Kuate nu nuŋe Kiŋo tuku Guwa kukulte le nu sine tuku ngamunjal sinamnge minmba yiŋe Mam nga Kuate wikate. ⁷ Kile sine nyu kugatok piro mbal tanjaŋ mine ndakeg. Sine Kuate tuku kiŋo kame mineg tukunu sine Mam Kuate tuku wam magenu kilam tuku mineg.

Paulus nu Galesia mbal tuku piti sunjona

⁸ Tane buk Kuate gilai minnaig sulumba mbara afu kumnemnge nane tuku piro mbal tanjaŋ ndalekanu tanjaŋ minnaig. Mbara ta tugusek mbara kuga. ⁹ Kile tane Kuate kila minig le Kuate mata tane kila minit ta ndaŋam saka tane maŋ luka yabri mbara kumnemnge ndalekanu tanjaŋ minam idusde? ¹⁰ Tane wamdus sanjrinu pilmba Zu mbal tuku tukul dubikade. Tane ki ait afu tambun afu yar afu ta kusem nga kurauka dubi magekade sulumba maŋau tambu tinjeknu mayok kambim idusde. ¹¹ Maŋau tanje tane turtinje nda. Tane sinjka ye piti seryade. Ye buk tane ngamuknge ake sinaŋ piro karenjka sanjri kusrewen.

¹² O tira kame, tane tukul tuku piti kusreka ye minet

tanjaŋ mayok kape. Ye mata tukul pasa kusremba tane minig tanjaŋ tukul kugatok mayok kan. Ye buk tane tugumnge minen ta tane ye mbolnge mbar ande ke ndakinaig. ¹³ Ye guaze andenge ngailkina tukunu ye tane ndoŋ minmba pasa mayenu kukliwen le tane isnaig. Wam ta tane njakmba kila. ¹⁴ Ye guaze ten ta tuku tane ye nayo agan tanjaŋ ye kasur ndayinaig. Tane ye kanjeryumba enjel ande ko Kristus kanjeranu tanjaŋ ye tinaig. ¹⁵ Ye tane ndoŋ minen ta tane ye tuku gare njak minnaig. Tane tanjine am goninmba ye sam kumuŋ kande tane goninmba ye sinaig kande. Tane ye tuku gare sungo tinaig ta aninge pilnaig? ¹⁶ Ye tane yabri ndatinmba pasa tugusek ndo satingen. Ta tuku tane ye kasuryade inde.

¹⁷ Kile tane mbal kise tuku pasa isig ta nane wam magenu tane mbolnge ke likade ta nane wamdus mayenu tumba taŋa ndade. Tane ye pitaiyumba tane tuku wamdus nane mbolnge ndo minwaig nga tanjade. ¹⁸ Nane afu wamdus mayenu tumba wam magenu tane mbolnge ke likade ta maye. Ye ta tuku piti ndayate. Tane tanjamba afu mbolnge gare tanjaŋ kamusmba minap. Ye tane ndoŋ nda mini ta mata tanjamba ndo kap.

¹⁹ Yiŋe kiŋo kame, ye ambonga wamdus piti sungo njak tane tugumnge piroken le

tane ngamunggal biye mbilmba Kristus tuku son nginaig. Kile ye wamdus piti ndui ta kamuset. Tane Kristus tuku manau te-purap le ye wamdus piti tet te ye kusreyuwa. ²⁰ Ye tane tuku wamdus fagka tane ndon minam tuku wamdus sungo njak minet. Ye tane ndon mini sulumba yije wamdus kumumbi kile-mayokka satingham tuku kamuset.

²¹ Tane tukul pasa du-biwam tuku wamdus njak minig mbal kuyar pasa nu sakate ta tane isap. ²² Kuyar pasa ta tenemba minit. Abraham nu kiyo armba kile-patikina. Kiyo ande Sara tuku piro pino Hagar nge te-pilna. Kiyo ande piyo nuje Saran ge te-pilna. ²³ Sara tuku piro pino nu ngarosu sangri njak minmba kiyo te-pilna. Abraham piyo nuje nu ninjina ta Kuatenge nu sana ta kumumba nu kiyo te-pilna.

²⁴ Wam armba ta alo njak. Pino armba ta Kuate nu pasa armba katna tana. Kuate nu Sinai tabe mbolnge Moses ndon pasa katna ta Hagar tana. Pasa ta mbolnge mayok kinig mbal nane piro mbal minam tuku mayok kinig. ²⁵ Ta tuku Arabia pasambi nane Sinai tabe ta Hagar tabe ngade. Kile Yerusalem nu Hagar tana minit. Tumbran sungo ta mbolok mbal nane tukul pasa kumnemnge minmba ndalekanu tana minig.

²⁶ Sine samba mbolnge Yerusalem kitek tuku mbal

mineg ta tukul kumnemnge ndalekanu mine ndakeg. Sine Sara tuku kiyo kame tana mineg. ²⁷ Kuate tuku kuyar pasa wam ta tuku tenemba sakate.

Pino ninjka kiyo kugatok minit ta ne gare-gareka mina.

Ne kiyo te-palmbim tuku rar kumusam tuku wamdus sungokanu pilit ta ne gare sungo tumba wi kuenjka.

Ne tuku kiyo kame tugeka sungo nyayowamngat.

Pino nu tango njak minit ta nu tuku kiyo kame liningamngat. *Aisaia 54.1*

Kuyar pasa nu tanamba sakate.

²⁸ Tira kame, Isak nu Kuate tuku pasa kumumba ina nujenge te-pilna. Tanamba ndo nu sine kilam sakina ta sine kumumba nu tuku kiyo kame mayok kinig.

²⁹ Hagar nu ngarosu sangri njak minmba kiyo nuje te-pilna le Sara nu Kuatenge sakina ta kumumba kiyo te-pilna. Tukul Guwa nu sangri tuna le nu tana. Ngumnen ga Hagar tuku kiyo nu Isak kasurna. Tanamba ndo kile tukul pasa dubide mbal sine Kristus tuku mbal kasursingig.

³⁰ Kuate tuku kuyar pasa tenemba sakate. Abraham nu kumwa le Hagar tuku kiyo nu mam nuje tuku agan ndende kilikat nga Sara nu tango nuje sana: Piro pino kiyo nuje ndon pitaika le nale kasom kuwaik njina.

³¹ Tira kame, sine piro pino tuku kiŋo kame ndalekanu taŋaŋ mine ndakeg. Sine Sara tuku kiŋo kame mineg.

5

Sine Kristus tuku mbal ndalekanu taŋaŋ mine ndakube

¹ Sine ndalekanu mine ndakube ŋga Kristus nu sine muskil kile-tidiŋge siŋgina. Ta tuku maŋau andeŋge maŋ tane ndale ndakam tuku wamdus saŋgrinu palpe.

² Tane ise tiwap. Ye Paulus yeŋge pasa te satinŋamŋgit. Tane tinreknu mayok kambim idusmba ŋgaro pikap ta Yesus Kristus nu tane turtinge nda. ³ Ye rironŋ pasa buk satinŋen ta maŋ lato satinŋamŋgit. Ande nu ŋgaro pikam idusmba kande nu tukul ŋakmba dubikuwa.

⁴ Tane tukul pasa dubika ta mbolŋge Kuate am mbolŋge tinreknu mayok kambim tuku idusde mbal tane Kristus ndoŋ purkade. Kuate nu ake sinaŋ tane make patikate wam ta tane ŋgummede. ⁵ Sine taŋa ndaweg. Sine Kristus tuku son ŋgeg mbal Tukul Guwaŋge saŋgri siŋgit le sine Kuate am mbolŋge tinreknu mayok kambim tuku tairŋga mineg. ⁶ Sine Kristus Yesus tuku mbal ŋgaro pikeg e ko ŋgaro pike ndakeg ta alo kugatok. Sine nu tuku kume tuku saŋgri tomba tinŋeg sulumba kume pur maŋau temayokey ta alo ŋak.

⁷ O Galesia mbal, tane amboŋga pasa tugusek

dubi mayenaig ta imanje tane pasa tugusek ta dubi ndawam tuku ndin tukulmba peutingina? ⁸ Kuate nu nuŋe mbal mayok kambim tuku tane wikina ta nuŋge tane tuku wamdus didika ndin tukul ndana. ⁹ Tane kuraukap. Yis fudiŋdo plaua sinamŋge pileg le plaua ŋakmba ulmba silite ŋga sakeg ta ¹⁰ Sunŋo nu ye ŋgamunŋal mukuk sate le ye tane tuku wamdus piti ndayate. Tane ye tuku pasa te ismba dubiwamŋgaig ta ye kila. Tanŋo ima nu tane ŋginŋan sertinŋig ta nu piya ŋjayonu tamŋgat.

¹¹ Tira kame, ye Kristus tuku mbal ŋgaro pikam tuku maŋau ta kam tuku satinŋet kande Zu mbal nane ye piti ser ndayade kande. Yesus Kristus nu sine tinreknu mayok kube ŋga nu ail kazrai mbolŋge kumna. ŋgaro pike maŋau tane turtingam kumuŋ kuga. Ye taŋamba kukliwet ta Zu mbal Yesus nu ail kazrai mbolŋge kumna pasa ta pitaide. ¹² Nane afu tane ŋginŋan sertinŋmba ŋgaro pikam tuku satinŋig mbal nane naŋgine mal turmba pikwaig ta maye.

¹³ Tira kame, tane tukul pasanje ndalekanu mine ndakap ŋga Kuate nu tane wikina ta sine tukul kugatok ŋga taŋgine wamdus dubimba fare fare li ndakap. Tane tukul kitek dubimba kume pur maŋau mbolŋge taŋgine taŋgine muŋgu turkap. ¹⁴ Kuate tuku kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Tane tanjine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal tuku kume purap nga sakate. *Wok Pris 19.18*

Tane tanjamba kap ta tane tukul pasa njakmba kumuwanjgaig. ¹⁵ Tane rironj mayewap. Tane age tanjaj munju kasurka wamdus kagli firkap ta tane tanjine tanjine munju njaijo siglika purkamjgaig.

Tukul Guwa le ngarosu tuku manjau

¹⁶ Ye tane manj satinjgamnjgit. Tane Tukul Guwa tuku wamdus ndo dubika minap. Tanjine ngarosu tuku nzali dubi ndakap. ¹⁷ Ngarosu tuku nzalinje Tukul Guwa tuku nzali te-ibenjam bafute le Tukul Guwa tuku nzalinje ngarosu tuku nzali te-ibenjam bafute. Nale munju njueu njak minik. Ta tuku sine wam afu kam iduseg ta kam kumuñ kuga. ¹⁸ Tane Tukul Guwa tuku wamdus dubide sulumba tukul pasa kumnemnje mine ndakade.

¹⁹ Wam kame ngarosu tuku nzali mbolnje mayok kinig ta sine njakmba kila. Wam kame ta tejenmba. Fare fare pino tanjo ndonj unekade. Wamdus kutur pilig. Kiko kugatok nzali ngail ndakade. ²⁰ Yabri mbara mbarinjningig. Tanjo makede. Afu kasurninjig. Afu ndonj kualeyaukade. Afu tuku mine mayenu ta tam tuku am kikonj tinjade. Gubra tade. Ye ye njade. Munju tetkade.

²¹ Afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride. Kule kamentu nyumba njingankade. Manjurka maim maim manjau te-mayokde. Wam njaijonu njakmba tanjaj ta ngarosu tuku nzali. Ye buk rironj pasa sanjgrinu satingen ta kile manj lato satinjgamnjgit. Nane tanjamba kade mbal ta Kuate tuku gageu mayok ka nu ndonj mine nda.

²² Wam kame Tukul Guwa tuku nzali mbolnje mayok kinig ta tejenmba. Kume pur manjau, gare manjau, njgamunjal mukuk manjau, mape manjau, wamdus bafuk manjau, ranjun mayenu, wam magenu kumumbi kam tuku manjau, njan manjau, ngarosu tuku nzali te-ibenjam tuku manjau. ²³ Tukul Guwa nu sine ndonj minit le tanjamba alonu kile-mayokkeg. Sine tanjaweg ta tukul pasa ande sine kilmba pasa mbolnje patikam tuku mine ndakate.

²⁴ Sine Yesus Kristus tuku mbal sinjine ngarosu tuku nzali njaijonu njakmba kilmba ail kazrai mbolnje danjga kume serninjgigenj.

²⁵ Sine kitek mayok ka Tukul Guwa njak mineg ta sine nu tuku wamdus ndo dubibe. ²⁶ Sine sinjine ngarosu payam ndakube. Sinjine sinjine tira tuku wamdus nduase ndabe. Tira afu tuku mine manjau tuku am kikonj ti ndanjgube.

6

Sine sinjine sinjine tira tuku piti kugrakube

¹ Tira kame, tanjine tanjo ande mbarmba ndekuwa ndeta tane afu Tukul Guwa tuku sanjri njak minig ta tane njan manjaumbi nu te-tiwap. Tane kurau mayewap. Satan nu tane mata tagotinguwa le ndekubekaig. ² Tane tanjine tanjine tira tuku piti kugrakap ta tane Kristus tuku tukul njakmba kumuwanjgaig.

³ Tanjo ima nu ye mayenu nga iduste ta nuje wamdusnje nu yabrite. Nu ake tanjo ndo. ⁴ Sine afu tuku mine kanjerka singine mine pilenja payam ndakube. Sine yimyam singine mironj manjau kanjerka pilenjinbe. ⁵ Sine njakmba ndui ndui singine piti kugrakamnjig.

⁶ Tanjo ande nu Kuate tuku pasa mayenu kuklimba tane tumtingit ta tanjine aganj ndendemi nu turap.

⁷ Tane kuraukap. Tane Kuate tuku nzali pitaimba sine pa te nda nga idusap ta tane wamdus mbarbekaig. Tanjo nu aganj tumunu njukate ta nu alonu ndui ta ndo kilit. ⁸ Ne ngarusu tuku nzali dubiwa ta ne ngarusu tuku nzali alonu tumba njisikamngat. Ne Tukul Guwa tuku wamdus dubiwa ta ne Tukul Guwa tuku alonu tumba Kuate ndonj abo njak minmba minamngat. ⁹ Sine wam magenu kam tuku kanyum ndasinguwa. Sine wamdus sanjrinu pilmba wam magenu kumba minbe le ma ma ait kumunjuwa le alonu kilamnjig. ¹⁰ Afu

mbolnje wam magenu kam tuku ait prode ta sine kusre ndakube. Yesus tuku son njgade mbal singine tira minig ta sine nane tur magekube.

Rironj pasa le nyaro pasa

¹¹ Tane kanjerap. Ye yinje waimbi waje te mbolnje kuyar sugokanu kuyaret.

¹² Zu tanjo afu sanjringina tane ngaro pikam satinjig ta nane nanjine mbal am mbolnje nyu sugo tam tuku tanjade. Nane sine Kristus nu ail kazrai mbolnje kumna wam ta ndo te-mayokbe ta singine mbalnje piti sersinbekaig nga nane kuru-kuruka ngaro pikam tuku wam turmba temayokde. ¹³ Ata. Ngaro pikig mbal ta nane tukul njakmba dubi ndakade. Tane ngaro pikam tuku satinjig ta tane ngarusu pikap le nanjine ngaro payamkam tuku tanjade.

¹⁴ Ye wam ande tuku payam ndaket. Yesus Kristus nu ail kazrai mbolnje kumna wam ta tuku ndo ye payamket. Tanjamba kilke te tuku wam kame ye am mbolnje kumaknu tanjan minig le ye idus ndaninget. Ye mata kilke te tuku manjau dubide mbal am mbolnje kumaknu tanjan minet le nane ye idus ndayade.

¹⁵ Tanjo nu ngaro pikit e ko nda pikit ta alo kugatok. Nu Tukul Guwa mbolnje kitek mayok kinit ta ndo alo njak. ¹⁶ Nane wam ta son nga dubide mbal Kuate nu nane ngamungal wamdus

bul serninmba nu nuŋe mbal
ŋakmba mbolŋge tanjawa. Son.

¹⁷ Ye Yesus tuku piro tanjo
minet. Yiŋe ŋgarosu mbolŋge
katyinaig tuku nzilal wam ta
kilimok te-mayokte. Ta tuku
ande nu maŋ ye tuku nyu
ŋayo sili ndawa.

¹⁸ Tira kame, siŋgine Sunjo
Yesus Kristus nu tane ake
sinaŋ make patikuwa.

Son.

EFESUS

Efesus mbal tuku wanje Paulusnge kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 32 kinaig le Paulus nu Romnge muli wandek sinamnge minmba Efesus mbal tuku wanje te kuyarna sulumba nane tejenmba saniņgina: Yesus nu Moses tuku tukul ŋakmba kile-sika nuņe ŋgarosumbi Zu mbal kasomok mbal ulendimba tanjo kitek ndindo te-mayokna.

1 Tane Kuate tuku mbal Efesusnge minmba Kristus Yesus dubi mayede ta tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuatenge madiyina le Yesus tuku aposel minet yenje tane ndonj pasatam prowet.

2 Singine Mam Kuate, Sunjo Yesus Kristus nale ake sinan tane make patika ŋgamunjal wamdus bul sertinguwai. Son.

Kuate nu sine mbolņge wam magenu kina

3 Singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dunġube. Sine Kristus ndonj ulendikeg le Ku-ate nu samba mbolok wam magenu ŋakmba Tukul Guwa mbolņge singit le gare sunjo ŋak mineg.

4 Kuate nu kilke te te-mayok ndana sulumba nu Kristus mbolņge sine kilam tuku madisingina. Sine nu tuku mbal purfeņnu mbar

kugatok nu am mbolņge tingam tuku nu tanjana. ⁵ Nu sine tuku kume purmba Kristus mbolņge nuņe kiņo kame mayok kambim tuku idusna. Nu nuņe ranġun mayenu maņau ta dubimba wamdus ta tina. ⁶ Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dunġube ŋga nu nuņe wam mayenu ta te-mayokmba nuņe Kiņo nuņe tuku kume purna ta nu mbolņge sine ake sinan make patikina.

7 Nu sine make patikate maņau ta fudiņdo kuga. Wam ta sunjo ŋayo. Nuņe Kiņo nuņe tuku kume mbolņge nu sine tuku mbar saukina sulumba sine tuku muskil kile-tidingina. ⁸ Nu lato lato sine make patika wamdus kila magenu singit le ⁹ nuņe wamdus buk kuirok minna ta kila pile mayeweg. Kuate nu o buk nuņe ranġun mayenu maņau ta dubimba wamdus tina ta tejenmba. ¹⁰ Ngumņnga ait kumunġuwa le nu samba kilke aġan ndende ŋakmba kilmba Kristus kumnemņge patikuwa le nanġine ma mbolņge minwaig le Kristus nu gabat sunjo minamņgat.

¹¹ Kuate nu wamdus tumba tanamba wam mayok kuwaig ŋga sakate ta kumumba mayok kinig. Nu o buk wamdus ande tumba Kristus mbolņge sine kilam tuku madisingina ta kile sine kilit. ¹² Kristus nu sine muskil kile-tidinguwa ŋga ambonġa sine Zu son ŋgigenj mbal sine singine mine ŋakmba mbolņge Kuate tuku nyu

sunjo ta te-dunjo gube nga nu sine madisingina. ¹³ Kristus nu tanjine muskil kile-tidinge tingina ta tane pasa mayenu tugusek ta ismba tane Kristus tuku son nginaig. Tanjanaig le nu tane kasomok mbal mata yije mbal nga Tukul Guwa tinjmba sanjatingina. Nu o buk nuje mbal Tukul Guwa ningam tuku sakina. ¹⁴ Sine Tukul Guwa jak mineg tukunu sine Kuate tuku wam magenu kilamngig. Nu jak minbe le ma ma Kuate nu sine tuku muskil kile-tidinge singamngat. Nu tanjawa le sine nu tuku nyu sunjo ta te-dunjamngig.

Paulus nu Efesus mbal tuku Kuate yabanja

¹⁵ Ye wam kame sakit ta jakmba idusningmba tane Sunjo Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tinja Kuate tuku mbal jakmba tuku kume purde ta ye ismba ye mara mara Kuate gare pasa tuwet. ¹⁶ Ye nu yabanjet ta ye tane gilai ndanjet. ¹⁷ Singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mbara nu aganj ndende jakmba tuku gabat sunjo. Nu tane nuje Guwa tinjuwa le nu wamdus kila mayenu tumtinguwa le tane Kuate kila pile mayewap nga ye yabanjet. ¹⁸ Nunje tane wamdus kiljatinguwa le Kuate nu tane wikina le nu tairnga minig ta tugunu kila pile mayewap. ¹⁹ Nu tane nuje mbal minam tuku kilit ta wam sugo pasa jak tane tuku minig ta kila palpe sulumba sine Kristus tuku son ngeg mbal sanjri

sunjo mara mara sine tam tuku minit ta tane katese mayewap nga ye yabanjet.

²⁰ Sanjri ndui tamba Kuatenje Kristus kumna le tetimba tumba samba mbolnje nuje ndinam kumamnje pilna le minit. ²¹ Nu sugo sugo jakmba lininjmba o mbolnje minmba nyu sugo sugo kilke te mbolnje kilke kitek mbolnje ta jakmba lininjmba nu mbolnje minmba minamngat. ²² Kuate nu aganj ndende jakmba nu kumnemnje patikina sulumba nuje kuasmbi tuku gabat sunjo minwa nga nu pilna. ²³ Kuate tuku kuasmbi ta Kristus tuku ngarosu. Nuje ngarosu mbolnje nuje nyu sunjoka mayok ka nu kumumbi minit le aganj ndende jakmba nu mbolnje kumumbi mine likade.

2

Sine Kristus mbolnje abo kitek tigen

¹ Tane buk wam najgonu ke lika Kuate maskenje minmba kumaknu minnaig. ² Tane kilke te tuku manjau najgonu dubika guwa najgonu tuku gabat sunjo kumnemnje minnaig. Nu kile Kuate tuku pasa pitaide mbal sinamnje piroka minit. ³ Sine jakmba buk nane tananj minmba singine wamdus ta ndo dubika nzali najgonu ke lika mingenj. Sine tanjo jakmba ndonj Kuate tuku pa tam tuku mingenj.

⁴ Kuate tuku mape manjau sunjokanu. Nu sine tuku

sunḡomba kume purmba
⁵ sine une maḡau mbolḡge
 kumaknu mingerḡ le Kristus
 nu kumna le te-tina ta sine
 nu ndoḡ kile-tidoḡgina. Nu
 ake sinaḡ sine make patika
 muskil kile-tidoḡgina. ⁶ Nu
 Kristus te-duḡga sine nu
 ndoḡ ulendikeḡ wam ta
 mbolḡge nu sine turmba kile-
 duḡga ka samba mbolḡge
 nu ndoḡ patikina le mineḡ.
⁷ Ait prowe likamḡgaig
 ta ḡakmba mbolḡge Kuate
 nu sine ake sinaḡ make
 patikate wam sunḡo ta kil-
 imok mayok kuwa ḡga nuḡe
 ranḡun mayenu Kristus Yesus
 mbolḡge siḡgina.

⁸ Kuate nu tane ake sinaḡ
 make patika tane muskil
 kile-tidoḡgate ta tanḡine piro
 mbolḡge kuga. Kuatenḡe
 piya kugatok ḡiḡgit. ⁹ Tanḡo
 ḡgarosu payamkubekaig ḡga
 nanḡine piro mbolḡge nu
 niḡge ndakate. ¹⁰ Sine Kuate
 tuku wai kuyar mineḡ. Nu
 Kristus Yesus mbolḡge sine
 wam magenu ke likam tuku
 nu sine abo kitek siḡgina. Nu
 o buk sine tanḡamba minbe ḡga
 idusna.

*Sine Kristus mbolḡge
 kuasmbi ndindo mineḡ*

¹¹ Tane Zu ndare mbolḡge
 mayok nda kinaig ta tane
 ḡilai ndanḡap. Sine Zu
 tanḡo Kuate tuku mbal ḡga
 ḡgaro pikeḡ tuku mbal ḡgeg.
 Sine buk tane kasomḡge
 minmba ḡgaro pike ndakade
 tuku mbal ḡgigenḡ. ¹² Ait ta
 mbolḡge tane Kristus ḡilai
 minmba sine Israel Kuatenḡe

madisiḡgina mbal kasomḡge
 minnaig le Kuate nu wam
 afu kam tuku Israel saniḡgina
 ta tane nda isnaig. Tane
 Kuate ḡilai minmba muskil
 te-tiwam tuku wam katese
 ndanaig. Tane tanḡine piti
 ambokok ta ḡilai ndanḡap.

¹³ Tane buk Kuate
 maskenḡge minnaig ta kile
 tane Kristus ndoḡ ulendika
 nu tuku ndare mbolḡge
 Kuate tugumḡge minig.
¹⁴ Nu sile tuma ulendisikam
 tuku tanḡo. Sile Zu mbal
 kasomok mbal ḡgueu minkenḡ
 wam ta nu te-simba sile
 ulendisikina. ¹⁵ Nu Moses
 tuku tukul ḡakmba kile-sika
 nuḡe ḡgarosumbi Zu mbal
 kasomok mbal kilmba tanḡo
 kitek ndindo te-mayokna le
 sile wamdus mukuk minek.

¹⁶ Nu ail kazrai mbolḡge
 kumna sulumba ḡgueu
 maḡau kume sermba sile
 mbal ar te ndindo te-
 mayokmba Kuate ndoḡ
 tumana. ¹⁷ Nu pro sine Kuate
 tugumḡge mingerḡ mbal tane
 kasomḡge minnaig mbal nu
 sile ḡgamukḡge pasa mayenu
 kuklimba Kuate nu wamdus
 mukuk sile ndoḡ minam
 tuku ndin tumsikina. ¹⁸ Sile
 kuasmbi ar te nu mbolḡge
 Tukul Guwa ndindo ḡak
 minmba kile sile Mam Kuate
 tugum kambim kumuḡ.

¹⁹ Ta tuku kile tane ka-
 somok mbal rawe tanḡo
 mine ndakade. Kuga. Tane
 sine ndoḡ Kuate tuku mbal
 mineḡ. Sine ḡakmba nu tuku
 wande tuma mbal mineḡ.
²⁰ Aposel kame tuan tanḡo
 kame nane wande ta tugu

pilnaig le tane nane mbolŋge tuturde. Kristus Yesus nu wande ta tuku ndame sunŋo. ²¹ Nu mbolŋge wande alonu ŋakmba ulendikade sulumba sanŋri tiŋga Kuate nuŋe minam tuku wande sunŋo mayok kinit. ²² Tane Kristus ndoŋ ulendikade ta tane mata Kuate tuku wande. Nu wande ta sinamŋge nuŋe Guwa pilit ta nu minit.

3

Kuatenŋe Paulus kasomok mbal tuku piro tanŋo madina

¹ Ye Paulus tane kasomok mbal mata Kuate tuku wande minig ŋa saket tukunu ye muli wandekŋge minet. ² Kuate nu tanŋo ake sinan make patikate wam ta tane kasomok mbal kila palpe ŋa piro te ye wai mbolŋge pilna ta tane buk isnaig. ³ Kuate nu nuŋe wamdus kuirok minna ta te-mayokmba tumyina. Ye buk ta tuku fudinmba tane tuku kuyarit. ⁴ Tane pasa ta burka ye wam tugusek Kristus tuku katese mayewet ta kila palmbimŋgaig. ⁵ Wam kuirok ta buk tanŋo nane ise ndakinaig. Kile Tukul Guwanŋe te-mayokmba Kuate tuku aposel le tuan tanŋo kame tumsinŋit. ⁶ Wam kuirok ta teŋenmba. Tane kasomok mbal mata Kristus tuku pasa mayenu ismba son ŋgade sulumba tane Israel mbal ndoŋ Kuate tuku kiŋo kame mayok ka kuasmbi ndindo minig. Kuate nu Kristus Yesus mbolŋge wam mayenu nane mbolŋge

kamŋgit ŋgina ta tane nane ndoŋ tam tuku minig.

⁷ Kuate nu nuŋe sanŋri te-mayokmba ye ake sinan make pilmba Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina. ⁸ Ye Paulus Kuate tuku mbal ŋgamukŋge ye nyu kugatok ta Kuate nu ye make pilna. Sine Kristus mbolŋge wam sugo kileg ta ye kasomok mbal ŋgamukŋge kukliwam tuku nu tanjamba ye make pilna. ⁹ Ye tanjawet tukunu Kuate tuku wamdus buk kuirok minna ta alonu mayok kinit le tane kila pilig. Kuate nu agan ndende ŋakmba kilemayokkina ta nu o buk wam ta kam tuku idusmba nuŋe miroŋ kila minna ta ¹⁰ kile mayok kinit le samba mbolŋge guwa sugo sugo nane Kuate tuku wamdus kila ta tuku alonu Kristus tuku kuasmbi mbolŋge kanŋerka ta wam sugo ŋgade. ¹¹ Kuate nu tugu mbolŋge wam ta kam idusmba minna sulumba kile sinŋine Sunŋo Kristus Yesus mbolŋge te-mayokte. ¹² Sine nu tuku kume tuku sanŋri tomba tiŋga nu mbolŋge sine kuru kuru kugatok ŋgamunŋal mukuk Kuate tugum kinge.

¹³ Ye tanenu ŋga piti kanŋeret te tane ta tuku wamdus sanŋri kusre ndawap.

Kristus tuku kume pur manjau surŋo

¹⁴ Ta tuku ye dagol tidronŋa Mam Kuate tuku nyu tedunŋet. ¹⁵ Kuate nu sine

ηakmba tuku Mam Sunjo minit. Samba mbolηge kilke mbolηge ina mam ηgeg ta Ku-ate nu tugu. ¹⁶ Nu purferηnu sanjri sunjo ηak ta nu nuηe Guwa tinguwa le nu tane tuku ηgamunjal sanjri piletinguwa ηga ye nu yabanjet. ¹⁷ Tane Kristus nu kumuη ηga son ηgap le nu tane tuku ηgamunjal sinamηge minwa le tane kume pur maηau mbolηge sanjri tingamηgaig. ¹⁸⁻¹⁹ Tane tanamba minap sulumba tane Kuate tuku mbal ηakmba ndoη Kristus tuku kume pur wam ta katese mayewamηgaig. Nu tuku kume pur maηau ta sunjokanu o mbolηge. Ande nu tuku kume pur maηau sunjo ta kila pile suluwam kumuη kuga. Tane lato lato kila palpe ta tane Ku-ate tuku maηau ηakmba te-puramηgaig. Ye tanenu ηga tanamba Kuate yabanjet.

²⁰ Sine wam sugo afu kilam tuku wamdus sunjo ηak minmba Kuate yabanjeg ta nu tuku sanjri sine mbolηge pirokate tukunu nu wam ta linimba nu wam sugo pasa ηak singam kumuη. ²¹ Sine Kuate tuku kuasmbi Kristus Yesus ndoη Kuate tuku nyu sunjo ta te-dunja minmba minbe. Son.

4

Sine Kristus mbolηge kuasmbi ndindo mineg

¹ Ye Sunjo tuku piro tango ye muli wandek sinamηge minet te ye tane sarsartinet. Kuate nu tane wikina wam ta

te-mayokmba mine mayenu mbolηge minap. ² Tane tanjine nyu te-ibenmba ηgan maηau ηak minap sulumba ande tuku pitik gubra te ndakap. Tane kume pur maηau dubimba afu nane maηau kise dubide ta tala ndaningap. ³ Tukul Guwa mbolηge tane wamdus ulendi minig. Tane maηau ta pur ndakuwa ηga wamdus mukuk maηau minam tuku wamdus sanjrinu palpe. ⁴ Sine Tukul Guwa ndindo ηak minmba ηgarosu ndindo ndo mineg. Kuate nu sine wam ndindo tairηga minam tuku wikina. ⁵ Sine tuku Sunjo ndindo. ηgamunjal son ndindo. Sine kule pisne ndindo teg. ⁶ Sine tuku Mbara ndindo. Nu sine ηakmba tuku Mam ndindo minit. Nu sine ηakmba kulatka sine ηakmba mbolηge pirokate. Nu sine ηakmba tuku ηgamunjal sinamηge minit.

⁷ Kristus nu nuηe wamdus dubimba sine nduik nduik ηakmba mbolηge sanjri yimyam singina. ⁸ Kuyar pasa ande ta tuku teηenmba sakate. Nu muliη kilanu mbal kilmba samba mbol ambe kina. Ambenje nuηe wam kame magenu tanjo kame niηgina ηga sakate. *Mune 68.18*

⁹ Kuyar pasa ta nu mbol ambe kina ηga sakate ta tugunu teηenmba. Nu ambonja kilke te o sinam nzi kina sulumba nu maη luka samba mbol kina. ¹⁰ Ande nu ndekina ta nu samba mbol ambe kumba

manj tuturmba o mbol ambe kina le kile aganj ndende njakmba nu kumnemnje minig.

11 Nu sine afu aposel pirokam tuku sanjri singina sulumba afu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkam tuku piro singina. Afu lika pasa mayenu kukliwam tuku, afu Kuate tuku mbal kulatkam tuku, afu nunje pasa kukliwam tuku tanjamba tanjamba sanjri yimyam singina. 12 Sine Kuate tuku mbal pirokuba le Kristus tuku ngarosu sunjgoka sanjri tinjguwa nja nu tanjana.

13 Sine tanjamba minbe ma ma ngamuŋgal son sanjrinu kumu kumu mayok ka Kuate tuku Kinjo kila pile mayebe sulumba ka ka sugoka sine Kristus minit tanjan mayok kanjig.

14 Tanjamba mayok kab ta sine kinjo kame tanjan mine ndaka tum pasa kise kise tanjo nanjine yabri wamdus kilambi tugusek pasa tanjan kile-mayokkuwaig ta ismba bubre tinja yu tonjel tinjgate tanjan wamdus kine inume nda. 15 Sine tanjo njakmba idusnijnmba tugusek manjau ndo dubibe sulumba wam njakmba mbolnje singine Gabat Kristus ndon ulendikube. 16 Sine Kristus tuku ngarosu mineg. Nu nunje ngarosu kulatka sanjri tuwit le nunje ngarosu njakmba ulendika mine mayede. Nane nanjine piro yimyam tugusemba kuwaig ta ngarosu

sunjgoka kume pur manjau njak minmba sanjri tinjgamjgat.

Sine Kristus mbolnje mine manjau kitek njak

17 Ye pasa te Sunjo tuku nyu mbolnje satinjgamjgit ta tane ise mayewap. Kile tane Kuate dubi ndade mbal tanjan li ndakap. Nane nanjine wamdus wam alo kugatok mbolnje patikade le 18 ma make sunjo sinamnje minig. Nane ngamuŋgal karenju pilmba wamdus kugatok tanjan minmba Kuate nu manjau kitek tanjo ningit ta nane gilai minig. 19 Nane manjau njaigonu kumba kiko kugatok minig. Nane nanjine nzali ngail ndaka une manjau kumba kutur manjau njakmba kam tuku piriride.

20 i ... Tane tanjamba Kristus tuku kila pile ndakinaig. 21 Afunje tane Yesus tuku pasa kuklimba tumtinjginaig le ismba nu tuku tugusek wam kila pilnaig. 22 Tane kila pilnaig tanjamba tanjine wamdus ambokok tamba manjau njaigonu dubikinaig ta kusrekap. Tanjine wamdus ambokok tanje tane njaigo siglike dirna. 23 Tane wamdus kitek njak minmba 24 Kuate tuku manjau te-purap sulumba tugusek manjau ndo dubimba mine mayenu mbolnje minap.

25 Tane tanjo kitek minmba yabri pasa sa ndakap. Sine njakmba Kristus tuku ngarosu inumnu mineg tukunu tira ndon sinja pasa ndo sakap. 26 Tane gubra tap sulumba

gubra ta dubimba une ke ndakap. Tane ki mbol gubra tumba gubra ta ŋak kinye ndakap. ²⁷ Satan pirokam tuku ndin wakei ndawap.

²⁸ Ande nu agaŋ ndende kuayarte ta nu maŋau ta kusrewa. Nu afu agaŋ ndende denkanu minig ta turkam tuku piro kareŋkuwa. ²⁹ Tane pasa ŋaigonu sa ndakap. Pasa magenu ta ndo sakap le nane afu wamdus piti ŋak minig ta pasa ta ismba saŋgri pileniŋguwa.

³⁰ Kuate tuku Tukul Guwa piti ser ndawap. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidingam saka Tukul Guwa tiŋmba saŋgatiŋgina.

³¹ Wamdus ŋgueu ŋak, gubra maŋau, miŋge fetka kualeyau maŋau, waŋe pasa ta ŋakmba kusrekap. ³² Tane taŋgine taŋgine muŋgu sina ŋak minap sulumba muŋgu turkap. Kuate nu Kristus mbolŋge tane tuku une sauka gilaiŋgina taŋamba ndo taŋgine taŋgine mbolŋge mbarde ta mata gilaiŋgap.

5

Sine mafey minbe

¹ Tane Kuate tuku kiŋo kame nu tane tuku suŋgomba kume purte. Tane nu tuku maŋau ta te-purap. ² Kristus nu sine tuku kume purmba sinenu ŋga nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna le atrau agaŋ mundur mayenu taŋaŋ Kuate tugum ambe kina. Tane taŋamba ndo kume pur maŋau mbolŋge minap.

³ Tane Kuate tuku mbal minig tukunu fare fare taŋgo pino ndoŋ une maŋau, wamdus kutur maŋau, agaŋ ndende kilam tuku piriride maŋau ta ŋakmba tane ŋgamukiŋge mayok nda kuwaig. ⁴ Tane bukla pasa fare pasa fulaiŋ pasa ŋaigonu sa ndakap. Taŋgine miŋge ta Kuate gare pasa tumba minap. ⁵ Tane pasa te kila pile mayewap. Fare fare taŋgo pino ndoŋ unekade mbal, wamdus kutur ŋak mbal, agaŋ ndende kilam tuku piriride mbal nane Kuate le Kristus kulatkade ma mbol kine nda. Ande nu agaŋ ndende kilam tuku piririte ta nu Kuate idus ndamba nuŋe wamdus ta agaŋ ndende ta mbolŋge ndo minit. ⁶ Tane rironkap. Afuŋge naŋgine yabri pasa tamba tane mbar kame ta ke likap ŋga tane didikubekaig. Kuate tuku pasa pitaimba mbar taŋaŋ kade mbal Kuate tuku gubra nane mbolŋge minit. ⁷ Ta tuku tane nane ndoŋ ulendi ndakap.

⁸ Tane buk ma make tuku mbal minnaig. Kile tane Sungo ndoŋ ulendika tane mafey tuku mbal minig. Tane mafey tuku mbal minig taŋamba bulu mbolŋge likap. ⁹ Bulu mbolŋge likade mbal nane wam magenu tiŋreknu tugusek kile-mayokkade. ¹⁰ Wam ŋakmba piliŋga Sungo nu nzalite wam ta ndo kap. ¹¹ Tane ma make tuku wam alo kugatok ta kasomŋge minmba taŋgine

mine mayenu tamba nane tuku mbar kile-mayokkap.

¹² Nane kuirka manjau njaigonu kade ta tane ismba tanjine tanjine kubemba ise ndakap.

¹³ Wam kame ta bulunje kilnjaningit ta tugunu kilimok mayok kinig. Mayok kinig sulumba bulu mbolnje minig.

¹⁴ Ta tuku ande nu tenjemba sakate.

Kinyamba minit tanjo ne abonga. Nane kumaknu manjau kusrewa le Kristus nu ne kilnjanuwa nga sakate.

¹⁵ Tane kurau mayemba li mayenu mbolnje minap. Tane wamdus kugatok mine ndaka wamdus kila mayenu njak minap.

¹⁶ Ait te njayo ait tukunu ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap.

¹⁷ Tane wamdus kugatok tanan mine ndaka Sunjo tuku nzali kila palpe.

¹⁸ Tane kule kamenu nyumba nginnganka maim maim manjau ke ndakap. Tanjine ngamunggal palpe le Tukul Guwa sinam kuwa le

¹⁹ David tuku mune, mune afu magenu, Tukul Guwa tuku mune ta njakmba tanjine tanjine munju mune-munekap.

Munju mune-muneka wamdus sinamnje Sunjo tuku nyu te-dungap.

²⁰ Tane mara mara sinjine Sunjo Yesus Kristus idusmba wam njakmba tuku Mam Kuate gare pasa tape.

Munju kilnaig mbal tuku pasa

²¹ Kristus nu sine tuku Sunjo nga tane tanjine

tanjine pasa ismba kumnemnje minap.

²² Pino kame, tane Sunjo tuku minje kumnemnje minig tanjamba ndo tanjine tanjo kumnemnje minap.

²³ Kristus nu nuje kuasmbi tuku gabat minit. Tanjamba ndo tanjo kat tanjine tane tuku gabat minig.

Kristus tuku kuasmbi ta nu tuku njarosu. Nuje njarosu ta nu muskil kile-tidingina.

²⁴ Kristus tuku kuasmbi nane nu kumnemnje minig tanjamba ndo pino kame tane wam njakmba mbolnje tanjine tanjo kumnemnje minap.

²⁵ Tanjo kame, Kristus nu nuje kuasmbi tuku sunjomba kume purmba nuje njarosu kumam tuku pilna tanjamba ndo tane tanjine pino tuku sunjomba kume purkap.

²⁶ Kulembi njaro minyanngade tanan nu nuje pasambi nane Kuate tuku mbal purfenju kile-mayokkina.

²⁷ Nuje kuasmbi ta mbar kugatok purfenju maditaknu nu ndon minwaig nga nu kumna.

²⁸ Tanjamba ndo tanjo kame tanjine njarosu tuku kume purde tanjamba tanjine pino tuku kume purkap.

Ne nane pino tuku kume purte ta ne nane njarosu tuku turmba tanjate.

²⁹⁻³⁰ Tanjo nu nuje njarosu kasur ndate. Kuga. Nu nuje njarosu kulat mayemba sanjri pilete.

Tanjamba ndo sine Kristus tuku njarosu inum inumnu mineg tukunu nu sine nuje kuasmbi kulat

mayete. ³¹ Kuyar pasa tejenmba sakate.

Tango nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndon mungu kiledenga minwaik. Nale ngarosu ndindo mayok kangaik nga sakate.
Mulum Pasa 2.24

³² Kuyar pasa te alonu sungo kuirok minit le kamuset ta tejenmba. Kristus nu nuje kuasmbi ndon tuku sakate.

³³ Pasa ta tane mungu kilig wam ta tuku mata sakate. Ta tuku tango kame, tane tangine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tangine pino tuku kume purkap. Pino kame, tane tangine tango tuku nyu idusningmba nane kumnemnge minap.

6

Ina mam le kinjo kame tuku pasa

¹ Kinjo kame, tane Kuate tuku nzali dubimba ina mam kumnemnge minap. Manjau ta tinreknu. ²⁻³ Tukul pasa ande tejenmba sakate.

Ina mam tuku nyu kurauka mingge kumnemnge minap. Tane tanjawan ta kilke te mbolnge ait kuen mine mayenu mbolnge minamngagig nga sakate. *Lo 5.16*

Tukul ta sungokanu. Kuate nu te-mayokmba dubikade mbal wam mayenu tam tuku sakina.

⁴ Tango kame, tane tangine kinjo kame ndagariningam tuku sigair sigair ndaningap.

Tane Kuate tuku nzali dubimba nangine mbar kiletidinga wam magenu ndo tumningap.

Piro tango le piro kulat mbal tuku pasa

⁵ Piro tango, tane tangine kulat mbal tuku nyu idusningmba kurauka nane kumnemnge minap. Tane Kristus kumnemnge minig tanjamba ndo tangine kulat mbal kumnemnge minmba wamdus tugsekmbi pirokap. ⁶ Tane kulatkade mbal am mbolnge nane nzaliningam tuku ndo piro ndakap. Tane Kristus tuku piro mbal tanjan minig tukunu wamdus gare njakmbi Kuate tuku nzali dubimba pirokap. ⁷ Sine Sungo tuku piro keg nga gare njak pirokap sulumba tango tuku piro ndo keg nga idus ndawap. ⁸ Piro tango ko piro kulat tango nu wam mayenu kate ta Sungo nu kumumbi lafuwamngat ta tane kila.

⁹ Piro kulat mbal, tane mata tangine piro mbal mbolnge wam magenu ndo kap. Tane njerjerka pasa pitinu sa ndaningap. Tane tangine piro mbal ndon tangine Sungo ndindo samba mbolnge minit. Nu tango njakmba mbolnge manjau kumumbi kate ta tane kila. Nu ande kusre ndate.

Sine Kuate tuku kame aganjak minbe

¹⁰ Kile ye pasa ndindo satingam tuku minit. Tane Sungo ndon ulendika nu tuku sanjri ta mbolnge sanjri

tingap. ¹¹ Tane Satan tuku yabri wamdus kila sunjo ta te-iberjam tuku Sunjo tuku kame aganj jakmba silike likap. ¹² Sine tanjo ndonj kame bumba mine ndakeg. Kuga. Sine bukla kame guwa najgonu tuku sugo sugo ma make tuku gabat kame ta jakmba ndonj kame bumba mineg. ¹³ Ta tuku tane Kuate tuku kame aganj jakmba sili jak likap. Tane tanjawap ta kame ait mbolnje tane sanjri tinga minig le ka kame kugate ta baklel ndade.

¹⁴ Tane kame tuku kuaneka tugusek manjau let tananj tingap. Manjau tinreknu tawo songam tuku aganj tananj tumba silikap. ¹⁵ Tane Kristus tuku pasa mayenu mbolnje ngamunggal mukuk tade ta kupe ngaro karenju tananj patikap. ¹⁶ Tane kame aganj jakmba ta silika Satan tuku tui pa bulu jak sanjri pitaiwam tuku Kuate nu kumunj nga nu tuku sanjri tomba tingade wam ta kandim tananj tap. ¹⁷ Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingit wam ta hat karenju tananj kaikap sulumba Tukul Guwa tuku kame bagi tap. Kame bagi ta Kuate tuku pasa.

¹⁸ Tane mara mara Tukul Guwa mbolnje Kuate sungomba yabanmba minap. Tane kanyum ndamba Kuate sarsarmba nu tuku mbal jakmba tuku yabanjap. ¹⁹ Tane ye tuku mata Kuate yabanjap le nu ye tuku minje bul serwa. Tanjawa le ye kuru

kuru kugatok Kristus tuku pasa mayenu tuku wam kame buk kurok minnaig ta kile-mayokki. ²⁰ Ye pasa mayenu tuku kukul tanjo minet tukunu ye mulintanu wande te mbolnje minet. Tane Kuate yabanjap le ye kuru kuru kugatok kumumbi pasa ta kukliwi.

²¹ Singine tira Tikikus nu Sunjo tuku piro kulat mayete ta nu tane tugum promba ye sine jakmba mineg manjau te kubeu tinguwa le tane kila palmbimngaig. ²² Nunje tane kila satinjmba tane tuku wamdus bul sertingguwa nga idusmba nu kukulet.

²³ Mam Kuate singine Sunjo Yesus Kristus nale tane singine tira jakmba turtinguwaik le tane ngamunggal mukuk kume pur manjau ngamunggal son sanjrinu turmba jak minap. ²⁴ Tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku kume purmba minmba minig mbal Kuate nu tane make patikuwa.

Son.

FILIPU Filipi mbal tuku wanje Paulusnge kuyarna

Paulus nu Romnge muli wandek sinamnge minmba Filipi mbal tuku wanje kuyarna te tugunu tenjenmba.

Kuate tuku kuasmbi Filipinge nane Paulus turam tuku ndametinj afu mangurka nangine tango Epafroditus tunaig le kilmba Paulus tambim tuku Rom kina ka Romnge nu Paulus ndametinj tumba nu turmba piroka minna. Nu Paulus turmba minna ma ma guaze ande tumba kume dirna le Filipi mbal nane pasa ta ismba piti njak minnaig. Epafroditus nu fudin mayekina sulumba nu luka nune tumbran Filipi kambim tuku wamdus sungo tina le Paulus nu kukulam saka Filipi mbal tuku wanje te kuyarna.

Filipi mbal nane wam njakmba mbolnge Kuate dubi mayenaig tukunu Paulus nu wanje te nane tuku gare wanje kuyarna. Nane tanjamba gare manjau mbolnge ndo minwaig nga nu nane sangri pileningina.

1 Kristus Yesus ndon ulendika Kuate tuku mbal Filipinge minig, tangine kulat tango kame gabat kame tane njakmba kaiye. Ye Paulus sile Timoteus ndon Kristus Yesus tuku piro tango sile tane ndon pasa-pasakam prowek.

2 Singine Mam Kuate, Sungo Yesus Kristus ndon nale tane ake sinan make patika ngamunggal wamdus bul sertinguwai. Son.

Paulus nu Filipi mbal tuku yabanja

3 Ye mara mara tane idustinjmba Kuate gare pasa tuwet. 4 Ye tane tuku nga Kuate yabanjet ta ye gare sungo tumba yabanjet. 5 Tane abo abo pasa mayenu isnaig ta ye ndon ulendika pasa mayenu sungokam tuku piroka minmba kile minig. 6 Kuatenge piro mayenu ta tane mbolnge tugu pilna. Nu tane sinamnge piroka minwa le ma ma Yesus Kristus prowa le nu piro ta suluwamngat ta ye kila. 7 Ye tane tuku tanjamba iduset ta kumumbi iduset. Ye tane tuku kume purmba minet. Ye pasa mayenu tuku muli wandeknge ko pasa mbolnge pasa mayenu sangri pilewet ta tane ye ndon piro sungo nyu njak ta teg. 8 Kristus Yesus nu tane tuku kume purmba minit tanjan ye tane kanjerkam tuku wamdus sungo njak minet ta Kuate nu kila.

9 Ye tane tuku nga yabanjet ta tuku tangine kume pur manjau lato lato sungoka sangri tingwa le tane kila njak minmba wam njakmba tuku pileningap. 10 Tanjamba tane wam magenu kap sulumba tane mine magenu njak minmba mbar kugatok minap le ma ma Kristus nu pilesingam tuku ait prowa.

11 Yesus Kristus nu tane sinamnge pirokuwa le tane wam magenu kile-mayokkap le Kuate tuku nyu sungokuwa le nane gudommba nu tuku nyu ta te-dunnguwaig.

Paulus nu Kristus tuku nyu sungokuwa ngina

12 O tira kame, tane wam te kila palpe. Piti ye mbol prona le pasa mayenu wam ta mbolnge sungokate. 13 Ye Kristus tuku piro tango minet tukunu muli wandek sinamnge minet ta gafman tuku wande kulatkade mbal nane afu turmba isnaig. 14 Singine tira afu gudommba nane mata ye muli wande kngge minet le ismba nane Sungo mbolnge sangri tinga kuru kuru kugatok Kuate tuku pasa kuklide.

15 Nane afu ye tuku piro tuku am kikonj tinga nangine nyu te-dungam tuku Kristus tuku pasa kuklide. Afu wamdus mayenu nak kuklide ta 16 nane ye tuku kume purmba tajade. Ye pasa mbolnge pasa mayenu sangri pilewen tukunu muli wande kngge minet te nane kila.

17 Nane afu tuku sakit ta nane nangine nyu sugo kilam idusmba Kristus tuku pasa kuklide. Nane wamdus tugusek te ndaka ye muli wande kngge minet te man lato piti sam saka tajade. 18 Tarjaig. Afu yabri wamdus afu tugusek wamdusmbi Kristus tuku pasa kuklide ta maye. Nane nakmba Kristus tuku pasa kuklide tukunu ye gare tet. 19 Ye

sinjka gare nak minet tanjamba minamngit. Tane ye tuku nga Kuate yabanje le Yesus Kristus tuku Guwa nu mata ye turyumba sinzanjate wam kame ta mbolnge ye muli wande kusrewamngit ta ye kila.

20 Ye buk kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa kukliwen tanjamba ndo kile kukliwam tuku idusmba wamdus sungo nak minet. Ye abo minmba ko kumi sulumba ye Kristus tuku nyu te-dungam tuku tanjawet. Wam ta ye mbolnge denkuwa ta ye kiko tamngit. 21 Ye abo nak minet te Kristus tuku minet. Ye kumi sulumba Kristus tugum kangit wam ta sungokanu. 22 Ye abo nak mini sulumba ye Kristus tuku piroki le alonu sungo mayok kangat. Ta tuku ye wamdus araret. 23 Ye abo nak minam tuku kumam tuku wam ar tanje ye didikade le ye kummba Kristus tugum kambim tuku sungomba iduset. Wam ta sungokanu ta 24 ye tane idustinjmba turtingam tuku abo nak mini nga iduset. 25 Ta tuku ye tenenmba iduset. Ye tane sangri piletingi le tangine ngamungal son sungokuwa le tane gare nak minam tuku ye tane ndon minamngit. 26 Ye man tane tugum prowi le tane gare sungo tumba Kristus Yesus tuku nyu te-dungamngigaig.

Piti ngamukngge sangri tingam tuku pasa

27 Tane isap. Tangine mine mboln̄ge Kristus tuku pasa mayenu ta kuraukap. Ye tane tugum prowam̄ngit ko afu ye tugum pro kubewaig le ye teñemba isam iduset. Tane ngamun̄gal ulendi san̄gri t̄nga pasa mayenu sun̄gokam tuku wamdus ndindo ñak matuk tukulka minig nguwaig le isam iduset. 28 Tangine ñgueu mbal tuku kuru kuru ndakap. Tane nane tuku kuru kuru kugatok minap le kan̄gert̄n̄mba Kuate nu tane tuku muskil kile-tid̄nge t̄nguwa le nane ñgisikam tuku minig ta kamsam̄ngaiḡ. 29 Kuate nu tane madit̄ngina tukunu tane Kristus tuku son ñgam tuku mbal minig. Tane nu tuku ñga piti mata tam̄ngaiḡ. 30 Tane buk ye mboln̄ge piti kan̄ger̄naiḡ. Kile mata afun̄ge nu piti ñak minit ñgade le isig. Tane ye ndon̄ wam ñaigonu kile-iben̄kam tuku piro ta mboln̄ge mineḡ.

2

Ngamun̄gal ulendika minam tuku pasa

1 Tane ndan̄mba idusde. Tane Kristus ndon̄ ulendikade ta san̄gri t̄ngade e ko kuga. Nu tane tuku kume purte ta tuku wamdus bulkade e ko kuga. Tane Tukul Guwa ndon̄ mun̄gu gare ñak minig ta kamsude e ko kuga. Tane Kristus tuku mbal minig ta afu sinanu mapekade e ko kuga. 2 Tan̄amba ndeta tane ngamun̄gal ulendi mun̄gu kume purka wamdus ndindo

ñak minap le ye tuku gare te marowa. 3 Tane signan̄ga mbe mbolmbolka wam afu ke ndakap. Tangine wamdusmbi tangine nyu kile-iben̄ka tira kame tuku nyun̄ge tane lit̄nganu ñga idusap. 4 Tangine wam ndo idus ndan̄ngap. Afu tuku wam turmba idusningap.

Sine Yesus tuku man̄au dubibe

5 Tane Kristus Yesun̄ge wamdus tina tan̄amba tap. 6 Nu Kuate ndon̄ ndindo minnaik ta nu Kuate ndon̄ kumu kumu nyu sun̄go minam tuku san̄gri ti ndan̄gina. 7 Nu nun̄e nyu sun̄go ta te-mayok ndamba nu tan̄go tan̄an̄ promba piro agan̄ tan̄an̄ mayok kina. 8 Nu tan̄go tan̄an̄ minmba nun̄e ñgaro te-du ndan̄ga Kuate tuku min̄ge dubimba minmba ka ka kumna. Nu ail kazrai tuku kume kiko ñak ta mboln̄ge kumna. 9 Ta tuku Kuate nu Yesus te-dun̄ga nyu sun̄go tuna le nyu ñakmba lin̄in̄mba mboln̄ge minit. 10 Agan̄ ndende ñakmba samba mboln̄ge kilke mboln̄ge kumanu mbal tuku tumbran̄nge mine likade ta nane pro nu tugum̄nge dagol tidron̄ga 11 Yesus Kristus nu Sun̄go ñga sakam̄ngaiḡ. Tan̄awaig le Mam Kuate tuku nyu sun̄gokam̄ngat.

Sine bulu tan̄an̄ minbe

12-13 O tira kame, ye buk tane ndon̄ minen le tane ye tuku min̄ge pasa dubikinaig. Kile ye tane ndon̄ mine ndaket ta mata dubi

magekap. Kuate nu tane sinamŋe piroka wamdus tiŋmba nuŋe nzali dubikam tuku sanŋri tiŋgit tukunu tane Kuatenŋe tane tuku muskil kile-tidinguwa ŋga nu tuku nyu kurauka nu kumnemŋe minap.

14 Tane wam ŋakmba kade ta afu kam mbulmba gubranu kualeyau ndakap.

15 Njule parak kade mbal ŋgamukŋe tane Kuate tuku kiŋo kame tiŋreknu minap le afu tane mbolŋe mbar pasa kugatok minwaig. Furirte le mbai bulu promba ma kilŋate tanaŋ tane nane ŋgamukŋe minap sulumba abo minmba minam tuku ndin tuku pasa te-mayokmba tumniŋgap.

16 Tanawap ta Kristus nu luka prowa le ye tane ŋgamukŋe piroka matuk kan ta tane mbolŋe alonu mayok kuwa le ye gare sunŋo tamŋgit.

17 Tane wamdus sanŋrinu pilmba Kuate dubi mayede le nu tanŋine ŋgamunŋal son ta atrau agaŋ mayenu tanaŋ nu nzalite. Nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau agaŋ tanaŋ kilke mbolŋe kutukuwa ta ye tane ndoŋ gare ŋak minamŋgit. 18 Tane mata tanamba ye ndoŋ gare ŋak minap.

Paulus nu Timoteus le Epafroditus kukulnikam tuku sakina

19 Sunŋo nu nuŋe nzali dubiwa le ye mine-minemba Timoteus kukuli le tane tugum prowamŋgat. Tanamba nu luka pro ye ndoŋ

kubewa le ye gare tumba wamdus bulkuwa ŋga iduset.

20 Timoteusŋe ndo nu ye ndoŋ minmba tane mage minam tuku sile wamdus ndindo ŋak minek. 21 Tanŋo afu nanŋine wam ta ndo idusniŋmba minig. Nane Yesus Kristus tuku wam idus ndade. 22 Timoteus tuku manau mayenu ta tane kila.

Kiŋo ande nu mam nuŋe turte tanaŋ nu ye ndoŋ pasa mayenu tuku piro karenkate.

23 Nane ame wam ye mbolŋe kam bafuwaig ta ye isi sulumba Timoteus kukuli le tane tugum kuwa ŋga iduset.

24 Sunŋo nu nzaliwa ndeta ye mata mine-minemba tane tugum prowamŋgit.

25 Tane tuku tanŋo Epafroditus ye piti turyam tuku kukulnaig ta kile ye maŋ nu kukuli le luka tane tugum kuwa ŋga iduset. Nu yiŋe tira. Nu ye ndoŋ Kristus tuku piro kumba pasa mayenu sanŋri pilewam tuku kumu kumu tiŋgek.

26 Nu maŋ tane kanŋerkam tuku wamdus sunŋo ŋak minit. Nu guaze ŋak minna ta tane isnaig tukunu nu piti ŋak minit. 27 Son. Nu guaze sunŋo tumba kume dirna ta Kuatenŋe nu sinanu te-tina.

Nu ndo kuga. Nu ye mata sinanu ye piti ŋak minet te tuturmba piti tikit ŋga nu te-tina. 28 Ta tuku ye nu kukuli le luka tane tugum kuwa ŋga ye wamdus sanŋrinu pilet. Tane nu maŋ kanŋermba gare sunŋo tap le ye mata wamdus bulkamŋgat. 29 Tane

Sunġo tuku nyu mbolġe nu tumba gare-garekap. Tane Epafroditus afu nu tanaġ minig mbal nane tuku nyu idusniġmba kile-dunġap. ³⁰ Nu tane tuku nyu tumba ye turyumba nuġe nġarosu mape ndamba Kristus tuku piro kumba kume dirna.

3

Maġau tinġreknu tugusek

¹ O tira kame, tane Sunġo ndoġ ulendika gare-garekap. Ye buk tane tuku pasa afu kuyarken ta kile pasa ndui ta ndo kuyarket. Wam ta mbolġe ye kanyum ndayate. Ta ndaġam? Maġau tanġe tane turtingam kumuġ.

² Nane piro mbal afu age tanaġ lika wam nġagonu ke lika nġaro pikam tuku saġgri tinġade mbal kurau mayewap. ³ Sine Tukul Guwa nġak minmba Kuate mbariġmba Kristus Yesus mbolġe gare teg mbal sine ndo nġaro pike maġau tugusek nġak mineg. Sine tanġo tuku wam idusniġmba ta kumuġ nġa idus ndaweg. ⁴ Ande nu tanġo tuku wam mbolġe nuġe nġarosu payamkuwa ta ye nu liwet. ⁵ Ye Israel tanġo mayok ka tanġo sunġo Benyamin tuku tugu. Kussem ait ndindo kugana le nane ye tuku nġaro piknaig. Ye mata Hibru tanġo. Ye sunġoka tukul mbolġe Farisi tanġo mayok kan. ⁶ Ye tukul maġau maye minam tuku ye nġamunġal kunde-kundeyina le Kristus tuku kuasmbi nġaig sigliken.

Ye tukul dubiken le ande nu ye mbolġe mbar ande kanġer ndana.

⁷ O buk ye wam kame ta sugo nġen ta ye Kristus tam nġa ye wam ta nġakmba kusreken. ⁸ Son. Yiġe Sunġo Kristus Yesus kila palmbim tuku wam ta sunġo nġa ye wam afu ta nġakmba kusreket. Ye Kristus tuku nġa yiġe wam sugo nġakmba kusreka ye nu te-mayewam tuku idusmba yiġe wam ta tiglu nġet. ⁹ Yiġe saġgrimbi tukul maġau dubimba ta mbolġe tinġreknu mayok kambim tuku kile idus ndawet. Ye Kristus ndoġ ulendika nu tuku kume tuku saġgri mbolġe tinġreknu mayok kambim iduset. Kuatenġe Kristus tuku son nġade mbal tanġamba tinġreknu kile-mayokkate. ¹⁰ Ye Kristus tuku lato lato kila pile mayewi nġet. Nu Kuatenġe te-tina le nu saġgri nġak minit ta ye saġgri ta tam iduset. Nu piti kurana ta ye mata tanġamba kuramba minmba ka nu kumna tanġamba kumam iduset. ¹¹ Tanġamba ye kumi le Kuate nu ye te-tiyuwa nġet.

¹² Maġau kame ta ye mbolġe kumuġgat nġa ye idus ndawet. Ye Kristus tanaġ mayok nda kinet. Kristus nu ye tina tukunu ye nu tanaġ mayok ka nġa wamdus saġgrinu pilet. ¹³ Tira kame, ye buk nu tanaġ mayok kan nġa idus ndawet. Ye wam ambokok ta nġakmba gilainġa Kristus tanaġ mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba

dirnanget. ¹⁴ Kuate nu sine samba mbol kumba Kristus tanan mayok kube nga nu Kristus Yesus mbolnge sine wikate. Ye wam ta ndo tam tuku sangri jak dirnanget. ¹⁵ Sine Kristus mbolnge sugokeg mbal sine wamdus tanan jak minbe. Tane afu wamdus kise kise jak minig ta Kuate nu tane tumtingamngat. ¹⁶ Sine wam afu kila patikigen ta sine tugusemba dubikube.

¹⁷ O tira kame, tane jakmba ye tuku manau kubemba kap. Nane afu sine tuku manau dubide mbal tane nane mata kanjerkap. ¹⁸ Ye nane afu tuku mara mara riron pasa satingen ta kile man satimmba wamdus tatrukate. Mbal ta nane tuku mine mbolnge Kristus nu ail kazrai mbolnge kumna wam ta nayo silide. ¹⁹ Nane sinja ngisikamngaig. Nanjine ngarosu nzali maro jak minam tuku nane wamdus ta mbolnge minig. Nane kiko manau kumba payamka kilke te tuku wam ndo idusde. ²⁰ Sine tanamba kuga. Sine samba mbolok mbal. Sine Sunjo Yesus Kristus nu samba mbolnge ndeka sine muskil kile-tidingam tuku tairngeg. ²¹ Nu nuje sangrimbi agan ndende jakmba kile-ibenka nuje kumnemnge patikate ta nu sangri tamba singine ngarosu gisleknu te mbilmba nuje ngarosu kitek tina tanan singamngat.

4

Wam pagu pasa yeki yeki

¹ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka Sunjo ndon ulendika sangri tingap. Ye tane tuku wamdus sunjo jak minmba man kanjertingam iduset. Tane ye tuku piro tuku alonu tanan minig. Ye tane mbolnge gare sunjo tet.

² Yuodia le Sintike, ye tale sarsartikumba satiket. Tale Sunjo mbolnge wamdus ulendika tumawap. ³ O yije piro tuma, ne pino ar ta turka le nale tumawaik. Nale buk sile Klemens ndon ye tuku piro tuma afu ndon pasa mayenu sungokam tuku piro karenkainik. Ye tuku piro tuma ta jakmba abo jak minmba minam tuku Kuate nu nane tuku nyu wane mbolnge kuyarkina.

⁴ Tane mara mara Sunjo tugumnge gare tap. Ye man lato satinngamngit. Tane gare tap. ⁵ Tane tanjo jakmba ngamuknge ngan manau temayokap le kila pilwaig. Sunjo prowam tuku ait buk patukate. ⁶ Tane wam afu tuku wamdus fulil ndakap. Wam jakmba tuku Kuate gare pasa tumba tanjine nzali ta nu sawap. ⁷ Tane tanawap ta Kuate nu Kristus Yesus mbolnge ngamungal wamdus bul sertinguwa le tane wam jakmba mbolnge sangri tingamngaig. Kuate nu ngamungal wamdus bul sersingit wam ta o mbolnge sungokanu.

⁸ O tira kame, ye pasa ndindo ndo minit. Wam ma-

genu njakmba tanjo nane nza-
liningit ta tanjine wamdus
wam ta ndo idusningap. Wam
tugusek pizuknu tinjeknu
purfenju maditaknu ta
njakmba idusningmba minap.
9 Ye o buk wam njakmba
satingmba ke lika tumtingen
le kila patikinaig ta njakmba
ke likap. Tane tanjawan ta
Kuate nu tane ndon minmba
ngamunggal wamdus bul ser-
tingamngat.

*Paulus nu Filipi mbal gare
pasa ningina*

10 O Filipi mbal, tane o
buk ye turyinaig tanjamba
ndo kile man ye turyade le
ye gare sunjo tumba Sunjo
tuku nyu te-dunget. Tane
buk ye turyam idusnaig ta
ndin kuga ta ye kila. 11 Ye
agan afu denkade ta tuku
ye pasa te sa ndaket. Kuga.
Yije mine njakmba mbolnje
ye wamdus bulok njak minam
tuku kila pilen. 12 Ye agan
ndende gudumba njak e ko
agan ndende denkade ta ye
manau arnej ta kila pilen.
Ye agan ndende sunjomba
kilmba nyamagan sunjomba
njak e ko gubak minmba agan
ndende denkade mine tanan
mbolnje minam tuku ta ye
kila pilen. 13 Kristus nunge
sanjri sate le ye wam njakmba
kam kumunj.

14 Tane ye piti njak mi-
nen le turyinaig wam ta
mayenaig. 15 Ye abo abo
piro tugu pilmba Kuate
tuku pasa kuklimba minen
sulumba Masedonia ma tugu
kusrewen ta kusem wande

afu nane ye tur ndayinaig.
Tanenge ndo ye idusyumba
ndametin afu sinaig ta tane
kila. 16 Ye Tesalonikange
minen ta tane mata ye
turyumba minnaig. 17 Ye
tane tuku ndametin kilam
tuku idus ndawet. Tanjine
manau mayenu ta sunjokuwa
le lafunu sunjokanu mayok
kuwa nga iduset.

18 Epafroditus ndametin
tunaig ta ye sina le kile ye
den ndakate. Ye agan ndende
kumumbi njak minmba man
lato kilet. Tanjine wam
mayenu ta Kuate am mbolnje
atrau agan mayenu tanan
mayok kinit le Kuate nu
garete. 19 Tane agan afu
denkade ta Kuate nu Kristus
Yesus mbolnje tane wam
kumumbi tingamngat. Agan
magenu njakmba nu tugu.
20 Singine Mam Kuate nu tuku
nyu sunjo ta minmba minwa.
Son.

21 Kristus Yesus tuku mbal
njakmba ye tuku gare pasa
te saningap. Tira kame ye
ndon mineg te nane mata
gare pasa tingig. 22 Kuate
tuku mbal njakmba tane gare
pasa tingig. Nane tuku afu
Sesar tuku wande kulatkade
ta nane mata gare pasa
sunjomba tingig.

23 Singine Sunjo Yesus Kris-
tus nu ake sinan tane make
patikuwa.

Son.

KOLOSI **Kolosi mbal tuku** **waje Paulusnge** **kuyarna**

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 20 kinaig le Paulus nu Romnge muli wandek sinamnge minmba Kolosi mbal tuku waje kuyarna te tugunu tejenmba.

Nu muli wandek sinamnge minna le Kolosi tanjo ande nyunu Epafra nu Paulus tugum kumba Kolosi kusem wande nane yabri pasa ande dubide nga nu wam kubeu tuna le nu nane tuku wamdus mbar ta te-tiwam tuku nu waje te kuyarna.

1-2 Singine tira kame Kuate tuku mbal Kolosinge minmba Kristus dubi mayede ta tane nakmba kaiye. Ye Paulus Kuatenge madiyahina le Kristus Yesus tuku aposel minet. Sile Timoteus ndon ye tane tuku waje te kuyaret.

Singine Mam Kuate nu tane ake sinan make patika ngamungal wamdus bul ser-tinjuwa. Son.

Paulus nu Kolosi mbal tuku Kuate yabanja

3 Sine tane tuku yabanjeg ta singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam gare pasa tuweg. 4 Tane Kristus Yesus tuku son ngade sulumba Kuate tuku mbal nakmba tuku kume purde ta Epafra nu sine sasingina le isgen. 5-6 Samba mbolnge gare wam sugo tane tuku minig. Ta tuku tane

gare-gareka tanjade. Kristus tuku pasa mayenu tane tugum prona le tane ismba samba mbolok wam magenu ta kila patikinaig. Kilke tugu nakmba mbolnge Kristus tuku pasa mayenu ta kumba alo sungote. Tane ngamuknge mata nu alofe. Tane buk pasa mayenu ismba wamdus pulutingina le Kuate nu ake sinan make patikate wam kila pilnaig ta nu tugu pilmba alona. 7 Sine tuku tur tanjo Epafra nunge tane Kuate nu ake sinan make patikate manau tumtingina le tane kila pilnaig. Nu sine tuku ma mbolnge Kristus tuku piro tugusemba kate. 8 Tane Tukul Guwa nak minmba kume pur manau dubide ta nunge sine wam kubeu singina.

9 Sine tane tuku manau ta ismba kile ait nakmba mbolnge tane tuku nga Kuate yabanmba mineg. Kuate nu Tukul Guwa tinjuwa le tane wamdus kila nak minmba Kuate tuku nzali nakmba kila pile mayewap nga sine yabanjeg. 10 Tane Kuate tuku nzali dubimba minap ta tanjine mine mbolnge tinja Kuate tuku mbal minig ta kumumba nu gare tambimngaig. Tanjamba tane wam magenu nakmba kile-mayokka Sunjo Kuate lato lato kila palmbimngaig. 11 Kuate nu nunje sangrimbi tane kumumbi sanjri tinjuwa le piti ait mbolnge tane ngamungal wamdus bulok sanjri tinja gare nak minap

nga iduseg. ¹² Tane Mam Kuate tuku nyu te-dunġap. Nu nuġe wam magenu kilam tuku nyu sinġina ta sine nuġe bulu ġak ma mbol kumba kilamngig. ¹³ Sine o buk ma make sunġo tuku sanġri kumnemngge mingen ta Kuate nu sine kile-luka kilmba Kiġo nuġe tuku sunġomba kume purte ta nu kumnemngge patikina. ¹⁴ Nuġe sine tuku muskil kile-tidngam tuku sine tuku une sauke suluna.

Kristus tuku tugu

¹⁵ Sine Kuate kanġer ndaweg ta nu tuku kiġo nuġe mbolngge nu kanġereg. Nu aġan ndende ġakmba mine likade ta liniġmba o mbolngge minit. ¹⁶ Kuateġge Kiġo nuġe sana le nu samba kilke aġan ndende ġakmba kile-mayokkina. Aġan ammbi kanġerkeg, aġan ammbi kanġer ndakeg, guwa sugo sugo ta ġakmba nuġe kile-mayokkina. Kiġo nuġe aġan ndende ġakmba kile-mayokkina ta nu kumnemngge minam tuku sana le kile-mayokkina. ¹⁷ Aġan ndende ġakmba mine ndakinaig le Kuate tuku Kiġo nu minna. Mara mara nu tuku sanġri mbolngge aġan ndende ġakmba nanġine ma mbolngge sanġri tinġa minig. ¹⁸ Nu Kuate tuku kuasmbi tuku gabat. Nane nu tuku ngarosu minig. Nane abo kitek ġak minig ta nu tugu. Kumanu mbal ngamukngge nu ambonġa tinġina sulumba aġan ndende ġakmba tuku

Sunġo minit. ¹⁹ Kuate nu nzalina le nuġe wam ġakmba Kiġo nuġe mbolngge patikina le minig. ²⁰ Nu samba kilke aġan ndende ġakmba ndon wamdus mukuk minam tuku idusna sulumba nu nuġe Kiġo nuġe nu ail kazrai mbolngge kumna le nu wam ta mbolngge ulendikam tuku manġau te-mayokna.

²¹ Tane o buk Kuate kasomngge nu tuku ngueu mbal minmba wam ngaiġonu ndo kumba minnaig ta ²² kile Kuate nu Kiġo nuġe tuku ngarosu tuku kume mbolngge nu tane nuġe gulab minam tuku kile-mayokkate. Tane nuġe mbal purfenġu mbar kugatok nu tugumngge kile-tidngam tuku nu tanġate. ²³ Tane bike ndaka sanġri tinġa Kristus tuku pasa son ngade ta biye dewap ta tane Kuate tugumngge tanġamba tinġamngaiġ. Tane Kristus tuku pasa mayenu isnaig sulumba kile alonu tairnġa minig wamdus ta kusre ndawap. Ye Paulus pasa mayenu tuku piro tanġo mayok kan. Sine pasa mayenu ta ma tugu ġakmba mbol kumba kukliweg.

Paulus nu Kristus tuku kuasmbi turkina

²⁴ Kile ye tanenu nġa piti sunġo tet sulumba ye gare tet. Kristus nu nuġe ngarosu turam tuku piti kugrakina ta ye mata nuġe ngarosu turam tuku piti afu kugraket. Ye Kristus tuku piti tuturanu tanġan minmba kugraket le nuġe

ngarosu kumumbi mayok kinit. Nuŋe ngarosu ta sine nuŋe kuasmbi. ²⁵ Kuate nu tanenu nga ye piro ande sina le ye Kristus tuku kuasmbi tuku piro tanŋo mayok kan. Piro ta ye Kuate tuku pasa kuklimba tugunu ŋakmba bitekŋget. ²⁶ Nu tuku pasa ta ait kuennu kuirok minna le tanŋo tuturmba pronaig ta nane gilai minnaig le ka ka kile nu nuŋe mbal tumningit. ²⁷ Nu tumningit ta kile tane kasomok sine ŋakmba nuŋe wamdus buk kuirok minna minna ta kila pilbe nga iduste. Nuŋe wamdus ta teŋenmba. Kile Kristus nu sine tuku ngamuŋgal sinamŋge minit le sine Kuate tugumŋge kilŋa sunŋo tam tuku tairŋga mineg.

²⁸ Sine aposel kame sine Kristus tuku wam saka kuklimba mineg. Sine nane ŋakmba rironŋo pasa niŋmba wamdus kilambi Kristus tuku wam tumningeg. Kristus tuku mbal ŋakmba sugoka Kuate tugumŋge kumumbi tinŋuwaig nga sine tanjaweg. ²⁹ Nane tanjamba mayok kuwaig nga ye wamdus sanŋrinu pilmba piro karenket. Kristus tuku sanŋri ye mbolŋge pirokate tukunu sanŋri tambi ye piroket.

2

¹ Ye tane kila satinŋamŋgit. Tane Kolosi mbal Laodisea mbal afu ye kanŋer ndayade mbal ye tane ŋakmba

idustinŋmba wamdus te-sulumba piro karenka minet. ² Tane sanŋri tinŋa tanŋine tanŋine muŋgu kume purka wamdus ulendi minap nga ye sunŋomba iduset. Tane wamdus kila tugusek ŋakmba kilmba wamdus ndindo ŋak minmba Kuate tuku wamdus buk kuirok minna ta kila palpe. Nuŋe wamdus kuirok minna ta Kristus. ³ Sine Kristus kila pilbe ta wamdus kila ŋakmba nu mbolŋge kilamŋgig. ⁴ Mbal afu nanŋine yabri kila tambi tane didikubekaig nga ye pasa te satinŋget. ⁵ Ye kile tane ndonŋ mine ndaket ta ye tuku wamdus tane ndonŋ minit. Tane Kristus tuku ngamuŋgal son sanŋrinu ŋak minmba mine magenu mbolŋge minig le ye gare ŋak minet.

Kristus mbolŋge sine kumumbi mineg

⁶ Tane Kristus Yesus sinŋine Sunŋo nga tinaig tanjamba nu ndonŋ lika minap. ⁷ Epafras nu tane tumtinŋina tanjamba Kristus ndonŋ ulendi mayemba sanŋri ŋak sugoka son ngade pasa ta biye dewap. Tane Kuate tuku gare sunŋo ŋak minap.

⁸ Tane rironŋkap. Nane afu tum maŋau ngaskolnu kila sugo ŋak tanjaŋ tambi tane yabritinŋmba didikubekaig. Pasa ta tanŋo tuku wamdus sinamŋge prode. Kilke te tuku kila gisleknu ndo. Kristus tugumŋge pro ndade. ⁹ Kristus nu sine tanŋo tanjaŋ mayok kina le Kuate tuku wam ŋakmba nu mbolŋge

minig. ¹⁰ Sugo sugo ñakmba nu kumnemñge mine likade. Tane nu ndoñ ulendikade tukunu tane mañau ande den ndaka kumumbi minig.

¹¹ Tane mata Kristus mbolñge ñgaro pikanu tañañ kitek mayok kinaig. Tane waimbi ñgaro pike mañau te ndakinaig. Kristus nu tañgine mañau ñaigonu pitaika tane kitek kile-mayokkina. ¹² Tane kule pisne tinaig ta tane Kristus ndoñ kumanu tañañ kumnaig. Tane Ku-ate tuku sañgri Kristus nu kumna le te-tina ta son ñga Kristus ndoñ tinñanu tañañ tinñinaig. ¹³ Tane o buk uneka kumaknu minmba kasomñge Kuate gilai minnaig ta kile Kuate nu tane tuku une ñakmba saukina sulumba tane Kristus ndoñ abo ñak kile-tidinñina. ¹⁴ Sine buk tukul tuku sañgri kumnemñge minmba nu dubi maye ndagen tukunu sine pa tam tuku mingen. Kuate nu sañgri ta peuka pa ta tumba ail kazrai mbolñge nil danñga kume serna. ¹⁵ Nu Kristus tuku kume mbolñge guwa sugo sugo ñakmba tuku sañgri kile-ibenñina le nane ñakmba am mbolñge sañgri kugatok mayok kinaig.

Tukul afu tañgo tugumñge prode

¹⁶ Ta tuku tane kule le nyamagan tuku tukul, pagumba nye tuku tukul, tambun kitek le kusem afu tuku tukul tane dubi ndakade le afunñge tane kilmba pasa mbolñge patikade ta tane ise

ndakap. ¹⁷ Tukul kame tañañ ta ñakmba alonu prowam tuku kanunu ndo. Alonu ta Kristus mbolñge mayok kinig. ¹⁸ Ande nu nuñe kinambi sañgri tinñga tane nu ndoñ nyu kugatok tañañ lok minmba eñel kame mbarinñinñbe ñguwa le tane mbulap. Tane pa tam tuku minig ñguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. Nu kilke te tuku wamdus ñak minmba ake sinañ nuñe ñgarosu payamkate. ¹⁹ Tañgo ta nu purka nuñe gabat Kristus kusrete. Ñgarosu nu nuñe gabat ndoñ minit sulumba ndo nu sañgri ñak minit. Gabat nu nuñe ñgarosu kulatka sañgri tuwit le ñgarosu ñakmba ulendika Kuate tuku sañgrimbi sunñgokate.

²⁰ Tane Kristus ndoñ kumanu tañañ kummba kilke te tuku kila gisleknu nduiye kusrekinaiñ ta ndañam saka tane kilke te mbolok mbal tañañ minmba tañgo afu tuku tukul dubikam idusde. ²¹ Nane tenenmba satinñgig. Agañ si nda tap. Nyamagan ta nda nyap. Agañ te kire ndawap ñga satinñgig. ²² Agañ kame ta kilmba piro ninñgam le kugawam tuku. Tukul kame ta tañgo tuku kila mbolñge ndo mayok kinig. ²³ Nane nanñgine wamdus dubika eñel kame mbarinñinñgam tuku wamdus sañgrinu pilmba ñgarosu mape ndakade. Nane nyu kugatok tañañ lok minmba tukul karenñu ta dubika nanñgine ñgarosu piti serninñgig.

Mañau ta tanjo am mbolnje sinja alo ñak tanañ mayok kinit ta ngarusu kikonj tinjam tuku nzali peuwam kumun kuga.

3

Tanjine wamdus kitek temayokap

¹ Tane Kuatenje Kristus tetina le tane nu ndonj tinjanu tanañ tinjinaig tukunu kile tanjine wamdus samba mbolok aganj mbolnje patikap. Kristus nu Kuate ndinam kumamnje minyo mbili maditaknu mbolnje minyok minit ta nu tugumnje patikap. ² Tanjine wamdus kilke te tuku aganj kame mbolnje pati ndaka samba tuku aganj kame mbolnje patikap. ³ Tane Kristus ndonj kumanu tanañ kumnaig sulumba kile tanjine abo mine mañau Kristus ndonj Kuate tugumnje kuirok minig. ⁴ Singine abo kitek ta Kristus nu tugu. Nu mayok kuwa le tane nu ndonj kilña ñak mayok kanjaig.

⁵ Tane kilke te tuku nzali ambokok tanjine ngamunjal sinamnje minig ta kume serninjang. Fare fare pino ndonj une mañau, wamdus kutur, ñule parak mañau, am pile ñayo mañau, aganj ndende kilam tuku piriride wamdus ta ñakmba kume serninjang. Ande nu aganj ndende kilam tuku piririte ta nu yabri mbara mbarinte tanañ. ⁶ Wam ñaigonu ta tuku Kuate tuku gubra tanjo

mbolnje minit. ⁷ Tane mata buk kilke te tuku mbal minmba wam ñaigonu ta ke likinaig ta ⁸ kile tane gubra kagli fir mañau waje pasa fulainj pasa ñaigonu ta ñakmba nduiye ngumneninjang. ⁹ Tane wamdus ambokok ta buk kusrekenaig. Ta tuku tanjine tanjine munju yabri yabri ndakap. ¹⁰ Kile tane kitek minig. Tane Kuate kila pile mayewap nga nu wamdus kitek tane sinamnje tugu pilna ta lato lato pilmba minit le ka ka tane kumumbi nuñe mañau te-purde. ¹¹ Sine kitek mineg ta Zu le Grik, ngaro pikanu le ngaro nda pikanu, yamban tanjo le rawe tanjo, piro tanjo le kulat tanjo sine kise kise mine ndakeg. Sine ñakmba Kristus ndonj ulendika ndindo ndo mineg le nu sine ñakmba sinamnje minit.

¹² Tane Kuate tuku mbal minig. Nu tane tuku kume purmba tane kilam tuku maditinjina tukunu tane tanjine tanjine munju sinaninmba ranjun magenu ñak minmba ye ye ndanjang. Tane ngan minmba wamdus bafuk ñak minmba ¹³ ande tuku pitik gubra te ndakap. Sunjo nu tane tuku mbar sauka gilainjina tanjamba ndo tanjine tanjine mbar gilainjang. ¹⁴ Wam magenu sakit ta kume pur mañambi kile-mayokkap. Tanjawap ta wam kame ta ulendika kumumbi mayok kanjat.

¹⁵ Sine ngarusu ndindo minmba Kristus ndonj ulendika

nu tuku ngamunggal mukuk sinamnge minam tuku Kuate nu sine wikina. Sine wam njakmba ke likeg ta ngamunggal mukuknu manjau tanje kulatkuwa. Tane Kuate tuku gare-garekap. ¹⁶ Kristus tuku pasa tane sinamnge kumungganu minwa le tane wamdus kuyar mayenumbi tanjine tanjine munju tumka rironj pasa sakap. David tuku mune, mune magenu afu, Tukul Guwa tuku mune ta njakmba ninde lika wamdus sinamnge Kuate tuku nyu tedunggap. ¹⁷ Tane wam afu ke lika ko pasa sakam nga tane Sunjo Yesus tuku nyu idusmba wam njakmba ta ke lika nu mbolnje Kuate tuku nyu te-dunggap.

Ina mam le kinjo kame tuku pasa

¹⁸ Pino kame, tane Kristus tuku mbal minig ta temayokmba tanjine tanjo kumnemnge minap.

¹⁹ Tanjo kame, tane tanjine pino kame tuku kume purkap sulumba nane pasa sanjrinumbi piti ser ndaninggap.

²⁰ Kinjo kame, tane wam njakmba mbolnje ina mam tuku minje dubikap. Sunjo nu wam ta nzalite.

²¹ Tanjo kame, tane tanjine kinjo kame ake sinanj sigair sigair ndaninggap. Tane tanjapaw ta nane wam magenu kam tuku sanjri kusrede.

Piro tanjo tuku pasa

²² Piro tanjo, tane wam njakmba mbolnje tanjine

gabat tuku minje kumnemnge minap sulumba tane kulatkade mbal am mbolnje nane nzaliningam tuku ndo piro ndakap. Tane Kuate tuku idusmba wamdus tugusekmbi mara mara pirokap. ²³ Tane wam njakmba ke likade ta Sunjo tuku piroket nga gare njak pirokap sulumba piro te tanjo tuku piro nga idusmba ke ndakap. ²⁴ Sunjo nunje tane lafunu tingamngat wam ta gilai ndangap. Tane Sunjo Yesus tuku piro mbal minig. Nu nunje mbal wam magenu ningam tuku patikina. ²⁵ Tanjo ima nu wam njayonu kumba minit ta Kuate nu nane njakmba lafunu ningamngat. Nu ande kusrewa nda.

4

Piro kulat mbal tuku pasa

¹ Piro tanjo tuku gabat mbal, tane manjau tinjreknumbi tanjine piro mbal kulatkap. Tane mata tanjine Sunjo samba mbolnje minit ta gilai ndangap.

Wam pagu pasa yeki yeki

² Tane kanyum ndamba wamdus sunjo njak yabanmba minmba Kuate gare pasa tape. ³ Tane sine tuku mata Kuate yabanjap le nu sine pasa mayenu kukliwam tuku ndin tumsinguwa le sine Kristus tuku wam te-mayokbe. Wam ta buk kuirok minna ta kile kilimok minit. Ye wam ta kukliwen tukunu kile ye muli wandek sinamnge minet. ⁴ Tane Kuate yabanjap le ye

kumumbi pasa ta te-mayoki le nane ismba katesewaig.

⁵ Tane Kuate dubi ndade mbal tugumnge minig ta wamdus kuyar mayenu njak mbal tananj minap. Ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap.

⁶ Tane nyamagan sol njak tananj pasa kikonu ndo saka minap. Tanamba tane nane afu tuku pasa kumumbi lafuwamngai.

⁷ Singine gulab Tikikus nu sine turka sine ndon Sunjo tuku piroka ye tuku piro tuma minit. Nu tane tugum prowa sulumba ye tuku wam njakmba kubewamngat.

⁸ Sine mineg manjau te nunje tane kila satimba tane tuku ngamungal wamdus bul sertinguwa nga ye nu kukulet.

⁹ Tane tuku tanjo Onesimus nu mata Tikikus ndon tane tugum kuwaik nga sawet. Nu singine gulab nu Kristus dubi mayete. Nale ar tanje wam njakmba tenje mayok ke likade ta kubeu tingamngaik.

¹⁰ Aristarkus nu ye ndon muli wandek sinam tenje minek nu tane gare pasa tingit. Barnabas ndaret nune Markus nu mata tane gare pasa tingit. Ye o buk tane satingen tanamba kile manjat. Nu tane tugum prowa kande nu tap.

¹¹ Tango ande Yesus mape nyu Yustus nu mata tane gare pasa tingit. Yinje piro mbal ngamuknge nane kej ta ndo Zu tanjo minmba Kuate

tuku gageu afu kilam tuku pirokade. Nane mbolnge ye ngamungal wamdus bulkate.

¹² Tane tuku tanjo Epafras Yesus Kristus tuku piro tanjo nu mata tane gare pasa tingit. Tane sangri tinga sugoka Kuate tuku nzali njakmba kila palpe nga nu wamdus sangrinu pilmba mara mara tane tuku nga Kuate yabante.

¹³ Nu tane tuku Laodisea mbal tuku Hirapolis mbal tuku piro sangrite le kanjeret.

¹⁴ Singine gulab dokta Lukas nale Demas ndon tane gare pasa tingik.

¹⁵ Singine tira kame Laodisea eange minig ta sine tuku gare pasa te saningap. Nimfa ngade pino ta Kuate tuku kuasmbi nu tuku wandeknge manjurkade ndon singine gare pasa nane mata saningap.

¹⁶ Tane waje te bur sulwap sulumba Laodisea mbal burkam tuku ningap. Ye Laodisea mbal tuku waje ande kuyarmba pilen ta tane mata waje ta tumba burkap.

¹⁷ Tane Arkipus sawap le nu wamdus ndindo ndo tumba Kuate tuku piro tina ta suluwa.

¹⁸ Ye Paulus kile yinje waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane njakmba kaiye. Ye muli wandek sinamnge minet te tane ye gilai ndanngap. Kuate nu tane ake sinanj make patikuwa.

Son.

1 TESALONIKA

Tesalonika mbal tuku waŋe

Paulusŋge ambonŋga kuyarna

Paulus nu Korinŋge min-
mba Tesalonika mbal tuku
waŋe te kuyarna ta tugunu
teŋenmba. Zu afu nane
Kuate tuku kuasmbi Tesa-
lonikaŋge minnaig ta piti
serniŋginaig le Paulusŋge
nane piti ŋgamukŋge bike
ndaka sanŋri tiŋguwaig ŋga
nane tuku waŋe te kuyarna.

1 Tane Mam Kuate, Sunŋo
Yesus Kristus nale tuku mbal
Tesalonikaŋge minig tane
ŋakmba kaiye. Ye Paulus
Silvanus le Timoteus sine
tane ndoŋ pasa-pasakam
proweg. Kuate nu tane ake
sinaŋ make patika ŋgamuŋgal
wamdus bul sertiŋguwa. Son.

*Tesalonika mbal tuku
ŋgamuŋgal son sanŋrinu*

2 Sine mara mara tane
idustiŋmba Kuate gare pasa
tuweg. Sine yabaŋeg ait
mbolŋge tane tuku nyu
turmba te-mayokey. 3 Tane
taŋgine ŋgamuŋgal son alonu
kile-mayokka taŋgine kume
pur maŋaumbi afu turkam
tuku matuk tukulka Sunŋo
Yesus minde minig ta sanŋri
tiŋgade.

4 O tira kame, Kuate
nu tane tuku kume purna
sulumba tane maditiŋmba
kilna ta sine kila. 5 Sine o
buk tane tugumŋge Kristus

tuku pasa mayenu kuk-
ligen le Tukul Guwa tuku
sanŋrimbi pasa ta mayok ka
tane tuku ŋgamuŋgal ndu-
asekina le tane son ŋginaig.
Sine pasa kukligen mbal
tane ŋgamukŋge mingen le
sine tuku maŋau ta tane
kila pilnaig. 6 Tane pasa
mayenu ismba dubimba
piti sunŋomba kanŋgerkinaig
ta Tukul Guwa tane turka
sinzaŋtiŋgina le tane wamdus
bulkinaig. Taŋamba tane
Sunŋo tuku maŋau sine tuku
maŋau ndui ta dubinaig.

7 Taŋgine maŋau mayenu
taŋge Yesus son ŋgade mbal
Masedonia le Akaia ma tugu
mbolŋge mine likade ta nane
Yesus dubi mayewam tuku
ndin tumniŋgina. 8 Tane
mbolŋge Sunŋo tuku pasa
Masedonia le Akaia ma tugu
mbol ndo kine ndakina. Tane
Kuate tuku sanŋri tomba
tiŋgade maŋau ta kilke mbol
mbal ŋakmba isnaig. Ta
tuku sine afu saniŋgam tuku
mine ndakade. 9 Kuga.
Nane ŋakmba sine tugum
pro teŋenmba tane tuku
sakade le iseg. Sine tane
Tesalonika mbal tugumŋge
pasa kukligen le tane ismba
Mbara tugusek abo tugu ŋak
nu kumnemŋge minam saka
ŋgamuŋgal biye mbilmba
taŋgine yabri mbara ŋakmba
kusreka Kuate ndo dubide.
10 Kile tane nu tuku Kiŋo
samba mbolŋge ndekam
tuku tairŋga minig ta pro
sakade le iseg. Kuate tuku
Kiŋo ta Yesus. Nu kumna
le Kuatenŋge nu te-tina le nu

abonja tingina. Kuate nu pro pilesingam tuku pa ta laipsingam tuku Yesus nu muskil kile-tidjnge sinjgit.

2

Paulus nu Tesalonika mbal ngamuknje pirokina

¹ O tira kame, sine tane tugumnje pirokigen ta ake piro ndakigen. Alonu tane mbolnje mayok kina ta tane kila. ² Sine tane tugum pro ndamba Filipinge pirokigen ta afunje rar sunjo sinjmba kiko pilesinginaig. Sine tane tugum promba afu sine ngyeu patikinaig ta Kuate nu sine sangri pilesingina le sine sangri tinga nu tuku pasa mayenu kuklimba satinjigen.

³ Sine tane pasa ismba son ngap nga pasa kukliweg te mbar wamdus ko kutur wamdus dubimba pasa kukli ndaweg. Ko tane yabritingam tuku pasa ta sa ndakeg.

⁴ Kuga. Kuate nu abo abo sine tuku manau kangerna sulumba nuje pasa mayenu kukliwam tuku piro te sine tuku wai mbolnje pilna. Ta tuku pasa mayenu kukliweg te tanjonje sine nzalisingam tuku kukli ndaweg. Kuate nu sine tuku ngamu ngal pilengate ta nu nzaliwa nga pasa kukliweg. ⁵ Sine tane tugumnje njule parak pasa sa ndakigen ta tane kila. Ko tane tuku aganj ndende kilam tuku piririmba yabri pasa sa ndatingigen ta Kuate nu kila. ⁶ Sine Kristus tuku aposel nyu tigen ta nyu tambi sine tane tuku wamdus didi ndakigen.

Tane Tesalonika mbal ko mbal afu kise sine tuku nyu payamkam tuku sine idus ndaweg.

⁷ Ina ande nuje kinjo kame kulatkate tanjamba ndo sine tane ngamuknje wamdus bafukmbi tane kulatkigen. ⁸ Sine tane tuku wamdus sunjo pilgen sulumba Kuate tuku pasa ndo sanu tuku idus ndagen. Sine sinjine wamdus njakmba kile-mayokka tane tumtingam tuku idusgen.

⁹ O tira kame, sine tane ngamuknje Kuate tuku pasa mayenu kuklimba mingen sulumba sine tane piti tinbekig nga sine furir ki mindek sinjine mironj ngaro turam tuku piro karenka matuk tukulkigen ta tane kila. ¹⁰ Sine manau tinreknu mbar kugatok tane Yesus son ngade mbal tugumnje mayok kagen ta tane njakmba kila. Kuate nu mata kila. ¹¹⁻¹² Tane Kuate tuku gageu mayok ka nuje kilnja tugum prowam tuku nu tane wikate. Nu tane wikate ta tanjine mine mbolnje kumumba temayokap nga tanjo kame nanjine kinjo kame mbolnje manau kade tanjamba sine tane mbolnje kigen. Sine tane sarsartinjmba wamdus sangri piletinjmba rironj pasa tinjigen.

¹³ Sine tane tugumnje Kuate tuku pasa kukligen ta tane pasa ta ismba tanjo tuku pasa tana ise ndakinaig. Tane kumumbi idusmba Kuate tuku pasa nga tinaig. Tane Kuate son ngade mbal

pasa ta tuku sanjri tane sinamŋge pirokate. Wam ta tuku sine mara mara Kuate gare pasa tuweg.

¹⁴ O tira kame, Yesus Kristus ndoŋ ulendikade mbal Kuate tuku kuasmbi Yudea ma tugu mbolŋge mine likade ta tane nane tanjaŋ mayok kinaig. Zu mbal afu nanjine mbal piti niŋginaig tanjamba ndo tanjine mbal afunje tane mata piti tinjinaig. ¹⁵ Zu mbal nane Kuate tuku tuan tanjo bale farnimba sinjine Sunjo Yesus mata balenaig. Tanjamba nane sine mata pitaikinaig. Nane sinjka Kuate gare tuwe ndakade. Nane tanjo ŋakmba tuku ŋgueu minig. ¹⁶ Sine tane kasomok mbal pasa mayenu satinjege le Kuate nu tane tuku muskil kiletidinge tinjit manjau ta sine kusrebe ŋa Zu mbal nane sine peusingam dirnanjade. Tanjade le nanjine mbar sugo ke likinaig ta kumunjam bafute le nane Kuate tuku pa ŋayonu kanjeramŋaig.

Paulus nu Tesalonika mbal man kanjerkam idusna

¹⁷ O tira kame, sine ait fagnu mbolŋge munju kusrekigen ta sinjka ŋgamunjalmbi kuga. Ngarosu ndo munju kusrekigen. Sine man tane tumail kanjernu tuku wamdus sanjrinu pilmba ndin sota wamdus sunjo ŋak mingen. ¹⁸ Ye Paulus sine man tane tugum prowam tuku ndin sota minen ta Satan nu sine tuku ndin tukulna.

¹⁹ Sinjine Sunjo Yesus nu prowa le sine nu tugumŋge tinjamŋgig ta sine tane mbolŋge ndo tumail puluka gare sunjo tumba payamkamŋgig. ²⁰ Sinjine nyu te-mayokmba gare-garekam tuku aganj ta tane ndo.

3

Paulus nu nane kanjernu tuku Timoteus kukulna

¹ Sine tane kanjernu tuku wamdus sunjo ta kume seram kumun kuga tukunu sikile ndo Silas ndoŋ Atensŋge minbe ŋa ² sikile tira Timoteus kukulken le tane tugum prona. Nu Kuate tuku piro tanjo minmba Kristus tuku pasa mayenu kuklite. Nunje tane tuku ŋgamunjal son sanjri piletinmba tane ŋgamunjal wamdus bul sertinjam tuku nu kukulken. ³ Tane piti ŋgamukŋge minig ta wamdus bike ndaka sanjri tinjap ŋa idusken. Sine Kristus tuku mbal piti tanjaŋ kanjerkam tuku mineg ta tane kila. ⁴ Sine buk tane ndoŋ mingen sulumba sine Kristus tuku mbal piti kanjerkamŋgig ŋa satinjigen. Pasa satinjigen ta kile alonu kanjerde. ⁵ Tane piti afu kanjerkade ta ye ismba tane kanjerkam tuku wamdus kume sere fugumba tane tuku ŋgamunjal son isam tuku Timoteus kukulen le tane tugum kina. Satan nu tane tagotinguwa le ndekap le sine tane tugumŋge piro

karenkigenj ta alo kugatok ngubekig nga ye nu kukulen.

⁶ Kile Timoteus nu tane kusreka sile tugum te promba tanjine ngamunggal son bike ndaka tanjine kume pur manau sanjgrinu minit ta kubete le isek. Tane sile tuku wamdus mayenu njak minig le sile tane kanjerkam tuku wamdus sunjo pilek tanjamba ndo tane mata sile kanjgernu tuku wamdus sunjo pilig.

⁷ O tira kame, sile piti sunjo sinamanzer njak minmba tane tuku ngamunggal son tuku manau isek le wamdus bul sersikit. ⁸ Tane Sunjo kusre ndamba nu dubi mayede tukunu sile piti te sinamnge gare tumba sanjri tek. ⁹ Sine tane idustinjmba Kuate tuku am mbolnje gare teg wam tanje marosinjgit le sine tane tuku nga Kuate tuku nyu tedungeg. ¹⁰ Ki furir mindek sine tane kanjgernu tuku wamdus ndindo njak minmba Kuate yabanjmba mineg. Sine tane tugum promba tane tuku ngamunggal son wam afu denkade ta tumtingam tuku idusmba mineg.

¹¹ Mam Kuate singine Sunjo Yesus nale ndin inum tumsinguwaike le sine tane tugum prowam tuku idusmba yabanjeg. ¹² Sunjo nu tane tuku kume pur manau sanjri pilewa le sine tane tuku lato lato kume purmba mineg tanjamba ndo tane mata tanjine tira kame, tanjo njakmba tuku lato lato kume purkap nga yabanjeg. ¹³ Tane tanjapaw ta Sunjo nu

tane tuku ngamunggal sanjri piletinmba minwa le ma ma singine Sunjo Yesus nu nunje mbal ndonj prowa le tane Mam Kuate tugumnje mbar kugatok purfenju tinjamnigaig. Son.

4

Sine manau purfenju njak minbe

¹ O tira kame, sine Sunjo Yesus tuku nyu mbolnje tane wam ande kam tuku sarsartingamngig. Sine o buk tane ndonj minmba mine manau Kuate nzalite ta tumtingigenj le tane kila pilmba kile tanjamba minig. Tane mine manau ta lato lato kumba minap nga satingeg. ² Sine Sunjo Yesus tuku nyu mbolnje tane wam pagu pasa satinigenj ta tane kila. ³ Tane purfenju minap ta Kuate tuku nzali. Tane fare fare tanjo pino ndonj une ndaka ⁴ manau tinreknumbi pino kilap. ⁵ Nane Kuate gilai mbal nanjine ngarosu tuku nzali mbolnje pino fare fare kilig tanjamba ke ndakap.

⁶ Tane tanjine tira ande lukamba nu tuku pino didika nale munju kilik wam ta pur ndanikap. Nane tanjamba kade mbal ta Sunjo nu lafunu ningamngat. Sine rironj pasa ta buk satinigenj le tane isnaig. ⁷ Kuate nu sine wikina ta kutur njak minbe nga wi ndakina. Nu sine purfenju minbe nga wikina. ⁸ Ande nu wam pagu pasa te pitaike ta nu tanjo tuku minje pitai

ndate. Nu Kuate Tukul Guwa singit nu tuku minḡe pitaite.

⁹ Tane tanḡine tanḡine kume purkam tuku Kuatenḡe tumtingina. Ta tuku ye tane maḡau ta kap ḡga kuyar ndawet. ¹⁰ Tira kame Masedonia ma tugu mbolḡe mine likade ta tane nane ḡakmba tuku kume purkade. Tanḡine maḡau mayenu ta ndo lato lato kap.

¹¹ Tane ḡgan mine maḡau mbolḡe minam tuku wamdus sanḡrinu palpe. Tanḡine wam ndo idusniḡmba afu tuku wam kuer ndakap. Tane ake mine ndaka waimbi pirokap. Sine buk taḡamba tane wam pagutiḡḡeḡ. ¹² Tane taḡamba pirokap ta Yesus dubi ndade mbal tane kaḡerka tane tuku saka minamḡgaig. Maḡau ta mbolḡe tanḡine ḡgarosu kulatka afu piti serniḡe nda.

Sunḡo nu luka prowamḡgat

¹³ O tira kame, tane kumig mbal tuku wamdus mbarbekaig ḡga sine tane kila satinḡamḡḡig. Mbal afu Yesus ndoḡ minam tuku idus ndamba nanḡine kumig mbal ta tuku malmbika piti sunḡo tade. Tane tanḡine kumig mbal tuku malmbi sunḡo ndawap. ¹⁴ Yesus nu kummba aboḡina ta sine son ḡgeg. Taḡamba ndo Yesus son ḡga kumig mbal nane Kuatenḡe kile-tidiḡuwa le Yesus ndoḡ prowamḡgaig ta sine mata son ḡgeg.

¹⁵ Sine kile pasa satinḡamḡḡig te Sunḡo tuku pasa. Sunḡo nu prowa le sine kilke te

mbolḡe abo ḡak mineḡ mbal kumanu mbal kile-ḡgumnemke nda. Kuga. ¹⁶ Wi sanḡri mayok kuwa le eḡel kame tuku gabat nu wikuwa le Kuate tuku tabil fudukuwa le Sunḡo nu samba mbolḡe ndekamḡgat. Ndekuwa le nane Kristus son ḡga kumig mbal amboḡa tinḡamḡgaig. ¹⁷ Nane taḡawaig le kilke te mbolḡe son ḡga mineḡ mbal sine ḡakmba kilmba kile-dunḡuwa le gau mbol ambenḡe kumig mbal ndoḡ ulendika kumba Yesus tugumḡḡe maḡgurkamḡḡig. Taḡabe sulumba sine Sunḡo ndoḡ mara mindek minmba minamḡḡig. ¹⁸ Tane pasa tembi tanḡine tanḡine wamdus piti kile-ibenḡkap.

5

Yesus prowam tuku ait mambilmba minap

¹ O tira kame, Sunḡo nu ginu ait mbolḡe prowamḡgat ye ta tuku kuyar ndawet. ² Sunḡo tuku ait kuayar taḡo nu pitik furir prote taḡaḡ mayok kaḡat ta tane kila. ³ Taḡo nane sine mine mayeweg ḡguwaig le Sunḡo nu pitik ndo prowa le kuma kuma nane mbolḡe prowamḡgat. Pino nu kiḡo te-palmbim ḡga pitik rar tate taḡaḡ nane mbolḡe prowamḡgat. Nane piti ta laipe nda.

⁴ O tira kame, tane ma furir sinamḡḡe mine ndakade. Ait ta prowa le kuayar taḡo prote le nane piriri ḡayode taḡamba tane piririwe nda.

⁵ Sine njakmba bulu tuku kinjo kame minmba ma make ko furir mine ndakeg. Sine mafen mineg. ⁶ Ta tuku afu kinyanu tanan minig ta sine kinye ndakube. Sine wamdus kuyar mayenu njak mambimba minbe.

⁷ Kinyig mbal nane furir ait mbolnje kinyig. Kule kamentu nyade mbal nane furir kule nyumba nginngankade.

⁸ Sine tanamba kuga. Sine mafen mineg tukunu sine wamdus kuyar mayenu njak minmba kame tanjo nune ngaro kigraibkam tuku agan patikade tanamba patikube. Sine ngamungal son kume pur manau kilmba tawo songam tuku agan tanan silikube. Kuate nu sine tuku muskil kile-tidinge singit alonu ta minde minmba hat karenju tanan kaikube.

⁹ Sine Kuate tuku gubra kanjeram tuku nu sine pati ndakina. Kuga. Sine Sunjo Yesus Kristus mbolnje muskil kile-tidingam tuku patikina. ¹⁰ Nu prowamngat ta sine abo minbe le ko kumbe le sine nu ndon minmba minam tuku nu sinenu nga kumna. ¹¹ Ta tuku tane tanjine tanjine wamdus piti kile-ibenka munju sanjri piletinjig tanamba ndo minmba minap.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² O tira kame, tanjine gabat kame nane Sunjo tuku manau tumtinmba tane kile-tidingam tuku riron pasa satinjig ta tane nane tuku nyu idusninmba kumnemnge

minap. ¹³ Nane Kuate tuku piro kade tukunu nane tuku kume purka nane tuku nyu idusningap. Tane tanjine tanjine wamdus mukuk njak minap.

¹⁴ O tira kame, tanjine tanjo afu ake kaloimba likade ta riron pasa ningap. Afu wamdus piti njak ta tanjine pasambi nane tuku piti kile-ibenkap. Nane afu ngamungal son sanjri kugatok ta sinzaninmba turkap. Tanjo njakmba ngamuknje gubra kugatok ngan minap.

¹⁵ Nane afu tane najo siglikuwaig ndeta manau ndui tambi lafu ndawap. Tanjine tira kame ko tanjo njakmba mbolnje wam magenu ke likam tuku wamdus sanjrinu palpe.

¹⁶ Tane mara mara gare njak minmba ¹⁷ Kuate yabanmba minap. ¹⁸ Tane mbolnje wam afu prode ta tuku Kuate gare ndo tape. Tane Kristus Yesus tuku mbal tanamba kam tuku Kuate nu nzalite.

¹⁹ Tukul Guwa nu pa tanan tane mbolnje uge njak minit ta fu ndawap. ²⁰ Nane afu Tukul Guwanje pasa tumningig le kile-mayokkade ta pasa ta talaka pitai ndawap. ²¹⁻²² Tane wam njakmba pilenga wam nagonu ngumneninmba wam magenu ta ndo biye dewap.

²³ Ngamungal mukuk wamdus bulok manau Kuate nu tugu. Nunje tane tinreknu kile-mayokkuwa. Nu tane kulatka minwa le ma ma sinjine Sunjo Yesus Kristus prowa le tanjine ngaro

ngamuŋgal kanu ta ŋakmba mbar kugatok purfeŋnu mayok kaŋgaig. Sine taŋamba tane tuku ŋga Kuate yabaŋeg.
²⁴ Kuate nu tane wikate ta nu siŋka taŋamba kamŋgat.

²⁵ O tira kame, tane sine tuku yabaŋap. ²⁶ Tane taŋgine taŋgine tira kame ndoŋ muŋgu kume purkade maŋau ta alonu te-mayokap.

²⁷ Ye Sungo tuku nyu mbolŋge pasa te satinget. Waŋe te burkap le tira kame ŋakmba iswaig.

²⁸ Siŋgine Sungo Yesus Kristus nu tane ŋakmba make patikuwa.

Son.

2 TESALONIKA

Tesalonika mbal tuku waŋe Paulusŋe arnu kuyarna

Paulus nu Korinŋe minmba Tesalonika mbal tuku waŋe ambonŋa kuyarna le yar ndui ta mbolŋe ndo nu maŋ lato waŋe arnu te kuyarimba pilna le nane tugumkina. Waŋe te tugunu ta tejenmba.

Tesalonika mbal nane Paulus tuku waŋe ambonŋa kuyarna ta burkinaig sulumba katese maye ndanaig. Nane Yesus luka prowam tuku pasa Paulusŋe kuyarna ta burkumba tugunu katese ndamba nu buk luka prona ŋga idusnaig. Ta tuku Paulus nu nane tuku wamdus purfeu serningam tuku waŋe arnu te kuyarna.

¹ Tane Mam Kuate le Sunŋo Yesus Kristus nale tuku mbal Tesalonikanŋe minig tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Silvanus le Timoteus sine tane ndoŋ pasa-pasakam proweg. ² Mam Kuate le Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinguwaik. Son.

Wam kame Yesus tuku ait mbolŋe prowamŋaig

³ O tira kame, sine mara mara tane idustiŋmba Kuate gare pasa tuweg. Tanŋine ŋgamuŋgal son sunŋo ŋayote le tane tanŋine tanŋine lato

lato muŋgu kume purkade tukunu sine Kuate gare pasa tuweg ta maŋau kumumbi keg. ⁴ Sine Kuate tuku kuasmbi ŋakmba ŋgamukŋge tane tuku sunŋomba saka payamkeg. Nane afu tane pitimbi tidongade le rar kamusmba tanŋine ŋgamuŋgal son bike ndaka sanŋri tingade wam ta tuku sine tane tuku payamka nane sanŋgeg.

⁵ Kuate nu kumumbi tane piletingit. Tane Kuate kulatkate ma mbol kambim tuku minig sulumba piti ta kanŋerde. Nu piti tamba tane sanŋri piletinguwa le minap ma ma nu kulatkate ma mbol kanŋaig. ⁶⁻⁷ Sunŋo Yesus nu nuŋe eŋel kame sanŋri ŋak nane ndoŋ samba mbolŋge pa mane sunŋo taran mayok kuwaig le nane afu tane piti tingig ta Kuate nu kumumba pa niŋgamŋgat. ⁸ Nu promba nane afu Kuate idus ndade mbal sinŋine Sunŋo Yesus tuku pasa mayenu pitaide mbal nane ŋakmba pa sunŋo niŋgamŋgat. ⁹ Nu nane pa niŋguwa le nane Sunŋo tuku tumail nuŋe kilŋa maŋ kanŋer ndamba mine ŋayonu mbolŋge minmba minamŋgaig. ¹⁰ Nu prowa le sine nuŋe mbal nu kanŋermba mbariŋ-mbariŋmba nu tuku nyu sunŋo ta te-dunŋamŋgig. Sine tane ŋgamukŋge pasa kukligen le tane son ŋginaig ta tane mata nu mbariŋamŋgaig.

¹¹ Sine wam ta idusmba mara mara tane tuku ŋga Kuate yabaŋeg. Nu tane nuŋe mbal mayok kambim

tuku wikina ta tane nu am mbolnge tanjamba mayok kape nga nu yabanjeg. Tane buk tanjine ngamuŋgal sonmbi wam magenu ŋakmba kam idusde tukunu Kuatenge nu nuŋe sanjri tinguwa le wam kame tanjamba mayok kuwaig nga iduseg. ¹² Mayok kuwaig le Sunjo Yesus Kristus tuku nyu tane ngamukŋge sungokuwa le tane nu mbolnge mata nyu tamŋgaig. Singine Kuate Sunjo Yesus Kristus nale tane ake sinan make patikade. Son.

2

Une tuku tugu tanjo

¹ O tira kame, Sunjo Yesus Kristus prowa le sine ŋakmba nu tugumŋge manjurkamŋgig. Sine wam ta tuku pasa afu satinŋamŋgig. ² Ande nuŋe kinambi Yesus nu buk luka prona nga sakuwa ko Paulus nane tanjamba sakinaig ko kuyarnaig nga satinŋuwaig ndeta tane pasa ta ismba piriri ŋayomba ngamuŋgal piti ndatinguwa. ³ Tane rironkap. Nane afu tane yabritinbekaig. Yesus prowam tuku ait ta pro ndawale ambonja tanjo pino ŋakmba wamdus ulendimba Kuate pitaiwaig le une tuku tugu tanjo mayok kanŋat. Tanjo ta nu ngisikam tuku tanjo. ⁴ Nu mayok ka tanjo nu ndo mbarinwaig nga idusmba tanjo tuku mbara yimyam nanginge mbarinŋingam tuku agan kame ta ŋakmba ndon ŋgueu

minmba tidon pankamŋgat. Nu Kuate tuku wande sunjo sinamŋge minyok minmba ye ndo Kuate nga sakamŋgat.

⁵ Ye tane ndon minen sulumba wam ta tuku satinŋen ta tane idus ndade? ⁶ Une tuku tugu tanjo ta nuŋe ait kumuŋguwa le nu mayok kanŋat. Sanjri andenŋe nu mayok kambim tuku peute. Sanjri ta tane kila. ⁷ Kile une tuku tugu tanjo nu kuirkuirka piroka minit. Tanjamba minwa le ma ma sanjri nu peumba minit ta nu kusrewamŋgat. ⁸ Kusrewa le une tuku tugu tanjo nu mayok kanŋat. ⁹ Mayok kuwa le Satan nu sanjri yimyam tuwa le nu yabri wam kitek sanjri ŋayo gudommba kilemayokkamŋgat. ¹⁰ Tanjamba nu nane ngisikam tuku mbal tugumŋge manjau ŋaigonu ke lika sanjri tambiyabrinŋamŋgat. Nane muskil kile-tidinge ningam tuku pasa tugusek ismba mbulmba pitaide tukunu nane ngisikam tuku minig. ¹¹ Ta tuku Kuate nu nane tuku wamdus nginŋgan serninŋuwa le nane yabri manjau ta kanŋerka son ngamŋgaig. ¹² Nane Kuate tuku pasa tugusek pitaide sulumba une manjau kam tuku ngamuŋgal kunde-kundeninŋig mbal Kuate nu nane pa ŋayonu ninŋamŋgat.

Kuate nu Tesalonika mbal madiningina

¹³ O tira kame, sine tane idustinmba Kuate gare pasa

tuweg. Nu tane tuku kume purte. Nu abo abo tane Tukul Guwa mbolŋge Kuate tuku mbal mayok ka pasa tugusek ismba son ŋgap le tane tuku muskil kile-tidŋge tingam tuku tane maditŋgina. ¹⁴ Tane siŋgine Sungo Yesus Kristus tuku kilŋa sanŋri sungo tap ŋga sine tane ŋgamukŋge pasa mayenu kukliŋeŋ le Kuate nu tane wikina.

¹⁵ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka sanŋri tinga siŋgine mingembi ko wanembi Kuate tuku pasa satŋgigenŋ ta dubi mageka bige dedeŋgap.

¹⁶ Siŋgine Mam Kuate nu sine tuku sunŋomba kume purmba ake sinaŋ sine make patikate le sine wam mayenu tairŋga minmba ŋgamuŋgal mukuk ŋak mineg. ¹⁷ Siŋgine Sungo Yesus Kristus Mam Kuate nale tane wamdus sanŋri piletiŋguwaik le tane wam ke likade ko pasa sakade ta magenu kile-mayokkap ŋga Kuate yabaŋet. Son.

3

Yabaŋam tuku pasa

¹ O tira kame, ye pasa te ndo satŋgamŋgit. Sungo tuku pasa tane ŋgamukŋge sunŋokina taŋamba afu ŋgamukŋge sunŋokuwa ŋga tane sine tuku ŋga Kuate yabaŋap. ² Kuate tuku pasa isig mbal afu son nda ŋgade. Ta tuku taŋgo ŋaigonu nane sine ŋaigo siglikubekaig ŋga Kuatenŋge sine tursiŋgam tuku ŋga yabaŋap.

³ Sungo nuŋge tane tuku ŋgamuŋgal sanŋri piletiŋgamŋgat. Nu tane kulatkuwa le Satan nu tane ŋaigo siglike nda. ⁴ Sungo nu wamdus siŋgina le sine tane tuku wamdus ar ar ndaweg. Sine wam pagu pasa buk satŋgigenŋ ta tane taŋamba ndo ke lika minmba minamuŋgaig ta sine kila. ⁵ Kuatenŋge tane wamdus purfeu sertiŋguwa le nu tane tuku sunŋomba kume purte wam Yesus nu sanŋri tinga bike ndakina maŋau ta lato lato kila patika wamdus sanŋri tingap ŋga ye tane tuku ŋga Kuate yabaŋet.

Pirokam tuku pasa

⁶ Tira kame, sine siŋgine Sungo Yesus Kristus tuku nyu mbolŋge wam pagu pasa te satŋgamŋgig. Tira ande nu sine tane wam pagu tingigenŋ pasa ta pitaimba piro ndaka ake kaloimba minwa kande tane nu ndoŋ ulendi ndakap. ⁷ Sine tane ŋgamukŋge mingenŋ ta ake kaloimba mine ndakigenŋ. ⁸ Sine afu tugumŋge nyamaganŋ ake yai ndakigenŋ. Sine ŋakmba piyamba kilgenŋ. Sine tane piti tiŋbekig ŋga ki furir mindek siŋgine waimbi piroka matuk kagenŋ.

⁹ Sine Kristus tuku piro mbal tukunu sine tane tuku aganŋ ndende ake kilam kumuŋ ta tane sine tuku maŋau ta kubemba taŋamba pirokap ŋga sine piroka tane tuku aganŋ ndende kile ndakigenŋ. ¹⁰ Sine tane

ngamuknge mingen sulumba
tejenmba wam pagutingigen.
Tango ima nu piro ndaka ake
minwa kande nu nyamagan
nye ndakuwa ngigen.

¹¹ Tane tuku afu kanyumba
ake kaloimba minig sulumba
afu tuku wam kugerkade ta
afunge kubede le sine iseg.
¹² Sine Sungo Yesus Kristus
tuku nyu mbolnge mbal
tanan wam pagu pasa tembi
sarsarningamngig. Nane
wamdus bafukmbi piroka
piro tuku piya tamba nanine
nyamagan piyawaig.

¹³ Tira kame, tane wam
magenu kam tuku kanyum
ndawap. ¹⁴ Sine wane te pilbe
le tane tugum prowa le ande
nu sine tuku pasa te pitaiwa
kande tane nu kangermba
kiko tuwa nga nu ndon ulendi
ndakap. ¹⁵ Nu tane tuku
tira ta nu ngueu tango tanan
kanger ndamba nu riron pasa
tape.

Kaiye pasa

¹⁶ Ngamungal mukuk
wamdus bulok manau Sungo
nu tugu. Nunge mara mara
tantine mine nakmba tuku
ngamungal mukuk wam bul
sertinguwa. Nu tane nakmba
ndon minwa. Son.

¹⁷ Ye Paulus ye kile yine
waimbi kaiye pasa te ku-
yaramngit. Tane nakmba
kaiye. Wane te ye tuku nga
tane katesewam tuku ye yine
wai kuyar tuku manau pilet.
Yine wane nakmba mbolnge ye
tanawet.

¹⁸ Singine Sungo Yesus Kris-
tus nu tane nakmba ake sinan
make patikuwa.
Son.

1 TIMOTEUS

Timoteus tuku wanje Paulusnge ambonja kuyarna

Timoteus nu tanjo mbanzonu minmba Kuate tuku kuasmibi Efesusnge minnaig ta kulatka minna le Paulus nu Romnge muli wandek sinam tanje minmba Timoteus idusmba wanje te kuyarmba pilna le nu tugum kina.

Wanje te tugunu tenjemba. Yabri tum tanjo afunje tanjo pino Efesusnge minnaig ta yabrinimba pasa sunjomba saka minnaig le Paulus nu nane tuku mbar wamdus ta te-ibenjam saka wanje te kuyarna sulumba Timoteus nu sanjrimba tinja Kristus tuku pasa tugusek kukliwa nga nu sanjri pilena. Tanjamba nu gabat tanjo madiningam tuku pasa turmba Timoteus sana.

1-2 O Timoteus kaiye. Ne Kristus tuku son ngate ta ne sinjka ye tuku kinjo. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ye ne ndonj pasapasakam prowet. Kuate nu sine muskil kile-tidingina le sine Yesus Kristus son nga nu minde mineg. Nalenje ye madiyahinaik le Kristus Yesus tuku aposel minet. Mam Kuate Yesus Kristus sinjine Sunjo nale ake sinanj ne make pilmba sinanu mapenumba ngamunggal wamdus bul sernuwaik. Son.

Yabri pasa tuku rironjka

³ Ye buk Masedonia kam-bim saka nane afu pasa tugusek kusremba pasa kise sakinaig ta peuningam tuku ne Efesusnge mina ngen. ⁴ Nane yabri wam kube ko nanjine wa mbunj kame tuku tugu patit ke lika sunjomba wamdus pile ndakuwaig. Nane wam ta sake lika ake sinanj kualeyaukade sulumba Kuate tuku son nga nu tuku wamdus kila palmbim idus ndade. ⁵ Ye rironj pasa sanet te nanjine nanjine munju kume purka minwaig nget. Kuate am mbolnje ngamunggal wamdus mukuk minam tuku kutur manjau mbulwaig sulumba tugusemba nu tuku son nguwaig ta nanjine nanjine kume purkam kumunj.

⁶ Nane afu manjau kame ta kusreka pasa alo kugatok ta munju wam kubeka isig. ⁷ Nane Kuate tuku tukul manjau afu tumningam bafude ta nane tugunu gilai. Nane tukul pasa katese maye ndamba afu sanjrimba saninjig.

⁸ Sine Kuate tuku tukul pasa katese mayemba dubibe ta maye. ⁹ Tukul pasa ta tanjo tinjeknu tuku pro ndana. Nu mbarde mbal tuku prona ta tenjemba. Afu tukul lukakade ko Kuate ngumnemba unekade ko nu idus ndamba kilke te tuku manjau ke likade ko ina mam ko tanjo afu bale farde ¹⁰ ko tanjo pino ndonj fare fare minig ko tanjo pino ndonj minam tuku pino tanjo ndonj minam tuku manjau mbilmba

manjau kise ke likade ko pirokam tuku nga tanjo bige tidinḡade ko afu yabrinḡigig ko ki am mbolḡe nga yabri pasa sakade ko manjau tugusek afu lukakade, tukul pasa nu nane tuku prona.

¹¹ Pasa mayenu Kuatenḡe sina le kukliwet ta tanjamba ndo sakate. Kuate nu gare manjau tuku tugu. Nuḡe pasa mayenu tanḡe nu tuku nyu sunḡo te-mayokte.

Kuate nu Paulus sinanu mapena

¹² Singine Sunḡo Kristus Yesus nu ye sanḡri sina sulumba ye tala ndayumba pirokam tuku madiyahina. Wam ta tuku ye nu gare pasa tuwet. ¹³ Ye buk nu pasa ḡayonu tumba nuḡe mbal piti niḡmba nu tumail panmba minen. Ye nu tuku tugu gilai minmba nu son nda nga tanjawen ta Kuate nu ye mapeyina le ¹⁴ singine Sunḡo nu ye ake sinanḡ make pilmba sunḡomba sinzanḡyina le kile ye Kristus Yesus tuku son nga tira kame tuku kume puret.

¹⁵ Pasa te sinḡa son ḡgam tuku. Kristus Yesus nu mbarde mbal muskil kile-tidinḡe niḡgam tuku ndo kilke te mbol prona. Mbarde mbal ye nane ḡakmba liniḡmba mbar sunḡo ḡak minen ta ¹⁶ Yesus Kristus nu pitik mbar lafunu se ndakina. Nu ye ambonḡa mapeyuwa le nane afu wam ta kanḡgermba nane mata nu tuku kume tuku sanḡri tomba tinḡa abo tugu tumba minmba minwaig nga idusna.

¹⁷ Kuate nu ait ḡakmba tuku Gabat Sunḡo. Nu kumam kumuḡ kuga. Nu ammbi kanḡer ndaweg. Nu Mbara Sunḡo Ndindo. Sine nu tuku nyu sunḡo te-dunḡa minmba minbe. Son.

Sanḡri tinḡa pirokam tuku pasa

¹⁸⁻¹⁹ O yiḡe kiḡo Timoteus, nane o buk Tukul Guwa tugumḡe pasa ismba kile-mayokka ne tanjamba ke likamḡat ḡginaig. Ne pasa ta idusmba Kuate am mbolḡe ḡgamunḡal mukuk ḡak minam tuku mbar manjau pitaika Kristus tuku son nga minmba kame tanḡo tanḡan sanḡri tinḡa piroka. Afu nanḡine mbar manjau ta yabukade le wanḡ nu mbunḡ mbolḡe fetka ḡgisikate tanjamba nanḡine ḡgamunḡal son ḡgisikate. ²⁰ Himeneus le Aleksander nale mata tanḡade. Nale Kuate tumail pande ta kusrewaik nga ye nale Satan tuku wai mbolḡe patiken.

2

Kuate yabanḡam tuku manjau

¹ Pasa te ambonḡa sani le ise mayewa. Ne Kuate ndonḡ pasata nu tanḡo pino turkuwa nga yabanḡmba nu gare pasa tawe. ² Gabat sugo sugo sine kulatkade mbal nane ḡakmba sine kulat magewam tuku Kuate yabanḡa. Nane tanḡawaig ta sine piti kugatok mine mayenu mbolḡe minmba Kuate dubimba manjau tugusek kam kumuḡ. ³ Ne tanjamba Kuate

yabaŋa ta ne wam mayete. Kuate nu sine muskil kile-tidinge siŋgit nu yabaŋ maŋau ta nzalite. ⁴ Nu taŋgo pino ŋakmba muskil kile-tidinge niŋguwa le pasa tugusek kila pilwaig ŋga iduste.

⁵ Mbara Ndindo nu Kuate. Sine Kuate ndoŋ ulen-disiŋgam tuku taŋgo ndindo nu Kristus Yesus. ⁶ Ait kumuŋgina le nu Kuate tuku wamdus te-mayokmba taŋgo ŋakmba tuku muskil kile-tidingam tuku nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna. ⁷ Ye pasa ta kuklimba kasomok mbal tumniŋgi le nane pasa tugusek ta son ŋguwaig ŋga nu ye kukulyina. Ye yabri ndaka son pasa saket.

⁸ Ma ŋakmba mbolŋge taŋgo nane Kuate yabaŋwaig ŋga iduset. Nane gubra maŋau wam ŋaigonu ŋakmba ŋgumneniŋmba maŋau purfeŋnu mbolŋge minmba wai kile-dunŋa Kuate yabaŋwaig ŋget.

Pino kame tuku pasa

⁹ Pino kame nane mindepiyamba nane aleŋ aleŋ ndaka agaŋ ndende kumumbi mindepiywaig. Gabat pareŋ latomba agaŋ maditaknu golmbi wakeikanu piya o mbolŋge tamba mindepiye ndakuwaig. ¹⁰ Sine Kuate tuku mbal ŋga idusmba kande ta kumumba wam magenu ndo kuwaig. Maŋau ta naŋgine mindepiye mayenu taŋaŋ.

¹¹⁻¹⁴ Kuate nu ambonga Adam wakeina sulumba ŋgumneŋga Eva wakeina.

Adam nu Satanŋge yabri ndana. Kuga. Pino ta nu Satanŋge yabrina le Kuate tuku miŋge pitaina. Wam ta tuku pino kame nane taŋgo lukaka Kuate tuku pasa tum ndaniŋguwaig ŋget. Nane mbolŋge mbolŋge ndamba maninok minmba pasa ismba kila pilwaig. ¹⁵ Pino nane kiŋo kile-patika Kuate tuku son ŋga afu tuku kume purmba wam ŋaigonu mbulmba maim maim ndaka minwaig. Taŋawaig ta Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge niŋgamŋgat.

3

Kulat mbal tuku pasa

¹ Pasa te siŋka son pasa. Ande nu kusem wande tuku kulat taŋgo piro kam nzaliwa ta piro ta mayenu ndo.

² Kulat taŋgo nu taŋgo am mbolŋge mbar kugatok minwa. Nu pino ndindo ŋak minmba nuŋe nzali ŋaigonu tidonŋuwa sulumba wamdus kuyar mayenu ŋak pizuknu minwa. Nu mbal afu kile-wandekka isukusneniŋguwa. Nu Kuate tuku pasa taŋgo pino tum mageniŋguwa. ³ Nu kule kamenu nyumba ŋginiŋganka afu kat ndaniŋguwa. Nu ŋgan minmba afu ndoŋ kualeyau ndakuwa. Nu ndametiŋ tuku sunŋomba idus ndawa. ⁴ Nu nuŋe pino kiŋo kame kulat magekuwa le nuŋe kiŋo kame nu kumnemŋge minmba maim maim ndakuwaig. ⁵ Nu nuŋe pino kiŋo kulat magekam

fugute ta nu ndanmba Kuate tuku kuasmbi kulatkamngat?

⁶ Tanngo ailfu ndo ngamunggal biye mbilna ta nu kulat tanngo nda minwa. Nu nune ngaro payamkikat. Tanjawa ta nu Satan tananj lafu njonu tamngat. ⁷ Nu Kristus gilai mbal am mbolnge mata mayenu minwa. Nane nu tuku manjau njonu tuku sakuwaig ta Satan nu didika tumba njayo siliwikat.

Gabat tanngo kame tuku pasa

⁸ Kusem wande tuku gabat kame nane mata wamdus kuyar magenu njak minwaig. Nane pasa mbilmbilmba mine ndakuwaig ko kule kamenu sungomba nda nyuwaig. Nane ndametinj kilam tuku piriri ndawaig. ⁹ Nane mbar manjau pitaika Kuate am mbolnge piti kugatok minam idusmba Kuate tuku pasa tugusek buk kuirok minna ta biye mayewaig. ¹⁰ Tane nane manjau kade ta pileningap le nane kumumbi kuwaig ndeta nane piro ta kuwaig.

¹¹ Piyo kat nanjine nane mata wamdus kuyar magenu njak minmba ngumnem pasa sa ndakuwaig. Nane nanjine nzali najgonu tidonga manjau magewaig.

¹² Gabat tanngo nane pino ndindo njak minmba nanjine pino kinjo wande tuma mbal kulat magekuwaig. ¹³ Nane gabat piro biye mayewaig ta afunge nane piro mbal magenu nguwaig le nane

sine Kristus Yesus tuku pasa son ngeg ta sanjri tinnga kukliwamngai.

Sine son ngeg pasa ta tugu

¹⁴⁻¹⁵ Ye mine-minemba ne tugum prowam iduset ta ye dalkikit nga kile wam pagu pasa te tinet. Ne Kuate tuku kinjo kame ngamuknge minmba nane ndon manjau magenu ke likam tuku kila pale nga ye waje te kuyaret. Nane Kuate abo tugu njak nu tuku kuasmbi minig. Nane makek sugo bike ndakade tananj sanjri tinnga nu tuku pasa tugusek biye dede. ¹⁶ Sine Kuate tuku son nga nu mbarinjeg wam ta sungokanu kuirok ta tenemba.

Nu tanngo ngarosu tumba mayok kina.

Nu tinjeknu ta Tukul Guwanje tumsingina.

Enjel kame nane nu kanjernaig.

Kilke njakmba mbolnge afu nu tuku pasa kuklinaig le kasomok mbal nu tuku son nginaig.

Kuatenge tumba manj luka samba mbol kina.

4

Afu nane yabri pasa dubi-wamngai

¹ Tukul Guwanje manjau mayok kangaig ta kilimok sakate. Ngumnennga afu Kristus tuku son ngade ta kusremba guwa najgonunge nane yabrinjguwaig le ismba bukla tuku pasa dubi-wamngai. ² Yabri tum mbal nane nanjine mbar tuku

piti tidonga mbaram tuku wamdus piti kugatok nane yabrininmba minamngaig. ³Nane tenjenmba sakamngaig. Tango pino mungu kile ndakap. Agan kame te nye ndakap ngamngaig. Pasa ta yabri pasa ndo. Agan kame ta Kuatenge kile-mayokkina. Pasa tugusek katesemba son ngade mbal nane Kuate gare pasa samba agan ta kilmba nyuwaig nga nu agan kame ta kile-mayokkina. ⁴⁻⁵Kuatenge agan kile-mayokkina ta jakmba magenu ndo. Kuate nu agan kame ta magenu ngate le sine nu gare pasa tumba yabanmba nyube. Mbulam kumun kuga.

Paulus nu Timoteus wam paguna

⁶Wam pagu pasa ta jakmba tira kame saninmba mina. Ne tanjawa ta ne Kristus Yesus tuku piro tango mayenu minamngat. Kristus tuku pasa tugusek son nga dubite tanje ne sangri pilenamngat. ⁷Kilke te mbolok nginngan wam kube ta ngumneninga sulumba Kuate tuku minje dubiwam tuku ngamungal tumtumba mina. ⁸Ne ngarosu pinderkam tuku tumtuma ta alo fudinndo. Ne Kuate tuku minje dubiwa ta alo sungokanu. Kile kilke te mbolnge ngumneniga kilke kitek mbolnge mata abo jak minmba minamngat. ⁹Pasa ta sinka son ngam tuku. ¹⁰Kuate nu abo minmba minit nu tango

jakmba tuku muskil kile-tidinge ningam iduste ta sine nu tuku sangri tomba tingeg mbal nu sinka muskil kile-tidinge singamngat nga minde mineg. Sine wam ta idusmba piro karenka mundusingit.

¹¹Ne wam pagu ta jakmba kuklimba saninga. ¹²Nane ne tango mbanzonu nga ne tala ndanuwaig. Kuga. Ne pasa mayenu, manjau mayenu, kume pur manjau, ngamungal son, manjau pur-fen nu ta jakmba kumba mina le Kristus tuku son ngade mbal ne dubinuwaig. ¹³Ne Kuate tuku pasa nane ndon burka tugunu kuklimba tumninmba mina le ye ne tugum prowamngit.

¹⁴O buk nane afu Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkinaig le gabat kame nane ne mbolnge wai patikinaig le ne piro tuku sangri tina wam ta ne gilai ndanga. ¹⁵Ne wamdus ndindo tumba piro sakit ta biye mayewa le afu ne tuku piro manjau sangri tingate ta katesewaig. ¹⁶Nahe mine manjau ko pasa tumningit ta mata kurau mayewa. Ne tanjawa ta Kuate nu ne pasa isig mbal turmba muskil kile-tidinge tingamngat.

5

Manjau magenu tango pino mbolnge kam tuku

¹Tango saibo ande mbarwa kande ne nu tumba sigair sigair ndawa. Ne mam nanje wamdus mukukmbi

sate tanjamba nu te-tiwa. Tanjo mbanzonu maib naje mbolnge manjau kate tanjamba ka. ² Pino saibo ina naje tanjaj nane mbolnge ka. Pino mbanzo kulim naje mbolnge manjau purfernu kate tanjamba ka.

Pino kuembol tuku pasa

³ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakuwaig kande Kristus tuku mbalnge nu kulatkuwaig. ⁴ Ko nu kiyo kame ko wa kame njak ndeta nane ina mamnge nane kulatkinaig ta lafunu nu kulatkuwaig. Kristus dubide mbal nane ambonga nangine tugu mbolnge manjau mayenu kuwaig nga Kuate nu nzalite.

⁵ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakade le nu Kuate ndo ye turyamngat nga furir mafen mindek nu yabanje. ⁶ Pino kuembol nu nuje ngarosu tuku nzali dubimba likate ta nu abo minit nga iduste ta nuje kanu kumaknu minit. ⁷ Ne sanjri tinga wam pagu pasa ta turmba nane njnga. Afunge nane manjau njagonu kade ngubekaig.

⁸ Ande nu nuje ina mam ndare tuma kulat ndakate ta nu Kristus tuku pasa son njgeg ta pitaite. Kuate gilai mbal minig tuku manjau limba nu sinja njayonu ndo minit.

⁹ Pino kuembol afu Kuate tuku piro biyam tuku nyu kuyarka le Kristus tuku kuasmbinge nane kulatkuwaig. Afu buk tanjo ndindo ndo njak minnaig ta tanjo kumnaig

le kile saibo patika yar 60 tanjaj minig ta nane tuku nyu ndo kuyarka. ¹⁰ Nane buk kiyo kame kulat mageka mbal afu kilmba isukus-neniymba Kuate tuku mbal sinzaniniymba sinamanzerkinaig mbal wakeika wam magenu njakmba kam tuku wamduw sanjrinu pilnaig le afu ta tuku sakade. Ne saibo tanjaj tuku nyu ndo kuyarka.

¹¹⁻¹² Pino mbanzonu kuembol minig ta ne nane tuku nyu kuyar ndaka. Nangine nzali tanje nane didikate le man tanjo kilmba Kristus ngumnemba nu tuku piro pino minam tuku pasa katnaig ta kuerkade. Manjau ta tuku nane pa tam tuku minig. ¹³ Wam ta ndo kuga. Nane ake kanyumba wande wande mbol kumba fare fare pasata warje pasa tumba pasa afu nda sakam tuku si sakade. ¹⁴⁻¹⁵ Afu buk mbilka Satan dubide. Ta tuku ye man sakamngit. Pino mbanzonu kuembol minig ta nane man tanjo kilmba kiyo kile-patika nangine wande kulatka minwaig. Tanjawaig le sine tuku njgueu mbal sine Kristus tuku mbal tuku nyu kile-ibenke nda.

¹⁶ Kristus tuku son njgate ande nuje ndare ande kuembol minwa ndeta nu kulatkuwa. Kristus tuku kuasmbinge kulat ndakuwaig. Kuembol afu kulatkam tuku mbal mine ndakade ta nane ndo kulatkuwaig.

Gabat kame tuku pasa

17 Kusem wande tuku gabat kame afu piro ke mayede ta piro piya man lato ningam kumuŋ. Afu sanŋri tinga pasa kukli mayede ta sinŋka piya lato ningap. 18 Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro niŋmba alonu afu nye ndakuwaig ŋga miŋge tukul ndaniŋgap. *Lo* 25.4

Pasa ande teŋenmba sakate: Tane piro tanŋo tukunu afu tugumŋge agan ndende kilam kumuŋ ŋgate.

19 Tanŋo armba ko keŋmba gabat tanŋo nu mbar ande kina ŋguwaig le ne son ŋga. Ko ndindonŋe nu mbarat ŋguwa kande ne ise ndaka.

20 Nane afu mara mara mbar manau kumba minwaig ndeta ne nane kilmba tanŋo ŋakmba am mbolŋge kile-tidina le nane afu kanŋermba kuru-kurukuwaig.

21 Kuate, Kristus Yesus, enel kame Kuateŋge madiniŋgina ta nane ŋakmba am mbolŋge ye pasa te sanamŋgit. Ne wam pagu pasa sanit ta dubimba ande make pilmba ande kasur ndawa.

22 Ande Kuate tuku piro biywa ŋga pitik madimba wai nu mbolŋge pile ndaka. Afunŋe ne didikuwaig le nane tuku mbar manau dubi ndawa. Ne manau kutur ŋak rironŋka.

23 Ne kule tidonu ndo nye ndaka. Ne mara mara guaze tate tukunu ne grep

kule fudinmba turmba nya le funŋul mayekuwa.

24 Tanŋo afu tuku mbar manau kilimŋge minig le kilmba pasa mbolŋge patikade. Afu mbarde ta kuirok minig ta ŋgumneŋga Kuateŋge kile-mayokkamŋgat. 25 Afu tuku manau magenu mata kilimŋge minig. Afu tuku manau magenu kuirok minig ta sinŋka ŋgumneŋga kilimŋge minamŋgaig.

6

Piro mbal tuku pasa

1 Kristus tuku son ŋgade mbal piro agan tanaŋ afu tuku pirokade ta nane nanŋine gabat tuku kuraukuwaig. Nane tanaŋawaig ta afunŋe Kuate tuku nyu nu tuku pasa ŋaigo siglike nda. 2 Nanŋine gabat kame Kristus tuku son ŋguwaig ta piro mbal nane kile nu ye tuku tira ŋga nu maim maim tuwe ndakuwaig. Nanŋine gabat son ŋgate ta nu tuku kume purmba man lato nu tuku piro ke mayewaig.

Ndametin tuku pasa

Ne tanŋo pino wamdus kuagneka pasa te saniŋga. 3 Ande nu sinŋine Sunŋo Yesus Kristus tuku pasa tugusek Kuate kumnemŋge minam tuku ta kusremba pasa kise sakate ta 4-5 nu ŋginŋgan tanŋo ndo. Nu ake nuŋe nyu payamkate. Nu pasa tugunu afu tuku munŋu tulinu nzalite le mbal afu pasa tugusek gilai minmba

nginnganka minig ta nane tuku wamdus kuagnekate. Wam ta mbolnge nane afu tuku mine ta tam tuku am kikonj tinja afu ndonj kua-leyaukade sulumba afu tuku nyu njaigo siglikade. Afu ake tuliniŋmba kualeyaukade. Nane wamdus mbarmba sine Kuate kumnemnge minmba ndametinj aganj ndende gudommba kilamngig ngade.

⁶ Ne isa. Ande ye Kuate kumnemnge minet te kumuŋ ngate ta nu aganj ndende njak tanaŋ nu sinja gare njak minit. ⁷ Sine ina sinamnge aganj ndende njak pro ndagenj. Sine kumbe sulumba aganj ndende njakmba kusreka ake kanjig. ⁸ Kile sine tawi nyamaganj njak minmba ndeta maye.

⁹ Afu aganj ndende kilam tuku piriride ta Satan nu nane tagoniŋgit le ndekade le kilmba njaigo siglikate. Nane wamdus kugatok nangine nzali kame tanje nane kulatka didikade le dubika ngisikade. ¹⁰ Aganj ndende ko ndametinj kilam tuku piriride wam ta maŋau njaigonu yeki yeki njakmba tuku tugu. Afu ndametinj kilam piriride ta nane Kuate tuku son nginaig ta kusrenaig sulumba kile ngamuŋgal rar sunjo njak minig.

Abo tugu minmba minam tuku pasa

¹¹ O Timoteus, ne Kuate tuku tanjo. Ne maŋau ta njakmba rironka. Ne maŋau tinjeknu ndo kam tuku, Kuate kumnemnge minam tuku,

nu tuku son ngam tuku, afu tuku kume purkam tuku, piti sinamnge sanjri tinja bike ndakam tuku, njakmba ngamuknge njan minam tuku wam ta njakmba ke mayewam tuku idusmba wamdus sanjrinu pale.

¹² Ne Kristus tuku son ngina ta nane gudommba am mbolnge te-mayokna le Kuate nu ne abo minmba minam tuku madinina. Ne Kuate tuku sanjri tomba tinjam tuku nane muŋgu lilika pinderkade tanaŋ matuk tukulka abo tugu ta biye dewa.

¹³ Kuate nu aganj ndende njakmba abo ningit ta Kristus Yesus nu Pontius Pilatus tugumnge nune tugu te-mayokna ta ye nale am mbolnge ne sanamngit.

¹⁴ Kuate tuku pasa dubi mageka le afunje pasa ta njayo sili ndawaig. Tanjamba mina le ma ma sinjine Sunjo Yesus Kristus mayok kanjat. ¹⁵ Ait kumuŋguwa le Kuateŋge nu te-mayokamngat. Kuate nu gare tugu. Nu Kulat Sunjo ndindo. Gabat njakmba tuku nu Gabat. Sugo njakmba tuku nu Sunjo. ¹⁶ Nu ndindo kume nda. Bulu sanjrinu sinamnge minit le sine patuwam kumuŋ kuga. O buk kile mata ande nu kanjeram kumuŋ kuga. Nu tuku nyu sunjo pasa njak sanjri njayo minmba minwa. Son.

Aganj ndende njak mbal tuku pasa

¹⁷ Ne aganj ndende njak mbal saniŋga le nane aganj

ndende payamka sine agan
 ndende ŋak mage minamŋgig
 ŋga idus ndawaig. Agan
 ndende ta pitik kugade.
 Kuate nu sine gare tube
 ŋga agan waknyumba wam
 magenu ŋakmba singit. Nu
 tuku sanŋri mbolŋge mage
 minamŋgig ŋga iduswaig.
¹⁸ Ne nane saninŋa le wam
 magenu sunŋomba kumba
 waknyumba afu turkuwaig.
¹⁹ Tanawaig ta nane wam
 mayenu ŋgumneŋga tam tuku
 ta kuaneka abo tugu tugusek
 ta tamŋgaig.

*Kuate tuku pasa kulat
 mayewa*

²⁰ O Timoteus, Kuateŋge
 pasa tinna ta kulat mayewa.
 Nane afu kilke mbolok pasa
 alo kugatok saka ko ye kila
 ŋak ŋga pasa tugusek te-
 ibeŋde ta ne pasa ta ise
 ndaka. ²¹ Nane afu sine kila
 ŋak ŋga wamdus mbarmba
 Kristus tuku son nda ŋgade.

Kuate nu ake sinan tane
 make patika minwa.

Son.

2 TIMOTEUS

Timoteus tuku wane Paulusnge arnu kuyarna

Paulus nu buk saibo pilmba Romnge muli wandek sinam tanje minmba nu wane njakmba kuyarninge likina ta tukulmba Timoteus tuku wane arnu te kuyarna.

Timoteus nu Kristus tuku kuasmbi Efesusnge minnaig ta kulatka minna le Paulus nu wam pagu pasa te Timoteus tuku kuyarmba wane te pilna le nu tugum kina.

1-2 O yinje kinjo Timoteus kaiye. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ne ndon pasa-pasakam prowet.

Kuate nu tango kame njakmba Kristus Yesus tuku son nguwaig le abo tugu ninjamngit nga sakina. Nu wam ta kumuwam tuku nune nzalimbi ye aposel madiyahina le pasa ta kukliwet. Mam Kuate Kristus Yesus ndon nale ake sinan ne make pilmba mapenumba ngamungal wamdus bul ser-nuwaik. Son.

Sungo tuku wam te-mayokam tuku kiko ndanuwa

3 Ye yinje mbut kame tanan Kuate tuku piro biye mayewet nga ye mbar manau njakmba pitaika nu am mbolnge ngamungal wamdus bulok minet. Ye nu ndon pasata mara njakmba mbolnge ne tuku nga gare pasa nu tuwet. 4 Ye ne kusrenen le

ne malmbikina ta idusmba ye ne kangernumba man gare sungo tam tuku mara mara wamdus sungo njak minet. 5 Wa nane Lois le ina nane Yunis nale o buk Kuate tuku sangri tomba tinjinaik. Ne mata nale tuku manau ta dubite nga iduset. 6 Ta tuku ye tenemba ne sanamngit. Ye buk ne piro biya nga wai ne mbolnge patiken le Kuate nu piro tuku sangri ne tinna. Ne sangri ta njak minmba piroka. 7 Kuate nu sine Tukul Guwa singina ta sine kuru kuru sersingam tuku nda singina. Sine nu mbolnge sangri tumba kume pur manau njak minmba ngarosus tuku nzali tidongam tuku manau ta kileg.

8 Ne wam ta idusmba Sungo tuku manau mayenu te-mayokmba sakam tuku kiko ndanuwa. Ye nu tuku tango mbaranu tanan muli wandek sinamnge minet te ne ye tuku mata kiko ndanuwa. Ne ye tenen Kristus tuku pasa mayenu kukliwa le piti tin-waig ta ne Kuate tugumnge sangri tumba piti ta kurawa. 9 Nunge sine tuku muskil kile-tidinge sinmba nune mbal nga madisingina. Sine tuku manau magenu mbolnge kuga. Nu nune wamdus dubimba sine madisingina. Nu samba kilke kile-mayok ndakina sulumba Kristus Yesus mbolnge ake sinan sine make patikina ta 10 kile alonu kangereg. Sine muskil kile-tidinge singit tango Kristus Yesus nu mayok ka kume

tuku sanjri pitaimba abo tugu minmba minam tuku te-mayokna. Nu tuku pasa mayenu tanjamba sakate.

¹¹ Ye pasa mayenu ta kuklimba tumningam tuku nu ye aposel pilna le ¹² ye piro ta ket tukunu kile piti te sade ta ye kiko ndayate. Ye Kristus tuku sanjri tomba tinget ta ye nu tuku manau kila. Nu ye tuku wai mbolnje piro pilna ta sinjka nu kulatka minmba minwa le ait sunjo prowamngat.

¹³ O Timoteus, ne Kristus Yesus ndonj ulendika nu tuku son nga kume purmba pasa tugusek tumnen ta dubi mageka mina. ¹⁴ Tukul Guwa sine sinamnje minit. Pasa tugusek Kuatenje tinna ta Tukul Guwa nu ne sanjri tinwa le kulat mayewa.

¹⁵ Figelus nale Hermogenes Asia mbal ta nane njakmba ye kusreyinaig. Wam ta ne buk isna.

¹⁶⁻¹⁷ Onesiforus ndo nu Rom prona sulumba nu ye mbaranu tanjaj muli wandek sinamnje minet te nu ye tuku kiko ndana le nu dal ndaka pitik ndo ye sotina. Nu ait sunjomba pro ye turyina le wamdus bulken. Kuate nu Onesiforus tuku wande tuma mbal sinaninjmba mapekuwa nga iduset. ¹⁸ Nu Efesusnje mata ye sunjomba turyina ta ne buk isna. Ait sunjo mbolnje Sunjo nu sinanu mapewa nga yabanjet.

2

Kristus tuku kame tanjo

¹ O kinjo, Kristus Yesus nu ake sinanj ne make pilmba sanjri tinit ta ne sanjri ta njak tinga. ² Ye tanjo gudommba am mbolnje pasa kuklimba saken ta ne suk tanjo kate-seknu afu sota kanjerka pasa ta saninja le nanenge man afu sanjguwaig.

³ Ne sine tananj afunje ne piti tinwaig kande ne ye Kristus Yesus tuku kame tanjo nga sanjri tinga kurawa. ⁴ Kame tanjo nu nunje gabat tuku minje dubimba kame piro ndo kate. Nu piro kise ke nda kate. ⁵ Usre mbolnje tanjo inum nu usre tuku tukul dubi ndaka afu liningit ta nane nu tuku nyu te-du ndangade. ⁶ Tanjo inum piro karenkuwa ta nu ambonga piro alonu kilit. ⁷ Ne yaba pasa kame ta idus tidinja mina. Ne tanjawa ta Sunjo nu wam njakmba tugunu ne tumnamngat.

⁸⁻⁹ Ne Yesus Kristus tuku idusa. Nu David tuku mbun. Nu kummba manj tingina. Ye tanjaka nu tuku pasa mayenu kukliwet tukunu nane ye tanjo njayonu tananj ndaleka piti seryade. Nane ye ndalekinaig ta nane Kuate tuku pasa ndalekam kumunj kuga. ¹⁰ Wam ta idusmba ye ngamungal wamdus bulok njak piti kame te kugraket. Kuate nu nane kilam tuku madiningina mbal Kristus Yesusnje nane muskil kile-tidinge ningua le nane bulu kilja sunjo minmba minam tuku ta tuwaig nga iduset. ¹¹ Nu tuku pasa ta

sinjka son pasa ndo. Sine Kristus ndonj kumanu tana kumgej ta sine nu ndonj abo njak minmba minamngig. 12 Sine piti sinamnge sanjgri tinga minmba minbe ta sine Kristus ndonj gabat sugo minamngig. Sine nu ngumnebe ta nu mata sine ngumnesingamngat. 13 Sine nu dubiwam tuku sakeg ta kusrebe ta nu nuje pasa kusrewe nda. Nu sinjka nuje pasa ngumnewam kumuñ kuga.

14 Nane wam ta mañ iduswaig nga Sunjo am mbolnge saninga le nane pasa tugunu afu tuku muñgu tuli ndannguwaig. Mañau tanje nane tur ndaka pasa isig mbal njaigo siglikate.

Kuate tuku piro tanjo mayenu

15 Ne Kuate am mbolnge kiko ndanam tuku ne sanjgri tinga piroka. Nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba tugusemba tumninga le Kuate nu ne piro kumumbi kate nguwa.

16-17 Mbal afu kilke te mbolok pasa alo kugatok saka minig ta ne nane ise ndaka. Pasa ta karenj we tanañ sungoka nane njaigo siglikate le nane tuku mañau njayonu sunjo njayote. Himeneus le Filetus nale mata pasa ta dubika 18 pasa tugusek buk kusrenaik. Nale tenemba sakade. Kummba abongam tuku mañau ta buk mayok ka kugana. Kile sine kummba mañ abonge nda njga sakade. Pasa tamba nane

afu tuku ngamungal son kile-ibenkade.

19 Kuate tuku pasa makek sunjo siriwanu tanañ bike ndakate. Makek ta tuku kuyar ta tenemba sakate. Nane afu Sunjo tuku mbal minig ta Sunjo nu nane kila njak minit ngate. Pasa ande tenemba sakate. Ande nu ye Sunjo tuku ngate ta nu mañau njagonu kusrekuwa njga sakate.

20 Wande sunjo ande sinamnge nza yimyam gudommba minig. Afu silwa le golmbi wakeikanu. Afu ail le kilkembi wakeikanu. Afu piro sugo kam tuku. Afu piro fonfon kam tuku. 21 Tanjo nu mañau njagonu njakmba ngumneningit ta nu nza mayenu piro sugo kam tuku tanañ minit. Miro tanjonge nu nuje piro ta ndo kam tuku madite le piro magenu njakmba kam tuku minit.

22 Ne wam ta idusmba ne tanjo mbanzo tuku nzali njagonu ta rironjka. Mbal afu wamdus kutur kugatok Sunjo mbarinde ta ne nane ndonj Kuate tuku son ngam tuku, mañau tinreknu ke likam tuku, kume pur mañau kam tuku, wamdus mukuk minam tuku wam ta njakmba tuku wamdus sanjgrinu pale.

23 Mbal afu nane nginngan pasata muñgu tulingade ta ne mañau ta ngumnewa. Nane tanjamba minmba gubra njak kualeyauka minig. 24 Ne Sunjo tuku piro tanjo tukunu ne gubra tumba kualeyau

ndaka. Ne tanjo njakmba ngamuknje ranjun mayenu njak minmba pasa tugusemba kuklimba tumningmba njan mina. ²⁵⁻²⁶ Afu ne te-ibenjam tagode ta wamdus bafukmbi nane kile-tidinga. Satan nane nu nuje nzali dubiwaig nga nane bige tidingina. Ne wamdus bafukmbi kile-tidinga ta Kuatenge kuwa le nane ngamungal biye mbilmba pasa tugusek kila pilwaig. Tanjawaig ta nane Satan tuku wai gagulam kumunj.

3

Kugawam tuku ait

¹ Ne pasa te katese mayewa. Ait kugawam patukuwa le piti ait prowamngat. ² Tanjo pino nanjine njarosu ndo idusningmba minamngaig. Nane ndametin kilam piririmba nanjine nyu ndo payamkamngaig. Nane afu tumail panningmba ina mam tuku minge pitaikamngaig. Afunge nane turkuwaig ta nane gare pasa ninge ndaka nane Kuate mata ngumnewamngaig. ³ Nane afu ngamungal ninge nda. Nane gubra manjau kusre ndamba nanjine nzali najgonu fare fare dubikamngaig. Nane njernjerna manjau magenu njakmba pitaikamngaig. ⁴ Nane gulab kame kilmba ngueu mbal ningamngaig. Nane wamdus kugatok fare fare manjau ke lika nanjine njarosu ndo payamkamngaig. Nane nanjine gare tam tuku

wamdus sunjo tumba Kuate fudingmba ndo idusamngaig. ⁵ Nane njarosu ndo Kuate dubimba nu tuku sanjri idus ndamba ngumnewamngaig. Tanjo kame tanjan ne nane ngumneninga.

⁶ Mbal ta nane gulab tanjan afu tugum kumba yabringig le pino kame afu wamdus sanjri kugatok ta nane pasa ta ismba son ngade. Pino kame ta nanjine mbar kame tuku piti kusrekam tuku wamdus kine inummba ⁷ mara mara tanjo kise kise tuku pasa isig ta nane pasa tugusek kila palmbim kumunj kuga.

⁸ O bukok tanjo Yanes le Yambres Moses te-ibenjam bafunaik tanjamba ndo kile mbal tanje pasa tugusek te-ibenjam bafude. Nane tuku wamdus njayonu. Nane yabri wam ta tuku ndo son ngade. ⁹ Nane tuku wam sanjrinu ait kuen mine nda. Yanes le Yambres nale tuku manjau tugusek kuga ta kilimok mayok kina tanjamba wam ndui ta ndo nane mbolnje kilimok mayok kangat.

Kuate tuku pasa biye mayewa

¹⁰ O Timoteus, ye tuku mine manjau tugunu ket ta ne kila. Ye pasa kuklimba tumninget ta ne mata kila. Ye Kuate tuku son nga piti sinamnje ngamungal wamdus bulok njak sanjri tinjet. Ye tira kame tuku kume purmba piti sinamnje bike ndaket. Wam ta njakmba ne kila. ¹¹ Tumbran

Antiok Ikonium Listra nane piti seryinaig le rar sugo kugraken ta ne kila. Piti njakmba ta sinamnge Sunjo nu ye turyina.

¹² Ima nu Kristus Yesus ndonj ulendika Kuate du-biwam iduste ta sinja nane nu piti tambimngaig. ¹³ Yabri mbal wam njaigonu kade mbal njakmba nane tuku manjau lato lato sunjo njayowamngat. Nane mbal afu yabrinjinguwaig le Satan nu mbilka nane yabrinjngamngat.

¹⁴ O Timoteus, ne sine tuku wam tugusek ta ne kila. Ne sine tuku pasa ismba kila pilmba son njina ta biye demba mina. ¹⁵ Ne kinjo fudinndo minna sulumba Kuate tuku kuyar pasa kila pilna. Kuyar pasa ta ne muskil te-tiwam tuku ndin tumnate. Ande nu Kristus Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tingate ta Kuate nu muskil te-tiwe tuwit.

¹⁶⁻¹⁷ Kuate tuku kuyar pasa njakmba nuje mironj sanjngina le kuyarke likinaig. Sine Kuate tuku mbal kumumbi mayok ka piro magenu njakmba ke likam tuku sanjri njak minbe nga nu pasa ta singina. Pasa tanje sine kumumbi wam paguka mbar manjau kile-mayokka kile-tidjngate sulumba manjau tinjeknu ndo tumsingit le kila pileg.

4

Kuate tuku pasa kukliwa

¹ Kuate le Kristus Yesus nu abo minig mbal kumanu

mbal turmba pilenjngamngat ta ye nale am mbolnje sanamngit. Kristus Yesus nu mayok ka nuje gageu kilmba kulatkamngat wam ta idusmba ² ne wamdus sanjrinu pilmba pasa kuklimba nane sanjngina. Nane ne tuku pasa isam tuku nzali njak e ko nzali kugatok ta tanjaig nga ne pasa te kuklimba nane tuku wamdus purfeu sernjmba kile-tidjngawamdus kuagneka. Ne kanyum ndamba pasa ta tumnjmba mina. ³ Ait ande prowa le nane pasa tugusek isam tuku wamdus piti tamngaig. Nane pasa kise nzaliningit ta isam tuku tum tanjo afu sota kilamngaig. ⁴ Nane pasa tugusek isam mbulmba yabri wam kube isam tuku kilba palmbimngaig.

⁵ O Timoteus, ne piro kate ta ke mayewa. Ne bike ndaka piti kugraka Kristus tuku pasa mayenu ta sanjmba mina.

Paulus nu nuje piro suluna

⁶ Mine minemba nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aganj tananj kutukamngat. Ye kilke te kusrewam tuku ait buk patukate. ⁷ Nane usre mbolnje pinderka mabtam tuku ma mbol prode tananj ye piroka ka mabtam tuku ma mbol buk prowen. Ye Kristus tuku pasa son ngeg ta kusre ndamba biye dewet. ⁸ Kile Sunjo nu ye tinjeknu nga lafunu sam tuku pilna le minit. Nu kumumbi tanjo

pileningit. Ait sunjo mbolnje nunje lafu ta samngat. Ye ndo kuga. Nane afu nu man mayok kambim tuku wamdus sunjo njak minig ta nu nane mata lafu mayenu ningamngat.

Wam pagu pasa afu

⁹ Ne pitik ndo ndin sota te prowa. ¹⁰ Kresens nu Galesia ma mbol kina le Titus nu Dalmesia ma mbol kina. Demas nu kilke te mbolok manau tuku nzali sunjona le nu ye kusreyumba Tesalonika kina. ¹¹ Lukas nu ndo ye ndonj tenge minit. Ne Markus samba nu ndonj yalpe. Nu ye turyam tuku tanjo mayenu. ¹² Ye Tikikus kukulen le Efesus tumbrañ sunjo mbol kina.

¹³ Ne ye tuku murke tuku tawi kaikam tuku Troasnje Karpus tuku wandeknje kusrewen ta tumba prowa. Ye tuku pasa waje kilmba afu aganjmor ngaronumbi wakeikanu ta sinja kusre ndaka kilmba prowa.

¹⁴⁻¹⁵ Aleksander nu ainmbi aganj ndende wakeikanu tanjo ne nu rironka. Nu sangri tinja sine tuku pasa mbulmba te-ibenja sulumba nu ye njayo siliyina. Sunjonje lafunu tambimngat.

¹⁶ Nane abo abo ye pasa mbolnje pilnaig le ande nu ye tur ndayina. Nane njakmba kua kinaig. Kuate nu nane tuku mbar ta sauka gilainguwa nga yabanjet. ¹⁷ Sunjo nu ndo ye kusre ndayina. Nu ye sangri pileyina le ye nu tuku

pasa kumumbi kukliwen le kasomok mbal njakmba isnaig. Nu tanjamba ye turyina ta nane laionnje baleyuwaig nga sakinaig ta tanja ndanaig. ¹⁸ Wam njagonu njakmba ngamuknje nu ye turyumba kigraibka nune kulatkate ma mbolnje ye palmbimngat. Sine nu tuku nyu sunjo ta tedunja minmba minbe. Son.

¹⁹ Prisila tanjo nune Akuila ndonj Onesiforus tuku wande tuma mbal turmba ye nane njakmba kaiye pasa ninjet.

²⁰ Erastus nu Korinnje kusrewen. Trofimus nu Miletusnje guazenjina le tanje kusrewen le minit.

²¹ Ne dal ndaka murke ait pro ndatambi te prowa. Yubulus, Pudens, Linus, Klaudia tira kame te afu turmba ne kaiye pasa tinig.

²² Sunjo nu ne ngamunjgal sangri pilenumba minwa. Nu ake sinanj ne make pilwa.

Son.

TITUS

Titus tuku waŋe Paulusŋge kuyarna

Paulus nu Titus tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Paulus nu o buk Kreta nuy mbolŋge minna sulumba nuy ta kusrewam saka Yesus tuku kuasmbi idusniŋmba ŋgamuŋgal pitina le Griknu taŋgo Titus wam pagumba sana: Ne kuasmbi te kulatka mina ŋgina. Taŋamba sana sulumba Paulus nu Titus kusremba ma inum kina ka taŋge nu Titus wam pagu pasa afu lato sawam idusmba waŋe te kuyarmba pilna le Titus sota kina.

¹ Titus kaiye. Ye Paulus Kuate tuku piro taŋgo Yesus Kristus tuku aposel ye ne ndoŋ pasatam prowet. Ku-ate nu nane kilam tuku madiniŋgina mbal ye nane tuku ŋgamuŋgal son saŋgri pilenŋgi le nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba nu tuku miŋge kumnemŋge minwaig ŋga nu ye kukulyina. ² Nane abo minmba minam tuku wam ta son ŋga minde minwaig ŋga pasa kukliwet. Kuate nu samba kilke kilemayok ndakina sulumba abo tugu ta siŋgam tuku sakina. Nu siŋka yabrikam kumuŋ kuga. ³ Ait kumuŋgina le mbal afu kukulniŋgina le abo tugu tuku pasa ta kuklinaig. Kuate nu sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgit ta nu piro ta ye tuku wai mbolŋge pilna.

⁴ Titus, ne sine ndoŋ ŋgamuŋgal son ndindo ŋak minit tukunu ne siŋka ye tuku kiŋo. Siŋgine Mam Kuate, Kristus Yesus sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgit taŋgo nale ake sinaŋ ne make pilmba ŋgamuŋgal wamduŋ bul sernuwaik. Son.

Titus nu Kreta nuy tuku gabat madiniŋgam tuku pasa

⁵ Piro afu sine buk sulu ndageŋ ta ne kile-tidiŋga suluwam tuku ye ne Kreta nuy mbolŋge kusrenen. Ye wam pagunen ta du-bimba tumbraŋ ŋakmba mbol kumba Kristus tuku kuasmbi tuku gabat taŋgo afu madiniŋmba patika. ⁶ Gabat taŋgo ta taŋgo kame nu tuku mbar ande sanu tuku kaŋger ndawaig. Nu pino ndindo ndo ŋak minwa. Nu tuku kiŋo kame mata Kristus tuku son ŋguwaig. Nane naŋgine nzali fare dubimba ko miŋge kumnemŋge mine ndakuwaig le afu nane mbolŋge wam taŋaŋ sanu tuku kaŋger ndawaig.

⁷ Gabat taŋgo nu Kuate tuku piro kulatkate. Ta tuku nane afu siŋka nu tuku mbar ande sanu tuku kaŋger ndawaig. Nu nuŋe ŋgarosu payam ndakuwa. Nu pitik ndo gubra te ndakuwa. Nu kule kamenu nyumba ŋginŋgan ndaka ande kat ndawa. Nu ndametiŋ kilam tuku piriri ndawa. ⁸ Nu mbal afu kilmba isukusneninguwa. Nu maŋau magenu ndo nzaliwa. Nu pizuknu tiŋreknu minmba maŋau purfeŋnu ndo kuwa sulumba nuŋe

nzali n̄aigonu kusrekuwa sulumba ⁹ Kuate tuku pasa afun̄ge tumninginaig ta ndo biye dewa. Nu tan̄awa ta nu pasa tugusek tan̄go pino tumningam kumuñ. Afu pasa ta te-iben̄am tagowaig ta nu nane tuku wamdus mbarde ta kumumbi tumningam̄gat.

Yabri mbal peuningam tuku pasa

¹⁰ Nane gudomm̄ba min̄ge kumnem̄nge mine ndaka pasa alo kugatok saka afu yabrin̄ingig. Zu mbal afu kile Kristen n̄gamuk̄nge minig ta nane gudomm̄ba tan̄ade. ¹¹ Nane ndametinj kilam tuku ndo idusmba wam n̄aigonu nda sakam tuku ta tumninḡmba tan̄go afu nan̄gine kin̄o kame mata didikade le n̄gamun̄gal son kusrekade. Ne sin̄ka mbal ta peuninga.

¹² Kreta tan̄go ande nu tuan tan̄go tan̄an̄ minna sulumba nuñe mbal tuku ten̄emba sakina.

Kreta mbal nane yabri tan̄go ndo. Nane agan̄mor n̄aigonu tan̄an̄ kanyummba nyama-gan̄ tuku ndo piriride n̄gina.

¹³ Nu son sakina. Ne nane san̄grimba san̄inḡe lika le Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son n̄guwaig. ¹⁴ Nane pasa tugusek pitaide mbal tuku min̄ge dubi ndakuwaig. Zu mbal tuku yabri wam kube ta mata n̄gumneni n̄guwaig.

¹⁵ Mbal afu n̄gamun̄gal purfen̄nu minig ta nane agan̄ ndende n̄akmba purfen̄nu tukul kugatok n̄gade. Afu

n̄gamun̄gal purfen̄nu kuga Kristus tuku son nda n̄gade ta nane agan̄ ndende afu purfen̄nu kan̄ger ndakade. Nane n̄gamun̄gal purfen̄nu kuga tukunu nane pileningam kumuñ kuga. ¹⁶ Nane min̄gemi ndo sine Kuate kila n̄gade. Nan̄gine man̄au n̄aigonu tan̄ge sine Kuate gilai n̄gade. Nane Kuate am mbol̄nge n̄ule parak minig. Nane nu tuku min̄ge pitaimba wam mayenu ande kam kumuñ kuga.

2

Saibo kame, tan̄go mo, pino mbanzo tuku pasa

¹ O tira, ne ten̄emba ka. Ku-ate tuku pasa tugusek ta ndo tumninḡa.

² Tan̄go mage mage nane nan̄gine nzali n̄aigonu kusrekuwaig. Nane gua gua ndaka wamdus kuyar magenu n̄ak minwaig. Nane Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son n̄guwaig. Afu tuku kume purkuwaig. Nane piti mbol̄nge bike ndaka san̄gri tinḡuwaig.

³ Pino mage mage nane mata Kuate tuku nyu idusmba kurauka minwaig. Nane n̄gumnem pasa sa ndakuwaig. Kule kame menu nyam tuku piriri ndawaig. Nane wam magenu nane afu tumninḡuwaig.

⁴ Nane pino mbanzo wam pagukuwaig le nan̄gine tan̄go kin̄o kat nan̄gine tuku kume purkuwaig. ⁵ Nane wamdus kuyar magenu n̄ak minwaig. Nane alen̄

alen ndakuwaig. Nanjine wande kulat mayemba ranjgun mayenu kumba nanjine tanjo tuku minje kumnemnje minwaig. Nane tanjawaig ta afu nane kanjerka nane wam mayede nga Kuate tuku pasa njayo siliwe nda.

⁶ Tanjo mo nane mata nanjine nzali njagonu kusrekuwaig nga sanjnga. ⁷ Ne nane mironj mata wam magenu ndo ke lika le nane afu kanjernumba ne dubinuwaig. Ne pasa ndinok ta ndo idusmba tugusemba tumninga. ⁸ Son pasa ndo nane te-ibenjam kumuñ kuga ta sanjnga. Ne tanjawa ta sine tuku njueu mbal tuku ndin tukula le nane kiko kanjermba pasa kugatok minamnjgaig.

Piro mbal tuku pasa

⁹ Mbal afu nanjine sugo tugumnje pirokade ta nane tenjemba sanjnga. Nane nanjine gabat kumnemnje minmba piro mayewaig le nu piro ta nzaliwa. Nanjine gabat maim maim tuwe ndaka e ¹⁰ ko nu tuku aganj ndende kuayar ndaka nane piro mbal magenu ndo minwaig. Nane wam njakmba kumumbi ke likuwaig le afunje Kuate sine muskil kile-tidjnge sinjgit wam ta mayenu njguwaig.

Sine manjau magenu kumba Sunjo minde minbe

¹¹ Kuate nu tanjo njakmba muskil kile-tidjngam saka nu ake sinanj tanjo make patikate wam ta te-mayokna.

¹² Manjau ta mbolnje nu sine wam magenu ke likam tuku tumsinjgit. Sine nu njgumnemba kilke te mbolok nzali njagonu dubikeg ta kusrekube. Sine wamdus kuyar magenu njak minmba manjau tinjeknu ke lika nu tuku minje kumnemnje minbe. Sine kilke te mbolnje manjau mayenu ta njak minmba ¹³ sine gare sunjo tam tuku wam ta ndo tairnja minbe. Sine muskil kile-tidjnge sinjgit tanjo Yesus Kristus nu sinjine Mbara Sunjo. Nu nuñe kilnja sangri njak mayok kuwa le gare sunjo tamnjig. ¹⁴ Sine manjau njagonunje sine ndaleka minna le nu sine muskil kile-tidjnge sinjam tuku nuñe ngarusu kumam tuku pilna. Sine nu tuku mbal purfenju mayok ka wam magenu ndo kam tuku wamdus sanjgrinu pilbe nga nu kumna.

¹⁵ O Titus, ne sangri tinja wam njakmba te sanijnmba nane tuku wamdus kuagneka rironj pasa sanjnge lika. Ande nu ne tuku pasa te njgumne ndawa.

3

Sine Kuate tuku waknye manjau lafube

¹ O tira, ne nane sanjnga le gabat sugo kulat mbal njakmba kumnemnje minmba nane tuku minje dubikuwaig. Piro magenu njakmba kam tuku nane wamdus kuaneka minwaig. ² Wanje pasa kualeyau nane wam kame ta rironjkuwaig. Nane wamdus

bafu njak minmba tanjo tuku nyu idusniŋmba nane njakmba mbolŋge maŋau kumumbi kuwaig.

³ Sine mata buk ŋginganka minmba miŋge pitaika yabri maŋau dubika mingenj. Sine ŋgarosu kikonj tiŋgam tuku maŋau le gare tam tuku maŋau yimyam tanje sine didikinaig le dubikigenj. Sine mara mindek maŋau ŋaigonu ndo dubikigenj. Afu sine lisiŋginaig ta sine ta tuku gubra kagli firka mingenj. Afunje sine kasursiŋginaig le siŋgine siŋgine mata muŋgu kasurkigenj. ⁴ Sine taŋamba mingenj le muskil kile-tidiŋge siŋgit tanjo Kuate nu nuŋe ranjan mayenu kume pur maŋau kile-mayokka ⁵ sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgina. Sine maŋau tiŋreknu ke likigenj le nu taŋa ndana. Kuga. Nu sine sinanu ake sinaŋ mapekina. Nu sine tuku mbar minyanja saukina le Tukul Guwa nu abo tugu kitek sine siŋgina. ⁶ Yesus Kristus nu muskil kile-tidiŋge siŋgit ta mbolŋge Kuate nu Tukul Guwa siŋgina le sine mbol kumuŋgina. ⁷ Nu ake sinaŋ sine make patika sine tiŋreknu ŋgam tuku nu Tukul Guwa siŋgina le sine abo tugu minmba minam tuku ta teg sulumba alonu kanjeram tuku minde mineg. ⁸ Pasa te siŋka son pasa ndo. Ta tuku ye pasa sake likit te njakmba sanjri tiŋga saniŋga le Kuate tuku son ŋgade mbal nane wam magenu kam tuku

wamdus sanjrinu pilwaig. Wam kame ta magenu ndo tanjo pino turkade.

⁹ Nane afu pasa tugu kugatok mbunj kame tuku tugu patit ke lika muŋgu tulingade sulumba wamdus pur yimyamka Moses tuku tukul pasa tugunu ta tuku kualeyaukade. Pasa ta tane turkam kumuŋ kuga. ¹⁰ Ande tane pur yimyam tiŋguwa kande nu rironj pasa tawe. Ne pasa tambim ara le nda iswa ndeta tane njakmba nu ndonj ulendi ndakap. ¹¹ Tanjo taŋaŋ nu ndin mayenu o buk kusrena ta ne kila. Nu tanjo ŋayonu ndo. Nuŋe mironj nuŋe une tuku pa ta tamŋgat.

¹² Ye Nikopolis tumbran sunjo mbol kumba murke ait mbolŋge tanje minam tuku iduset. Ye Artemas ko Tikikus kukuli le ne tugum prowa kande ne ye tugum prowam tuku ndin sota.

¹³ Tukul pasa bitekŋganu tanjo Senas nale Apolos ndonj ne kusrenumba kambim bafuwaik le ne nale turka le agaŋ ndende afu den ndakuwaik. ¹⁴ Siŋgine tira kame wam paguka le nane wamdus sanjrinu pilmba wam magenu ke lika afu agaŋ afu denkade ta nane turkuwaig. Nane son ŋgade ta taŋamba alonu temayokuwaig.

¹⁵ Nane ye ndonj minig mbal te njakmba ne kaiye pasa tinig. Afu ne ndonj minig mbal sine taŋaŋ son ŋga sine tuku kume purmba minig mbal ta mata sine tuku kaiye

pasa te saniŋga. Kuate nu
tane ŋakmba ake sinan make
patika minwa.

Son.

FILEMON

Filemon tuku waje Paulusnge kuyarna

Paulus nu Filemon tuku waje kuyarna te tugunu tejenmba.

Filemon nu tanjo ande nyu njak. Nu Paulus tuku piro mbolnge Yesus tina tukunu nu Paulus ndon gulab mayenaik.

Onesimus nu Filemon tuku piro aganj tana nu tugumnge piya kugatok pirokina. O buk manau ta minna. Tanjo sugo afu tanjo pino piyanimba kilmba nane miro tana gabat minnaig. Piro mbal ta nane nangine sugo tugumnge piroka piya kugatok nangine piro aganj tana minnaig. Nane nangine wamdusmbi nangine sugo kusrekam kumun kuga. Zu mbal sugo afu nane mata piro mbal tana njak minnaig ta nane tukul ande dubiwanu ta tejenmba. Yar 7 nane ndon pirokanu le nane kusrekanu le kambinu.

Mara ande Onesimus nuje sunjo Filemon ram kua ka ma kise mbol kina. Kumba ka tanje nu Paulus te-silika nu tugumnge pasa mayenu ismba Yesus tuku son nga ngamungal biye mbilna. Tana le Paulus nu Onesimus kukulwa le luka nuje gabat tugum kuwa le Filemon nu gubra njak Onesimus te nda kikat nga nu waje te Filemon tuku kuyarna.

¹ O tira Filemon sile tuku piro tuma tanjo kaiye. Ye Paulus ye Kristus Yesus tuku piro biyen tukunu kile ye muli wandeknge minet. Ye sikile tira Timoteus ndon ne tugum prowek. ² Yesus tuku kuasmbi ne tuku wandeknge manjurkade, pino Apia, sile tuku tira tanjo Arkipus nu sile tana pasa mayenu tuku sangri tana pirokate tane njakmba tuku waje te kuyaret. ³ Singine Mam Kuate Sunjo Yesus Kristus ndon nale tane ake sinan make patika ngamungal wamdus bul sertingwaik. Son.

Paulus nu Filemon gare pasa tuna

⁴⁻⁵ O Filemon, ne Sunjo Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tana tana nu tuku kume purte sulumba nu tuku mbal njakmba idusningit ta nane afunge ne tuku wam kubede le ismba minet. Ta tuku ye Kuate yabanet ait mbolnge ne idusnet sulumba Kuate gare pasa tuwet. ⁶ Nane ngamungal son sangrinu ta nane afu ngamuknge te-mayoka le nane kangermba sine Yesus Kristus mbolnge nyaro mayenu kileg ta kila patikuwaig nga idusmba yabanet. ⁷ Ese tira. Ne Yesus tuku mbal njakmba idusnimba turningit le nane wamdus bulkade. Ye ne tuku manau mayenu ta ismba ye gare sunjo tumba wamdus sangri pileyate.

Paulus nu Onesimus tuku Filemon sana

8-9 O tira, ye ne tuku tira Paulus ne wam ande ka nga iduset. Ye Kristus tuku nyu mbolŋge ne wam ta ka nga sani ta ne pitaiwam kumuŋ kuga. Ne kam tuku. Sine ŋakmba tira kame tuku muŋgu kume purkeg. Ye wam ta idusmba ne ka nga sa ndanumba ake kusnanamŋgit. Ye Paulus ye buk saibo pilet. Ye Yesus Kristus tuku piro taŋgo tukunu ye muli wandek tenge minet. Yenŋe ne kusnanamŋgit. ¹⁰ Onesimus nu ne tuku piro agan taŋan ye nu tuku ne kusnanamŋgit. Kile nu ye tuku kiŋo taŋan minit. Ye muli wandekŋge nu Yesus tuku son ŋgam tuku ndin tumen le nu son ŋgina le ye nu tuku mam minet. ¹¹ Nu o buk ne ndoŋ minna ta nu kanyummba piro maye ndana. Kile nu piro mayenu kam tuku iduste. Ta tuku nu kile sile arŋen sinzaŋsikam kumuŋ.

¹² Ye Onesimus tuku kume purmba nu kukulet le ne tugum ilit. ¹³ Ye pasa mayenu tuku muli wandekŋge minet ta Onesimus nu ne tuku ma tumba ye turyuwa nga ŋgailkam iduset ta taŋaig. ¹⁴ Ye amboŋga ne kusnanam iduset. Ne nane wamdus dubimba wam mayenu ka ŋget.

¹⁵ O tira, ye tenenmba iduset. Onesimus ait fagnu ne kusrenina ta nu wam mayenu tumba ne ndoŋ minmba minam tuku nu taŋana inde. ¹⁶ Kile nu nane piro agan taŋan ndo kuga. Nu

Yesus Kristus ndoŋ ulendika nu sine tuku tira ande. Nu ne tuku tira piro agan taŋan minit. Ta tuku ye nu iduset ta ne ye liyumba nu sunŋgomba idusamŋgat.

¹⁷ Sile Kristus mbolŋge tuma minek ta idusmba kande Onesimus kanŋgermba ne ye tate taŋamba nu ta. ¹⁸ Nu ne mbolŋge mbar ande kina e ko ne tuku agan ndende kilna le lafuwam tuku minwaig kande nu tuku nyu kuyaram tuku ma mbolŋge ye tuku nyu kuyara.

¹⁹ Ye Paulus yiŋe waimbi wane te kuyaret. Yenŋe lafuwamŋgit. Ne Kristus mbolŋge abo kitek tina ta ye tuku piro mbolŋge tina. Ta tuku ne wam ande ŋgailkam kumuŋ kuga ta ye ta tuku idus ndawet.

²⁰ O tira, ne Sunŋo Yesus idusmba ye tuku kusna te pitai ndamba turya. Sile Kristus mbolŋge tira minek ta alonu te-mayokmba ye tuku wamdus bul sera.

²¹ O tira, ne ye tuku pasa pitaiwe nda ta ye kila. Ye tuku kusna pasa te ne limba nane wamdusmbi sunŋgomba kamŋgat nga ye idusmba wane te ne tuku kuyaret. ²² Ye tuku kinyam mbili ande wakeiwa. Tane ŋakmba ye tuku yabanmba minig tukunu Kuate nu ndin wakeiwa le mayok kambim tuku wamdus sunŋo ŋak minet.

²³ Epafras Yesus Kristus tuku piro taŋgo ye ndoŋ muli wande te sinamŋge minek nu ne kaiye pasa tinit. ²⁴ Markus

Aristarkus Demas Lukas yiŋe
piro tuma mbal nane mata
ne kaiye pasa tinig.

²⁵ Siŋgine Sunjo Yesus Kris-
tus nu ake sinaj tane ŋakmba
make patikuwa.

Son.

HIBRU Zu mbal tuku waŋe

Gabat ande nu Zu mbal afu Yesus tuku son ŋginaig ta nane tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Zu mbal afu Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋginaig sulumba naŋgine tukul maŋau ambokok kusrekenaig. Kusrekenaig ta naŋgine mbal afunge piti serniŋginaig le nane maŋ tukul kame ta dubikinaig. Taŋanaig le Yesus dubiwanu gabat andeŋge waŋe te nane tuku wamduŋ te-tiwam tuku kuyarna.

Yesus nu ambokok maŋau ŋakmba kumumba maŋau kitek te-mayokna. Nu kumna sulumba nuŋe ndarembi sine muskil nduiye kile-tidiŋga siŋgine pris gabat suŋgo minit. Ta tuku nane maŋau ambokok saŋgri kugatok ta nduiye kusreka Yesus ndo dubiwaig ŋga nu waŋe te kuyarna.

Kuate tuku Kiŋo nu eŋel kame liniŋmba o mbolŋge minit

¹ O buk Kuate nu maŋau kise kisémbi nuŋe pasa tu-gusek tuan taŋgo tuku miŋge mbolŋge kile-mayokka minanu le sine tuku wa mbuŋ kame nane isanu. ² Ismba minnaig le ma ma kugawam tuku ait te mbolŋge nu nuŋe Kiŋo nuŋe mbolŋge nuŋe pasa te-mayokmba sasiŋgina. Agaŋ ndende ŋakmba nu wai mbolŋge patikam tuku

nu Kiŋo nuŋe pilna. Tugu mbolŋge Kuate nu sakina le Kiŋo nuŋeŋge kilke te te-mayokna. ³ Kuate tuku kilŋa nu minit tuku maŋau ŋakmba nuŋe Kiŋo nuŋe mbolŋge minig le kaŋgerkeg. Nale ndindo minik. Kiŋo nuŋeŋge pasa saŋgrinu sakate le agaŋ ndende ŋakmba naŋgine ma mbolŋge minmba kumumbi piroka minmba minig. Nuŋe Kiŋo taŋge taŋgo tuku une sauke suluna sulumba Ku-ate Suŋgo Ndindo nu tuku ndinam kumamŋge samba mbolŋge minyokina. ⁴ Taŋana le Kuate nuŋe Kiŋo nyu suŋgo te-mayokna le nu tuku nyu taŋge eŋel tuku nyu liniŋgina. Ta tuku nu nuŋe miroŋ mata eŋel kame ŋakmba liniŋgina. ⁵ Kuate nu nuŋe Kiŋo ta teŋenmba sana.

Ne ye tuku Kiŋo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ŋgina. *Mune 2.7*
Kuate nu eŋel ande taŋamba sa ndana. Nu maŋ nuŋe Kiŋo sana:

Ye ne tuku Mam mayok kaŋgit.

Ne ye tuku Kiŋo minamŋgat ŋga sana. *2 Samuel 7.14*

Nu eŋel ande taŋamba sa ndana.

⁶ Kuate nuŋe Kiŋo mulum kilke te mbolŋge te-mayokam bafuna sulumba nu nuŋe Kiŋo nuŋe tuku teŋenmba sakina.

Yiŋe eŋel kame, tane nu tuku nyu te-duŋga nu mbariŋap ŋgina. *Lo 32.43*

7 Kuate nu nuŋe eŋel kame tuku teŋemba sakina.

Yiŋe eŋel kame nane bubre taŋaŋ kile-mayokket.

Yiŋe kukul mbal pa mane taŋaŋ kile-mayokket ŋgina. *Mune 104.44*

8 Nu nuŋe Kiŋo tuku pasa teŋemba sakina.

Ne Kuate. Ne nyu sunŋo ŋak naŋe mbal kulatka minmba minamŋgat. Kugawe nda.

Ne kumumbi naŋe gageu kulatkate.

9 Ne maŋau tiŋreknu ndo nzal-inu ne maŋau ŋaigonu ŋakmba mbulmba pitaikate.

Ta tuku ye ne tuku Mbara naŋe mbal ŋgamukŋge ne sunŋomba make pilmba nyu sunŋo tinmba gare tinen ŋgina. *Mune 45.6*

10 Kuate nu nuŋe Kiŋo tuku maŋ teŋemba sakina.

Sunŋo, ne tugu mbolŋge kilke te-mayokna.

Ne naŋe wai kuyarmbi samba pilna.

11 Kilke samba ŋgisikamŋgaik ta ne taŋawe nda.

Ne minmba minamŋgat.

Kilke samba tawi taŋaŋ urfu patika ŋaigoŋgamŋgaik.

12 Taŋawaik le taŋgo nu tawi tumba filfilte taŋamba ne samba kilke filfilmba kile-sikamŋgat.

Nane tawi abonu kilmba tiŋgig taŋaŋ ne samba kilke urfunu kile-sika maŋ abonu kile-mayokkamŋgat.

Neŋge ndo mbilka kisemba mayok kine nda.

Ne tuku yar mata kugawe nda. Ne minmba minamŋgat ŋgina. *Mune 102.25*

13 Kuate nu maŋ lato nuŋe Kiŋo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam teŋge sanŋri ŋak minyok mina le ma ma yeŋge ne tuku ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenŋka ne tuku kupe kumnemŋge patikamŋgit ŋgina. *Mune 110.1*

Nu eŋel ande pasa ta sa ndana. ¹⁴ Eŋel kame nane Kuate tuku pasa dubide tuku guwa ndo. Sine afu Kuateŋge muskil kile-tidiŋgam tuku mineg mbal nu nane kukulniŋgit le pro sine tursiŋgig.

2

Kuate nu ndin mayenu te-mayokna

1 Kuate tuku Kiŋo nu o mbolŋge minit tukunu sine nu tuku pasa mayenu isgeŋ ta ake wamwamka li ndaka kurauka likube. Sine taŋa ndabe ta sine waŋ taŋaŋ kundu mayenu limba fare fare kumba ka ŋgisikamŋgig.

2 O buk Kuate nu eŋel kukulniŋgina le nane Moses tukul tunaig ta son sanŋri ŋak. Siŋgine mbuŋ kame pasa ta lukanaig ta lafunu kumumbi tinaig. ³ Sine siŋgine muskil kile-tidiŋgam tuku pasa mayenu Sunŋoŋge te-mayokmba sakina le nane isnaig mbalŋge sine kubeu

siŋginaig. Kile sine pasa mayenu te ake wamwamka likeg ta sine taŋamba ndo lafunu tamŋgig. ⁴ Kuate nu nuŋe pasa ta saŋgri pilembe wam yimyambi nuŋe saŋgri kile-mayokka wam kitek ke likina. Nu nuŋe nzali dubimba Tukul Guwa tuku saŋgri yimyam niŋge likina.

⁵ Kilke kitek prowam tuku sakig ta kilke ta kulatkam tuku Kuate nu nuŋe eŋel madi ndaniŋgina. ⁶ Kuate tuku pasa mbolŋge ande nu teŋenmba kuyarna.

O Kuate, taŋgo nu ima le ne mara mara nu idus timba minit. Nu ima le ne nu turam tuku kulatkate.

⁷ Ne ait fagnu nu tumba eŋel kame kumnemŋge pilna.

Taŋana sulumba ne maŋ nu tumba te-mayokmba nyu ŋunjo tuna.

⁸ Ne agaŋ ndende ŋakmba kilmba nu kumnemŋge patikina.
Mune 8.4-6

Taŋamba Kuate nu agaŋ ndende ŋakmba kilmba taŋgo kumnemŋge patikina. Agaŋ ande taŋgoŋge kulat ndakanu taŋaŋ mine ndakate.

Son. Kile ait te mbolŋge agaŋ ndende ŋakmba taŋgo kumnemŋge minig le sine kaŋger ndakeg. ⁹ Kaŋger ndakeg ta Yesus kaŋgermbe nu mbolŋge kila pileg. Kuate nu taŋgo ake sinaŋ make patika Yesus nu ŋakmba tuku kumwa ŋga nu tumba ait fagnu eŋel kame kumnemŋge pilna. Pilna le nu ŋakmba

tuku kumna sulumba nyu ŋunjo pasa ŋak mayok kina.

¹⁰ Kuate nu agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina. ŋakmba nu tuku nzali ndo dubiwam tuku minig. Nu taŋgo gudommbe nuŋe kiŋo kame mayok ka nuŋe kilŋa tugumŋge minam tuku idusna sulumba nu kumumbi nane tuku muskil kile-tidingam tuku taŋgo rar ŋunjo tuna. Yesus nu rar ta mbolŋge nu sine tuku gabat mayok ka sine tuku muskil kile-tidinge ŋiŋgit.

¹¹ Taŋgo nane Kuate tuku mbal mayok kambim tuku ande nu atrau piro biyit ta nane nu ndoŋ tugu ndindo. ŋakmba Kuate tuku minig. Ta tuku siŋgine ŋunjo nu sine yabu ndaka yiŋe maib kame ŋga ¹² sine ndoŋ minam tuku Mam nuŋe teŋenmba sana.

Mam Kuate, ye ne tuku nyu ŋunjo ta yiŋe maib kame ndoŋ te-mayokmba saka minamŋgit.

Ye nane mbal ŋgamukŋge munembi ne tuku nyu te-duŋgamŋgit ŋgina.
Mune 22.2

¹³ Nu maŋ kuyar ande mbolŋge teŋenmba sakina.

Kuate, ye ne tuku saŋgri tumba tiŋget ŋgina.
Aisaia 8.17

Pasa ande mata teŋenmba.

Ye yiŋe maib kame Kuateŋge ye sina ta ndoŋ minet ŋgina. *Aisaia 8.18*

¹⁴ Kuate nu Yesus tuna mbal nane ŋgarosu ŋak. Ta tuku Kristus nu sine taŋaŋ ŋgarosu

ɲak mayok kina. Tanjamba nu maɲau ta dubimba nu kumna. Nu kumna ta tɲinga kume tuku saɲgri Satan te-ibeɲna sulumba ¹⁵ sine kumam tuku kuru-kuruka mineg ta sine tuku muskil kile-tidinga kuru kuru wam ta tukulna.

¹⁶ Nu eɲel kame turkam tuku nde ndakina ta kilimok. Nu sine Abraham tuku tugu ɲakmba tursingam tuku ndekina. ¹⁷ Ta tuku nu nuɲe maib kame minig taɲaɲ mayok kina. Wam ta mbolɲge ndo nu sine tuku pris suɲgo mayok kambim kumuɲ. Nu kumna sulumba nu Kuate tugumɲge sine mapeka sine tuku atrau piro kumumbi biyit le Kuate nu sine tuku une sauka gilaingate. ¹⁸ Nu sine taɲgo taɲaɲ mayok kina le Satan nu tagomba minna ta nu piti ta kamusna tukunu kile nu sine tago mbolɲge mineg ta nu sine tursingam kumuɲ.

3

Yesus nu Moses lite

¹ Tira kame, Kuatenge sine ɲakmba wikina le sine nu tuku kuasmbi ndindo mineg. Nu Yesus kukulna le nu sine tuku pris suɲgo minit. Ta tuku singine wamduɲ ɲakmba Yesus ndo idus tibe.

² O buk Moses nu Kuate tuku mbal ɲgamukɲge piro ke mayemba minna. Tanjamba ndo Yesus nu Kuatenge piro tuna ta nu piro ke mayena. ³ Nale arɲeɲ piro mayenaik ta Yesus nu Moses lite. Taɲgo ande wande

pilit ta sine wande tuku nyu te-du ndaɲgeg. Sine taɲgo tuku nyu te-duɲgeg. ⁴ Wande ɲakmba taɲgoɲge patikade ta Kuate nu agaɲ ɲakmba tugu. ⁵ Moses nu piro taɲgo ndo Kuate tuku mbal ɲgamukɲge piro mayena. Kuate nu ɲgumneɲga wam kile-mayokkina ta nu wam ta tuku saka minna. ⁶ Kristus nu Kuate tuku Kiɲo minmba Kuate tuku mbal ɲgamukɲge piro mayena. Nu mbal ta tuku tugu. Sine wamduɲ saɲgrinu pilmba singine Suɲgo tuku pasa alonu tairɲga minbe ta sine Kuate tuku mbal nu tuku wande taɲaɲ mineg.

Ngamuɲgal kilba tukul ndakam tuku pasa

⁷ Sine Tukul Guwa tuku pasa ise mayebe. Nu teɲenmba sana.

Kile ait te mbolɲge tane Kuate tuku pasa isig te

⁸ taɲgine mbuɲ Moses ndoɲ ma baknu mbolɲge minnaig taɲaɲ ɲgamuɲgal tukulmba kilba tukul ndakap.

Nane ye tuku wamduɲ mukuknu te gubra pile sam tuku tago-tagonaig.

⁹ Nane yar 40 ye tuku piro saɲgrinu yimyam kaɲgerkumba

ta tuku nda idusmba ye tago-tagoyumba minnaig.

¹⁰ Ta tuku ye mbal ta tuku gubra tumba nane tuku teɲenmba saken. Nane tuku wamduɲ

tugusek kuga. Nane ye tuku maŋau katese ndade ŋgen.

11 Ye nane tuku gubra suŋgo tumba pasa saŋgrinumbi teŋenmba saken. Nane ye ndoŋ mabte nda ŋgen. *Mune 95.7-11*

Tukul Guwa nu taŋamba Ku-ate tuku miŋge pasa sakina.

12 Tira kame, tane riron mayewap. Ande tane ŋgamukŋge wamdus tugusek kugatok minmba Kuate abo minmba minit nu talamba pitaiwikat. 13 Ki ait mindek taŋgine taŋgine muŋgu saŋgri pileniŋap. Tane kile abo ŋak minig ait mbolŋge maŋau ta kusre ndawap. Tane taŋa ndawap ta une maŋau taŋge tane didikuwa le taŋgine ŋgamuŋgal tukulkikat.

14 Ambonŋa sine Kristus wamdus ndindombi tigeŋ. Sine maŋau ta kusre ndamba taŋamba ndo minbe ta sine nu tugumŋge gare ŋak minamŋgig.

15 Kuate tuku pasa wam ta tuku teŋenmba sakate.

Kile ait te mbolŋge tane Kuate tuku pasa isig te taŋgine mbuŋ kame taŋaŋ ŋgamuŋgal tukulmba kilba tukul ndawap ŋga sakate. *Mune 95.7-11*

16 Tane idusap. Ima kate ŋgamuŋgal tukulmba kilba tukulnaig e? Moses nu nane ŋakmba kilmba Isip kusremba kinaig mbal ta.

17 Ima kate tuku Kuate nu yar 40 mbolŋge gubra tina

e? Nane wam ŋaigonu ke lika ma baknu mbolŋge kume farnaig mbal ta. 18 Ima kate tuku Kuate nu pasa saŋgrimbi nane ye ndoŋ mabte nda ŋgina e? Nane nu tuku pasa ismba dubi ndanaig mbal ta. 19 Nane Kuate talamba nu kumuŋ kuga ŋga idusnaig tukunu nane nu ndoŋ mabte ndakinaig.

4

Kuate nu taŋgo ndoŋ mabtam tuku iduste

1 Kuate nu taŋgo afu nu ndoŋ mabtam tuku pasa saŋgrinu pilna ta kile minit. Kuga ndate. Ta tuku sine kuru-kuruka kurau mayebe. Sine Kuate ndoŋ mabtam tuku wam lisiŋgikat. 2 Sine siŋgine mbuŋ kame buk minnaig taŋaŋ kile mata pasa mayenu iseg. Nane pasa mayenu ismba talakinaig tukunu pasa ta nane tur ndakina.

3-5 Sine nu tuku pasa ismba son ŋgeg mbal ndo Kuate ndoŋ mabta mineg. Kuate nu tugu mbolŋge agari ndende ŋakmba kile-mayokka nuŋe piro ŋakmba sugluka mabtina. Kuate tuku pasa mbolŋge ande nu mara 7 tuku teŋenmba kuyarna.

Kuate nu mara 7 mbolŋge nuŋe piro ŋakmba sugluka mabtina ŋga kuyarna. *Mulum Pasa 2.2*

Afu nu ndoŋ mabtam tuku Kuate nu sakina ta nane nu talamba pitainaig le nu nane tuku teŋenmba sakina.

Ye gubra sungo tumba pasa
 sangrinumbi tejenmba
 saken: Nane ye ndon
 mabte nda nga saken.
Mune 95.11

⁶ Pasa tanje sine tejenmba
 tumsingit. Kuate nu tanjo
 ndon mabtam tuku iduste.
 Nane ambonga Kuate tuku
 pasa mayenu isnaig mbal ta
 nane nu talamba nu ndon
 mabte ndakinaig. ⁷ Ta tuku
 ngumneŋga Kuate nu tanjo
 ndon mabtam tuku ait ande
 te-mayokna ta kite ki ait
 noten. Ye David tuku pasa
 buk satinjit ta Kuate nu
 tejenmba sakate.

Kile ki ait te mbolŋge tane
 Kuate tuku pasa isig
 te ngamunjal tukulmba
 kilba tukul ndawap
 ngate. *Mune 95.7-8*

*Kuate ndon mabteg wam
 kilke mbolok kuga*

⁸ Yosua nu Israel mbal
 kilmba Kanan kilke mbol
 promba nane Kuate ndon
 mabte ndakinaig. Nane
 tanjamba mabtinaig kande
 Kuate nu ngumneŋga maŋ
 mabtam tuku ait ande sa
 ndakina kande. ⁹ Kuate
 nu nuŋe piro ke suluna
 sulumba mabtina tanjamba
 ndo nuŋe mbal nu tugumŋge
 mabtamŋgaig. ¹⁰ Sine Kuate
 ndon mabteg ta nu nuŋe piro
 sugluka mabtina tanjamba
 ndo sine siŋgine piro tuku
 sanjri kusremba Kuate tuku
 sanjri tomba tinja mabteg.
¹¹ Sine tanjamba nu ndon mab-
 tam tuku wamdus sanjrinu
 pilmba dirnanjube. Ande
 nu pasa mayenu ismba

talakuwa ta nu siŋgine mbun
 kame tanan Kuate ndon
 mabte nda.

¹² Kuate tuku miŋge pasa
 sanjri ŋayo abo ŋak minmba
 minit. Pasa ta kame bagi
 agonu limba nu agok ŋayo.
 Nu tanjo tuku ngamunjal
 nduasemba ka sinam nziŋge
 kilke mbolok maŋau samba
 mbolok maŋau ngamu fetka
 kilimok kile-mayokkate.
 Tanjo tuku wamdus nzali
 kise kise kam idusde ta nu
 kiŋgenka kila minit. ¹³ Agan
 ande Kuate am mbolŋge
 kuirka minam kumuŋ kuga.
 Sine tuku wam ŋakmba
 nu am mbolŋge mayokŋge
 minig. Ngumneŋga nu sine
 pilesinjuwa le sine ta son
 ngamnjig.

*Yesus nu sine tuku pris
 sungo*

¹⁴ Siŋgine pris sungo
 nu samba mbol kina su-
 lumba kile Kuate tugumŋge
 minit. Nu Kuate tuku kiŋo
 nuŋe Yesus. Ta tuku pasa
 mayenu iseg te biye debe.
¹⁵ Siŋgine pris sungo nu kilke
 te mbolŋge minmba tago
 ŋakmba nu mbolŋge pronaig
 ta nu mbar ndana. Tago
 mbolŋge sine sanjri kugatok
 ta nu kila pilna sulumba
 sine sinasinjit. ¹⁶ Ta tuku
 sine kuru kuru kugatok
 wamdus bulok Kuate tugum
 kab. Nu ake sinan tanjo
 make patika turkam iduste.
 Sine nu tugum kab ta nu
 sine mapeka siŋgine piti ait
 mbolŋge tursinjit.

5

1 Sine tanjo ngamuknge tanjo afu atrau piro biyam tuku mayok kinig ta nane sine jakmba tuku Kuate am mbolnge pirokade. Sine aganj afu Kuate tambim tuku ningeg le nane Kuate tuku patikade sulumba singine une saukam tuku aganjmor bale farmba atraukade. 2 Pris mbal nane tanjo ndo nane sine tana mbar jak. Ta tuku nane katese ndade mbal mbarde mbal wamdus bafumbi kulatka piroka minig. 3 Pris mbal mbar jak tukunu nane tanjo tuku une saukam tuku aganjmor bale farmba atraukade ta nangine une tuku turmba atraukade.

4 Tanjo ande nu nuje wamdusmbi atrau piro biyam tuku nuje nyu te-mayokam kumu kuga. Kuatenge madiningit mbal ndo piro ta biyam kumu. Abo abo nu Aron tanjamba madina. 5 Kristus nu mata nuje wamdusmbi pris sunjo mayok kambim tuku nu nuje nyu te-mayok ndana. Kuatenge Kristus nu piro ta kam tuku madina sulumba sana:

Ne ye tuku Kiyo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ngina. *Mune 2.7*

6 Kuate tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ne Melkisedek tana pris minmba minamngat ngate. *Mune 110.4*

7 Yesus nu kilke mbolok tanjo minmba nuje kume mbolnge Kuatenge nu tuku muskil te-tiwam kumu nga

Kuate yabanmba sunjomba malmbika sarsarmba minna. Nu wamdus ndindo jak Kuate kumnemnge minna le Kuate nu tuku yaban pasa ta isna.

8 Yesus nu Kuate tuku Kiyo ta nu mata piti sugo kamusna. Piti ta mbolnge Kuate kumnemnge minam tuku wam ta nu kila pile mayena. 9-10 Nu Kuate tuku nzali ndo dubimba piti kamusmba minna ma ma nu kumumbi mayok kina. Nu kumumbi mayok kina le Kuate nu nuje Kiyo ta tejenmba sana. Ne Melkisedek tana pris sunjo minmba minamngat ngina. Nu pris sunjo mayok ka sine nu tuku pasa dubiweg mbal sine muskil kile-tidinga abo minmba minam tuku singit.

Sine Kristus tuku wam jakmba kila pilmba sugokube

11 Sine Melkisedek tuku wam afu gudommaba satengam iduseg ta tane pasa isam tuku ngaro wasni jak pronaig tukunu sine tugunu jakmba tumtingam tuku piro karenkeg. 12 Tane o buk Kuate tuku pasa isnaig ta kile tane nane afu tumningam tuku ta tane kumu kuga. Sine man pasa ndui ta tugu patika tumtingam iduseg. Tane kiyo dabro tana amo ndo nyam kumu. Tane nyam-agan karennu nyam kumu kuga. 13 Kiyo dabro amo ndo nyumba minit tana tane manau tinreknu katese ndamba mbirmbarmba minig. 14 Tanjo sugonje ndo nyamagan karennu nyade.

Nane mara mara manau
tjreknu dubika wam ma-
genu njaigonu pitik katesede
sulumba wam magenu ta
ndo dubikade.

6

1 Sine Kristus tuku pasa
amo suk ta buk ismba kila pil-
gen tukunu kile sine nu tuku
pasa nyamagan karenu suk
ta isam tuku wamdus pilmba
ka sugokube. Sine makek
man lato lato sigrika wande
palmim kumuŋ kuga. Sine
buk wam kame alo kuga-
tok dubikigen ta kusreka
ngamunŋal biye mbilmba
makek karenu siriwanu
tanan 2 kule pisne manau
e ko tango mbolŋge wai
patinu tuku manau sine kila
pilgen. Sine tango kummba
man tanga e ko mbal njaigonu
lafu njayonu tumba minmba
minam tuku pasa ta mata
sine buk kila pilgen. Ta tuku
kile sine pasa alo sugo njak
isam tuku wamdus pilmba
ka sugokube. 3 Kuate nuŋe
ndin tumsingwa ta sine ndin
ta mbolŋge sugokamngig.

4 Nane afu Kristus tuku
wam katese mayemba man
kusrewaig ta nane kile-luka
kilam tuku ndin ande kanŋer
ndaweg. Ta ndanam? Kuate
tuku bulu tanŋe nane tuku
wamdus kiljaningina. Kuate
nu ake sinan tango make
patikate wam ta nanŋine
wamdus sinanŋe kamus-
naig. Nane Tukul Guwa
mata tinaig. 5 Nane Kuate
tuku pasa ismba tagonaig ta
mayenu nŋa idusnaig. Kilke

kitek tuku sanŋri minmba
minam tuku ta mata kamus-
naig. 6 Nane Kristus tuku
wam njakmba ta kila patika
man kusrekuwaig ta nane
Kuate tuku Kinjo ngumnemba
nu tumba nanŋine waimbi
lato man ail kazrai mbolŋge
dannganu sukde. Nane nu
tuku nyu njayo silide le njakmba
kanŋerde. Ta tuku nane
ngamunŋal biye mbilam tuku
ndin ande mine ndakate.

7 Tane kilke tuku manau
kanŋerap. Mara mara
sawe piymba kilke mbolŋge
ndekate ta kilke nu sawe
tate sulumba tango tuku piro
turka nyamagan magenu
tingade ta Kuate nu kilke ta
nyaro mayenu tuwit. 8 Kilke
ande sawe tate sulumba anŋa
njaigonu prode ta kilke ta piro
kugatok. Kuate nu kilke ta
kasuram bafute. Ngumneŋga
nu kilke ta piyamngat.

9 Tira kame, sine tane
pasa pitinu satinŋig ta Kuate
nu tane mbolŋge tanjawe
nda nŋa sine iduseg. Kuate
nu tane tuku muskil kile-
tidinŋe tingwa le tane nu
kanŋeramngaiŋ. 10 Tane Kuate
tuku kume purmba nu tuku
mbal turka minig wam
ta Kuate nu gilainŋe nda.
11 Tane njakmba tanŋine manau
mayenu ta biye demba
minap le ma ma wam tairnŋa
tane tumail pulutingamngat.
12 Tane kanyummba nŋaro
wasni njak mine ndakap.
Kuate nu tango mbolŋge wam
magenu kamngit nŋa sakina
ta o buk nane afu nu kumuŋ

nga ngamunggal mukuk tairnga minnaig ma ma kile nane Kuate tugumnge kanjerkade. Tane nane tana minap.

13 O buk Kuate nu wam mayenu ande kam tuku Abraham sana ta nuje pasa sanjri pilewam tuku Sunjo ande nu limba mine ndakina le nu nuje nyu tamba pasa sanjri pilemba tenemba Abraham sana: 14 Ye Sunjo. Ye sinjka ne mbolnje wam mayenu kamngit. Yenge ne tuku ndare te-tugewi le sunjokamngat nga Abraham sana le 15 nu ngamunggal mukuk tairnga minna ma ma tina.

16 Sine tango singine pasa sanjri pilewam tuku singine nyu tamba sa ndakeg. Singine mbara nu tuku nyumbi sine pasa sanjri pileweg. Manau ta mbolnje ande nu sine tuku pasa pitaiwam kumu kuga.

17 Kuate nu nuje mbal mbolnje wam mayenu kam tuku sakina ta nu wamdus biye mbil ndamba sinjka kamngat nga sine idusbe nga nu tango tuku manau dubimba nuje nyumbi nuje pasa sanjri pilena. 18 Kuate nu pasa sakate ko nuje nyumbi sanjri pilete wam ar ta mbilka kise mayok kine nda. Nu yabrikam kumu kuga. Sine afu Kuatenje tur-sinjuwa nga kua ka nu tugum kineg mbal sine nu tuku pasa biye demba ngamunggal mukuk alonu tairnga minbe nga nu wam armba te kilemayokkina. Nu nuje pasa

sakina sulumba man nuje nyumbi sanjri pilena.

19 Wam armba ta mbolnje sine nu tuku pasa alonu tairnga mineg mbal wan nga ndinkanu tana bike ndakeg. Singine nga ta samba mbolnje tukul tawi sinamnge Kuate tugumnge minit. Purkam kumu kuga. 20 Yesus nu Melkisedek tana pris sunjo minmba nu ambonga sine tuku ndin wakeimba sinam kumba sinenu nga Kuate tumailamnge pris piro biymba minmba minit.

7

Melkisedek nu pris mbal njakmba liningina

1 Melkisedek nu tango sunjo nyu njak ma ande nyunu Salem kulatkina. Nu Kuate tuku pris minna. Mara ande Abraham tango sugo afu ndonj kame bumba nu nane njakmba kile-ibenja nu luka kumba ndinje Melkisedek te-silikina le nu nyaro pasa tuna. 2 Tana le nu Melkisedek nu tango sunjo nga nuje aganj ndende njakmba mangur 10 patika ande tumba nu tuna.

Melkisedek nyu tugunu ta Manau Tinjeknu tuku Gabat. Nu kulatkina ma Salem nyu tugunu ta Wamdus Bulok. Ta tuku nu mata wamdus bulok tuku gabat. 3 Melkisedek tuku ina mam nu tuku wa mbunj kame tuku pasa ande ta tuku mine ndakate. Nu prona tuku tugu e ko kumna tuku tugu ta sine gilai. Nu wam ta kugatok tana

minna. Nu Kuate tuku Kinjo tana nu pris minmba minit.

⁴ Melkisedek nu sinja nyu sunjo. Singine mbun sunjo Abraham tuku wam kanjerap. Nu gabat afu ndon kame buna sulumba gabis agan ndende kilna ta manjur 10 patika ande tumba Melkisedek tuna.

⁵ Ngumnenga Levi tuku mbun afu atrau piro biyam tuku Kuate nge madinina. Nane atrau piro biynaig sulumba nanjine mbal tuku agan ndende manjur 10 patika ande didika kilnaig. Nane nanjine mbal linininaig ta tuku kuga. Nane nakmba Abraham tuku mbun. Nane Moses tuku tukul ande dubimba nanjine mbal tuku agan ndende kilnaig.

⁶ Melkisedek nu Levi tuku ndare kuga. Abraham nu agan ndende manjur 10 patika ande tumba nu tuna le Melkisedek nu sunjo tukunu nu ndek yaimba kilna. Nu kilna sulumba nu Abraham nyaro pasa tuna. Abraham nu ake tango kuga. Kuate nu tango mbolnge wam mayewam idusna sulumba nu Abraham pasa mayenu ta tuna.

⁷ Ima nu sunjo? Tango nu nyaro pasa tuwit ta e ko nyaro pasa tate ta? Tango nu nyaro pasa tuwit nu sunjo. Ta tuku Melkisedek nu sinja Abraham lite. ⁸ Levi tuku mbun afu nanjine mbal tuku agan ndende manjur ande kilnaig ta nane tango ndo nakmba kume far sulunaig. Melkisedek nu Abraham

tuku agan ndende manjur ande kilna ta kuyar pasa nu tuku tenemba sakate. Nu abo njak minmba minit ngate.

⁹⁻¹⁰ Melkisedek nu ndin nge Levi tuku mbun Abraham kangerna le ait ta mbolnge Levi kugatok ta nu mbun nuje tuku fungul sinam nge minna. Abraham nu nuje agan ndende manjur 10 patika ande Melkisedek tuna ta nu nuje ndare Levi tuku turmba Melkisedek tambinu tana kina. Ta tuku kile Levi tuku mbun afu nanjine mbal tuku agan ndende ndui ndui yaika kilig ta nane pris sunjo Melkisedek li ndade.

Yesus nu Aron lite

¹¹ Kuate nu Levi tuku tugu Aron tuku ndare nane pris piro biyamba kulatkuwaig nga nu tukul manjau tango pino dubiwam tuku te-mayokna. Nanjine piro ta mbolnge tango pino Kuate am mbolnge kumumbi mayok kinaig kande pris kitek ande mayok nda kina kande. Pris kitek mayok kina ta nu Aron tuku ndare kuga. Nu Melkisedek tana mayok kina.

¹² Pris kitek mayok kuwa ta tukul manjau kitek turmba mayok kinit. Tukul ambokok kugate. ¹³ Pris kitek ye sakit ta nu Levi tuku tugu kuga. Nu Yuda tuku tugu. Yuda tuku mbun ande atrau mbain mbolnge atrau ndakina. ¹⁴ Singine Sunjo Yesus nu Yuda tuku tugu mbolnge prona wam ta sine nakmba kila. Moses nu atrau piro biyam tuku Israel mbal

saniŋgina ta nu Yuda tuku nyu te-mayok ndana. Ta tuku tukul maŋau ambokok sinamŋge Yuda tuku tugu ande pris piro biyam kumuŋ kuga.

¹⁵ Pris kitek Melkisedek taŋaŋ mayok kina wam ta mbolŋge sine kilimok kaŋgereg. Maŋau kitek turmba mayok kina. ¹⁶ Yesus nu pris mayok kina ta tukul ande dubimba pris mayok nda kina. Nuŋe mbuŋ ande pris piro biye ndakina. Nu abo ŋak minmba minam tuku nuŋe saŋgri tambu nu pris mayok ka piro ta tina. ¹⁷ Kuatenŋge nu tuku teŋenmba sakina. Ne Melkisedek taŋaŋ pris minmba minamŋgat.

¹⁸⁻¹⁹ Ambokok maŋau ta gisleknu. Taŋgo pino tur ndakina. Tukul maŋau mbolŋge nane tiŋreknu mayok ndakinaig le Kuate nu maŋau ta te-sina. Kile maŋau kitek Yesus mbolŋge alonu tamŋgig ŋga tairŋga mineg maŋau ta kumuŋ. Sine nu mbolŋge kumumbi mayok ka Kuate tugum kinig.

²⁰⁻²¹ Pris ambokok nane atrau piro biyam tuku Kuate nu saniŋgina ta nuŋe nyumbi pasa saŋgri pile ndana. Nu Yesus pris mayok kambim tuku sakina ta nu nuŋe nyumbi pasa ta saŋgri pilemba sana: Ye Sunŋo. Ye yiŋe pasa yiŋe nyumbi saŋgri pilemba saken. Ye wamdus mbilmba kisémba sake nda. Ne mara mara pris minmba minamŋgat ŋgina.

²² Kuate nuŋe pasa saŋgri

pilemba nu Yesus pris minmba minam tuku pilna. Ta tuku nu pasa kitek Kuatenŋge katna ta kulatka minwa le alonu kugawe nda. Minmba minamŋgat. Ta tuku pasa kitek taŋge o buk Moses ndon pasa katna ta lite.

²³ Pris ambokok nane ŋakmba kume likinaig. Ta tuku nane lafu-lafuka pris piro biyamba minanu. ²⁴ Yesus nu abo ŋak minmba minit tukunu nuŋe atrau piro kusrewe nda. ²⁵ Nu mara mara abo minmba samba mbolŋge Kuate tugumŋge taŋgo tuku yabaŋmba minit. Nane afu nu tuku piro tuku saŋgri tomba tiŋga Kuate tugum kinig mbal nu nane tuku muskil kile-tidiŋga minit.

²⁶ Yesus nu kumumbi sine tuku atrau piro biyit. Nu purfeŋnu. Mbar ande nu mbolŋge mine ndakate. Nu sine taŋgo taŋaŋ mine ndakate. Nu une kugatok. Kuatenŋge nu te-duŋga samba mbolŋge pilmba nyu sunŋo tuna. ²⁷ Pris ambokok nane mara mindek ambonŋa naŋgine une sauka ŋgumnŋga taŋgo pino tuku une saukam tuku agaŋmor bale farmba atraukanu ta Yesus nu taŋa ndana. Nu nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna le afuŋge nu balenaig le atraukam nduina. Not ndo. ²⁸ Tukul maŋau sinamŋge Kuate nu sine taŋgo une ŋak kilmba atrau piro biyam tuku patikina. ŋgumnŋga nu pris kitek piro biyam tuku Kuate nu nuŋe nyumbi pasa

sanjri pilena ta nu nuje Kiŋo nuje pilna. Nuje Kiŋo ta nu purfen nu minmba nu pris sunjo kumumbi mayok ka tanjamba minmba minit.

8

Yesus nu pasa kitek kulatkate

¹ Ye pasa njakmba sake likit ta tugunu tejenmba. Singine pris sunjo Yesus nu samba mbolnje Kuate tuku ndinam kumamnje minyok minit. ² Nu samba mbolnje Kuate tuku wande tugusek ta sinamnje nuje atrau piro kumba minit. Wande ta Kuatenje pilna tuku. Tanjonje pile ndakinaig.

³ Pris sugo nane aganj yimyam Kuate tumba aganjmor kilmba bale farde. Nane atrau piro ta ke likam tuku pris nyu tinaig. Singine pris sunjo nu mata piro ta kam tuku nyu tina. Nu aganj ande Kuate atraukam kumunj.

⁴ Yesus nu kilke te mbolnje minit kande nu atrau piro biye ndakate kande. Pris gudommba Moses tuku manau mbolnje tukul dubimba aganj yimyam kilmba Kuate atrauka tuwig. ⁵ Kilke te mbolnje atrau piro kade mbal nane samba mbolnje piro tugusek ta tuku kanunu ndo kade. Moses nu tawi wande palmbim bafuna le Kuate nu wam pagumba sana:

Ne isa. Ne buk tabe mbolnje minna le ye wande kanunu te-mayokmba

tumnen tanjamba ndo pale njina. *Kisim Bek 25.40*

⁶ Kuate nu alonu sunjomba prowamnjagig nga pasa kitek katna. Kile Kristus nu alonu ta kile-mayokkate. Pasa kitek tuku alonu sunjokanu pasa ambokok lite. Ta tuku atrau piro Kuate nu Kristus tuna tanje pris mbal tuku piro ambokok mata lite. ⁷ Kuate nu Moses ndonj pasa katna ta sinamnje tanjo pino kumumbi minnaig kande nu manj pasa kitek kat ndana kande. ⁸ Kuate nu tukul pasa kumnemnje minnaig mbal nu nane ndonj pasa njak minmba tejenmba sakina.

Ye Sunjo, ye satinjamngit. Ait ande prowa le ye Israel mbal ndonj Yuda mbal turmba pasa kitek sanjgrinu katamngit.

⁹ Ye o buk Israel mbal tuku mbunj turka ndin te-mayoken le Isip kusremba kinaig ait mbolnje nane pasa sanjgrinu katen tanjamba kuga. Nane ye tuku pasa ta dubi maye ndamba kusrenaig le ye nane ngumneninjen.

¹⁰ Ye Sunjo ye satinjamngit. Ngumnenja ait kumunguwa le ye pasa kitek tejenmba Israel mbal ndonj katamngit. Ye yije tukul pasa njakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ngamunjal sinamnje patike likamngit. Ye nane

tuku Mbara Sunjo
mini le nane yinje mbal
minamngai.

11 Nane nangine kilke tuma
mbal nangine ndare
Kuate tuku kila pil-
waig nga manj tum-
ninge nda.

Nyu njak nyu kugatok mbal
nane njakmba ait ta
mbolnje ye kila mi-
namngai.

12 Ye nane mapeka nangine
wam ngaigonu sauke
ningamngit. Tanjawi
sulumba ye nane
tuku une njakmba
gilaingamngit ngina.
Yeremia 31.31-34

13 Kuate nu pasa kitek katam
saka nu pasa ambokok te-
sina le piro kugatok minit.
Nu piro kugatok minmba
ngisini bafute.

9

*Kuate mbarinjam tuku kilke
mbolok tawi wande*

1 Pasa ambonga Kuate nu
Moses ndonj katna ta nane
ta sinamnge fare fare Kuate
mbarinj ndanaig. Nane tukul
afu dubika nu mbarinjnaig.
Nane nu mbarinjam tuku
kilke te mbolok tawi wande
pilnaig. 2 Nane wande tu-
mailamnge bulu ande mbain
mbolnje pilnaig. Tukul bret
Kuate am mbolnje patikinaig
tuku mata mbain ta mbolnje
minnaig. Tawi wande ta
nyunu tukul wande. 3 Tukul
wande ta ngamunge malanga
tukulanu tawi sunjokanu
minna. Tawi ta ngumnemnge

tawi ma ande minna ta
nyunu tukul wande sunjo.

4 Wande ta sinamnge
mbain ande aganj afu pa-
sokanu le mundur magenu
prowanu ta minna. Mbain
ta nane golmbi wakeinaig.
Kuate nu Israel mbal ndonj
pasa katna ta tuku bokis
mata minna. Nane ngaronu
golmbi wakeinaig. Ndate
armba tukul pasa kuyaranu
njak, gol waim mana fudinjo
njak, Aron tuku ndumndum
kuzru prona ta njakmba bokis
sinamnge patikinaig. 5 Bokis
mbolnje enjel armba wakeika
patikinaig. Enjel ar ta ma-
genu ndo kilja njak. Nale
nakile salmban kuitka bokis
tukulnu songinaik. Kuate nu
tanjo tuku mbar saukam
tuku pris sunjo nu bokis
tukulnu ta mbolnje aganjmor
ndarenu barejanu. Sine
kile tawi wande tuku aganj
ndende njakmba satinjam tuku
ait kuga. 6 Nane tanjamba tawi
wande tuku aganj ndende
njakmba patike likinaig.

Pris mbal nane mara mara
wande tumailam ta sinam
kumba atrau piro yimyam
kumba minnaig. 7 Tawi
ma ngumnemnge minna ta
pris sunjo ndo nu wande ta
sinam kambinu. Mara mara
kuga. Yar ndindo sinamnge
ki ait ndindo ndo nu wande
ta sinam kambinu. Nu
kambim nga aganjmor ndare
kilmba nuje mbar, tanjo
pino tuku mbar, mbar afu
nane kumba kamus ndanaig
ta njakmba saukam tuku
Kuate atraukanu. 8 Manjau
ta mbolnje Tukul Guwa

nu tenenmba sine tumsingit. Ambokok manau sinamnge tukul wande tumailamnge atrau piro kuga ndawa ta ake tanjo nu tukul wande sunjo ngumnem ta sinam kumba Kuate tugum kambim kumuŋ kuga.

⁹ Tawi wande ta manau kitek te tuku kanunu ndo. Manau ta sinamnge nane Kuate mbarinjam nga agan yinyam Kuate tuku patika aganmor kilmba bale farmba atrauka tanjamba tanjamba minnaig. Nane tanjanaig ta nanjine mbar manau tuku piti nanjine wamdus sinamnge minnaig. ¹⁰ Nane kule le nyamagan tuku tukul ngarosu agan ndende minyanje likam tuku tukul ta ndo dubika minnaig. Tukul njakmba ta ngarosu tuku ndo. Nane tukul kame ta dubika minwaig le Kuate nu manau kitek te-mayokuwa le tukul kame ta sanjri kugawamngai.

¹¹ Nane tukul manau dubika minnaig le ta ngamuknge Kuate tugumnge ngamunjal mukuk njak minam tuku manau prona. Kristus nu pro manau ta tuku pris sunjo mayok kina. Nu Kuate tuku wande sinam kumba ka pris sunjo piro biyit ta kilke mbolok wande kuga. Samba mbolok wande tugusek. Tanjonje pile ndakinaig tuku. ¹² Nu wande ta tuku tukul wande sunjo nduiye sinam kina. Nu pris sunjo ambokok tanan meme le makau fat tuku ndare kilmba

tukul wande sunjo sinam kine ndakina. Nu nuje ndare tumba ka ndare tambi sine piyasinmba sine tuku muskil nduiye kile-tidingina.

¹³ Manau ambokok dubimba nane meme le makau pailnu tuku ndare kilmba makau panjar fatnu pasokinaig tuku kuke tugu ta tur mbilmba tanjo nu wam afu mbolnge kutur kilanu ta nane mbolnge barenninginaig. Barenninginaig le nanjine ngarosu tuku kutur saukinaig.

¹⁴ Kristus tuku ndarenje aganmor ndare tuku piro lite. Nu purfen nu ndo minmba nuje minmba minam tuku manau tuku sanjri mbolnge nuje ngarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukina. Wam afu dubikeg le tur ndasingig le wamdus piti njak mineg ta nuje ndarembi mbar ta njakmba sauke suluwa le sine ngamunjal mukuk njak Kuate mbarinjam kumuŋ. ¹⁵ Pasa kitek Kuate katna ta kile Kristus nu alonu kile-mayokkate. Nu tuku kume mbolnge pasa ambonja katna ta kumnemnge minmba mbarde mbal muskil kile-tidinge ningit. Kile Kuate nu o buk sakina tanjamba nu wikade mbal njakmba nuje wam magenu kilam tuku minig.

¹⁶ Tanjo ande ngumnenja ye kumi le ye tuku agan ndende yije mbalnge kilam tuku nga idusmba nu waje ande kuyarmba pilit. Tanjo ta nu kumit le ndo nu tuku agan ndende kuembol walmba

kilig. ¹⁷ Nu nuñe pasa kuyarte sulumba nu abo minit ta kuyar ta alo kugatok tañan minit. Nu kumit le ndo alonu mayok kinit. ¹⁸ Wam ndui ta ndo Kuate nu pasa o buk taño ndon katna ta alonu mayok kuwa nga tane aganmor bale farap ngina. Ndare tambi pasa katna ta tugu pilnaig ta teñenmba. ¹⁹ Moses nu tukul pasa ñakmba taño pino saningina sulumba nu makau fat le meme tuku ndare kilmba kule tur mbilna. Tañamba nu sipsip nguenu gurgur kilmba hisop ail wañenu tur kusmba pilna le ndare sinam kina. Kina le tumba bareña le tukul kuyaranu wañe taño turmba mbol kinaig. ²⁰ Tañamba Moses ndek sakina: Tane dubikam tuku Kuate nu tane ndon pasa katna ta ndare tembi tugu pilit ngina.

²¹ Nu wam kina tañamba ndo ndare ta tumba ka tawi wande sinamñge Kuate atraukam tuku agan ndende ñakmba mbolñge bareñningina. ²² Moses tuku tukul mañau ta sinamñge kutur ñakmba mayok kinaig ta ndarembi ndo saukinaig. Ndare kutu ndate ta taño tuku une sau ndakate.

Yesus nu kummba sine tuku une saukina

²³⁻²⁴ Mañau ambokok sinamñge nane aganmor ndarembi kutur saukinaig. Mañau ambokok ta samba mbolok mañau kube ndo naig. Kristus nu kilke te mbolok tuku tukul wande

sinam kine ndakina. Nu samba mbolok tuku wande tugusek ta sinam kina sulumba kile sine turkam tuku Kuate tugumñge minit. Ta tuku samba mbolok agan ndende aganmor ndarembi kutur saukam kumuñ kuga. Atrau agan purfeñnumbi ndo kutur saukam kumuñ.

²⁵ O buk yar kidemba ki ait ndindo mbolñge pris sungo nu tukul wande sungo sinam kambim nga nuñe ndare tumba kine ndakina. Nu aganmor ndare kilmba kambinu. Kristus nu taña ndana. Nu nuñe ngarusu kumam tuku palmbim nduina sulumba nuñe ndare tumba samba mbolok tukul wande sinam kina. ²⁶ Nu wam ta ke ndakina kande Kuate nu kilke te-mayokna ait ta mbolñge nu tugu pilmba kume tutur-tuturmba ka kile tañamba minit kande. Ait kugawam tuku ait te mbolñge nu mayok kina sulumba nuñe ngarusu tambi une ñakmba sauke suluwam tuku Kuate atraukam nduina. ²⁷ Taño ñakmba kume ndui-waig sulumba Kuate nu nane pileningam tuku ait tairnga minamñgaig. ²⁸ Tañamba ndo Kristus nu nuñe ngarusu pilna le nane nu balenaig le nu kumam nduina sulumba taño gudommba tuku une saukina. Nu mañ luka prowamñgat ta une saukam tuku prowe nda. Sine nu minde mineg mbal sine tuku muskil kile-tidinge sinjam tuku prowamñgat.

10

¹ Tukul maṅaṅge samba mbolok tuku tugusek maṅau tuku alonu kile-mayok ndakate. Nu wam tugusek tuku kanunu ndo. Ta tuku nane tukul dubimba yar kidemba agaṅmor ndui ta ndo kilmba bale farmba atrauka Kuate am mbolṅge kumumbi mayok kine ndakade. ² Nane kumumbi mayok kinaig kande nane une tuku piti kamus ndamba agaṅmor maṅ kilmba bale farmba atrau ndakinaig kande. ³ Nane yar kidemba une saukam tuku agaṅmor kilmba bale farniṅmba atraukinaig sulumba naṅgine une ta idusmba minanu. ⁴ Makau pailnu le meme tuku ndarembi une saukam kumuṅ kuga. ⁵ Ta tuku Kristus nu kilke te mbol prona sulumba nu Kuate sana:

Nane agaṅmor kilmba bale farmba agaṅ kise kise ne tanmbim tuku patikade wam ta ṅakmba ne nzali ndanate. Ta tuku ne ye ṅgarosu te sina.

⁶ Nane agaṅmor kilmba bale farmba ṅak pasokade ko naṅgine une idusmba agaṅmor bale farmba atraukade wam ta ṅakmba ne nda nzalinate.

⁷ Ta tuku ye ne sanamṅgit. Kuyar pasa ye tuku taṅamba sakate ta ye prowen te ne tuku nzali ṅakmba dubikam tuku minet. *Mune 40.6-8*

Kristus nu taṅamba Kuate sana.

⁸ Kristus tuku pasa ta tugu nu teṅenmba. Nu ambonṅa sakina: Agaṅmor kilmba bale farmba agaṅ kise kise ne tanmbim tuku patikade wam ta ne nzali ndanate. Agaṅmor kilmba bale farmba ṅak pasokade ko afu naṅgine une tuku atraukade maṅau ta ṅakmba ne nda nzalinate ṅgina. Nane tukul maṅau dubimba maṅau ṅakmba ta kinaig ta ⁹ Kristus nu maṅ pasa tuturmba sakina: Ye prowen te ne tuku nzali ṅakmba dubikam tuku minet ṅgina. Nu maṅau kitek Kuate tuku nzali ṅakmba dubikam tuku ta mayok kuwa ṅa tukul maṅau tuku piro tesina. ¹⁰ Kristus nu Kuate tuku nzali ta dubimba nuṅe ṅgarosumbi Kuate atraukam nduina. Taṅana le Kuate tuku nzali mayok ka Yesus Kristus tuku kume mbolṅge sine nu am mbolṅge kumumbi mayok kageṅ.

¹¹ Tukul maṅau mbolṅge pris mbal nane tawi wande sinamṅge mara mindek taṅge piroka tiṅ minig. Nane agaṅmor ndui ta ndo kilmba bale farmba atraukade ta agaṅmor ndarenunṅe taṅgo tuku une saukam kumuṅ kuga. ¹² Kristus nu taṅgo tuku une saukam tuku nu nuṅe ṅgarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukam nduina. Nu tuku atrau agaṅ une saukam tuku saṅgri minmba minamṅgat. Nu taṅana sulumba nu Kuate tuku ndinam kumamṅge minyoka

13 Kuate nu nuŋe ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenka nu kumnemŋge patikam tuku tairŋga minit. 14 Nu nuŋe ŋgarosu atraukam nduina le sine nu mbolŋge purfeŋnu mayok kineg mbal Kuate am mbolŋge kumumbi minmba minamŋgig. 15 Tukul Guwa nu wam ndui ta ndo tum-singit. Nu ambonga tejenmba sakina.

16 Ye Sungo ye sakamŋgit. Ait ande prowa le ye pasa kitek tejenmba Israel mbal ndoŋ katamŋgit. Ye yiŋe tukul pasa ŋakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge patike likamŋgit ŋgina.
Yeremia 31.33

17 Tukul Guwa nu lato maŋ tejenmba sakina.

Ye nane tuku une wam ŋaigonu ŋakmba gilaingamŋgit ŋgina.
Yeremia 31.34

18 Kuate nu sine tuku une ŋakmba sauka gilaingina tukunu une saukam tuku atrau agan nu piro kugatok minit.

Sine Kuate tugum kab

19 Tira kame, Yesus nu nuŋe ndarembi sine tuku une ŋakmba sauke suglukina. Ta tuku kile sine kuru kuru ndaka ŋgaro bulok samba mbolok tukul wande sungo sinam kumba Kuate tugum kab. 20 Sine Kuate tugum kambim tuku Yesus nu nuŋe ŋgarosu atrauka ndin kitek wakeina. Ndin ta abo ŋak minmba minam tuku.

21 Nu pris sungo mayok ka sine Kuate tuku mbal kulatkate. 22 Nu singine mbar tuku piti sauke sulumba kule purfeŋnumbi sine tuku ŋgarosu ŋakmba minyanŋina. Ta tuku sine wamdus ndindo tumba Kristus tuku sanŋri tomba tinŋa ŋgarosu bulok Kuate tugum kab. 23 Sine nu tuku pasa tuku alonu tairŋga mineg ta kusre ndamba biye debe. Kuate nu sinka nuŋe pasa dubimba singine muskil kile-tidinge singamŋgat.

24 Sine tira kame nane afu ŋgamuŋgal niŋgam tuku afu mbolŋge maŋau magenu ke likam tuku singine singine ŋgamuŋgal kuagnekube.

25 Singine mbal afu Kuate mbariŋam tuku maŋgur ndakade ta sine taŋa ndabe. Sine maŋgurka singine singine tira ndoŋ muŋgu sanŋri pileninbe. Sungo prowam tuku ait buk patukate. Ta tuku sine mara mara maŋgurkube.

Kristus ŋgumnewam tuku maŋau

26 Sine Kuate tuku pasa tugusek ismba kila pilmba singine nzali ndo dubimba wam ŋaigonu kumba mineg ta atrau agan ande une saukam tuku mine ndakate. 27 Sine taŋamba mineg ta sine pilesingam tuku ait Kuate nuŋe ŋgueu mbal kilmba pa kame ŋayo mbol pankamŋgat ta tairŋga minbe.

28 Tango ande nu Moses tuku tukul pasa ande ake agan taŋan ŋga lukamba likina ta taŋgo armba ko

kenjmba nu kanjermba nu tumba ka pasa mbolnje te timba nu mape ndamba balewanu. ²⁹ Ande nu Kuate tuku Kinjo ngumnete ta sinjka nu ngaro mukuk mine nda. Yesus nuje ndare kutuna le Kuate nu pasa kitek katna ta alonu mayok kina. Nane ndare ta ake aganj ngade ta ndare ta mbolnje ndo nane purfenju mayok kambim tuku nu kumna. Tukul Guwa nu nane ake sinanj make patikam iduste ta nane nu tumail pande. Mbal ta nane sinjka pa sunjo tam tuku minig.

³⁰ Kuate nu pasa tenjmba sakina: Manjau najgonu lafunu ta ye tuku piro. Yenje pa ninjamngit ngina ta sine njakmba kila. Nu lato pasa ande mata sakina: Ye Sunjo. Ye yije mbal njakmba pilenjamngit ngina. ³¹ Ande nu Kuate minmba minit nu tuku pa kanjerwa sulumba ose. Nu kuru kuru sunjo tamngat.

Sine sanjri tinga dirnanjube

³² Ambonja bulu mayenu tane tugum prona le tane piti sugo afu pronaig ta tane sanjri tinga dirnanja minnaig. ³³ Nane tane kilmba tanjo am mbolnje kile-tidinja piti sugo tinjmba tane tumail pantinjinaig. Mara afu tanjine tira afu mbolnje tanjanaig ta tane kuru kuru ndaka nane ndon ulendikinaig. ³⁴ Nane afu mulinj kilanu minnaig ta tane nane ndon piti kuranaig.

Nane afunje tane tuku aganj ndende ake kilmba najgo siglikinaig ta tane ta tuku wamdus piti sunjo nda tinaig. Aganj kame ta kilke te tuku aganj ndo nga tanjine samba mbolok aganj ndende magenu minmba minam tuku ta idus tidinjinaig. Tanjine manjau mayenu ta gilai ndangap.

³⁵ Tane sanjri tinga dirnanja tanjamba ndo minap ma ma lafu mayenu tamngai. ³⁶ Manjau tandi ndo Kuate tuku nzali njakmba dubikap sulumba wam mayenu prowamngat nga sakina ta tamngai. ³⁷ Kuate tuku pasa te tane isap.

Ande prowamngat ta nu dalke nda. Mine minemba prowamngat.

³⁸ Yije tanjo tinjeknu nu ye ndo idusyumba ye kumun nga saka minwa. Nu kuru-kuruka lukuwa ta ye nu nzaliwe nda.

Habakuk 2.3-4

Kuate tuku kuyar pasa tanjamba sakate. ³⁹ Tira kame, afu kuru-kuruka luka ngisikade ta sine nane tananj kuga. Sine Kuate tala ndamba nu kumun nga abo njak minmba minam tuku mbal mineg. Njisike nda.

11

Kuate tuku sanjri tomba tingam tuku mbal

¹ Sine Kuate tuku sanjri tomba tinjeg wam ta tugunu tenjenmba. Sine wam kame

tairnga mineg ta sinka kil-amngig ngeg. Agan ndende ammbi kanjer ndakeg ta sonndo minig nga ngamungalmbi iduseg. ² Singine mbun kame nane manjau ndui ta njak minnaig le Kuate nu nane tuku gare njak nyu sugo ningina.

³ Sine Kuate kumun nga sakeg ta nuje pasambi samba kilke kile-mayokkina ta sine kila. Sine agan ndende ammbi kanjerkeg te nu agan ammbi kanjer ndakeg tambu nu kile-mayokkina ngeg.

⁴ Abel nu Kuate tuku sangri tomba tinga aganmor tumba atraukina. Atrau agan tanje Kain tuku atrau agan lina. Kuate nu Abel tuku atrau ta kanjermba nzalina le nu tanjo tinreknu nga nu tuku nyu te-mayokna. Nu o buk kumna ta nuje manjau mayenu tanje sine tumsinjmba minit.

⁵ Enok nu Kuate tuku sangri tomba tingina ta nu kume ndakina. Kuatenge nu ngarosu njak tina le afu nu tuku mindesin kanjeram tuku sotete pisenjinaig. Kuate nu Enok nda tina sulumba nu tuku gare sunjo tina. Kuyar pasa tanjamba nu tuku sakate. ⁶ Ande nu Kuate talate ta nu Kuate gare tambim kumun kuga. Ta tuku ande nu Kuate tugum kambim nga Kuate nu sinka minit nguwa. Ne nu sota le nu ne mbolnge wam mayenu kamngat nga idusa.

⁷ Kuate nu wam ngumne nga prowam tuku Noa rironj pasa sana ta nu ismba Kuate tuku

pasa son nga nu nuje ndare mage minam tuku wan ande kusna. Noa tuku manjau tanje kilke mbolokmbal tuku manjau njayonu kilimok temayokna. Kuate nu kumun ngina ta nu am mbolnge kumumbi mayokkina.

⁸ Kuate nu Abraham nuje ma kusremba ma kise ande tambim tuku sana le nu Kuate tuku sangri tomba tinga nuje ma kusremba kina. Ma nu kambim tuku ta nu gilai. Ake tinga kina. ⁹ Kuate nu ma tambim tuku sakina ta mbol prona sulumba nu Isak le Yakob ndon rawe tanjo tanan minmba baibai ndo patikinaig. Abraham Kuate nu kumun nga ma tam tuku wamdus bulok tairnga minna. ¹⁰ Kuate nu samba mbolnge tumbrajan mayenu minmba minam tuku pilna ta Abraham nu tumbrajan ta ndo idusmba wamdus bulok njak tairnga minna.

¹¹ Kuate nu pasa sangrinu sakina le Abraham piyo nuje Sara nu ismba Kuate nu kumun ngina. Ta tuku nu saibo pile mayemba kinjo tam tuku ait lina ta nu kinjo konna le sangri tinga fungulok minna. Kuate nu sinka nuje pasa kumuwanngat nga nu tanjana. ¹² Wam ta mbolnge tanjo ndindo ta saibo pile mayemba kumam tuku ait patukina le nu tuku mbun gudommba mayokkinaig. Samba mbolnge mbai minig piyalnge fulbul minig tanan burnu kumun kuga.

¹³ Abraham nane Kuate tuku pasa ismba nu kumun

nga saka minnaig ma ma alonu kanġer ndamba kume likinaig. Nane pasa ndo ismba ngumneŋga alonu prowamġgat nga nane kila minmba gare ħak kume likinaig. Nane kilke te mbolġe minmba sine rawe taŋgo taŋaġ mineg ġginaig. Siġgine tumbraġ tuguk kilke te mbolġe mine ndakate nga saka minnaig. ¹⁴ Taŋaka sakinaig mbal ta nane tumbraġ ande minam tuku sota wamdus te-mayoknaig. ¹⁵ Naŋgine tumbraġ o buk kusrenaig ta luka kambim kumuġ ta nane tumbraġ ta idus ndanaig. ¹⁶ Nane ma kise mayenu ndo sota minnaig. Ma ta samba mbolok. Nane Kuate nu sine tuku Mbara ġginaig le nu nane tuku nyu yabu ndaka samba mbolġe tumbraġ ta kuaneke niġgina.

¹⁷⁻¹⁸ Kuate nu nuġe kiġo Isak tuku teŋenmba Abraham sana: Isak mbolġe ndo ne tuku mbuġ mayok kanġaig nga sana. Nu Abraham tuku ġgamuġgal son tagona le nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga nuġe kiġo ndiŋdo balemba luka Kuate atraukam bafuna. ¹⁹ Nu teŋenmba idusna: Isak nu kumwa ta Kuate nu te-tiwamġgat ġgina. Ta tuku Isak nu kume ndakina ta nu kumanu taŋaġ mam nuġe nu maġ luka tina.

²⁰ Isak nu Kuate nu kumuġ nga nuġe kiġo armba Jakob le Esau wam ġgumneŋga mayok kanġaig ta tuku nyaro pasa nikina.

²¹ Jakob nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuġ nga nu nuġe wa kame Yosef tuku kiġo armba wam ġgumneŋga mayok kanġaig ta tuku nyaro pasa nikina. Nu nuġe ndumndum biyamba tambi ġgaro saŋgri pilemba loka Kuate tuku nyu te-duŋga nu nale nyaro pasa nikina.

²² Yosef nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuġ nga Israel mbal Isip kusrewam tuku saniġgina: Tane Isip kusremba ye tuku isu kilmba kumba taŋgine ma kitek mbolġe ġgukap ġgina.

²³ Ngumneŋga Moses tuku ina mam nu te-pilmba kiġo mayenu nga Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga Farao tuku tukul pasa kuru kuru ndaka nu yubeŋginaik le tambun keŋmba minna.

²⁴ Moses nu sunġokina sulumba Kuate nu kumuġ nga nu Farao tuku wa nga nyu sunġo tunaig wam ta ġgumnena. ²⁵ Kilke te tuku nzali ġaigonu ait fagnu ndo minam tuku ta ġgumneŋgina sulumba Kuate tuku mbal sinamanzer sunġo minnaig ta nane ndoġ ulendikina. ²⁶ Nu Isip mbal tuku agaġ ndende magenu kilam tuku ta agaġ ġai fudiŋndo taŋaġ nga mbulmba pitaikina. Nu afunġe tumail pannaig ta nu Kristus tuku idusmba ġgamuġgal mukuk ħak minna. ²⁷ Nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga Farao tuku gubra kanġermba kuru

kuru ndaka sanjri tɔŋa Isip kusrena. Sine siŋgine ammbi Kuate kanjeram kumuŋ kuga ta Moses nu Kuate kanjeranu tanjaŋ sanjri tɔŋa minna. ²⁸ Kuate nu kumuŋ ŋga nu Pasowa ait sunjo tugu pilmba kame eŋel nu Israel mbal tuku kiŋo mulum mapeka bale far ndakuwa ŋga nu nane sanjgina le nane sipsip baleniŋmba ndarenu kilmba nanjine wande malanja piseniŋginaig.

²⁹ Israel mbal nane Kuate nu kumuŋ ŋga Yu Gurgur ŋgamuŋge bablakina le sim kinaig. Isip mbal nane mata sim kambim tuku tagomba kinaig ta nane ŋakmba ŋgisikinaig.

³⁰ Ngumneŋga Israel mbal Kuate nu kumuŋ ŋga Yeriko tumbraŋ mara 7 laipnaig le ndame fonde sambrika guironaig.

³¹ Yerikonu pino Rahab tanjo didik farmba minna tuku ta nu Kuate kumuŋ ŋga Israel tanjo armba tumbraŋ ta katesewam pronaig le nu nale turka yubengina. Ta tuku nuŋe ŋgueu mbal kame pronaig ta nane Yeriko mbal ŋakmba bale farka nu mapemba bale ndanaig.

³² Ye nane gudommba tuku wam kubewam kumuŋ. Gideon Barak Samson Yefta David Samuel tuan tanjo ŋakmba satingam tuku ta ye ait kuga. ³³ Mbal ta nane ŋakmba Kuate nu kumuŋ ŋga teŋenmba ke likinaig. Afu nane kilke kisekok mbal

ndonj kame bumba nane kileibenjinaig. Afu sanjri tɔŋa manjau tiŋreknu ndo mayok kambim tuku pirokinaig. Afu Kuate nu nane mbolŋge wam magenu kam tuku sanjgina ta alonu tinaig. Afu nane laion tuku miŋge tukulniŋginaig. ³⁴ Nane afu pa sunjo sinamŋge patikinaig ta kume ndakinaig. Afu nanjine ŋgueu mbalŋge bagimbi bale faram bafunaig ta nane sanjri tɔŋa kua kinaig. Afu sanjri kugatok ta Kuate tuku sanjri mbolŋge sanjri tiŋginaig. Nane kame buwam tuku sanjri tinaig le kilke kisekok mbal nane kua kinaig. ³⁵ Pino afu nanjine kutu kummba man abonjinaig le kilnaig.

Kuate tuku sanjri tomba tiŋginaig mbal afu piti yimyam kanjerkinaig. Nane afuŋge nane Kuate kusrewaig ŋga ŋgarosu rar sunjo niŋginaig le abo tugu kitek tam tuku saka Kuate kusre ndamba rar sunjo kamusmba ma ma kume likinaig. ³⁶ Afu kilmba amseseniŋmba muli karenjnumbi ŋgusniŋge likinaig. Afu muliŋ kilmba wandekŋge patikinaig. ³⁷⁻³⁸ Nane afu ndamembi bale farniŋginaig. Afu so sunjombi ŋgamuŋge kat pugurkinaig. Afu kame bagimbi bale farniŋginaig. Kuate tuku mbal ta sipsip ko meme tuku ŋgaro fulka tiŋge lika minnaig. Nane piti yimyam kilmba kua ka ma baknu mbolŋge tabe poŋ pilemba ndame burok

ko kilke burok sinamnge nane kuirka sinamanzer sungo tumba mine likinaig. Kuate tuku mbal ta nane kilke mbolok mbal ndon ulendikam mbulnaig.

³⁹ Nane njakmba Kuate nu kumuŋ nga dirnanŋa saka minnaig ta Kuate nu nane tuku gare njak nyu sugo ninŋina. Kuate nu wam mayenu kam tuku sakina ta nane alonu kanŋer ndanaig. ⁴⁰ Ta ndanŋam? Kuate nu sine tuku ait mbolŋge wam mayenu te-mayokam tuku idusmba nane sine tairŋguwaig le sine kumu kumu muskil kile-tidinŋe sinŋamŋgat.

12

¹ Sine nane Kuate tuku sanŋri tomba tinŋinaig mbal ta tuku maŋau mayenu ta idusniŋmba sinŋine nzali yimyam ngumneniŋmba ame unenŋe sine didikate ta kusreka sine tanŋo kame usre mbolŋge dirnanŋa pinderka piya mayenu tam idusde tanaŋ ² sinŋine wamdus Yesus ndo idus timba minbe. Sine ngamuŋgal son teg ta Yesus mbolŋge teg. Teg le ka sanŋri tinŋate ta nunŋe sanŋri pilete. Yesus nu ngumnenŋa gare sungo tam tuku idusmba ail kazrai tuku kume kiko sungo ta tanaig nga kuramba kumna. Kummba tinŋina sulumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamŋge nyu sungo njak minit.

³ Mbal njaigonu nane Yesus kasurmba nu tuku nyu njayo silinaig ta nunŋe sanŋri

kusremba baklel ndana. Tane Yesus tuku maŋau ta idusmba tanŋine sanŋri tinŋade wam ta kusreka baklel ndawap. ⁴ Tane maŋau tinŋreknu dubiwam tuku sanŋri tinŋade le afunŋe wam ta tuku tane kilmba bale far ndade. ⁵ Kuate nu pasa ande tane piti sinamŋe sanŋri tinŋam tuku sakina ta tane gilainŋade nga iduset. Kuate nu tane nunŋe kiŋo kame tuku tenŋemba sakina.

Yinŋe kiŋo, ye ne te-tinam tuku pa tinet ta talaka nda isanu sukmba mine ndaka.

Ye ne sane liket ta sanŋri kusremba baklel ndawa.

⁶ Ye Sunŋo. Ye tenŋemba ket. Ye ande tuku kume purmba minet ta ye nu te-tiwam tuku pa tuwet.

Ande nu yinŋe kiŋo nga tet ta nu mayenu mayok kambim tuku ye nu nguset. *Sindaun*

3.11-12

Kuate nu tanŋamba sakina.

⁷ Tane Kuate tuku pa kamusde ta nu sine kile-tidinŋam tuku tanaŋe nga sanŋri tinŋap. Tane Kuate tuku kiŋo kame minig sulumba nu tuku pa kamusde. Kiŋo ima nu mam nunŋe tuku pa kamusde? ⁸ Kuate nu nunŋe kiŋo kame kile-tidinŋam tuku pa ninŋit. Tane nu tuku pa kamusde ndawap ta tane nu tuku kiŋo kame nda minig. Tane ma ngamukok kiŋo kame tanaŋ minig. ⁹ Sinŋine kilke mbolok mam kame nane sine kile-tidinŋam tuku pa sinŋinaig ta nane kumumbi

kade nga nane kumnemnge mingenj. Singine samba mbolok Mam nu singine kanu kulatkate sine pa singit ta sine sinjka wamdus bulok njak nu kumnemnge minbe. Ta mbolnge sine mine mayenu tamngig. ¹⁰ Sine kinjo kame mingenj le singine mam kame sine kile-tidingam tuku nanjine wamdus fagnu tambi pa singinaig. Singine Mam Kuate sine nu ndon purfenju tuma minbe nga wam mayenu ta tam tuku nu pa singit. ¹¹ Singine Mam sine pa sunjo singit le ta sinamnge sine gare kugatok ngamunggal rar njak mineg ta ima nu pa ta mbolnge sanjri tingate ta ngumneja nu alonu kanjerka nu wamdus bulok njak minamngat. ¹² Ta tuku tane pa ta kamusmba baklel ndaka sanjri tingap. ¹³ Tane wamdus sanjrinu pilmba manjau tinjeknu ndo ke likap. Tanjap le tane tuku afu sanjri kugatok ta nane sanjri tingamngaij.

¹⁴ Tango njakmba ndon wamdus bafumbi minam tuku wamdus sanjrimba palpe. Tane tinjeknu mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba dirnanjap. Ande nu tinjeknu mayok ndakuwa ta nu Sunjo kanjere nda. ¹⁵ Tane kurau mayewap. Kuate nu ake sinanj tango make patikate wam ta ande nu liwikat. Ko tane tuku ande wamdus ngueu njak mayok ka tane njakmba njaijo siglikuwa le tane kutur tubekaij. ¹⁶ Tane kurau

mayewap. Ande nu fare fare pino kame ndon unekumba minikat. Ko ande nu Esau tananj Kuate tuku wam ake aganj tananj nga bukngikat. Esau nu kinjo mulum tukunu mam nujenje Kuate tuku nyaro pasa nu tambim tuku minna. Ait ande mbolnge nu gubana le nyamaganj piyanu mambo nuje nyaro pasa ta tuna. ¹⁷ Ngumneja nu nyaro pasa bukngina ta luka tam tuku nu malmbi sunjo tumba mam nuje kusnana kande nu tambim kumunj kuga. Nu manj ngamunggal biye mbilam tuku ndin kiringina. Tane njakmba Esau tuku wam ta kila.

Sine samba mbolok aganj ndende tugum proweg

¹⁸ Israel mbal o buk Sinai tabe tugum promba nanjine ammbi aganj ndende kanjerkinaig. Tabe ta mbolnge pa bulu sunjo mayok ka ma furir sunjo ndeka bubre sanjri njayo tinga minna. ¹⁹ Ta sinamnge tabil sinjon sunjo mayok ka Kuate tuku minje pasa ande prona le tango pino nane pasa ta ismba kuru kuru sunjo tumba Moses sarsarmba sanaig: Sine pasa ta lato isam mbulig nginaig. ²⁰ Kuate nu rironj pasa ande tenjemba sakina: Aganjmor ko tango tabe te tugum prowa kande mape ndamba ndamembi balewap ngina.

²¹ Wam mayok kinaig ta nane kanjerka kuru kuru sunjo tinaig le Moses nu mata sakina: Ye kuru kuru

sunjo tumba isu piririwet nga sakina.

²² Tane pasa kitek sinamnge minig mbal tabe ta tugum pro ndade. Kuga. Tane Kuate abo tugum minmba minit nu tuku tumbran Sion tabe tugum prode. Tumbran sunjo ta Yerusalem kitek samba mbolnge minit. Tumbran ta sinamnge ejel gudommba manjur sunjo pilmba gare-gareka minig.

²³ Mbal afu Kuate tuku kinjo kame ambonga mayok kinaig nu samba mbolnge nane tuku nyu kuyarkina ta nane mata tanje manjurkade. Kuate nu tanjo njakmba pilesingit ta nu mata tanje minit. Nane Kuate tuku mbal tinreknu buk kumumbi mayok kine likinaig ta nane tuku kanu mata minig. ²⁴ Yesus nu mata tumbran ta mbolnge minit. Kuate nu pasa sanjgrinu kitek katna ta nunje alonu kile-mayokkate. Nunje ndare kutuna tanje Abel tuku ndare witina ta lite.

²⁵ Ta tuku tane kurau mayewap. Ande nu pasa tumsingit ta tane pitai bakekaig. Moses nu kilke te mbolnge Kuate tuku rironj pasa saningina ta ande nu ismba nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa tamngat. Kile Yesus nu samba mbolnge rironj pasa sasingit ta ande nu pasa ta nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa sunjo te nda nga iduste e? ²⁶ O buk Kuate nu Sinai tabe mbolnge nunje pasa Moses ndonj katna le kilke te buru-burukina. Kile

nu pasa sanjgrinu sakate: Ye kilke manj nduiye buru-buruwamngit. Kilke ndo kuga. Samba turmba buru-buruwamngit ngate. ²⁷ Kuate nu ye manj nduiye buru-buruwamngit ngate ta tuguunu tejenmba. Nu aganj ndende kile-mayokkina te buru-buruninguwa le njakmba ngisikamngaig. Aganj ndende buru buru ndakuwaig ta ndo kilmba patikuwa le minmba minamngaig.

²⁸ Sine Kuate tuku gageu mayok kagenj mbal singine tumbran tugusek samba mbolnge buru-buruke nda. Ta tuku sine Kuate tuku gare pasa tube sulumba nu kuru-kuruka nu kumnemnge minmba nu tuku nyu tedungube. Mbarinj manjau ta nu nzalite. ²⁹ Singine Mbara pa sunjo tigli njakmba pasokate tananj minit.

13

Kuate gare tambim tuku manjau

¹ Tanjine tira mbal ngamungal munju ningeningekam tuku manjau kusre ndawap. ² Mbal afu ma kisekok tane tugum prowaig kande tane nane kulat magekap. Nane afu buk tanjanaig ta nane ejel kame kulatkinaig ta nane katese ndanaig. ³ Tane tuku afu muli wandeknge minig ta tane nane ninanka nane ndonj piti tuma kurawanu tananj minap. Ko afunje tane tuku afu rar ningig ta nane mata ninanka nane ndonj

rar tuma kamusanu tana minap. Tane mata piti ndui ta kile-siglikubekaig.

⁴ Pino tango ndon mungu kilik manau mayenu ta ake agan nga idus ndamba kurau mayewap. Ande nu manau ta purte ta nu mbar sungote. Pino tango nak ko mbanzonu kuayarde mbal Kuate nu nane nakmba pileningamngat.

⁵ Tane ndametin kilam tuku piriri ndawap. Tane agan ndende nak minig ta te kumun nga idusap. Kuate nu tenemba sakina: Ait nakmba mbolnge ye ne ndon minmba kusrene nda ngina.

⁶ Ta tuku sine Kuate tuku pasa ta idusmba sine minge bulokmbi tenemba sakube.

O Sungo, ne mara mara kumumbi ye turyate.

Ta tuku ye tango tuku ngueu manau kuru kuru ndaket. *Mune 118.6* Sine tanamba sakube.

⁷ Tangine gabat kame Kuate tuku pasa mayenu tum-singinaig ta nane Kuate biye demba minnaig ma ma kume likinaig. Nane Kuate tuku sangri tomba tinginaig wam ta idusmba kubewap.

⁸ Yesus Kristus mbilka kise mayok kine nda. Nu buk minna kile minit ngumne nga ndui ta ndo minmba minamngat.

⁹ Tane rironkap. Nane afunge wam pagu pasa kise tumtinguwaig le tane nane dubikubekaig. Nane nyamagan tuku tukul ndo dubikam tuku tumtingig. Manau ta dubide mbal manau tanje

nane tur ndakate. Kuate nu sine ake sinan make patikate wam tanje singine ngamungal sangri pilete. ¹⁰ Sine atrau mbain kitek nak. Nane kilke te mbolok tawi wande tuku manau dubide mbal singine atrau mbain kitek ta mbolnge nyamagan tumba nyam tuku nyu kugatok. ¹¹ Israel mbal tuku pris sungo nu aganmor tuku ndare kilmba tango pino tuku une saukam tuku nu tukul wande sungo sinam kina. Nane aganmor ta ndemnu nakmba kilmba tumbran sungo kusremba kilimnge pasokinaig. ¹² Wam ndui ta ndo Yesus mbol prona. Nane nu tumba ka Yerusalem tumbran sungo kilimnge rar sungo tumba ail kazrai mbolnge balenaig le kumna. Kummba nunje ndarembi sine tuku une saukina le purfen nu mayok kagej. ¹³ Ta tuku sine singine manau yimyam ambokok nakmba kusreka kilim ka Yesus ndon ulendikube. Singine mbal afu talasingig ta sine piti ta nu kurana tanamba ndo kurabe.

¹⁴ Sine kilke te mbolnge tumbran ande minmba minam tuku mine ndakate. Tumbran sungo ande Kuate nu te-mayokamngat ta sine mindemba mineg. ¹⁵ Ta tuku sine mara mara Yesus tuku nyu tumba Kuate tuku nyu tedungube. Manau tamba sine nakmba atrau agan balemba Kuate atraukanu tana keg.

¹⁶ Nane afu mbolnge wam magenu kam tuku

gilai ndangap. Afu nane aganj ndende denkade ta tangine aganj ndende tamba turkap. Manjau kame ta Kuate am mbolnge atrau aganj mayenumbi atraukanu tana. Nu kanjgermba gare sunjgote.

¹⁷ Tangine gabat kame kumnemnge minmba nane tuku wam pagu pasa dubi mayewap. Nane ngumnga ka Kuate tugumnge piro ta tuku sakamngaiga nga idusmba nane kurauka tane kulat magekade. Tane nane tuku minje dubikade ta nane gare njak tane kulatkade. Nane piti njak pirokade ta piti ta luka tane mbol kanjat.

¹⁸ Sine Kuate am mbolnge mbar tuku wamdu piti kugatoka nga iduseg. Sine manjau tinjeknu ndo kam tuku matuk tukulkeg. Ta tuku tane sine tuku nga Kuate yabanjap. ¹⁹ Ye pitik tane tugum prowam tuku tane sunjgomba Kuate yabanjap.

²⁰ Yesus nu kumna le Kuate tuku pasa kitek minmba minam tuku katna ta nu tuku ndarembi alonu temayokna. Tanana le Kuate nu Yesus te-tina le nu nyu sunjgo tumba Kuate tuku sipsip kulatkanu tanjo sunjgo minit.

²¹ Kuate nu ngamunggal mukuk miro. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam tuku nunje wam magenu kumumba tingwa. Tane Yesus Kristus tuku sangri tomba tingap le sangri tanje Kuate nu tane tuku ngamunggal sinamnge nunje nzali njakmba kile-

mayokkuwa. Yesus Kristus tuku nyu sunjgo ta minmba minwa. Son.

²² Yinje tira kame, ye pasa kuennu tane tuku kuyar ndawet. Ye tane sangri piletingam tuku pasa fagnu kuyaret te tane kilba pilmba ise mayewap.

²³ Timoteus nu mulintinaig ta nu buk mayok kina ta ye tane kila satinjet. Nu pitik ndo ye tugum te prowa ta ye nu ndon tane tugum prowamngik.

²⁴ Tangine gabat kame Kuate tuku mbal njakmba sinjine gare pasa te saningap. Tangine tira afu Italinje minig ta nane mata tane gare pasa tingig.

²⁵ Kuate nu ake sinanj tane make patikuwa. Son.

YAKOBUS

Yakobusnge wane kuyarna

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumneŋga nu maŋ kiŋo bailkamba turmba kilepatikina ta nyu kat nanŋine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mbolŋge minit.

Wane te Yakobusnge kuyarna. Maib nuŋe Yudas tuku wane mata Kuate tuku Pasa mbolŋge minit.

¹ Israel tugu 12 kilke tugu kise kise mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Yakobus Kuate le Sunŋo Yesus Kristus nale tuku piro tanŋo minet. Yenŋe tane tuku wane te kuyarmba pilet.

Piti ngamukŋge sanŋri tinŋap

²⁻³ Tira kame, tanŋine ngamuŋgal son piti ngamukŋge sanŋri tinŋuwa ta bike ndakam tuku maŋau tane mbolŋge sanŋri tinŋamŋgat. Wam ta tane kila. Ta tuku tane piti yimyam kanŋerka gare-garekap. ⁴ Ngamuŋgal son bike ndakam tuku sanŋri ta kusre ndamba biye dewap le ma ma maŋau magenu ŋakmba tane mbolŋge mayok kuwaig.

⁵ Tane wamdus kuyar mayenu te-fugumba kande tane Kuate yabaŋap le nuŋe sunŋomba tinŋamŋgat. Nu kilke mbol mbal tuku sunŋomba waknyate tuku. Nu tanŋo wam ande tuwit

sulumba nu sawe lika nda tuwit. ⁶ Tane Kuate tala ndamba nu kumuŋ ŋga nu yabaŋap. Ande nu wamdus terokate ta nu bubrenŋe yu fitte le yu tonŋel tinŋate tanŋaŋ. ⁷⁻⁸ Nuŋe mine ŋakmba mbolŋge nu wamdus kine inummba tugusemba ke ndakate. Tanŋaŋ tanŋo ta Kuate tugumŋge wam ande tamŋgit ŋga idus ndawa.

⁹ Tira kame, tane tuku afu sanzal minig ta tane Yesus mbolŋge nyu sugo tade tukunu wam ta tuku ndo payamkap. ¹⁰ Tane tuku afu agaŋ ndende sunŋomba ŋak minig ta Yesus tinaig tukunu kile tane kilke mbol mbal am mbolŋge nyu kugatok minig. Wam ta tuku tane payamkap. Agaŋ ndende ŋak mbal mindesil bot tanŋaŋ pitik kugawamŋgaig. ¹¹ Ki promba mindesil bot tugu nyu piyit le lamba supika ndeka mindepiye mayenu ta ŋgisikate. Tanŋamba ndo tanŋo agaŋ ndende ŋak nuŋe piro ngamukŋge nu kummba nuŋe agaŋ ndende ŋakmba kusrekate.

Wam ŋayonu kam tuku tugu

¹² Tanŋo nu piti ait mbolŋge wamdus bulok pilmba sanŋri tinŋate ta nu gare ŋak minanu tanŋaŋ minit. Nu piti kuramba kumumbi mayok kuwa sulumba nu abo ŋak minmba minamŋgat. Kuate nu nuŋe kume purde mbal tanŋamba ninŋam tuku sakina.

¹³ Tane tagotinŋam tuku ait mbolŋge wam ŋayonu kam tuku idusde ta Kuatenŋe

ye tagoyate nga sa ndakap. Andenge Kuate wam njonu kam tuku tagowam kumu kuga. Nu mata tanjo ande wam njonu kam tuku tago ndate. ¹⁴ Tanjo nu nuje nzali njonunge nu didikate sulumba wam njonu kam tuku tagote. ¹⁵ Nu nzali njonu kam tuku idusmba minit ma ma nzali njonu temayokmba unekate. Uneka minit le ma ma wam njonu ta sunjoka nu te-njisite.

¹⁶ Tira kame, tane kuraikap. Tane wamdus mbarbekaig. Kuate nu sine unekam tuku tago ndasingit. ¹⁷ Aganj magenu njakmba nu tugumnge ndekade. Bulu njakmba mine likade Kuate nu tugu. Nu samba tuku bulu kise mayok kinig tanjamba nu kise mayok nda kinit. Nu purfen nu ndo minmba minit. ¹⁸ Nuje nzali mayok kina le nu nuje pasa tugusekmbi sine kile-patikina le sine nu tuku mbal njakmba ngamuknge sine ambonja nu tuku kinjo kame mayok kagenj.

Sine Kuate tuku pasa ismba kumube

¹⁹ Tira kame, wam te kila palpe. Tane pitik pasa isam tuku kilba palpe. Pitik ndo pasa saka gubra te ndakap. ²⁰ Tanjo nu gubra tate ta Kuate nu nzalite manau mayenu te-mayok ndate. ²¹ Ta tuku tanjine wamdus kutur tanjine wam njonu njakmba kusrekap sulumba tane ngan minmba Kuate nu nuje pasa tanjine

wamdus sinamnge pilna ta kumnemnge minap. Kuate tuku pasa tanje tane tuku muskil kile-tidinge tingam kumu.

²² Tane Kuate tuku pasa ismba kumu-kumuwap. Nu tuku pasa isendo kade sulumba sine kumu ngade ta tanjine wamdusnge yabritingit. ²³ Tanjo ande nu Kuate tuku pasa isendo ka kumu kumu ndate ta nu tanjo ande kanummbi nuje tumail kinjembamba kanjerte tananj. ²⁴ Nu nuje tumail kanjerte sulumba nu kumba nuje tumail ndanj ndanj ta nu pitik gilaingate tananj. ²⁵ Ande nu Kuate tuku pasa purfen nu tanjo tuku muskil kile-tidingate ta ismba nu lato lato kila pilit sulumba gilaindanga kumu-kumuwa ta nu gare sunjo njak minit.

²⁶ Ande ye Kuate dubimba mbarinjet ngate sulumba nu nuje mane kulat ndaka fare fare pasa kile-mayokkate ta nuje wamdusnge yabrite. Nuje mbarinte manau ta alo kugatok. ²⁷ Tane nane munzanu mbal pino kuembol nane tuku piti sinzaninjmba turkap. Tane kilke te tuku manau njonu njakmba kusrekap. Mbarin manau ta Kuate am mbolnje tugusek.

2

Tanjo tuku mindepiye pile ndaningap

¹ Tira kame, sinjine Sunjo Yesus Kristus Kuate tugumnge nyu sunjo njak

minit ta tane nu tuku mbal minmba ngarosu mindepiye mbolnge tanjine tira kame pile ndaningap. ² Pasa te tane katesewam tuku satinngamngit. Kussem ait mbolnge ande nu tawi mayenu tinmba mindepiye mayete le ande nu sanzalnu tawi urfunu tinngit le nale kumu kumu prowik. ³ Tane tanjo tawi mayenu njak nu make pilmba sakade: O tira, ne sine tugum tenge mbili mayenu mbolnge minyoka nga sade sulumba tanjo sanzalnu ta ake aganj nga ne ka sinje tinja ko pro iben tenge minyoka nga sade ta ⁴ tane Yesus tuku manjau mbilmba wamdus tugusekmbi munju pile ndangade.

⁵ Tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Kuate nu ima kate Yesus tuku son nga nu kulatkate ma sinam kambim tuku madiningina. Aganj ndende sunjomba njak mbal e ko sanzal mbal? Nane kilke mbolok mbal am mbolnge sanzalnu minig mbal ta madiningina. Kuate nu tanjamba nuje kume purde mbal nu ndon minmba minamnggaig nga sakina. ⁶ Tane ndanam tuku mbal ta tumail panningig? Ima katenge piti sunjo tinmba tane didika kilmba ka pasa mbolnge kile-tidingade? Aganj ndende sunjomba njak mbalnge tanjade. ⁷ Yesus tuku nyu mayenu tane tinaig ta aganj ndende sunjomba njak mbalnge njayo silide.

⁸ Kuate tuku pasa ande

tenjenmba sakate. Tane tanjine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnge minig mbal tuku kume purap ngate. Tane Kuate tuku tukul sunjo ta kumukumba minap. ⁹ Tanjine ammbi tanjine munju pilengade ta Kuate tuku tukul pasa tanje tane mbarde wam ta te-mayokmba tumtingit. ¹⁰ Tane Kuate tuku tukul pasa njakmba dubika ndindo ndo lukawap ta tane tukul njakmba lukakanu tananj. ¹¹ Ta ndanam? Kuate nu tukul ande tenjenmba sakina: Tanjo pino munju kuayar ndakap ngina. Nu tukul ande mata sakina: Tanjo ande bale ndawap ngina. Tane munju kuayar ndakade sulumba ande balewap ta tane Kuate tuku tukul pasa njakmba lukakanu tananj.

¹² Tukul kitek Yesusnge pilna ta sine tukul ta alonu dubikeg e ko kuga. Kuate nu tanjamba sine pilesinngamngat. Sine ta idusmba munju kume purkube. ¹³ Ande nu tukul manjau kitek dubi ndamba afu mape ndakuwa ta Kuate nu tanjo ta pilemba mapewe nda. Ande nu afu mapeka minwa ta pilewam tuku kame nu laipamngat.

Ngamunjal tugusek

¹⁴ Tira kame, ande nu sakate: Ye Kuate tuku sangri tomba tinget ngate sulumba manjau ta tuku alonu kilemayok ndakuwa ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tuwe nda. Nu ngisinngat.

15 Tanjine tira ande tawi le nyamagan tuku denkuwa le
 16 tane nu samba ose tira, ne wamdus bulok njak kaye sulumba ngamunggal mukuk mina nga sawap sulumba nu tur ndawap ta pasa ta nu ndanmba turamngat nga idusde. 17 Wam ndui tana ndo ande nu Kuate tuku sangri tomba tingate sulumba ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta nu ngamunggal son kugatok minit.

18 Ande nu ye tuku pasa te isam mbulmba tejenmba sakamngat. Ne wam magenu kumba minit ta ye Kuate tuku sangri tomba tinget ngamngat. Nu tanjamba sayuwa ta ye nu tejenmba kusnawamngit. Ye wam magenu ke liket manau ta mbolnje yije ngamunggal son ne tumnam kumun ta ne ngamunggal son ngate ta ame manjambi tumyamngat. 19 Mbara ndindo ndo minit nga ne son ngate ta maye ta bukla njaigonu nane mata Mbara ndindo ndo minit nga kuru kuru sungo tade. 20 Ne sinjka nginngan tango ande. Ande nu Kuate tuku son ngate sulumba nu wam magenu ke ndakate ta nu ngamunggal son kugatok minit nga sawamngit.

21 Ye pasa tembi tumtingamngit.

Sinjine mbun Abraham nu nuje kinjo atrau mbain mbolnje pilmba balemba Kuate tuku atraukam bafuna. Nu wam ta kina le Kuate nu manau ta kanjermba Abraham nu ye am mbolnje tinreknu minit nga sakina.

22 Ata. Nu Kuate tuku sangri tomba tingina sulumba alonu te-mayokmba wam ta kina. Wam kina ta mbolnje nuje ngamunggal son kumumbi mayok kina. 23 Tanjamba kuyar pasa Abraham tuku sakina ta kumungina. Pasa ta tejenmba. Abraham nu Kuate tuku sangri tomba tingina le Kuate nu tuku ngamunggal son ta kanjermba nu tango tinreknu ngina. Tango te ye tuku gulab ngina. 24 Ata. Ande nu Kuate tuku son nga wam ta tuku alonu turmba kile-mayokkate ta nu Kuate am mbolnje tango tinreknu minit.

25 Ye pasa andembi man tumtingamngit. Rahab nu tango didik farmba minna le Yosuanje Zu tango armba kukulnikina le pino ta tuku tumbran wam katesewam pronaik le nu nale tuku pasa ismba Kuate nu kumun nga nu nale turka lukam tuku ndin kise tumnikina. Nu wam kina ta nu Kuate am mbolnje tinreknu mayok kina.

26 Ne tuku kanu ngarosu kusrete ta ngarosu nu kumaknu minit. Tanjamba ndo ne ye Kuate son nget nga ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta ne tuku ngamunggal son mata kumaknu minit.

3

Mane fudinndo ta sangri njayo

1 Tira kame, sine Kuate tuku pasa kukliweg mbal nane afu sine tuku mbar manau kanjerkam tuku

kulatkade. Ta tuku tane gudommaba piro ta pitik nda tap. ² Sine njakmba mbareg tuku. Ande nu nuje mane tugu kulat mayete ta nuje ngarosu tuku nzali njakmba kile-ibenjam kumuŋ. Tanjo ta nu purfenju.

³ Hos pongade mbal ta nane ain fudinjo tumba nanjine nzali dubiwam tuku hos tuku minjek sinamnje patikade. Ain naj fudinjo tamba aganjmor sunjokanu ta mbilam kumuŋ.

⁴ Wan tuku manau mata kanjerap. Wan sunjokanu bubre sunjo tija wan kadute le pinderkate. Wan kulat tanjo nu animbi kambim tuku iduste sulumba ulum naj fudinjo tamba wan sunjo ta mbilte le bubre kuerka kinit.

⁵ Tanjamba ndo mane nu aganj naj fudinjo ta sanjri njayo minit. Nu wam sugo ke likate ta tuku payamkate. Pa mirmin fudinjo ta duje sinamnje ndeka pa sunjo tinate. ⁶ Tanjamba ndo sinjine mane te mata pa tanjan. Nu aganj naj fudinjo kilke te tuku wam najgonu njakmba kile-mayokkam kumuŋ. Nu Satan tugumnje wam najgonu kilmba ngarosu kutur tuwit sulumba tanjo tuku mine njayo silitte.

⁷ Tanjonje aganjmor yimyam, sar umanj, aganj rabmba likade, kualeganj ta njakmba kuapi ninjmba kulatkade le njan patikade. Nane afu buk tanjanaig ta ⁸ tanjo nu nuje mane

tanjamba kulatka te-ibenjam kumuŋ kuga. Mane te aganj njayonu ndo. Nu kame mberjan tanjan kame aganj njak minmba mburerikate. ⁹ Sine sinjine mane tembi sinjine Mam Sunjo tuku nyu tedunjeg sulumba man tanjo kasureg. i ... Kuate nu tanjo nuje suk wakeina. ¹⁰ Minje ndui tembi nyaro pasa saka kasur pasa mata sakeg. O tira kame, wam ta njayonu ndo. ¹¹ Kule burok ndui tamba kule mayenu kaglinu turmba prowam kumuŋ kuga. ¹² Fik ail mbolnje olif alonu prowam kumuŋ e? Ko grep muli mbolnje fik prowam kumuŋ e? Yu sinamnje mata kule prowam kumuŋ kuga.

Wamdus kuyar tugusek

¹³ Tane ngamuknje ima nu ye kila sunjo njak wamdus kuyar mayewet nga iduste. Ariya. Ne wamdus kuyar tugusek tuku alonu kile-mayokka wam magenu ke lika mine mayenu mbolnje mina sulumba nanje nyu payam ndaka. ¹⁴ Ne nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba nanje ngarosu ndo idusmba njakmba tidon panka minit ta nanje nyu payamka ye wamdus kuyar mayenu njak minet nga yabri ndaka. ¹⁵ Ande nu tanjamba wamdus kuyar pilit ta Kuate tugumnje te ndakate. Kilke te mbolok kila Satan tugumnje tate. ¹⁶ Afu nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba nanjine ngarosu ndo idusmba

ajakmba tidon pankade mbal nane ngamuknge gubra manau sunjoka nane pur yimyamkade sulumba wam najgonu gudomma ke likade.

¹⁷ Ande nu ngamungal kuyar tugusek Kuate tugumnge tate ta nu alonu tenjemba kile-mayokkate. Nu manau purfen nu dubimba gubra kugatok wamdus mukuk minmba nu afu tuku pasa pitai ndaka nu jakmba sinanu wam magenu nane mbolnge ke likate. Nu yabri manau kugatok wamdus ndindombi nane afu mbolnge wam tugusek ke likate.

¹⁸ Nane ngan minmba wamdus mukuk tango ngamuknge te-mayokde mbal alonu nane mbolnge manau tinjeknu mayok kinig.

4

Kilke te tuku manau ndon ulendi ndakap

¹ Ngarosu tuku nzali yimyam tangine wamdus sinamnge kame bumba minig. Ta tuku tane kua-leyauka pasambi kame bude. ² Tane wam afu kilam idusde ta tane kilam fugumba ande balewam idusde. Tane wam afu kilam tuku am kikonj tingade ta kilam fugumba kua-leyauka kame bude. Tane Kuate wam afu yaban ndade tukunu tane wam ta denkanu minig. ³ Ko tane wam afu kilam tuku Kuate yabande ta tane tangine nzali dubikam idusde tukunu Kuate nu nda tinjit.

⁴ Tane Kuate ndo idus ndade. Ande nu kilke te tuku manau ndon ulendikate ta nu Kuate tuku ngueu minit. Wam ta tane kila. Tane kilke te tuku manau ndon ulendikam idusde ta tane Kuate tuku ngueu tango mayok kinig.

⁵ Kuate tuku pasa ande tenjemba sakate. Tukul Guwa Kuate nu singina ta sine Kuate ndo idusam tuku nu sangri jak sine kulatkate. ⁶ Ngarosu tuku nzali yimyam kile-ibenka Kuate ndo idusam tuku nu ake sinaj sine lato lato make patikate. Kuate tuku pasa ande tenjemba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndon ngueu minit. Nyu te-ibenmba minig mbal nu ake sinaj nane make patikate ngate. *Sindaun 3.34*

⁷ Ta tuku tane ngan patika Kuate kunnemnge minmba tane sangri tinga dirnanga minap le Satan nu tane kusreka kua kanjat. ⁸ Tane Kuate tugum kape le nu tane tugum pro-wamngat. Tane mbarde mbal tane tangine une manau kusrekap. Wamdus ar ar jak minig mbal tane wamdus najgonu kusrekap sulumba wamdus ndindo jak purfen nu minap. ⁹ Tane tangine une tuku sinanu Kuate am mbolnge malmbikap. Tangine nzu-milkade manau mbilmba wamdus piti sunjo tap. Tane gare manau mbilmba ye mbaren nga kikonu lok minap. ¹⁰ Tane tanjawap ta

Sunġo nu tane kilmba kile-mayokkamngat.

Tira ande pile ndawap

¹¹ O tira kame, tane tanġine tanġine muġgu ngumnem pasa sa ndakap. Ande nu tira ande tuku ngumnem pasa sakate ko nu pilete ta nu Kuate tuku tukul turmba ngumnem pasa tumba pilete. Ne Kuate tuku tukul pilete ta ne tukul ta dubi ndate. Ne tukul tuku ma tumba naje ma ta tukulngge tate le ne tukul tuku pile tanġo mayok kinit. ¹² Kuatenġe ndo tukul kile-mayokka sine tuku pile tanġo minit. Ande mine ndakate. Nuġge ndo sine tuku muskil kile-tidinġam kumuġ. Nuġge ndo sine pitaikam kumuġ. Ne ima le tira ande pilete?

Payamkam tuku maġau kuraukap

¹³ Tane afu tejenmba sakade. Kite ko indole ye tumbranġ sunġo ande mbol kumba tanġe yar ndindo piroka ndametinj sunġomba kilamngit ngade. Tane tanjamba sakade mbal pasa te isap. ¹⁴ Indole wam ande prowam tuku ta tane gilai minig. Tane tuku abo guwa bidu tanjaj kile kanġereg le pitik kugate tanjaj. ¹⁵ Ta tuku tane tejenmba sakap: Kuate nuġe nzali dubiwa le sine abo minbe sulumba sine tanjamba tanjamba kamngig nġa sakap. ¹⁶ Tane mbe mbolmbolka tanġine nġarosu ndo payamkade maġau ta njakmba nġagonu ndo. ¹⁷ Tane wam magenu kam tuku kila

njak minmba ke ndakap ta tane mbarde.

5

Agan ndende tuku ndo idusde mbal piti tamngaiġ

¹ Agan ndende gudommba njak mbal tane pasa te isap. Tane piti sugo kanġerkamngaiġ ta tuku tane malmbi sunġowap. ² Tanġine agan ndende ta menġam tuku minig. Tanġine tawi magenu subinġe nyam tuku minig. ³ Kile kugawam tuku ait te mbolngge tane kilke te tuku agan ndende kile-manġurkade ta tanġine ndametinj use purka sasukam tuku minig. Tane tanġine miroġ ndo idusmba ndametinj tode le use purka sasukade. Ngumnenġa tanġine mbar use purkade wam ta mbolngge kilimok mayok ka pa tanjaj tinġa tanġine nġarosu pasokamngat.

⁴ Tane isap. Piro mbal tane tuku piro mbolngge nyamagan kilnaig ta tane kumumbi nane piya ninġe ndakinaig. Piya inumnu tane tugumngge minig tanġe tane tuku mbar te-mayokte. Piro mbal tuku malmbi ta Kuate Sunġo nu isit. ⁵ Tane agan ndende magenu njak gare sunġo tumba nzumilka minig mbal tane aganmor buknyam tuku kumunġate tanjaj tane baletinġam tuku ait patukate. ⁶ Tane tanġo magenu kilmba yabri pasa mbolngge patika bale farninġinaig ta nane nanġine nġarosu turam tuku sanġri kugatok.

Tane ngan minap

⁷ Tira kame, tane wamdus bulok minmba Sungo prowam tuku tairnga minap le ma ma nu prowamngat. Tane piro miro tanjo tuku manjau kanjerap. Nu nyamagan ngu denjpurmba wamdus bulok minmba alonu tairnga minit le sawe piymba ka ka ki prote le nyamagan kilit. ⁸ Tanamba ndo tane ngamunggal wamdus bulok jak minmba sangri tingap. Sungo prowam tuku ait buk patukate.

⁹ Tira kame, tangine tangine mungu gubra pile ndakap. Tane tanawap ta Sungo nu tane piletingamngat. Nu prowam tuku ait buk patukate. ¹⁰ Tuan tanjo kame Kuate tuku pasa kuklimba nane piti ait mbolnge ngamunggal mukuk wamdus bulok minmba sangri tinginaig wam ta ndo tane idusmba kumu-kumuwap. ¹¹ Nane piti sugo kanjerka dirnanjinaig tukunu nane gare sunjo jak mbal ngeg. Yob nu piti sinamnge ngamunggal mukuk jak minmba sangri tinga minna. Sungo nu tanjo mapeka sinzanjingit tanamba ndo nu ngumnennga Yob make pilmba sinzanja.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² Tira kame, ye pasa sunjo te satinjamngit. Tane pasa ande sakam nga ki am mbolnge ko kilke am mbolnge ko agan ande nyu mbolnge tangine pasa sangri

pile ndawap. Tane au ngam idusmba kande au ndo ngap. Kuga ngam idusmba kande kuga ndo ngap. Tane tana ndawap ta Kuate nu tane kilmba pasa mbolnge kile-tidingamngat.

¹³ Tane tuku ande piti jak ndeta nu Kuate yabanwa. Ande nu wamdus bulok jak ndeta nu Kuate tuku nyu tedunja mune ulwa.

¹⁴ Ande nu guaze jak ndeta Yesus dubide mbal tuku gabat kame wikuwa le nane nu tugum promba Sunjo tuku sangri idusmba gurenj pisnemba yabanwaig. ¹⁵ Tane Sunjo tuku sangri tomba tinga nunge guaze pitai-wamngat nga yabanap ta nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tambimngat. Nu guaze tanjo te-tiwa sulumba nu tuku une ta jakmba sauke tambimngat. ¹⁶ Ta tuku tangine une afu tangine tangine tira kame ndonj kile-mayokka sakap sulumba tane man mage minam tuku Kuate yabanap. Tango tinreknu ande nu Kuate yabanwa ta nu tuku yaban manjau sangri jak. ¹⁷ Tuan tanjo Elia nu sine mineg tenen tanjo. Nu sawe nda piywa nga nu wamdus sangrinu pilmba Kuate yabanja le yar kenmba tambun 6 sawe piye ndakina. ¹⁸ Nu man sawe piywa nga yabanja le sawe piyna le kilke mbolnge nyamagan jakmba tinginaig.

¹⁹ Tira kame, tane pasa te kila palpe. Tane tuku

ande tugusek manjau kus-
remba baringa ndekuwa le
andenje nu te-luka tumba
Kuate tugum prowa ta
nu wam mayewamngat.
²⁰ Ande nu une tango tumba
ndin mayenu tumte le nu
ngamungal biye mbilmba
nuje mbar kusrekate ta nu
tango ta tuku kanu turte le
nu ngisike nda. Kuate nu tuku
une sauke tuwit.
Son.

1 PETRUS Petrusn̄ge wañe ambon̄ga kuyarna

Petrus nu wañe te Kristus tuku kuasmbi ma tugu ñakmba mbol̄nge mine liki-naig ta tuku kuyarna. Ait ta mbol̄nge nane sun̄gomba piti yeki yeki sugokanu kan̄gerkinaig tukunu nu nane piti sinam̄nge bike ndaka san̄gri tin̄guwaig nga wañe te kuyarna.

¹ Kuate tuku mbal tane rawe tan̄go tan̄añ Pontus Galesia Kapadosia Asia Bitinia ma tugu ta ñakmba mbol̄nge mine likade tane ñakmba kaiye. Ye Petrus Yesus Kristus tuku aposel tane ndon̄ pasatam prowet. ² Tane Tukul Guwa tumba Kuate tuku mbal mayok ka Yesus Kristus tuku pasa dubika nuñe ndare mbol̄nge purfen̄nu mayok kambim tuku Kuate nu o buk tane maditin̄gina.

Kuate nu lato-latomba tane ake sinañ make patika ngamun̄gal mukuk wamdus bul sertin̄guwa. Son.

Sine abo ñak minmba minam tuku minde mineg

³ Sun̄go Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dun̄gube. Yesus Kristus nu kumna le nu te-tina le abon̄ga tin̄gina wam ta mbol̄nge Mam Kuate nu sine sun̄gomba mapeka kitek kile-mayokkina le kile minmba nu tuku wam magenu minde

mineg. ⁴ Kuate nu samba mbol̄nge sine kilam tuku madisin̄gina wam mayenu ta kutur kugatok. Men̄ge nda. Mayenu minmba minam̄ngat. ⁵ Sine Kuate nu kumun̄ ñgeg mbal nu nuñe san̄grimbi sine kulatka minwa le ma ma kugawam tuku ait mbol̄nge muskil kile-tidin̄ge sin̄gam̄ngat.

⁶ Tane kile ait fagnu piti yinyam kamusde ta muskil kile-tidin̄ge tin̄gam tuku wam ta idusmba gare-gareka minap. ⁷ Nane agañ afu gol kan̄geranu suk ta kilmba sin̄ka gol e nga katesewam tuku pasokade. Tan̄jamba ndo tan̄gine ngamun̄gal son ta katesewam tuku piti yinyam pa tan̄añ tane pasokade. Piti mbol̄nge tan̄gine ngamun̄gal son tugusek mayok kinit ta Kuate am mbol̄nge sun̄gokanu ngisikam tuku agañ gol ta lite. Tane ngamun̄gal son ñak ta Yesus prowa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le tane nyu ñak minmba minam̄ngag.

⁸⁻⁹ Tane Yesus kan̄ger ndanaig ta tane nu tuku kume purmba minig. Tane nu kan̄ger ndade ta tane nu tuku san̄gri tomba tin̄gade. Tane tan̄ade le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidin̄ge tin̄git le tan̄gine ngamun̄gal son tuku alonu tade. Ta mbol̄nge tan̄gine gare man̄au sun̄go ñayote.

¹⁰ Kuate nu ake sinañ sine make patika muskil kile-tidin̄gate ta tuan tan̄go kame o buk ta tuku dir

pasa saka katese mayewam tuku wamdusmba minnaig. ¹¹ Kristus tuku Guwanje tuan tanjo kame tumningina le Kuatenje madina tanjo nu rar sunjo tuwa sulumba nyu sunjo pasa jak tamngat ta nane isnaig. Ismba nuje ait ginu prowamngat ko kilke te ndanndanmba minwa le nu prowamngat nga katesewam tuku sotinaig. ¹² Sotinaig ta Kuate nu tuan tanjo kame ta saningina: Tangine ngarosu turam tuku piro ndakade. O ngumnenja mbal afu tuku tane pirokade nga saningina. Mbal ta tane. Kuate nu samba mbolnje Tukul Guwa kukulna le ndekina le nane afu nu tuku sanjri mbolnje Kristus tuku pasa mayenu tinginaig. Wam kame tane isnaig ta enjel kame nje katesewam tuku wamdus sunjo jak minig.

Kuate nu sine mine mayebe nga wikina

¹³ Tane wamdus ndindo pilmba wamdus kuyar mayenu jak likap. Kristus nu prowa le Kuate nu tane make patikamngat wam ta idusmba minap. ¹⁴ Tane o buk Kuate gilai minmba tangine nzali njaigonu dubikinaig ta kile kusrekap. Tane kinjo kame magenu tanjan Kuate kumnemnje minap. ¹⁵ Kuate nu tane nuje kinjo kame minam tuku wikina ta nu purfenju tukunu tane nu tuku wam te-purmba tangine mine mbolnje purfenju minap. ¹⁶ Kuate tuku kuyar pasa tenenmba sakate. Ye

purfenju minet tanjamba ndo tane yije mbal purfenju minap ngate.

¹⁷ Tane Kuate nu singine Mam ngade ta nu sine tanjo jakmba tuku manjau kumumbi pilesingit. Ta tuku tane rironjka kilke te mbolnje minmba nu kumnemnje minap. ¹⁸ Tangine mbun kat tangine tuku manjau alo kugatok dubika minnaig le ta ngamuknje Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingina ta gol le silwa ngisikam tuku aganj tambu nu tane piya ndatingina. ¹⁹ Nu Kristus tuku ndare tambu tane tuku muskil kile-tidinge tingina. Nane sipsip fatnu mayenu balemba Kuate atraukade tanjan Kristus nu purfenju minmba nuje ngarosu kumam tuku pilna. ²⁰ Kuate nu aganj ndende nda kilemayokkina sulumba nu Kristus piro ta kam tuku nu madina. Kile kugawam tuku ait te mbolnje tane turkam tuku mayok kina. ²¹ Tane nu mbolnje Kuate tuku sanjri tomba tingade. Kristus nu kumna le Kuate nu te-timba nyu sunjo tuna wam ta tuku tane Kuate nu kumunja nu tairnja minig.

Sine tira kame ngamunjal nijbe

²² Tane Kuate tuku pasa tugusek dubide ta tangine mine magenu mbolnje minmba mingembi ndo sa ndaka tangine ngarosumbi turmba tangine tira kame tuku kume purde. Ta tuku

tane kile tanjine ngarosu
 njakmbambi tanjine tanjine
 munju kume purkam tuku
 wamdus sangrinu palpe.
 23 Tane kinjo dabro kitek
 tanañ mañ mayok kinaig.
 Tanjo tuku mañau dubimba
 ina sinamnje mayok nda
 kinaig. Abo ta ngisikam
 tuku. Tane Kuate tuku pasa
 minmba minam tuku ta
 tinaig sulumba kitek mayok
 kinaig. 24 Kuate tuku kuyar
 pasa teñenmba sakate.
 Kilke mbol mbal anga tanañ
 minig.

Nanjine mindepiye anga
 botnu tanañ.

Anga ta tugunu lamba botnu
 supika ndekate.

25 Sunjo tuku pasa tanawe
 nda.

Nu minmba minamngat
 ngate. *Aisaia 40.6-8*

Nane afu pasa mayenu tane
 tugumnje kuklinaig ta not.

2

1 Tane manau najgonu
 njakmba kusreka wam afu
 yabri ndakap. Tanjine yabri
 mañau yabuka sine tinjeknu
 mineg nga sa ndakap. Afu
 tuku mine magenu tuku
 wamdus kagli fir ndakap.
 Afu tuku ngumnem pasa sa
 ndakap. 2-3 Tane buk Kuate
 tuku ranjun mayenu kate-
 senaig. Ta tuku kinjo dabro
 amo nyam paraningit tanañ
 tane Kuate tuku pasa tugusek
 tam tuku paratinguwa. Tane
 tanjamba nyumba minap ma
 ma sugo-sugowap le muskil
 kile-tidinge tinjamngat.

Ndame mayenu abo njak

4 Ndame ande tanjo
 kameñge gisleknu nga te-
 sinaig ta Kuate nu ndame ta
 madimba nu ndame sunjo
 ngina ta Kristus. Ndame ta
 abo njak. Tane nu tugum
 prowap. 5 Promba ndame
 abo njak tanañ minmba
 Kuate tuku wande palm-
 bim tuku tanjine ngarosu
 patikap. Tanawap sulumba
 tane Kuate tuku pris tanañ
 mayok ka tanjine mañau ma-
 genumbi Kuate atraukanu
 sukamngai. Tane Yesus
 Kristus ndon ulendikade le
 Kuate nu tane tuku atrau
 agañ ta nzalite. 6 Kuyar pasa
 teñenmba sakate.

Ye ndame sunjo madimba
 tumba Sion tumbran
 tuku ndame njakmba nu
 mbolnje sanjri tinjam
 tuku palmbimngit.
 Ande nu ndame ta
 tuku sanjri tomba
 tinguwa ta nu tumail
 pulunungat ngate.
Aisaia 28.16

7 Tane ndame ta tuku sanjri
 tomba tingade mbal nu
 tane am mbolnje ndame
 sunjokanu. Nane nu talade
 mbal Kuate tuku kuyar pasa
 teñenmba nane tuku sakate.

Ndame ande ndame wande
 pilig mbal gisleknu
 nga te-sinaig. Ndame
 ta kile wande ta tuku
 ndame njakmba nu
 mbolnje sanjri tingade
 ngate. *Mune 118.22*

8 Kuyar pasa ande teñenmba
 sakate.

Tanjo kame ndame ta
 mbolnje kupe dannga
 mbikeka barinunjaig

nga sakate. *Aisaia*
8.14-15

Kuate nu o buk sakina tanjamba ndo nu tuku pasa nda isanu sukmba ngumnede mbal nane baringade ta⁹ tane tanjamba kuga. Tane Kuate nge maditingina. Tane nu tuku kuasmbi ndindo minig. Tane Sunjo Kuate tuku pris mbal. Tane nu tuku mbal mayok ka nu tuku tur manjau mayenu afu saningam tuku nu ma make sinamnge tane wika kilmba nunge bulu mayenu mbol nge patikina.¹⁰ Tane buk nyu kugatok mbal minnaig. Kile tane Kuate tuku mbal nyu njak minig. Kuate nu buk tane mape ndakina. Kile nu tane mapekate.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹¹ Tira kame, tane samba mbolok mbal mayok ka kile tenge rawe tango tanjaj minig. Tane ngarusu kikonj tingam tuku nzali njakmba ngumneningap. Ngarosu tuku nzalinge tangine kanu njaigo siglikate.¹² Tane Kuate dubi ndade mbal ngamuk nge mine mayenu mbol nge minap. Tane tanjaway ta nane tane wam njaigonu kanu nja ngumnem pasa tinguwai sulumba tane tuku mine mayenu kanjeram njaig. Kanjerwai le Kuate nu nane tugum prowa le nane Kuate tuku nyu te-dungam njaig.

¹³ Kilke mbol mbal nanjine sugo yimyam patikade ta tane Kuate tuku mbal tukunu manjau mayenu

te-mayokmba nane kumnem nge minap.¹⁴ Kilke tuku gabat sunjo ko gabat fonfon nu tuku nyu mbol nge pirokade nane njakmba kumnem nge minap. Gabat fonfon nane mbarde mbal lafu njayonu ninjmba wam mayede mbal nyu kile-dungam tuku nu patikate le nane piro ta kade.¹⁵ Tane manjau tinreknu kumba tamba nane wamdus tugusek kugatok mbal tuku minje tukulningam tuku Kuate nu nzalite.¹⁶ Kuate nu tane muskil kile-tid nge tingit mbal tane tukul tuku piti kugatok tanjaj likap. Sine tukul pasa kumnem nge mine ndakeg nga wam njaigonu afu kam tuku idus ndawap. Tane Kuate kumnem nge minmba nu tuku piro mbal minap.¹⁷ Tane tango njakmba idus-ninjmba ande maim maim tuwe ndakap. Tane Kristus tuku kuasmbi tuku kume purmba Kuate kumnem nge minmba nu tuku nyu kuraukap sulumba sisar tuku nyu idusap.

¹⁸ Piro mbal, tane tangine kulat mbal tuku nyu idus-ninjmba nane kumnem nge minap. Kulat mbal rangun magenu ta ndo kuga. Minje sanjrinumbi tane kulatkade mbal mata kumnem nge minap.¹⁹ Tane mbar ndade le afu ake sinaj tane kattingig le sine Kuate tuku mbal nja wamdus piti kugatok rar kurade ta tane wam mayede.²⁰ Tane mbarde le afunge kattingig le tane wamdus piti kugatok rar kurade ta alo ku-

gatok. Tane manjau tinjeknu kade le katinggig le tane ndek wamdus piti kugatok rar kuraade ta Kuate nu nzalite.

²¹ Tane wamdus piti kugatok piti kurawam tuku Kuate nu tane wikina. Kristus nu sinenu nga rar sunjo tina sulumba piti mbolnge sine nu tuku manjau dubiwam tuku tumsingina. ²² Nu mbar ande ke ndakina. Yabri pasa ande mata sa ndakina. ²³ Nane afunje nu tumail pannaig ta nu lafumba nane tumail pan ndaningina. Nane nu ngaro rar sunjo tunaig ta nu lafumba rironj pasa ande sa ndaningina. Kuate nu tanjo kumumbi pileningit nga nu wam ta jakmba nu wai mbolnge patikina. ²⁴ Singine manjau ngaionu kusreka mine kitek mayenu mbolnge minbe nga nu sine tuku une kilmba ail kazrai mbolnge kumna. Nu tuku mbamake tanje sine tuku muskil kile-tidinge singina le sine mage mineg. ²⁵ Sine sipsip tanan ndin mbarmba ngisika minger ta kile Sipsip Kulat Tanjo tugusek tugum proweg le nu sine tuku kanu kulatkate.

3

Pino le tanjo tuku pasa

¹ Pino kame, tane tanjine tanjo kat tanjine tuku minje kumnemnge minap. Tane tanjamba minmba tanjine tanjo afu Kuate tuku pasa dubi ndakade ta tane pasa ande sa ndamba tanjine ngan manjau tambi nane Kuate

dubiwam tuku didikamngaig. ² Tane alen alen ndaka Kuate kumnemnge minmba katesek manjau jak minap le tanjine tanjo kat tanjine nane manjau ta kanjermba Kuate dubiwam tuku iduswaig.

³ Tane gabat waje mara mara parenj latomba mindepiymba tawi magenu tinmba tanjamba ngarosu tuku mindepiye sunjomba idus ndawap. ⁴ Tane ngamunggal tuku mindepiye wamdus bafuknu ngan manjau kile-mayokkap. Manjau ta kugawe nda. Minmba minamngat. Kuate am mbolnge sunjokanu. ⁵ O buk pino kame Kuate dubimba nu minde minnaig mbal nane tanjamba ngamunggal tuku mindepiye jak minmba nanjine tanjo kat nanjine kumnemnge minnaig. ⁶ Tane Sara tuku manjau kanjerap. Nu Abraham kumnemnge minmba yije gabat nga minna. Pino kame, tane wam ande tuku kuru kuru ndaka manjau tinjeknu ndo kap ta tane Sara tuku kulim kame minig.

⁷ Tanjo kame, tane mata ranjun mayenu jak tanjine pino kame ndon minap. Nane tane tuku sanjri kumun kuga tukunu nane kulat magekap. Kuate nu tale arnej ake sinan make patikina le tale kumu kumu abo kitek tinaik. Ta tuku tane tanjine pino kame kulat magekap. Kuate nu tane tuku yabanj pasa ise ndakikat.

Sine ngamunggal ulendi jak minbe

8 Ye wam pagu afu satinḡamḡgit. Tane ḡakmba wamdus ndindo tap. Piti muḡgu turturkap. Tanḡine tanḡine kume purkap. Tanḡine nyu kile-mayok ndakap. Tane muḡgu sinakap. 9 Nane afu tane mbolḡge wam ḡaigonu kuwaig kande tane lafumba wam ḡaigonu ke ndakap. Ko nane afu tane tumail pantinḡuwaig kande tane lafumba tumail pan ndaninḡap. Kuga. Tane lafumba nyaro mayenu ninḡap. Kuate nu tane wikina ta tane nyaro mayenu kilam tuku wikina. 10 Kuate tuku kuyar pasa teḡenmba sakate.

Ande nu nuḡe mine ḡakmba mbolḡge gare minam idusmba kande nu pasa ḡayonu ko yabri pasa ande sa ndakuwa.

11 Nu maḡau ḡaigonu kusreka wam magenu kumba minwa.

Nu nane ḡakmba ndoḡ ḡgamuḡgal mukuknu minam tuku wamdus sanḡrinu pilwa.

12 Kuate nu tanḡo tinḡeknu kulatkate.

Nu nane tuku yabaḡ pasa isit. Nu wam ḡaigonu kade mbal tuku ḡgueu minit.
Mune 34.12-16

Kuate tuku pasa taḡamba sakate.

Sine maḡau tinḡeknu tuku rar tam kumuḡ

13 Tane wam magenu kam tuku wamdus sanḡrinu palpe ta ande nu tane kilmba ḡaigo

siglike nda. 14 Ko afuḡge tane maḡau magenu kap le kilmba rar tinḡuwaig kande taḡaig. Kuate nu tane mbolḡge wam magenu kamḡgat. Tane tanḡo tuku wam idusmba kuru kuru ndakap. 15 Tane Kristus nu sine tuku Sunḡo ḡga nu kumnemḡge minap. Ande nu ndaḡam tane Kristus minde minig ḡga kusnatinḡuwa ndeta tane lafuwam ḡga nu idusmba pasa mukuk sawap. 16 Tane Kuate am mbolḡge mbar tuku piti kugatok minap. Tane taḡamba Kristus ndoḡ ulendika mine mayenu mbolḡge minig le afuḡge tane ḡgumnem pasa tinḡig ta ḡgumnem pasa ta luka nanḡine kiko tuwaig. 17 Kuate nu nzaliwa le afuḡge tane maḡau tinḡeknu tuku rar tinḡuwaig kande maye. Tane mbarde ta tuku afuḡge rar tinḡuwaig ta ḡayo.

Kristus nu tanḡo tuku une saukam tuku kumna

18 Kristus mata mbar ndamba purfenḡnu minmba sine une ḡak mbal tuku kumna. Nu sine kilmba Kuate tugum prowam tuku taḡana. Nane nu tuku ḡgarosu balenaig ta nu nuḡe kanu mbolḡge abo ḡak mayok kina. 19 Nuḡe kanu kumba ka kanu afu mulinḡ kilmba ndalekanu ma mbolḡge minnaig ta pasa ninḡina. 20 Mulinḡ kilanu mbal ta nane Noa tuku ait mbolḡge nu waḡ kusmba minna le Kuate nu ḡgan minmba nane tairtairinḡina ta kuga. Nane nu tuku pasa ise ndakinaig. Taḡanaig le nane 8 ndo waḡ

ta ponjinaig. Ponjinaig le kule tange wan tumba te-faitmba nane tuku muskil kile-tidingina.

²¹ Kule pisne manau wam ndui ta ndo tane tuku muskil kile-tidinge tingit. Ngarosu tuku kutur saukate le wam ta mbolnje kuga. Kuate nu Yesus te-tina le tingina tane wam ta tuku sanjri tomba tinga tangine mbar tuku piti saukam tuku Kuate yabanmba kule pisne tade le muskil kile-tidinge tingit.

²² Yesus nu tingina sulumba samba mbol kumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamnge nyu sunjo njak minit le enjel kame guwa kise kise sanjri njak ta njakmba nu kumnemnge minig.

4

Sine Kristus tuku mbal rar tamngig

¹ Kristus nu ngarosu njak minmba nu rar sunjo tina. Tane mata wamdus ndui ta njak minap. Ande nu une manau te-ibenjam tuku ngarosu rar tate ta nu une manau kusrekate. ² Ta tuku tane kilke te mbolnje minmba ngarosu tuku nzali njakmba tidonga Kuate tuku nzali kumnemnge minap.

³ Tane buk kiko kugatok ngarosu tuku nzali ngail ndaka une manau kam tuku wamdus sanjrinu pil-naig. Tane kule kamenu sunjomba nyumba afu ndon manjurka isukusmba maim-maimkinaig. Tane yabri mbara dubika mbar sugo fare fare ke likinaig. Kuate

dubi ndade mbal manau nzaliningit ta tane buk ke kumunaig.

⁴ Kile tane nane ndon maim maim sugo kile-mayokka wam njagonu ndui ta kam tuku ulendi ndakade le nane tane tuku piriri njayomba ngumnem pasa tingig.

⁵ Kuate nu abo minig mbal kumanu mbal pileningam tuku minit ta nane nu tugumnge nanjine mbar kile-mayokkuwaig le nu pileningamngat. ⁶ Kumanu mbal mata pasa mayenu isnaig. Nane une tuku lafunu kuramba kume likinaig ta nanjine kanu Kuate tanan minmba minam tuku nane pasa mayenu isnaig.

Sine afu turninje

⁷ Agan ndende njakmba kugawam tuku ait buk patukate. Ta tuku tangine ngarosu tuku nzali njakmba tidonga wamdus kuyar mayenu njak lika Kuate yabanmba minap. ⁸ Tangine tangine lato lato munju kume purkap. Manau tange tangine mbar gudommba saukate. ⁹ Tangine tangine wande munju ngailka ande gubra njak te ndakap. ¹⁰ Kuate nu ake sinan sanjri yimyam tingina ta tane kulat mageka tamba tangine tangine munju turkap.

¹¹ Ande nu pasa kukli-wam kande Kuate tugumnge tumba kukliwa. Ande nu afu turningam kande nu Kuatenge sanjri tuwit tamba nane turkuwa. Tane tanjamba kap ta wam njakmba mbolnje

Yesus Kristus tuku sanjri mayok kuwa le Kuate tuku nyu afunje te-dunjamngaig. Nu nuje nyu kilja sanjri njak minmba minwa. Son.

¹² Tira kame, piti sugo tane tagotingam tuku pa tanja tane pasokade ta tuku tane piriri njayo ndawap. Kristus tuku mbal piti kurawam tuku mineg ta sine kila. ¹³ Tane Kristus ndonj ulendika nu piti kamusna tanjamba piti afu kamusde ta tane gare-garekap. Kristus nu nyu sunjo pasa njak mayok kuwa le tane nu ndonj gare sunjo tamngaig. ¹⁴ Tane Kristus tuku kuasmbi tukunu afu tane tumail pantinguwaig kande tane gare-garekap. Kuate tuku Guwa mayenu tane ndonj minit tukunu nane tanjade.

¹⁵ Tane ande bale ndawap. Aganj ande kuayar ndawap. Wam njagonu ke ndakap. Tango ande tuku wam mayenu kuer ndakap. Tane mbar tanja kumba rar kamusap ta kiko. ¹⁶ Tane Kristus tuku nyu njak minmba rar tumba kande tane nyu ta kikonu yube ndangap. Tane Kristus tuku nyu njak minig tukunu Kuate tuku nyu te-dunjamngaig. ¹⁷ Kile Kuate nu tugu pilmba sine nuje mbal pilesingit ta nu tuku pasa mayenu pitaide mbal nu nane pilenimmba ame piti ningamngat. ¹⁸ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Tango magenu nane muskil kile-tidingam tuku

manjunge liningam ndafloningit.

Ata. Kuate idus ndamba wam njagonu kade mbal ta sinjka njisikamngaig njgate. *Sindaun 11.31*

¹⁹ Kuate nu nuje nzali dubiwa le afunje rar tinguwaig kande tangine njarosu Kuate wai mbolnje pilmba manjauringit. Kuate nu tane wakeikina ta nu tane kulatka kusreke nda.

5

Gabat mbal tuku wam pagu pasa

¹ Tane gabat kame, ye mata gabat tango minet. Kristus nu rar sunjo tina ta yinje ammbi nu kanjeren. Nu nyu sunjo kilja sanjri njak mayok kuwa le ye nu ndonj kilja sanjri njak minamngit. Ye tane sarsar-tinjmba satinjamngit. ² Kuate tuku sipsip tane njamuknje mine likade ta tane kulat mageningap. Tangine piro ta kanyum ndamba gare njak biyap. Kuate tuku nzali ta tanjamba. Tane ndametinj kilam tuku idusmba piro ndaka piro tuku wamdus sanjrinu pilmba pirokap. ³ Sipsip kame tane kum-nemnje minig ta minje sanjrimbi kulat ndakap. Tangine mine mayenu ta dubiwaig nga tumningap. ⁴ Tane tanjamba pirokap ta sipsip kulat tango tugusek nu mayok kuwa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le nyu sugo njak minmba minamngaig.

5 Tane mbanzo njakmba mage mage kumnemnge minap. Tane Kuate tuku mbal njakmba nyu kile-ibenjka munngu turturkap. Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndon ngueu minit. Nyu te-ibenjmba minig mbal nu ake sinan nane make patikate ngate.

Sindaun 3.34

6 Ta tuku tane tangine nyu kile-ibenjka Kuate tuku sanjri kumnemnge minap. Tane tanjamba minap le manjau ta ngamuknge Kuate nu tane tuku nyu kile-mayokka nyu sugo tingamngat.

7 Kuate nu tane idus tidinga kulatka minit tukunu tangine piti njakmba nu tuku wai mbolnge patikap. 8 Tane wamdus kuyar mayenu njak kurauka likap. Tangine ngueu Satan nu laion tanan nu gubanu nernjka tane tuku ande balemba nyam tuku likate. 9 Tane son ngade pasa ta biye demba sanjri tinga Satan tuku minje pitaimba ye mbulit nga samba minap. Tangine tira kame kilke yimyam mbolnge mine likade ta nane mata piti ndui ta ndo kanjerkade.

10 Tane ait fagnu piti kumusap le Kuate nu ake sinan tane make patikate nunje tane tuku piti ait mbilmba kumumbi tinjeknu kile-mayokka sanjri piletinjuwa le tane sanjri tingamngaig. Nunje kilja sungo ta minmba minamngat. Tane kilja

ta mbolnge minap nga nu Kristus mbolnge tane wikina. 11 Nu sanjri sungo njak minmba minwa. Son.

12 Singine tira Silvanus nu Kristus tuku piro kumumbi biyit nga iduset. Nunje ye turyat le waje fudinndo te tane tuku wamdus bul sertingam tuku kuyaret. Wam mayenu tane mbolnge minit ta Kuate nu ake sinan make patikate wam tugusek nga kuyaret. Tane nu tuku wam mayenu ta kusre ndawap.

13 Yesus tuku kuasmbi Romnge minig ta tane kaiye pasa tingig. Kuate nu nane madiningina. Yinje kinjo Markus nu mata tane tuku kaiye pasa tingit. 14 Tane tangine tangine tira kame ndon kume pur manjau alonu kile-mayokap. Tane Kristus tuku mbal njakmba ngamungal mukuk njak minap.

Son.

PETRUS Petrusn̄ge wañe arnu kuyarna

Petrus nu wañe arnu kuyarna te tugunu teñemba. Yabri tum tan̄go afu Yesus tuku kuasmbi didik farnaig le nu nane tugusek pasa kusre ndawaig n̄ga nane tuku wamdus purfeu serningam tuku wañe tembi nane tuku wamdus kuaneka san̄gri pilenin̄gina.

¹ Ye Simon Petrus Yesus Kristus tuku piro tan̄go nu tuku aposel ye tane ndon̄ pasatam prowet. Singine Kuate singine muskil kile-tidinge singam tuku tan̄go Yesus Kristus nale wam kumumbi kik le tane n̄gamun̄gal son n̄gade ta sine ndon̄ alonu kumu kumu teg. ² Tane Kuate le singine Sun̄go Yesus tuku man̄au kila pilmba minap le nale lato lato ake sinañ make patika n̄gamun̄gal mukuk wamdus bul sertinguwaik. Son.

*Sine Kristus tuku man̄au
mboln̄ge sugokube*

³ Nu nun̄e man̄au mayenu singam tuku wikina le sine nu kila mineg ta nu tugum̄nge san̄gri teg sulumba mine mayenu mboln̄ge minam tuku wam kumumbi kileg. ⁴ Nu wam magenu sine mboln̄ge kam tuku sakina ta nun̄e san̄gri tamb̄i singit le sine kilke tuku kutur n̄garosu tuku nzali mboln̄ge mayok

kina ta kusremba Kuate tuku man̄au te-puram kumuñ.

⁵ Ta tuku tane wamdus san̄grinu pilmba tan̄gine n̄gamun̄gal son ta kumuñ kuga n̄ga man̄au magenu turmba ke likap sulumba kila magenu turmba kila palpe. ⁶ Tan̄amba tan̄gine n̄garosu tuku nzali n̄akmba kile-iben̄kap sulumba piti ait sinam̄nge bike ndaka dirn̄anga Kuate tuku nyu idusmba nu kumnem̄nge minmba ⁷ tan̄gine tan̄gine mun̄gu turkap sulumba tan̄go n̄akmba tuku kume purkap.

⁸ Tane man̄au magenu tanañ n̄ak minmba lato lato kap ta tane singine Sun̄go Yesus Kristus tuku man̄au kila minig ta te-mayokam̄ngaig. ⁹ Ande nu man̄au magenu tanañ kugatok ta nu am tukulkanu tanañ minmba Sun̄go nu tuku une sauke tuna wam ta idus ndamba gilain̄gate.

¹⁰ Tira kame, Kuate nu tane kilam tuku maditin̄mba wikina. Wam ta kilimok te-mayokam tuku wamdus san̄grinu pilmba nu tuku pasa dubiwap. Tan̄awap ta tane baringa Kuate kusrewenda. ¹¹ N̄gumn̄nga Kuaten̄ge nyu tinḡuwa le tane singine muskil kile-tidingam tuku tan̄go Sun̄go Yesus Kristus nu kulatkate ma mbol gare n̄ak kape le nu tane kulatka minmba minam̄ngat.

Kuate tuku pasa tugusek

¹² Ye wam kame satin̄get te tane buk kila pilnaig. Pasa tugusek tinaig ta mboln̄ge tane

sanjri tingade ta ye kila ta ye manj wam kame ndui ta lato lato satinjam tuku iduset.

13-14 Mine minemba ye kumamngit. Singine Sunjo Yesus Kristus nu ye tanjamba tumyina le ye kila minet. Ta tuku ye kilke te mbolnje minmba tane wam kame ta idusniymba minap nga satinmba minet. ¹⁵ Ye kumi le tane gilai ndanjam tuku piro karenket.

¹⁶ Sine singine Sunjo Yesus Kristus sanjri njak manj luka ndekam tuku satinngijen ta tango tuku wamdus kuyarmbi yabri wam kube sa ndatinngijen. Kuga. Sine singine ammbi nu tuku kilnja sanjri kanjgergen. ¹⁷⁻¹⁸ Sine Kristus tuku kilnja mayok kina tabe mbolnje nu ndon mingenj le Mam Kuate Sunjo nu Yesus Kristus tuku nyu te-mbolmba sanjri sunjo tumba samba mbolnje nu tuku tenjenmba sakina: Ande te ye tuku Kinjo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjo tet nga sakina le isgenj.

¹⁹ Kuate tuku tuan tango kame nane Kristus tuku dir pasa sakinaig ta kile nane tuku pasa ta sanjrinu mayok kinit. Nane tuku pasa ta tane ise tiwap le sati ma make sunjo sinamnje bulungate tanjan tane kilnjatinguwa. Kilnjatinmba minwa le ma ma mafenj tuku bulunje tanjine ngamungal kilnja mayewamngat.

²⁰⁻²¹ Tane pasa te kila pile mayewap. Tuan tango kame nane nanjine wamdus

dubimba dir pasa kilemayok ndakinaig. Tukul Guwanje wamdus ningina le nane Kuate tuku pasa kilemayokkinaig. Ta tuku ande nu nuje wamdusmbi ndo tuan tango kame tuku pasa tugunu biteknjam kumun kuga.

2

Yabri tum mbal

¹ O buk Israel mbal ngamuknje yabri tuan tango turmba mayok kine likinaig. Tanjamba ndo yabri mbal afu tane gilai minap le tane ngamuknje mayok ka afu njaigo siglikam tuku yabri wamdus kilemayokkamngaig. Yesus Kristus nu sine tuku une kurana ta nane nu pitaide le manjau ta pitik ndo luka nane tuku kanu njaigo siglikate.

² Nane kiko kugatok kutur manjau kade ta nane gudommba dubiwamngaig. Dubiwaig le afu nane kanjgerka Kristus tuku kuasmbinje tanjade nga tugusek manjau talamba ngumnem pasa tambimngaig. ³ Yabri gabat nane ndametin kilam tuku piririmba tane yabritinmba tane tuku ndametin sunjo didikamngaig. O buk Kuate nu tango pileninmba pa kumumbi ningam tuku sakina ta nu gilai ndangate. Nu nane pankuwa le ngisikamngaig.

⁴ Kuatenje enjel njaigonu afu unekinaig ta mape ndaka kilmba pankina le ma njayo ma make buto sinam nzi

kinaig. Kile nane pilewam tuku ait tairngade.

⁵ TANGO abo abo minnaig mbal Kuate nu mape ndaka kule sungo pilna le wam njaigonu ke likinaig mbal ta njakmba njisikinaig. TANGO tinreknu Noa ndo Kuate tuku pasa kuklina ta nu tuku kuasmbi ⁷ ta turmba nu kigraibkina le nane njisi ndakinaig.

⁶ Kuate nu tumbran ar Sodom le Gomora nale kilmba pasa mbolnje patika pambi pasokina le ugmba usarke sulunaik. Wam njaigonu kade mbal tanjamba pa tam tuku tumsingit. ⁷ Nu tango tinreknu Lot ndo turna le panje uge ndakina. Lot nu une mbal njgamuknje minmba nane kiko kugatok kutur manjau kinaig ta kanjermba nu wamdus tesulumba piti sungo tina. ⁸ Nu tango tinreknu minmba nu mara mindek nane tuku mbar njaigonu kanjerka ismba nu piti sungo tina.

⁹ Wam kame ta njakmba tenenmba tumsingit. Mbal magenu tagoningam tuku ait mbolnje Kuate nu nane turkam tuku ndin wakeite sulumba mbal njaigonu pa tumba pileningam tuku ait tairnguwaig nja patikate. ¹⁰ Ngumenja pileningmba nanjine njgarosu tuku nzali dubimba kutur sungo tade sulumba Sunjo pitaide ta nu pa sunjo ningamngat.

Ndanam tuku yabri tum mbal nane maim-maimka kuru kuru kugatok samba

mbolok mbal guwa magenu nanjine pasambi tumail panningig? ¹¹ Ata. Enjel kame nane guwa njaigonu kame ta tuku sanjri liningig ta nane Kuate tugumnje nane kilmba pasa mbolnje patika nane tuku nyu njaigo sigli ndakade.

¹² Mbal njaigonu ta nane aganjmor tanjan wamdus kugatok nanjine njgarosu tuku nzali ndo dubikade. Nane aganjmor tanjan bige tidinja bale faram tuku minig. Nane aganj afu sine ammbi nda kanjerkeg ta tugunu gilai minmba kilmba tumail panningig. Ta tuku nane aganjmor tanjan kilmba bale faramnjaig. ¹³ Nane afu rar sunjo ningig ta nane mata lafunu tanjamba tamnjaig.

Nane kiko kugatok. Nane ki mbol manjurka isukusmba mbesigna manjau te-mayokam tuku nzaliningit. Nane tane ndon manjurka isukusmba yabritingig ta nane gare sunjo tade. Nane tane tuku manjau mayenu ta kutur mbilmbilde sulumba njayo silide. ¹⁴ Nane pino njakmba kanjerka am kikonj tingade. Nane une manjau kade ta maro ndaningit. Nane wamdus sanjri kugatok mbal didikam tuku yabringig. Nane wam njakmba tuku wamdus piririmba wamdus sanjrinu pilig. Nane sinja Kuate tuku kasur mbolnje minig. ¹⁵ Nane ndin tinreknu kusremba fare fare likade. Beor tuku kinjo Balam nu aganj ndende sunjomba kilam

tuku piririmba wam n̄ayonu kam idusna tañamba nane mata tañade. ¹⁶ Balam nu wam n̄ayonu kam idusna le doñki ande pasatam kumuñ kuga ta nu tañgon̄ge pasatanu sukmba nu sawe likina sulumba tuan tañgo Balam tuku nginngan wamduſ peuna.

¹⁷ Yabri tum tañgo ta nane kule nguruñ kule parakate tañañ. Bidu bubren̄ge tumba pinderkate tañañ. Ma make sun̄go buto n̄ayo Kuate nu nane tuku madina. ¹⁸ Nane nan̄gine n̄garo payamka pasa alo kugatok tuku min̄ge fetkade. Nane afu ailfu ndo n̄gamun̄gal biye mbilmba mañau n̄aigonu kusrekinaig ta nane n̄garosu tuku nzali n̄aigonu mañ dubikuwaig n̄ga didika wam n̄aigonu afu tumningig. ¹⁹ Afu nane dubikuwaig n̄ga tukul ande sine peu ndasingit n̄gade ta nan̄gine kutur mañauñge ndalekate le nane ta kumnem̄ge minig. Mañau n̄ayonu anden̄ge tañgo tuku san̄gri te-ibeñte ta nu agañ ta tuku piro agañ tañañ minit.

²⁰ Nane afu sin̄gine Sun̄go Yesus Kristus muskil kile-tidinge sin̄git tuku tañgo kila pilig sulumba kilke tuku kutur mañau kusrede ta mañ luka kutur mañau tumba san̄gri ta kumnem̄ge ndalekanu minig ta nane ambokok tuku mine limba kile n̄ayonu sun̄go sinam̄ge minig.

²¹ Nane mañau tin̄reknu kila pilnaig sulumba mañ Kuate tuku pasa n̄gumnede ta ose.

Nane mine n̄ayonu mbol̄nge minig. Nane mañau tin̄reknu kila pile ndakinaig kande ta maye kande. ²² Kuyar pasa mbol̄nge yaba pasa ande minit ta nane mbol̄nge kilimok mayok kinit ta teñenmba. Age ande n̄uleka luka nuñe n̄ule nyate n̄gate. Ko mbo ande kule pisit sulumba luka kumba mañ ruga pisit n̄gate.

3

Sun̄go nu luka ndenun̄gat

¹ Tira kame, ye wañe inum te tane isam tuku mañ kuyaret. Wañe te mbol̄nge mata tane wam magenu idusniñmba kam tuku kuyaret. ² Tane Kuate tuku tuan tañgo kame tuku dir pasa idusniñmba sin̄gine Sun̄go muskil kile-tidinge sin̄gam tuku tañgo nu tuku pasa turmba idusningap. Sine tane tuku aposel kame buk pasa ta satin̄gigen̄ le isnaig ta ³ tane pasa te katese mayewap. Kugawam tuku ait mbol̄nge afu promba nan̄gine n̄garosu tuku nzali dubika n̄gamun̄gal son tuku mañau talaka nzu-milmba sakam̄ngaig: ⁴ A ... Yesus Kristus prowam tuku sakina ta nu animbi kina? Ait kuen n̄ayo kina ma ma sin̄gine mbun̄ kame kume far sulunaig le Kuate nu kilke te te-mayokna ta tañamba ndo minit n̄ga sakam̄ngaig.

⁵ Mbal ta nane yabrikade. Nane wam ande gilain̄ganu sukmba kusrede ta teñenmba. O buk Kuate nu sakina le samba mayok ka kilke

kule sinamnge prowe lika kilke ta kulenge laipningina. ⁶ Ngumneŋga kilke ta kule ndui tanŋe songina le ŋgisikina tukunu kile kilke ndui ta mine ndakate. ⁷ Kile kilke samba minik te Kuate tuku pasa ndui tanŋe pasokam tuku madinikina le nale ait sunŋo ta tairnŋa minik. Ait ta prowa le Kuate pitaimba wam ŋaigonu ke likade mbal nane ŋgisikamnŋaig.

⁸ Tira kame, tane wam te gilai ndanŋap. Kuate am mbolnŋe ki ait ndindo ta yar 1,000 tanan minit. Yar 1,000 kinig ta nu am mbolnŋe ki ait ndindo tanan kinig. ⁹ Sunŋo nu prowam tuku sakina ta nane afunŋe nu dalkate nŋgade ta nu dal ndakate. Kuga. Nu tane idustinmba nŋgan minmba tairnŋate. Nu tanŋo inum ndindo ŋgisikam tuku idus ndamba nŋakmba nŋgamunŋgal biye mbilwaig nŋa tairnŋate.

Kilke samba ŋgisikamnŋaig

¹⁰ Sunŋo tuku ait kuayar tanŋo tanan prowamnŋat. Ait ta mbolnŋe fudu sunŋo mayok ka samba ŋgisikamnŋat. Samba tuku sanŋri yimyam pa kamenunŋe ŋgisike sulumba kilke agan ndende tur pasokamnŋat.

¹¹ Agan kame nŋakmba tanjamba ŋgisike suluwamnŋaig. Ta tuku tane Kuate kum-nemnŋe minmba mine manau mayenu tinreknu nŋak minap. ¹² Tane Kuate tuku ait sunŋo ta minde minap. Ait sunŋo ta prowa

le panŋe samba ugmba samba tuku sanŋri yimyam pa kamenunŋe ŋgisike suluwamnŋaig. ¹³ Nu sakina tanjamba sine samba kilke kitek tairnŋa mineg. Manau tinreknu ndo kilke ta mbolnŋe minamnŋat.

¹⁴ Tira kame, tane agan magenu tanan tairnŋa minig tukunu tane Kuate am mbolnŋe purfenŋu piti kugatok tinŋam tuku wamdus sanŋrinu palpe. ¹⁵ Kuate nu dalkate nŋa idus ndawap. Nu nŋgan minmba sine muskil kile-tidinŋam tuku ait sinŋit nŋa idusap. Singine tira mayenu Paulus nu Kuate nŋe wamdus kuyar mayenu tuna le nu mata tanjamba kuyarna.

¹⁶ Nu nuŋe waŋe nŋakmba mbolnŋe wam te tuku ndo kuyarna. Nuŋe waŋe afu mbolnŋe pasa afu tugunu katesewam tuku wam bada. Nane wamdus kugatok kine inumde mbal pasa ta ismba nanŋine wamdusmbi mbilnŋimba tugunu kise kile-mayokkade sulumba nanŋine mironŋ nŋaigo siglikade. Nane Kuate tuku kuyar pasa nŋakmba kilmba tanjamba ndo nŋaigo siglikade.

¹⁷ Tira kame, tane ye tuku rironŋ pasa te ismba kurau mayewap. Nane fare unekade mbal tane yabritinmba didikuwaig le tanŋine wamdus sanŋrinu ta kusrekubekaig.

¹⁸ Singine Sunŋo Yesus Kristus muskil kile-tidinŋe sinŋam tuku tanŋo nu tane ake sinan make patikate ta

tane nu tuku manau lato lato
kila pilmba sugokap. Nu
kilja sangri sungo njak minit
ta tarjamba minmba minwa.
Son.

1 YOHANUS

Yohanusnɔge waɔe ambonɔga kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 60 kinaig le Yohanus nu buk saibo pile mayemba waɔe te kuyarna. Waɔe te mbolnɔge nu kume pur maɔau tuku tugunu kuklimba ta tuku pasa sunɔgomba kuyarna.

Kristus nu abo tugu

¹⁻³ Miɔge Pasa nu abo tugu. Tugu mbolnɔge nu minmba minna. Ye nu tuku tane satinɔgamɔgit. Nu kilke te mbolnɔge mayok kina le sinɔgine kilbambi nu tuku pasa ismba ammbi kanɔgermba waimbi mata kiregen. Ake sa ndaket. Wam kanɔgermba isgen ta ndo saket. Nu abo minmba minam tuku tugu Mam Kuate ndon minna le nu te-mayokna. Sine mineg taɔamba tane Mam Kuate le Kiɔo nuɔe Yesus Kristus ndon muɔgu gare ɔak minap nɔga nu tuku satinɔgamɔgit. ⁴ Sine ɔakmba ulendika gare-garekube le gare maɔau ta sunɔgokuwa nɔga waɔe te kuyaret.

Kuate nu bulu

⁵ Sine Kuate tuku Kiɔo tugumɔge pasa isgen ta satinɔgamɔgit ta tenɔmba. Kuate nu bulu tugusek. Ma make fudinɔdo mata nu mbolnɔge mine ndakate. ⁶ Sine ma make sinamɔge minanu taɔaɔ minmba sine

Kuate ndon muɔgu gare ɔak mineg nɔgube ta sine yabri pasa ndo saka tugusek maɔau ta ke ndakeg. ⁷ Kuate nu bulu sinamɔge minmba purfenɔnu ndo minit. Sine mata bulu sinamɔge minanu taɔaɔ minbe ta sinɔgine sinɔgine muɔgu gare ɔak mineg le Kiɔo nuɔe Yesus Kristus tuku ndare taɔe sine tuku mbar ɔakmba saukate.

⁸ Sine mbar kugatok mineg nɔgube ta sinɔgine wamɔdusnɔge yabrisinɔgit. Tugusek maɔau sine sinɔka gilai.

⁹ Sine sinɔgine mbar kilemayokkube ta Kuate nu sinɔka tinɔreknu minmba nuɔe pasa kumumba mbar ta gilainɔga sine tuku maɔau nɔaigonu ɔakmba saukamɔgat.

¹⁰ Sine mbar maɔau afu ke ndakigen nɔgube ta Kuate nu sine mbar ɔak nɔgate pasa ta pitaiweg. Nu yabri taɔgo nɔganu sukeg. Sine taɔamba sakeg ta nu tuku pasa ta sine sinamɔge mine ndakate.

2

Kristus nu sine tursinɔgit

¹ O yiɔe kiɔo kame, tane mbar maɔau ke ndakap nɔga waɔe te kuyaret. Ata. Ande nu mbarwa kande Yesus Kristus nu sine turka Mam Kuate ndon pasa te-tiwam tuku minit. Nu ndo tinɔreknu. ² Nuɔge sine tuku mbar tuku pa kurana le Kuate nu sine ndon nɔgamunɔgal mukuk minit. Sine tuku mbar ndo kuga. Kilke mbolok mbal ɔakmba tuku mbar tuku pa ta turmba kurana.

3-4 Ande nu ye Kuate kila nga nu tuku minje dubi ndate ta nu yabri tanjo ndo. Nu tugusek manjau sinja gilai minit. Sine Kuate tuku minje dubimba minbe ta minje bulokmbi ye Kuate kila ngam kumuŋ.

5-6 Ande nu Kuate tuku minje dubite ta Kuate tuku kume purte wam ta nu mbolŋge sunjoka kumuŋgate. Ande nu ye Kuate ndon sailket ngate ta nu Kristus manjau kina tanjamba ndo kuwa. Sine Kristus tuku manjau te-purbe ta sine minje bulokmbi sine Kuate ndon mineg ngam kumuŋ.

Tira kame tuku kume purbe

7 Tira kame, ye tukul pasa ande kitek kuyar ndawet. Pasa te ambokok. Tane o buk isnaig. 8 Kile ma make buk kugate le bulu tugusek tane kilnjanimba minit. Ta tuku pasa kitek tanjan kuyaret. Tukul pasa te alonu Kristus mbolŋge mayok ka tane mbolŋge mata mayok kinit.

9 Ande nu ye bulu sinamŋge minet nga afu kasurningit ta nu ma make kusre ndate. 10 Ande nu tira nuŋe tuku kume purte ta nu bulu sinamŋge minit. Nu afu mbaram tuku ndin wakei ndate. 11 Ande nu tanjo afu kasurningit ta nu ma make sinamŋge minit. Ma makenje nu tuku am songate le ndin kanjer ndate tanjan.

12 Kiŋo kame, Kristus tuku piro mbolŋge Kuatenje tane tuku mbar sauka gilaingina

nga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

13 Mam kame, ande nu tugu mbolŋge abo minna kile minit tane nu kila minig nga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

Tanjo mo, tane buk Satan te-ibenjaig nga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

14 Kiŋo kame, tane Mam Kuate kila minig nga ye waŋe te tane tuku kuyaret.

Mam kame, ande nu tugu mbolŋge abo minna kile minit tane nu kila minig nga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

Tanjo mo, tane sanjri ŋak. Kuate tuku pasa tane tuku ngamunjal sinamŋge minit le Satan te-ibenjaig nga ye waŋe te tane tuku kuyaret.

Sine kilke mbolok wam sunjomba idus ndabe

15 Tane kilke te tuku manjau agan ndende ta tuku nzali sunjo nda tap. Ande nu tanjawa ta nu Mam Kuate tuku wamdus sunjo te ndakate. 16 Kilke te tuku manjau ta ngarosu tuku nzali dubide ko am kikon tinjade ko nanjine mine ta tuku payamkade wam ta ŋakmba kilke te mbolok Mam Kuate tugumŋge pro ndade. 17 Kilke te ngisikamŋgat. Am kikon tinjade manjau ta kugawamŋgat. Ande nu Kuate tuku nzali dubite ta nu abo minmba minamŋgat.

Kristus tuku ŋgueu tanjo

18 O kiŋo kame, kugawam tuku ait buk patukate. Kristus tuku ŋgueu tanjo mayok

kanġat nġinaig pasa ta tane is-naig. Kile nu tuku nġueu mbal gudommba buk mayok kinig le sine wam ta kanġermba kugawam tuku ait buk patukate ta kila pileg. ¹⁹ Nane buk sine ndoġ minnaig ta nane sine kusreka mayok kinaig. Nane sine tuku gulab kuga. Nane sine tuku gulab kande kile sine ndoġ minig kande. Nane sine kusreka kinaig wam ta mbolġe nane kilimok sine tuku gulab kuga.

²⁰ Tane nane minig taġamba mine ndakade. Kristus nu Tukul Guwa tiġgina le tane pasa tugusek ta katesede. ²¹ Tane pasa tugusek gilai minig nġa kuyar ndawet. Tane pasa tugusek kila. Yabri pasa ande tugusek pasa mbolġe mayok nda kinit. Tane wam ta kila nġa waġe te kuyaret.

²² Ande nu saġate Yesus nu Kuatenġe madi ndana nu Kristus kuga nġate ta nu yabri taġo ndo. Nu Kristus tuku nġueu taġo. Nu Mam Ku-ate nuġe Kiġo nuġe turmba pitaikate. ²³ Ande nu Kuate tuku Kiġo pitaite ta Mam Ku-ate nu ndoġ mine ndakate. Ande nu saġate Yesus nu Ku-ate tuku Kiġo nu Kristus nġate ta Mam Kuate nu ndoġ minit.

Tukul Guwaġe pasa tu-gusek tumsinġit

²⁴ Tane o buk pasa tugusek isnaig ta nġamuġgal sinamġe biye dewap. Tane taġawap ta Mam Kuate le Kiġo nuġe tane nale ndoġ minamġaig. ²⁵ Kuate nu aġan ande sinġam

tuku sasinaig ta abo tugu minmba minam tuku.

²⁶ Mbal afu tane yabri-tingam bafude le ye waġe te tane tuku kuyaret. ²⁷ Nane tuku pasa ise ndakap. An- denġe nu tane tum nda tiġguwa. Kristus nu Tukul Guwa tiġgina le nu tane sinamġe minmba wam nġakmba kumumbi tumtingit. Tumtingit wam ta yabri kuga. Son ndo. Nu tane Kristus ndoġ sailkam tuku tumtingit taġamba nu ndoġ sailka minap.

²⁸ Kiġo kame, sinġa tane nu ndoġ sailkap. Taġawap ta nu maġ mayok kuwa le tane kiko kugatok nu am mbolġe tiġgamġaig. ²⁹ Kuate nu sinġa tiġreknu ta tane kila. Ande nu maġau tiġreknu kate ta nu Kuate tuku kiġo ta tane kila palmbimġaig.

3

Sine Kuate tuku kiġo kame mineg

¹ Mam Kuate nu sine tuku kume purmba sine nuġe kiġo kame nġate le sine sinġa nu tuku kiġo kame mineg. Kilke te tuku maġau dubide mbal nane sine tuku Mam gilai tukunu sine nu tuku kiġo kame mineg ta tugunu nane mata katese ndade.

² Tira kame, kile ait te mbolġe sine Kuate tuku kiġo kame mineg. Nġumneġa mine mayenu mbolġe ndaġmba mayok kanġig ta katese ndaweg. Wam ndindo sine kila. Kristus nu mayok kuwa le sine nuġe

wam njakmba ta tugusemba kanjerka nu minit tanjamba ndo minamnjigig.

³ Ande nu wam ta idusmba tairnga minit ta nu Kristus tanjaj purfen nu minam tuku sanjri tinga wam njaignu pitaikate. ⁴ Ande nu unekate ta nu tukul lukamba pa tam tuku minit. Une manjau njakmba ta tukul lukakeg. ⁵ Kristus nu une njakmba saukam tuku nu kilke te mbol prona ta tane kila. Nu nuje mironj sinjka une kugatok. ⁶ Ande nu Kristus ndonj sailkate ta nu une manjau kumba mine ndakate. Ande nu une manjau kumba minit ta nu Kristus kanjer ndamba nu gilai minit.

⁷ O kinjo kame, tane kuraukap. Andenje tane yabritingikat. Kristus nu tinjeknu ndo. Ande nu manjau tinjeknu ndo dubikate ta nu mata tinjeknu minit. ⁸ Ande nu une manjau kumba minit ta nu Satan tuku minit. Satan nu tugu mbolnje mbar manjau kina ta kile nu tanjamba ndo minit. Kuate tuku Kinjo nu Satan tuku piro te-ibenjam tuku mayok kina. ⁹ Ande nu Kuate tuku kinjo minit ta nu Mam nuje tuku manjau te-purna tukunu nu une manjau kumba mine ndakate. Nu sinjka Kuate tuku kinjo tukunu nu une manjau ta kumba minam kumunj kuga. ¹⁰ Ande nu manjau tinjeknu ke ndakate ko tira kame tuku kume pur ndakate ta nu Kuate tuku kinjo kuga. Sine ima kate Kuate tuku minig

le ima kate Satan tuku minig ta sine manjau ta mbolnje kilimok kateseweg.

Kume pur manjau

¹¹ O buk tane singine singine munju kume purkam tuku pasa ta isnaig. ¹² Sine Kain minna tanjamba mine ndakube. Nu Satan tuku kinjo minmba nu maib nuje balena. Ta ndanam? Kain tuku manjau njayonu. Maib nuje tuku manjau mayenu. Ta tuku ndo nu balena.

¹³ Tanjamba ndo kilke mbol mbal tane mata kasurtingamnjgaig. Nane tanjawaig le tane wamdus sulu ndawap. ¹⁴ Sine Kristus tuku kuasmbi singine singine kume pureg wam ta mbolnje sine kateseweg. Sine kume tuku sanjri buk kusremba kile abo minam tuku ndin mbolnje mineg nga kateseweg. Ande nu tira kame tuku kume pur ndate ta nu kume tuku sanjri kumnemnje minit. ¹⁵ Ima nu ande kasurte ta nu balete le kumit tanjaj. Ande nu tanjo baleningit tuku tanjo minit ta nu minmba minam tuku abo tugu kugatok ta tane kila. ¹⁶ Sine Kristus mbolnje kume pur manjau kumumbi kanjereg. Nu sine turkam tuku nuje njgarosu kumam tuku pilna. Sine mata nu kina tanjamba ndo tira kame turka kumam tuku kuru kuru ndakube. ¹⁷ Ande nu aganj ndende njak minmba tira ande aganj ndende denkanu ta kanjermba wamdus karenj pilmba nu tur ndate ta nu Kuate tuku kume pur ndate.

18 O kiŋo kame, sine miŋgembu ndo afu tuku kume pureg nda ŋgube. Sine tugusemba nane tuku kume purbe sulumba waimbi mata alonu te-mayokbe. 19-20 Sine taŋamba kume pur maŋau kube ta sine maŋau tugusek tuku kiŋo kame mineg ŋga Kuate am mbolŋge ŋgamuŋgal mukuk ŋak minam kumuŋ. Siŋgine mbar wamdus sinamŋge kamuseg ta nu sine tuku wamdus lisiŋmba sine tuku maŋau ŋakmba kila minit. Wam ta sine kila.

21 Tira kame, sine siŋgine wamdus sinamŋge mbar kamus ndaweg ta sine Kuate tugum kambim tuku kuru kuru ndakeg. 22 Sine nu tuku miŋge dubimba maŋau nu nzalite ta ke likeg ta sine wam afu tuku yabaŋeg ta nu siŋka siŋgit. 23 Kuate nu teŋemba sine sasiŋgit. Sine nuŋe Kiŋo Yesus Kristus tuku son ŋga nu sine sasiŋgina taŋamba siŋgine siŋgine muŋgu kume purkuba ŋga sasiŋgit. 24 Kuate tuku miŋge dubide mbal nane nu ndoŋ sailkade le nu nane ndoŋ minit. Nu nuŋe Guwa siŋgina ta mbolŋge sine kila pilmba Kuate nu sine ndoŋ minit ŋgeg.

4

Kuate tuku Guwa le guwa kise

1 Tira kame, tane mbal afu tugumuŋge pasa ismba pitik son nda ŋgap. Yabri tuan taŋgo gudommba kilke tugu ŋakmba mbolŋge kine

likade. Tane nane tuku pasa pilewap. Nane Kuate tuku Guwa ŋak e ko guwa kise ŋak. 2 Ande nu sakate: Kuatenge madina taŋgo nu kilke mbolok ŋgaro tumba mayok kina nu Yesus ŋguwa ta nu Kuate tuku Guwa ŋak. 3 Ande nu Yesus tuku tugu taŋamba sa ndakuwa ta nu Kuate tuku Guwa kuga. Nu Kristus tuku ŋgueu taŋgo Kristus tuku ŋgueu taŋgo mayok kaŋgat pasa ta tane buk isnaig. Ata. Nu buk prona. Kilke te mbolŋge minit.

4 O kiŋo kame, tane Kuate tuku minig. Kuate tuku Guwa nu tane sinamŋge minit ta nu saŋgri ŋayo. Nu kilke te mbolok mbal sinamŋge minit taŋgo Satan lite. Ta tuku tane yabri tuan taŋgo ta buk kile-ibenkainaig. 5 Nane kilke te mbolok mbal minmba kilke te mbolok wamdus ndo sakade. Kilke te mbolok maŋau dubide kuasmbi taŋge ndo nane tuku pasa isig. 6 Sine Kuate tuku mineg. Kuate kila minig mbal nanenge ndo sine tuku pasa isig. Ima nu Kuate tuku kuga ta nu sine tuku pasa ise ndakate. Sine wam ta mbolŋge wam tugusek tuku Guwa le yabrisiŋgit tuku guwa ta kateseweg.

Kume pur maŋau Kuate nu miro

7 Tira kame, kume pur maŋau ta Kuate nu miro. Ta tuku sine siŋgine siŋgine muŋgu kume purkuba. Ande nu afu tuku kume purte ta

nu Kuate tuku kiño. Nu Kuate kila. ⁸ Kuate nu kume pur mañau miro. Ande nu afu tuku kume pur ndate ta nu Kuate gilai. ⁹ Kuate nu nuñe Kiño ndindo pilna le kilke te mbol prona le sine nu mbolñge abo tugu teg. Wam ta mbolñge nu sine tuku sunğomba kume purte ta kilimok kañgereg. ¹⁰ Sine nu wamdus tuwe ndaka mingen le nu ake sinañ sine tuku kume purmba sine ndoñ ñgamunğal mukuk minam tuku Kiño nuñe pilna le sine tuku une tuku pa kurana.

¹¹ Tira kame, Kuate nu sine tuku kume purte ta sunğokanu ñga sine mata sinğine sinğine munğu kume purkuba. ¹² Ande nu Kuate kañger ndate ta sine sinğine sinğine munğu kume purkeg ta Kuate nu sine ndoñ minit. Nu tañate le sine nu tuku kume pureg mañau ta sunğoka kumunğate.

¹³ Kuate nu nuñe Guwa sinğina wam ta mbolñge sine kateseweg. Sine Kuate ndoñ sailkeg le nu sine ndoñ minit ñga kateseweg. ¹⁴ Kuate nu kilke mbolok mbal ñakmba tuku muskil kile-tidinğe niñgam tuku nuñe Kiño nuñe pilna le ndekina. Sine wam ta kañgergen mbalñge tane satinğeg. ¹⁵ Ima nu Yesus nu Kuate tuku Kiño ñgate ta Kuate nu ndoñ minit le nu Kuate ndoñ minit. ¹⁶ Wam ta mbolñge sine kila pilmba miñge bulokmbi saka Kuate nu sine tuku kume purte

ñgeg. Kuate nu kume pur mañau miro. Ima nu kume pur mañau dubite ta nu Kuate ndoñ minit le Kuate nu ndoñ minit.

¹⁷ Sine Kuate tuku kume purbe le mañau ta sunğoka kumunğawa ta sine kilke te mbolñge Kristus tañañ Kuate ndoñ mine mayewamñgig. Ta tuku ait sungo mbolñge sine kiko kuru kuru kugatok minamñgig. ¹⁸ Ande nu sinğa kume purte ta nu Kuate tuku kuru kuru ndakate. Kume pur mañau sunğoka kuru kuru pitaite. Ande nu Kuate tuku kuru-kurukate ta nu ye une tuku pa lafunu tamñgit ñga iduste. Nu tuku kuru kuru mañau tañge kume pur mañau te-ibenje.

¹⁹ Kuate nu ambonğa sine tuku kume purna. Ta tuku sine mata kume pureg. ²⁰ Ande nu ye Kuate tuku kume puret ñga tañgo afu kasurniñgit ta nu yabri tañgo ndo. Ta ndañam? Nu tañgo ammbi kañgerka nane tuku kume pur ndate ta nu ndañmba Kuate ammbi kañger ndamba nu tuku kume puramñgat? Ta ndo kumunğ kuga. ²¹ Kuate nu teñenmba wam sasiñgit. Ande nu ye tuku kume purte ta nu tira mbal tuku mata kume purwa ñgate.

5

Sine kilke te tuku wamdus kuyar te-ibenam kumunğ

¹ Ima nu Yesus nu Kuateñge madina tañgo ñgate ta nu Kuate tuku kiño minit. Ima

nu Kuate tuku kume purmba minit ta nu Kuate tuku kiŋo kame tuku turmba kume purte. ² Sine Kuate tuku kume purmba nu tuku miŋge dubiweg ta sine nu tuku kiŋo kame tuku mata kume pureg.

³⁻⁵ Sine Kuate tuku kume pureg ta sine nu tuku miŋge dubiwamiŋgig. Sine Kuate tuku kiŋo kame mayok kagen mbal sine kilke te tuku wamdus ŋaigonu ŋakmba kile-ibenkam kumuŋ. Wam ta mbolŋge sine Kuate tuku miŋge dubiwam tuku piti ndasiŋgit. Sine Yesus nu Kuate tuku Kiŋo ŋga nu tuku sanŋri tomba tinŋa kilke te tuku wamdus kuyar te-ibenam kumuŋ. Ndin ande mine ndakate.

Kuate nu nuŋe Kiŋo nuŋe tuku tugu te-mayokna

⁶ Yesus Kristus prona le kule le ndare mbolŋge nu tuku tugu mayok kina. Nu kule pisne tina ta mbolŋge ndo kuga. Nu kumba ndare kutukina ta mbolŋge mata. ⁷ Kuate tuku Guwa nu tugusek maŋau nu miro. Nuŋge mata Kristus tuku tugu tumsiŋgit. ⁸ Kuate tuku Guwa kule ndare aŋaŋ kenmba taŋge wam ndui ta ndo tumsiŋgig.

⁹ Sine taŋgo tuku pasa afu ismba son ŋgeg. Ata. Kuate tuku pasa ta nu taŋgo tuku pasa lite ta siŋka sine son ŋgam tuku. Kuate nu Yesus yiŋe Kiŋo ŋgate. ¹⁰ Ande nu wam ta talakate ta nu Kuate nu yiŋe Kiŋo ŋgate pasa ta pitaimba Kuate nu yabri

taŋgo ŋganu sukte. Ande nu Yesus tuku sanŋri tomba tinŋate ta Yesus nu Kuate tuku Kiŋo ta nu nuŋe ŋgamuŋgal sinamiŋge kamuste. ¹¹ Kuate nu tenenmba sasiŋgit. Ye abo tugu minmba minam tuku tinŋen. Abo tugu miro ta yiŋe Kiŋo ŋga sakate. ¹² Ima nu Kuate tuku Kiŋo tumba nu ndoŋ minit ta nu abo tugu ta mata tumba ŋak minit. Ima nu Kuate tuku Kiŋo nda tate ta nu abo tugu mata nda tate.

Abo tugu minmba minamiŋgat

¹³ Tane Kuate tuku Kiŋo tuku sanŋri tomba tinŋade mbal tane siŋka abo minmba minamiŋgaig. Wam ta tane kila palpe ŋga waŋe te tane tuku kuyaret. ¹⁴ Sine Kuate tuku nzali dubimba wam afu tuku nu yabaŋeg ta nu sine tuku yabaŋ pasa isit ŋga wamdus bulok ŋak mineg. ¹⁵ Nu sine tuku yabaŋ pasa isit ta alonu siŋgamiŋgat ŋga wamdus tero ndakeg.

¹⁶⁻¹⁷ Une maŋau afu Kuate nu sauka gilainŋate. Ande nu une maŋau taŋaŋ kuwa le kaŋgermba Kuatenŋe sinzaŋwa ŋga yabaŋap ta nu abo minamiŋgat. Mbar maŋau ŋakmba Kuatenŋe sauka gilainŋate le taŋgo ŋgisi ndakade. Une maŋau ande Kuate nu sau ndakate le taŋgo ka ŋgisikade. Ande nu une maŋau taŋaŋ kuwa le nu tuku ŋga Kuate yabaŋap ŋga sa ndatiŋget.

¹⁸ Kuate tuku kiŋo kame une maŋau kumba mine

ndakade ta sine kila. Ku-
ate tuku Kiŋo nu nane
kigraibkate le Satan nu
nane ŋaigo siglikam kumuŋ
kuga. ¹⁹ Sine Kuate tuku
mbal mineg. Mbal afu
ŋakmba Satan tuku saŋgri
kumnemŋge minig. ²⁰ Kuate
tuku Kiŋo pro sine tuku
wamdus purfeu sersingina le
Mbara Tugusek kila mineg.
Sine Mbara Tugusek nuŋe
Kiŋo nuŋe Yesus Kristus nale
ndonŋ mineg. Kristus nu nuŋe
mironŋ nu Mbara Tugusek.
Nu abo minmba minam tuku
tugu.

²¹ Yiŋe kiŋo kame, tane
yabri mbara afu dubi ndaka
ŋgumneniŋgap.

Son.

2 YOHANUS

Yohanusnge waŋe arnu kuyarna

Yohanusnge waŋe arnu kuyarna te nu yaba pasambi pino tuku sakina ta tugunu teŋenmba. Nane Kristus tuku kuasmbi ande nane nu tuku son nŋa minmba pino taŋgo tam tuku kuaneka minnaig taŋaŋ. (Dir Pasa 19.5-10 kaŋgerap).

Pino ta tuku kiŋo kame ta kuasmbi ta tuku taŋgo pino. Aba naŋgine ta Kristus tuku kuasmbi ande.

1-2 Kuatenge madinina pino ne kaiye. Ye Kuate tuku mbal tuku gabat taŋgo saibonu ye ne naŋe kiŋo kame ye tane ndoŋ pasa-pasakam prowet. Ye tane tuku kume puret. Son. Sine pasa tugusek kila mineg mbal pasa te sine ŋakmba ŋgamukŋge minmba minamŋgat nŋa sine ŋakmba tane tuku kume purmba mineg.

3 Mam Kuate nuŋe Kiŋo nuŋe Yesus Kristus nale siŋka sine tuku suŋgomba kume purde. Nale mara mara ake sinaŋ sine make patika sine sinanu mapeka ŋgamuŋgal mukuk wamduŋ bul sersinmba minamŋgaik.

Tane muŋgu kume purka minap

4 Ne tuku kiŋo kame afu Mam Kuate tuku miŋge ta kumumba tugusek maŋau dubikade le ye ismba gare

toret. ⁵ O pino, ye tane sarsartiŋmba sine ŋakmba siŋgine siŋgine muŋgu kume purkube ŋget. Tukul ta kitek kuga. Sine o buk isgeŋ. ⁶ Sine taŋamba kume pur maŋau ŋak minbe ta sine Kuate tuku miŋge dubiwamŋgig. Nu teŋenmba sasiŋgina. Tane kume pur maŋau dubiwap ŋgina. Tane o buk pasa ta isnaig.

Tane Kristus tuku pasa biye dewap

7 Yabri pasa sakade mbal gudommba kilke tugu ŋakmba mbolŋge kine likade. Kuatenge madina taŋgo nu kilke mbolok nŋaro tumba mayok kina nu Yesus. Pasa ta nane son nda nŋa pitaide. Taŋade mbal nane yabri taŋgo ndo. Nane Kristus tuku ŋgueu. ⁸ Sine pirokigeŋ le alonu maŋau tugusek tane mbolŋge mayok kina. Alonu ta kurauka kulat mayewap le ŋgisi ndakuwa le lafunu kumumbi tap.

⁹ Ande nu Kristus tuku pasa tugusek nuŋe wamduŋmbi maŋ tutur-tuturte ta Kuate nu ndoŋ mine ndakate. Ima nu Kristus tuku pasa tugusek biyamba minit ta Kuate le Kiŋo nuŋe nale nu ndoŋ minik. ¹⁰ Ande nu pro Kristus tuku pasa tugusek kusremba pasa kise sakuwa kande nu tane tuku wande mbol kambim tuku peumba nu kaiye ndawap. ¹¹ Ande nu tumba nuŋe wande mbol kuwa ta nu piro ŋayonu ta

tuku piro tuma tanjo tanjan
minamngat.

¹² Ye pasa afu sunjomba
tane satinjam tuku ta wane
te mbolnje kuyarningam idus
ndawet. Ye tane tugum
promba munju kanjerka
pasa-pasakumba gare sunjo
tube nga iduset.

¹³ Aba tangine Kuatenje
madina ta nune kinjo kame
ndonj nane tane tuku kaiye
pasa pilig.

Son.

3 YOHANUS Yohanusnge wane kennu kuyarna

Yohanus nu saibo pile mayemba wane kennu te tango ande nyunu Gaius tuku kuyarmba pilna le nu sota kina.

¹ Gaius kaiye. Ye sinja ne tuku kume purmba minet. Ye Kuate tuku mbal tuku kulat tango saibonu ye ne ndon pasa-pasakam prowet.

² O tira, ne tuku kanu maye minit ta ye kila. Ne tuku wam njakmba ngarosu turmba mage minam tuku ye Kuate yabanjet.

³ Tira afu ye tugum promba ne pasa tugusek son nga dubite ta kubede le ismba gare toret. ⁴ Tane ye tuku kinjo kame manjau tugusek dubide le afu pro sayade le ismba gare tet ta wam afu tuku gare tet ta lite.

Gaius tuku manjau mayenu

⁵ O tira, ne nane afu kilmba wakeika tira afu rawe mbal mata prode le wakeikate ta ne lafunu kumumbi tamngat.

⁶ Mbal ta nane pronaig sulumba ne nane tuku kume purmba minit ta kubeu sinjinaig le sine Kristus tuku kuasmibi tenge mineg te sine isgenj. Ne nane Kuate tuku piro mbal nga nane kilmba wakeika wam afumbi nane tuku piro turkate ta ne wam mayete. ⁷ Nane Kristus tuku piro kam tuku nanjine tumbraj kusreka

kine likade. Kasomok mbal tugumnge nane aganj ndende nda kilig. ⁸ Ta tuku sinenge nane turka Kristus tuku pasa tugusek kuklide mbal ndon piro tuma tananj minbe.

Diotrefes tuku manjau njayonu

⁹ Ye buk wane ande tane Kristus tuku kuasmibi tuku kuyaren ta Diotrefes nuje miroj gabat minam saka ye tuku pasa pitaimba te-ibejna. ¹⁰ Ye tane tugum prowi ta ye nu tuku manjau ta tane tugumnge te-mayokamngit. Nu ake sinanj ye tuku nyu njayo silite. Ta ndo kuga. Nu tira mbal rawe mbal nu tugum prode le pitaikate. Afu nane tuku pasa isam bafude ta nu nane peunijsmba Kristus tuku mbal njgamuknge pitaikate.

Demetrius tuku manjau mayenu

¹¹ O tira, ne manjau njayonu ta dubi ndawa. Manjau magenu ndo dubika mina. Ande nu manjau mayete ta nu Kuate tuku. Ande nu manjau njayote ta nu Kuate gilai.

¹² Tango pino njakmba Demetrius tuku manjau mayenu ta kubede le iseg. Nu tuku manjau tugusek kilimok mayok kinit nga sakade le iseg. Ye mata nu tuku manjau mayenu ta tuku saket. Nane nu tuku sakade ta son pasa.

¹³ Ye pasa afu sunjomba ne sanam tuku ta wane te mbolnge kuyaram idus ndawet. ¹⁴ Mine minemba ye ne tugum pro munju

kanđerka pasa-pasakam
iduset.

¹⁵ Ne ngamungal mukuk njak
mina nga ye Kuate yabanjet.
Tira kame afu tenge minig
nane mata ne kaiyenade.
Tira kame afu ne ndorj minig
ta ne nane turmba ye tuku
kaiye pasa te saninga le
iswaig.

Son.

YUDAS

Yudasnge waje kuyarna

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumneŋga nu maŋ kiŋo bailkamba turmba kile-patikina ta nyu kat nanŋine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mbolŋge minit.

Waje te Yudasnge kuyarna. Aba nuŋe Yakobus tuku waje mata Kuate tuku Pasa mbolŋge minit.

¹ Ye Yudas Yakobus tuku mambo nuŋe Yesus Kristus tuku piro taŋgo. Tane Mam Kuatenŋge wikina mbal nu tane tuku kume purte le Yesus Kristusnge kulatkate ta tane ŋakmba kaiye.

² Kuate nu lato lato tane sinanu mapeka ngamuŋgal mukuk wamdus bul ser-tiŋmba tane tuku kume purwa. Son.

Yabri tum mbal

³ Tira kame, Kristus nu sine muskil kile-tidiŋge siŋgina wam mayenu ta ye tane tuku kuyaram sunŋomba iduset ta ye wam ande ismba kile rironŋ pasa ndo kuyaret. Sine son ngeg pasa Kuate nuŋe mbal siŋgina ta taŋgo afuŋge pasa ta mbilam tago-tagode ta tane sanŋri tiŋga pitaikap. ⁴ Tane gilai minig le Kuate ngumnede mbal afu tane ngamukŋge mayok kinig ta ye tane kila satinŋet. Nane nanŋine wamdusmbi Kuate tuku

maŋau mayenu mbilmba nu sine make patikate ŋga kiko kugatok unekade sulumba siŋgine Sunŋo Yesus Kristus pitaide. O buk Kuate nu nuŋe kuyar pasa mbolŋge mbal ta ŋgisikamŋgaig ŋga sakina.

⁵ Tane wam te buk isnaig ta maŋ lato idusam tuku satinŋamŋgit. Kuate nu Israel mbal Isipŋge muskil kile-tidiŋgina sulumba ngumneŋga mbal ta tuku afu nu talanaig ta bale farna. ⁶ Nu eŋel mata mape ndakina. Nane afu lato nyu sugo kilam tuku idusmba nanŋine kulatkanu ma kusrekenaig ta Kuate nu nane ma make sunŋo sinamŋge patika muli kareŋnumbi kuse likina le minmba minig. Ait sunŋo mbolŋge Kuate nu nane pileniŋmba pa niŋgamŋgat.

⁷ Sodom le Gomora tumbranŋ afu patukŋge mine likinaig ta turmba Kuate tuku pa kanŋernaig. Eŋel ŋaigonu nane maŋau kinaig taŋamba ndo nane uneka pino taŋgo ndoŋ mine maŋau mbilmba une ŋaigonu kinaig le Kuate nu nane ŋakmba pasokina. Maŋau ŋaigonu kade mbal taŋamba pa tam tuku tumsinŋgit.

⁸ Taŋamba ndo yabri tum mbal ta kiŋambi ŋgarosu kutur tuwig sulumba nanŋine kulat mbal pitaika samba mbolok guwa magenu tumail pan-ningig. ⁹ Ata. Eŋel kame tuku gabat sunŋo Mikael nu Satan ndoŋ Moses tuku mindesiŋ tam tuku kualeyaukinaik ta nu Satan tumail panmba

sawe li ndakina. Kuga. Sunḡonḡe ne sane likamḡgat ḡga Satan sana. ¹⁰ Ndanḡam tuku yabri tum mbal nane aḡaḡ afu sine ammbi nda kaḡgerkeḡ ta tugunu nane ḡilai minmba tumail panḡḡig? Nane aḡaḡmor taḡaḡ wamduḡ kugatok naḡḡine nzali ndo dubikade le wam ta luka naḡḡine kanu ḡaigo siglikate. ¹¹ Osese. Nane Kain tuku maḡau dubide. Nane Balam taḡaḡ ndametiḡ kilam tuku piririmba wam ḡaigonu kam idusde. Nane Kora taḡaḡ Kuate tuku pasa pitaimba ḡḡisikade.

¹² Tane wamduḡ ndindo ḡak maḡgurka paḡumba nye sunḡo ait mbolḡḡe nane kiko kugatok taḡaḡ tane ndoḡ isukusmba tane tuku maḡau mayenu ta kutur mbilm-bilde. Nane mbesignaḡa afu taḡaig ḡga naḡḡine ḡḡarosu ndo isukusnenaḡḡig. Nane gau dabuk dabuk bubreḡḡe tumba pinderkate taḡaḡ ake ḡule parak pasa sakade. Nane kumzaḡ ail naḡḡine ait mbolḡḡe alo ndade le gode le kumig taḡaḡ. ¹³ Yu mbalo subalnu tu ḡak mayok kinig taḡaḡ naḡḡine kiko maḡau kilimok mayok kinit. Mbai afu ndin ndindo dubi ndaka fare fare likade taḡaḡ nane yabri ndin ndo dubikade. Kuate nu ma make sunḡo nane tuku madina le nane ta sinamḡḡe minmba minamḡḡaig.

¹⁴ Adam tuku sikar sikar tuku wa nuḡe Enok nu mayok ka yabri tum mbal ta tuku dir pasa teḡenmba

sakina. Tane isap. Sunḡo nu nuḡe eḡel gudommba ḡak prowamḡgat. ¹⁵ Nu prowa sulumba taḡḡo pilaḡḡimba nane nu pitaimba maḡau ḡaigonu kade mbal ko nu mbulmba pasa ḡaigonu tuwig mbal nane ḡakmba kilmba pasa mbolḡḡe patikamḡgat ḡḡina.

¹⁶ Yabri tum mbal naḡḡine mine ḡakmba tuku minde simba gubra tumba minig. Nane naḡḡine ḡḡarosu tuku nzali kutur dubikade. Nane miḡḡe fetka naḡḡine ḡḡarosu payamka afu tuku aḡaḡ ndende kilam tuku wam sa kuakiḡḡade.

Rironḡ pasa afu

¹⁷ Tira kame, siḡḡine Sunḡo Yesus Kristus tuku aposel kame nane maḡau afu ḡḡumneḡḡa prowam tuku sakinaig ta ḡilai ndanḡap. ¹⁸ Nane teḡenmba satinginaig. Kugawam tuku ait mbolḡḡe nane afu Kuate tuku pasa usre kupetmba nu ḡḡumnemba naḡḡine ḡḡarosu tuku nzali kutur ḡak ta dubikamḡḡaig ḡga satinginaig. ¹⁹ Mbal kame taḡḡe taḡḡo pur yimyam niḡḡig. Nane kilke mbol mbal ndo Tukul Guwa kugatok.

²⁰ Nane taḡade ta tanenḡḡe Kuate tuku pasa sine son ḡḡeg ta idusmba ḡak sugokap sulumba Tukul Guwa mbolḡḡe Kuate yabaḡap. ²¹ Kuate nu tane tuku kume purte wam ta kusre ndamba nu tugumḡḡe minap. Siḡḡine Sunḡo Yesus Kristus nu tane mapetiḡḡuwa le abo ḡak

minmba minamŋgaig wam ta
ndo tairŋga minap.

²² Nane Kuate tuku pasa
ismba wamdus kine inumde
mbal sinaniŋmba turkap.

²³ Afu ŋgisika pa mbol kam-
bim bafude ta pitik kile-luka
kilap. Nane afu une sugo ŋak
minig ta nane sinaniŋmba
nane tuku maŋau ta tane
rironŋkap.

²⁴⁻²⁵ Mbara Sunŋo ndindo
nu siŋgine Sunŋo Yesus
Kristus mbolŋge muskil kile-
tidiŋge siŋgit ta nu tane
bariŋgubekaig ŋga nu tane ku-
latkam kumuŋ. Ngumneŋga
nuŋe kilŋa saŋgri ŋak tane
tugumuŋge tane gare ŋak
mbar kugatok kile-tidiŋgam
kumuŋ. Nu kilŋa sunŋo
saŋgri ŋayo nyu sunŋo min-
mba minna ta kile minit.
Nu taŋamba minmba mi-
namŋgat.

Son.

DIR PASA **Dir pasa Yesus** **Kristus**¹**ge** **te-mayokna**

Yesus tuku dubiwanu tanjo Yohanus nu waŋe te kuyarna. Nu Yesus tuku pasa mayenu kuklina tukunu nane nu muliŋtumba Patmos nuy mbolŋge pilnaig.

Yohanus nu Patmos nuy mbolŋge minmba nu kinatanu suk agaŋ gudommba kanŋerkina. Wam kame ŋgumneŋga prowe likamŋgaig ta Yohanus am mbolŋge kanunu taŋaŋ mayok kinaig. Ta tuku wam kame afu buk prowanu taŋaŋ waŋe te mbolŋge kuyarna ta pro ndade. Ta kile.

Nu yaba pasambi wam gudommba tuku sakina ta afu kateseningam tuku wam bada. Afu kilimok tumsinŋit ta teŋenmba. Kuate nu ndo sunjo. Nu wam ŋakmba kulatkate. ŋgumneŋga nu wam ŋaigonu ŋakmba mapeke nda. Nu nduiye pitaikam tuku idusmba minit. Nu sinŋa tanjo ŋakmba pileniŋmba lafunu ningamŋgat. Kuate nu wam kame ŋakmba kulatkate tukunu nuŋe mbal piti ŋgamukŋge ŋgan minmba bike ndakuwaig ŋga tumsinŋit.

¹ Pasa te Yesus Kristus¹ge te-mayokna. Mine minemba wam kame mayok kanŋaig ta Kuatenŋe nuŋe piro mbal tumningam tuku Yesus Kristus sana le nu nuŋe eŋel

kukulna le pro ye Kuate tuku piro tanjo Yohanus tumyina.
² Ye wam kanŋerken ta kilemayokka Kuate tuku tugusek pasa Yesus Kristus²ge temayokna ta turmba ŋakmba sake liket.

³ Ye pasa kuyarke liket te ait buk patukate. Ta tuku ande nu dir pasa te isam tuku burkuwa ta nu garegarekamŋgat. Nane pasa te ismba kumumbi kulatka dubiwaig ta nane mata garegarekamŋgaig.

Kristus tuku kuasmbi 7

⁴ Asia ma mbolŋge Kristus tuku kuasmbi 7 tane ŋakmba kaiye. Ye Yohanus tane ndoŋ pasa-pasakam prowet.

Kuate nu kile minit o buk minna taŋamba minmba minamŋgat. Nu Guwa 7 nu tuku minyo mbili maditaknu tumailamŋge minig nane ndoŋ tane ake sinan make patika ŋgamunŋal mukuk wamdus bul sertinguwaig.

⁵ Yesus Kristus mata tane mbolŋge taŋawa. Nuŋge Kuate tuku pasa tugusemba temayokmba sine tumsinŋina. Kumanu mbal ŋgamukŋge nu ambonŋa tinŋina. Nu kilke mbol mbal tuku gabat sugo sugo ŋakmba tuku gabat minit.

Nu sine ŋakmba tuku kume purmba minit. Nu kummba sine tuku une sauka muskil kile-tidinŋe sinŋina sulumba

⁶ sine nuŋe Mam Kuate tuku gageu minmba nu am mbolŋge pris piro biyam tuku madisinŋina. Kuate nuŋe ndo nyu sunjo pasa ŋak

sanjri njayo minmba minwa.
Son.

⁷ Tane isap. Nu gau mbolnje ndekuwa le tanjo njakmba nu kanjeramngaig. Nane nu tuku njarosu soburonaig mbal mata nu kanjeramngaig. Kilke mbolok mbal njakmba nu kanjermba malmbi wikarauwamngaig. Sinja tanjamba prowamngat. Son.

⁸ Sunjo Kuate Sanjri Njajo nu kile minit buk minna tanjamba minmba minamngat ta nu tenjenmba sakate. Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu njate.

*Yohanus nu kinjatanu suk
Yesus kanjerna*

⁹ Ye Yohanus tane tuku tira tanjo. Sine njakmba Yesus tuku kuasmbi mineg tukunu sine piti ndui ta ndo kuramba njakmba nu tuku gageu mayok ka sanjri tinja dirnanjeg.

Ye Kuate tuku pasa tugusek Yesus nu te-mayokna ta kukliwen le nane ye mulintumba Patmos nuy mbolnje pilnaig.

¹⁰ Ye tanje minen le kusem ait mbolnje Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye tuku ngumnemnje pasa ande fudu sunjo tabil wi suk mayok ka tenjenmba sayina: ¹¹ Ne wam kanjerkate te Kristus tuku kuasmbi 7 nane tuku waje kuyarka patika le Efesus Smirna Pergamum Tiatira Sardis Filadelfia Laodisea tumbran kame ta kine likuwaig nga sayina.

¹² Sayina le imanje sayate nga ye mbilka gol lam 7 minnaig le kanjerken. ¹³ Gol

lam 7 ta ngamuknje ande Katesek Tanjo tanje tinjina le kanjeren. Nu tawi kuennu silika gol let tawo laipmba kusna. ¹⁴ Nuje gabat waje kaukauknu ndo sipsip nguenu ko gau kaukauk suk. Nu tuku am ta pa bulu tanaj. ¹⁵ Nu tuku kupe mbain ain pa sunjo mbolnje piyit le ugmba minmba uge linu mayok kinit tanaj. Nu tuku pasa yu fudu suk. ¹⁶ Nuje wai ndinam tamba mbai 7 kile njak minna. Kame bagi agok njajo agonu armba njak nu tuku minjeknje mayok kina. Nu tuku tumail uge linu ndo ki gabat fumnje bulu sanjrinu prote tanaj.

¹⁷ Ye nu kanjermba ndeka nu tuku kupe tugum tanje truk ka tanjo kumanu tanaj minen le nu nuje wai ndinam ye mbolnje pilmba sayina: Ne kuru kuru ndaka. Yenge ndo ambonganu minet. Ngumne tukulanu mata yenge ndo. ¹⁸ Ye abo njak minmba minet. Ata. Ne ye kanjerya. Ye buk kumen ta ye abo njak minmba minamngit. Ye nyu njak minet sulumba kume tuku wi kumanu mbal tuku tumbran ta yenge kulatket. ¹⁹ Ne wam kanjerkate te afu kile prode afu ngumnerga prowamngaig ta njakmba kuyarke lika. ²⁰ Mbai 7 yije wai ndinam tembi kile njak minit le kanjerkat ta gol lam 7 turmba ye tugunu sani le ne isa. Gol lam 7 kanjerkat ta Yesus tuku kuasmbi afu. Mbai 7 ta Kuate tuku enjel. Nane Yesus tuku kuasmbi 7

ta kulatkade.

2

Efesus mbal tuku waje

¹ Kuate tuku eñel Efesusnge ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku teñenmba kuyara. Yiñe wai ndinammbi mbai 7 kile ñak minmba gol lam 7 ñgamuknge kine promba minet yenje nane tuku pasa pilet.

² Tane wam ke likade ta ñakmba ye kila. Tane piro karenkade. Tane piti ñgamuknge sanjri tinga dirnangade. Tane wam ñaigonu kade mbal ñgumneniñmba mbal afu sine Kristus tuku aposel ñgade le tane nane tagoniñmba nane tuku yabri manau kila pilig.

³ Tane piti ñgamuknge ñgan minmba ye tuku ñga piti kugraka kanyum ndade.

⁴ Tane tuku wam ñakmba magenu ndo ta ye tane ndon pasa ñak. Tane ambonga ye tuku sunjomba kume purnaig ta kile tane ye tuku sunjomba idus ndade.

⁵ Tane ndekinaig wam ta wamdu pulutinguwa le ñgamunjal biye mbilmba ye tuku sunjomba kume purnaig manau ta man kap. Kuga ta ye tane tugum prowi sulumba tanjine lam yaitingi le nuñe minanu ma mbolnge mine nda.

⁶ Ye tane tuku wam ande nzaliyate ta teñenmba. Tane wam ñaigonu Nikolas* tuku manau dubide mbal ke likade ta tane rironka talakade ta ye mata tanjawet.

⁷ Tango nu kilba ñak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa. Tango ima nu sanjri tinga wam ñaigonu kile-ibenkuwa ta ye nu nyu tumba woki le Kuate tuku piro sinamnge ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyamngat.

Smirna mbal tuku waje

⁸ Kuate tuku eñel Smirnanage ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku teñenmba kuyara. Yenje ndo ambonganu minet. Ngumne tukanu mata yenje ndo. Ye buk kumen sulumba man abongen. Yenje pasa te pilet.

⁹ Ye tane kila. Tane piti sungo tumba aganj ndende kugatok minig ta tane aganj ndende sunjomba ñak minanu tananj minig. Zu mbal afu tane tumail pantingig ta ye kila. Nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal.

¹⁰ Tane isap. Mine minemba Satan nu tane tagotinguwa le nane afunje tane muliñ kilmba wandeñge patikuwaig le tane ki ait 10 piti kamusmba minamngaig ta tane kuru kuru ndakap. Tane ye kusre ndayumba minap ma ma kumap le ye tane tuku nyu kile-mayokka abo tugu tingamngit.

¹¹ Tango nu kilba ñak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa. Tango ima nu

* 2:6: Nikolas nu yabri tum tango ande

sanjri tingga wam njaigonu kile-
ibenjkuwa ta nu kummba man
kume arnu ta te nda.

*Pergamum mbal tuku
waje*

12 Kuate tuku enel Perga-
mumnge ye tuku kuasmbi
kulatkate ta ne nu tuku
tejenmba kuyara. Kame bagi
agok njayo agonu armba njak
ta ye tuku minje mbol minit.
Yenje pasa te tane tuku pilet.

13 Tane tumbrañ minig
ta nane njakmba Satan du-
bide tuku ta tane ye ndo
dubiyumba minig. O buk ye
tuku tanjo ande Antipas nu
ye tuku saka minna le Satan
dubide mbal ta nu balenaig
ta mata tane kuru-kuruka ye
kusre ndayinaig.

14 Tane tuku manjau ta
maye ta ye tane ndonj pasa
njak. Tane tuku afu Balam
tuku manjau dubide. O buk
gabab sunjo Balak Israel
mbal mbarmba ndekam
tuku nu tuan tanjo Balam
kusnana le nu ndin tumna.
Tumna le Balak ndek Israel
mbal tuku wamdus didikina
le nane mbara kanunu
atraukinaig tuku ndem
nyumba tanjo pino ndonj fare
fare unekinaig.

15 Tanjamba ndo tane tuku
afu Nikolas tuku manjau
dubide. 16 Tane manjau
njaigonu ta kusreka ngamuñgal
biye mbilap. Kuga ta ye dal
ndaka tane tugum promba
bagi minjekanje minit tembi
tane bale faramngit.

17 Tanjo nu kilba njak ndeta
Tukul Guwa nu ye tuku
kuasmbi pasa saningit te

ise tiwa. Tanjo ima nu
sanjri tingga wam njaigonu kile-
ibenjkuwa ta ye samba mbolok
mana tugusek ta tambimngit.
Ye ndame kaukauk mbolnje
nu tuku nyu kitek kuyare
tuwi le nuñe mironj nyu ta
kila minamngat.

Tiatira mbal tuku waje

18 Kuate tuku enel Tiati-
ranje ye tuku kuasmbi
kulatkate ta ne nu tuku
tejenmba kuyara. Ye Kuate
tuku Kinjo yije am pa bulu
mayok kinit tanjan. Yije kupe
mbain ain pa sunjo mbolnje
uge linju mayok kinit tanjan.
Yenje pasa te tane tuku pilet.

19 Tane wam kade ta
njakmba ye kila. Tane ye
tuku sanjri tomba tingade
manjau kume pur manjau afu
turningig manjau sanjri tingga
dirnanjgade manjau ta njakmba
ye kila. Tane ambonga manjau
magenu ke likinaig ta kile
linjmba lato mbolnje kade.

20 Tane tuku manjau ta
maye ta ye tane ndonj pasa
njak. Pino njayonu Isebel nu ye
Kuate tuku tuan pino nga ye
tuku piro mbal tuku wamdus
didikate le nane tanjo pino
ndonj fare fare uneka mbara
kanunu atraukade tuku
ndem nyade. Tane nu pitai
ndade. 21 Pino ta ngamuñgal
biye mbilwa nga nu tairnga
minet ta nu fare fare uneka
minit. 22 Tane isap. Ye pino
ta piti sunjo tuwi le nu guaze
tumba kinye njak minamngat.
Nane nu ndonj unekinaig ta
ngamuñgal biye mbil ndawaig
ta nane mata piti sunjo
tamngai. 23 Ye nu tuku

mbal njakmba bale faramngit. Tanjawi le ye tanjo tuku ngamunggal pilenga kanjer tiwet ta ye tuku kuasmbi njakmba kila palmbimngaig. Tane wam ke likade ta ye kumumbi lafuwamngit.

²⁴ Tane Tiatira afu pino ta tuku wam pagu pasa dubi ndakade. Afunge Satan tuku manjau ngade le tane tugunu gilai. Ye tane wam afu tuku piti tinge nda. Ye pasa te ndo satinjamngit. ²⁵ Tane ye biye deyumba minap le ma ma ye luka prowamngit.

²⁶ Tanjo ima nu sanjri tinga wam njaigonu kile-ibenka ye tuku wam magenu ndo ke lika minmba ka kumwa ta ye nu pili le ka kilke mbol mbal kulatkamngat. ²⁷ Yinje Mam nu sanjri sina tanjamba ye suk nu sanjri tuwi le ain ndumndum tanjan afu kulatkumba ndumndum tamba kilke waim tanjan nane kagruningamngat. ²⁸ Mafewam tuku kulu ta mata ye nu tambimngit.

²⁹ Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

3

Sardis mbal tuku waje

¹ Kuate tuku enjel Sardisnje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tejenmba kuyara. Kuate tuku Guwa 7 mbai 7 turmba kulatka minet yenje pasa te tane tuku pilet.

Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane Kuate dubimba sanjri njak minig ngade ta

tane sinjka kumaknu minig.

² Tane ginyum kusremba abonja tingap sulumba ye tuku manjau fudinmba kade le ngisikam bafute ta tesungowam tuku wamduw sanjri palpe. Tane wam ke likade ta yinje Mbara am mbolnje kumumbi mayok kinig le kanjer ndawet. ³ Tane o buk pasa tugusek ismba son nginaig ta man idusmba tanjine kanyum ta kusremba ngamunggal biye mbilap. Tane tanja ndamba kinyanu minap ta tane ait gilai minap le ye kuayar tanjo tanjan prowamngit.

⁴ Tane Sardis ndui ndui tanjine tawi kuraukade le kutur kugatok minig. Tane kumumbi ye dubiyade tukunu ye tawi kaukauk tingi le tinmba ye ndonj lika minamngaig.

⁵ Tanjo ima nu sanjri tinga manjau njaigonu kile-ibenkuwa ta nu sinjka tawi kaukauk ta tinge njak minamngat. Ye nu tuku nyu waje mbolnje sau ndaki le nu abo njak minmba minamngat. Ye yinje Mam nune enjel kame ngamuknje nu tuku nyu te-mayokmba nu yinje mbal ngamngit.

⁶ Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Filadelfia mbal tuku waje

⁷ Kuate tuku enjel Filadelfianje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tejenmba kuyara. Ye purfenju kateseknu ndo.

Kuate nu David sanjri tuna sanjri ta ye njak minet. Ye malanja ande talki ta ande nu tukule nda. Ko tukuli ta talke nda. Yenje pasa te pilet.

⁸Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane sanjri kugatok ta tane ye tuku pasa dubi mayemba piti njgamuknje ye tuku nyu yabu ndakade. Tane isap. Ye malanja mayenu ande tane sinam kambim tuku talken ta andenje tukule nda.

⁹Zu mbal afu sinenj ndo Kuate dubiweg njga tane piti sertingig ta nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal. Ngumnenja ye nane saninggi le nane pro tane tugumnje dagol tidronja ye tane tuku kume puret ta nane katese-wamnjaig.

¹⁰Ye wam pagutingen tanjamba ndo tane wamdus ndindo njak ye tairnja minig tukunu piti sunjo kilke mbol mbal njakmba tagoningam tuku prowa le ye tane ki-graibkamngit.

¹¹Mine minemba ye luka prowamngit. Tane ye biye deyumba kurau mayewap. Tane afunje didikuwaig le ye kusreyap ta tanjine lafu mayenu pitaiwamnjaig.

¹²Tango ima nu sanjri tinga manjau njagonu kile-ibenjkuwa ta nu yije mbal njga tumba Kuate tuku wande tugusek makek tanjan siriwi le nu Kuate tugumnje minmba minamngat. Ye yije Kuate tuku nyu nunje tumbran tuku nyu turmba nu mbolnje kuyaramngit. Nunje tumbran

ta Yerusalem kitek. Nu Kuate tugumnje samba mbolnje ndekamngat. Yije nyu kitek mata nu mbolnje kuyaramngit.

¹³Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Laodisea mbal tuku wane

¹⁴Kuate tuku enjel Laodisee eange ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenemba kuyara. Son manjau ta ye tugu. Ye Kuate tuku pasa tugusemba te-mayoket. Ye aganj ndende njakmba tuku tugu. Yenje pasa te pilet.

¹⁵Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane tidonu kuga. Tane paknu kuga. Tane tidonu ndo minmba e ko paknu ndo minap ta maye.

¹⁶Tane njgamunje minig tukunu ye tane njgilikam bafuwet.

¹⁷Tane tenemba sakade. Sine kumumbi mineg. Sine aganj ndende njakmba kumun minmba aganj afu den ndakeg njgade ta tane aganj tugusek njak mine ndakade. Tane sinamanzer sunjo njak am tukulok wagek minig ta tane kamus ndade.

¹⁸Ye tane satinjamngit. Tane aganj tugusek njak minam tuku ye tugum promba gol pambi pasoket ta piyawap. Tane wagek minig ta kiko kugawam tuku ye tuku tawi kaukau piyamba tingap. Tane am tukulok minig ta am maranja mambilam tuku ye tuku gurenj marasin piyamba

am minyanjap. ¹⁹ Ye tane tuku kume puret tukunu ye tane kile-tidingam tuku satinge lika pa tinjet. Tane ngamungal biye mbilmba wamdus ndindo pilmba ye dubiyap.

²⁰ Tane isap. Ye tane tuku malanga tugumnge tinga katkatmba minet. Ima nu nuje malanga talkuwa ta ye sinam kumba nu ndonj tuma isukusamngik.

²¹ Ye sangri tinga manau njaigonu njakmba kile-ibenken sulumba nyu sunjo tumba yije Mam tugumnge nuje minyonu mbili maditaknu mbolnge minyok minet. Tanamba ndo tanjo ima nu sangri tinga manau njaigonu kile-ibenkuwa ta ye nu nyu tuwi le ye ndonj yije minyonu mbili maditaknu mbolnge minamkik.

²² Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

4

Kuate tuku minyo mbili maditaknu te-ngamude mbal

¹ Ye kuasmbi 7 tuku wam pagu pasa ta ise denjpurmba kile ye manj kinatanu suk samba mbolnge malanga ande talok minna le kangeren sulumba njin tugu ambonga tabil wi suk pasa sayina ta manj isen. Nu tenjenmba sayina. Ne ye tugum te mbambe le wam kame prowamngaig ta tumnamngit ngina. ² Tanjakina le Tukul Guwa ye mbol kumungina

le ye samba mbolnge minyo mbili maditaknu minna le ande nyu sunjo njak minyo mbili ta mbolnge minyokina le kangeren. ³ Minyo mbili ta mbolnge minyok minna tanjo ta nu ndame ar yasper le karnelian kangerkanu tanaj uge linju ndo. Wanzu ndame uge linju emerald tanaj tinga minyo mbili laipmba minna le kangeren.

⁴ Minyo mbili 24 minyo mbili maditaknu ta laipmba te-ngamumba minnaig le kangerken. Minyo mbili kame ta mbolnge tanjo mage mage nyu njak tawi kugennu kaukauk siglika gol hat kaikanu minyok minnaig le kangerken. ⁵ Minyo mbili maditaknu tugumnge telinj tuku bulu lato lato promba fudu sugo kuaila turmba fudukinaig le isen. Minyo mbili tumailamnge sati 7 bulunga minnaig le kangerken. Sati 7 ta Kuate tuku guwa 7. ⁶ Minyo mbili tumailamnge ma ande yu suk glas tanaj linjenkanu kangeren. Aganj bailkamba abo njak minyo mbili maditaknu ta laipmba minnaig le kangerken. Aganj kame ta am gudommba njak. Ngumnemnge tumailamnge amnge ndo kumunganu minnaig le kangerken. ⁷ Aganj bailkamba ta ande laion suk ande makau pailnu suk ande tumailnu tanjo tumail suk ande nu panjus bunga minanu suk. ⁸ Nane salmban 6 njak. Nangine ngarosu amnge ndo kumunganu. Nane furir mindek ki mindek mune

ulmba tejenmba sakade.
 O Sunjo Kuate ne sanjri njayo.
 Ande ne linam kumuŋ
 kuga.

Ne purfenju, purfenju ndo.
 Ne buk minna kile minit
 tanjamba minmba mi-
 namŋgat ŋgade.

⁹ Kuate abo ŋak minmba
 minit ta nu minyo mbili ma-
 ditaknu mbolŋge minyokate
 le aganj bailkamba abo ŋak
 ta nu mayenu ŋga gare
 pasa tumba nu tuku nyu
 te-duŋgade le ¹⁰ tanjo mage
 24 nyu ŋak ta mata nane
 nu tumailamŋge truk ka
 nu tuku nyu te-duŋgade.
 Nane nanjine gol hat paska
 minyo mbili tugumŋge panka
 tejenmba mune ulig.

¹¹ O singine Sunjo Kuate, ne
 aganj ndende ŋakmba
 kile-mayokkina.

Ne nane nzali dubimba
 aganj ndende kile-
 mayokkina le kile
 minig. Ne sanjri
 ŋakmba ŋak. Sine
 kumumbi ne tuku nyu
 te-duŋgeg ŋgade.

5

Wane filfilanu nzingail ŋak

¹ Tanjo minyo mbili madi-
 taknu ta mbolŋge minyokina
 ta nu nuŋe wai ndinammbi
 wane filfilanu te ŋak minna.
 Wane ta sinanu sanjilnu
 kuyar ŋak ta nzingail 7-mbi
 katŋga tukulunu. ² Tanjamba
 enjel sanjrinu ande mata
 kanjeren. Nu wi kuenka
 tejenmba sakina: Ima nu
 wane nzingail 7 ŋak te paska
 talkam kumuŋ e ŋga sakina

sulumba ³ nu samba mbolŋge
 kilke mbolŋge kumnemŋge
 tanjo ande sota wane nzingail
 7 ŋak ta paska talkam tuku
 ande te-sili ndakina.

⁴ Ande nu wane ta talka
 kanjeram kumuŋ kuga
 tukunu ye malmbi sunjowen.

⁵ Ye malmbika minen le
 tanjo mage nyu ŋak ta tuku
 andeŋge ndek ye sayina:
 Ne malmbi ndaka. Ai si.
 Yuda tuku tugu mbolŋge
 ande laion tanjan David tuku
 mbuŋ nu kumuŋ. Nunje
 nane ŋakmba kile-ibenjina
 tukunu nu wane nzingail 7
 ŋak ta paska talkam kumuŋ
 ŋga sayina. ⁶ Tanjakina le
 ye mambimba minyo mbili
 maditaknu ta tugumŋge aganj
 bailkamba abo ŋak tanjo
 mage nyu ŋak ta ŋgamukŋge
 Sipsip Fat balewanu nzilal
 ŋak ta tin minna le kanjeren.
 Nu nau 7 ŋak. Amnu mata 7.
 Amnu 7 ta Kuate tuku Guwa
 7. Nunje Guwa ta kukulningit
 le kilke ŋakmba mbol kine
 likade.

⁷ Sipsip Fat nu kumba ka
 tanjo minyo mbili mbolŋge
 minyok minna ta tuku wai
 ndinam mbolŋge wane filfi-
 lanu ta yaimba tina. ⁸ Nu
 wane filfilanu yaina le aganj
 bailkamba abo ŋak tanjo
 mage 24 nyu ŋak ndonj nane
 Sipsip Fat tugumŋge dagol
 tidronja truk kinaig. Nane
 mindek gita nza gol pa guwa
 mundur mayenu liganu ŋak
 ta turmba kile ŋak minnaig.
 Pa guwa tingate ta Kuate tuku
 mbal kame tuku yabanj pasa.
⁹ Nane mune kitek tejenmba

ulnaig.

O Sipsip Fat nenje ndo kumuñ.

Ne baleninaig le kumna tukunu wañe filfilanu ta ne yaimba wañe nzingail 7 ñak ta paskam kumuñ.

Ne nañe ndarembi tanjo gudommba tuku muskil kile-tidinje ninjina le kile nane Kuate tuku mbal minig.

Nane kuasmbi kise kise tumbran pasa yeki yeki ñgarosu yeki yeki kilke tugu ñakmba ta nenje ndo kile-luka kilna.

¹⁰ Nane ñakmba Kuate tuku gageu minmba nu am mbolñe pris piro biyam tuku ne kile-mayokkina. Tanjana le nane gabat sugo minmba kilke mbol mbal kulatkamñgaig.

Nane tanjamba mune kitek ulnaig.

¹¹ Kile ye mambilmba eñel gudommba burnu kumuñ kuga nane minyo mbili maditaknu te-ñgamunaig le kanjeren. Eñel kame ta nane agañ bailkamba abo ñak tanjo mage 24 ta ndon pasa ande sakinaig le isen. ¹² Nane kuenka tenjenmba sakinaig.

Sipsip Fat afunje balenaig le kumna ta nu ndo sunjo.

Nyu sunjo sanjri ñakmba wamdus kuyar mayenu ta ñakmba nunje ndo miro. Sine kumumbi nu tuku nyu te-dunjege ñginaig.

¹³ Kile samba mbolñe kilke mbolñe kumnemñe yu sinamñe agañ ñakmba tenjenmba sakinaig.

Tanjo minyo mbili maditaknu mbolñe minit nu Sipsip Fat ndon nale sanjri ñakmba ñak minmba minwaik.

Sine nale tuku nyu tedunja minmba minbe ñginaig.

¹⁴ Nane mune ta ulnaig le agañ bailkamba abo ñak ndek sakinaig: Ese. Mayede ñginaig le tanjo mage 24 nane dagol tidronja ndek truk ka nale mbarinñikinaig.

6

Sipsip Fat nu wañe nzingail 6 paskina

¹ Kile ye kinatanu suk Sipsip Fat kanjeren ta nu wañe nzingail 7 ñak ta tuku inum tumba ambonja paskina. Paskina le agañ bailkamba abo ñak ta tuku ande pasa ñin tugu kuaila suk sakina: Ne yale ñgina le isen.

² Kile hos kaukauk ande prona le kanjeren. Tanjo mbol tanje minyokina ta nu tui pangar biye ñak minna le andenje pro nu hat nyu ñak tuna le nu nane afu kile-ibenkam kame kina.

³ Kile Sipsip Fat nu wañe 7 nzingail ñak ta tuku arnu paskina le agañ bailkamba abo ñak ta tuku arnu ndek sakina: Ne yale ñgina le ⁴ hos gurgur ande mayok kina. Tanjo mbol tanje minyokina ta andenje pro nu nyu tumba kame bagi

tuna le nu wamdus mukuk pitaina le kilke mbol mbal nane kame bumba munḡu bale-balekinaig.

⁵ Kile Sipsip Fat nu waḡe nziḡail keḡnu paskina le agaḡ abo ḡak keḡnu ta ndek sakina: Ne yale ḡgina le isen. Taḡamba ye mambilmba hos dabuk dabuk ande kaḡgeren. Taḡo mbol taḡe minyokina ta nu skel ande te ḡak minna. ⁶ Agaḡ bailkamba abo ḡak nane ḡgamukḡge ye pasa ḡin tugu teḡenmba isen. Guba sunḡo prote. Ki ait ndindo tuku piya tambi nane tuku nyamagaḡ ndinok plaua kap bailkamba ko bali kap 12 ndo piyawaig. Olif alonu tuku ḡureḡ grep muli turmba mapekap le minwaig.

⁷ Kile Sipsip Fat nu waḡe nziḡail baillkanu paskina le agaḡ abo ḡak baillkanu ndek sakina: Ne yale ḡgina le isen. ⁸ Taḡamba ye mambilmba hos ḡgarosunu kulon ḡak ande kaḡgeren. Taḡo mbol taḡe minyokina ta nyunu kume maḡau. Ku-manu mbal tuku tumbraḡ nu dubi-dubimba minna. Nale andeḡge nyu nikina le nale taḡo fet bailkamba bagi guba guaze tugu yimyam agaḡmor ḡguikok ta ḡakmbambi kuasmbi inum bale farka keḡmba kusrekinaik.

⁹ Kile Sipsip Fat nu waḡe nziḡail 5-nu paskina le nane buk Kuate tuku pasa kuklinaig le afuḡge bale fariḡḡinaig ta kaḡgerken.

Nane atrau mbain kum-nemḡge minmba ¹⁰ teḡenmba kuenka sakinaig: O Sunḡo, ne kateseknu purfeḡnu ndo. Kilke mbol mbal sine bale fariḡḡinaig ta ne ḡinu le nane pileniḡmba lafuwamḡgat ḡga sakinaig le isen. ¹¹ Nane taḡamba sanaig le andeḡge nane mindek tawi kaukauk kugennu niḡmba saniḡgina: Tane maḡ fudiḡmba mabtap le taḡgine piro tuma mbal taḡgine tira kame afuḡge tane bale fariḡḡinaig taḡamba ndo nane bale fariḡḡuwaig le ye tane tuku ndare lafuwamḡgit ḡgina.

¹² Kile Sipsip Fat nu waḡe nziḡail 6-nu paskina le kilke mbolḡge mumni sunḡo prona. Taḡana le ki dabuka kumiḡ dabuknu sukna le tambun ḡurka ndare taḡaḡ mayok kina. ¹³ Fik ail bubre sunḡoḡge kulisokḡgate le alonu guabnu purpurkade taḡaḡ samba mbolḡge mbai supika kilke mbolḡge ndeke likinaig. ¹⁴ Nane yaḡo filfilde taḡaḡ samba filfilka kumba ka kugana le tabe nuy ḡakmba dir ka naḡgine ma kusrekinaig. ¹⁵ Taḡanaig le kilke kulat mbal, nyu ḡak mbal, kame gabat sugo sugo, agaḡ ndende ḡak mbal, saḡri ḡak mbal, sanzal mbal, taḡo kame ḡakmba ndek tabe ndame ḡak mbol kumba kuirke lika sakinaig: ¹⁶ Tabe ndame tane ndeka sine tidon patikap le Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolḡge minyok minit nale Sipsip Fat ndon sine tuku ḡubra ḡak ta

nale sine kanjer ndakuwaik.
 17 Nakile ait sunjo gubra temayokam tuku prowat le ima nu nale am mbolnje tingam kumun nga sakinaig le isen.

7

Israel mbal 144,000 Kuate tuku suku kuyar tinaig

1 Kile ye kinatanu suk enjel bailkamba kanjerken. Nane kilke make bailkamba ta mbolnje bubre prowe likade tuku ndin tukulnimbamba tingelika. Bubre pro kilke yu ail afu fit ndaninguwaig nga nane tananaig. 2 Tananaig le ye enjel ande ki prote kumamnje mayok ka mbuna le kanjerken. Enjel ta nu Kuate abo tugu jak tuku mbal madiningam tuku suku murko te jak minna. Nu enjel bailkamba kilke yu ngaigo siglikam tuku nyu tinaig ta kuenka saningina: 3 Tane yauk. Sine singine Mbara tuku piro mbal tumail pasi mbolnje suku kuyar patikube le tane kilke yu ail ta jakmba ngaigo siglikap ngina.

4 Tango tumail pasi mbolnje suku kuyar patike likinaig ta 144,000 nginaig le isen. Nane Israel tugu 12 ta tuku kuasmbi. 5 Yuda tuku tugu 12,000. Ruben tuku tugu 12,000. Gat tuku tugu 12,000. 6 Aser tuku tugu 12,000. Naftali tuku tugu 12,000. Manase tuku tugu 12,000. 7 Simeon tuku tugu 12,000. Levi tuku tugu 12,000. Isakar tuku tugu 12,000. 8 Sebulan tuku tugu 12,000. Yosef tuku tugu 12,000. Benyamin tuku tugu 12,000. Kuasmbi

ta nane jakmba Kuate tuku suku kuyar tumail mbolnje patikinaig.

Tango gudommba burnu kumun kuga

9 Ye wam ta kanjerken sulumba kinatanu suk tango manjur sunjokanu ande kanjerken ta burnu kumun kuga. Nane kilke tugu jakmba tuku kuasmbi ndare kise kise ngarosu yeki yeki tumbran pasa yeki yeki. Nane tawi kugen kaukauk siglika minyo mbili maditaknu Sipsip Fat tumailamnje tinga pator waje bige jak minnaig le kanjerken. 10 Nane kuenka tenenmba sakinaig: Singine Mbara minyo mbili maditaknu mbolnje minit nale Sipsip Fat ndon sine tuku muskil kile-tidinge singinaig nginaig. 11 Nane tanakinaig le enjel kamenje minyo mbili maditaknu te-ngamumba tango mage nyu jak 24 aganj bailkamba abo jak ta jakmba kile-ngamukka minyo mbili tumailamnje truk ka Kuate mbarinmba sakinaig:

12 Ese. Sine singine Mbara tuku nyu sunjo ta te-dungube o. Nu nyu sunjo nu sanjri njayo wamdus kuyar mayenu jak minmba minwa o nginaig.

13 Kile tango mage nyu jak ta tuku andenje ye kusnayina: Tango kame tawi kugennu kaukauk jak ta ima kate. Aninge prowaig nga kusnayina le 14 ye lafumba nu sawen: Sunjo, ye gilai. Ne

nane kila ngen le nu ndek ye sayina: Mbal te nane piti sugo ngamuknge minnaig tuku pronaig. Nane nanjine tawi kilmba Sipsip Fat tuku ndarenumbi minyanjinaig le kaukauk mayok kinaig. ¹⁵ Ta tuku nane Kuate tuku minyo mbili maditaknu tumailamnge minig sulumba ki furir mindek Kuate tuku wande sinamnge nu tuku nyu te-dunga minig. Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolnge minit nu nane tugumnge minmba kulatkamngat. ¹⁶ Nane man gubaninge nda. Nane kule paraninge nda. Nane kinge pasoka ma paknu kamuse nda. ¹⁷ Sipsip Fat minyo mbili maditaknu tugumnge minit ta nunge nane kulatkamngat. Nu nane kilmba ka kule nyumba minmba minam tuku bulbulmba prote ta tumninguwa le nyumba minmba minamngaig. Tanjawaig le Kuate nu nane tuku am kule para serningamngat nga sayina.

8

Sipsip Fat nu nzingail 7-nu paskina

¹ Kile Sipsip Fat nu nzingail 7-nu paskina le samba mbolnge ma betkirena. ² Hap aua tanjamba kugana le ye kinatanu suk enjel 7 kangerken. Nane Kuate tumailamnge tinga minig tuku. Kile andenenge pro tabil nduik nduik nane 7 ta ningina.

³ Tanjana le enjel kise ande promba atraukam tuku

mbain tugumnge gol nza pa guwa mundur mayenu tingam tuku te njak minna le andenenge enjel ta pa guwa sungomba tuna le kilmba Kuate tuku mbal tuku yaban pasa tur mbilmba minyo mbili maditaknu tumailamnge gol mbain mbolnge piyna. ⁴ Piyna le pa guwa ta yaban pasa tur enjel tuku wai mbolnge tinga mundur mayenu Kuate tugum kina. ⁵ Tanjana le enjel ndek gol nza tumba atrau mbain mbol tanje pa guzi kilmba nzambimba kutuna le kilke mbol ndeke likinaig. Ndeke likinaig le telin bulunga kuaila fuduka mumni mayok kina.

Enjel kame tabil 6 fitkinaig

⁶ Kile enjel kame ⁷ tabil kile njak minnaig ta nane fitkam bafumba minnaig. ⁷ Nane tuku inumnge nunje tabil ta fitkina le pa sawe tij ndare mbilanu njak kilke mbolnge ndekinaig. Ndeka kilke fet kejanu ta ndindo ugmba armba minnaik. Ail mata ndindo ugmba armba minnaik. Pibi anga mata tanjamba ndo uge sulunaig.

⁸ Kile enjel arnu ta nunje tabil fitkina le aganj biņ suk ugmba minna ta andenenge bukngina le yu mbol ndekina. ⁹ Ndeka yu fet kejanu ta ndindo ndare mayok ka armba mage minnaik. Yu sinamok aganj mata ndindo kummba armba minnaik. Wan mata tanjamba ndo ndindo njayo silimba armba minnaik.

10 Kile eñel keñnu ta nuñe tabil fitkina le samba mbolñge kulu sunño sati bulu suk ndekina. Ndeka kule fet keñanu ta kulu tuku pa tanje ndindo mbolñge ndeka armba kusrekina. 11 Kulu ta nyunu Kagli Nayo. Nu kule mbol ndekina ta kaglinu mayok kinaig le tanjo gudommba nyumba kume likinaig.

12 Kile eñel bailkanu ta nuñe tabil fitkina le ki tambun mbai ñakmba fet keñanu ta inum ñayo silimba armba mine likinaig. Tanjamba ki ait inumnu dabuka armba bulu ñak. Furir ait inumnu ma make armba bulu ñak.

13 Kile ye kinatanu suk pañus ande kanjeren ta nu bunja mbol kumba wika sakina: Ae ae osese. Eñel keñmba nanjine tabil fitkuwaig le kilke mbol mbal piti sunño kamusamñgaig nga sakina le isen.

9

1 Kile eñel 5-nu ta nuñe tabil fitkina le eñel ande mbai suk supika kilke mbol ndekina. Ndekina le andenje ma buto sinam nzi tuku ki ta nu tuna. 2 Tuna le nu malanja ta talkina le pa guwa sunño tafil ñak tinjina. Pa guwa tanje ki songina le ma ñakmba dabukina.

3 Tanjana le pa guwa sinamñge agañ wak suk mayok kine lika kilke ñakmba kumunjinaig. Tanjanaig le andenje nane zijañsail tuku kame niñmba saninjina: 4 Tane pibi ail kuzru ñaigo

sigli ndakap. Tanjo tumail mbolñge Kuate tuku suku kuyar kugatok ta nane ndo ñaigo siglika ñgina 5 sulumba nu nane balenñgam tuku peuniñmba sakina: Tambun 5 ndo rar sunño ningap nga saninjina.

Zijañsailñge tanjo makete le rar sunño kamuste tanjañ nane rar sunño kamusmba minamñgaig. 6 Ait ta mbolñge nane kumam tuku ndin sotete pisengamñgaig. Nane kumam tuku dirnanjuwaig ta nane kume nda.

7 Wak suk agañ ta kame mbal tuku hos tanjañ. Nane tuku gabat gol hat kaika minanu suk. Nane tuku tumail tanjo tumail suk. 8 Nane tuku gabat wañe pino gabat wañe suk kugennu. Nane tuku maketiñ laion maketiñ suk. 9 Nane tuku tawo ta ain tawi tawo songa silikade tanjañ. Nane tuku salmban fudu ta kame tuku hos gudommba karis didika pinderkade le fudukade tanjañ. 10 Nane tuku dadu ta zijañsail dadunu suk agañ pitiram tuku ñak. Nane tambun 5 tanjo rar ningam tuku kame dadu mbolñge patikina. 11 Nane tuku kulat tanjo nu ma buto sinam nzikok tuku eñel. Nu tuku nyu ta Hibu pasambi Abadon ñgade. Nane Grik pasambi Apolion ñgade. (Nyu ta tugunu: Agañ ndende ñaigo siglikanu tanjo).

12 Piti sunño ande buk kugawat. Kile armba prowam tuku minik.

13 Kile ejel 6-nu ta nuje tabil fitkina le gol atrau mbain tuku kundunu bailkamba sinam tanje pasa ande mayok kina. Mbain ta Kuate tugumnje minit tuku.

14 Pasa mayok ka ejel 6-nu nuje tabil biye njak minna ta sana: Ne kumba ka ejel bailkamba kule sunjo Yufretis tugum tanje ndalekanu minig ta kuklininga nga sana. 15 Ejel bailkamba ta nane tanjo ndindo balemba armba kusreka tanjamba tanjamba tanjo njakmba mbolnje kam tuku nanjine yar tambun ait ta prowam nga ndalekanu tairnga minig. 16 Nu kumba nane kukliningina le ye kame mbal hos njak gudommba kanjerken ta andenge nane burka 200,000,000 ngina le isen.

17 Ye kinjatanu suk kame mbal hos njak ta tenjemba kanjerken. Hos ponjinaig mbal nane tawi karenju tawo sonu tuku silikinaig. Tawi karenju ta gurgur ize kulon njak. Hos kame ta tuku gabat laion gabat suk. Nane tuku minjekanje aganj kamenu kenmba pa bulu pa guwa pa sonj paknu mayok kinaig. 18 Aganj kamenu kenmba nane tuku minjekanje mayok kinaig tambu nane tanjo ndindo balemba armba kusreka tanjamba tanjamba tanjo njakmba mbolnje ke likinaig. 19 Hos kame ta tuku kamenu minje mbolnje dadu mbolnje minnaig. Nane tuku dadu zirernu mbenj gabat

suk. Nane tambu tanjo make ninje likinaig.

20 Aganj kamenu kenmba mbolnje kume ndakinaig mbal ta nane nanjine manjau njaignon kusreka ngamunjal biye mbil ndanaig. Nane bukla mbarinjnjamba yabri mbara kanunu golmbi silwambi ainmbi ndamembi ailmbi wakeikanu ta mam-bilmba lika pasa isam kumun kuga ta nane tuku nyu ndo kile-dunja minnaig. 21 Nane munju bale manjau, make manjau, fare unekade manjau, kuayar manjau ta njakmba kusreka ngamunjal biye mbil ndanaig.

10

Yohanus nu waje filfilanu fudinndo tina

1 Ye manj kinjatanu suk samba mbolnje ejel ande sanjri njayo ndekina le kanjeren. Nu gaunje songina le njak ndekina. Nu tuku gabat fumnje wanzu tinjanu njak. Nu tuku tumail pasi ki kilnjate tanjan. Nu tuku kupe pa bulu kuennu tanjan. 2 Nu tuku wai mbolnje waje fudinndo filfilanu talok te njak minna. Nu nuje kupe ndinam yu mbolnje tinja kupe njainjam tabeknje tinjina. 3 Nu laion suk wi kuenjina le kuaila 7 fuduka pasa mayok kinaig. 4 Kuaila 7 fudukinaig le ye ismba kuyaram bafuwen kande samba mbolnje pasa ande ye peuyumba sayina: Kuaila 7 pasa mayok kagig ta ne

yabuka kuyar ndawa nga sayina.

⁵ Enjel kupe inum yu mbol tinga kupe inum tabeknge tingina le kanjeren ta nu pasa sanjrinu sakam nga nu wai ndinam te-dungina. ⁶ Tedunga Kuate abo tugu njak nu samba kilke yu aganj ndende njakmba kile-mayokkina ta nu tuku nyu mbolnge nuje pasa sangri pilemba sakina: Kile ait kumungate. Kuate nu manj afu tairnge nda. ⁷ Enjel 7-nu nuje tabil fitkuwa le Kuate tuku wamdus kuirkanu o buk nuje tuan tanjo kame saningina ta kumungamngat ngina.

⁸ Ye ambonga samba mbolnge pasa ande isit ta nu manj lato ye sayina: Ne kaye ngina. Enjel kupe inum yu mbolnge inum tabeknge tinga waje fudinndo talok nuje wai mbolnge minit ta yaiwa nga sayina. ⁹ Ye enjel tugum kumba waje fudinj ta yabanen le nu ndek ye sayina: Ilmba tumba nya. Ne tuku njin tugu sinamnge nguimnzan njairnu kikonnu tananj kamusmba fungul sinamnge kagli njayo kamusamngat nga sayina. ¹⁰ Tanjamba sayina le ye nu yaimba nyumba njinken ta njin tugu sinamnge njairnu kikonnu kamusen ta fungul sinamnge kagli njayo kamusen.

¹¹ Kile ande nu ye sayina: Ne manj wam afu kuirok minig ta kile-mayokka kuklimba kilke tugu njakmba tuku kuasmbi njarusu yeki yeki

tumbranj pasa yeki yeki gabat sugo sugo ta njakmba saningga.

11

Tanjo armba Kuate tuku pasa te-mayoknaik

¹ Kile andenge aganj dido suk wande kuennu katesewam tuku sumba ye sayina: Ne tinga Kuate tuku wande atrau mbain turmba kugennu katesewa. Tanjo giganmba sinam tanje Kuate tuku nyu te-dungade ta mata burka ta ² ne Kuate tuku wande kilimnu ta kuennu katese ndawa. Ma ta kasomok mbal tuku wai mbolnge pilna. Nane Kuate tuku tumbranj sunjo ta tambun 42 kupe gurunja tumba njayo silimba minamngaig. ³ Tanjawaig le ye tanjo armba kukulniki le nale sinamanzer tawi tinjmba pro ki ait 1,260 ta mbolnge ye tuku pasa kuklimba minamngaig nga sayina le isen.

⁴ Olif ail armba lam armba nale kilke tugu njakmba tuku Sunjo nuje am mbolnge minik ta tanjo ar ta tuku sakade. ⁵ Tanjo afunje nale njaijo siglikam bafuwaig ta nakile mingeknge pa mayok ka ngueu mbal pasokuwa le kume faramngaig. Ande nu tanjamba nale njaijo siglikam bafuwa ta nu sinja kume ta kanjeramngat. ⁶ Nale Kuate tuku pasa kuklimba sangri njak minmba sawe peumba kule ndare kuilka piti yimyam patikuwaik le kilke mbol mbal tugum prowe likamngaig. Nale piti

ndaŋ kam tuku sakuwaik ta taŋamba ndo prowamŋgat.

⁷ Nale ar ta Kuate tuku pasa sake suluwaik le aganmor ŋguikok ŋayonu ma buto sinam nziŋge minit tuku ta nu pro nale ndoŋ kame bumba nale kile-ibenka bale faramŋgat. ⁸ Bale farwa le nale tuku mindesiŋ tumbran ŋunjo tuku ndin make mbiŋge minamŋgaik. Tumbran ŋunjo ta yaba-yabanga Sodom le Isip ŋgade tuku. Tumbran ta mbolŋge nane siŋgine Sunjo ail kazrai mbolŋge balenaig.

⁹ Nale tuku mindesiŋ taŋamba minwaik le kilke tugu ŋakmba tuku kuasmbi ŋgarosu yeki yeki ndare kise kise tumbran pasa yeki yeki ta ŋakmba pro ki ait keŋmba inumnu turmba nale tuku mindesiŋ kanŋerka nane afunŋe nale ŋgukam tuku peuniŋgamŋgaig. ¹⁰ Kilke mbol mbal ŋakmba nane gare-gareka pagumba nye ŋunjo kumba mune kupesmba nanŋine gare agan afu munjo niŋge niŋgeka minamŋgaig. Ta ndanam? Kuate tuku tuan taŋgo ar ta nale kilke mbol mbal piti sugo niŋginaik ta kile nale kumnaik tukunu nane gare-gareka taŋawamŋgaig.

¹¹ Ki ait keŋmba inumnu turmba kinaig le abo guwa Kuate tugumŋge ndeka nale sinam kina le nale abonja tiŋginaik. Taŋanaik le nane nale kanŋerkenaig mbal ndek piriri ŋayomba kuru kuru ŋunjo tinaig. ¹² Nale

tiŋginaik le samba mbolŋge pasa kuenka teŋenmba sanikina: Mbol te mbape ŋgina. Taŋakina le nale tiŋga gau mbol kumba samba mbol ambe kinaik le nakile ŋgueu mbal ŋakmba nale kanŋerkenaig.

¹³ Ait ta mbolŋge ndo mumni ŋunjo promba tumbran ŋunjo ta fet 10-anu ta ndindo ŋayo silimba 9 kusrekenaig le minnaig. Mumni ŋunjo taŋge taŋgo 7,000 bale farna le nane afu wam ta kanŋermba kuru kuru ŋunjo tumba samba mbolok Mbara tuku nyu te-duŋginaig.

¹⁴ Piti ŋunjo arnu buk ku-gawat. Kile keŋnu prowam bafute.

Enjel 7-nu nuŋe tabil fitkina

¹⁵ Enjel 7-nu nuŋe tabil fitkina le samba mbolŋge pasa gudommba kuenka sakinaig: Kile siŋgine Sunjo nu madina taŋgo ndoŋ nale kilke tugu ŋakmba kulatkam tuku sanŋri tik. Nu taŋamba kulatka minmba minamŋgat ŋginaig. ¹⁶ Kile taŋgo mage 24 nyu ŋak Kuate tumailamŋge nanŋine minyo mbili sugo mbolŋge minnaig ta nane ndek trukka Kuate mbariŋmba teŋenmba sakinaig.

¹⁷ O Kuate Sunjo, ne sanŋri ŋayo. Ne o buk minna kile ne taŋamba ndo minit.

Ne nane sanŋri tambi kilke tugu ŋakmba kulatkate ta ne wam mayete.

¹⁸ Kilke yimyam ne tuku gubra ŋunjo pilnaig ta kile ne tuku gubra

mayok ka kumanu mbal pileningam tuku ait prote. Naje piro mbal, naje tuan tango kame, naje mbal jakmba ne kum-nemnge minnaig afu nyu jak afu nyu kugatok ta nane lafu mayenu tam tuku ait prote. Kilke njaigo siglikinaig mbal kile nane lafu njayonu tam tuku ait prote nginaig.

¹⁹ Tanjakinaig le samba mbolnge Kuate tuku wande malanga talkina le nuje pasa katanu bokis wandek sinam ta minna le kanjeren. Tanjamba kile telij bulunga kuaila fuduka mumni mayok kina le sawe tij sugokanu ndekinaig.

12

Pino ande mbenj sunjo kulmban suk ndonj mayok kinaik

¹ Kile samba mbolnge aganj kanunu tugu sunjokanu mayok ka pino ande nu ki tawi tananj kaika jak minna. Nu tambun mbolnge tij minmba nuje gabat mbolnge nyu jak tuku hat mbai 12 jak kaika minna. ² Nu fungulok minna sulumba nu kinjo tepalmbim bafumba ngaro rar sunjo tumba witina.

³ Kile samba mbolnge aganj kanunu ande tugu sunjokanu jak mbenj sunjo kulmban suk gurgur gabatnu 7 naunu 10 jak mayok kina. Nuje gabat jakmba nyu jak

tuku hat kaike likanu jak minna. ⁴ Samba mbolnge nu mbai kuasmbi ndindo nuje dadumbi gurenjmba armba kusrekina. Tanjamba tanjamba mbai jakmba mbolnge kina le kilke mbolnge ndeke likinaig. Mbenj kulmban suk ta pino ta kinjo te-pilwa le tumba nyam tuku nu tugum tanje minna. ⁵ Tanjamba minna le kile pino ta kinjo te-pilna le andenge nu pitik ndo didik tumba Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugum tanje pilna. Kinjo ta sunjoka nuje sanjri ain ndumndum tambikilke mbol mbal jakmba kulatkamngat.

⁶ Pino ta kua ka Kuate nu minam tuku ma ma baknu mbolnge wakeina ta mbol kina ka tanje nu ki ait 1,260 minna le Kuatenge nu nyamaganj tumba minna.

⁷ Kile samba mbolnge kame sunjo prona. Enjel sunjo Mikael nuje kuasmbi kilmba mbenj kulmban suk ta sunjo ndonj kame bunaig. Tanjanaig le mbenj ta nuje enjel njaigonu kilmba nane ndonj kame buna.

⁸⁻⁹ Nane kame bunaig ma ma mbenj tuku kuasmbi kile-ibenjka mbenj sunjo tumba nuje enjel njaigonu ndonj pankinaig le kilke mbol ndeka samba tumbrajan nduiye kusrenaig. Tanjamba mbenj o buk abo abo minna ta nyunu bukla njayonu nyunu ande Satan nu tango yabrininjmba didikate ta nu kilke mbol ndekina.

¹⁰ Kile samba mbolnge pasa ande kuenjka sakina: Satan

nu ki furir mindek Kuate tugumnge singine tira kilmba pasa mbolnge patikate ta enjenge nu tumba buknginaig le kilke mbol ndekina. Singine Kuate nu kile singine muskil kile-tidingga nuje sangri te-mayokmba nuje gageu kulatkate. Nu nuje madina tanngo tuku nyu sunngo te-mayokte. ¹¹ Singine tira kame nane nanjine ngarosu mape ndaka kumam kuru kuru ndaka Kuate tuku pasa te-mayokmba Sipsip Fat tuku ndarembi Satan te-iberjinaig. ¹² Ta tuku samba mbolnge minig mbal tane gare-garekap. Kilke le yu mbolnge minig mbal ose. Tane piti sunngo tamngaig. Satan nuje ait kugamba buk fag kinit ta nu kila tukunu nu gubra sunngo tumba tane tugum ta prote ngina.

¹³ Mbenj kulmban suk buknginaig le kilke mbol ndekina ta wamdus puluna le pino kiyo te-pilna ta balewam koronja. ¹⁴ Koronja le Kuatenge nu bunga ma ta kusremba ma baknu mbol kumba ka ki ait 1,260 tanje minwa le Kuatenge nyamagan tuwa le nyuwa nga nu panjus salmban armba tuna. ¹⁵ Tuna le nu bunga kina le mbenj nu pino te-ngisiwam tuku kule kumka furkina le kule sunngo pinderkate tanjan pino koronmba kina. ¹⁶ Kina le kilke puluka pino turna le kule mbenjnge kumka furkina ta ka burok sinam ta kumba ka kugana. ¹⁷ Tanjana le mbenj kulmban

suk ta nu pino ta tuku gubra sunngo tumba nu tuku kiyo kame afu ndonj kame buwam saka nane bale faram kina. Nane Kuate tuku pasa ismba dubimba Yesus tuku pasa tugusek biye demba kukliwanu mbal ta nane pino ta tuku kiyo kame minig.

¹⁸ Kile mbenj sunngo ta nu piyalnge tin minna le kanjeren.

13

Aganmor nguikok ande yu sinamnge bitek mayok kina

¹ Ye manj kinatanu suk aganmor nguikok yu sinamnge bitek mayok kina le kanjeren. Nu gabatnu 7 naunu 10 njak. Nau kame ta njakmba mbolnge nyu njak tuku hat kaikanu njak minnaig. Gabat 7 mbolnge Kuate ngumnem tambinu nyu njak minnaig.

² Aganmor nguikok ta lepat kanjeranu tanjan kanjeren. Nuje kupe mbain bea tuku kupe mbain suk. Mingenu laion suk. Mbenj sunngo kulmban suk ta nu nuje sangri nuje nyu sunngo aganmor nguikok ta tuku wai mbolnge patikina. ³ Nu tuku gabat ande kumam tuku we sunngo njak ta we buk kupna le nu mayekina. Kilke mbol mbal njakmba aganmor nguikok ta kanjermba piriri njayomba nu dubinaig.

⁴ Mbenj kulmban suk ta nuje nyu sunngo aganmor nguikok tuna le tanngo kame ndek mbenj ta tuku nyu mbarinjinaig. Nane aganmor nguikok ta mata mbarinjmba

sakinaig: Ima nu nyu sungo aganmor nguikok tenjen minit? Ande nu te-ibenjam kumuŋ kuga nja sakinaig.

⁵ Andenŋe nu peu ndana le aganmor nguikok ta nuŋe nyu te-duŋga Kuate ngumnem pasa tuna. Nu taŋamba tambun 42 nuŋe sanŋri te-mayokna sulumba ⁶ nuŋe pasambi Kuate ngumnem pasa sunŋomba tuna. Nu Kuate tuku nyu Kuate minit tuku ma, nane ma ta mbolŋge minig ta ŋakmba pasambi ŋaigo siglikina. ⁷ Nu andenŋe peu ndana le nu Kuate tuku mbal ndoŋ kame bumba nane kile-ibenŋkina. Taŋana le andenŋe nu nyu tuna le nu kilke tugu ŋakmba tuku kuasmbi nŋarosu yeki yeki ndare kise kise tumbranŋ pasa yeki yeki ta ŋakmba kulatkina.

⁸ Kilke mbol mbal ŋakmba aganmor nguikok ta mbarinamŋaig. Kuate tuku mbal ndo aganmor nguikok ta mbarinŋe nda. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba nuŋe mbal tuku nyu ta abo ŋak minmba minam tuku waŋe mbolŋge kuyarkina. Waŋe ta Sipsip Fat balenaig nu tuku waŋe.

⁹ Ande nu kilba ŋak ndeta pasa sakamŋgit te iswa. ¹⁰ Kuate nu ande mulinŋtam tuku madiwa ta taŋawamŋgat. Ko ande kame bagimbi balewam tuku madiwa ta mata taŋawamŋgat. Piti taŋan mbolŋge Kuate tuku mbal nu tuku sanŋri tomba tinŋuwaig.

Aganmor nguikok ande kilkek sinamŋge bitek mayok kina

¹¹ Kile ye kinatanu suk aganmor nguikok ande kilkek sinamŋge bitek mayok kina le kanŋeren. Nu sipsip fat tuku nau armba ŋak ta nu tuku pasa mben kulmban suk nu tuku pasa taŋan kame nŋayo. ¹² Nu aganmor nguikok ambonŋa prona ta tuku nyu sunŋo tumba sanŋri ndui tambi kilke mbol mbal saninŋina le nane aganmor nguikok ambonŋa prona ta mbarinŋaig. Aganmor nguikok ta nu kumam tuku we sunŋo ŋak. We buk kupna le nu mayekina.

¹³ Aganmor nguikok ngumnemŋa prona ta nu wam kame kitek sanŋrinu kile-mayokka tanŋo am mbolŋge pa pilna le samba mbolŋge ndekina. ¹⁴ Andenŋe nu peu ndana le nu aganmor nguikok ambonŋa prona ta tuku nyu mbolŋge wam kame sanŋrinu kitek ke lika kilke mbol mbal yabrininŋmba didikina. Didika wam pagukina le nane aganmor nguikok kame mbolŋge bagimbi we pile tunaig le kume ndakina ta nu tuku kanunu wakeimba nyu te-duŋginaig. ¹⁵ Nu andenŋe peu ndana le nu aganmor nguikok kanunu ta minŋe guwa tuna le nu ndek pasatina. Nane afu sanŋri tinŋa aganmor nguikok kanunu nyu te-du ndanŋinaig ta afunŋe nane bale faram tuku saninŋina.

¹⁶ Aganmor nguikok ta

nu sangri tinga sakina le tanjo nyu njak, nyu kugatok, aganj ndende njak, sanzalnu, nanjine mironj ngaro kulatkade, piro aganj tana minig ta nane njakmba wai ndinam ko tumail pasi mbolnje nu tuku suku kuyar patikinaig. ¹⁷ Suku kuyar ta aganjmor nguikok tuku nyu ko nuje nyu tuku namba. Nane afu kuyar ta kugatok ta nane aganj inum piyawam kumuñ kuga.

¹⁸ Ande nu wamdus kuyar mayenu njak ta nu aganjmor nguikok tuku namba ta mbolnje nu tuku nyu katesewam kumuñ. Tanjo ta tuku namba ta 666.

14

Nane 144,000 ta mune kitek ulnaig

¹ Ye kinatanu suk Sion tabe mbolnje Sipsip Fat tin minna le kanjeren. Nane gudommba 144,000 nu ndon tin minnaig. Nane Sipsip Fat le Mam nuje tuku nyu tumail mbolnje kuyaranu njak.

² Kile samba mbolnje zigna sunjo mayok kina le isen. Yu fudu ko kuaila fudu ko afunje mune ulmba gita katde le fudu kinig tana isen.

³ Minyo mbili maditaknu, aganj bailkamba abo njak, tanjo mage 24 nyu njak nane tumailamnje nane 144,000 nane mune kitek ulnaig le isen. Nane buk kilke mbolnje minnaig le Kuate nu nane muskil kile-tidinga kilna tukunu nanenje ndo mune

ta kila. ⁴ Nane pino afu ndon kutur manau ke ndakinaig. Nane purfernu ndo minig. Sipsip Fat nu animbi kinit ta nane nu ndon likade. Nane buk kilke mbol mbal ngamuknje Kuate le Sipsip Fat tuku mbal minam tuku muskil kile-tidingina. ⁵ Nane yabri pasa sa ndakinaig. Nane mbar kugatok minig.

Enel kenmba tuku pasa

⁶ Ye kinatanu suk enel ande samba mbolnje bunja kina le kanjeren. Nu pasa mayenu minmba minam tuku kilke mbol mbal iswaig nga sakam kina. Nu kilke tugu njakmba tuku kuasmbi ngarusu yeki yeki ndare kise kise tumbran pasa yeki yeki ta njakmba tugum kina sulumba ⁷ wi kuenjka sakina: Kuate nu tanjo njakmba pileningam tuku ait prote. Tane nu tuku nyu kurauka te-dungap. Nunje samba kilke yu kule njakmba kile-mayokkina. Tane nu ndo mbarinap nga sakina le isen.

⁸ Enel ande ta kina le kile man arnu ta pro sakina: Babilon tumbran sunjo nu buk ngisikina. Nu nuje fare fare uneka kilke tugu njakmba didikina le manau ndui ta kumba minmba kule kamenu tana nyumba nginngankinaig nga sakina.

⁹ Enel arnu ta kina le kile kenju ta pro kuenjka sakina: Nane afu aganjmor nguikok mbarinmba nuje kanunu ta turmba mbarinmba nu tuku suku kuyar nanjine tumail pasi ko wai ndinam

mbolŋge patikuwaig ta
 10 Kuate tuku gubra sunŋo
 nza mbolŋge tolmba ninŋuwa
 le nyamŋgaig. Nyuwaig
 sulumba Kuate tuku eŋel
 kame am mbolŋge Sipsip
 Fat am mbolŋge nane pa
 bulu pa son paknu mbolŋge
 rar sunŋo kamusmba mi-
 namŋgaig. 11 Pa guwa ta
 tinŋa minmba minwa le nane
 agaŋmor ŋguikok mbariŋmba
 nuŋe kanunu ta turmba
 mbariŋmba nu tuku suku
 kuyar patikanu ŋak minig
 mbal nane ki furir mindek
 mabte nda.

12 Kuate tuku mbal nane nu
 kumnemŋge minmba Yesus
 tuku son ŋga nu tuku sanŋri
 tomba tinŋuwaig.

13 Kile pasa ande samba
 mbolŋge teŋenmba ye sayina:
 Pasa te kuyara. Nane Sunŋo
 biye dedemba minmba ka
 kume likade mbal ta nane
 gare sunŋo tamŋgaig ŋga
 sakina. Tanŋakina le Tukul
 Guwa ndek lafumba sakina:
 Ta son. Nane nanŋine piro
 karenŋu kusreka mabte
 mayewamŋgaig. Nane
 nanŋine piro magede tuku
 lafunu tumba kinig ŋgina.

Nyamagan kilam tuku ait

14 Ye maŋ kinŋatanu suk gau
 kaukuk mbolŋge tanŋo ande
 sine suk minyak minna le
 kanŋeren. Nu gol hat kaika
 bagi kagonŋok agok ŋayo ŋak
 minna le kanŋeren.

15 Kile eŋel ande Kuate
 tuku wandek sinamŋge
 promba wi kuenŋka tanŋo gau
 kaukuk mbolŋge minna
 ta sana: Kile ait kumuŋgat.

Kilke mbolŋge nyamagan
 ŋakmba manderkaig. Nane
 bagimbi piroka nyamagan
 alonu kila ŋgina. 16 Tanŋamba
 sakina le tanŋo gau kaukuk
 mbolŋge minna ta nu nuŋe
 bagi kagonŋok tambi kilke
 mbolŋge piroka nyamagan
 alonu kilna.

17 Tanŋana le eŋel kise ande
 samba mbolŋge Kuate tuku
 wandek sinamŋge pronu. Nu
 mata bagi kagonŋok agok ŋayo
 ŋak. 18 Nu pronu le maŋ eŋel
 ande Kuate tuku atrau mbain
 tugumŋge pronu. Eŋel ta nu
 pa ŋakmba kulatkate tuku.
 Nu kuenŋka eŋel bagi kagonŋok
 agok ŋayo ŋak ta sana: Kilke
 mbolŋge grep muli alonu
 manderkaig. Nane bagimbi
 alonu kugerka kila ŋgina le
 19 nu ndek nuŋe bagimbi grep
 alonu kat purpurmba kilmba
 grep alonu tidonŋ firfirkade
 le kulenu prote tuku ma
 ta sinamŋge pankina. Ma
 ta tumbranŋ sunŋo kilimŋge
 minna. Nu Kuate tuku gubra
 tanŋaŋ minna. 20 Nane grep
 alonu ta kupembi tidonŋ
 firfirkinaig le ndare promba
 kule sunŋo tanŋaŋ pinderka
 kuennu 300 kilomita bu-
 tonu 5 fit tanŋamba pronu le
 kanŋeren.

15

Kuate tuku gageu nane mune kitek ulnaig

1 Ye maŋ kinŋatanu suk agaŋ
 kanunu tugunu alo sunŋo ŋak
 samba mbolŋge mayok kina
 le kanŋeren ta eŋel 7 nane piti

7 kile-mayokkam tuku pron-
aig. Piti 7 ta prowaig le Kuate
tuku gubra kugawamngat.

² Kile ye mambilmba ma
yu suk glas pa njak tana
kangeren. Nane sangri tinga
aganmor nguikok ngumnemba
nu tuku kanunu mbarin
ndamba nu tuku nyu tuku
namba kugatok mbal ta nane
yu glas suk piyalnge tinga
Kuate tuku gita kile njak
minnaig le kangerken.

³ Nane Kuate tuku piro
tango Moses tuku mune Sip-
sip Fat tuku mune nindmba
tejenmba sakade.

O Kuate Sungo, ne sangri
sungo pasa njak.

Ne wam ke likate ta sangri
njaigo magenu ndo.

Ne tuku manau njakmba tu-
gusek tinreknu ndo.

Nenge ndo kilke tugu njakmba
tuku gabat ndindo
minit.

⁴ O Sungo, nane njakmba ne
tuku nyu te-dunga
kurauka minamngaig.
Nenge ndo purfenju
minit.

Ne wam kumumbi kile-
mayokkate le tango
pino njakmba kangerkade.
Ta tuku kilke mbol
mbal njakmba pro ne
mbarinamngaig ngade.

*Enjel 7 Kuate tuku gubra
nza kutuningginaig*

⁵ Kile ye mambilmba
samba mbolnge Kuate tuku
tukul tawi wande talok
minna le kangeren. ⁶ Wande
ta sinamnge enjel 7 piti 7
kile-mayokkam tuku mayok
kinaig le kangerken. Nanjine

tawi kugennu kaukauk kilnja
njak. Nane tuku tawo mbolnge
gol let laipmba tinganu njak.

⁷ Kile aganj bailkamba abo
njak ta tuku andenje ndek nza
7 kilmba enjel 7 ta ningina.
Nza ta Kuate abo tugu min-
mba minit tuku gubra liganu
njak minnaig. ⁸ Kuate tuku
wandek sinamnge nu tuku
kilnja sangri ta tuku pa guwa
sungo tafil njak tingina le ande
nu wande ta sinam kambim
kumunj kuga. Enjel nane piti
sugo 7 kile-mayokkuwaig le
ndo ande nu man wande ta
sinam kambim kumunj.

16

¹ Kile samba mbolnge Ku-
ate tuku wandek sinamnge
pasa ande kuenka enjel 7 ta
tejenmba saningina. Tane
kape sulumba nza 7 Kuate
tuku gubra liganu njak ta
kilke mbolnge kutuninggap nga
saningina.

² Tanakina le enjel ande
ambonga nuje nza tumba
kilke mbolnge kutuna. Ku-
tuna le nane aganjmor nguikok
dubimba nu tuku kanunu
mbarinmba nu tuku suku
kuyar njak mbal ta we sugo
njaigonu mundur njak nane
mbol prowe likinaig.

³ Kile enjel arnu ta nuje nza
tumba yu mbolnge kutuna
le yu ndek tango kumaknu
tuku ndare suk dabukina
le yu sinamok aganj ndende
njakmba kume farnaig.

⁴ Kile enjel kenju ta nuje
nza tumba kule mbolnge
kutuna le kule ndare kuilke
likinaig. ⁵ Tanjanaig le enjel

kule kulatkate ta nu Kuate sana: Ne purfen nu ndo. Ne buk minna kile minit. Ne kumumbi wam kame sangrinu te ke likat. ⁶ Tanjo nane ne tuku tuan tanjo kame ne tuku mbal sunjomba bale farnaig le ndare kutukinaig. Kile ne kumumbi lafunu nane ndare nyam tuku kutute nga sakina.

⁷ Tanjakina le atrau mbain tugumnge pasa ande mayok ka sakina: Ese. Sunjo Kuate, ne sangri njayo. Ne kumumbi nane mbolnge wam kame te ke likate nga sakina.

⁸ Kile enjel bailkanu ta nuje nza tumba ki mbolnge kutuna le Kuate nu ki sana le ki pa tinga tanjo kame njakmba pasokina. ⁹ Pasokina le tanjo nane Kuate nge piti te njakmba kate nga nane nu tuku nyu kasurnaig. Nane ngamungal biye mbilmba nu tuku nyu tedu ndanginaig.

¹⁰ Kile enjel 5-nu ta nuje nza tumba aganjmor nguikok tuku minyo mbili mbolnge kutuna le nu kulatkate ma ta ma make sunjo ndekina le nuje gageu njakmba rar sunjo kamusmba mane makemba minnaig. ¹¹ We rar sugo mayok kinaig le nane Kuate samba mbolnge minit nu kasurmba nangine wam njaignu kusre ndakinaig.

¹² Kile enjel 6-nu ta nuje nza tumba kule sunjo Yufretis mbolnge kutuna le kule paraka tanjo sugo nyu njak ki prote kumamnge prowam tuku ndin wakeina.

¹³ Tanjana le ye mam-bilmba mben sunjo kulmban suk, aganjmor nguikok, yabri tuan tanjo nane tuku mingeknge guwa njaignu kenmba girpo suk mayok kinaig le kanjerken. ¹⁴ Guwa kenmba ta bukla njaignu. Nane kumba wam sangrinu kitek ke lika kilke tuku gabat sugo njakmba didika Kuate Sangri Njajo tuku ait sunjo mbolnge nu ndon kame buwam tuku kuaneka kilemanjurkinaig.

¹⁵ Kile Sunjo ye sayina: Ne isa. Ye kuayar tanjo tanjan pitik ndo prowamngit. Ye prowi le afu nane ye tairnga nangine tawi kulat mayemba minig ta nane gare tamngaig. Afu nangine tawi kulat maye ndade ta nane wagek minmba kiko tamngaig nga sayina.

¹⁶ Bukla njaignu kenmba nane gabat sugo kilemanjurkinaig ma ta Hibru pasambi Armagedon ngade.

¹⁷ Kile enjel 7-nu ta nuje nza tumba ma ngamu ambenge kutuna le Kuate tuku wande minyo mbili maditaknu tugumnge pasa ande wi kuenka sakina: Kile kugawat ngina.

¹⁸ Tanjakina le telin bu-lunga kuaila fuduka mumni sunjo pasa njak mayok kina. Manjau tanjan ta tanjo nane buk kanjer ndanaig tuku. ¹⁹ Mumni ta prona le Babilon tumbran sunjo ta fet kenja le kilke njakmba tuku tumbran sugo sugo ta njaigne likinaig. Kuate

nu Babilon tumbran sunjo lafunu tambim tuku gilai ndangina. Nuje gubra sunjo nu mbolnje pilna le nane kamusnaig. ²⁰ Nuy tabe mata jakmba ngisike likinaig. ²¹ Sawe tinj sugo pitinu 50 kilo tanañ samba mbolnje tanjo ngaro mbolnje ndeka minnaig le nane sawe tinj ta tuku ngaro rar sugo kilmba Kuate kasurnaig.

17

*Une pino sunjo ta lafu
ñayonu tina*

¹ Kile enel 7 nza jak ta tuku ande ye tugum promba sayina: Ne yale le tumbran sunjo ñayonu pino tanañ tanjo didik farte ta nu tuku piya ñayonu ta ne tumnamngit. Tumbran ta kule gudommba tugumnje minit tuku. ² Kilke tuku gabat sugo nane nu tuku manau kutur sunjo ta dubimba kilke mbol mbal jakmba nu tuku une manau kule kamenu tanañ nyumba nginngankade nga sayina.

³ Tanakina le Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye kinatanu suk enel nu pino ta tumyam tuku ye tumba ma baknu mbol kina. Ka tanje pino ande aganjmor nguikok gurgur mbolnje minyokina le kangeren. Aganjmor nguikok ta gabatnu 7 naunu 10 jak. Nuje ngarosu mbolnje nyu kame Kuate ngumnem pasa tumba kuyaranu jak minnaig.

⁴ Pino ta nu nyu sunjo jak minmba tawi gurgur ize jak silikanu. Nu tuku mindepiye gol ndame magenu igog tinj jak. Nu gol nza nuje kutur manau ñule parak manau liganu te jak minna. ⁵ Kuyar ande nuje tumail mbolnje minna ta nuje nyu tugu sunjo alo jak. Nyu ta tenenmba. *Ye Babilon tumbran sunjo. Pino tanjo didik farde mbal wam kutur ñule parak ke likade mbal ye nane tuku ina nanjine.*

⁶ Kuate tuku mbal Yesus dubiwanu mbal ta pino tanje nane gudommba kilmba bale farmba nane tuku ndare kule kamenu tanañ nyumba nginngankina le kangeren. Ye nu kangermba pirerek purka wamdus tesuluwen le ⁷ enel nu ndek ye sayina: Ne wamdus tesulu ndawa. Pino aganjmor nguikok mbolnje minit si aganjmor nguikok gabat 7 nau 10 jak ta ye nale tuku tugu biteknja sanamngit. ⁸ Ne aganjmor nguikok kanjerat ta o buk minna ta nu kumna. Nu man ma buto sinam nzinge mbumba mayok kuwa le afunje nduiye balewamngai. Kuate nu kilke te-mayok ndamba afu abo minmba minam tuku nyu waje mbolnje kuyar ndakina ta nane aganjmor nguikok nu minmba kumna ta man mayok kuwa le kangermba pirerek purkamngai.

⁹ Afu wamdus kuyar mayenu jak nane pasa te katesewam kumuñ. Gabat 7

ta tabe 7. Pino nu tabe kame ta mbolŋge minyok minit. ¹⁰ Gabat 7 ta tanŋo nyu ŋak 7. Gabat kame 5 buk nyu kuganaig. Ande minit. Ande kile. Nu promba ait fagnu ndo minamŋgat. ¹¹ Aganmor ŋguikok nu minmba kumna ta nu mata nyu ŋak mayok kanŋat. Nu sugo 7 ta dubika nu 8-nu. Nu nane tuku ande. Nu promba minwa le ma ma balewamŋgaig.

¹² Nau 10 ne kanŋerkat ta gabat sugo nyu ŋak 10. Kile nane nyu ŋak mine ndakade. Aganmor ŋguikok nu sunŋo mayok kuwa le ait ta mbolŋge nane nyu ŋak mayok ka aua ndindo ndo nanŋine gageu kulatkamŋgaig. ¹³ Gabat sugo 10 ta nane wamdus ulendimba nanŋine sanŋri ŋakmba aganmor ŋguikok wai mbolŋge patikamŋgaig. ¹⁴ Nane tinŋa Sipsip Fat ndon kame buwaig le nu nuŋe kuasmbi ndon nane kile-ibenkamŋgat. Nuŋe ndo Sunŋo. Nu sugo ŋakmba tuku gabat minmba minit tukunu nuŋe nane kile-ibenkamŋgat. Nuŋe kuasmbi ta yiŋe ŋga madiniŋmba wikina le nane nu ndo dubide tuku ŋga ye sayina.

¹⁵ Tanŋamba nu maŋ ye sayina: Kule gudommba pino tanŋo didik farte tugumŋge kanŋerkat ta tanŋo kuasmbi ŋgarosu yeki yeki tumbranŋ pasa yeki yeki. ¹⁶ Ne nau 10 kanŋerkat ta nane aganmor ŋguikok ndon pino tanŋo didik farte ta kasuramŋgaig. Nane nu tuku mindepiye

ŋakmba yaiwaig le nu wagek minamŋgat. Nane nu tuku ndem nyumba mindesin piywaig le ugamŋgat. ¹⁷ Nane Kuateŋge wamdus niŋguwa le tanŋo nyu ŋak 10 ta wamdus ulendimba nanŋine sanŋri aganmor ŋguikok tuku wai mbolŋge palmbimŋgaig. Kuate nu wam ŋakmba sakate ta mayok kuwaig le nuŋe ait kugawamŋgat.

¹⁸ Ne pino kanŋerat ta nu tumbranŋ sunŋo Babilon. Nu kilke tuku gabat sugo ŋakmba kulatkate. Enel tanŋamba ye sayina le isen.

18

Babilon tumbranŋ sunŋo ŋgisikina

¹ Kile ye maŋ kinatanu suk enel ande nyu sunŋo ŋak samba mbolŋge ndekina le kanŋeren. Nu nuŋe kilŋa tamba kilke tugu ŋakmba kilŋaniŋgina. ² Nu wi kuenŋka sakina: Babilon tumbranŋ sunŋo ta ŋgisikina. Kile guwa le bukla ŋaigonu sar umaŋ kutur ŋak ŋak nanenŋe ndo tumbranŋ sunŋo ta sinamŋge minig. ³ Nu nuŋe une maŋau kutur ŋak kule kamenu tanŋ kilke ŋakmba niŋgina le nane nyumba ŋginŋganka ŋaigonŋinaig. Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une maŋau kutur ŋak kinaig. Nu nyu sunŋo tam tuku agan ndende kilam tuku piriri ŋayona le ndametin pirokinaig mbal nane nu mbolŋge sunŋomba kilnaig ŋgina.

4-5 Kile samba mbolŋge pasa ande teŋenmba sakina. Babilon tumbran ŋunŋo tuku une gudommba. Andenŋe kile-manŋurkuwa ta ka samba kirewam kumuŋ. Ye Kuate. Ye nu tuku wam ŋaigonu ta gilai ndanŋet. Yiŋe mbal tane tumbran ŋunŋo ŋayonu ta kusrewap. Tane nu ndoŋ ulendika mbarap sulumba nu tuku piti ŋaigonu nu ndoŋ tubekaig. ⁶ Nuŋe mbalŋge afu ŋaigo siglikinaig taŋamba ndo nu ŋayo siliwap. Nane tuku wam ŋaigonu ta kumumbi lafumba maŋ lato niŋgap. Nane kule kaglinu afu niŋginaig le nyinaig taŋamba ndo kule kagli ŋayo wakeimba niŋgap le nyuwaig. ⁷ Babilon tumbran ŋunŋo nu nuŋe ŋgarosu payamka nuŋe agan ndende tambi mine mayena. Kile nuŋe maŋau ta mbilka lafunu rar sinamanzer ŋunŋo tape. Nu nuŋe wamdusmbi sakate. Ye ŋunŋo nyu ŋak. Ye pino kuembol taŋaŋ kuga. Ye ŋgamuŋgal rar te nda ŋga iduste. ⁸ Ta tuku ki ait ndindo mbolŋge ndo guaze afu ŋgamuŋgal rar guba ŋunŋo ta ŋakmba nu mbolŋge prowamŋgaig. Nu paŋge uge suluwamŋgat. Ye ŋunŋo Kuate ye sanŋri ŋayo. Yenŋe tumbran ŋunŋo ta pilewet ŋga sakina.

⁹ Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une maŋau kutur ŋak ke lika nu ndoŋ agan ndende ŋunŋomba kilnaig ta nane tumbran ŋunŋo ta ugmba pa guwa ŋunŋo tiŋguwa le kaŋgermba

ninanka wikaraumba malm-bikamŋgaig. ¹⁰ Nane nu tuku rar kuru-kuruka maskenŋe tiŋga sakamŋgaig: O tumbran ŋunŋo Babilon, ne nyu ŋunŋo ŋak ta ae osese. Naŋe pa lafunu pitik ndo ne mbolŋge prote ŋga sakamŋgaig.

¹¹ Kilke mbolŋge ndametin pirokade mbal nane nu sine tuku agan piyawe nda ŋga nu tuku idusmba ŋgamuŋgal piti ŋak malm-bikamŋgaig. ¹² Nane tuku agan ndende tumbran taŋge piyaningina ta teŋenmba. Gol silwa ndame magenu igog tiŋ. Tawi afu kaukauk magenu afu ize ŋak afu silk afu gurgur. Ail afu mundur ŋak. Agan afu elefant maketinmbi wakeikanu. Agan afu ail magenu ain yeki yeki ndame kuyar ŋak basleŋnu tambi wakeikanu. ¹³ Sinamon ŋguna paguwa mundur magenu yeki yeki. Grep kule, guren, plaua, wit. Makau sipsip hos karis nane taŋgo mata piro agan taŋaŋ. Agan kame ta ŋakmba piyawam tuku tumbran ŋunŋo ta tugumŋge patike likanu.

¹⁴ Ndametin pirokade mbal ta nane teŋenmba Babilon tuku sakamŋgaig. Ne agan ndende kilam tuku wamdus ŋunŋo pilna ta kile naŋe agan ndende magenu naŋe nyu ŋunŋo turmba nduiye ŋgisikade. Ne maŋ kaŋgerke nda ŋga sakamŋgaig.

¹⁵ Tumbran ŋunŋo ta mbolŋge piroka ndametin ŋunŋomba kilnaig mbal

nane nu tuku rar kuru-kuruka maskenŋe wika-raumba malmbika tenenmba sakamŋgaig. ¹⁶ Ae osese. Tumbran sunŋo, naŋe mbal gabat sugo tuku tawi kaukauk ize ŋak gurgur silikinaig sulumba gol ndame magenu igog tin mindepiye ta ŋak minnaig. Osese. Aua ndindo tanaŋ mindepiye magenu ŋakmba ta uge sulute ŋga sakamŋgaig.

¹⁷ Waŋ tuku gabat kame piro mbal nane afu naŋine agaŋ ndende piyawam tuku waŋ mbolŋge mine likade ta ŋakmba maskenŋe tinga ¹⁸ tumbran sunŋo ta ugmba pa guwa sunŋo promba minwa le wika-raumba sanunŋaig; Tumbran sunŋo nyu ŋak tanaŋ ande aninŋe minit ŋga sakamŋgaig. ¹⁹ Nane ŋgamunŋal rar sunŋo tumba tuptup kilmba naŋine ŋgaro pisneninmba wikaraumba sakamŋgaig; Tumbran sunŋo osese. Sine waŋ mbolŋge likeg mbal ne mbolŋge ndametin sunŋomba kileg ta ne aua ndindo mbolŋge ndo ŋakmba uge sulute ŋga sakamŋgaig.

²⁰ Samba mbolok mbal tane gare-garekap. Aposel tuan tango Kuate tuku mbal tane ŋakmba gare-garekap. Tumbran sunŋo ta tane kilmba ŋaigo siglikina ta kile Kuate nu kumumbi lafunu tuwit.

²¹ Kile eŋel ande sanŋri ŋayo ndame sunŋo ande tedunŋa tumba yu mbolŋge

bukŋga sakina: O Babilon tumbran sunŋo, ne wit firfiranu ndame tanaŋ sunŋomba ndeka fuduka pitik ndo ŋgisikamŋgat. Ne andenŋe maŋ kanŋerne nda. ²² Gita tuku fudu, kem wi, tabu tabu, tabil ta nane ŋakmba fudu maninka ma betkirewamŋgat. Naŋe piro mbal wai kuyarkade ta ne sinamŋge mine nda. Ndame sunŋo wit firfirte tuku fudu mata maŋ ise nda. ²³ Ande ne sinamŋge maŋ lam buluwe nda. Tango munŋu kilam tuku zigna mayok kine nda. Ne tugumŋge pirokinaig mbal nane kilke mbol mbal ŋakmba ŋgamukŋge gabat sugo minnaig ta kile kuga. Ne naŋe kuanye maŋau tambil kilke mbol mbal ŋakmba yabrininŋina. ²⁴ Kuate tuku tuan tango nu tuku gageu nane tuku ndare lafunu ne mbolŋge minit ŋga sakina.

19

Babilon ŋgisikina le gare-garekinaig

¹ Ye kinatanu suk samba mbolŋge maŋgur sunŋo tuku zigna isanu suken ta tenenmba.

Sine Kuate tuku nyu tedunŋube.

Nunŋe sine tuku muskil kiletidinŋe sinŋit.

Nu kilŋa sanŋri ŋakmba tuku miro.

² Nunŋe ndo ŋakmba kumumbi pileninŋit.

Pino tango didik farmba kilke mbol mbal nunŋe une maŋaumbi ŋaigo

siglikate ta Kuatenge
kumumbi tumba pasa
mboln̄ge pilit.

Nu Kuate tuku piro mbal
kilmba bale farn̄ngina
le ndare kutukinaig
wam ta kumumbi
lafunu tuwit nginaig.

³ Tan̄jamba nane maŋ lato
wika sakinaig: Sine Ku-
ate tuku nyu te-duŋgube.
Tumbran̄ suŋgo ta ugmba
minmba minamngat nginaig
le ⁴ tango mage 24 nyu ŋak
agaŋ bailkamba abo ŋak
ndon̄ ndek truk ka Kuate
minyo mbili maditaknu
mboln̄ge minit ta nu tuku
nyu te-duŋga sakinaig: Ese.
Mayede. Sine Kuate tuku nyu
te-duŋgube nginaig.

*Sipsip Fat pino tina tuku
ait suŋgo prona*

⁵ Kile Kuate tuku minyo
mbili maditaknu tugum̄nge
pasa ande kuen̄ka sakina:
Tane Kuate tuku min̄ge
kumnem̄nge minig mbal afu
nyu ŋak afu nyu kugatok
tane ŋakmba nu tuku nyu
te-duŋgap ngina. ⁶ Tan̄jakina
le maŋgur suŋgo tuku
zigna yu fudu ko kuaila
suŋgo fudukanu suk isen ta
tejenmba.

Singine Kuate Sangri N̄ayo nu
agaŋ ndende ŋakmba
kulatkate. Sine nu
tuku nyu te-duŋgube.

⁷ Sine gare suŋgo tumba nu
tuku nyu suŋgo ta te-
mayokbe. Sipsip Fat
nu pino tam tuku ait
prote. Pino ta nu buk

mindepiye mayemba
nu tair minit.

⁸ Kuate nu tawi kaukauk uge
liŋnu tuna le silikina.

Nane tan̄jamba sakinaig le
isen. Tawi kaukauk kaŋgeren
ta Kuate tuku mbal wam
magenu tin̄reknu ke likanu
tan̄jaŋ.

⁹ Kile en̄el ndek ye
sayina: Pasa te kuyara.
Sipsip Fat pino tam ait
mboln̄ge pagumba nye suŋgo
pilmba wikuwa le nane
pro minyokam̄ngaig mbal
gare suŋgo tam̄ngaig ngina.
Tan̄jamba nu maŋ lato sayina:
Pasa kame te Kuate tuku pasa
tugusek ngina.

¹⁰ Tan̄jakina le ye nu tuku
kupe tugum̄nge truk ka nu
mbariŋam bafuwen le nu
ndek ye sayina: Ne mbula.
Ne naŋe tira kame ndon̄
Yesus tuku pasa tugusek kile-
mayokkina le dubikade ta ye
tane tuku piro tuma ande. Ne
Kuate tuku nyu te-duŋga nu
ndo mbariŋa ngina.

Yesus nu pasa tugusek kile-
mayokkina ta Tukul Guwa
pasa ndui ta tuan tan̄go tum-
ningit le kile-mayokkade.

*Yesus nu agaŋmor nguikok
ndon̄ kame bunaiŋ*

¹¹ Kile ye kiŋatanu suk
samba talok minna le hos
kaukauk ande kaŋgeren.
Tan̄go hos ta mboln̄ge
minyokina ta nu tuku nyu
Tugusek. Nu kumumbi nuŋe
ngueu mbal pileniŋmba nane
ndon̄ kame bute. ¹² Nu
tuku am pa bulu tan̄jaŋ. Nu
tuku gabat mboln̄ge hat nyu
ŋak gudomm̄ba minnaig.

Nuḡe ḡgaro mbolḡge nyu ande kuyaranu minna. Nyu ta nuḡe ndo kila. ¹³ Nu tawi kuennu ndare pisanu ḡak silika minna. Nane nu tuku nyu Kuate tuku Pasa ḡginaig. ¹⁴ Samba mbolok kame mbal mata tawi kuennu kaukauk purfeḡnu silika hos kaukauk poḡga nu dubinaig. ¹⁵ Nu kilke tugu ḡakmba kile-ibenḡkam tuku nuḡe miḡgeḡḡge kame bagi agoknu mayok kina. Nu ain ndumndummbi sanḡri tiḡga nane kulatkamḡgat. Tanḡo grep kule kilam tuku grep tidonḡ firfirkaḡde tanḡan nu Kuate Sanḡri ḡayo tuku gubra tambu nane tidonḡ firfirkamḡgat. ¹⁶ Nu tuku tawi mbolḡge fel mbolḡge nyu ande kuyaranu ḡak ta teḡenmba. *Ye ndo Sunḡo, ye sugo ḡakmba tuku Gabat.*

¹⁷ Kile ye mambilmba eḡel ande ki mbolḡge tiḡ minna le kaḡgeren. Sar umaḡ gudommba bunḡa mbolḡge lika minnaig le nu wi kuenḡka sanḡgina: Kuate tuku pagumba nye sunḡo ait prowat o. Tane yalpe. Tane ḡakmba ilmba ¹⁸ gabat sugo, kame gabat, tanḡo sanḡri ḡaigo, hos kame, hos poḡganu mbal, tanḡo nyu ḡak, tanḡo nyu kugatok ta ḡakmba tuku ndem nyam tuku pro maḡḡurkap ḡga sanḡgina.

¹⁹ Ye maḡ mambilmba agaḡmor ḡguikok nu kilke ḡakmba tuku sugo sugo naḡḡine kame mbal ndonḡ maḡḡurkinaig le kaḡgerken.

Nane maḡḡurka hos kaukauk mbolḡge minyokina tanḡo ta tuku kame mbal ndonḡ kame buwam sakinaig. ²⁰ Nane kame bunaig ta nu agaḡmor ḡguikok yabri tuan tanḡo turmba kile-ibenḡka ndalekina. Yabri tuan tanḡo ta nu buk agaḡmor ḡguikok tuku sanḡrimbi wam kitek ke likina sulumba afu yabrinḡmba didikina le nane agaḡmor ḡguikok tuku suku kuyar naḡḡine ḡgarosu mbolḡge ḡak minmba nu tuku kanunu mbarinḡnaig. Kile nane agaḡmor ḡguikok yabri tuan tanḡo ndonḡ abo kilmba pa bulu pa soḡ paknu kule kualinḡ suk ta sinam pankinaig. ²¹ Tanḡo nu hos kaukauk mbolḡge minyokina ta nu tuku miḡgek sinamḡge bagi agoknu mayok kina le nu bagi tambu nuḡe ḡgueu mbal ḡakmba bale far suluna. Tanḡana le sar umaḡ wikina ta ḡakmba pro nane tuku ndem nyumba ma ma maro tornaig.

20

Satan nu yar 1,000 ndalekanu minna

¹ Kile ye kinḡatanu suk eḡel ande samba mbolḡge ndekina le kaḡgeren. Nu ma buto sinam nzi tuku ki le sen muli sunḡo kile ḡak minna. ² Nu ndek mberḡ o buk abo abo minna ta nyunu bukla ḡyayonu nyunu ande Satan nu biye timba ndaleka ³ nu yar 1,000 kilke mbol mbal yabri ndanḡḡuwa ḡga nu tumba ma buto sinam nziḡge bukḡga

malanja su ndina le minna. Yar 1,000 ta kugawaig le nu man mayok ka ait fagnu ndo tango yabrinigamngat.

⁴ Ye man mambilmba minyo mbili maditaknu afu kangerken. Nane minyo mbili kame ta mbolnge minyokinaig mbal Kuatenge nyu ningina le nane afu pasa mbolnge patika pileninginaig.

Kile ye kuasmbi afu turmba kangerken ta nane buk kilke mbolnge minmba Kuate tuku pasa Yesus tuku pasa tugusek kuklimba saka minnaig le afunge nane tuku njinfok kat purkinaig le kumnaig. Nane nanjine tumail ko wai mbolnge aganjmor nguikok tuku suku kuyar ta kugatok. Nane nu tuku kanunu mata mbarin ndanaig tuku. Kile nane abonga Kristus ndon gabat sugo minmba kuasmbi afu kulatka minnaig le yar 1,000 kinaig. ⁵ Nane kumanu mbal ngamuknge nane ambonga abonga tinginaig. Kumanu mbal afu nane yar 1,000 ta kugawaig le ndo nane abonga tingamngai.

⁶ Nane afu ambonga abonga tingamngai mbal ta nane gare sungo tamngai. Nane Kuate tuku mbal. Nane kume arnu ta te nda. Nane pris tana Kuate le Kristus tuku piro biymba Kristus ndon gabat sugo minmba yar 1,000 kuasmbi afu kulatkamngai.

Kuate nu Satan te-iberja

⁷ Yar 1,000 ta kugawaig le enjel andenje malanja

talka Satan kukliwa le man mayok kangat. ⁸ Nu mayok ka kilke tugu jakmba yabrinigamngat. Tanjamba nu Gok le Magok mbal kame buwam tuku kilemangurkamngat. Manjur sungo ta fulbul tana burnu kumu kuga.

⁹ Nane kupe buknga ma tugu jakmba mbol kumba ka Kuate tuku mbal minig ma ta kormba tumbran sungo Kuate nune kume purte ta turmba koramngai. Korwaig le samba mbolnge pa sungo ndeka nane uge suluwamngai. ¹⁰ Satan nu tango yabrinimba minna ta Kuatenge nu tumba buknguwa le pa bulu pa son paknu kule kualin suk ma ta mbol kangat. Aganjmor nguikok nale yabri tuan tango ndon nale mata pa ndui ta sinamnge minamngai. Nane furir ki mindek rar sungo tumba minmba minamngai.

Tango pileningam tuku ait

¹¹ Kile ye kinatanu suk minyo mbili sungokanu maditaknu kaukauk Sungo nu ta mbolnge minyok minna le kangeren. Kilke le samba nu tumailamnge mine ndaka kua ka ka ngisikinaik.

¹²⁻¹³ Ye mambilmba kumanu mbal nyu jak nyu kugatok nane jakmba minyo mbili sungo tumailamnge tin minnaig le kangerken. Nane afu yu sinamnge kumnaig ta jakmba tinginaig. Afu kummba kumanu mbal tuku tumbranngae minnaig ta mata tinginaig. Nane

ɲakmba tinjinaig le Kuate nu ndek waɲe afu talke likina sulumba waɲe ande minmba minam tuku mbal tuku nyu ɲak ta turmba talkina. Kumanu mbal ɲakmba tinjinaig le nanjine wam ke likanu waɲe ta mbolɲge minnaig le kanjerka kumumbi pileniɲgina.

¹⁴ Kile Kuate nu kume maɲau le kumanu mbal tuku tumbran ta kilmba pa mbol pankina. Pa sunjo kule kualin suk ta kume arnu. ¹⁵ Nane afu minmba minam tuku nyu waɲe mbolɲge mine ndakinaig ta ɲakmba kilmba pa sunjo mbolɲge pankina.

21

Samba kilke kitek

¹ Ye kinatanu suk samba kilke kitek kanjerken. Samba kilke ambokok ta ɲgisikinaik. Yu mata mine ndakina. ² Ye Kuate tuku tumbran Yerusalem kitek Kuate tugumɲge samba mbolɲge ndekina le kanjeren. Tumbran ta pino nu tanjo tam tuku mindepiye mayete tanaɲ ɲak ndekina le kanjeren.

³ Kile minyo mbili maditaknu tugumɲge pasa sunjo ande mayok ka sakina: Tane isap. Kile Kuate minit tuku tumbran ta tanjo ɲgamukɲge minamɲgat. Tanjawa le Kuate nu nane ndon minwa le nane nu tuku gageu minamɲgaig. ⁴ Nu nane ndon minmba nane tuku am kule ɲakmba sauke sulumba para serniɲgamɲgat. Nane maɲ kume nda. ɲgamunjal piti te

nda. Malmbike nda. Rar kamuse nda. Ambokok maɲau ta ɲakmba ɲgisikamɲgaig ɲga sakina.

⁵ Sunjo nu minyo mbili maditaknu mbolɲge minit ta nu sakina: Ai te. Ye agaɲ ndende ɲakmba kitek kile-mayokket ɲgina. Tanjamba nu maɲ lato sakina: Ye tuku tugusek pasa te kuyara ɲgina.

⁶ Kile nu maɲ sayina: Kile piro kugawat. Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu. Yenje ndo ambonjanu minet. ɲgumne tukulanu mata yenje ndo. Kule paraniɲgit mbal kule nyumba minmba minam tuku bulbulte ta ye tumba piya kugatok niɲgi le nyumba minamɲgaig. ⁷ Tane sanjri tinja maɲau ɲaigonu kile-ibenkap ta wam magenu ɲakmba saket te kanjerkamɲgaig. Ye tane tuku Mbara mini le tane ye tuku kinjo kame minamɲgaig. ⁸ ɲgaro yabkade mbal, ye idus ndayade mbal, wam ɲule parak kade mbal, baleniɲgig mbal, tanjo pino ndon fare fare unekade, kuanye ko make kade, yabri mbara mbarinje, yabri pasa sakade ta ɲakmba kilmba pa bulu pa son paknu kule kualin suk sinamɲge pankamɲgit. Wam ta kume arnu ɲga sayina.

⁹ Kile enel 7 ɲgumne tukulanu tuku piti 7 nza liganu ɲak ta tuku ande pro ye sayina: Ne yale. Sipsip Fat pino tamɲgat ta tumnamɲgit ɲgina. ¹⁰ Tanjakina le Tukul Guwa ye mbol kina le enel

ta ye tumba biŋ sunŋo ande mbol kumba ka taŋge Kuate tuku tumbran Yerusalem kitek nu tugumŋge samba mbolŋge ndekina le tumyina.

¹¹ Tumbran ta Kuate tuku kilŋa ŋak ndekina. Ndame piya o mbolŋge nyunu yasper uge liŋnu glas taŋaŋ purfeŋnu kaŋgeren.

¹² Nu ndame fonde o mbolok malanŋa 12 ŋak. Eŋel 12 malanŋa kulatke likinaig. Malanŋa ta mbolŋge Israel tugu 12 tuku nyu kuyarkanu ŋak minnaig.

¹³ Tumbran ta fonde ŋgirpe bailkaŋen malanŋa keŋ keŋ ŋak minnaig.

¹⁴ Tumbran ta tuku fonde ta ndame sugo 12 mbolŋge wakeinaig. Sipsip Fat tuku aposel 12 tuku nyu ndame ta mbolŋge kuyarkanu ŋak minnaig.

¹⁵ Eŋel ye ndoŋ pasatina ta nu tumbran fonde malanŋa kugennu katesewam tuku gol papani biye ŋak minna.

¹⁶ Tumbran fonde ŋgirpe bailkaŋen kumu kumu. Nuŋe gol papanimbi tumbran kuennu katesena ta kuen ŋayo 2,200 kilomita. Tumbran kuennu sunŋonu mbolnu kumu kumu.

¹⁷ Eŋel nu fonde mbolnu katesena ta 66 mita. Sine taŋgo aŋaŋ kuennu katesewam tuku burkeg taŋamba nu burkina.

¹⁸ Fonde ta ndame mayenu yaspermbi wakeiwanu. Tumbran ta golmbi wakeiwanu. Gol ta glas taŋaŋ purfeŋnu ndo.

¹⁹ Ndame 12 mbolŋge fonde minna ta ndame magenu uge liŋnu yeki yeki nyu nanŋine

tenjenmba. Ande nyunu yasper. Ande ize ŋak nyunu safir. Ande kaukauk agat. Ande kambol ŋak emerald.

²⁰ Ande gurgur kaukauk katlisanu sardoniks. Ande gurgur karnelian. Ande kulon ŋak krisolit. Ande kambol ŋak beril. Ande kulon ŋak topas. Ande kambol ŋak krisopras. Ande yasin. Ande ametist. Ndame kame ta turŋanŋa ta mbolŋge fonde wakeinaig.

²¹ Igog tiŋ sugo 12 tamba malanŋa wakeikinaig. Igog tiŋ ndindo malanŋa ndindo. Tumbran tuku ndin ta gol glas taŋaŋ purfeŋnu ndo.

²² Tumbran ta mbolŋge Sunŋo Kuate Saŋgri Ŋayo nale Sipsip Fat ndoŋ minik tukunu kusem wande ande kaŋger ndawen. Nane nale kaŋgerka nale tuku nyu ndo kile-dunŋade.

²³ Kuate tuku kilŋa sunŋo tumbran ta kilŋate le Sipsip Fat nu tumbran ta tuku bulu minit. Ta tuku tumbran ta ki le tambun kugatok.

²⁴ Taŋgo nane tumbran ta tuku bulu mbolŋge lika minamŋaig. Kilke tuku gabat sugo sugo ŋakmba nanŋine aŋaŋ ndende magenu kilmba tumbran ta mbol prowamŋaig.

²⁵ Mara mindek malanŋa ta talok minamŋaig tukulke nda. Ta ndaŋam? Tumbran ta furir kugatok.

²⁶ Kilke mbol mbal ŋakmba nanŋine wam magenu kilmba tumbran ta mbol prowamŋaig.

²⁷ Aŋaŋ kutur ŋak wam ŋule parak

kade mbal yabri mbal nane ndo tumbran ta sinam kine nda. Mbal abo njak minmba minam tuku Sipsip Fat tuku waje mbolnje nyu njak minig ta nanenje ndo sinam kanjagaig.

22

¹ Kile enel nu man kule nyumba minmba minam tuku ta ye tummyina. Kule ta glas tana uge linu ndo. Kule ta Kuate le Sipsip Fat tuku minyo mbili maditaknu kumnemnje ndeka ² tumbran ta tuku ndin tana ngamu ngamu pinderka kinit. Kule make arnej ta mbolnje ail alonu nyumba minmba minam tuku minig. Ail kame ta yar ndindo sinamje alowam 12-de tuku. Tambun mindek ail ta alowanu. Ail ta tuku wajenu kilke mbol mbal guaze mage serkam tuku. ³ Agan ande Kuate nu kasurte ta tumbran ta sinamje mine nda.

Kuate le Sipsip Fat tumbran ta kulatkuwaik le nuje piro mbal nu mbarinamjagaig.

⁴ Nane Kuate kanjermba nuje nyu nane tuku tumail mbolnje minamjagaig.

⁵ Tumbran ta furir kugatok. Sunjo Kuate nu nane kiljaninguwa le nane tango sugo nyu njak minmba minamjagaig. Nane ki lam bulu tuku piro kugatok minamjagaig.

Yesus nu mine minemba prowamngat

⁶ Kile enel man sakina: Ye pasa kame saket te ye yabri

ndaket. Son pasa tugusek ndo. Sunjo Kuate nuje tuan tango kame wamdus ningina sulumba wam kame mine minemba prowamngajig ta nuje piro mbal tumningam tuku nu nuje enel kukulna. ⁷ Nu tenjemba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamngit. Waje te tuku dir pasa ismba dubide mbal nane gare-garekamngajig nga sakate.

⁸ Ye Yohanus yenje wam kame te njakmba kanjerka pasa isen. Ye ismba kanjeren sulumba enel ye tummyina ta nu mbarinam tuku nu tuku kupe tugumnje ndek truk kan. ⁹ Ye tanawen le nu ye sayina: Ne mbula. Ne, nane tira kame, tuan tango kame, waje te mbolnje pasa ismba dubide mbal ye tane tuku piro tuma ande. Kuate tuku nyu te-dunga nu ndo mbarina nga sayina.

¹⁰ Tanjamba nu man ye sayina: Mine minemba wam kame te prowamngajig. Ne pasa te yabu ndaka njakmba isam tuku te-mayoka. ¹¹ Wam najgonu kade mbal nane wam najgonu lato lato kuwaig. Wamdus kutur njak mbal mata tanjamba ndo kuwaig. Wam magenu kade mbal nane wam magenu lato lato kuwaig. Kuate tuku mbal tinreknu minig ta nane mata manau tinreknu ndo lato lato kuwaig.

¹² Sunjo nu tenjemba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamngit. Tango nane wam ke

likade ta ye lafunu kilmba prowamngit. ¹³ Tugu palm-bim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu. Yenje ndo ambonganu minet. Ngumne tukulanu ta mata yenje ndo nja sakate.

¹⁴ Nane afu wam njaigonu kusreka nangine tawi minya magede ta nane gare sunjo tamngai. Kuate nu nane nyu ningiwa le nane ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyumba minamngai. Nane tumbran ta tuku malanga sinam kanngai.

¹⁵ Kutur manau ke likade mbal, make le kuanye kade mbal, tanjo pino ndon fare fare unekade mbal, baleningig mbal, yabri mbara kanunu mbarinngig mbal, yabri pasa sakade mbal ta njakmba tumbran ta sinam kine nda.

¹⁶ Sunjo nu man sakina: Ye Yesus yiye kuasmbi njakmba wam te saningam tuku yiye enel kukulen le ne tugum prona. Ye David tuku ndare. Ye mafewam tuku kulu sunjo nginga.

¹⁷ Tukul Guwa le Sipsip Fat piyo nuje nale sakade: Ne prowa ngade. Nane pasa te isig mbal nane mata ne prowa nguwaig. Ande nu kule parawa ndeta nu Yesus tugum ilwa. Ima nu kule nyumba minmba minam tuku nzaliwa ndeta nu kule ta piya kugatok nyuwa.

¹⁸ Tane waje te tuku dir pasa isig mbal ye riron pasa satingamngit. Ande nuje wamduasmbi pasa kise tuturmba sakuwa ta Kuate nje waje te mbolnje piti mine likade te lato mbolmba nu mbolnje patikamngat.

¹⁹ Ande nuje wamduasmbi pasa te afu kile-sikuwa ta Kuate nje nu pitaiwa le Kuate tuku tumbran ail nyumba minmba minam tuku ye waje te mbolnje tugu bitekngit te kanjerke nda.

²⁰ Sunjo nu pasa kilemayokkate te nu sakate: Ye sinja mine minemba prowamngit ngate. Ese. Sunjo Yesus, ne prowa.

²¹ Sunjo Yesus nu nuje mbal ake sinan make patikuwa.

Son.